Sven Wimnell 25 oktober 2010 :
En fortsättning på 36-39ze.
Samhällsplaneringens problem,
grundskolan och politik hösten 2010.

http://wimnell.com/omr36-39zf.pdf

Sven Wimnell 25 oktober 2010 :
En fortsättning på 36-39ze. Samhällsplaneringens problem, grundskolan och politik hösten 2010.
http://wimnell.com/omr36-39zf.pdf

Innehåll:

Sid

7 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter

8 10 Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar.
Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen?
SW Klassifikationssystem för verksamheter.
Sven Wimnells hemsida lades in på Internet våren 1998 och har nu adressen **http://wimnell.com**

15 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.

16 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning.
Ämneskataloger och SW-klassifikationssystem.
Länkskafferiet.

20 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar
Skolans värdegrund och uppdrag
Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter
Värderingar.
Folkhälsomål.
Förenta Nationernas Millenniedeklaration.
FN:s Konvention om barnets rättigheter.
De mänskliga rättigheterna.
Rio-deklarationen om miljö och utveckling,
Agenda 21. 1992.

47 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
Om samband.

63 105 Övergripande om forskning
Se område 105 i http://wimnell.com/omr36-39zd.pdf

64 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
Sammanställningar från offentlig statistik om yrken och näringar mm.

66 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
Förordning om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet utfärdad den 7 oktober 2010.
Högre krav på lärarkåren - lärarlegitimation

Gymnasiet se http://wimnell.com/omr36-39ze.pdf

77 108 Samhällskunskap.
Kursplan samhällskunskap i grundskolan

82 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.
Kursplan historia i grundskolan.

87 11/19 Individernas inre verkligheter.
Tänkesätt, moral o d i de inre verkligheterna.
11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
17 Individens moral och uppfattningar om moral.
18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

90 2 Religiösa verksamheter o d
Kursplan religionskunskap i grundskolan.
20 Övergripande religiösa verksamheter o d
21 Allmän religionsvetenskap
22/28 Kristna religioner
29 Icke kristna religioner o d

94 3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.
94 31 Statistik och demografi

95 32 Statsvetenskap
SVT:s Valu Väljarströmmar i valet

106 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi
Inåtvänd supermakt (Kina)

108 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik
Lagrummet.

112 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

113 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
Ledamöter & partier
Öppnande av riksmötet
Regeringsförklaring
Riksdagens utskott och EU-nämnden.
Debatt med anledning av budgetpropositionen

218 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och motsvarande utomlands)

219 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
Statsministern och statsråden
Statsrådens ansvarsområden
Budgetpropositionen för 2011
245 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)
Förenta Nationerna, FN.
Europeiska kommissionen.
Europeiska unionens råd
Europaparlamentet

256 36/39 Politiska krav och politiska planeringar.
256 Politikernas värdegrund.
260 Alliansens valmanifest 2010-2014.
291 Folkpartiet liberalernas valmanifest 2010
312 VALMANIFEST för Centerpartiet 2010-2014
328 Kristdemokraternas valmanifest 2010.
336 SOCIALDEMOKRATERNAS, VÄNSTERPARTIETS OCH MILJÖPARTIETS PLATTFORM 2011 – 2014
347 Miljöpartiets valmanifest 2010.
353 Vänsterpartiet. Valplattform 2010
359 Sverige demokraternas kontrakt 2010 - 2014
364 Nu har Sverige blivit ett två-tredjedelssamhälle
365 Konsumentverkets hushålls-budgetar: för 2010 +bostadskostnader mm.
369 Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.
370 Staten och arbetsmarknaden- summering av tre års granskningar.
36... om individernas kroppsliga förhållanden.
37... om utbildning o d.
38... om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
39... om sociala miljöer, nöjen, sport o d

380 4 <u>Sambandsforskningsverksamheter.</u>
40. Systemvetenskap. Infostruktur. 41- 49.

380 5 <u>Naturforskning. Matematikverksamheter.</u>
380 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap

381 51 Matematik
Kursplan matematik i grundskola

386 52 Astronomi, rymdforskning
387 53 Fysik o d
Kursplan fysik i grundskolan

391 54 Kemi o d
Kursplan kemi i grundskolan.

395 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d
395 56 Paleontologi, arkeologi o d

396 57 Biologi, ekologi. Naturgeografi. Utvecklingslära, ärftlighet.
Kursplan biologi i grundskolan

400 58 Botanik.
400 59 Zoologi

400 6 <u>Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.</u>
400 60 Allmänt om teknologiska och ekonomiska verksamheter

400 61 Hälso- o sjukvårdsverksamheter, räddning od. Veterinärverksamheter.

401 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
Kursplan teknik i grundskolan.

404 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske

405 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
Kursplan hem- och konsumentkunskap i grundskolan

405 641 Matlagning. 642 Måltider,servering, restauranger.
405 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
405 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
405 645 Användning av inventarier o d.
405 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).
405 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter
405 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
463 649 Personvård: barn, hemsjukvård, allm. hushållsarbete.

408 65 Administration, distribution, kommunikation, organisation o d
408 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning

409 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
SKL. Sveriges Kommuner och Landsting.
429 Regeringens myndigheter.

461 6525-6529 Militära verksamheter
461 653 Handelsverksamheter.
461 654 Telekommunikationsverksamheter.

461 655 Förlagsverksamheter o d.
461 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
461 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

462 658 Allmän företagsekonomi, Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.
Staten och arbetsmarknaden- summering av tre års granskningar.

472 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

472 66/68 Tillverkning av varor
66 Tillverkning av kemivaror o d
67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
68 Tillverkning av komplexvaror

472 69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar

472 7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.
472 70 Allmänt om konst och kultur.

473 71 Övergripande planering av fysiska miljöer
Vem tar hand om samhällsplaneringen?

475 72 Formgivning av byggnader och anläggningar, arkitektur
475 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning

476 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
Kursplan slöjd i grundskolan.

479 75/77 Bildkonst.75 Måleri.76 Grafiskt, 77 Foto.
Kursplan bild i grundskolan.

482 78 Musik (konserter o d 792)
Kursplan i musik i grundskolan.

482 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer och verksamheter.Sport.

482 7911-7913 Seder och bruk.
482 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
482 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
482 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
482 794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips

482 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
482 7951 Sociologi. Socialvård.
482 7952-7956 Sociala miljöer o verksamheter i fysiska miljöer.
.

486 7957 Undervisning o d.
Förordning om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet utfärdad den 7 oktober 2010.
Högre krav på lärarkåren - lärarlegitimation Kunskapskanalen. 18 oktober 2010.

497 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet
497 7959 Sociala miljöer o verksamheter i allmänna grupper o d

498 796- 799 Sport, idrott o d.
Kursplan idrott och hälsa i grundskolan.

501 8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

502 80 Språk.Språkliga verksamheter.
802-809 motsvarar 82-89.
Kursplan svenska i grundskolan.
Kursplan svenska som andraspråk i grundskolan.
Kursplan modersmål i grundskolan.
Kursplan engelska i grundskolan.
Kursplan moderna språk i grundskolan.
Kursplan teckenspråk för hörande i grundskolan.

521 81 Litteraturvetenskap - historia.
812-819 motsvarar 82-89.

521 82/89 Skönlitteratur på olika språk
82 Engelsk skönlitteratur o d.
83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitteratur
84 Fransk skönlitteratur o d
85 Italiensk skönlitteratur o d
86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d
87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d
88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d
89 Skönlitteratur på orientaliska och övriga språk o d

521 9 Saklitterärt. Allmän geografi, allmän historia. Biografi.

521 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
.

522 91 Allmän geografi, reseskildringar.
913-919 motsvarar 93-99.
Kursplan geografi i grundskolan.

526 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d

527 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
93 Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistoria
94 Medeltidens o nya tidens historia i allmänhet och i Europa
95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
97 Medeltidens o nya tidens historia i Nord- och Mellanamerika
98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika
99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden

527 Kursplan historia i grundskolan.

531 Mänskliga rättigheter i världens länder.

539 Innehåll i http://wimnell.com/omr36-39zc.pdf

544 Innehåll i http://wimnell.com/omr36-39zd.pdf

549 Innehåll i http://wimnell.com/omr36-39ze.pdf

1 Psykologiska och filosofiska verksamheter

Innehåll och länkar till hemsidan:

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap. Samhällsguiden.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

10 Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar.

Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen?

Det är problem med världens klimat. Klimatförändringarna ger redan svåra konsekvenser och det blir säkert värre om inget görs för att förbättra utvecklingen. Det finns också andra problem, om välfärdsfördelningen i världen mm. Det är bråttom att göra något.

Det behövs planeringar som klargör utvecklingen och riktar in den på lämpligt sätt mot framtiden. Planeringar bör inehålla fyra moment:

hur var det,
hur är det,
hur kan det bli och
hur bör det bli.

Vi i världen lever på det hela taget i ett planeringslöst tillstånd. Det finns delvis beskrivningar om hur det var, hur det är, kan bli och bör bli, men det finns inga heltäckande beskrivningar som systematiskt går igenom alla problem och sätter alla delar i relation till varandra.

Det är människorna som kan göra något för att förbättra utvecklingen och människorna agerar enskilt och i grupper som finns i olika storlekar.

Beskrivningar i de fyra planeringsmomenten kan vara av olika kvalitet och kan vara dåliga. Beskrivningar från vetenskapliga institutioner ligger vanligen högt på kvalitetsskalan.

Planeringars uppgift är i första hand att reda ut vad man bör vilja, i andra hand att besluta om åtgärder som leder dit man vill. Vilja och åtgärder bör bedömas efter konsekvenser i viktiga avseenden,

Planeringar syftar i första hand till att skaffa sig kunskaper och i andra hand till att påverka.

En planeringsfilosofi och ett klassifikationssystem för människornas verksamheter.

Världen är på katastrofkurs. Vill man undvika katastroferna måste människorna i världen få kunskper och bli medvetna om hur saker hänger ihop.

Det är människornas verksamheter som avgör världens framtid. För framtidsplaneringen har arbetats fram en planeringsfilosofi och ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som ska ge bättre underlag för kunskaper om verksamheterna och deras samband - för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.

Klassifikationssystemet är ett beskrivningssystem som på ett systematiskt sätt redovisar eller ger en bild av världen och dess problem. I systemet klassificeras problemen in så att de och deras samband kan förstås och så att systemet kan bli ett hjälpmedel för styrningar mot framtiden. Det uppgjorda klassifikationssystemet är i första hand ett system för klassifikation av mänskliga verksamheter, och är uppgjort med tanke på att utvecklingen i världen huvudsakligen beror av dessa verksamheter.

Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

Resonemangen leder till att man bör göra allt som är möjligt för att till alla genom utbildning och information sprida ut kunskaper om världsförbättringsproblemen, dvs kunskaper om hur det var och är, kan bli och bör bli. För att ha något att sprida ut måste man hålla igång forskningar, utredningar och planeringar. För att hålla ihop allt detta måste man hålla igång även kontinuerliga planeringar om forskning, utredning, utbildning, information och planeringar.

Planeringar bör finnas dels för en mängd ämnesområden-verksamhetsområden, dels för geografiska områden av olika storlekar. För alla planeringar bör finnas flera framtida tidshorisonter. Både tillstånd och framför allt processer bör planeras. Man bör alltså ha planeringar för tillstånd i rummet vid olika tidpunkter och planeringar för processer som fördelar i rummet och förändrar med tiden.

Samhällsplaneringsprocesserna bildar ett jättelikt informationssystem som rymmer alla informationsflöden. I själva verket är det så att de förekommande informationsprocesserna bildar eller utgör de förekommande planerings- och beslutsprocesserna.

Samhällsplaneringsprocessernas och beslutsprocessernas problem kan ses som en mängd informationsproblem med ca 7 miljarder personers, dvs världsbefolkningens, inre informationsproblem i psykiska processer och ett yttre informationsproblem med informationsutbyten mellan alla dessa personer. Samhällsplanering innebär bl a konstruktion av förslag till framtider, då det konstruktiva arbetet utförs i de psykiska processerna med hjälp av kunskapsmaterial som tillkommer genom både inre och yttre informationsflöden.

Vill man förbättra världen bör man i första hand förbättra individernas inre verkligheter och viljor och förbättra de politiska-demokratiska styrningsprocesserna. Det kan man göra genom åtgärder på planerings-,forsknings-,utrednings-,utbildnings- och informationsområdena.

Systemet har följande avdelningar på högsta nivån:

1. **Psykologiska och filosofiska verksamheter.**
2. **Religiösa verksamheter o d.**
3. **Politikvetenskaper och politiska verksamheter.**
4. **Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.**
5. **Naturforsknings- och matematikverksamheter.**
6. **Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.**
7. **Formgivning av fysiska och sociala miljöer.**
8. **Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.**
9. **Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.**

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer:

* **Individens kroppsliga förhållanden**, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.
* **Individens psykiska förhållanden,** dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.
* **Individens fysiska miljö - fysiska samhälle.**
* **Individens sociala miljö - sociala samhälle,** dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna.

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter :
Individernas viljor.
Kollektiva viljor. (Politik).
Handlingar för kroppen (ekonomiska- teknologiska handlingar).
Handlingar för psyket (informationshandlingar- kulturella handlingar).
Verksamheterna påverkar varandra i en påverkanskedja utan slut.

Människorna påverkar genom verksamheter i fyra olika roller i livet:
A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.
A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.
B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.
B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Individer och samhällen planerar framtiden.
Planeringar går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

Hur var det ?	Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.
Hur är det ?	Riktiga kunskaper om rådande örhållanden.
Hur kan det bli ?	Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?
Hur bör det bli ?	Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Dessa frågor bör ställas ifråga om alla mänskliga verksamheter. Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor: psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer.

SW Klassifikationssystem för verksamheter.

1 Psykologiska och filosofiska verksamheter

10 Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar
101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar
104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
105 Övergripande om forskning
106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
108 Samhällskunskap.
109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

11/19 Individernas inre verkligheter.
11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
17 Individens moral och uppfattningar om moral.
18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2 Religiösa verksamheter o d
20 Övergripande religiösa verksamheter o d
21 Allmän religionsvetenskap
22/28 Kristna religioner
29 Icke kristna religioner o d

3 Politikvetenskaper.Politiska verksamheter.
31 Statistik och demografi
32 Statsvetenskap
33 Nationalekonomi, internationell ekonomi
34 Lagar o förordningar, traktat, juridik
35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots utomlands)
353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)

36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
36... om individernas kroppsliga förhållanden.
37... om utbildning o d.
38... om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
39... om sociala miljöer, nöjen, sport o d

4 Sambandsforskningsverksamheter.
40. Systemvetenskap. Infostruktur. 41- 49.

5 Naturforskning. Matematikverksamheter.
50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap
51 Matematik
52 Astronomi, rymdforskning
53 Fysik o d
54 Kemi o d
55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d
56 Paleontologi, arkeologi o d
57 Biologi,ekologi. Naturgeografi. Utvecklingslära, ärftlighet
58 Botanik.
59 Zoologi

6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
60 Allmänt om teknologiska och ekonomiska verksamheter
61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverksamheter
62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske
64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
641 Matlagning. 642 Måltider,servering, restauranger.
643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
645 Användning av inventarier o d.

646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).
647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter
648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
649 Personvård: barn, hemsjukvård.

65 Administration, distribution, kommunikation, organisation o d
651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning
6520 -6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
6525 -6529 Militära verksamheter
653 Handelsverksamheter.
654 Telekommunikationsverksamheter.
655 Förlagsverksamheter o d.
656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
658 Allmän företagsekonomi, Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.
659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

66/68 Tillverkning av varor
66 Tillverkning av kemivaror o d
67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
68 Tillverkning av komplexvaror

69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar

---

7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.
70 Allmänt om konst och kultur.
71 Övergripande planering av fysiska miljöer
72 Formgivning av byggnader och anläggningar, arkitektur
73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning
74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål.Inredning
75/77 Bildkonst.75 Måleri.76 Grafiskt, 77 Foto
78 Musik (konserter o d 792)

79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer och verksamheter.Sport
7911 -7913 Seder och bruk .
7914 -7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips

795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
7951 Sociologi. Socialvård.
7952 -7956 Sociala miljöer o verksamheter i fysiska miljöer
7957 Undervisning o d.
7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet
7959 Sociala miljöer o verksamheter i allmänna grupper o d

796- 799 Sport, idrott o d.

---

8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
80 Språk.Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
81 Litteraturvetenskap - historia. 812/819 motsvarar 82/89.

82/89 Skönlitteratur på olika språk
82 Engelsk skönlitteratur o d.
83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitteratur
84 Fransk skönlitteratur o d
85 Italiensk skönlitteratur o d
86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d
87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d
88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d
89 Skönlitteratur på orientaliska och övriga språk o d

---

9 Saklitterärt. Allmän geografi, allmän historia. Biografi.
90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen
91 Allm. geografi, reseskildringar 913/919 motsvarar 93/99.
92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d

93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
93 Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistoria
94 Medeltidens o nya tidens historia i allmänhet och i Europa
95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
97 Medeltidens o nya tidens historia i Nord- o Mellanamerika
98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika
99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden

Sven Wimnells hemsida lades in på Internet våren 1998 och har nu adressen http://wimnell.com

På hemsidan ges en relativt kort redovisning av ett forskningsarbete med titeln: ”Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen.” Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter. Redovisningen omfattar sju inledande dokument och 129 dokument med innehåll i verksamhetsområden som formar världens framtid.

De inledande dokumenten är:
* Kort introduktion på engelska.
* Introduktion.
* Forskningsarbetet om samhällsplaneringens problem.
* Verksamheter i Sverige och i världen.
* Verksamheter i rollerna A och B.
* Sven Wimnells systemtabell med länkar till de 129 områdena.
* Popup-tabell med länkar till de 129 verksamhetsområdena.

Redovisningen bygger i stor utsträckning på hänvisningar till myndigheter och organisationer som har något att framföra av betydelse för samhällsutvecklingen, och som finns på Internet. Numera finns de flesta av betydelse där och förmågan att berätta om sina verksamheter har ökat. Datortekniken har utvecklats. Ändå är det svårt att hitta saker. De som finns på Internet ändrar ofta teknik, adresser och innehåll. Det förändras hela tiden och det är svårt att hinna med att följa upp alla ändringar.

Kompletterande bilagor

Det som finns på **http://wimnell.com** är därför till en del inaktuellt. De 129 sidorna på hemsidan kompletteras av bilagor som finns som länkar på hemsidan, och vanligen är gjorda som pdf-dokument. Även dessa är efter en tid inte fullt aktuella. De som till äventyrs läser det som står på hemsidan och i pdf-bilagorna måste ha i minnet, att det kan ha skett förändringar sedan det skrevs. Datum på texterna finns vanligen och ger upplysning om hur aktuella de är.

En förteckning över bilagor:
Sven Wimnell 080203+100310: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett forskningsarbete. Utredningar och deras innehåll. (http://wimnell.com/omr40zf.pdf)

Den kompletteras vartefter, men inte varje gång något nytt kommer till. Den innehåller till en del innehållsförteckningar till bilagorna.

De senaste bilagorna är
Sven Wimnell 090131: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Världen och Sverige i början på 2009. (http://wimnell.com/omr36-39y.pdf)

Sven Wimnell 090315+090319: Globaliseringsrådets skatteutredningar och andra utredningar om levnadskostnader, skatter, bidrag och välfärdsfördelning. (http://wimnell.com/omr36-39z.pdf)

Sven Wimnell 30 januari 2010: Planering, klimat och välfärdsfördelning. (http://wimnell.com/omr36-39za.pdf)

Sven Wimnell 3 mars 2010: Konsumentverkets hushållsbudgetar för 2009 och bostadskostnader mm samt skatteförslag. (http://wimnell.com/omr36-39zasid344-354pdf)

Sven Wimnell 3 mars 2010: Sammanfattning av Sven Wimnell 30 januari 2010: Planering, klimat och välfärdsfördelning. http://wimnell.com/omr36-39za.pdf samt kommentarer om världsplanering, klimatplanering och välfärdsplanering. (http://wimnell.com/omr36-39zasid365-379.pdf)

Sven Wimnell 31 januari 2010: Statistikområden i Statistisk årsbok för Sverige 2010 och något om planering, hushållsekonomi och skatter od. (http://wimnell.com/omr36-39zb.pdf)

Sven Wimnell 8 mars 2010 : Politik i början på 2010. Skolverkets förslag. Demonstration av klassifikationssystem för verksamheter. En fortsättning på 36-39za. (http://wimnell.com/omr36-39zc.pdf)

Sven Wimnell 080524+100201: Länkar i Sunets Webbkatalog, Mölndals länkkatalog och Länkskafferiet samt myndigheter mm under departementen sorterade enligt SW-klassifikationssystem (http://wimnell.com/omr102h.pdf) sverige.se lades ner 080305.

Sven Wimnell 10 april 2010 : En fortsättning på 36-39zc. Politik mm. Grundskolan. Universitet och Högskolor. http://wimnell.com/omr36-39zd.pdf

Sven Wimnell 25 juni 2010 : En fortsättning på 36-39zd. Samhällsplaneringens problem, gymnasiet och politik april-juni 2010. http://wimnell.com/omr36-39ze.pdf

Om ändringar i några klassifikationssystem:
Sven Wimnell 050206+100201+100211: SW-klassifikationssystem med inagda: LIBRIS/SAB, sverige.se 2008, SCBs forskningsämnen, CPV för varor/tjänster, SNI arbetsställen 1998, SSYK yrken, SUN 2000 utbildningar. SPIN 2007 varor och tjänster, SNI 2007 näringsgrenar, Statistisk årsbok för Sverige 2010 och Samhällsguiden 2007. 2010 CPV ej aktuell.(http://wimnell.com/omr40t.pdf)

Sven Wimnell 050121+100201: sverige.se som ersatt SverigeDirekt. Kompletterad 050411 med Riksdagens samhällsguide. Kommentar 2010: sverige.se lades ner 080305. (http://wimnell.com/omr40m.pdf)

Sven Wimnell 050130: CPV-koder 2003. Från Internet 050126. Kompletterad 100201 med SPIN 2007, som ersätter CPV. (http://wimnell.com/omr40n.pdf)

Sven Wimnell 050130: CPV-koder 2003. Inlagda i SW-klassifikationssystem. Kompletterad 100201 med SPIN 2007, som ersätter CPV. (http://wimnell.com/omr40o.pdf)

Sven Wimnell 050130: CPV-koder 2003. Inlagda i SW-klassifikationssystem. Områdena 66-69 förkortade. (http://wimnell.com/omr40p.pdf) Ej aktuell 2010.

Sven Wimnell 050203 +100201+100211: SNI 2002. Och antalet arbetsställen 1999. Inlagda i SW-klassifikationssystem. Kompletterad 100201+100211 med SNI 2007. (http://wimnell.com/omr40q.pdf)

Sven Wimnell 050203: SSYK 96. STANDARD FÖR SVENSK YRKESKLASSIFICERING.Yrken inplacerade i SW-klassifikationssystem. (http://wimnell.com/omr40r.pdf)

Sven Wimnell 050206: SUN, utbildningsklasser, Inlagda i SW-klassifikationssystem. (http://wimnell.com/omr40s.pdf)

101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.

Exempel på verksamheter:

Libris/SAB:

Aa Bibliografi (74 979 titlar)
Aa:b Bibliografisk forskning (1 051)
Aa:d Bibliografisk teori, filosofi och metodlära (1 121)
Aa:k Bibliografins historia (84)
Aa.0 Särskilda typer av bibliografier och förteckningar (7 753)
Aa- Särskilda länder och områden (14 378)
Aaa -Aay Bibliografier för områdena A-Y.
Ac Arkiv (8 690)
Ac:bf Arkivinstitutioner (12)
Ac:d Arkivteori, -filosofi, metodlära (7)
Ac:k Arkivhistoria (11)
Ac:oe Arkivlagstiftning (10)
Ac- Särskilda länder och områden (7 246)
Aca Arkivteknik och -organisation (837)
Acb Arkivens målsättning och uppgifter (10)
Acc Arkivens organisation, administration och ekonomi (55)
Acd Arkivbestånd (122)
Ace Specialsamlingar (80)
Acf Arkivens service (92)
(DC, DK 010-019)

Länk till hemsidan:

SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.

102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning.

Exempel på verksamheter:

Libris/SAB:

A Bok- och biblioteksväsen (120365) (Delar.Delar även på 101, 655, 75/77)
Ab Bibliotek (30 232)
Ab:bf Biblioteksinstitutioner (80)
Ab:d Biblioteksteori, -filosofi, metodlära (84)
Ab:k Bibliotekshistoria (189)
Ab:oa Biblioteksssociologi (78)
Ab:oe Bibliotekslagstiftning (60)
Ab.0 Särskilda typer av bibliotek (838)
Ab- Särskilda länder och områden (19 027)
Aba Biblioteksteknik och -organisation (1 874)
Abb Bibliotekens målsättning och uppgifter (440)
Abc Bibliotekens organisation, administration och ekonomi (1 587)
Abd Bokbestånd (3 979)
Abe Specialsamlingar (968)
Abf Bibliotekens service (4 582)
Abg Biblioteksssamarbete (284)
Abh Kontaktskapande arbete och PR (357)
(DC 020-029. DK 020-028, 002)

SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning

Ämneskataloger och SW-klassifikationssystem.

Sven Wimnells hemsida lades in på Internet den 29 april 1998. Då fanns Sunets länkkatalog på Internet ordnad som en ämneskatalog, och deras länkar sorterades in i Sven Wimnells klassifikationssystem. Det fanns också ett Skoldatanät på Internet som innehöll ett Länkskafferi i en ämneskatalog och länkarna i skafferiet sorterades också in. Vid den tiden fanns också många andra ämneskataloger, där utbuden var ordnade under 10-20 ämnerubriker.

Sedan dess har de som tillhandahåller länkar för det mesta ändrat så att ämnesrubrikerna och ämneskatalogerna är borta och istället finns bara en rad där man skriver in ett sökord. Ämneskatalogerna var en hjälp att få fram det man sökte. Med det nu vanligaste söksättet att skriva in ett ord måste man veta vad man söker och man måste veta vilket ord man ska använda, vilket inte alltid är lätt.

På svenska tycks nu, när det gäller heltäckande kataloger, finnas kvar bara Sunet, Mölndals länkkatalog, Länkskafferiet och Sven Wimnells klassifikationssystem. Länkskafferiet riktar sig till skolbarn, skolungdomar och deras lärare och förefaller vara ofullständigare än Sunet och Mölndalskatalogen.

Sunets huvudområden är nu samma som för tio år sedan, men nivåerna därunder har naturligtvis ändrats något. Sunets katalog tillkom i Internets barndom och har ingen klar ämnesfördelning som är något bra underlag för samhällsplanering. Adresserna är ändrade.

Mölndals katalog är heltäckande eftersom den bygger på det svenska biblioteksssystemet SAB, som kan ta hand om all litteratur, alla dokument. Felet med SAB är att systemet har en uppbyggnad som inte helt passar till samhällsplaneringens problem. Adresserna i katalogen är något ändrade men bygger på SAB-beteckningarna.

Länkskafferiets ämnesområden passar inte heller väl till samhällsplaneringen problem. Deras adresser är också ändrade sedan början.

Sunets och Länkafferiets ämnen är ordnade i alfabetsordning och inte efter någon logik i fråga om ämnesinnehåll. SAB-systemet som Mölndalskatalogen bygger på tillkom omkring 1920 och innan demokrati med rösträtt för alla var införd. Maktfördelningen var annan i Sverige då än nu, och det märks i SAB-systemet, där politik och inflytande inte har satt spår i uppbyggnaden.

SABsystemet är ett svenskt system som skiljer sig från system i andra länder. Vanliga i världen är DC- och DK-systemen, som har en bättre uppbyggnad, men också de är inte helt anpassade till dagens och framtidens värld.

När SAB-systemet infördes i Sverige byggde det på svenska bibliotekstraditioner. Man övervägde att istället använda DC-DK-uppläggen, men en motvilja mot de systemen fanns i det förhållandet att de klassar sjukvård ihop med teknologi. DC-DK har sjukvård på 61 och teknologi på 62 i avdelning 6 för ekonomiska verksamheter. Det var förskräckligt menade man, att se sjukvård som ett tekniskt ämne. Men sjukvård är teknik, vilket kommer till uttyck bl a i de organtransplantationer man gör nu och all teknisk apparatur i sjukvården.

Biblioteksystemen sorterar dokument. I SW-systemet sorteras verksamheter. I SW-systemet används biblioteksystemens sorteringssystem för dokument i princip på så sätt att verksamheter som åstadkommer dokument får samma plats som dokumenten. En grisuppfödare får sålunda samma plats som ett dokument om grisuppfödning. Eftersom SW-systemet ska användas för samhällsutveckling är det viktigt att man får grepp om det som påverkar utvecklingen. Det är bl a grisuppfödare som påverkar utvecklingen, det är inte dokumenten som påverkar.

DC-systemet tillkommet i USA är äldst och tillkom på 1800-talet, innan demokratins genombrott. DK är en senare variant av DC-systemet, som tillkommit i Europa. SW-systemet har DC-DK som utgångspunkt, men vissa förändringar har skett, huvudsakligen bestående i att vissa verksamheter i avdelning 3 har flyttats till 6-9. Flyttningen har en grund i att avdelning 3 gjorts till en politisk avdelning som innehåller de demokratiskt valda politiska organens verksamheter, några hjälpvetenskaper och platser för politiska krav.

Avdelning 1 innehåller dels verksamheter som samlar det gemensamma vetandet och värderandet som finns i dokument och dels individernas inre verksamheter i form av kunskaper och värderingar o d. Avdelning 2 gäller religion och kan ses som bihang till avdelning 1 eftersom religion handlar om inre verkligheter. Avdelningarna 1 och 2 bildar tillsammans verksamheter som gäller det som finns inne i huvudet på individerna och i det gemensamma huvudet som bildas av mänsklighetens samlade vetande, för det mesta vetande av döda personer som fömedlas av dokument.

Avdelning 3 blir sedan en avdelning för de politiska verksamheterna, dvs det gemensamma styrandet av samhällena.

Avdelning 6 blir en avdelning av verksamheter som är till kroppslig nytta och som styrs av dels individernas verksamheter i avdelning 1+2, dels av de gemensamma styrningarna i avdelning 3.

Avdelningarna 7-9 blir avdelningar för verksamheter som är till psykisk nytta och som styrs av dels individernas verksamheter i avdelning 1+2, dels av de gemensamma styrningarna i avdelning 3.

Avdelning 4 är en ny avdelning där verksamheterna går ut på att klargöra hur alla olika verksamheter påverkar varandra.

Den väsentliga skillnaden mellan SW-systemet och DC-DK är alltså att det sorteras verksamheter i SW-systemet och dokument i DC-DK, samt att några verksamheter i DC-DK-avdelning 3 i SW-systemet flyttats till 6-9. Samt att avdelning 4 i SW-systemet fått sin nya innebörd. Omflyttningarna har gjorts så att de knappast stör dem som använder DC-DK-systemen.

Om man bläddrar igenom redovisningen av avdelningarna 1-9 i det följande och underavdelningarna kan man finna det hela enkelt.

Länkskafferiet. Från http://wimnell.com/omr36-39zc.pdf

Sunet har vad man kan tro inga ambitioner att se sin Webbkatalog som hjälpmedel i samhällsplaneringen och det är väl bäst att de fortsätter med sitt upplägg. Mölndals bibliotek följer SAB-systemet i sin Länkkatalog och kan inte gärna ändra sin katalog. Sven Wimnells hemsida fyller tolv år den 29 april 2010. Alla tolv åren har Sunets och Mölndals kataloger funnits i samma upplägg, de är stabila över tiden och det är ett värde.

När det gäller Länkskafferiet är det annorlunda: Skolutvecklingsverket anger att Länkskafferiet är IT för pedagoger. Det kan ställas krav om att Länkskafferiet skall vara bra för lärarna och eleverna, men skafferiet är inte lämpligt uppbyggt för skolan.

Många avdelningar i SW-systemet får ingen notering i länkskafferiet, vilket tyder på att skafferiet inte är särdeles fullständigt

Sven Wimnells klassifikationssystem är upplagt för att fylla de krav som kan ställas på ett informationssystem för skolan.

Skolans problem har behandlats bl a i

Sven Wimnell 050403. Lärarutbildning. Forskning. Samhällsplanering. Skolan. (http://wimnell.com/omr40v.pdf)

Sven Wimnell 070224: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter. Kunskaper om verksamheterna och deras samband för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld. (http://wimnell.com/omr40ze.pdf)

Upplysande i sammanhanget är bl a:

Sven Wimnell 080203: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett forskningsarbete. Utredningar och deras innehåll. (http://wimnell.com/omr40zf.pdf)

Sven Wimnell 080202: Fördomar, kunskaper, moral, politik för välfärdsfördelning och koldioxid. (http://wimnell.com/omr36-39t.pdf)

En äldre sammanställning om Länkskafferiet finns i:
Sven Wimnell: 021231 Skoldatanätet och klassifikationssystemet för verksamheter. (http://wimnell.com/omr107b.html)

Skoldatanätet tycks vara nedlagt i den form det hade 021231 och ersatt med en sida "IT för pedagoger. IT-resurser för undervisning", IT för pedagoger (http://itforpedagoger.skolutveckling.se/)

På den sidan finns "För elever Länkskafferiet I Länkskafferiet hittar dina elever kvalitetsgranskade länkar för skolarbete. Länkskafferiet riktar sig främst till elever mellan 10 och 15 år, men här finns länkar även för gymnasieelever."

Att Länkskafferiet främst riktar sig till dem mellan 10 och 15 år innebär inte att det ska vara sämre än nödvändigt. Det bör naturligtvis vara till för gymnasieelever och fylla kraven man kan ha på undervisningen i både grundskolan och gymnasiet. Det bör också vara till hjälp för lärarna.

Länkskafferiet borde också vara till nytta för högskolorna och universiteten och för alla som slutat skolor och börjat förvärvsarbete och behöver kunskaper för att kunna delta i samhällsutvecklingen både vid valen och mellan valen till de demokratska församlingarna.

Länkskafferiet bör uvecklas så att det blir anpassat efter samhällsplaneringens problem.

Utbildningsfrågor är i stöpsleven. Högskoleverket har inget inflytande över lärarutbildningen, högskolorna bestämmer om lärarutbildning. Varken Högskoleverket eller Utbildningsdepartementet har någon förteckning över landets professurer/professorer.

Ett försök att få ordning på professorerna/professurerna:
Sven Wimnell 041214+tillägg 060220 och 060525: Kunskaper vid universitet och högskolor i Sverige. Från en pågående, ej avslutad, undersökning. (http://wimnell.com/omr40h.pdf)

Några Länkar:

Sven Wimnell 060224: Samhällsplaneringens problem. Klassifikationssystemet för verksamheter. (http://wimnell.com/omr40zd.pdf)

Sven Wimnell 050109: Infostruktur. Klassifikationssystem: LIBRIS - SAB och SW-systemet. (http://wimnell.com/omr40i.pdf)

Sven Wimnell 050112: Några databaser och bibliotek. (http://wimnell.com/omr40l.html)

Sven Wimnell 050112: Termer ur MeSH (Medical Subject Headings). (http://wimnell.com/omr40k.html)

Sven Wimnell 050429: SW-klassifikationssystem, med inlagda klasser enligt "Nordisk Outline", klassifikationssystem för museer. (http://wimnell.com/omr40x.pdf)

000720: En jämförelse mellan tre klassifikationssystem: SW, UDK och SAB.(http://www.wimnell.com/omr102b.pdf) Innehåller också sammanställningar om samhällsplaneringens problem.

Från Internet 7 juni 1999. 2 st söksystem byggda på bibliotekssystemet DC (söksystemet BUBL LINK) och bibliotekssystemet DK (söksystemet NISS). En jämförelse och en jämförelse också med Sven Wimnells systemtabell. (http://wimnell.com/omr102a.html)

Några av de vanligaste sökmotorerna 1999:
Sven Wimnell 080427: Sökmotorer, ämneskataloger o d på Internet 1999. (http://wimnell.com/omr102i.pdf)

103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar

Libris/SAB:
Ba Allmänna encyklopedier
(DC 03. DK (03))
Nationalencyklopedin. NE

FNs förklaring om de mänskliga rättigheterna.
Rio-deklarationen om miljö och utveckling. Agenda 21.
FNs millenniedeklaration 2000.
Barnkonventionen.
Folkhälsomål mm.

Skolans värdegrund

En encyklopedier innehåller ett urval av vetande som speglar bakomliggande värderingar.

Från regeringens hemsida på Internet: **Förordning om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.** utfärdad den 7 oktober 2010:

1 Skolans värdegrund och uppdrag

Grundläggande värden
Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell.

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.

Förståelse och medmänsklighet
Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning,

könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där.

Saklighet och allsidighet

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla föräldrar ska med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen.

Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem.

En likvärdig utbildning

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper.

Skollagen föreskriver att utbildningen inom varje skolform och inom fritidshemmet ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmönster. Den ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.

Rättigheter och skyldigheter

Skolan ska klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan. Det är inte minst viktigt som underlag för den enskildes val i skolan.

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och

aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.

Skolans uppdrag

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. Skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samarbete med hemmen.

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan ska förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga. Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ.

Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.

Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna ska tillägna sig kunskaper. Skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap.

I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande perspektiv. Genom ett *historiskt perspektiv* kan eleverna utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden samt utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande.

Genom ett *miljöperspektiv* får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.

Ett *internationellt perspektiv* är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet.

Det *etiska perspektivet* är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet ska prägla skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden.

Skolans uppdrag att främja lärande förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap i dag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker. Olika

aspekter på kunskap och lärande är naturliga utgångspunkter i en sådan diskussion. Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet.

Skolan ska främja elevernas harmoniska utveckling. Detta ska åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld som skolan utgör skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande och en utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet. Ett ömsesidigt möte mellan de pedagogiska synsätten i förskoleklass, skola och fritidshem kan berika elevernas utveckling och lärande.

Skolan ska stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet ska de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Även hälso- och livsstilsfrågor ska uppmärksammas.

Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna ska tillägna sig.

God miljö för utveckling och lärande

Eleven ska i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Varje skolas utveckling

Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot de nationella målen. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att verksamheten ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhället.

Från regeringens hemsida på Internet:

Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter

SOU 2010:70 **Utgiven:** 19 oktober 2010 **Avsändare:** Integrations- och jämställdhetsdepartementet

- Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter, SOU 2010:70 (pdf 3,6 MB)
- Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter, del 1 av 2, SOU 2010:70 (pdf 2,0 MB)
- Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter, del 2 av 2, SOU 2010:70 (pdf 1,7 MB)
- Bilaga 7 till 9 (pdf 2,6 MB)
- Bilaga 10 till 13 (pdf 1,6 MB)

Sammanfattning

Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige lämnar i detta slutbetänkande en redovisning av hur den genomfört de uppgifter av främjande natur som ingått i delegationens uppdrag.

I betänkandet lämnas också förslag med avseende på rättsligt skydd för de mänskliga rättigheterna, inrättandet av en nationell institution för de mänskliga rättigheterna, styrning och tillsyn, utbildning och kompetensutveckling, forskning och kunskapsutveckling samt, slutligen, det civila samhällets och näringslivets roll med avseende på de mänskliga rättigheterna. Syftet är att dessa förslag tillsammans ska bilda en ny struktur för skydd av de mänskliga rättigheterna, där varje del förutsätter och stärker utvecklingen inom de övriga delarna. Syftet är också att förslagen ska bidra till att tydliggöra de mänskliga rättigheternas roll som en gemensam internationell och nationell värdegrund för samhället.

RELATERAT Intervju: "Dags att Sverige får en nationell institution för mänskliga rättigheter"

“Sammanfattning

Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige lämnar i detta slutbetänkande en redovisning av hur den genomfört de uppgifter av främjande natur som ingått i delegationens uppdrag.

I betänkandet lämnas också förslag med avseende på rättsligt skydd för de mänskliga rättigheterna, inrättandet av en nationell institution för de mänskliga rättigheterna, styrning och tillsyn, utbildning och kompetensutveckling, forskning och kunskapsutveckling samt, slutligen, det civila samhällets och näringslivetsroll med avseende på de mänskliga rättigheterna. Syftet är att dessa förslag tillsammans ska bilda en ny struktur för skydd av de mänskliga rättigheterna, där varje del förutsätter och stärker utvecklingeninom de övriga delarna. Syftet är också att förslagen ska bidra tillatt tydliggöra de mänskliga rättigheternas roll som en gemensaminternationell och nationell värdegrund för samhället.

Delegationens uppdrag

Riksdagen har fastställt målet att de mänskliga rättigheterna ska respekteras i Sverige. Regeringens strategi för hur arbetet mot detta långsiktiga mål ska bedrivas har förtydligats i två nationella handlingsplaner för mänskliga rättigheter. Delegationen inrättades i mars 2006 som ett led i genomförandet av regeringens andra handlingsplan på området, *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna* 2006–2009. Delegationens uppdrag (dir. 2006:27) harvarit att:

- stödja statliga myndigheter, kommuner och landsting i arbetet med att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i verksamheten,
- utarbeta och genomföra strategier för ökad information och kunskap om mänskliga rättigheter hos olika målgrupper isamhället,

bland annat genom att samordna EU-initiativet Europeiska året för lika möjligheter för alla, och Europarådets kampanj Alla olika – Alla lika i Sverige,
- stimulera det offentliga samtalet om mänskliga rättigheter samt
- lämna förslag på hur det fortsatta stödet till arbetet för full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige kan erbjudas efter det att delegationen avslutat sitt uppdrag.

Genom tilläggsdirektiv fick delegationen i juli 2007 i uppdrag att också genomföra kommunikationsinsatser och kunskapshöjande aktiviteter med anledning av 200-årsminnet av den transatlantiska slavhandelns avskaffande (dir 2007:114). Uppdraget har redovisats i delbetänkandet *Rapporter från en MR-verkstad* (SOU 2008:45). I delbetänkandet redovisar delegationen också genomförandet av Europeiska året för lika möjligheter för alla och Europarådets kampanj Alla olika – Alla lika.

I juli 2008 fick delegationen genom tilläggsdirektiv även i uppdrag att utreda om Handisam, Diskrimineringsombudsmannen (DO) eller något annat samhällsorgan borde anförtros uppgiften att i enlighet med kravet i artikel 33 av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning främja, skydda och övervaka genomförandet av konventionen (dir. 2008:92). Detta uppdrag har redovisats i delbetänkandet *Främja, Skydda, Övervaka– FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* (SOU 2009:36). Delegationen har dessutom överlämnatrapporten *Svenska nyhetsmedier och mänskliga rättigheter i Sverige –En översikt* (SOU 2007:102) till regeringen.

I budgetpropositionen för 2009 förtydligade regeringen att det i delegationens uppdrag ingår att se över hur frågan om nationella institutioner som inrättas enligt Parisprinciperna med uppgift att bevaka frågor om de mänskliga rättigheterna ska lösas.

Genomförandet av den främjande delen av uppdraget

Inom ramen för den främjande delen av sitt uppdrag har delegationen lämnat stöd till ett flertal statliga myndigheter, kommuner och landsting i deras arbete med att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i verksamheten. Detta stöd har i regel lämnats i form av att delegationen medverkat i utformningen och genomförandet av kompetensutvecklingsinsatser om de mänskliga rättigheterna. Syftet har varit att tydliggöra hur Sveriges internationella åtaganden på detta område kan tolkas och användas mer konkret inom olika typer av offentlig verksamhet, på både statlig och kommunal nivå.

Kartläggningar och utvärderingar som delegationen låtit genomföra, liksom delegationens egna erfarenheter, tyder på att det finns ett växande intresse bland statliga myndigheter, kommuner och landsting för att på ett tydligare sätt än tidigare arbeta utifrån de internationellt erkända mänskliga rättigheterna. Myndigheterna ser t.ex. ofta en fördel med att utgå från de mänskliga rättigheterna som en förenande bas för och ett sätt att förtydliga innebörden av flera tvärsektoriella perspektiv som myndigheterna redan i dag har i uppdrag att beakta. Det finns också ett intresse på kommunal nivå för att använda de mänskliga rättigheterna som utgångspunkter och vägledande principer i arbetet med kommunala styrdokument och strategier. Kartläggningarna, utvärderingarna och delegationens erfarenheter visar även att efterfrågan på verksamhetsanpassade kompetensutvecklingsinsatser är stor, liksom på vägledningar och liknande metodmaterial.

Delegationen har också genomfört flera kampanjer och andra kommunikationsinsatser om de mänskliga rättigheterna. Enligt direktiven har delegationen bl.a. haft i uppdrag att samordna två europeiska kampanjer om lika rättigheter. Delegationen har även, i samarbete med de tidigare ombudsmännen mot diskriminering,

Barnombudsmannen samt Barn- och Elevombudet genomfört ett projekt mot diskriminering i skolan. Vidare har delegationen enligt tilläggsdirektiv haft i uppdrag att genomföra kommunikationsinsatser och kunskapshöjande aktiviteter med anledning av 200-årsminnet av den transatlantiska slavhandelns avskaffande. Ytterligare en kommunikationsinsats som delegationen har genomfört är projektet MR-dilemman (*Equality in Reality*). Inom ramen för dessa insatser har informations- och utbildningsmaterial samt lärarhandledningar utarbetats och spridits och en interaktiv utställningsmonter om dilemman rörande de mänskliga rättigheternatagits fram och ställts ut på flera platser i landet.

De informations- och kommunikationsinsatser som delegationen har genomfört har i hög grad riktats till ungdomar. Genomgående för insatserna har varit ett syfte att öka förståelsen för de mänskliga rättigheterna som relevanta för den svenska vardagen och för ungdomars och andra människors förhållningssätt både till varandra och till samhället i stort. Ett annat genomgående syfte för dessa insatser har varit att stimulera till reflektion och diskussion.

Delegationen har också haft en webbplats där betänkanden, rapporter och annat material har publicerats. Dessa rapporter m.m. överförs till regeringens webbplats för mänskliga rättigheter, www.mänskligarättigheter.se, när delegationen har avslutat sitt arbete.

Delegationens överväganden och förslag

En utgångspunkt för delegationens arbete, överväganden och förslag har varit att de mänskliga rättigheterna, såsom de kommer till uttryck i internationella överenskommelser, är bindande åtaganden för hela den offentliga sektorn. De mänskliga rättigheterna utgör den enskildes värn mot överträdelser och övergrepp från det allmännas sida. De utgör också grundläggande normer för hurenskilda får bete sig mot varandra; alla har rätt att åtnjuta sinamänskliga rättigheter men ingen får använda dem på ett sätt som kränker en annan människas rättigheter. Förutom att utgöra rättsregler uttrycker de mänskliga rättigheterna också etiska och politiska ställningstaganden av ett slag som är centrala för varje samhälle.

Skyddet av de mänskliga rättigheterna är utformat för att vara hållbart på sikt och under skilda förhållanden, oavsett maktskiften, tider av oro, motsättningar inom landet och andra svårigheter. Därför är skyddet grundat i internationella överenskommelser, vilka ingen stat ensam förfogar över eller ensidigt kan ändra sedan den tillträtt överenskommelsen. Det är viktigt att också det nationella systemet för skydd av de mänskliga rättigheterna är utformat på ett sätt som är långsiktigt hållbart och som kan stå emot prövningar av olika slag.

Sverige har, i likhet med övriga skandinaviska länder, ett dualistiskt förhållningssätt till relationen mellan nationell och internationell rätt. Det innebär att det krävs att de internationella överenskommelser som Sverige tillträder införlivas i nationell rätt för att bestämmelserna ska bli gällande i den nationella rättsordningen. Införlivande kan ske genom inkorporering eller genom transformering. Att en internationell överenskommelse inkorporeras innebär att konventionen som sådan blir del av den nationella rättsordningen. Transformering däremot sker genom att konventioner helt eller delvis görs om till nationell författningstext. Införlivande sker i Sverige som huvudregel genom transformering. Trots att Sveriges internationella åtaganden om de mänskliga rättigheterna är bindande för det allmänna är de sällan tydliga i lagstiftningen som just åtaganden om mänskliga rättigheter.

Till följd av bl.a. Sveriges inträde i den Europeiska unionen (EU), inkorporeringen av Europakonventionen i svensk rätt 1995 och internationaliseringen har frågor om de mänskliga rättigheterna

allt oftare kommit att aktualiseras i rättstillämpning, övrigoffentlig verksamhet och samhället i stort. Det internationellaregelverket om de mänskliga rättigheterna utvecklas ständigt ochgriper på ett tydligare sätt in i den svenska rättsordningen ochförvaltningen. Därmed uppstår också ett ökat behov för personer som är verksamma där att förhålla sig till konventionerna om de mänskliga rättigheterna och till konventionsorganens praxis och yttranden.

Regeringen har återkommande, bl.a. i de två nationella handlingsplanerna för mänskliga rättigheter, uttalat målet om full respekt för de mänskliga rättigheterna samt sin avsikt att öka kunskapen och medvetenheten om de mänskliga rättigheterna i Sverige. Enligt delegationens bedömning skulle det innebära en viktig förstärkning av skyddet för, och kunskapen och medvetenheten om, de mänskliga rättigheterna om rättigheterna på olika sätt lyftes fram i den offentliga förvaltningen med utgångspunkt direkt i det internationella regelverket.

De mänskliga rättigheterna utgör också en värdegrund för samhället i stort. Det är viktigt att enskilda, inklusive barn och ungdomar, förstår de mänskliga rättigheternas innebörd, både som egna och andras rättigheter. Därför bör insatser genomföras även för att öka allmänhetens kunskap och medvetenhet om de mänskliga rättigheterna som den enskildes rättigheter och det allmännasskyldigheter.

Mot denna bakgrund föreslår delegationen insatser inom flera områden.

Rättslig reglering, styrning och tillsyn av arbetet för de mänskliga rättigheterna

Att transformering är den vanliga metoden för att införliva konventioner om mänskliga rättigheter i svensk lagstiftning innebär att rättigheterna kan komma till uttryck i en rad bestämmelser i olika författningar utan att nödvändigtvis bli synliga såsom just mänskliga rättigheter. Enligt principen om fördragskonform tolkning ska dock svensk intern rätt tolkas på ett sätt som överensstämmer med Sveriges internationella åtaganden, så långt detta är möjligt inom ramen för den svenska bestämmelsens ordalydelse. I händelse av en tydlig motsättning mellan en konventionsrättighet som inte har inkorporerats och en bestämmelse i svensk intern rätt har den sistnämnda företräde.

Sedan Sveriges inträde i EU har det allt oftare blivit nödvändigt att tillämpa rättsregler av en internationell karaktär. Det finns dock ännu inte någon klar tradition av att använda andra internationella regler eller dokument, trots principen om fördragskonform tolkning. Delegationen anser att det är viktigt att medvetenheten om de mänskliga rättigheterna, och vanan att använda konventionerna som vägledning inom svensk förvaltning och rättsskipning, ökar. Det kan t.ex. handla om att använda konventionerna och yttranden från konventionsorganen för att tolka nationell rätt på områden där Sverige återkommande fått ta emot synpunkter från dessa organ. De internationella åtaganden som Sverige gjort inom ramen för EU, FN, Europarådet m.fl. mellanstatliga organisationer hänger ihop och påverkar varandra. Genom att EU:s stadga för grundläggande rättigheter nu blivit rättsligt bindande ökar behovet av kunskap om de mänskliga rättigheterna ytterligare.

Enligt delegationens bedömning finns det således anledning att nu tydligare lyfta fram de mänskliga rättigheterna under lagstiftningsprocessen liksom för rättstillämpningen. För att full respekt för de mänskliga rättigheterna ska säkerställas och kränkningar av rättigheterna förebyggas behöver arbetet med att skydda de mänskliga rättigheterna pågå kontinuerligt och genomföras på varje stadium av lagstiftnings- och rättstillämpningsprocessen.

Delegationen föreslår att en utredning ska ges i uppdrag att utreda lämpligheten av en inkorporering av fler konventioner om

mänskliga rättigheter i svensk rätt. Det har nu gått över femton år sedan frågan om inkorporering av Europakonventionen utreddes och över tio år sedan en utredning övervägde om FN:s konvention om barnets rättigheter borde inkorporeras. Sedan dess har arbetet för de mänskliga rättigheterna intensifierats på nationell nivå, bl.a. genom de nationella handlingsplanerna, och Sverige har fått femton års erfarenhet av att tillämpa Europakonventionen som svensk lag. I Norge har flera FN-konventioner om mänskliga rättigheter inkorporerats. Enligt delegationens uppfattning kan det anföras argument både för och emot inkorporering av konventioner om mänskliga rättigheter. Oavsett att tveksamheter kan föreligga avseende effekterna och konsekvenserna av inkorporering anser delegationen att avgörandet om vilken ställning konventionerna ska ha i svensk rätt bör bygga på en grundlig analys i ljuset av nu rådande förhållanden. Trots att frågan om inkorporering ofta diskuteras saknas det i offentligt tryck och övrig litteratur en aktuell och djupgående analys av frågan om inkorporering av konventioner om mänskliga rättigheter i svensk rätt. Delegationen anser att lämpligheten av en inkorporering av fler konventioner ommänskliga rättigheter därför bör utredas.

Delegationen föreslår också att bestämmelser som uttryckligen hänvisar till de överenskommelser om mänskliga rättigheter som Sverige har åtagit sig att följa ska föras in, i ett förtydligande syfte, i flera befintliga författningar. Detta arbete bör ta sin början dels i några särskilda lagar som reglerar offentlig verksamhet i situationer där människor är särskilt utsatta i förhållande till eller beroende av det allmänna, t.ex. för att de är frihetsberövade, sjuka, befinner sig i flyktingskap eller på annat sätt i behov av samhällets stöd, dels i några författningar av generell betydelse för offentlig förvaltning.

De författningsförslag som delegationen lämnar på dessa områden har givits en utformning som är av övergripande och vägledande karaktär. De föreslagna bestämmelserna hänvisar till konventionerna om mänskliga rättigheter som vägledande för hela verksamheten utan att konventionstexterna i sig blir direkttillämpliga. Syftet med de föreslagna författningsbestämmelserna ärätt tydliggöra och erinra om vad som i och för sig redan gäller i dag, nämligen att konventionerna om mänskliga rättigheter ska användas som tolkningsmaterial vid tillämpning av nationell lagstiftning.De lagar som det här är fråga om är bl.a. polislagen, häkteslagen, fängelselagen, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen om verkställighet av särskild ungdomsvård, utlänningslagen, hälso- och sjukvårdslagen och plan- och bygglagen.

För att ansvaret för att beakta de mänskliga rättigheterna även ska förtydligas på ett övergripande sätt i styrningen och tillsynen av offentlig verksamhet föreslår delegationen att bestämmelser som hänvisar till de mänskliga rättigheterna ska föras in i förvaltningslagen och myndighetsförordningen. Delegationen föreslår också att bestämmelser som innebär en skyldighet att beakta de mänskliga rättigheterna vid regelgivning och inom ramen för statliga utredningar ska föras in i förordningen om konsekvensutredning vid regelgivning respektive kommittéförordningen. Vidare föreslår delegationen att kommunernas och landstingens ansvar för att respektera de mänskliga rättigheterna förtydligas i kommunallagen. Den föreslagna bestämmelsen är av vägledande karaktär och inkräktar inte på den kommunala självstyrelsen.

Därutöver bör bestämmelser om ansvaret för att de mänskliga rättigheterna respekteras föras in i instruktionerna eller motsvarande för ett urval myndigheter, i första hand de som ansvarar för verksamheter inom de områden som omfattas av förslagen om förtydliganden i lag, bl.a. Polisen, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvården, Migrationsverket, Statens institutionsstyrelse, Socialstyrelsen och Boverket.

Delegationen föreslår också att regeringen ska vidareutveckla

arbetet för de mänskliga rättigheterna i Sverige i en tredje nationell handlingsplan eller motsvarande strategidokument. Regeringen bör eftersträva en hög grad av samverkan med andra aktörer kring handlingsplanen, såväl om framtagandet av dokumentet som om genomförandet av åtgärderna.

En nationell institution för de mänskliga rättigheterna

FN:s generalförsamling antog i december 1993 *Principles relating to the Status of National Institutions*, de s.k. Parisprinciperna, som anger riktlinjer för nationella institutioner med uppgift att främja och skydda de mänskliga rättigheterna. Vid världskonferensen om mänskliga rättigheter i Wien 1993 enades FN:s medlemsstater genom Wiendeklarationen, som antogs av generalförsamlingen samma år, om att alla länder bör ha en nationell institution för mänskliga rättigheter. Enligt Parisprinciperna ska nationella institutioner för mänskliga rättigheter ha en oberoende ställning och ett brett mandat att skydda och främja de mänskliga rättigheterna.

Antalet länder som har inrättat nationella institutioner för mänskliga rättigheter blir allt fler. I juni 2010 fanns sådana institutionersom motsvarar Parisprinciperna i 67 länder. FN:s högkommissarie och Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter samt EU:s byrå för grundläggande rättigheter betonar alla vikten av att medlemsstaterna har nationella institutioner som främjar och skyddar de mänskliga rättigheterna på nationell nivå. Sverige har vid ett flertal tillfällen rekommenderats att inrätta en nationell institution för mänskliga rättigheter av FN:s övervakningskommittéer, samt även vid granskningen i FN:s råd för mänskliga rättigheter.

Delegationen föreslår att en nationell institution – Kommissionen för mänskliga rättigheter – ska inrättas i Sverige med utgångspunkt i Parisprinciperna. Kommissionen bör ha en oberoende ställning, såsom rekommenderas i principerna, och ett brett mandat att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige. Kommissionen bör särskilt ha till uppgift att

– undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras i Sverige samt lämna förslag om hur situationen kan förbättras,
– föreslå författningsändringar eller andra åtgärder som behövsför att säkerställa att Sveriges internationella åtaganden om demänskliga rättigheterna uppfylls,
– ha kontakter med internationella organisationer och även iövrigt delta i internationellt samarbete om frågor som rör demänskliga rättigheterna, samt
– främja utbildning, forskning och kompetensutveckling, information och ökad medvetenhet om de mänskliga rättigheterna iSverige.

Kommissionen bör dock inte kunna pröva klagomål om kränkningar av de mänskliga rättigheterna i individuella fall. Erfarenheter från bl.a. Riksdagens ombudsmän (JO) och Diskrimineringsombudsmannen tyder på att kommissionen sannolikt skulle få ta emot ett mycket stort antal klagomål om den hade befogenhet att pröva dem. Detta skulle allvarligt inkräkta på kommissionens möjligheter att göra egna prioriteringar.

Delegationen föreslår att Kommissionen för mänskliga rättigheter ska inrättas som en myndighet under riksdagen. Kommissionens ledning bör bestå av tre kommissionärer som väljs av riksdagen.

Enligt Parisprinciperna bör en nationell institution för mänskliga rättigheter ha ett mandat som är reglerat i grundlag eller vanlig lag. Då delegationen anser att det är önskvärt att kommissionen inrättas utan dröjsmål föreslås att inrättandet sker genom ändringar i riksdagsordningen samt genom lag med instruktion för

Kommissionen för mänskliga rättigheter. Kommissionens ställning och mandat bör därefter även stadfästas i regeringsformen.

Kommissionen för mänskliga rättigheter avses inte ta över någon del av det ansvar som åligger andra delar av det allmänna att respektera Sveriges internationella åtaganden om de mänskliga rättigheterna. Kommissionens roll bör i stället vara att ur ett helhetsperspektiv främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna och arbeta stödjande och pådrivande gentemot andra aktörer.

Utbildning, forskning och kunskapsutveckling

Arbetet för full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige kräver kunskap. Som nämnts ovan bör enskilda ha medvetenhet om och förståelse för de mänskliga rättigheterna både som egna och andras rättigheter. De som är verksamma inom den offentliga sektorn behöver vara medvetna om de mänskliga rättigheterna som skyldigheter som det allmänna har att tillförsäkra den enskilde.

Den nya skollagen, som träder i kraft den 1 augusti 2010 och tillämpas på de flesta utbildningar från och med den 1 juli 2011, slår fast att skolorna ska förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna samt utforma själva utbildningen i överensstämmelse med dessa. Detta är, enligt delegationens mening, en betydelsefull reform. Tydliga formuleringar om utbildning om de mänskliga rättigheterna bör nu också föras in i läroplanerna och kursplanerna för det allmänna skolväsendet. Med tanke på skolans förtydligade ansvar för de mänskliga rättigheterna är det också angeläget att det finns bra läromedel på området som förmår sätta rättigheterna i ett svenskt sammanhang, samt att Skolinspektionen genom sin tillsyn följer upp att skolorna tar sitt ansvar för de mänskliga rättigheterna.

I konsekvens med den tydliga plats som de mänskliga rättigheterna fått i den nya skollagen bör en motsvarande bestämmelse föras in i högskolelagen. Även examensbeskrivningar för yrkesutbildningar där de mänskliga rättigheterna är av särskild relevans för studenternas framtida yrkesutövning, och där krav på kunskaper om de mänskliga rättigheterna ännu inte ingår, bör kompletteras med ett sådant krav.

Utbildning och kompetensutveckling om de mänskliga rättigheterna för personer verksamma inom den offentliga sektorn bedrivs redan i dag. Insatserna är dock ofta av tillfällig karaktär och det finns ingen långsiktig plan för hur kompetens om Sveriges internationella åtaganden om de mänskliga rättigheterna ska erbjudas statsanställda. Delegationen föreslår därför att regeringen ger Kompetensrådet för utveckling i staten (Krus) i uppdrag att utarbeta en strategi för hur statsanställda långsiktigt och systematiskt ska ges utbildning om de mänskliga rättigheterna. Regeringen bör också bjuda in Sveriges Kommuner och Landsting till en aktiv dialog om hur det kan säkerställas att anställda och förtroendevalda i kommuner och landsting systematiskt och långsiktigt erbjuds kompetensutveckling om de mänskliga rättigheterna.

Forskning om mänskliga rättigheter i Sverige bedrivs i dag i begränsad utsträckning. Graden av kunskap om de mänskliga rättigheterna inverkar på möjligheterna att nå framgång i arbetet med att säkerställa respekten för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Forskning om rättigheternas roll inom centrala samhällsområden som hälsovård, utbildning, rättsväsendet och demokratiska processer är nödvändig för arbetet med mänskliga rättigheter inom dessa sektorer. Därför är det angeläget att regeringen stimulerar forskning och annan kunskapsutveckling om hur rättigheterna regleras, tillämpas och uppfattas i Sverige. Delegationen föreslår att ett långsiktigt forskningsprogram om mänskliga rättigheter i Sverige inrättas. Forskningsprogrammet bör bestå av fyra delar; en grundforskningsdel, en forskarskola, behovsmotiverade forskningsstudier samt ett forskningsnätverk. Regeringen bör ge Vetenskapsrådet i uppdrag att i

samarbete med andra forskningsråd närmare utforma och hantera detta forskningsprogram. Eftersom frågor om de mänskliga rättigheterna är av tvärsektoriell karaktär, menar delegationen att det är viktigt att eftersträva att ett flertal vetenskapliga discipliner finns representerade och att forskningen omfattar hela bredden av de mänskliga rättigheterna.

Satsningar bör också göras på att utveckla statistik om de mänskliga rättigheterna som grunddata för både kunskapsutveckling och uppföljning. Indikatorssystem som bl.a. omfattar redovisning av kvantitativa data i form av statistik har införts eller håller på att utarbetas inom en rad politikområden. Det främsta syftet med sådana system är att på ett strukturerat sätt kunna följa utvecklingen och på så sätt kunna utforma träffsäkra insatser. Ytterligare ett syfte är att tydligt kunna redovisa utvecklingen för riksdagen. Delegationen anser att även utvecklingen av situationen för de mänskliga rättigheterna bör följas upp och redovisas på detta sätt. Delegationen föreslår därför att regeringen inom ramen för nästa nationella handlingsplan eller motsvarande strategi för de mänskliga rättigheterna ska utveckla nationella mål och indikatorer för de mänskliga rättigheterna i samverkan med Sveriges Kommuner och Landsting samt med beaktande av det arbete med sådana indikatorer som bedrivs inom internationella organisationer.

Civilsamhälle och näringsliv

Det civila samhället och näringslivet har viktiga funktioner att fylla för skyddet och främjandet av de mänskliga rättigheterna. Respekten för de mänskliga rättigheterna, och kunskapen och medvetenheten om dem, är beroende av ett starkt och varierat civilsamhälle där olika organisationer, grupper och intressen kan komma till tals. De mänskliga rättigheterna stärks av att det finns aktörer inom det civila samhället som bevakar och lyfter frågor om de mänskliga rättigheterna och som kan föra fram människors erfarenheter av vilka problem, brister och styrkor som finns i skyddet av rättigheterna. Det civila samhällets organisationer har också en viktig roll i arbetet med att sprida kunskap och medvetenhet om de mänskliga rättigheterna. När organisationerna utför tjänster på offentligt uppdrag har de samma ansvar som det allmänna för att respektera den enskildes mänskliga rättigheter.

Det finns i dag system för statligt stöd till organisationer inom det civila samhället som är verksamma inom en rad områden. Även om många av de organisationer som tar emot statligt stöd i enlighet med dessa stödsystem delvis eller indirekt arbetar med frågor som rör mänskliga rättigheter, saknas i dag stödsystem för organisationer som har till syfte att arbeta för de mänskliga rättigheterna i Sverige på ett övergripande sätt. Stödet för sådan verksamhet är i stället styrt till vissa avgränsade rättighetsfrågor, organisationstyper eller verksamhetsslag. Delegationen föreslår därför att regeringen genomför en översyn av befintliga bidragssystem för statligt stöd till det civila samhällets organisationer i syfte att klargöra om de fungerar på ett tillfredsställande sätt vad avser organisationernas arbete för de mänskliga rättigheterna, eller om det behöver göras förändringar för att organisationerna ska kunna bidra ytterligare till främjandet av respekten för de mänskliga rättigheterna i Sverige.

På såväl internationell som nationell nivå har det tagits ett flertal initiativ för att tydliggöra näringslivets sociala ansvar, bl.a. avseende de mänskliga rättigheterna. FN:s generalsekreterares särskilde representant för mänskliga rättigheter i näringslivet har presenterat ett ramverk för dessa frågor. Delegationen föreslår att regeringen på ett systematiskt sätt, och med avsättning av tillräckliga resurser för arbetet, ska vidta konkreta åtgärder för att genomföra ramverket.

Åtgärderna kan lämpligen utformas på ett sätt som motsvarar det uttalande som gjordes gemensamt av de svenska och spanska regeringarna under Sveriges ordförandeskap i EU.

OECD:s riktlinjer för multinationella företag, som bl.a. avser respekten för de mänskliga rättigheterna, uppdateras under 2010 och 2011 och en reviderad version publiceras troligen i juni 2011. Delegationen föreslår att regeringen ska låta översätta de uppdaterade riktlinjerna till svenska samt omarbeta den tidigare handboken i enlighet med den nya versionen. Regeringen bör även aktivt sprida riktlinjerna och handboken och agera för att svenska multinationella företag ska säkerställa att de mänskliga rättigheterna respekteras i den svenska och utländska verksamheten.

Delegationen föreslår också att regeringen ska genomföra åtgärder för att aktivt sprida den kommande internationella standarden för socialt ansvar, ISO 26000, och stimulera till att den används av organisationer inom civilsamhälle, näringsliv och offentlig sektor"

Utdrag ur innehållsförteckningen.

2 Utgångspunkter 109
2.1 Introduktion till de mänskliga rättigheterna..... 109
2.1.1 De mänskliga rättigheterna – juridik, etik och politik 109
2.1.2 Från politisk viljeyttring till juridiskt bindande dokument.....113
2.1.3 Centrala konventioner om de mänskliga rättigheterna 113
2.1.4 Begränsningar av de mänskliga rättigheterna 116
2.1.5 Hur begreppet mänskliga rättigheter ska förstås i betänkandet 116
2.2 De mänskliga rättigheterna i relation till angränsande begrepp.....117
2.2.1 Relationen rättigheter – skyldigheter 117
2.2.2 Relationen mänskliga rättigheter – demokrati 118
2.2.3 Relationen mänskliga rättigheter – diskriminering.....120
2.3 Människorättsperspektiv och människorättsbaserat arbete.....121

7 Utbildning och kompetensutveckling om de mänskliga rättigheterna..... 431
7.1 Inledning..... 431
7.2 Det allmänna skolväsendet..... 433
7.3 Högre utbildning 438
7.4 Utbildning och kompetensutveckling inom den offentliga sektorn..... 442

8 Forskning och kunskapsutveckling om mänskliga rättigheter i Sverige 447
8.1 Inledning.....447
8.2 Ett forskningsprogram om mänskliga rättigheter.....448
8.3 Nationella mål och indikatorer för de mänskliga rättigheterna..450
8.4 Vidareutveckla statistiken om de mänskliga rättigheterna.....454

Från sid 184-197 i http://wimnell.com/omr36-39za.pdf

Värderingar.

Område 7 kan delas i två delar: 71-78 och 79.

71-78 gäller fysiska miljöer och fysiska föremål. Verksamheterna i 71-78 har ordnats efter fysiska objekt. I 71 gäller det de största objekten, hela länder, landsdelar, städer o d. I 72 gäller det objekt på byggnadsnivå och i 73-78 föremålsnivå.

Område 79 gäller mänskliga beteenden där den psykiska faktorn är väsentlig, man kan säga, att 79 gäller sociala miljöer och sociala beteenden.

I 791-794 ingår människors vardagliga beteenden och underhållningsverksamheter o d.

I 795 har sociala miljöer och sociala verksamheter ordnats efter de fysiska miljöer där de förekommer (som i 72). I 795 ingår bla utbildningsverksamheter (7957).

i 79 ingår också sportverksamheter (796-799) od eftersom sporten inte ses som ekonomisk/ teknologisk verksamhet utan något som avses påverka psyket och ge tillfredsställelse hos dem som utövar sport eller bara ser på.

För planeringsverksamheterna i 71-72 finns i Sverige lagstadgade procedurer, regler och krav. För verksamheterna i 79 finns i viss mån lagstadgade regler od, men regler om förändringsprocedurer är illa utvecklade, det gäller t ex är hanteringen av problem med integraration och segregation, mobbning, hanteringen av fattigdom och s k utslagna etc.

De sociala miljöerna planeras i någon mån av de offentliga myndigheterna, men borde planeras på ett mer medvetet sätt med hjälp av de fyra planeringsmomenten, hur var det, är det, hur kan det bli och hur bör det bli ?

Mänsklighetens största planeringsuppgift kan anses vara att planera de sociala miljöerna, och planera dem med hänsyn till individernas kroppsliga och psykiska förhållanden, sedda i jämlikhetsperspektiv.

Det innebär bl a att de sociala miljöerna ska stödja jämlikhetssträvanden och solidaritet så att människor når tillfredsställelse och självförtroende och hushållen får pengar till skälig levnadsstandard. Pengarnas fördelning är ett stort problemområde, som man inte lyckats särdeles väl med ens i Sverige.

Samhällsplaneringsproblemen 1 januari 2009.

I Sverige efter andra världskriget förbättrades levnadsförhållandena och välfärdsfördelningen blev jämnare vilket är bra. Den uppnådda välfärdsfördelningen förefaller nu vara under nedmontering. Välfärdsklyftorna ökar. Det har blivit mycket tydligt hösten 2008 med finanskriser och ökad arbetslöshet mm. Samtidigt har det blivit tydligare hur beroende Sverige är av utvecklingen i världen utanför.

Sverige har kommit långt när det gäller levnadsförhållanden och välfärdsfördelning, men det finns stora brister. Någon större tröst i det får man inte när man ser ut över världen. USA får en ny president den 20e januari och förhoppningarna att USA-politiken ska bli bättre är stora. USA är på många sätt ledande i världen och förbättringar i deras

världspolitik skulle betyda mycket. Tyvärr lär man få räkna med att USA ska fortsätta sina krig i Afghanistan och Irak och inte kan få ett snabbt slut på konflikterna mellan Israel och Palestina som pågått i 60 år sedan Israel bildades.

Förhållandena i Afrika är bedrövliga. Kina och Indien med en tredjedel av världsbefolkningen är på uppgång ekonomiskt, men hur kommer deras uppgång att påverka USA och Europa? Vad kommer Ryssland att göra? Kan EU klara samarbetet mellan medlemsländerna och hur kommer det att bli med levnadsförhållanden och välfärdsfördelningen i EU där de konservativa krafterna tycks bli starkare? Religionernas fundamentalister stärker sina ställningar, vilket inte bådar gott. Ska världen komma till rätta med klimatproblemen? Hur blir det med fattigdomen i världen? Kommer de välbärgade att vilja minska välfärsklyftorna? Sveriges bakgrund är världen.

Hur är det då med Sverige? Det är mycket som är viktigt, men det är nödvändigt att hitta de stora dragen. Det avgörande är de inre verkligheterna 11-19 och de politiska verksamheterna med ledarna i regeringen, kommunerna, EU och FN i 35 och de som ställer politiska krav i 36-39, som styr de ekonomiska/teknologiska verksamheterna 61-69 och kulturella verksamheterna 7-9, som bygger upp det vardagliga livet.

Och så måste man komma ihåg att de kulturella verksamheterna alla påverkar de inre verkligheterna 11-19. Bland de kulturella verksamheterna måste man isynnerhet observera informationsverksamheter i radio och TV , 7914, och i tidningar o d, 90, samt utbildningar i 7957. Men också verksamheter som rör livsstilar i konst, reklam, nöjen och sociala relationer, hela 7 och litteratur i 8-9.

Detta behandlas på hemsidans 129 områden och i de särskilda sammanställningar som finns som länkar där.

<u>Syftet med redogörelserna för forskningsarbetet är</u>

* att få läsarna att förstå världsförbättringsproblemen,

* att presentera klassifikationssystemet som en förklarande bild av världen och dess problem med tillstånd och förändringar,

* att påpeka behovet av goda planeringar och redovisa klassifikationssystemet som ett hjälpmedel för planeringar med vars hjälp man kan åstadkomma goda beslut om åtgärder som förbättrar världen i framtiden, och

* att få läsarna att vidtaga åtgärder som förbättrar världen,i första hand några åtgärder på planerings-, forsknings-, utrednings-, utbildnings- och informationsområdena enligt förslag som antyds, men sedan också åtgärder på andra områden som läsarna själva borde kunna konstruera med hjälp av det framförda. “

I det närmast följande läggs in uppgifter om

Folkhälsomål,
FNs Millenniedeklaration,
FNs konvention om barnets rättigheter,
De mänskliga rättigheterna,
Agenda 21,

Folkhälsomål. Från wimnell.com/36-39y sid 39.

"I Sverige finns 11 folkhälsomål. De målen borde också kunna gälla för andra delar av världen. Bra folkhälsa är viktigt i sig, men också en förutsättning för att människor ska kunna orka med att göra något åt klimatproblemen. Folkhälsoinstitutet (www.fhi.se) anger målen:

1 Delaktighet och inflytande i samhället.
Delaktighet och inflytande i samhället är en av de mest grundläggande samhälleliga förutsättningarna för folkhälsan och ska därför utgöra ett särskilt målområde. För att nå det övergripande nationella folkhälsomålet ska särskild vikt läggas vid att stärka förmågan och möjligheten till social och kulturell delaktighet för ekonomiskt och socialt utsatta personer samt på barns och ungdomars samt äldres möjligheter till inflytande och delaktighet i samhället.

2 Ekonomisk och social trygghet.
Ekonomisk och social trygghet är en av de mest grundläggande samhälleliga förutsättningarna för folkhälsan och skall därför utgöra ett särskilt målområde.

3 Trygga och goda uppväxtvillkor.
Trygga och goda uppväxtvillkor är avgörande för barns och ungdomars hälsa och för folkhälsan på lång sikt. Trygga och goda uppväxtvillkor skall därför utgöra ett särskilt målområde. Den ökande psykiska ohälsan bland barn och ungdomar bör uppmärksammas särskilt, liksom utvecklingen av barns och ungdomars levnadsvanor.

4 Ökad hälsa i arbetslivet.
Ett bra arbetsliv med väl fungerande arbetsvillkor minskar den arbetsrelaterade ohälsan och bidrar till en allmänt förbättrad folkhälsa samt minskar de sociala skillnaderna i ohälsa. Ökad hälsa i arbetslivet skall därför utgöra ett särskilt målområde.

5 Sunda och säkra miljöer och produkter.
Sunda och säkra miljöer och produkter är av grundläggande betydelse för folkhälsan och ska utgöra ett särskilt målområde. De framtida insatserna inom området ska utgå ifrån de av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålen och en kretsloppsstrategi som inkluderar en miljöorienterad produktpolitik samt de av riksdagen beslutade konsumentpolitiska målen. Insatserna för att skapa en säker trafikmiljö ska på samma vis utgå från de av riksdagen beslutade målen för transportpolitiken.

6 En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård.
Hälso- och sjukvården har stor betydelse för den långsiktiga hälsoutvecklingen genom sin specifika kompetens, sin auktoritet, breda kunskap och stora kontaktyta gentemot befolkningen. En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård ska därför utgöra ett målområde. Ett hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande perspektiv ska genomsyra hela hälso- och sjukvården och vara en självklar del i all vård och behandling.

7 Gott skydd mot smittspridning.
Samhällets skydd mot smittsamma sjukdomar måste bibehålla en hög nivå för att inte de framsteg som gjorts i fråga om att minska förekomsten av smittsamma sjukdomar ska gå förlorade. Insatser för att förebygga smittspridning är en del av folkhälsoarbetet och därmed viktigt för att nå det övergripande folkhälsomålet. Gott skydd mot smittspridning ska därför utgöra ett särskilt målområde.

8 Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa.
Möjligheten till trygg och säker sexualitet är grundläggande för individens upplevelse av hälsa och välbefinnande och samhället måste värna om de framsteg som gjorts inom områden som sex- och samlevnadsundervisning, familjeplanering och mödrahälsovård. Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa ska därför utgöra ett målområde.

9 Ökad fysisk aktivitet.
Fysisk aktivitet är en förutsättning för en god hälsoutveckling. Ökad fysisk aktivitet ska därför utgöra ett särskilt målområde.

10 Goda matvanor och säkra livsmedel.
Goda matvanor och säkra livsmedel är förutsättningar för en god hälsoutveckling hos befolkningen. Goda matvanor och säkra livsmedel skall därför utgöra ett särskilt målområde. Målet för de samlade insatserna inom detta område ska vara att samhället utformas så att det ger förutsättningar för en ökad fysisk aktivitet för hela befolkningen. Detta ska främst ske genom insatser som stimulerar till: mer fysisk aktivitet i förskola, skola och i anslutning till arbetet, mer fysisk aktivitet under fritiden, att äldre, långtidssjukskrivna och funktionshindrade aktivt erbjuds möjligheter till motion eller träning på sina egna villkor.

11 Minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande.
Bruket av beroendeframkallande medel är en viktig bestämningsfaktor för hälsan. Även spelberoende kan leda till ohälsa. Ett ökat fokus på dessa bestämningsfaktorers samlade effekter och inbördes kopplingar krävs. Åtgärder mot skador på grund av tobak, alkohol och spel samt för ett samhälle fritt från narkotika och dopning är nödvändigt för att nå det övergripande folkhälsomålet. Riksdag och regering har tidigare beslutat om samhällets insatser och mål för alkohol- och narkotikapolitiken. Dessa mål ska ligga fast. Målet för samhällets insatser inom tobaksområdet ska vara att minska tobaksbruket. Målet för samhällets insatser mot spelberoende ska vara att minska skadeverkningar av överdrivet spelande. Målet avseende dopning ska vara ett samhälle fritt från dopning.

Kommentarer: Folkhälsomålen gäller hälsan hos de enskilda individerna och innehåller inget om hälsan hos hela folket räknat som det hälsosamma i hur olika grupper bemöter varandra, exempelvis hur de med höga inkomster strävar efter att förbättra de egna levnadsvillkoren på låginkomsttagarnas bekostnad, är det hälsosamt? Eller allmänt sett hur hälsosamt det är med ojämlikhet mellan olika kategorier av människor, i Sverige och i världen. De politiska partierna behandlar sådant, men otydligt och ofullständigt. Ett mål borde också vara att förebygga kriminalitet och att rehabilitera dem som blivit kriminella. Att ge människor empati, dvs förmåga till inlevelse i andras problem

I de elva målen står inte uttryckligen något om utbildning och undervisning. Man borde kunna räkna med att alla elva målen innehåller krav om information och undervisning om ämnesområdena och målen. Grundskolan och efterföljande utbildningar bör innehålla undervisning av folkhälsomålen och hur de kan uppnås, både i Sverige och i världen för övrigt. Isynnerhet mål 1 om Delaktighet och inflytande i samhället medför stora behov av undervisning och annan information. Fokhälsomål för undervisningen kan vara utbildning för människornas olika roller.”

Förenta Nationernas Millenniedeklaration. Sammandrag. Från wimnell.com/36-39y sid 41.

" Generalförsamlingen antar följande deklaration:
Förenta Nationernas Millenniedeklaration

I. VÄRDERINGAR OCH PRINCIPER

1. Vi, stats- och regeringschefer, har varit samlade till möte i Förenta Nationernas högkvarter i New York från den 6 till den 8 september 2000, i gryningen till ett nytt millennium, för att åter betyga vår tro på organisationen och dess stadga som oumbärliga grundstenar för en fredligare, rättvisare och mer välmående värld.

2. Vi erkänner att vi, utöver våra förpliktelser i våra egna länder, har ett kollektivt ansvar för att principerna om människors värdighet, jämlikhet och jämställdhet upprätthålls på det globala planet. Vi som ledare är därför ansvariga inför alla människor i världen, särskilt de mest sårbara och utsatta, och framför allt världens barn, eftersom framtiden tillhör dem.

3. Vi bekräftar åter vår anslutning till de ändamål och principer som är inskrivna i Förenta Nationernas stadga och som visat sig vara tidlösa och universella. I själva verket har deras relevans och kraft att inspirera ökat i takt med att länder och folk blivit allt mer sammanlänkade och beroende av varandra.

4. Vi är beslutna att skapa en rättvis och bestående fred i hela världen i enlighet med stadgans mål och principer. Vi ålägger oss på nytt att stödja varje ansträngning att upprätthålla respekten för alla staters suveräna likställdhet och deras territoriella integritet och politiska oberoende, att lösa tvister med fredliga medel i enlighet med rättvisans principer och internationell rätt, att garantera rätten till självbestämmande för folk som fortfarande lever under kolonialt styre och utländsk ockupation, att tillämpa principerna om icke-inblandning i staters inre angelägenheter, respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och respekt för allas lika rättigheter utan åtskillnad på grund av ras, kön, språk eller religion samt att samverka internationellt vid lösning av internationella problem av ekonomisk, social, kulturell och humanitär art.

5. Vi tror att den centrala utmaning vi står inför idag är att säkerställa att globaliseringen blir en positiv kraft för världens alla människor. Även om globaliseringen erbjuder stora möjligheter är vinsterna för närvarande mycket ojämnt fördelade, vilket också kostnaderna är. Vi inser att utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier har särskilt svårt att svara på denna utmaning. Därför kan globaliseringen gynna människorna på ett rättvist sätt och skapa en god framtid för alla endast genom kraftfulla och uthålliga insatser som bygger på vår gemensamma värdegrund av medmänsklighet och humanism. Dessa ansträngningar måste innehålla riktlinjer och åtgärder på det globala planet som möter behoven hos utvecklingsländerna och länderna med övergångsekonomier. De måste formuleras och genomföras med dessa länders aktiva deltagande.

6. Vi anser att vissa grundläggande värderingar är särskilt viktiga i de internationella relationerna under det tjugoförsta århundradet.

Dessa är:
* Frihet. Män och kvinnor har rätt att leva sina liv och fostra sina barn i värdighet, fria från hunger och från fruktan för våld, förtryck och

orättvisor. Demokratisk samhällsstyrning i vilken medborgarna är delaktiga och som utgår från folkets vilja är den bästa garantin för dessa rättigheter.

* Jämlikhet. Ingen individ och ingen nation får förnekas möjligheten att dra nytta av utveckling. Lika rättigheter och möjligheter för kvinnor och män måste garanteras.

* Solidaritet. Globala utmaningar måste mötas på ett sätt som fördelar kostnaderna och bördorna i överensstämmelse med grundläggande principer om jämlikhet och social rättvisa. De som lider eller missgynnas förtjänar hjälp från dem som gynnas mest.

* Tolerans. Människor måste respektera varandra oavsett skillnader i tro, kultur och språk. Skillnaderna inom och mellan samhällen bör varken fruktas eller undertryckas utan tas till vara som värdefulla tillgångar för mänskligheten. En kultur av fred och samtal mellan alla civilisationer bör aktivt främjas.

* Respekt för naturen. Alla levande arter och andra naturtillgångar måste behandlas och användas på ett klokt sätt i enlighet med principerna för hållbar utveckling. Endast med den inställningen kan de omätbara rikedomar som naturen försett oss med bevaras och överlämnas till våra efterkommande. De rådande ohållbara mönstren för produktion och konsumtion måste ändras med tanke på vår egen och kommande generationers framtida välfärd.

* Delat ansvar. Ansvaret för hanteringen av ekonomisk och social utveckling världen över och av hot mot internationell fred och säkerhet måste delas av världens länder och bör utövas multilateralt. Som den mest universella och mest representativa organisationen i världen måste Förenta Nationerna ha den centrala rollen.

7. För att omsätta dessa värderingar i handling har vi identifierat viktiga mål som vi tillmäter speciell betydelse.

II. FRED, SÄKERHET OCH NEDRUSTNING

Vi skall göra vårt yttersta för att befria våra folk från krigets gissel som i konflikter inom och mellan länder har krävt mer än 5 miljoner liv under det senaste årtiondet. Vårt mål är också att eliminera de faror som massförstörelsevapnen utgör.....

III. UTVECKLING OCH FATTIGDOMSBEKÄMPNING

Vi skall göra vårt yttersta för att befria våra medmänniskor – män, kvinnor och barn – från den extrema fattigdomens elände och förnedring. Mer än en miljard lever just nu i extrem fattigdom. Vi förbinder oss att förverkliga allas rätt till utveckling och att befria hela mänskligheten från nöd.....

IV. SKYDD AV VÅR GEMENSAMMA MILJÖ.

Vi skall göra vårt yttersta för att befria hela mänskligheten, framför allt våra barn och barnbarn, från hotet om ett liv på en planet som är oåterkalleligt förstörd av mänskliga aktiviteter och vars naturtillgångar inte längre räcker för människornas behov.....

V. MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH GOD SAMHÄLLSSTYRNING

Vi skall göra vårt yttersta för att främja demokratin och stärka rättssäkerheten, liksom respekten för alla internationellt erkända mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, inklusive rätten till utveckling...

VI. SKYDD AV DE SÅRBARA.

Vi skall göra vårt yttersta för att säkerställa att barn och andra civila som drabbas oproportionerligt hårt av naturkatastrofer, folkmord, väpnade konflikter och andra humanitära nödsituationer får allt det bistånd och allt det skydd som de behöver för att de skall kunna återgå till ett normalt liv så snart som möjligt.....

VII. ÅTGÄRDER FÖR ATT MÖTA AFRIKAS SÄRSKILDA BEHOV.

Vi skall medverka till att demokratin stärks i Afrika och bistå Afrika i dess kamp för varaktig fred, utrotning av fattigdomen och hållbar utveckling och därigenom ge Afrika en betydande roll i världsekonomin.....

VIII. ETT STARKARE FÖRENTA NATIONERNA.

Vi skall göra vårt yttersta för att göra Förenta Nationerna till ett mer effektivt verktyg i genomförandet av alla dess prioriteringar: kampen för utveckling åt världens alla folk; kampen mot fattigdom, okunnighet och sjukdomar; kampen mot orättvisa; kampen mot våld, terror och brott samt kampen mot misskötseln och förstörelsen av vårt gemensamma hem.....

Vi bekräftar ånyo högtidligen, vid detta historiska tillfälle, att Förenta Nationerna är hela den mänskliga familjens oumbärliga gemensamma verktyg, med vilket vi skall försöka förverkliga våra universella förhoppningar om fred, samarbete och utveckling. Därför lovar vi att oreserverat stödja dessa gemensamma mål och uttalar vår beslutsamhet att nå dem.

Resolution A/RES/55/28 september 2000 "

Mer på wimnell.com/omr103

FN:s Konvention om barnets rättigheter.

Från wimnell.com/omr36-39t sid 11:

Från Barnombudsmannen:

"FN:s konvention om barnets rättigheter eller barnkonventionen som den ofta kallas, antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989.

Barnkonventionen innebär en ny epok i arbetet med barns och ungas villkor. Det är första gången barns egna mänskliga rättigheter formuleras i ett internationellt bindande avtal, som uttrycker världssamfundets samlade syn på barn och ger därmed alla länder ett gemensamt språk och ett gemensamt mål.

Konventionen utgår ifrån att barndomen har ett värde i sig och att barn är en utsatt grupp i samhället med särskilda behov av omvårdnad och skydd, som också innefattar ett rättsligt skydd. Konventionen tillerkänner barn grundläggande medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Den bygger på fyra viktiga principer: att barnet har rätt till likvärdiga villkor, att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut, att barnet har rätt till liv och utveckling samt att barnet har rätt att säga sin mening och få den respekterad.

Sverige var ett av de drivande länderna vid utformningen av barnkonventionen, och en av de första nationer som ratificerade den. I vårt land trädde konventionen i kraft den 2 september 1990. Av FN:s medlemsstater är det totalt 191 stater som anslutit sig, endast USA och Somalia är ännu inte bundna av barnkonventionen. "

Förteckning över konventionens artiklar.

Inledning
Del I
Art. 1 Definition av "barn"
Art. 2 Icke-diskriminering
Art. 3 Barnets bästa
Art. 4 Genomförande av rättigheterna
Art. 5 Föräldrarnas ledning
Art. 6 Rätt till liv och överlevnad
Art. 7 Rätt till namn och nationalitet
Art. 8 Rätt att behålla identitet
Art. 9 Åtskiljande från föräldrar
Art. 10 Familjeåterföreningar
Art. 11 Olovligt bortförande
Art. 12 Åsiktsfrihet och rätten till att bli hörd
Art. 13 Yttrande- och informationsfrihet
Art. 14 Tanke-, samvets- och religionsfrihet
Art. 15 Förenings- och församlingsfrihet
Art. 16 Rätt till privat- och familjeliv
Art. 17 Massmediers roll
Art. 18 Uppfostran och utveckling
Art. 19 Skydd mot övergrepp
Art. 20 Alternativ omvårdnad
Art. 21 Adoption
Art. 22 Flyktingbarn
Art. 23 Handikappade barn
Art. 24 Hälsa- och sjukvård
Art. 25 Översyn avseende omhändertagna barn
Art. 26 Social trygghet
Art. 27 Levnadsstandard
Art. 28 Utbildning, rätt till
Art. 29 Utbildning, syfte
Art. 30 Minoritets- och urbefolkningsbarn
Art. 31 Vila och fritid
Art. 32 Skydd mot ekonomiskt utnyttjande
Art. 33 Skydd mot narkotika
Art. 34 Skydd mot sexuellt utnyttjande
Art. 35 Förhindrande av handel med barn
Art. 36 Skydd mot annat utnyttjande
Art. 37 Skydd mot tortyr och dödsstraff
Art. 38 Skydd mot väpnade konflikter
Art. 39 Rehabilitering
Art. 40 Straffprocess och kriminalvård
Art. 41 Förhållande till mer långtgående bestämmelser

Del II
Art. 42 Informationsskyldighet om konventionen
Art. 43 Kommittén för barnets rättigheter
Art. 44 Implementeringsrapporter
Art. 45 Kommitténs arbetsmetoder

Del III
Art. 46 Undertecknande.
47 Ratificering.
48 Anslutning.
49 Ikraftträdande.
50 Ändringar.
51 Reservationer.
52 Uppsägning.
53 Depositarie.
54 Originaltext “

De mänskliga rättigheterna.

Från wimnell.com/omr103

“ FNs deklaration om de mänskliga rättigheterna innehåller en inledning och 30 artiklar.

Förenta Nationernas generalförsamling antog och kungjorde den 10 december 1948 en allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna. Förklaringen antogs med 48 ja-röster. Inget land röstade emot. Åtta länder avstod.

Omedelbart efter denna historiska händelse uppmanade generalförsamlingen alla medlemsstater att offentliggöra förklaringens text och att "göra den spridd, känd, läst och förstådd framför allt i skolor och andra undervisningsinstitutioner utan hänsyn till olika länders eller regioners politiska förhållanden". Förklaringens officiella text finns tillgänglig på FN:s sex officiella språk: arabiska, engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska. Vidare har en rad enskilda medlemsländer hörsammat generalförsamlingens uppmaning och översatt förklaringen. Den svenska översättningen i det följande har godkänts av svenska regeringen.

ALLMÄN FÖRKLARING OM DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

Inledning.

Enär erkännandet av det inneboende värdet hos alla medlemmar av människosläktet och av deras lika och oförytterliga rättigheter är grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen,

enär ringaktning och förakt för de mänskliga rättigheterna lett till barbariska gärningar, som upprört mänsklighetens samvete, och enär skapandet av en värld, där människorna åtnjuta yttrandefrihet, trosfrihet samt frihet från fruktan och nöd, kungjorts som folkens högsta strävan,

enär det är väsentligt för att icke människan skall tvingas att som en sista utväg tillgripa uppror mot tyranni och förtryck, att de mänskliga rättigheterna skyddas genom lagens överhöghet,

enär det är väsentligt att främja utvecklandet av vänskapliga förbindelser mellan nationerna,

enär Förenta Nationernas folk i stadgan ånyo uttryckt sin tro på de grundläggande mänskliga rättigheterna, den enskilda människans värdighet och värde samt männens och kvinnornas lika rättigheter, även som beslutat främja socialt framåtskridande och bättre levnadsvillkor under större frihet,

enär medlemsstaterna åtagit sig att i samverkan med Förenta Nationerna säkerställa allmän och effektiv respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna,

enär en gemensam uppfattning av dessa fri- och rättigheters innebörd är av största betydelse för uppfyllandet av detta åtagande,

kungör Generalförsamlingen denna Allmänna Förklaring Om De Mänskliga Rättigheterna

såsom en gemensam riktlinje för alla folk och alla nationer, på det att varje individ och varje samhällsorgan må med denna förklaring i åtanke ständigt sträva efter att genom undervisning och uppfostran befordra respekten för dessa fri- och rättigheter samt genom framstegsfrämjande inhemska och internationella åtgärder säkerställa deras allmänna och verksamma erkännande och tillämpning såväl bland folken i medlemsstaterna som bland folken i områden under deras överhöghet.

* Artikel 1.
Alla människor äro födda fria och lika i värde och rättigheter. De äro utrustade med förnuft och samvete och böra handla gentemot varandra i en anda av broderskap.

* Artikel 2.
Envar är berättigad till alla de fri- och rättigheter, som uttalas i denna förklaring, utan åtskillnad av något slag, såsom ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt. Ingen åtskillnad må vidare göras på grund av den politiska, juridiska eller internationella ställning, som intages av det land eller område, till vilket en person hör, vare sig detta land eller område är oberoende, står under förvaltarskap, är icke-självstyrande eller är underkastat någon annan begränsning av sin suveränitet.

* Artikel 3.
Envar har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet.

* Artikel 4.
Ingen må hållas i slaveri eller träldom; slaveri och slavhandel i alla dess former äro förbjudna.

* Artikel 5.
Ingen må utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning .

* Artikel 6.
Envar har rätt att allestädes erkännas som person i lagens mening.

* Artikel 7.
Alla äro lika inför lagen och äro utan åtskillnad berättigade till lika skydd från lagens sida. Alla äro berättigade till lika skydd mot varje åtskillnad i strid med denna förklaring och mot varje framkallande av sådan åtskillnad.

* Artikel 8.
Envar har rätt till verksam hjälp från sitt lands behöriga domstolar mot handlingar, som kränka de grundläggande rättigheter, vilka tillkomma honom genom lag eller författning.

* Artikel 9.
Ingen må godtyckligt anhållas, fängslas eller landsförvisas.

* Artikel 10.
Envar är under full likställdhet berättigad till rättvis och offentlig rannsakning inför oavhängig och opartisk domstol vid fastställandet av såväl hans rättigheter och skyldigheter som varje anklagelse mot honom för brott.

* Artikel 11.
1. Envar, som blivit anklagad för straffbar gärning, har rätt att betraktas som oskyldig, till dess hans skuld blivit lagligen fastställd vid offentlig rättegång, under vilken han åtnjutit alla för sitt försvar nödiga garantier.
2. Ingen må dömas för handling eller underlåtenhet, som vid tidpunkten för dess begående icke var straffbar enligt inhemsk eller internationell rätt. Ej heller må högre straff utmätas än vad som var tillämpligt vid tidpunkten för den straffbara gärningens begående.

* Artikel 12.
Ingen må utsättas för godtyckliga ingripanden i fråga om privatliv, familj, hem eller korrespondens, ej heller angrepp på heder och anseende. Envar har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden eller angrepp.

* Artikel 13.
1. Envar har rätt att inom varje stats gränser fritt förflytta sig och välja sin vistelseort.
2. Envar har rätt att lämna varje land, inbegripet sitt eget, och att återvända till sitt eget land.

* Artikel 14.
1. Envar har rätt att i andra länder söka och åtnjuta fristad från förföljelse.
2. Denna rätt må icke åberopas vid laga åtgärder, reellt grundade på icke-politiska brott eller på handlingar, som strida mot Förenta Nationernas ändamål och grundsatser.

* Artikel 15.
1. Envar har rätt till en nationalitet.
2. Ingen må godtyckligt berövas sin nationalitet eller förmenas rätten att ändra nationalitet.

* Artikel 16.
1. Fullvuxna män och kvinnor har rätt att utan någon inskränkning på grund av sin ras, nationalitet eller religion ingå äktenskap och bilda familj. De äga lika rättigheter vid giftermål, under äktenskap och vid äktenskaps upplösning.
2. Äktenskap må ingås endast med de blivande makarnas fria och fullständiga samtycke.
3. Familjen är den naturliga och grundläggande enheten i samhället och äger rätt till skydd från samhället och staten.

* Artikel 17.
1. Envar har rätt att äga egendom såväl ensam som i förening med andra.
2. Ingen må godtyckligt berövas sin egendom.

* Artikel 18.
Envar har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och att ensam eller i gemenskap med andra offentligt eller enskilt utöva sin religion eller tro genom undervisning, andaktsövningar, gudstjänst och iakttagande av religiösa sedvänjor.

* Artikel 19.
Envar har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet för envar att utan ingripanden hysa åsikter och frihet att söka, mottaga och sprida upplysningar och tankar genom varje slags uttrycksmedel och utan hänsyn till gränser.

* Artikel 20.
1. Envar har rätt till frihet i fråga om fredliga möten och sammanslutningar.
2. Ingen må tvingas att tillhöra en sammanslutning.
* Artikel 21.
1. Envar har rätt att taga del i sitt lands styrelse direkt eller genom fritt valda ombud.
2. Envar har rätt till lika tillträde till allmän tjänst i sitt land.
3. Folkets vilja skall utgöra grundvalen för statsmakternas myndighet. Denna vilja skall uttryckas i periodiska och verkliga val, vilka skola äga rum med tillämpning av allmän och lika rösträtt samt hemlig röstning eller likvärdiga fria röstningsförfaranden.

* Artikel 22.
Envar äger i sin egenskap av samhällsmedlem rätt till social trygghet och är berättigad till att de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, som äro oundgängliga för hans värdighet och för en fri utveckling av hans personlighet, förverkligas genom nationella åtgärder och mellanfolkligt samarbete med hänsyn tagen till varje stats organisation och resurser.

* Artikel 23.
1. Envar har rätt till arbete, till fritt val av sysselsättning, till rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden och till skydd mot arbetslöshet.
2. Envar har utan åtskillnad rätt till lika lön för lika arbete.
3. Envar, som arbetar, har rätt till rättvis och tillfredsställande ersättning, som tillförsäkrar honom själv och hans familj en människovärdig

tillvaro och som, där så är nödvändigt, kompletteras med andra medel för socialt skydd.
4. Envar har rätt att bilda och ansluta sig till fackföreningar till skydd för sina intressen.

* Artikel 24.
Envar har rätt till vila och fritid, innefattande rimlig begränsning av arbetstiden och regelbunden semester med bibehållen lön.

* Artikel 25.
1. Envar har rätt till en levnadsstandard, som är tillräcklig för hans egen och hans familjs hälsa och välbefinnande, däri inbegripet föda, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala för måner, vidare rätt till trygghet i händelse av arbetslöshet, sjukdom, invaliditet, makes död, ålderdom eller annan förlust av försörjning under omständigheter, över vilka han icke kunnat råda.
2. Mödrar och barn äro berättigade till särskild omvårdnad och hjälp. Alla barn, vare sig födda inom eller utom äktenskap, skola åtnjuta samma sociala skydd.

* Artikel 26.
1. Envar har rätt till undervisning. Undervisningen skall vara kostnadsfri, åtminstone på de elementära och grundläggande stadierna. Den ele-mentära undervisningen skall vara obligatorisk. Yrkesundervisning och teknisk undervisning skall vara allmänt tillgänglig. Den högre undervisningen skall stå öppen i lika mån för alla på grundval av deras duglighet.
2. Undervisningen skall syfta till personlighetens fulla utveckling och till att stärka respekten för människans grundläggande fri- och rättigheter. Undervisningen skall främja förståelse, tolerans och vänskap mellan alla nationer, rasgrupper och religiösa grupper samt befordra Förenta Nationernas verksamhet för fredens bevarande.
3. Rätten att välja den undervisning, som skall ges åt barnen, tillkommer i främsta rummet deras föräldrar.

* Artikel 27.
1. Envar har rätt att fritt taga del i samhällets kulturella liv, att njuta av konsten samt att bli delaktig av vetenskapens framsteg och dess förmåner.
2. Envar har rätt till skydd för de moraliska och materiella intressen, som härröra från varje vetenskapligt, litterärt eller konstnärligt verk, till vilket han är upphovsman.

* Artikel 28.
Envar har rätt till en social och internationell ordning, i vilken de fri- och rättigheter, som uttalas i denna förklaring, till fullo kunna förverkligas.

* Artikel 29.
1. Envar har plikter mot samhället, i vilket den fri och fullständiga utvecklingen av hans personlighet ensamt är möjlig.
2. Vid utövandet av sina fri- och rättigheter må envar underkastas endast sådana inskränkningar som blivit fastställda i lag i uteslutande syfte att trygga tillbörlig hänsyn till och respekt för andras fri- och rättigheter samt för att tillgodose det demokratiska samhällets rättmätiga krav på moral, allmän ordning och allmän välfärd.
3. Dessa fri- och rättigheter må i intet fall utövas i strid med Förenta Nationernas ändamål och grundsatser.

* Artikel 30.
Intet i denna förklaring må tolkas såsom innebärande rättighet för någon stat, grupp eller person att ägna sig åt verksamhet eller utföra handling, som syftar till att omintetgöra någon av häri uttalade fri- och rättigheter. “

Rio-deklarationen om miljö och utveckling. Agenda 21. 1992.

Från wimnell.com/omr103

Riodeklarationen innehåller 27 principer som inleds med följande ingress:
”Förenta Nationernas konferens om miljö och utveckling
som möttes i Rio de Janeiro juni 1992
som bekräftar Deklarationen från Förenta Nationernas konferens om den mänskliga miljön antagen i Stockholm den 16 juni 1972 och som eftersträvar att bygga vidare på den
med målet att etablera en ny och rättvis gemenskap genom att skapa nya samarbetsformer mellan stater, samhällets viktigaste sektorer och mellan folk..
som verkar för internationella överenskommelser som respekterar allas intressen och som skyddar okränkbarheten hos det globala utvecklings- och miljösystemet.
som erkänner jordens, vårt hem, odelbarhet och ömsesidiga beroende”

Agenda 21 är konferensens handlingsprogram inför nästa århundrade. Agenda 21 innehåller 40 kapitel, som i miljödepartementets svenska översättningen upptar 408 sidor. I kapitel 1 anges:

”1.3 I Agenda 21 (konferensens handlingsprogram inför nästa århundrade) presenteras åtgärder för att lösa dagens allvarliga problem, men dess syfte är också att förbereda världen för det kommande århundradets utmaningar. Agenda 21 ger uttryck för en global enighet om och ett politiskt engagemang på högsta nivå i samarbete i fråga om utveckling och miljö. Ansvaret för ett framgångsrikt genomför-ande av programmet ligger främst hos världens regeringar. Strategier, planer, politik och processer på nationell nivå är avgörande för att detta skall uppnås. Det internationella samarbetet bör understödja och komplettera sådana nationella insatser. I detta sammanhang intar FN-systemet en nyckelroll. Andra internationella, regionala och subregionala organisationer uppmanas också att bidra till dessa ansträngningar. Ett brett deltagande från allmänhetens sida och ett aktivt engagemang från icke-statliga organisationer och andra grupper bör också uppmuntras.”

Innehållsförteckning - Agenda 21
(Miljödepartementet, Stockholm 1993)
Kap. 1 Förord

Avsnitt I: Sociala och ekonomiska dimensioner
Kap. 2 Internationellt samarbete för att påskynda en hållbar utveckling i utvecklingsländer & därmed förknippad nationella politik
Kap. 3 Fattigdomsbekämpning
Kap. 4 Förändring av konsumtionsmönster
Kap. 5 Demografisk dynamik och hållbar utveckling
Kap. 6 Skydda och främja människors hälsa
Kap. 7 Att främja en hållbar utveckling av boende och bebyggelse
Kap. 8 Att integrera miljö och utveckling i beslutsfattandet

Avsnitt II: Att bevara och förvalta resurser för utveckling
Kap. 9 Skydd av atmosfären
Kap. 10 En integrerad syn på planering och hushållning av markresurser
Kap. 11 Åtgärder mot avskogning
Kap. 12 Hantering av känsliga ekosystem: Bekämpning av ökenspridning och torka
Kap. 13 Hantering av känsliga ekosystem: Hållbar utveckling av bergsområden
Kap. 14 Att främja ett hållbart jordbruk och en hållbar landsbygdsutveckling
Kap. 15 Bevarande av den biologiska mångfalden
Kap. 16 Miljöanpassad hantering av bioteknik
Kap. 17 Skydd av oceaner, alla slags hav, inkl. slutna och halvslutna

hav och kustområden, samt skydd, rationell användning och utveckling av deras levande tillgångar
Kap. 18 Skydd av kvalitet och tillgång på färskvattenresurser: Integrerade strategier för utveck- ling, styrning och användning av vattenresurserna
Kap. 19 Miljöanpassad hantering av giftiga kemikalier och åtgärder mot den olagliga internationella handeln med giftiga och farliga produkter
Kap. 20 Miljöanpassad hantering av miljöfarligt avfall och åtgärder mot den olagliga internationel la handeln med miljöfarligt avfall
Kap. 21 Miljöanpassad hantering av fast avfall och avloppsvatten
Kap. 22 Säker och miljöanpassad hantering av radioaktivt avfall

Avsnitt III. Att stärka viktiga samhällsgruppers roll
Kap. 23 Förord till avsnitt III
Kap. 24 Globala åtgärder för kvinnor med sikte på en hållbar och rättvis utveckling
Kap. 25 Barn och ungdomars roll för hållbar utveckling
Kap. 26 Att erkänna och stärka ursprungsbefolkningars och deras samhällens roll
Kap. 27 Att stärka de icke-statliga organisationernas roll: Samarbetspartners för en hållbar utveckling
Kap. 28 Lokal myndigheters initiativ till stöd för Agenda 21
Kap. 29 Att stärka arbetstagarnas och deras fackföreningars roll
Kap. 30 Att stärka näringslivets roll
Kap. 31 Teknik- och vetenskapssamhället
Kap. 32 Att stärka jordbrukarnas roll

Avsnitt IV: Medel för genomförande
Kap. 33 Finansiella resurser och mekanismer
Kap. 34 Överföring av miljöanpassad teknologi, samarbete och kapacitetsuppbyggnad
Kap. 35 Forskning för en hållbar utveckling
Kap. 36 Att främja utbildning och höja det allmänna medvetandet
Kap. 37 Nationella mekanismer och internationellt samarbete för kapacitetsutbyggnad
Kap. 38 En internationell institutionell ordning
Kap. 39 Internationella rättsliga instrument och mekanismer
Kap. 40 Information för beslutsfattande

På wimnell.com/omr103 finns några citat från Agenda 21:
Citaten är avsedda att belysa några viktiga drag. Den första principen i Riodeklarationen handlar om att människan står i centrum och har rätt till ett hälsosamt och rikt liv i samklang med naturen. Det är viktigt att framhålla, att det primära är människornas rätt till ett hälsosamt och rikt liv. Detta liv ska levas i samklang med naturen.

Den första punkten i första kapitlet i Agenda 21 .
Kapitel 3 om fattigdomsbekämpning.
Kapitel 4 om förändring av konsumtionsmönster.
Kapitel 6 om människors hälsa
Kapitel 7 om boende och bebyggelse.
Kapitel 8 om att integrera miljö och utveckling i beslutsfattandet .
Kapitel 23. Förord till avsnitt III om att stärka viktiga samhälls-gruppers roll.
Kapitel 33 Finansiella resurser och mekanismer.
Kapitel 35 Forskning för en hållbar utveckling.
Kapitel 36 Att främja utbildning och höja det allmänna medvetandet.
Kapitel 38 En internationell institutionell ordning.
Kapitel 40 Information för beslutsfattande.
Kommentarer.

På wimnell.com/omr103 finns Riodeklarationens 27 principer i förkortat skick och sorterade under följande rubriker:
Grundläggande mål och principer.
Ekonomiskt system för tillväxt och utveckling i alla länder.
Kunskaper, deltagande, planeringsprinciper.
Staternas samabete och lagar.

104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband.

Samband och samordning av verksamheter ingår i område 4.
(Dessa verksamheter finns ej klart angivna i SAB, DC, DK.)

Om samband.

Från http://wimnell.com/omr4.html

Med sambandsforskningsverksamheter avses verksamheter som undersöker samband mellan olika verksamheter 10-99, 101 - 999 etc, då sambanden inte är tydliga angelägenheter inom verksamheterna. Verksamheterna i 4 avser opolitiska verksamheter. Politiska verksamheter utanför de demokratiskt valdas verksamheter i 35 ingår i avdelningarna 36-39 för politiska krav och politiska planeringar.

De stora sambanden.

(1999. Justerat 070208 och 6 april 2010)

Innehåll:

Verksamheter som formar världens framtid.
Verksamheter i delområdena.
Förvärvsarbetande i Sverige 1990 efter yrke (NYK).
Sammanfattande schema.
Ett dynamiskt nät av verksamheter.
Det stora kretsloppet.
Den fundamentala påverkanskedjan. Bild 1.
Schema med påverkan mellan områden. Bild 2 och bild 3.
Materiens kretslopp.
Kulturella verksamheter.
Schema över påverkans-och förändringsproblem. Bild 7.
Schema med politiska och opolitiska planeringar. Bild 5.
Hanteringar av förändringsprocesserna. Planeringar.
Hur bör det bli ?
Politiska och opolitiska planeringar.
Planeringsbrister och planeringsbehov.
Något om miljöplanering.
Slutsatser och förslag till åtgärder. Med schema, bild 6.

Verksamheter som formar världens framtid.

1. Filosofiska och psykologiska verksamheter.
10. Samhällets övergripande och sammanfattande kunskaper och värderingar
11-19. Individernas inre psykiska verksamheter .
Kunskaper, erfarenheter, visioner, känslor, värderingar, ideologier, psykiska mekanismer, logik, moral.

2. Religioner.

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
Statistik- och demografiverksamheter. Statsvetenskapliga verksamheter. Nationalekonomiska vetenskapliga verksamheter. Juridiska lagtolkningsverksamheter. Offentlig politisk förvaltning. Demokratiskt valdas verksamheter. Politisk planering. Planering av politiska / demokratiska styrningar.

4. Sambandsforskningsverksamheter.
Undersökningar om samband mellan olika verksamheter.

5. Naturforskningsverksamheter.
Matematik, matematikforskning. Astronomi, geodesi. Rymdforskning. Fysik. Kemi. Geologi, meteorologi, hydrologi . Paleontologi, arkeologi . Biologi. ekologi, mikrobiologi. Botanik. Zoologi .

6. Ekonomiska / teknologiska verksamheter.
Hälso-och sjukvård. Hygien- och räddningsverksamheter. Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d). Biologisk produktion, jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske. Hushållsarbeten, energi- och hygienförsörjning. Administration, distribution, kommunikation, organisation, bl a militära verksamheter. Tillverkning av kemivaror, bearbetningsvaror, komplexvaror, och byggnader och anläggningar.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer o d.
Övergripande formgivning av fysiska miljöer (stadsplaner mm). Formgivning av byggnader och anläggningar. Formgivning och visning av konstföremål, museiföremål. Formgivning av bruksföremål. Grundläggande form-och bildverksamhet. Konstmåleri. Formgivning av grafisk konst, trycksaker. Fotografiskt arbete. Musikalisk verksamhet. Artistunderållningsverksamhet, teater, sällskapsnöjen. Verksamheter med sociala miljöer, sociala relationer. Verksamheter med sport, gymnasik, utomhuslekar o d.

8. Språkliga och skönlitterära verksamheter.
Språk. Språkvetenskapliga verksamheter. Litteraturvetenskap, litteraturhistoria. Skönlitteratur på olika språk.

9. Saklitterära verksamheter i blandade ämnen och om allmän geografi, biografi och allmän historia.
Verksamheter i blandade ämnen, journalistik. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.

Verksamheter i delområdena.

I områdena 1-9 har redovisats 129 delområden betecknade med två siffror 10-99 och i en del fall beteckande med tre siffror där det varit lämpligt med en uppdelning av tvåsifferområdena. Varje delområde innehåller verksamheter som har något gemensamt så att varje område för sig bildar ett problemområde med egen karaktär.

Syftet med redovisningen är i ett första steg att beskriva vilka verksamheter områdena innehåller. Varje område på hemsidan börjar med en kort beskrivning av verksamheterna, med hänvisningar till biblioteksystemen DC, DK och SAB mm

Efter det olika slags beskrivningar och länkar till Internet som kan medverka till förtydligande.

Nästa steg gäller att antyda hur de 129 delområden samverkar med varandra, och det kan behandlas i områdena och av verksamheterna i område 4.

Förvärvsarbetande i Sverige 1990 efter yrke (NYK)

Enligt Statistisk årsbok för Sverige (SÅS).

10-99 Alla verksamheter.

Personer med ej identifierbara yrken enligt SÅS : Samtliga 413 496. Därav kvinnor 185 122. Samtliga yrken enligt SÅS : Samtliga 4 491 493. Därav kvinnor 2 157 684 .I följande diagram motsvarar varje rad cirka 100 000 personer. Antalen i de angivna områdena har avrundats till jämna 100 000 varvid personer med ej identifierade yrken har fördelats ut på områden. Innehållet i de olika områdena framgår av särskilda sammanställningar.

10-60 Filosofiska, religiösa, politiska verksamheter o d. Naturforskning.

61 Hälso-och sjukvård. Hygien-och räddningsverksamheter.

61

61

61

62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d.)

62

62

63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske o d.

63

64 Hushållsarbeten. Energi-och hygienförsörjning o d.

64

64

64

651 Kontorsarbete, skriv-och registreringsarbete o d

651

651

652 Offentlig opolitisk civil och militär förvaltning

653 Handelsverksamheter.

653

653

653

654-656 Telekommunikationsverksamheter, mm. Transporter, resebyrå, lagring o d.

654-656

654-656

654-656

657 Penningverksamheter o d

657

658-659 Allmänna företagsekonomiska verksamheter od. Marknadsföring o d.

66-68 Tillverkning av varor.

66-68

66-68

66-68

66-68

66-68

69 Byggande av byggnader och anläggningar.

69

69

70-78 Formgivning av fysiska miljöer. Bildkonstnärliga verksamheter mm.

79 Formgivning av sociala miljöer.

79 Beteendeverksamheter. Teater, nöjen od.

79 Socialt arbete. Utbildningsverksamheter.

79 Sport, utomhuslekar o d.

79

79

80-99 Språkliga och litterära verksamheter

NYK har senare ersatts med annat system. Förvärvsabetet har ändrats sedan 1990, men tabellen för 1990 kan ge en ungefärlig uppfattning om fördelningen av de förvärvsarbetande även därefter.

Ett dynamiskt nät av verksamheter.

Huvudområdena för verksamheterna är:
1 Flosofiska verksamheter. Psykiska verksamheter, kunskaper o d.
2 Religiösa verksamheter od.
3 Politiska verksamheter. Demokratiska styrningar. Politikvetenskaper.
4 Sambandsforskning. Samband-påverkan mellan olika verksamheter.
5 Naturforskning od. Naturbeskrivning. Om naturens verksamheter.
6 Ekonomiska-teknologiska verksamheter. Till kroppslig nytta.
7 Kulturella verksamheter utom 8-9. Till psykisk nytta.
8 Språkliga och skönlitterära verksamheter. Litteraturvetenskap.
9 Historieskrivande verksamheter. Allmän historia o geografi, biografi.

Inom alla verksamheter 1-9 och delverksamheter därinom, t ex 10-99 finns verksamheter som har anknytning till verksamheterna 1-9 enligt följande mönster:

01 Registrering och lagring av kunskaper, erfarenheter o d
02 Framtagning och kombination av kunskaper o d. Visioner. Mål.
03 Värderingsverksamheter o d. Urval av det som är viktigt.
04 Studier av samband mellan verksamheter, inom och utåt.
05 Forskning, främst generaliserande. Beskrivning av nya rön.
06 Ekonomiska-teknologiska verksamheter. Bl a Organisation.
07 Kulturela verksamheter. Bl a utbildning.
08 Littererära verksamheter o d som sammanställer om 01-09.
09 Historieskrivande verksamheter, geografi, biografi o d.

Verksamheterna 01-09 motsvarar en process: lager av kunskaper, framtagning av kunskaper o d, värderingar, insättning i sammanhang, nya iakttagelser, handlande för praktisk nytta, handlande för psykisk nytta, sammanfattning av processen och historieskrivning

Delverksamheterna kan betecknas med numret för verksamhetsområdet med tillägg 01 till 09.

Exempel: 792 gäller teaterverksamheter.
79201 arkiv och registrering av kunskaper och erfarenheter om teater.
7902 Framtagning av kunskaper om teater, bibliotek om teater.
(Det kan alternativt vara praktiskt att samla alla bibliotek på 102)
79203 värderingar om teater.
79204 teaterverksamheternas samband inom 792 och utåt.
79205 forskning om teater.
79206 ekonomiska verksamheter i samband med teater, teaterverksamheternas organisation.
79207 utbildning om teater.
79208 sammanfattningar om teaterverksamheter gällande alla 79201-79209.
79209 teaterns historia och geografi,
792092 biografier med anknytning till teater. (Biografier kan också placeras på 92).

Tillägget 04 avser samband. 01-09 avser förhållanden inom verksamheten (ex 792). Vill man ha en beteckning för samband utåt med annat område kan man efter 04 lägga till beteckningen för det yttre område som avses. En teaterverksamhet som har samband med arkeologi kan man beteckna 7920456 etersom arkeologiska verksamheter finns på 56.

Den fundamentala påverkanskedjan

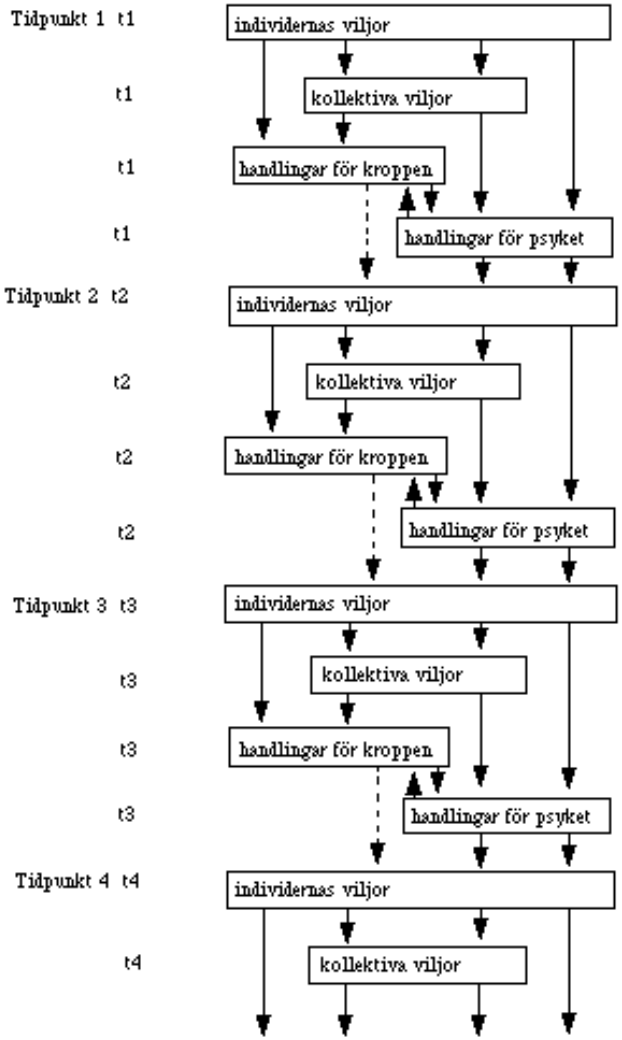

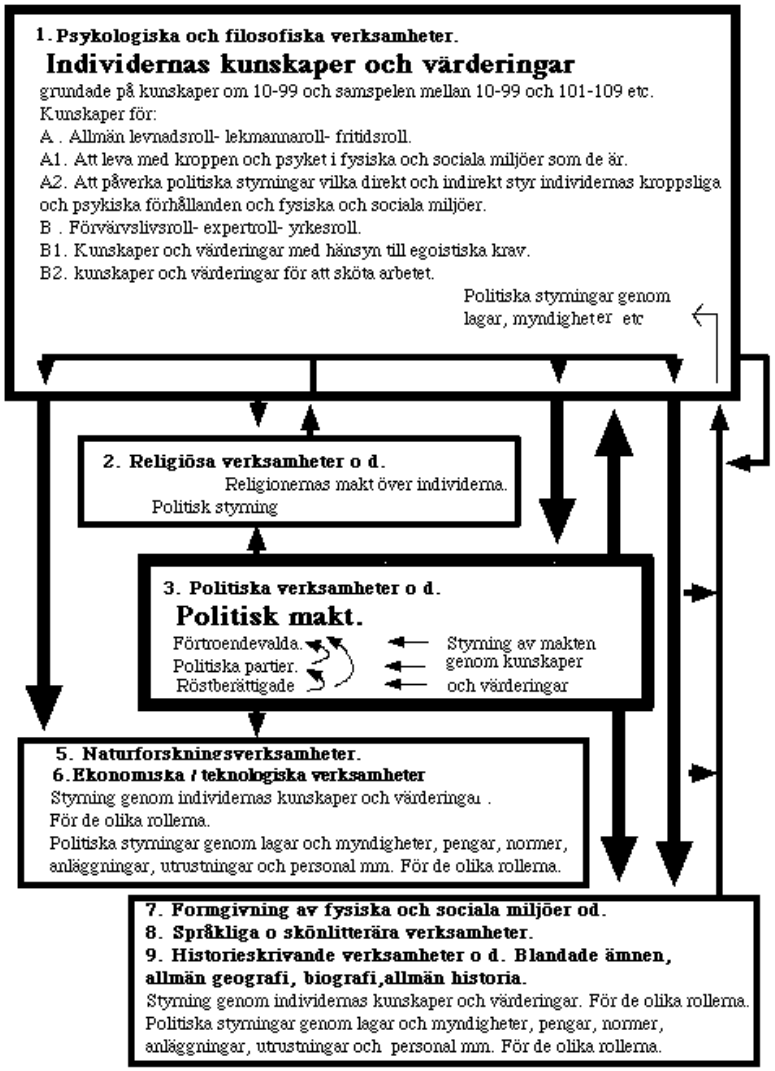

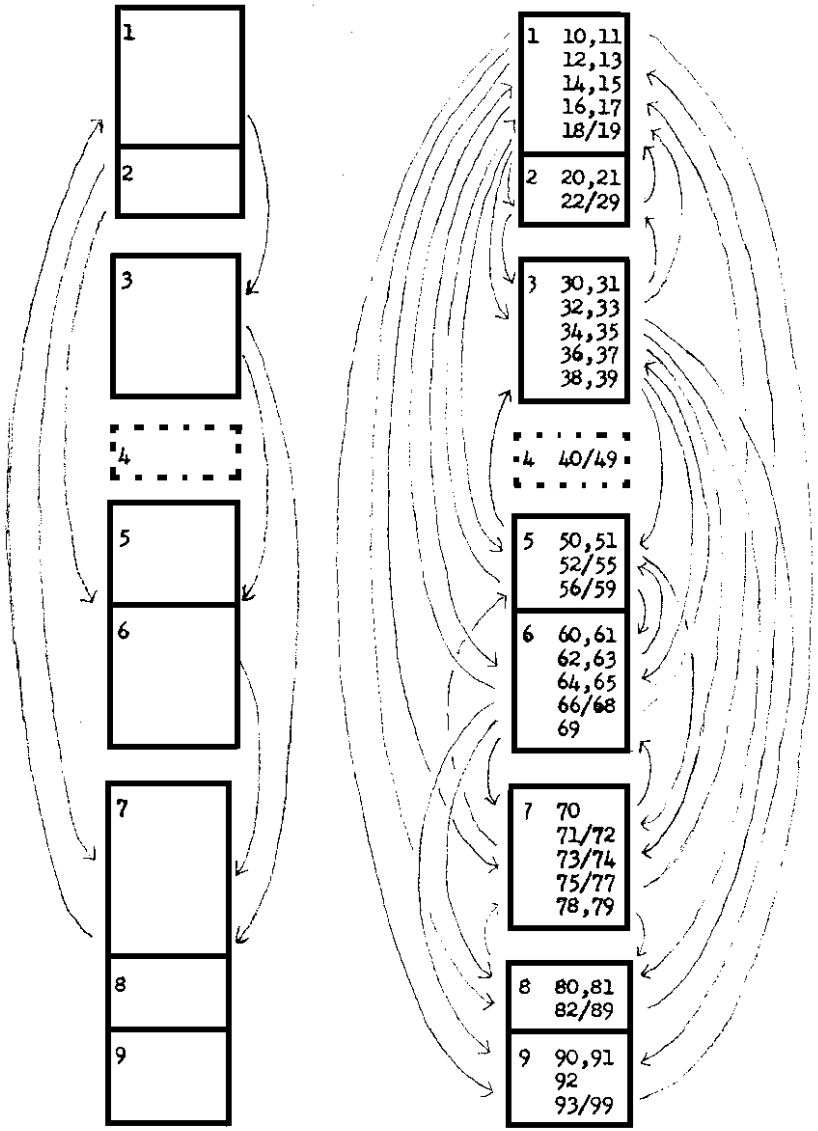

Det stora kretsloppet.

Det har på senare tid blivit vanligt att tala om kretslopp, och det man då menar är vanligen kretslopp i naturen och materiens kretslopp i människornas ekonomiska verksamheter, från råvaror till varuproduktion, förbrukning av varor och återanvändning av det förbrukade.

Men det stora mest intressanta kretsloppet gäller det stora kretsloppet från individernas inre psykiska processer till de politiska styrningarna, som styr de ekonomiska verksamheterna, som påverkar de kulturella verksamheterna som påverkar individernas psyken, deras välbefinnande och vilja att påverka de politiska styrningarna etc.

För att kunna leva sitt liv på bra sätt behöver individerna kunskaper om detta stora kretslopp. Individens önskemål och handlande beror av hur riktiga hennes kunskaper är om världen.

* Individen behöver kunskaper om sitt eget psyke och hur det fungerar, behöver kunskaper om de politiska processerna och deras möjligheter, behöver kunskaper om hur olika verksamheter beror av varandra, hur universum och den döda och levande materien är beskaffad. Och vidare:

Ekonomiska / teknologiska verksamheter:

* Individen behöver kunskaper om hur man bör sköta sin kropp, vad man bör äta och vad man bör undvika, tex alkohol och droger, kunskaper om sjukdomar och hur de botas.
* Kunskaper om hur man kan konstruera hjälpmedel i form av redskap och maskiner
* Kunskaper om hur man odlar jorden, håller djur till föda od och sköter naturen.
* Kunskaper om hur man lagar mat och sköter ett boende, hur man

sköter hygienutrustning för uppvärmning, vatten och avlopp, sophantering, hur man sköter hushållsekonomin od.

* Kunskaper om adminstrationsverksamheter, offentliga icke-politiska verksamheter (bl a kunskaper om militära verksamheter), handels-, kommunikations- och transportverksamheter, penningverksamheter , kunskaper om företagsledning och förhållanden på arbetsplater o d
* Kunskaper om tillverkning av varor, byggnader och anläggningar.

Kulturella verksamheter:

* Individen behöver kunskaper om fysiska och social miljöer och hur de påverkar individens psyke, behöver kunskaper om språk, skönlitteratur och tidningar och litteratur som beskriver händelser i världen och världens geografi och historia .

De fysiska och social miljöerna kan ge upplevelser, skönhetsupplevelser o d som kan ge indidivden en känsla av ”hälsosamt och rikt liv i samklang med naturen”, som det står i Riodeklarationen. I deklarationen om de mänskliga rättigheterna står i artikel 27, att envar har rätt att fritt taga del i samhällets kulturella liv, att njuta av konsten.

Byggnader, anläggningar och bruksföremål används vanligen i första hand praktiskt och utformas efter det sociala liv de tjänar. De kan utformas så, att det ger sköhetsupplevelser och så att de mer eller mindre understyker det sociala livet.

Byggnader och anläggningar från äldre tider speglar vanligen de äldre tidernas sociala liv, och speglar levnadssätt och jämlikhets-förhållanden som inte stämmer med vår tids ambitioner om jämlikhet och allas lika värde. Äldre tiders slott och herresäten speglar de gamla tidernas ojämlikhet. Vår tids monumentala bankpalats och shoppingcentra speglar den nutida kommersialismen och understödjer och befrämjar kommersialisternas intressen. Byggnader och anläggningar används praktiskt, men ger genom utformningen också information om det sociala livet och påverkar människornas uppfattningar om hur livet bör levas.

Den nutida reklamen befrämjar konsumtion av varor och tjänster på ett sätt som ofta strider mot Riodeklarationens krav om återhållsamhet i konsumtionen. Affärslivet i de rika länderna inbjuder till slöseri, som inte rimmar med den sparsamhet som behövs för att det ska bli möjligt att förbättra villkoren för folken i u-länderna. Bildkonst, musik, teater, sällskapsnöjen och sport o d kan vara källa till rika upplevelser, men också vara destruktiva. Filmer med våld gör i viss mån reklam för våld.

Beteenden i det sociala livet smittar av sig på gott och ont. De kulturella verksamheterna, med det som händer i de sociala miljöerna, påverkar individens upplevelse av livet som rikt eller eländigt, och formar hennes uppfattningar om lämpligt beteende.

Materiens kretslopp.

Materiens kretslopp är av två slag: kretslopp i naturen som pågår utan människornas medverkan och kretslopp som orsakas av människornas verksamheter.

Naturens egna kretslopp undersöks och beskrivs av naturforskarna i avd 5.

I avd 52 om astronomi m m undersöks universums stora kretslopp med galaxernas, stjärnornas och planeternas bildande, förändringar och rörelser o d.

I avd 53-54 om fysik od och kemi o d undersöks materiens minsta delar, elementarpartiklar, atomer, molekyler och kraftspelen dem emellan, elektricitet, magnetism, kemiska föreningar o d.

I avd 55 om geologi, meteorologi, hydrologi o d undersöks den döda materien i, på och närmast omkring jordklotet, jordens uppkomst, beskaffenhet och förändringar genom jordbävningar,vulkanaktiviteter, vindar och nederbörd o d. Här undersöks bl a förekomsten av drickbart vatten och mineralerfyndigheter som är begärliga för människor.

I avd 56-59 undersöks det levande på jorden, nu och under tidigare epoker. I 56 undersöks utdöda växter och djur o d, i 57-59 undersöks växt- och djurliv, bl a naturens ekosystem, de levande cellerna och mikroorganismer o d.

I avd 5 ger forskningsverksamheterna uppohov till avfall av olika slag, bl a uttjänta forskningssatelliter och raketer od, som kan sväva länge i rymden. Forskningsverksamheterna i 5 ger underlag för verksamheterna i avd 6, som handlar om människornas tillämpningar av naturforskarnas rön.

Kretslopp i materien som påverkas av människor förekommer i första hand i avd 6.

I avd 61 undersöks och beskrivs kretsloppen i människokroppen i avd 611-612 om anatomi och fysiologi. I avd 613 undersöks och beskivs människokroppens behov av näring, motion och vila od och behov av att undvika felaktigt näringsintag, fel i kroppsarbete och fel när det gäller giftintag i form av alkohol, tobak , droger o d, påverkan av stressfaktorer mm.

Avd 614-618 gäller räddningstjänst och sjukvård o d och här påverkas naturens eget kretslopp av människor för att förbättra människornas levnadsvillkor. 619 gäller i veterinärverksamheter motsvartande för djuren.

I avd 61 används bl a varor som tillverkas i avd 66-69 och i avd 61 uppkommer avfall av olika slag, som tas om hand av reningsanläggningar, sopstationer od i avd 64 eller återgår till varuproduktionen i form av skrot o d, i den mån avfallen inte tas om hand inom 61. Döda människor tas om hand och begravs i verksamheter i avd 614.

I avd 62 undersöks möjligheter att konstruera maskiner och utrustningar, transportmedel, konstruera hus och anläggningar od. Tillverkning sker i avd 66-69, men undersökningarna i 62 kan ge upphov till avfall från experiment o d. Det finns skäl att understryka, att verksamheterna i 62 med konstruktion o d sker på materiens villkor och att formgivning med hänsyn till trevnadsvärden, skönhet, sociala krav od sker i avd 7.

Till det materiella kretsloppet kan man kanske räkna ritningar o d till konstruktioner som görs i 62 och kommer till användning i bl a industrierna i 66-69 och i formgivningsverksamheter, bl a i 71-72.

I avd 63 om lantbruk, skogsbruk, jakt och fiske o d påverkar människor genom att odla växter och hålla djur od. Gödselmedel, verktyg, maskiner, byggnader o d hämtas från varuproduktionen i avd 66-69.

Producerade livsmedel skickas till avd 64 om bl a mathållning eller till livsmedelsindustierna i avd 66. Här produceras också timmer, bomull, textilfibrer o d, som skicksas till varuproduktionen i 66-69. Avfall från växter och djur i form av naturgödsel och kompostmaterial kan återgå inom avd 63. Avfall från verksamheterna är bl a läckage av gödselmedel som läcker ut i vattendrag.

I 63 förekommer också verksamheter som avser att förbättra kretsloppen i naturen, man skjuter rovdjur tex och förbättrar villkor för utrotningshotade växter och djur, kalkar sjöar o d.

I avd 64 förekommer verksamheter som gäller mathållning och boende, system för energi- och hygienförsörjning, personlig hygien, fastighetsförvaltning, tvätt och rengöring, o d. Varor, byggnader od till verksamheterna kommer från industrier i avd 66-69 och i någon mån direkt från lantbruk od i 63.

I 64 finns energiproducerande anläggningar som vatten- kol- och kärnkraftverk, reningsanlägningar för dricksvatten och avloppsvatten, anläggningar för omhändertagande av sopor o d.

Verksamheterna i 64 åstadkommer avfall och gasutsläpp o d , som kan åtgergå inom 64 till värmeanläggningar od eller skickas till industrier i 66-69 för återanvändning, t ex metallskrot, papper, glas. En del avfall hamnar i naturen, och åstadkommer skador, bl a påverkas atmosfären av gasutsläpp, som ger ozonhål och påverkas klimatet på jorden så att t ex Golfströmmen kan vända.

I avd 65 förekommer verksamheter som ger stora bidrag till det materiella kretsloppen. Här förekommer handelsverksamheter, i 653, som distribuerar varor o d, och transportverksamheter, i 656, som transporterar varor och personer o d.

I 652 finns militära verksamheter, som har enorm påverkan på de materiella kretsloppen, de förstör människor, växt-och djurliv och materiell egendom.

I 657 finns verksamheter som sysslar med pengarnas kretslopp.

I 658 finns bl a verksamheter som fördelar arbete och förmedlar arbetskraft i kretslopp på den s k arbetsmarknaden.

Verksamheterna i 65 förbrukar varor och anläggningar som kommer från idustrierna i 66-69, bl a förbrukas transportmedel, och i krig o d mycket annat.

Verksamheterna i 65 ger upphov till avfall och ej önskade biverkningar, bl a utsläpp från trafiken, dödade och skadade i krig och i trafiken o d. Avfall och biverkningar tas om hand bl a av sjukvården i 61 och avfallsanläggningar o d i 64, men mycket släpps ut i naturen , bl a bilavgaser, som ger skador på atmosfären o d.

I avd 66-69 tillverkas varor och byggnader och anlägningar och förekommer gruvdrift o d i 679. Råvaror tas i viss mån från lantbruk o d i 63 och i viss mån i form av användbart avfall från nästan alla avdelningar 10-99. Mellan avd 66-69 förekommer många slags utväxlingar mellan tillverkare av hel-och halvfabrikat o d.
Byggverksamheterna i 69 t ex hämtar byggnadsmaterial från industrier i 66-68.

Tillverkade varor skickas till alla avdelningar 10-99 med transportverksamheter i 656 och vanligen via handeln i 653.
Avfall och biverkningar i 66-69 är bl a utsläpp avgaser i luften och utsläpp av restprodukter i sjöar och vattendrag.

I avd 7 tillverkas bl a konstföremål, tavlor o d, som är av materiell natur, men som huvudsakligen inte har till syfte att användas materiell. Här förekommer också verksamheter med museiföremål, antikviteter o d, där värdena inte grundas på materiella förhållanden.

I 71-72 formges fysiska miljöer, byggnader och anläggningar med hjälp av bl a ingenjörsverksamheter i 62, men tillverkning av byggnader och anläggningar o d sker i 69.

Verksamheterna i avd 7-9 och 1-4 gäller i liten mån direkt deltagande i de materiella kretsloppen, de har däremot mycket stor betydelse i de stora kretsloppen om människornas kunskaper, viljor, åsikter o d, saker som i hög grad styr de materiella kretsloppen.

Sammanfattningsvis om människornas direkta medverkan i de materiella kretsloppen gäller följande.

* I första hand biologisk produktion i 63 och tillverkning av varor, byggnader och anläggningar i 66-69.
* I avd 64 matlagning, skötsel av boende, personlig hygien och kläder,skötsel av anläggningar för vatten och avlopp, värme, energi, sopor, fastighetsskötsel, skötsel av hushållsekonomin räknat i pengar, och tvätt och rengöring o d.
* Handel, transporter och krig o d i 65.
* Omhändertagande av skador od på människokroppen i 61.
* Konstruktionsberäkningar od i 62 för konstruktion av varor och anläggningar od
* I liten direkt mån tillverkning av konstföremål i 7.

De nämnda verksamheterna ger upphov till avfall och skadliga biverkningar. Indirekt påverkan på de materiella kretsloppen har naturforskningar i 5 och verksamheter i 1-3 och 7-9, som i hög grad styr dem som direkt arbetar med det materiella.

Kulturella verksamheter.

Områden 7-9 gäller kulturella verksamheter. Det är verksamheter som använder det materiella,men där en väsentlig avsikt är att påverka psyken. Verksamheterna kan ses som informationsverksamheter.

Områden 8-9 gäller språk och verksamheter med skrivna ord. Språk och s k skönlitteratur finns i 8. I område 9 gäller det sakliga beskrivningar. Sakliga beskrivningsverksamheter som gäller särskilda områden 10-99 ingår vanligen i respektive områden.

Område 7 kan delas i två delar: 71-78 och 79. 71-78 gäller fysiska miljöer och fysiska föremål. Verksamheterna i 71-78 har ordnats efter fysiska objekt. I 71 gäller det de största objekten, hela länder, landsdelar, städer o d. I 72 gäller det objekt på byggnadsnivå och i 73-78 föremålsnivå.

Område 79 gäller mänskliga beteenden där den psykiska faktorn är väsentlig, man kan säga, att 79 gäller sociala miljöer och sociala beteenden. I 791-794 ingår människors vardagliga beteenden och underhållningsverksamheter o d. I 795 har sociala miljöer och sociala verksamheter ordnats efter de fysiska miljöer där de förekommer (som i 72). I 795 ingår bla utbildningsverksamheter (7957). i 79 ingår också sportverksamheter (796-799) od eftersom sporten inte ses som ekonomisk/ teknologisk verksamhet utan något som avses påverka psyket och ge tillfredsställelse hos dem som utövar sport eller bara ser på.

För planeringsverksamheterna i 71-72 finns i Sverige lagstadgade procedurer, regler och krav. För verksamheterna i 79 finns i viss mån lagstadgade regler od, men regler om förändringsprocedurer är illa utvecklade, det gäller t ex är hanteringen av problem med integaration och segregation, mobbning, hanteringen av fattigdom och s k utslagna etc.

De sociala miljöerna planeras i någon mån av de offentliga myndigheterna, men borde planeras på ett mer medvetet sätt med hjälp av de fyra planeringsmomenten, hur var det, är det, hur kan det bli och hur bör det bli ?

Mänsklighetens största planeringsuppgift kan anses vara att planera de sociala miljöerna, och planera dem med hänsyn till individernas kroppsliga och psykiska förhållanden, sedda i jämlikhetsperspektiv.

Det innebär bl a att de sociala miljöerna ska stödja jämlikhetssträvanden och solidaritet så att människor når tillfredsställelse och självförtroende och hushållen får pengar till skälig levnadsstandard. Pengarnas fördelning är ett stort problemområde, som man inte lyckats särdeles väl med ens i Sverige.

De mänskliga rättigheterna, FNs millenniedeklaration och Agenda 21 antyder vad som är önskvärt och vad som bör göras. På det nationella svenska planet finns bl a värderingar i läroplanerna för grundskolan som också bör gälla för dem som slutat skolan och för dem som går i andra skolor.

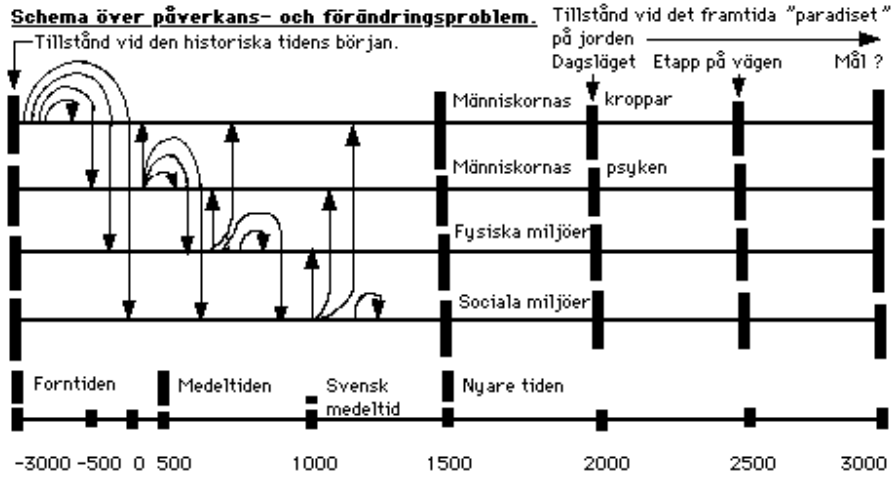

16 pilar med direkta och indirekta påverkansmöjligheter.
Hur kan och bör människorna påverka utvecklingen

Schema med politiska och opolitiska planeringar

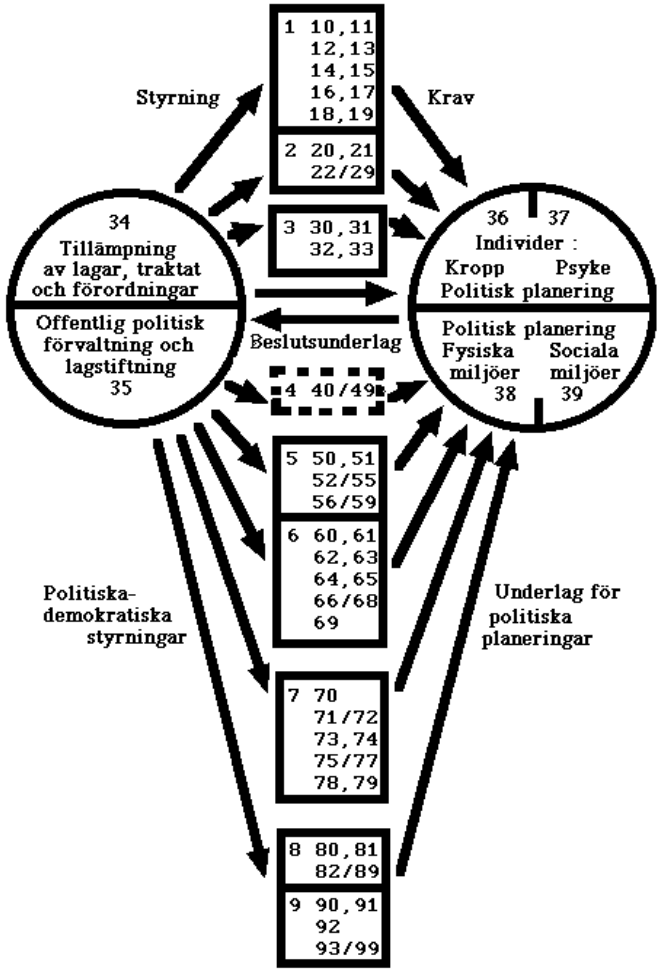

Planering: Hur var det? Hur är det? Hur kan det bli? Hur bör det bli?

Område 4: bakgrunden med pilarna med samband mellan områden.

Hanteringar av förändringsprocesserna. Planeringar.

Det stora kretsloppet har behandlats i det föregående. Det handlar om hur alla verksamheterna 10-99 samspelar och bl a styr materiens kretslopp i den mån de kan och bör styras. Alla verksamheter 10-99 påverkar varandra direkt eller indirekt.

Verksamheterna i 1-5 och 7-9 styr i hög grad det stora kretsloppet, men antalet förvärvsarbetande i dess områden är litet i förhållande till det stora flertalet som arbetar inom avd 6. Antalen i 1-5 och 7-9 är så relativt små, att statistikerna inte presenterar dem i den offentliga statistiken så detaljerat, som deras betydelse motiverar. Det är också så, att verksamheterna i 1-5 och 7-9 till stor del sker som fritidsverksamheter, som inte registreras i den offentliga statistiken.

Klassifikationssystemet innehåller två viktiga saker: människornas verksamheter inom olika områden och människornas sambandsverksamheter mellan dessa områden. Klassifikationssystemet ger en systematisk, sammanhängande bild av samhällenas tillstånd och förändringsverksamheter och en bild av hur de många olika förändringsverksamheterna påverkar varandra. Systemet bildar ett nät av verksamheter som förändrar världen.

Klassifikationssystemet är ett hjälpmedel, men det behövs också ett annat hjälpmedel, planeringar. Planeringar är verksamheter som går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller följande fyra planeringsmomentsom kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheter i varje planeringsfall:

* Hur var det ? Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.
* Hur är det ? Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.
* Hur kan det bli ? Vilka alternativ är möjliga i framtiden?
* Hur bör det bli ? Vilket eller vilka alternativ bör man välja?

Man kan förändra världen genom att förändra verksamheterna och världen kan då bli bättre eller sämre, bli bättre för några och sämre för andra. Vill man förbättra världen för alla måste man ha en gemensam värderingsprincip, och den principen finns i den valda förutsättningen att demokratins princip är önskad och bra. Demokratins idé representerar en maktfördelnings- och beslutsprincip. Demokratins fördelningsprincip är jämlikheten.

Men det är uppenbart att världens människor inte är mogna för någon fullständig jämlikhet och därför blir principen snarare "ökad jämlikhet". Under alla förhållanden bör alla förändringsåtgärder undersökas med hänsyn till effekterna på jämlikheten i väsentliga avseenden.

Hur bör det bli ?

Det slutliga målet finns i sektor 13 med individernas inre subjektiva upplevelser av sin situation och bl a av jämlikhet. Men de inre upplevelserna påverkar viljorna och blir då också medel för förändringar. Både sedda som mål och som medel bör upplevelserna vara grundade på riktiga uppfattningar om världen, en mycket betydande komplikation. Man kan få grepp om förändringskrav om man jämför de fyra väsentliga levnadsvillkoren: individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer.

Andra verksamheter än de slutliga upplevelseverksamheterna är både delmål och medel beroende på från vilket håll man ser dem. Det är inte alltid möjligt eller nödvändigt att undersöka åtgärders inverkan på de subjektiva slutupplevelserna, men man bör i möjligaste mån undersöka åtgärders inverkan på objektivt konstaterbara jämlikhetsförhållanden i de fyra väsentliga avseendena.

Individens kroppsliga förhållanden och utveckling beror av de fysiska miljöerna och av de sociala miljöerna samt av de sociala miljöernas styrningar av de fysiska miljöerna och deras styrningar av individens plats i de fysiska miljöerna och i de sociala miljöerna.

Fördelningar genom marknadsmekanismer o d kan i viss utsträck-

ning vara lämpliga inom ramar för politiska styrningar. En medveten styrning av de fysiska och de sociala miljöerna kan dock ske endast i liten mån genom marknadsmekanismer, varför miljöerna i hög grad måste styras genom politiska styrningar.

Även om individernas viljor är grundläggande motorer i förändringarna- förbättringarna så finns den viktigaste makten att förändra i området för de kollektiva viljorna - de politiska styrningarna. Individerna kommer och går, dvs de föds och dör, men de kollektiva viljorna består och tar sig uttryck bl a i lagar som överlever individerna. Individerna är med och förändrar de kollektiva viljorna- lagarna etc, men var och en föds in i samhällen med kollektiva viljor som föregående generationer åstadkommit.

Vare sig vi vill det eller inte är vi i de demokratiska länderna fångade i demokratins ambitioner att styra medborgarnas levnadsvillkor genom politiska styrningar. Den viktigaste planeringsuppgiften blir att förbättra de politiska styrningarna. Dagens demokratier är alltfor mycket grundade på blinda viljor. Demokratin bör bli mer medveten och kunskapsbaserad.

Politiska och opolitiska planeringar.

Huvudområde 3 gäller politik och demokratiska styrningar. Delområdena 31-34 gäller statistik, statsvetenskap och juridik o d, område 35 gäller lagstiftningsverksamheter och andra politiska styrningsverksamheter. Områdena 36-39 är områden för verksamhetersom går ut på att planera de politiska styrningarna, varvid gäller att planeringarna är upplagda kring tillstånd och förändringar beträffande:

* 36 individernas kroppsliga förhållanden
* 37 individernas psykiska förhållanden
* 38 de fysiska miljöerna
* 39 de sociala miljöerna

36-39 bildar tillsammans en grupp planeringsvetenskaper. Planeringarna där kan ske på olika nivåer och för olika rums- och tidsavsnitt. Planeringarna i 36-39 kallas här politiska planeringar till skillnad från planeringar inom andra områden, som kallas opolitiska.

I planeringsverksamheterna i 36-39 ingår bl a det statliga utredningsväsendet, som producerar SOU-betänkanden. Det finns redan många planeringsverksamheter som ägnar sig åt frågor om hur de kollektiva viljorna - de politiska-demokratiska styrningarna har varit, är, kan vara och bör bli, men de förekommande utredningarna är för det mesta tillfälliga och föga samordnade och tycks ofta vara alltför ovetenskapliga.

Utredningarna i 36-39 måste använda sig av forskningar-undersökningar-planeringar som görs eller borde göras i nområdena 10-35 och 40-99. Om det inte finns goda undersökningar i de facken blir planeringarna i 36-39 troligen dåliga. I områdena 10-35 och 40-99 bör bedrivas delplaneringar huvudsakligen inom ramarna för de politiska styrningarna. I de opolitiska planeringarna i 10-35 och 40-99 kan man dock upptäcka behov av att ändra de politiska styrningarna, och då får man skicka impulser till de politiska planeringarna om det. Man kan säga att de opolitiska planeringarna gäller detaljområden och de politiska planeringarna övergripande samordnande planeringar som ligger som underlag för de politiska makthavarnas beslut.

De politiska planeringarna bör pågå kontinuerligt och det bör ständigt pågå ett utbyte mellan de politiska och de opolitiska planeringarna, så att man alltid har ett aktuellt och bra underlag för både politiska beslut och andra beslut.

Planeringsbrister och planeringsbehov.

Inom alla delområden 10-35 och 40-93 förekommer på olika sätt många opolitiska planeringar, som är fullständiga eller ofullständiga. Planeringsverksamheterna bedrivs av enskilda men framförallt av

organisationer av många olika slag, både privata och offentliga. Allmänt gäller att samordningarna som görs mellan de många planeringarna tycks ofullständiga och svåröverskådliga. Det finns i Sverige tusentals organisationer som är intressanta i sammanhanget.

Bland alla organisationerna finns de politiska partierna, som kan anses ha sin största uppgift i att planera de politiska styrningarna och ge förslag om dem. De har alltså sin verksamhet främst inom områdena 36-39. Men det är lätt att konstatera att de politiska partierna både i Sverige och annorstädes har dåliga planeringar. Man kan säga att människorna i världen på det hela taget lever i ett planeringslöst tillstånd. Samtidigt står det klart att mänskligheten står inför mycket stora styrningsproblem som bara kan lösas väl med hjälp av planeringar - som alltså på det hela taget inte finns. Det i Sverige rådande s k politikerföraktet har naturligtvis sin grund i att de politiska partierna och politikerna inte löser sina uppgifter på ett bra sätt.

Hur stor skickligheten än är hos dem som sköter de opolitiska planeringarna kan utvecklingen inte bli bra om inte de politiska planeringarna sköts väl. Det finns i Sverige inte politiska planeringar som tillräckligt väl kan fånga upp impulser från de opolitiska områdena och omsätta dem i goda planeringar. Sak samma kan antas gålla utanför landet. De politiska planeringarna bör förbättras, men också de opolitiska planeringarna behöver betydande förbättringar, så att de kan ge underlag till de politiska planeringarna.

Det går att göra listor på brister och behov. Här ska nu bara nämnas att många åtgärder behövs inom områdena för forskning, utredning, planering, utbildning och information. Bland annat behövs det en svensk världsplanering som underlag för svenska beslut. Man bör också få igång planeringar om de sociala miljöerna, planeringar som nu knappast alls finns, men som borde finnas. De politiska planeringarna bör rustas upp. Förekommande planeringar är ofta endast kortsiktiga och bör kompletteras med mer långsiktiga.

Något om miljöplanering.

Bland områdena skiljer sig 71-78 och 79 från de andra därigenom att de innehåller verksamheter som planerar fysiska miljöer och som planerar eller snarare borde planera sociala miljöer.

Miljöplaneringarna i 71-78 och 79 är opolitiska och styrs genom de politiska planeringarna i 36-39, som är överordnade alla opolitiska planeringar. De opolitiska miljöplaneringarna i 71-78 och 79 är beroende av planeringarna i alla områdena 101-999, men har knappast några maktmedel som ger planerarna rätt att få del av planeringarna i 101-999. Genom de nämnda opolitiska miljöplaneringarna kan man styra huvudsakligen endast byggnadsverksamheterna i 69, andra verksamheter än 69 kan i viss mån styras indirekt genom utformningen av de byggnader och anläggningar som verksamheterna behöver, men det är mycket ofullständiga styrningar. Planeringarna av de fysiska miljöerna i 71-78 har svaga effekter på samhällsförändringarna. Mot detta står att alla verksamheter kan styras så mycket man önskar genom de politiska planeringarna i 36-39, eftersom de är underlag för den demokratiska apparatens beslut i 34-35.

Tragiskt nog är de politiska planeringarna i 36-39 svagt utvecklade och följden av det är kriser och elände. Karakteristiskt för dem som planerar de politiska planeringanna är att de är dåliga på planering och har oklara planeringshorisonter, dvs framtida tidpunkter, vanligen går de inte tillräckligt långt in i framtiden.

För att kunna göra goda planeringar med avlägsna tidshorisonter av svenska förhållanden måste man ha klart för sig Sveriges och svenskarnas plats i världen i framtiden, man bör därefter starta en svensk världsplanering som bakgrund till utvecklingen av Sverige. Intressant är då framför allt varor och tjänster som går över gränserna och skapar resurser för utvecklingen i Sverige.

Att ta reda på exakt vad som ska undersökas i olika planeringsfall ingår i planeringsverksamheterna.

Slutsatser och förslag till åtgärder.

Vill man förbättra världen måste man samtidigt arbeta på förbättringar på många olika områden. De många områdena kan sammanfattas i de fyra områdena 1-2, 3-4, 5-6 och 7-9.

Alla dessa fyra områden gäller medel för att nå mål, men 1-2 och endast 1-2 gäller också ett slutmål.

De fyra områdena påverkar alla varandra och påverkar alla direkt och / eller indirekt slutmålet. Det finns behov av förbättringar på alla områdena. Man kan säga att områdena bildar länkar i en kedja som leder till målet, varvid som vanligt gäller att ingen kedja är starkare än den svagaste länken.

Man kan förenklat teckna sammanhangen på följande sätt : Schemat gäller för både individer, individgrupper, samhällen och grupper av samhällen. Det gäller också för verksamhetssektorer och för geografiska områden av olika storlekar och kan användas för tidsintervall av olika längd.

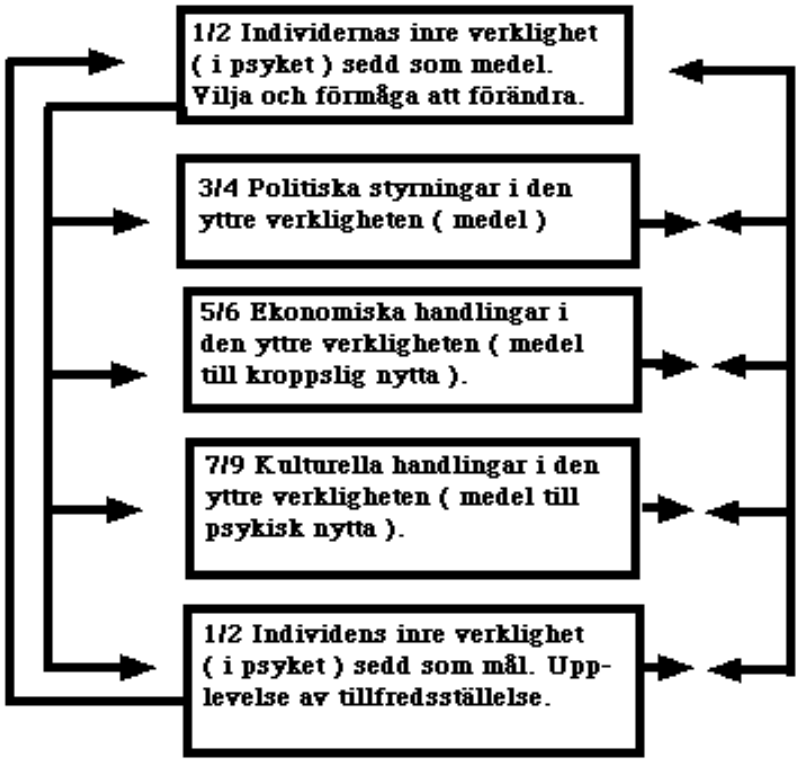

Den fundamentala påverkanskedjan

Det är viktigt att observera den fundamentala påverkanskedjan, där individernas inre verkligheter ger viljor som styr världens utveckling. Viljorna styr de kollektiva politiska viljorna och individernas viljor och de politiska kollektiva viljorna styr tillsammans handlingarna i den yttre verkligheten.

Handlingarna styr dels ekonomiska/teknologiska verksamheter till kroppslig nytta (eller onytta), dels kulturella verksamheter som är informationsverksamheter med olika uttrycksmedel - till psykisk nytta (eller onytta).

De kulturella verksamheterna påverkar individernas inre verkligheter som i sin tur ger upphov till nya viljor, nya kollektiva viljor och och nya ekonomiska och kulturella handlingar.

Vill man förbättra världen måste man se till att individernas inre verkligheter blir lämpliga, vilket kan göras bara med hjälp av lämpliga kulturella verksamheter.

Man kan säga att individernas inre verkligheter och viljor idag på det hela taget är olämpliga, hur ska man då kunna åstadkomma lämpliga kulturella verksamheter? Bland de kulturella verksamheterna finns de offentliga utbildningssystemen (grundskola, gymnasium etc) som genom åratal av förändringar i teorin blivit tämligen bra, i Sverige. I världen för övrigt finns många dåliga utbildningssystem eller inga alls.

Men utbildningssystemen är bara en liten del av alla kulturella verksamheter. Verksamheter som påverkar individenas inre verkligheter och viljor finns också i alla andra kulturella verksamheter: i nöjesindustrin, i reklamindustrin, i tidningar, tidskrifter, radio, TV, video etc, i konst- och designvärlden, överallt. Dessa verksamheter översvämmas av informationer och program som visar livsstilar som inte befrämjar uppkomsten av lämpliga inre verkligheter och lämpliga viljor.

De ekonomiska/teknologiska verksamheterna är beroende av individernas inre verkligheter och viljor och av de kollektiva/politiska viljorna. Det innebär idag fördelning av produktion och konsumtion av varor och tjänster som är mer ojämlik än den behövde vara. Den nuvarande fördelningen är resultat av de bilder av livsstilar som de kulturella verksamheterna förmedlar.

Individernas inre verkligheter och deras viljor, politiken, de ekonomiska verksamheterna och de kulturella verksamheterna bildar alltså fyra stora problemkomplex, som påverkar varandra i ständigt pågående påverkanskedjor.
Komplexen innehåller många skevheter som borde rättas till.

Vill man rätta till skevheterna i de fyra komplexen bör man ha lämpliga värderingar som utgångspunkt. Eftersom hela jordklotet bildar ett enda stort system bör man ha värderingar som gäller överallt. Det som då finns att tillgå är bland annat FNs mänskliga rättigheter och mål med komplement som FNs Millenniedeklaration, Barnkonventionen o d.

Läroplanerna för grundskolan innehåller beaktansvärda värderingar.

105 Övergripande om forskning.

Forskningsverksamheter ingår i alla områden men gemensamt i 7957.

Se område 105 i http://wimnell.com/omr36-39zd.pdf

106 Övergripande om ekonomiska verksamheter

Ekonomiska verksamheter ingår i område 6.

Sammanställningar från offentlig statistik om yrken och näringar mm.

Om ändringar i några klassifikationssystem:

Sven Wimnell 050206+100201+100211: SW-klassifikationssystem med inagda: LIBRIS/SAB, sverige.se 2008, SCBs forskningsämnen, CPV för varor/tjänster, SNI arbetsställen 1998, SSYK yrken, SUN 2000 utbildningar. SPIN 2007 varor och tjänster, SNI 2007 näringsgrenar, Statistisk årsbok för Sverige 2010 och Samhällsguiden 2007. 2010 CPV ej aktuell.(http://wimnell.com/omr40t.pdf)

Sven Wimnell 050121+100201: sverige.se som ersatt SverigeDirekt. Kompletterad 050411 med Riksdagens samhällsguide. Kommentar 2010: sverige.se lades ner 080305. (http://wimnell.com/omr40m.pdf)

Sven Wimnell 050130: CPV-koder 2003. Från Internet 050126. Kompletterad 100201 med SPIN 2007, som ersätter CPV. (http://wimnell.com/omr40n.pdf)

Sven Wimnell 050130: CPV-koder 2003. Inlagda i SW-klassifikationssystem. Kompletterad 100201 med SPIN 2007, som ersätter CPV. (http://wimnell.com/omr40o.pdf)

Sven Wimnell 050130: CPV-koder 2003. Inlagda i SW-klassifikationssystem. Områdena 66-69 förkortade. (http://wimnell.com/omr40p.pdf) Ej aktuell 2010.

Sven Wimnell 050203 +100201+100211: SNI 2002. Och antalet arbetsställen 1999. Inlagda i SW-klassifikationssystem. Kompletterad 100201+100211 med SNI 2007. (http://wimnell.com/omr40q.pdf)

Sven Wimnell 050203: SSYK 96. STANDARD FÖR SVENSK YRKESKLASSIFICERING.Yrken inplacerade i SW-klassifikationssystem. (http://wimnell.com/omr40r.pdf)

Sven Wimnell 050206: SUN, utbildningsklasser, Inlagda i SW-klassifikationssystem. (http://wimnell.com/omr40s.pdf)

107 Övergripande filosofier om utbildning o d

Från regeringens hemsida på Internet:

Förordning om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

utfärdad den 7 oktober 2010.

Regeringen föreskriver följande.
1 § Den läroplan som framgår av bilagan till denna förordning ska gälla för grundskolan. Den ska i tillämpliga delar gälla för förskoleklassen och fritidshemmet.
2 § Det som sägs i läroplanen om lärare ska också gälla förskollärare och fritids-pedagoger som undervisar inom de verksamheter som läroplanen gäller för.
3 § Kursplanerna i läroplanen kompletteras av kunskapskrav. Statens skolverk får meddela föreskrifter om kunskapskrav.

---

1. Denna förordning ska kungöras i Statens skolverks författningssamling (SKOLFS).
2. Förordningen träder i kraft den 1 juli 2011.
3. Genom förordningen upphävs
a) förordningen (SKOLFS 1994:1) om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet,
b) förordningen (SKOLFS 2000:135) om kursplaner för grundskolan.
4. De upphävda förordningarna ska fortsätta att gälla för elever i årskurs 9 i grundskolan under läsåret 2011/12.

På regeringens vägnar
JAN BJÖRKLUND
Annika Hellewell (Utbildningsdepartementet)

Bilaga. Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

Innehållsförteckning

1 Skolans värdegrund och uppdrag....3
2 Övergripande mål och riktlinjer.... 7
2.1 Normer och värden....7
2.2 Kunskaper....8
2.3 Elevernas ansvar och inflytande....9
2.4 Skola och hem....10
2.5 Övergång och samverkan....10
2.6 Skolan och omvärlden....10
2.7 Bedömning och betyg....11
2.8 Rektorns ansvar....12
3 Kursplaner....13
3.1Bild....13
3.2 Engelska....16
3.3 Hem- och konsumentkunskap....20
3.4 Idrott och hälsa....23
3.5 Matematik....26
3.6 Moderna språk.... 31
3.7 Modersmål.... .34
3.8 Musik....38
Naturorienterande ämnen....41
3.9 Biologi....41
3.10 Fysik....45
3.11 Kemi....50
Samhällsorienterande ämnen....54
3.12 Geografi....54
3.13 Historia....58
3.14 Religionskunskap....63
3.15 Samhällskunskap....67
3.16 Slöjd....72
3.17 Svenska.... 75
3.18 Svenska som andraspråk....80
3.19 Teckenspråk för hörande....86
3.20 Teknik....89

1 Skolans värdegrund och uppdrag

Grundläggande värden

Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell.

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.

Förståelse och medmänsklighet

Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans

måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där.

Saklighet och allsidighet

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla föräldrar ska med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen.

Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem.

En likvärdig utbildning

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper.

Skollagen föreskriver att utbildningen inom varje skolform och inom fritidshemmet ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmönster. Den ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.

Rättigheter och skyldigheter

Skolan ska klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan. Det är inte minst viktigt som underlag för den enskildes val i skolan.

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.

Skolans uppdrag

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att

inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. Skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samarbete med hemmen.

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan ska förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga. Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ.

Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.

Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna ska tillägna sig kunskaper. Skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap.

I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande perspektiv. Genom ett *historiskt perspektiv* kan eleverna utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden samt utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande.

Genom ett *miljöperspektiv* får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.

Ett *internationellt perspektiv* är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet.

Det *etiska perspektivet* är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet ska prägla skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden.

Skolans uppdrag att främja lärande förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap i dag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker. Olika aspekter på kunskap och lärande är naturliga utgångspunkter i en sådan diskussion. Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet.

Skolan ska främja elevernas harmoniska utveckling. Detta ska åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld som skolan utgör skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande och en utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet. Ett ömsesidigt möte mellan de pedagogiska synsätten i förskoleklass, skola och fritidshem kan berika elevernas utveckling och lärande.

Skolan ska stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet ska de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Även hälso- och livsstilsfrågor ska uppmärksammas.

Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna ska tillägna sig.

God miljö för utveckling och lärande

Eleven ska i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Varje skolas utveckling

Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot de nationella målen. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att verksamheten ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhället.

2 Övergripande mål och riktlinjer

I de övergripande målen anges de normer och värden samt de kunskaper som alla elever bör ha utvecklat när de lämnar grundskolan. Målen anger inriktningen på skolans arbete.

2.1 Normer och värden

Skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,

- kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen, och
- visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska
- medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen,
- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av solidaritet mellan människor,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper, och
- visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt förhållningssätt.

Läraren ska
- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen, och
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete.

2.2 Kunskaper

Skolan ska ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem. Dessa ger också en grund för fortsatt utbildning.

Skolan ska bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet. Skolan ska erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning, såväl i helklass som enskilt. Lärarna ska sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former.

Mål

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola
- kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt,
- kan kommunicera på engelska i tal och skrift samt ges möjligheter att kommunicera på något ytterligare främmande språk på ett funktionellt sätt,
- kan använda sig av matematiskt tänkande för vidare studier och i vardagslivet,
- kan använda kunskaper från de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga, humanistiska och estetiska kunskapsområdena för vidare studier, i samhällsliv och vardagsliv,
- kan lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt sätt,
- kan lära, utforska och arbeta både självständigt och tillsammans med andra och känna tillit till sin egen förmåga,
- kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden,
- har fått kunskaper om och insikt i det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet samt fått grundläggande kunskaper om de nordiska språken,
- har fått kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer,

urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia,
- kan samspela i möten med andra människor utifrån kunskap om likheter och olikheter i livsvillkor, kultur, språk, religion och historia,
- har fått kunskaper om samhällets lagar och normer, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar i skolan och i samhället,
- har fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling,
- har fått kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället,
- kan använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud,
- kan använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande, och
- kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Riktlinjer
Alla som arbetar i skolan ska
- uppmärksamma och stödja elever i behov av särskilt stöd, och
- samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Läraren ska
- ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande,
- stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan,
- ge utrymme för elevens förmåga att själv skapa och använda olika uttrycksmedel,
- stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter,
- samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen, och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven
- utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga,
- upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt,
- får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling,
- successivt får fler och större självständiga uppgifter och ett ökat eget ansvar,
- får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang, och
- får möjlighet att arbeta ämnesövergripande.

2.3 Elevernas ansvar och inflytande
De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig ska omfatta alla elever. Elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Informationen och formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen.

Mål
Skolans mål är att varje elev
- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,
- successivt utövar ett allt större inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan, och
- har kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att

arbeta i demokratiska former.

Riktlinjer
Alla som arbetar i skolan ska
- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön.

Läraren ska
- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inlärning och för sitt arbete i skolan,
- svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad,
- verka för att flickor och pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen,
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen, och
- förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle.

2.4 Skola och hem
Skolans och vårdnadshavarnas gemensamma ansvar för elevernas skolgång ska skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barns och ungdomars utveckling och lärande.

Riktlinjer
Alla som arbetar i skolan ska
- samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet.

Läraren ska
- samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling, och
- hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation och iaktta respekt för elevens integritet.

2.5 Övergång och samverkan
Samarbetsformer mellan förskoleklass, skola och fritidshem ska utvecklas för att berika varje elevs mångsidiga utveckling och lärande. För att stödja elevernas utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv ska skolan också sträva efter att nå ett förtroendefullt samarbete med förskolan samt med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Samarbetet ska utgå från de nationella mål och riktlinjer som gäller för respektive verksamhet.

Riktlinjer
Läraren ska
- utveckla samarbetet mellan förskoleklass, skola och fritidshem,
- utbyta kunskaper och erfarenheter med personalen i förskolan och i berörda skolformer, och
- i samarbetet särskilt uppmärksamma elever i behov av särskilt stöd.

2.6 Skolan och omvärlden
Eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet i skolan. De ska också få underlag för att välja fortsatt utbildning. Detta förutsätter att den obligatoriska skolan nära samverkar med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Det förutsätter också en samverkan med arbetslivet och närsamhället i övrigt.

Mål
Skolans mål är att varje elev

- kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden,
- har inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv, och
- har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder.

Riktlinjer
Alla som arbetar i skolan ska
- verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö, och
- bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Läraren ska
- bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning, och
- medverka till att utveckla kontakter med mottagande skolor samt med organisationer, företag och andra som kan bidra till att berika skolans verksamhet och förankra den i det omgivande samhället.

Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska
- informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning, och
- vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

2.7 Bedömning och betyg
Betyget uttrycker i vad mån den enskilda eleven har uppnått de nationella kunskapskrav som finns för respektive ämne. Som stöd för betygssättningen finns ämnesspecifika kunskapskrav för olika betygssteg.

Mål
Skolans mål är att varje elev
- utvecklar ett allt större ansvar för sina studier, och
- utvecklar förmågan att själv bedöma sina resultat och ställa egen och andras bedömning i relation till de egna arbetsprestationerna och förutsättningarna.

Riktlinjer
Läraren ska
- genom utvecklingssamtal och den individuella utvecklingsplanen främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling,
- utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn,
- med utgångspunkt i föräldrarnas önskemål fortlöpande informera elever och hem om studieresultat och utvecklingsbehov, och
- vid betygssättningen utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven och göra en allsidig bedömning av dessa kunskaper.

2.8 Rektorns ansvar
Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas,
- skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel,
- undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver,
- kontakt upprättas mellan skola och hem, om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan,
- resursfördelningen och stödåtgärderna anpassas till den värdering av elevernas utveckling som lärare gör,
- undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet,
- i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor, sex och samlevnad samt riskerna med tobak, alkohol och andra droger,
- samarbetsformer utvecklas mellan förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja varje elevs mångsidiga utveckling och lärande,
- samverkan kommer till stånd med förskolan för att skapa förutsättningar för en samsyn och ett förtroendefullt samarbete,
- formerna för samarbete mellan skolan och hemmen utvecklas och att föräldrarna får information om skolans mål och sätt att arbeta och om olika valalternativ,
- samverkan med skolor och arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning,
- den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter,
- skolans internationella kontakter utvecklas, och
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen.

3 Kursplaner. **Är inlagda på följande områden:**

Bild....75/77
Engelska....80
Hem- och konsumentkunskap....645
Idrott och hälsa....796/799
Matematik....51
Moderna språk.... 80
Modersmål.... 80
Musik....78
Naturorienterande ämnen
Biologi....57
Fysik....53
Kemi....54
Samhällsorienterande ämnen.
Geografi....91
Historia....93/99
Religionskunskap....2
Samhällskunskap....108
Slöjd....74
Svenska....80
Svenska som andraspråk....80
Teckenspråk för hörande....80
Teknik....62

Från regeringens hemsida på Internet:
“PRESSMEDDELANDE 18 oktober 2010
Utbildningsdepartementet

Högre krav på lärarkåren - lärarlegitimation

Regeringen överlämnar idag propositionen om lärarlegitimation till riksdagen.

- Nu höjs kraven i den svenska skolan. Lärarlegitimation införs från 2012 och innebär att enbart legitimerade lärare får fastanställas och enbart legitimerade lärare får sätta betyg.

- Ska vi stärka kvaliteten i den svenska skolan måste vi satsa på lärarkåren. Vi inför en ny lärarutbildning och storsatsar på fortbildning. Lärarlegitimationen blir en kvalitetsstämpel, säger utbildningsminister Jan Björklund.

För att få legitimation ska en lärare eller förskollärare ha examen och därefter ha visat sig lämplig för yrket under en introduktionsperiod på minst ett år. En mentor, som är legitimerad, ska ge råd och stöd under introduktionsperioden.

Legitimationerna ska utfärdas av Skolverket. En lärare eller en förskollärare kommer att bli behörig för viss verksamhet eller vissa skolformer, årskurser och ämnen. Endast legitimerade lärare och förskollärare får fastanställas och enbart de legitimerade får sätta betyg.

Vid Skolverket inrättas en ny nämnd - Lärarnas ansvarsnämnd. Nämnden ska kunna varna en lärare, till exempel för oskicklighet, och i allvarliga fall också dra in legitimationen.

Den nya skollagen fastställer nya karriärsteg för lärare och förskollärare genom att lektorer ska kunna utnämnas. Detta kopplas nu till legitimationen och lektorer ska utnämnas av Skolverket. Den som är legitimerad, har avlagt minst licentiatexamen och under minst fyra år visat pedagogisk skicklighet kan ansöka om att bli lektor.

De nya reglerna ska tillämpas fullt ut från och med den 1 juli 2012. “

Storforum. Kunskapskanalen. 18 oktober 2010.

Barn och unga mår dåligt. Vi får ständigt rapporter om unga flickor som skär sig, det pratas mycket om anorexi och ADHD är numera något som alla vet vad det är. I programmet pratar vi om hur de unga mår och om hur de som är psykiskt sjuka har det och vilken hjälp och vård samhället ger. I programmet diskuterar både experter och politiker hur verkligheten egentligen ser ut.
Gäster:
Carl Göran Svedin, professor i barn och ungdomspsykiatri.
Ann Arleklo, (S) riksdagsledamot och ledamot i Riksdagens Socialutskott.
Anders Andersson, (KD) Riksdagsman och ledamot i Riksdagens Socialutskott.
Sophie Ekman, skolöverläkare.
Peter Englsöy, verksamhetschef för BUP.
Anki Sandberg, ordförande i Riksförbundet Attention.
Ingemar Engström, professor på psykiskt forskningscentrum i Örebro och sveriges främste expert på tvångsvård av barn och unga.
Göran Stiernstedt, SKL (Sveriges Kommuner och landsting).
Mette Marklund, Socialstyrelsen.
Många vittnade om att barn med psykiska problem, som kan vara 10% av barnen, sviks och att det i skolan behövs stora åtgärder för att förbättra för dem.

Gymnasiet se http://wimnell.com/omr36-39ze.pdf

108 Samhällskunskap.

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Samhällskunskap

Människor har alltid varit beroende av att samarbeta när de skapar och utvecklar samhällen. I dag står människor i olika delar av världen inför både möjligheter och problem kopplade till globalisering, interkulturella relationer och hållbar samhällsutveckling. Kunskaper om samhället ger oss verktyg så att vi kan orientera oss och ta ansvar för vårt handlande i en komplex värld.

Syfte

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om hur individen och samhället påverkar varandra. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en helhetssyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer. I en sådan helhetssyn är sociala, ekonomiska, miljömässiga, rättsliga, mediala och politiska aspekter centrala.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att se samhällsfrågor ur olika perspektiv. På så sätt ska eleverna utveckla förståelse för sina egna och andra människors levnadsvillkor, betydelsen av jämställdhet, hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck och hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen.

Undervisningen ska ge eleverna verktyg att hantera information i vardagsliv och studier och kunskaper om hur man söker och värderar information från olika källor. Genom undervisningen ska eleverna också ges förutsättningar att utveckla kunskaper om hur man kritiskt granskar samhällsfrågor och samhällsstrukturer. Eleverna ska vidare ges möjlighet att utveckla kunskaper om samhällsvetenskapliga begrepp och modeller.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förtrogenhet med de mänskliga rättigheterna och med demokratiska processer och

arbetssätt. Den ska också bidra till att eleverna tillägnar sig kunskaper om, och förmågan att reflektera över, värden och principer som utmärker ett demokratiskt samhälle.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utifrån personliga erfarenheter och aktuella händelser uttrycka och pröva sina ställningstaganden i möten med andra uppfattningar. Därigenom ska eleverna stimuleras att engagera sig och delta i ett öppet meningsutbyte om samhällsfrågor.

Genom undervisningen i ämnet samhällskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar,
- analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv,
- analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp och modeller,
- uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv,
- söka information om samhället från medier, Internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet,
- reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetssätt och beslutsprocesser.

Centralt innehåll

Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3

Att leva tillsammans

- Skildringar av livet förr och nu i barnlitteratur, sånger och filmer, till exempel skildringar av familjeliv och skola. Minnen berättade av människor som lever nu.
- Att flytta inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- Livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel gott och ont, rätt och orätt, kamratskap, könsroller, jämställdhet och relationer.
- Normer och regler i elevens livsmiljö, till exempel i skolan och i sportsammanhang.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.

Att leva i närområdet

- Förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel mark, vatten och klimat.
- Hemortens historia. Vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder.
- Kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden.
- Religioner och platser för religionsutövning i närområdet.
- Centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola.
- Yrken och verksamheter i närområdet.

Att leva i världen

- Jordgloben. Kontinenternas och världshavens lägen på jordgloben.
- Namn och läge på världsdelarna samt på länder och platser som är betydelsefulla för eleven.
- Människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt samt införandet av jordbruk.
- Tidsbegreppen stenålder, bronsålder och järnålder.
- Hur forntiden kan iakttas i vår tid genom spår i naturen och i språkliga uttryck.

- Berättelser om gudar och hjältar i antik och nordisk mytologi och hur man kan se på dem i vår egen tid.
- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom. Några berättelser ur Bibeln och deras innebörd samt några av de vanligaste psalmerna.
- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik, energi och matvaror.
- Grundläggande mänskliga rättigheter såsom alla människors lika värde samt barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Hur möten, till exempel klassråd, organiseras och genomförs.
- Pengars användning och värde. Olika exempel på betalningsformer och vad några vanliga varor och tjänster kan kosta.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.

Att undersöka verkligheten
- Metoder för att söka information från olika källor: intervjuer, observationer och mätningar. Hur man kan värdera och bearbeta källor och information.
- Rumsuppfattning med hjälp av mentala kartor och fysiska kartor över till exempel närområdet och skolvägar. Storleksrelationer och väderstreck samt rumsliga begrepp, till exempel plats, läge och gräns.
- Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.

Undervisningen i samhällskunskap ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 4–6
Individer och gemenskaper
- Familjen och olika samlevnadsformer. Sexualitet, könsroller och jämställdhet.
- Sociala skyddsnät för barn i olika livssituationer, i skolan och i samhället.
- Urfolket samerna och övriga nationella minoriteter i Sverige. De nationella minoriteternas rättigheter.

Information och kommunikation
- Informationsspridning, reklam och opinionsbildning i olika medier.
- Hur sexualitet och könsroller framställs i medier och populärkultur.
- Hur man urskiljer budskap, avsändare och syfte i olika medier med ett källkritiskt förhållningssätt.

Rättigheter och rättsskipning
- Samhällets behov av lagstiftning, några olika lagar och påföljder samt kriminalitet och dess konsekvenser för individen, familjen och samhället.
- De mänskliga rättigheterna, deras innebörd och betydelse, inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen.

Samhällsresurser och fördelning
- Privatekonomi och relationen mellan arbete, inkomst och konsumtion.
- Det offentligas ekonomi. Vad skatter är och vad kommuner, landsting och stat använder skattepengarna till.
- Ekonomiska villkor för barn i Sverige och i olika delar av världen.
- Några orsaker till, och konsekvenser av, välstånd och fattigdom.

Beslutsfattande och politiska idéer
- Vad demokrati är och hur demokratiska beslut fattas. Det lokala beslutsfattandet, till exempel i elevråd och föreningar. Hur individer och grupper kan påverka beslut.
- Politiska val och partier i Sverige. Riksdagen och regeringen och

deras olika uppdrag. Politiska skiljelinjer i aktuella politiska frågor som har betydelse för eleven.

I årskurs 7–9

Individer och gemenskaper

- Ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande och hur detta påverkas, till exempel av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.
- Sveriges befolkning, dess storlek, sammansättning och geografiska fördelning. Konsekvenser av detta, till exempel socialt, kulturellt och ekonomiskt.
- Svenska välfärdsstrukturer och hur de fungerar, till exempel sjukvårdssystemet, pensionssystemet och arbetslöshetsförsäkringen.
- Vilket ekonomiskt ansvar som vilar på enskilda individer och familjer och vad som finansieras genom gemensamma medel.
- Immigration till Sverige förr och nu. Integration och segregation i samhället.

Information och kommunikation

- Mediernas roll som informationsspridare, opinionsbildare, underhållare och granskare av samhällets maktstrukturer.
- Olika slags medier, deras uppbyggnad och innehåll, till exempel en dagstidnings olika delar. Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden. Hur individer och grupper framställs, till exempel utifrån kön och etnicitet.
- Möjligheter och risker förknippade med Internet och kommunikation via elektroniska medier.

Rättigheter och rättsskipning

- De mänskliga rättigheterna inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Deras innebörd och betydelse samt diskrimineringsgrunderna i svensk lag.
- Olika organisationers arbete för att främja mänskliga rättigheter.
- Hur mänskliga rättigheter kränks i olika delar av världen.
- De nationella minoriteterna och samernas ställning som urfolk i Sverige samt vad deras särställning och rättigheter innebär.
- Demokratiska fri- och rättigheter samt skyldigheter för medborgare i demokratiska samhällen. Etiska och demokratiska dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter.
- Rättssystemet i Sverige och principer för rättssäkerhet. Hur normuppfattning och lagstiftning påverkar varandra. Kriminalitet, våld och organiserad brottslighet. Kriminalvårdens uppgifter och brottsoffers situation.

Samhällsresurser och fördelning

- Hur hushållens, företagens och det offentligas ekonomi hänger samman. Orsaker till förändringar i samhällsekonomin och vilka effekter de kan få för individer och grupper.
- Hur länders och regioners ekonomier hänger samman och hur olika regioners ekonomier förändras i en globaliserad värld.
- Arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor, till exempel arbetsmiljö och arbetsrätt. Utbildningsvägar, yrkesval och entreprenörskap i ett globalt samhälle. Några orsaker till individens val av yrke och till löneskillnader.
- Skillnader mellan människors ekonomiska resurser, makt och inflytande beroende på kön, etnicitet och socioekonomisk bakgrund.
- Sambanden mellan socioekonomisk bakgrund, utbildning, boende och välfärd. Begreppen jämlikhet och jämställdhet.

Beslutsfattande och politiska idéer

- Politiska ideologier och hur skiljelinjerna i det svenska partiväsendet har utvecklats.

- Sveriges politiska system med Europeiska unionen, riksdag, regering, landsting och kommuner. Var olika beslut fattas och hur de påverkar individer, grupper och samhället i stort. Sveriges grundlagar.
- Några olika stats- och styrelseskick i världen.
- Aktuella samhällsfrågor, hotbilder och konflikter i Sverige och världen. FN:s syfte och huvudsakliga uppdrag, andra former av internationell konflikthantering och folkrätten i väpnade konflikter.
- Europeiskt och nordiskt samarbete, dess bakgrund och innehåll.
- Individers och gruppers möjligheter att påverka beslut och samhällsutveckling samt hur man inom ramen för den demokratiska processen kan påverka beslut.

109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

Libris/SAB:
Be Allmän idé- och lärdomshistoria
Be- Särskilda länder och områden
Db Filosofins historia
Dbb Medeltidens och renässansens filosofi
Dbc Nya tidens filosofi (fr o m Descartes))
Dbd Icke-västerländsk filosofi
D(x) Filosofiska lexikon
D:d Filosofisk teori och metodlära
(DC 109. DK 1(091))

SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

Sven Wimnell:Citat från Russels bok Västerlandets visdom.
(http://wimnell.com/omr109a.pdf

Ämnet historia ingår i områdena 93-99. Men så som kursplanen är skriven innehåller ämnet också idé-och lärdomshistoria, filosofihistoria o d som ingår i område 109. Därför är det lämpligt att här upprepa det som anges om ämnet historia. Och påminna om idé- och filosofi-historia i ämnet historia.

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Historia

Människans förståelse av det förflutna är inflätad i hennes föreställningar om samtiden och perspektiv på framtiden. På så sätt påverkar det förflutna både våra liv i dag och våra val inför framtiden. Kvinnor och män har i alla tider skapat historiska berättelser för att tolka verkligheten och påverka sin omgivning. Ett historiskt perspektiv ger oss redskap att förstå och förändra vår egen tid.

Syfte
Undervisningen i ämnet historia ska syfta till att eleverna utvecklar såväl kunskaper om historiska sammanhang, som sin historiska bildning och sitt historiemedvetande. Detta innebär en insikt om att det förflutna präglar vår syn på nutiden och därmed uppfattningen om framtiden. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska förhållanden, historiska begrepp och metoder och om hur historia kan användas för olika syften. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar historiska kunskaper om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor och värderingar. Därigenom ska eleverna få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig en historisk referensram och en fördjupad förståelse för nutiden. De ska också få möjlighet att utveckla en kronologisk överblick över hur

kvinnor och män genom tiderna har skapat och förändrat samhällen och kulturer.

Undervisningen ska stimulera elevernas nyfikenhet på historia och bidra till att de utvecklar kunskaper om hur vi kan veta något om det förflutna genom historiskt källmaterial och möten med platser och människors berättelser. Eleverna ska genom undervisningen även ges förutsättningar att utveckla förmågan att ställa frågor till och värdera källor som ligger till grund för historisk kunskap. Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna utvecklar förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på sina egna och andras identiteter, värderingar och föreställningar.

Genom undervisningen i ämnet historia ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att
- använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer,
- kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap,
- reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv, och
- använda historiska begrepp för att analysera hur historisk kunskap ordnas, skapas och används.

Centralt innehåll

Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3

Att leva tillsammans

- Skildringar av livet förr och nu i barnlitteratur, sånger och filmer, till exempel skildringar av familjeliv och skola. Minnen berättade av människor som lever nu.
- Att flytta inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- Livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel gott och ont, rätt och orätt, kamratskap, könsroller, jämställdhet och relationer.
- Normer och regler i elevens livsmiljö, till exempel i skolan och i sportsammanhang.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.

Att leva i närområdet

- Förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel mark, vatten och klimat.
- Hemortens historia. Vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder.
- Kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden. Religioner och platser för religionsutövning i närområdet.
- Centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola.
- Yrken och verksamheter i närområdet.

Att leva i världen

- Jordgloben. Kontinenternas och världshavens lägen på jordgloben.
- Namn och läge på världsdelarna samt på länder och platser som är betydelsefulla för eleven.
- Människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt samt införandet av jordbruk.
- Tidsbegreppen stenålder, bronsålder och järnålder.

- Hur forntiden kan iakttas i vår tid genom spår i naturen och i språkliga uttryck.
- Berättelser om gudar och hjältar i antik och nordisk mytologi och hur man kan se på dem i vår egen tid.
- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom. Några berättelser ur Bibeln och deras innebörd samt några av de vanligaste psalmerna.
- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik, energi och matvaror.
- Grundläggande mänskliga rättigheter såsom alla människors lika värde samt barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Hur möten, till exempel klassråd, organiseras och genomförs.
- Pengars användning och värde. Olika exempel på betalningsformer och vad några vanliga varor och tjänster kan kosta.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.

Att undersöka verkligheten
- Metoder för att söka information från olika källor: intervjuer, observationer och mätningar. Hur man kan värdera och bearbeta källor och information.
- Rumsuppfattning med hjälp av mentala kartor och fysiska kartor över till exempel närområdet och skolvägar. Storleksrelationer och väderstreck samt rumsliga begrepp, till exempel plats, läge och gräns.
- Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.

Undervisningen i historia ska behandla följande centrala innehåll
I årskurs 4–6

Kring forntiden och medeltiden, till cirka 1500
- Norden befolkas. De utmärkande dragen för stenåldern, bronsåldern och järnåldern.
- Nordens kulturmöten med övriga Europa och andra delar av världen genom ökad handel och migration, till exempel genom vikingatidens resor och medeltidens handelssystem.
- De nordiska staternas bildande.
- Kristendomens införande i Norden. Religionens betydelse för kulturer och stater i Sverige och de övriga nordiska länderna samt konsekvenser av dessa förändringar för olika människor och grupper.
- Några av de europeiska upptäcktsresorna, deras betydelse och konsekvenser.
- Vad arkeologiska fynd, till exempel myntskatter och fynd av föremål från andra kulturer kan berätta om kulturmöten och om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män.

Norden och Östersjöriket Sverige, cirka 1500–1700
- Nordens och Östersjöområdets deltagande i ett globalt utbyte, till exempel av handelsvaror, språk och kultur.
- Den svenska statens framväxt och organisation.
- Det svenska Östersjöriket. Orsakerna till dess uppkomst och konsekvenser för olika människor och grupper runt Östersjön.
- Migration till och från samt inom det svenska riket.
- Reformationen och dess konsekvenser för Sverige och övriga Europa.
- Vad historiska källor, till exempel brev och andra dokument, kan berätta om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män jämfört med i dag.

Ökat utbyte och jordbrukets omvandling, cirka 1700–1850
- Sveriges och Nordens ekonomiska och kulturella globala utbyte, till exempel i form av järnexport och genom resor till Asien.

- Jordbrukets omvandling och dess konsekvenser för människor.
- Den stora folkökningen samt dess orsaker och konsekvenser för olika människor och grupper.
- Framväxten av parlamentarism, partiväsen och nya lagar i Sverige.
- Vad historiska källor, till exempel dagböcker och arkivmaterial, kan berätta om Sveriges historia och om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män.

Hur historia används och historiska begrepp
- Exempel på hur forntiden, medeltiden, 1500-talet, 1600-talet och 1700-talet kan avläsas i våra dagar genom traditioner, namn, språkliga uttryck, byggnader, städer och gränser.
- Hur historiska personer och händelser, till exempel drottning Kristina, Karl XII och häxprocesserna, har framställts på olika sätt genom olika tolkningar och under skilda tider.
- Vad begreppen förändring, likheter och skillnader, kronologi, orsak och konsekvens, källor och tolkning betyder och hur de används i historiska sammanhang.
- Tidsbegreppen vikingatiden, medeltiden, stormaktstiden och frihetstiden samt olika syn på deras betydelser.

I årskurs 7–9
Forna civilisationer, från förhistorisk tid till cirka 1700
Jämförelser mellan några högkulturers framväxt och utveckling fram till 1700–talet, till exempel i Afrika, Amerika och Asien.
Antiken, dess utmärkande drag som epok och dess betydelse för vår egen tid.
Vad historiska källor från någon högkultur, till exempel i Asien eller Amerika, kan berätta om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män.

Industrialisering, samhällsomvandling och idéströmningar, cirka 1700–1900
- Den ökade världshandeln mellan Europa, Asien, Afrika och Amerika.
- Industrialiseringen i Europa och Sverige. Olika historiska förklaringar till industrialiseringen, samt konsekvenser för olika samhällsgruppers och människors levnadsvillkor i Sverige, Norden,
- Europa och några olika delar av världen. Migration inom och mellan länder.
- Revolutioner och framväxten av nya idéer, samhällsklasser och politiska ideologier.
- Vad historiska källor kan berätta om människors och gruppers strävan att påverka och förbättra sina egna och andras levnadsvillkor, till exempel genom uppfinningar, bildandet av fackföreningar och kampen mot slaveri.

Imperialism och världskrig, cirka 1800–1950
- Den europeiska dominansen, imperialism och kolonialism.
- Nationalism och olika former av demokrati och diktatur i Europa och i andra delar av världen.
- De båda världskrigen, deras orsaker och följder. Förtryck, folkfördrivningar och folkmord. Förintelsen och Gulag.
- Historiska berättelser från skilda delar av världen med skildringar av människors upplevelser av förtryck, till exempel i form av kolonialism, rasism eller totalitär diktatur och motstånd mot detta.

Demokratisering, efterkrigstid och globalisering, cirka 1900 till nutid
- Demokratisering i Sverige. Bildandet av politiska partier, nya folkrörelser, till exempel kvinnorörelsen, och kampen för allmän

rösträtt för kvinnor och män. Kontinuitet och förändring i synen på kön, jämställdhet och sexualitet.
- Framväxten av det svenska välfärdssamhället.
- Historiska perspektiv på urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas situation i Sverige.
- Kalla krigets konflikter, Sovjetunionens sönderfall och nya maktförhållanden i världen.
- FN, nordiskt samarbete och framväxten av Europeiska unionen (EU).
- Aktuella konflikter i världen och historiska perspektiv på dessa.
- Hur historiska källor och berättelser om en familjs eller släkts historia speglar övergripande förändringar i människors levnadsvillkor.

Hur historia används och historiska begrepp
- Exempel på hur 1800- och 1900-talet kan avläsas i våra dagar genom traditioner, namn, språkliga uttryck, byggnader, städer och gränser.
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka gemenskaper, till exempel inom familjen, föreningslivet, organisationer och företag.
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka nationella identiteter.
- Hur historia kan användas för att förstå hur den tid som människor lever i påverkar deras villkor och värderingar.
- Vad begreppen kontinuitet och förändring, förklaring, källkritik och identitet betyder och hur de används i historiska sammanhang.
- Några historiska begrepp, till exempel antiken, mellankrigstiden, efterkrigstiden och kalla kriget samt olika syn på deras betydelser.

11/19 Individernas inre verkligheter.

11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
17 Individens moral och uppfattningar om moral.
18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

Tänkesätt, moral o d i de inre verkligheterna.

Det viktigaste i utvecklingen mot framtiden finns i områdena 11-19 om individernas inre verkligheter. Det börjar med individernas kunskaper och erfarenheter i område 11 och går mot område 17 om moral, dvs hur individen bör handla i den yttre verkligheten. Sist kommer uppfattningar om det hela hos dem som kallas filosofer och som haft olika uppfattningar under tidernas lopp.

I område 12 finns individernas uppfattningar om framtiden, i 13 värderingar och i 14 uppfattningar om hur saker och ting hänger ihop och påverkar varandra. I 15 finns individernas psykiska mekanismer, i 16 deras logik, dvs sätt att räkna ut.

Mycket av det som händer i områdena beror av arvsanlag men en stor del kan antas beror av uppfostran och traditioner, påverkan från tidiga barnaår, påverkan från omgivande enskilda människors och gruppers uppfattningar och påverkan från vad de fysiska omgivningarna tycks berätta om världen.

I Sverige nu försöker makthavarna beskriva hur påverkan på barnen bör ske i skolan så att de blir så bra som möjligt. Det sker genom läroplaner, kursplaner o d. I förordningen om grundskolan står i början:

“Grundläggande värden

Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det

svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell.

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet. "

När man sedan läser kursplaner kan man undra om man lyckats väl med planerna och undra hur den politiska apparaten ställer sig till dem. Utbildningsministern talar mycket om kunskaper och betyg, men föga om demokrati och jänlikhet.

Man kan också undra om lärarna får den utbildning de behöver för att främja "de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på".

Tittar man ut i den svenska yttre verkligheten finner man inte stora spår av de grundläggande värdena - t ex jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta.

Den borgerliga regeringen säger sig hata bidrag, men har infört jobbskatteavdrag som är bidrag och störst bidrag till dem som minst eller inte alls behöver bidrag. Under den borgerliga nuvarande mandatperioden går ett par hundra miljarder kr dylika bidrag till sådana som inte behöver dem, pengar som gjorde bättre nytta om de gick till de behövande.

Därmed är man inne på område 17 om moralen. Föfattaren George Orwell beskriver i boken "1984" hur orden kan få nya betydelser: Krig är fred, Frihet är slaveri, Okunnighet är styrka. Den borgerliga regeringen har anammat detta språkbruk och låter bidrag bli jobbskatteavdrag och låter slaveri bli frihet när man reducerar socialförsäkringar.

Den kommersiella världen bygger på att man kan vända på orden och förmå kunder att köpa det de inte behöver. Det är visserligen förbjudet att vilseleda i reklam men det finns kryphål.

Det står att undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell, men konfessionella friskolor tillåts. Friskolor tillåts gå med vinst och man har fått veta att ett amerikanskt skolbolag avser att köpa upp svenska friskolor. Man kan anta att deras intresse inte främst är att förmedla de grundläggande svenska värdena utan mer att tjäna pengar - och göra det med kommersiella metoder som framställer utländska skolbolag som bättre än svenska.

I svensk TV har man fått veta, att några få människor för 70 000 år sedan utvandrade från södra Afrika över Arabiska halvön och sedan befolkade hela jorden med nu 7 miljarder personer. Det har hänt en hel del med människorna under dessa 70 000 år och moralen har blivit bättre. Men ännu är den inte tillräckligt bra.

Människorna har utvecklat många olika kulturer med skiftande värderingar och synsätt. I de nordiska länderna har man kommit långt i kulturen, till det bättre än på de flesta andra håll. Religionerna bildar kulturer som lätt stelnar i föråldrade synsätt.

Inre och yttre verkligheter och verksamheter

2 Religiösa verksamheter o d

20 Övergripande religiösa verksamheter o d
21 Allmän religionsvetenskap
22/28 Kristna religioner
29 Icke kristna religioner o d

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Religionskunskap

Människor har i alla tider och alla samhällen försökt att förstå och förklara sina levnadsvillkor och de sociala sammanhang som de ingår i. Religioner och andra livsåskådningar är därför centrala inslag i den mänskliga kulturen. I dagens samhälle, som är präglat av mångfald, är kunskaper om religioner och andra livsåskådningar viktiga för att skapa ömsesidig förståelse mellan människor.

Syfte

Undervisningen i ämnet religionskunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om religioner och andra livsåskådningar i det egna samhället och på andra håll i världen. Genom undervisningen ska eleverna bli uppmärksamma på hur människor inom olika religiösa traditioner lever med, och uttrycker, sin religion och tro på olika sätt. Undervisningen ska allsidigt belysa vilken roll religioner kan spela i samhället, både i fredssträvanden och konflikter, för att främja social sammanhållning och som orsak till segregation.

Undervisningen ska även ge kunskap om och förståelse för hur kristna traditioner har påverkat det svenska samhället och dess värderingar.

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att kunna tolka kulturella uttryck med anknytning till religiösa traditioner. Eleverna ska också ges möjligheter att utveckla kunskap om hur man kritiskt granskar källor och samhällsfrågor med koppling till religioner och andra livsåskådningar.

Undervisningen ska stimulera eleverna att reflektera över olika livsfrågor, sin identitet och sitt etiska förhållningssätt. På så sätt ska undervisningen skapa förutsättningar för eleverna att utveckla en

personlig livshållning och förståelse för sitt eget och andra människors sätt att tänka och leva.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur olika religioner och livsåskådningar ser på frågor som rör kön, jämställdhet, sexualitet och relationer. Eleverna ska vidare ges förutsättningar att kunna analysera och ta ställning i etiska och moraliska frågor. Undervisningen ska även bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur människors värderingar hänger samman med religioner och andra livsåskådningar. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar beredskap att handla ansvarsfullt i förhållande till sig själva och sin omgivning.

Genom undervisningen i ämnet religionskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att
- analysera kristendomen, andra religioner och livsåskådningar samt olika tolkningar och bruk inom dessa,
- analysera hur religioner påverkar och påverkas av förhållanden och skeenden i samhället,
- reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet,
- resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar utifrån etiska begrepp och modeller, och
- söka information om religioner och andra livsåskådningar och värdera källornas relevans och trovärdighet.

Centralt innehåll

Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3

Att leva tillsammans

- Skildringar av livet förr och nu i barnlitteratur, sånger och filmer, till exempel skildringar av familjeliv och skola. Minnen berättade av människor som lever nu.
- Att flytta inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- Livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel gott och ont, rätt och orätt, kamratskap, könsroller, jämställdhet och relationer.
- Normer och regler i elevens livsmiljö, till exempel i skolan och i sportsammanhang.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.

Att leva i närområdet

- Förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel mark, vatten och klimat.
- Hemortens historia. Vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder.
- Kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden.
- Religioner och platser för religionsutövning i närområdet.
- Centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola.
- Yrken och verksamheter i närområdet.

Att leva i världen

- Jordgloben. Kontinenternas och världshavens lägen på jordgloben.
- Namn och läge på världsdelarna samt på länder och platser som är betydelsefulla för eleven.
- Människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt samt införandet av jordbruk.
- Tidsbegreppen stenålder, bronsålder och järnålder.
- Hur forntiden kan iakttas i vår tid genom spår i naturen och i språkliga uttryck.
- Berättelser om gudar och hjältar i antik och nordisk mytologi och

hur man kan se på dem i vår egen tid.
- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom. Några berättelser ur Bibeln och deras innebörd samt några av de vanligaste psalmerna.
- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik, energi och matvaror.
- Grundläggande mänskliga rättigheter såsom alla människors lika värde samt barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Hur möten, till exempel klassråd, organiseras och genomförs.
- Pengars användning och värde. Olika exempel på betalningsformer och vad några vanliga varor och tjänster kan kosta.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.

Att undersöka verkligheten
- Metoder för att söka information från olika källor: intervjuer, observationer och mätningar. Hur man kan värdera och bearbeta källor och information.
- Rumsuppfattning med hjälp av mentala kartor och fysiska kartor över till exempel närområdet och skolvägar. Storleksrelationer och väderstreck samt rumsliga begrepp, till exempel plats, läge och gräns.
- Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.

Undervisningen i religionskunskap ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 4–6
Religioner och andra livsåskådningar
- Ritualer och religiöst motiverade levnadsregler samt heliga platser och rum i kristendomen och i de andra världsreligionerna islam, judendom, hinduism och buddhism.
- Centrala tankegångar bakom ritualer, levnadsregler och heliga platser i kristendomen och de andra världsreligionerna, till exempel som de uttrycks i religiösa berättelser i Bibeln och andra urkunder.
- Berättelser från fornskandinavisk och äldre samisk religion.
- Begreppen religion och livsåskådning.

Religion och samhälle
- Kristendomens betydelse för värderingar och kultur i det svenska samhället förr och nu. Kristna högtider och traditioner med koppling till kyrkoåret, till exempel sånger och psalmer.
- Hur spår av fornskandinavisk religion kan iakttas i dagens samhälle.

Identitet och livsfrågor
- Hur olika livsfrågor, till exempel vad som är viktigt i livet och vad det innebär att vara en bra kamrat, skildras i populärkulturen.
- Hur olika livsfrågor, till exempel synen på kärlek och vad som händer efter döden, skildras i religioner och andra livsåskådningar.
- Vad religioner och andra livsåskådningar kan betyda för människors identitet, livsstil och grupptillhörighet.

Etik
- Några etiska begrepp, till exempel rätt och orätt, jämlikhet och solidaritet.
- Vardagliga moraliska frågor som rör flickors och pojkars identiteter och roller, jämställdhet, sexualitet, sexuell läggning samt utanförskap och kränkning.
- Frågor om vad ett bra liv kan vara och vad det kan innebära att göra gott.

I årskurs 7–9
Religioner och andra livsåskådningar

- Centrala tankegångar och urkunder inom kristendomen samt utmärkande drag för kristendomens tre stora inriktningar: protestantism, katolicism och ortodoxi.
- Centrala tankegångar och urkunder i världsreligionerna islam, judendom, hinduism och buddhism.
- Varierande tolkningar och bruk inom världsreligionerna i dagens samhälle.
- Huvuddragen i världsreligionernas historia.
- Nya religiösa rörelser, nyreligiositet och privatreligiositet samt hur detta tar sig uttryck.
- Sekulära livsåskådningar, till exempel humanism.

Religion och samhälle
- Kristendomen i Sverige. Från enhetskyrka till religiös mångfald och sekularisering.
- Sambandet mellan samhälle och religion i olika tider och på olika platser.
- Religionernas roll i några aktuella politiska skeenden och konflikter utifrån ett kritiskt förhållningssätt.
- Konflikter och möjligheter i sekulära och pluralistiska samhällen, till exempel i frågor om religionsfrihet, sexualitet och synen på jämställdhet.

Identitet och livsfrågor
- Hur olika livsfrågor, till exempel meningen med livet, relationer, kärlek och sexualitet, skildras i populärkulturen.
- Hur religioner och andra livsåskådningar kan forma människors identiteter och livsstilar.
- Riter, till exempel namngivning och konfirmation, och deras funktion vid formandet av identiteter och gemenskaper i religiösa och sekulära sammanhang.

Etik
- Vardagliga moraliska dilemman. Analys och argumentation utifrån etiska modeller, till exempel konsekvens- och pliktetik.
- Föreställningar om det goda livet och den goda människan kopplat till olika etiska resonemang, till exempel dygdetik.
- Etiska frågor samt människosynen i några religioner och andra livsåskådningar.
- Etiska begrepp som kan kopplas till frågor om hållbar utveckling, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar, till exempel frihet och ansvar.

3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.

31 Statistik och demografi

32 Statsvetenskap

Från svt.se om valet 2010:

SVT:s Valu Väljarströmmar i valet

Hur röstade kvinnor? Och hur röstade män? Det och mycket annat får du svar på i SVT:s vallokalsundersökning.

Se grafik över resultatet
Hela dokumentet (pdf)

Frågorna som avgjorde

Skolan i topp
Ökad polarisering bland väljarna
Förtroendet för politiker ökar
Så röstade olika väljargrupper
Utrikes födda väljer rödgrönt

Så här röstade Sverige

Hur slutade valet i din kommun? Eller i landstinget där du bor? Håll koll på resultaten med hjälp av SVT:s valgrafik.

Resultat kommun för kommun
Förenklad resultatredovisning (utan flash)
Förklaring och ordlista för valgrafiken!
Kommuner utan klar politisk majoritet ökar
87 kommuner saknar en tydlig blockmajoritet

I det följande återges delar av pdf-dokumentet. Sidorna kan inte kopieras så att man får ut tabellerna så som de ska vara. Därför återges bara frågorna, svaren får hämtas från pdf-dokumentet.

Riksdagsvalet 2010 Valu
Sveriges Televisions vallokalsundersökning bygger på enkätsvar från 11.889 väljare vid 90 vallokaler och 40 förtida röstningslokaler.
Resultaten är ovägda.
Sören Holmberg
Per Näsman
Kent Wänström

Valu är SVT:s återkommande vallokalsundersökning vid EU-parlamentsval, riksdagsval och folkomröstningar.

Detta är den 12:e undersökning som har genomförts, och vi vet nu av erfarenhet att det underlag vi tar fram för vår valvaka med åren har blivit ett allt viktigare underlag för andra medier, organisationer, politiska partier och en specialintresserad allmänhet som vill få en djupare förståelse för hur vi beter oss som väljare. Eftersom den första undersökningen genomfördes redan 1991 är det nu också möjligt att studera hur väljarnas preferenser har förändrats över lång tid.

Under valnatten använder SVT Valu-materialet för kommentarer och analyser, därefter används det av andra samhällsprogram i vårt programutbud.

För första gången öppnar vi nu stora delar av materialet redan dagen efter valet för alla intresserade som vill veta mer om väljarnas agerande på valdagen.

Kent Wännström
Sveriges Television

Genomförande Per Näsman

4 geografiska regioner:
Stockholm
Lund
Göteborg
Sundsvall

Mätperiod: 11-19 september 2010
Den 19 september mättes enbart i vallokaler
40 röstningslokaler för förtidsröstning
90 vallokaler

Antal insamlade enkäter, totalt: 11.889
Förtidsröstning: 3.986 (33,5%)
Vallokaler: 7.903 (66,5%)

Tabeller Sören Holmberg

Personröstning

Fråga: ”Utnyttjade Du möjligheten att personrösta genom att sätta kryss för någon kandidat på Din valsedel i riksdagsvalet?”

	personkryssat i riksdagsvalet (%)
Samtliga	27
V	28
S	31
MP	23
C	27
FP	25
KD	29
M	25
SD	30
FI	35
PP	44
Kvinnor	27
Män	27
18-21	27
22-30	31
31-64	27
65+	24

Kommentar: Resultaten är något nedvägda

Tidpunkt för partivalsbeslut

Fråga: ”När bestämde Du Dig för vilket parti Du skulle rösta på i årets riksdagsval?”

	idag/sista veckan (%)
Samtliga	
V	
S	
MP	
C	
FP	
KD	
M	
SD	
FI	
PP	
18-21	
65+	
Kvinnor	
Män	

Viktiga frågor för partivalet

Fråga: ”Vilken betydelse hade följande frågor för Ditt val av parti i riksdagsvalet idag?”

mycket betydelsefull (%)
Skola och utbildning
Sysselsättning
Svenska ekonomin
Sjukvården
Sociala välfärden
Din egen ekonomi
Äldreomsorgen
Barnomsorgen
Jämställdheten mellan kvinnor och män
Miljön
Skatterna
Pensionerna
Lag och ordning
Energi och kärnkraft
Företagens villkor
Flyktingar/invandring
Svensk utrikes- och säkerhetspolitik
EU/euro
Frågan om svensk militär närvaro i Afghanistan

Viktiga frågor för olika partiers väljare

Fråga: ”Vilken betydelse hade följande frågor för Ditt val av parti i riksdagsvalet idag?”

Samtliga
Skola och utbildning
Sysselsättning
Svenska ekonomin
Sjukvården
Sociala välfärden
Din egen ekonomi
Äldreomsorgen
Barnomsorgen
Jämställdheten mellan män och kvinnor
Miljön
Skatterna
Pensionerna
Lag och ordning
Energi och kärnkraft
Företagens villkor
Flyktingar/invandring
Svensk utrikes- och säkerhetspolitik
EU/euro
Frågan om svensk militär närvaro i Afghanistan

Kommentar: Siffrorna är rangordningstal.

Bäst politik?
Fråga: ”Vilket block tycker Du har bäst politik när det gäller...”

Område
Svenska ekonomin
Sysselsättningen
Miljön
Sjukvården
Sociala välfärden
Skola och utbildning
Skatterna
Pensionerna

Bäst politik?
Fråga: ”Vilket block tycker Du har bäst politik när det gäller...”

Svenska ekonomin	Rödgröna
	Alliansen
Sysselsättningen	Rödgröna
	Alliansen
Miljön	Rödgröna
	Alliansen
Sjukvården	Rödgröna
	Alliansen
Sociala välfärden	Rödgröna
	Alliansen
Skola o utbildning	Rödgröna
	Alliansen
Skatterna	Rödgröna
	Alliansen
Pensionerna	Rödgröna
	Alliansen

Väljarströmmar 2006 - 2010
Parti i riksdagsvalet 2010

Partival 2006
V
S
MP
C
FP
KD
M
SD
Övriga
Blankt
Ej röstande 2006
Ej röstberättigade 2006

Social bakgrund 1
Parti i riksdagsvalet 2010

Kvinnor
Män
18-21
22-30
31-64
65+

Social bakgrund 2

Parti i riksdagsvalet 2010

Förvärvsarbetande
Arbetslös
Sjuk/aktivitetsers.
Studerande
Arbetare
Tjänsteman
Jordbrukare
Företagare
LO
TCO
SACO

Social bakgrund 3

Parti i riksdagsvalet 2010

Statlig
Kommunal
Privat
Offentlig
Privat

Hur röstade unga förstagångsväljare?

Parti
V
S
MP
C
FP
KD
M
SD
FI
PP
Övriga
Summa procent

Hur röstade 65-plussare?

Parti
V
S
MP
C
FP
KD
M
SD
FI
PP
Övriga
Summa procent

Hur röstade LO-medlemmar?

Parti
V
S
MP
C
FP
KD
M
SD
FI
PP
Övriga
Summa procent

Hur röstade företagare?

Parti
V
S
MP
C
FP
KD
M
SD
FI
PP
Övriga
Summa procent

Plånboksröstning

Procent som anger att ”den egna ekonomin” är av mycket stor betydelse för valet av parti i riksdagsvalet

Procent
Samtliga
18-21
22-30
31-64
65+
Kvinnor
Män
LO-medlemmar
Företagare
Arbetslösa
Sjuk/aktivitetsersättning
Jordbrukare

Samtliga
V
S
MP
C
FP
KD
M
SD
FI
PP

Invandrarröstning 1
Fråga: ”Var någonstans har Du, Din far och Din mor huvudsakligen vuxit upp?”

Parti i riksdagsvalet 2010
Själv uppväxt
i Sverige
i Norden utanför Sverige
i Europa utanför Norden
utanför Europa
Samtliga personer som själva
är uppväxta utanför Sverige

Invandrarröstning 2
Fråga: ”Var någonstans har Du, Din far och Din mor huvudsakligen vuxit upp?”

Parti i riksdagsvalet 2010
Själv/far/mor uppväxt

Själv och far och mor
uppväxta i Sverige
Själv el. far el. mor uppväxta
i Norden utanför Sverige
Själv el. far el. mor uppväxta
i Europa utanför Norden
Själv el. far el. mor
uppväxta utanför Europa
Samtliga personer som
själva eller far eller mor
är uppväxta utanför Sverige

Kyrkogång
Fråga: ”Hur ofta brukar Du gå till gudstjänst eller på möte i någon kyrka/religiöst samfund?”

Parti i riksdagsvalet 2010

Kyrkogång
minst en gång i månaden
några gånger om året
mera sällan
aldrig

Vänster-Höger
Fråga: ”Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle Du placera in Dig själv?”

Summa procent
Vänster
Samtliga
Varken eller
Höger

Vänster-Höger

Fråga: ”Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle Du placera in Dig själv?”

Vänster Varken eller Höger
V
S
MP
C
FP
KD
M
SD
FI
PP

Politikerförtroende

mycket/ganska stort förtroende (%)
Samtliga
V
S
MP
C
FP
KD
M
NYD
SD
FI
PP
Övriga
Blankt

Partiledarna som dragplåster

Fråga: ”Vilken betydelse hade partiledaren för Ditt val av parti i riksdagen i dag?”

Procent som anger partiledaren för det parti de röstade på som mycket betydelsefull för valet av parti
2010
Fredrik Reinfeldt (M)
Jimmie Åkesson (SD)
Gudrun Schyman (FI)
Göran Hägglund (KD)
Maud Olofsson (C)
Jan Björklund (FP)
Mona Sahlin (S)
Språkrör (MP)
Rick Falkvinge (PP)
Lars Ohly (V)

Önskeregering: Tio i topp

Fråga: ”Vilket eller vilka partier skulle Du helst vilja ha med i regeringen efter dagens val?”

Procent
C+FP+KD+M
V+S+MP
S
M
S+MP
C+FP+M
MP
V+S
FP+M
SD

Partier man vill ha med i regeringen

Fråga: ”Vilket eller vilka partier skulle Du helst vilja ha med i regeringen efter dagens val

Procentandel som vill ha med respektive parti i regeringen
SD M KD FP C MP S V
Partival 2010
V
S
MP
C
FP
KD
M
SD
FI
PP
Samtliga

Önskeregering

Fråga: ”Vilket eller vilka partier skulle Du helst vilja ha med i regeringen efter dagens val?”

Regering med enbart ett eller flera partier från V, S, MP
Regering med enbart ett eller flera partier från C, FP, KD, M
Någon form av regering med partier från både de Röd-gröna och Alliansen
Någon form av regering där Sverigedemokraterna ingår

Partival 2010
V
S
MP
C
FP
KD
M
SD
FI
PP
Samtliga

Feministiskt initiativ

Procent som röstade på FI
Samtliga
Kvinnor
18-29 år
Vänsterpartiet i valet 2006
Jämställdhet viktig fråga
Vänsterideologi

Sverigedemokraterna

Procent som röstade på SD
Samtliga
Män
18-29 år
LO-medlem
Arbetslösa
Flyktingar/invandring viktig fråga
Högerideologi
Lågt politikerförtroende

Piratpartiet

Procent som röstade på PP
Samtliga
Män
18-29 år
Studerande
Lågt politikerförtroende

33 Nationalekonomi, internationell ekonomi

DN 8 okt 2010:

“Inåtvänd supermakt

Kolumnen: Joschka Fischer om varför Kina är en jätte av nytt slag.

MED TANKE PÅ hur snabbt och framgångsrikt Folkrepubliken Kina har utvecklats kan ingen längre tvivla på att den kommer att bli en av 2000-talets dominerande världsmakter. Trots de väldiga problem som landet har att kämpa med kan det rentav träda fram som den enda världsmakten.

Men man bedrar sig om man tror att framväxten av "XXL"-makter som Kina och Indien blir en rak fortsättning på västerländska traditioner. Vi får att göra med supermakter av ett annat slag.

Ända sedan de europeiska makterna vid 1400-talets slut satte segel för att erövra världen har historieskrivningen och den internationella politiken vant sig vid ett visst mönster, där militär, ekonomisk och teknologisk makt överförs i form av inflytande över andra länder, erövring och global dominans.

Så var det särskilt på 1900-talet, då USA och Sovjetunionen i efterdyningarna efter två världskrig ersatte de europeiska stormakterna på den globala arenan. Kalla kriget och perioden av amerikansk global dominans efter 1989/1990 följde också detta mönster.

JAG TROR DOCK INTE att Kina kommer att gå samma väg. En befolkning som är så gigantisk som 1,2 miljarder innebär en hård belastning på det politiska systemet av vilken typ det än skulle vara. Detta gäller i synnerhet under perioder av snabb och genomgripande förändring, så som sker i Kina nu.

Den permanenta risken för att landets inre politiska strukturer blir

för ansträngda lämnar sannolikt inte utrymme för någon imperialistisk utrikespolitik. I så fall kommer USA inte att ersättas som den dominerande makten, såvida det inte frånsäger sig den rollen och tills detta sker. Resonemanget låter kanske enkelt, men det får långtgående konsekvenser för det kommande seklets internationella ordning.

De vitala intressen som styr Kinas politik är inre modernisering, den härskande regimens politiska stabilitet och överlevnad och landets sammanhållning (där Taiwan ingår). Dessa intressen kommer troligen inte att förändras på länge.

Följden är att Kina blir en i stort settinåtblickande supermakt, som just av. det skälet i framtiden driver sina utrikespolitiska intressen utan minsta spår av sentimentalitet. Militärt kommer man att främst inrikta sig på regional makt, eftersom landet annars kan falla sönder. Omvandlingen av ekonomin och samhället får en allt överskuggande betydelse eftersom regimens stabilitet hänger på den.

En årlig tillväxttakt på omkring 10 procent blir absolut nödvändig under lång tid. Annars kan den snabba och grundliga omvandlingen av landet från ett mestadels agrart till ett ultramodernt industrialiserat samhälle inte gå vidare utan att systemet destabiliseras.

DENNA KONCENTRATION på inre tillväxtfår emellertid enorma konsekvenser, inrikes- och utrikespolitiskt. Kina blir det första land som till följd av sin storlek ochnödvändiga BNP-tillväxt tvingas driva en "grön" ekonomi. Annars når landet inom kort "tillväxtens gränser" med förödande ekologiska och därmed politiska konsekvenser.

Eftersom Kina blir framtidens största marknad kommer det att bestämma inte bara *vad* vi producerar och konsumerar utan också hur. Se bara på övergången från den bensindrivna bilen till elektrisk transport. Trots europeiska illusioner om motsatsen kommer detta att avgöras i Kina, inte i väst. Det enda västs globalt dominerande bilindustri får bestämma själv är om den ska anpassa sig och ha en chans att överleva eller gå samma väg som andra gamla västerländska industrier: till utvecklingsländerna.

Utrikespolitiskt kommer Kina att försöka värna sin inhemska omvandling genom att säkra resurser och tillträde till utländska marknader. Förr eller senare inser statsledningen ändå att USA i sin globalt reglerande roll är oumbärlig för Kinas livsviktiga utrikespolitiska intressen. Kina förmår inte axla den rollen, andra globala aktörer saknas och det enda alternativet till USA skulle bli sammanbrott i ordningen.

DETTA AMERIKANSK-KINESISKA tvåspann kommer att skaka fram och inte kunna göra mycket annat än att dämpa kriser och perioder av allvarlig ekonomisk och politisk konfrontation, som den nuvarande konflikten om den bilaterala obalansen i handeln. Strategiskt blir de båda länderna dock beroende av varandra länge än. Detta ömsesidiga beroende kommer vid någon tidpunkt också att ta form politiskt, antagligen till nackdel för alla andra internationella aktörer, särskilt européerna.

EU skulle kunna förändra detta förlopp endast om det förde fram sig självt som en seriös aktör och hävdade sina intressen på den globala arenan. Kinas och USA: s "G2" skulle säkert inte ha något att invända. Men EU är för svagt och splittrat för att vara effektivt globalt, och dess ledare vill inte föra en gemensam politik som vilar på deras länders egna strategiska intressen.

Översättning: Margareta Eklöf Copyright: Project syndicate

Joschka Fischer var under mer än 20 år en av de tongivande inom Tysklands gröna parti. Åren 1998-2005 var han utrikesminister och vice förbundskansler.”

34 Lagar o förordningar, traktat, juridik

Lagrummet.

Från Internet 21 mars 2010. **Startsida**

Rättsinformation

- Författningar
- Förarbeten
- Rättspraxis
- Internationellt material
- **Alla våra rättskällor**

Lär dig mer

- Vanliga frågor
- Ordlista A–Ö
- Söktips
- Vart vänder jag mig?

Rättsinformation

Rättsinformation är ett samlingsbegrepp för alla dokument som är ett resultat av rättsprocessens steg. På lagrummet.se finns länkar till alla dessa dokument.

Om du vill lära dig mer om rättsprocessen kan du gå till sidan Lär dig mer

Vill du veta mer om de olika begrepp på den här sidan? Gå då till vår ordlista A–Ö

Rättsinformationen brukar delas i fyra olika huvudgrupper: förarbeten, författningar, rättspraxis och internationellt material.

Förarbeten. I gruppen förarbeten ingår

- regeringens kommittédirektiv
- regeringens utredningsbetänkanden som publiceras i Departementsserien (Ds) och i Statens offentliga utredningar (SOU)
- förordningsmotiv
- regeringens propositioner och skrivelser till riksdagen
- riksdagsledamöternas motioner
- riksdagsutskottens betänkanden och yttranden
- riksdagsmyndigheternas framställningar och redogörelser
- riksdagens skrivelser
- riksdagens protokoll
- Lagrådets yttranden.

Författningar. I gruppen författningar ingår

- grundlagar och andra lagar som riksdagen har beslutat
- förordningar som regeringen har beslutat
- myndighetsföreskrifter.

Rättspraxis. I gruppen rättspraxis ingår

- vägledande avgöranden från högre domstolar
- vägledande avgöranden från vissa myndigheter.

Internationellt material

I gruppen internationellt material ingår

- Sveriges internationella överenskommelser (SÖ), till exempel avtal och konventioner
- EU-rätt (fördrag, EU-förordningar, EU-direktiv)
- rättspraxis från EU-domstolen och Europadomstolen.

Senast ändrad: 2009-12-07

Rättsinformation / Alla våra rättskällor

Här hittar du länkar till alla våra rättskällor. Gör gärna ett bokmärke till denna sida.

Lagar och förordningar

- **Register över Svensk författningssamling (SFS)**
- **Svensk författningssamling (SFS) i tryckt format**
- **Svensk författningssamling (SFS) i fulltext**

Förarbeten

Regeringen

- **Kommittédirektiv**
- **Kommittéberättelsen**
- **Statens offentliga utredningar (SOU)**
- **Departementsserien (Ds)**
- **Förordningsmotiv**
- **Propositioner och skrivelser**

Riksdagen

- **Motioner**
- **Framställningar och redogörelser**
- **Betänkanden**
- **Yttranden**
- **Protokoll**
- **Skrivelser**
- **Förslag och beslut**

Lagrådet

- **Yttranden**

Rättspraxis

Domstolars vägledande avgöranden

Domstolar
Myndigheters vägledande avgöranden
Brottsoffermyndigheten
Granskningsnämnden för radio och TV
Justitiekanslern
Riksdagens ombudsmän (JO)
Rättshjälpsnämnden
Överklagandenämnden för högskolan
Överklagandenämnden för studiestöd
Internationellt material
Sveriges internationella överenskommelser (SÖ)
EUR-Lex
Europadomstolen
Europeiska unionens domstol
Myndigheters föreskrifter
Affärsverket svenska kraftnäts författningssamling (SvKFS)
Arbetsförmedlingens författningssamling (AFFS)
Arbetsgivarverkets författningssamling (AGVFS)
Arbetsmiljöverkets författningssamling (AFS)
Banverkets författningssamling (BV-FS)
Blekinge läns författningssamling (10FS)
Bokföringsnämndens allmänna råd med mera (BFNAR)
Bolagsverkets författningssamling (BOLFS)
Boverkets författningssamling (BFS)
Centrala studiestödsnämndens författningssamling (CSNFS)
Dalarnas läns författningssamling (20FS)
Datainspektionens författningssamling (DIFS)
Domstolsverkets författningssamling (DVFS)
Elsäkerhetsverkets författningssamling (ELSÄK-FS)
Energimarknadsinspektionens författningssamling (EIFS)
Finansinspektionens författningssamling (FFFS)
Fiskeriverkets författningssamling (FIFS)
Försvarets författningssamling (FFS)
Försäkringskassans författningssamling (FKFS)
Gotlands läns författningssamling (09FS)
Gävleborgs läns författningssamling (21FS)
Hallands läns författningssamling (13FS)
Högskoleverkets författningssamling (HSVFS)
Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens författningssamling (IAFFS)
Jämtlands läns författningssamling (23FS)
Jönköpings läns författningssamling (06FS)
Kalmars läns författningssamling (08FS)
Kammarkollegiets författningssamling (KAMFS)
Kemikalieinspektionens författningssamling (KIFS)
Kommerskollegiums författningssamling (KFS)
Konkurrensverkets författningssamling (KKVFS)
Konsumentverkets författningssamling (KOVFS)
Kriminalvårdens författningssamling (KVFS)
Kronobergs läns författningssamling (07FS)
Kronofogdemyndighetens författningssamling (KFMFS)
Lantmäteriets författningssamling (LMFS)
Livsmedelsverkets författningssamling (LIVSFS)
Lotteriinspektionens författningssamling (LIFS)

Läkemedelsverkets författningssamling (LVFS)
Migrationsverkets författningssamling (MIGRFS)
Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps författningssamling (MSBFS)
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analysers författningssamling (MTFS)
Myndigheten för yrkeshögskolans författningssamling (MYHFS)
Naturvårdsverkets författningssamling (NFS)
Norrbottens läns författningssamling (25FS)
Patent- och registreringsverkets författningssamling (PRVFS)
Pensionsmyndighetens författningssamling (PFS)
Post- och telestyrelsens författningssamling (PTSFS)
Radio- och TV-verkets författningssamling (RTVFS)
Revisorsnämndens författningssamling (RNFS)
Riksarkivets författningssamling (RA-FS)
Riksgäldskontorets författningssamling (RGKFS)
Rikspolisstyrelsens författningssamling (RPSFS)
Sametingets författningssamling (STFS)
Sjöfartsverkets författningssamling (SJÖFS)
Skatteverkets författningssamling (SKVFS)
Skogsstyrelsens författningssamling (SKSFS)
Skåne läns författningssamling (12FS)
Socialstyrelsens författningssamling (SOSFS)
Statens energimyndighets författningssamling (STEMFS)
Statens folkhälsoinstituts författningssamling (FHIFS)
Statens jordbruksverks författningssamling (SJVFS)
Statens kulturråds författningssamling (KRFS)
Statens skolverks författningssamling (SKOLFS)
Statistiska centralbyråns författningssamling (SCB-FS)
Stockholms läns författningssamling (01FS)
Strålsäkerhetsmyndighetens författningssamling (SSMFS)
Styrelsens för ackreditering och teknisk kontroll (SWEDAC) författningssamling (STAFS)
Sveriges geologiska undersöknings författningssamling (SGU-FS)
Södermanlands läns författningssamling (04FS)
Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets författningssamling (TLVFS)
Tillväxtverkets författningssamling (TVFS)
Totalförsvarets pliktverks författningssamling (TPVFS)
Transportstyrelsens författningssamling (TSFS)
Tullverkets författningssamling (TFS)
Uppsala läns författningssamling (03FS)
Valmyndighetens författningssamling (VALFS)
Vetenskapsrådets författningssamling (VRFS)
Vägverkets författningssamling (VVFS)
Värmlands läns författningssamling (17FS)
Västerbottens läns författningssamling (24FS)
Västernorrlands läns författningssamling (22FS)
Västmanlands läns författningssamling (19FS)
Västra Götalands läns författningssamling (14FS)
Åklagarmyndighetens författningssamling (ÅFS)
Örebro läns författningssamling (18FS)
Östergötlands läns författningssamling (05FS)

35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)

Från riksdagens hemsida, http://riksdagen.se:

Ledamöter & partier

Riksdagen har 349 ledamöter som väljs vart fjärde år. För att kunna bli ledamot måste man ha rösträtt och vara nominerad av ett politiskt parti. Åtta partier är representerade i riksdagen under mandatperioden 2010–2014.

Här ser du vilka partierna i riksdagen är och hur många platser de har:

- Socialdemokraterna (S), 112 mandat
- Moderata samlingspartiet (M), 107 mandat
- Miljöpartiet (MP), 25 mandat
- Folkpartiet liberalerna (FP), 24 mandat
- Centerpartiet (C), 23 mandat
- Sverigedemokraterna (SD), 20 mandat
- Kristdemokraterna (KD), 19 mandat
- Vänsterpartiet (V), 19 mandat

Riksdagens ledamöter. Partiordning

Läs mer om kategorin Ledamöter och ersättare i kammaren (349 personer)

Socialdemokraterna
Moderata samlingspartiet
Miljöpartiet
Folkpartiet
Centerpartiet
Sverigedemokraterna
Kristdemokraterna
Vänsterpartiet

Socialdemokraterna

Ledamot: aktiva ledamöter **Sortering**: namn

112 personer hittades

A
Adelsbo, Christer (S)
Skåne läns norra och östra
Adolfsson Elgestam, Carina (S)
Kronobergs län

Ahlberg, Ann-Christin (S)
Västra Götalands läns södra
Ahlin, Urban (S)
Västra Götalands läns östra
Andersson, Johan (S)
Östergötlands län
Andersson, Phia (S)
Västra Götalands läns södra
Arleklo, Ann (S)
Skåne läns västra
Axelsson, Lennart (S)
Örebro län

B
Baylan, Ibrahim (S)
Västerbottens län
Bergman, Håkan (S)
Örebro län
Bergstedt, Hannah (S)
Norrbottens län
Bernhardsson, Bo (S)
Skåne läns södra
Björck, Patrik (S)
Västra Götalands läns östra
Bodström, Thomas (S)
Stockholms län
Bråkenhielm, Catharina (S)
Västra Götalands läns västra
Bucht, Sven-Erik (S)
Norrbottens län

C
Carlsson, Clas-Göran (S)
Kronobergs län
Carlsson, Gunilla i Hisings Backa (S)
Göteborgs kommun

D
Damberg, Mikael (S)
Stockholms län
Dibrani, Adnan (S)
Hallands län

E
Eberstein, Susanne (S)
Västernorrlands län
Ekström, Hans (S)
Södermanlands län
Eneroth, Tomas (S)
Kronobergs län

Engelhardt, Christer (S)
Gotlands län
Engle, Kerstin (S)
Skåne läns norra och östra
Ernkrans, Matilda (S)
Örebro län

F
From, Isak (S)
Västerbottens län

G
G Forslund, Kenneth (S)
Västra Götalands läns västra
Gille, Agneta (S)
Uppsala län
Granlund, Marie (S)
Malmö kommun
Green, Monica (S)
Västra Götalands läns östra
Güclü Hedin, Roza (S)
Dalarnas län
Gunnarsson, Jonas (S)
Värmlands län
Gustafsson, Billy (S)
Östergötlands län

H
Haglö, Kerstin (S)
Blekinge län
Hallengren, Lena (S)
Kalmar län
Hamednaca, Arhe (S)
Stockholms kommun
Hellman, Jörgen (S)
Västra Götalands läns norra
Helmersson Olsson, Caroline (S)
Södermanlands län
Heydari, Shadiye (S)
Göteborgs kommun
Hoff, Hans (S)
Hallands län
Hultqvist, Peter (S)
Dalarnas län
Hägg, Carina (S)
Jönköpings län
Härstedt, Kent (S)
Skåne läns västra
Högman, Berit (S)
Värmlands län

J
Jakobsson, Leif (S)
Malmö kommun
Jansson, Eva-Lena (S)
Örebro län
Jeppsson, Peter (S)
Blekinge län
Johansson, Ann-Kristine (S)
Värmlands län

Johansson, Lars (S)
Göteborgs kommun
Johansson, Morgan (S)
Skåne läns södra
Johansson, Ylva (S)
Stockholms kommun
Johnsson, Peter (S)
Västra Götalands läns norra
Jonsson, Mattias (S)
Göteborgs kommun
Juholt, Håkan (S)
Kalmar län

K
Karlsson, Anders (S)
Skåne läns västra
Karlsson, Annelie (S)
Skåne läns norra och östra
Karlsson, Christina (S)
Västernorrlands län
Karlsson, Sara (S)
Södermanlands län
Kvarnström, Kurt (S)
Dalarnas län
Köhler, Katarina (S)
Västerbottens län

L
Larsson, Hillevi (S)
Malmö kommun
Larsson, Jan-Olof (S)
Västra Götalands läns västra
Larsson, Lars Mejern (S)
Värmlands län
Liljevall, Désirée (S)
Kalmar län
Lindestam, Åsa (S)
Gävleborgs län
Lundgren, Elin (S)
Gävleborgs län
Lundh Sammeli, Fredrik (S)
Norrbottens län
Löfstrand, Johan (S)
Östergötlands län
M
Malmström, Louise (S)
Östergötlands län
Moberg, Carina (S)
Stockholms län

N
Niemi, Pyry (S)
Uppsala län
Nilsson, Ingemar (S)
Västernorrlands län
Nilsson, Jennie (S)
Hallands län
Nilsson, Kerstin (S)
Skåne läns södra
Nilsson, Pia (S)
Västmanlands län

Nordén, Marie (S)
Jämtlands län
Nylund Watz, Ingela (S)
Stockholms län

O
Ohlsson, Carina (S)
Västra Götalands läns östra
Olovsson, Fredrik (S)
Södermanlands län
Olsson, Hans (S)
Västra Götalands läns södra
Omanovic, Jasenko (S)
Västernorrlands län
Oskarsson, Christina (S)
Västra Götalands läns norra

P
Pagrotsky, Leif (S)
Göteborgs kommun
Palm, Veronica (S)
Stockholms kommun
Persson, Peter (S)
Jönköpings län
Petersson, Helene i Stockaryd (S)
Jönköpings län
Pettersson, Helén i Umeå (S)
Västerbottens län
Pettersson, Leif (S)
Norrbottens län
Pärssinen, Raimo (S)
Gävleborgs län

R
Runeson, Carin (S)
Dalarnas län

S
Sahlin, Mona (S)
Stockholms kommun
Sandberg, Gunnar (S)
Jämtlands län
Sonidsson, Eva (S)
Västernorrlands län
Stenberg, Maria (S)
Norrbottens län
Strand, Thomas (S)
Jönköpings län
Svantorp, Gunilla (S)
Värmlands län
Svedberg, Per (S)
Gävleborgs län
Svensson, Suzanne (S)
Blekinge län
von Sydow, Björn (S)
Stockholms län
Sörenson, Anna-Lena (S)
Östergötlands län

T
Thorell, Olle (S)
Västmanlands län

V
Waidelich, Tommy (S)
Stockholms län
Wallén, Anna (S)
Västmanlands län
Vestlund, Börje (S)
Stockholms kommun

Y
Yazdanfar, Maryam (S)
Stockholms län
Ygeman, Anders (S)
Stockholms kommun
Z
Zedell, Christina (S)
Stockholms län

Å
Åström, Karin (S)
Norrbottens län

Ö
Örnfjäder, Krister (S)
Kalmar län
Österberg, Sven-Erik (S)
Västmanlands län
Östros, Thomas (S)
Uppsala län

Moderata samlingspartiet

Ledamot: aktiva ledamöter **Sortering**: namn

107 personer hittades

A
Abrahamsson, Maria (M)
Stockholms kommun
Adan, Amir (M)
Stockholms kommun
Akej, Christer (M)
Skåne läns norra och östra
Andersson, Jan R (M)
Kalmar län
Andersson, Jörgen (M)
Kalmar län
Andersson, Magdalena (M)
Jönköpings län
Anger, Staffan (M)
Västmanlands län
Arkelsten, Sofia (M)
Stockholms kommun
Asplund, Lena (M)
Västernorrlands län
Ataseven, Metin (M)
Stockholms län
Avsan, Anti (M)
Stockholms län
Axén, Gunnar (M)
Östergötlands län

B
B Kjellin, Margareta (M)
Gävleborgs län
Bali, Hanif (M)
Stockholms län
Beckman, Lars (M)
Gävleborgs län
Bengtson Skogsberg, Eva (M)
Kalmar län
Bengtsson, Finn (M)
Östergötlands län
Bengtzboe, Erik (M)
Södermanlands län

Berg, Ulf (M)
Dalarnas län
Bergheden, Sten (M)
Västra Götalands läns östra
Bill, Per (M)
Uppsala län
Björnsdotter Rahm, Elisabeth (M)
Västerbottens län
Blix, Gustav (M)
Stockholms kommun
Bohlin, Carl-Oskar (M)
Dalarnas län
Bouveng, Helena (M)
Jönköpings län
Brinck, Cecilia (M)
Stockholms kommun
Brodén, Anne Marie (M)
Hallands län
Brännström, Katarina (M)
Kronobergs län

C
Caplan, Stefan (M)
Västra Götalands läns västra
Cederbratt, Mikael (M)
Västra Götalands läns norra
Cederfelt, Margareta (M)
Stockholms kommun
Coenraads, Åsa (M)
Västmanlands län

E
Elinderson, Lars (M)
Västra Götalands läns östra
Engblom, Annicka (M)
Blekinge län
Enström, Karin (M)
Stockholms län
Ericson, Jan (M)
Västra Götalands läns södra

F
Finnborg, Thomas (M)
Skåne läns västra
Finstorp, Lotta (M)
Södermanlands län
Forssell, Johan (M)
Stockholms kommun

G
Gerdau, Mats (M)
Stockholms län

H
Habsburg Douglas, Walburga (M)
Södermanlands län
Haby, Susanna (M)
Göteborgs kommun
Hallström, Pia (M)
Värmlands län
Hammar Johnsson, Ann-Charlotte (M)
Skåne läns västra
Hammarbergh, Krister (M)
Norrbottens län
Hansson, Anders (M)
Skåne läns södra
Hjälmered, Lars (M)
Göteborgs kommun
Hoffstedt, Gustaf (M)
Gotlands län
Holm, Christian (M)
Värmlands län
Hultberg, Johan (M)
Kronobergs län
Husmark Pehrsson, Cristina (M)
Skåne läns västra

J
Jacobsson, Jonas (M)
Skåne läns västra
Jernbeck, Isabella (M)
Stockholms län
Johansson, Bengt-Anders (M)
Jönköpings län
Johansson, Mats (M)
Stockholms kommun
Juntti, Ellen (M)
Västra Götalands läns västra
Jönsson, Christine (M)
Skåne läns södra

K
Karlsson, Ulrika i Uppsala (M)
Uppsala län
Kinberg Batra, Anna (M)
Stockholms län
König Jerlmyr, Anna (M)
Stockholms kommun

L
Lavesson, Olof (M)
Malmö kommun
Lohman, Eva (M)
Västernorrlands län
Lunderquist, Kajsa (M)
Malmö kommun
Löfsjögård, Malin (M)
Stockholms län

M
Magnusson, Cecilia (M)

Göteborgs kommun
Malmberg, Betty (M)
Östergötlands län
Montan, Göran (M)
Skåne läns norra och östra
Munkhammar, Johnny (M)
Stockholms län

N
Nilsson, Gustav (M)
Blekinge län
Nilsson, Ulrik (M)
Västra Götalands läns södra
Nordgren, Gunilla (M)
Skåne läns södra
Norlén, Andreas (M)
Östergötlands län

O
Obminska, Marta (M)
Uppsala län
Olsson, Lotta (M)
Örebro län

P
Petersson, Jenny (M)
Hallands län
Pettersson, Göran (M)
Stockholms län
Plass, Maria (M)
Västra Götalands läns västra
Polfjärd, Jessica (M)
Västmanlands län
de Pourbaix-Lundin, Marietta (M)
Stockholms län
Pålsson, Margareta (M)
Skåne läns norra och östra

Q
Quicklund, Saila (M)
Jämtlands län

R
Reslow, Patrick (M)
Malmö kommun
Riedl, Edward (M)
Västerbottens län
Ripa, Henrik (M)
Västra Götalands läns norra
Rosencrantz, Jessica (M)
Stockholms kommun
Roszkowska Öberg, Eliza (M)
Stockholms län
Rothenberg, Hans (M)
Göteborgs kommun
Rådhström, Jan-Evert (M)
Värmlands län

S
Schulte, Fredrik (M)
Stockholms län

Sigfrid, Karl (M)
Stockholms län
Staxäng, Lars-Arne (M)
Västra Götalands läns västra
Svantesson, Elisabeth (M)
Örebro län
Svensson, Michael (M)
Hallands län
von Sydow, Henrik (M)
Hallands län

T
Tenfjord-Toftby, Cecilie (M)
Västra Götalands läns södra
Thalén Finné, Ewa (M)
Skåne läns södra
Tobé, Tomas (M)
Gävleborgs län

V
Waberi, Abdirizak (M)
Göteborgs kommun
Wallmark, Hans (M)
Skåne läns norra och östra
Waltersson Grönvall, Camilla (M)
Västra Götalands läns norra
Widegren, Cecilia (M)
Västra Götalands läns östra
Wikström, Rune (M)
Stockholms län
Vilhelmsson, Jessika (M)
Uppsala län

Å
Åberg, Boriana (M)
Skåne läns södra
Ågren Wikström, Åsa (M)
Norrbottens län
Åsebol, Ann-Britt (M)
Dalarnas län

Ö
Öholm, Oskar (M)
Örebro län

Miljöpartiet de gröna

Ledamot: aktiva ledamöter **Sortering**: namn
25 personer hittades

A
Amin, Jabar (MP)
Västerbottens län

B
Bergström, Stina (MP)
Värmlands län
Börjesson, Agneta (MP)
Hallands län

C
Ceballos, Bodil (MP)
Gävleborgs län

D
Dingizian, Esabelle (MP)
Stockholms län

E
Ehn, Tina (MP)
Västra Götalands läns västra
Ehrencrona, Magnus (MP)
Skåne läns västra
Ericson, Gunvor G (MP)
Södermanlands län
Eriksson, Jonas (MP)
Örebro län
Eriksson, Peter (MP)
Stockholms län

F
Ferm, Maria (MP)
Malmö kommun
Fridolin, Gustav (MP)
Skåne läns norra och östra

H
Holm, Ulf (MP)
Skåne läns södra

K
Kaplan, Mehmet (MP)
Stockholms kommun

L
Leander, Helena (MP)
Uppsala län
Lillemets, Annika (MP)
Östergötlands län
Lindholm, Jan (MP)
Dalarnas län

Luttropp, Agneta (MP)
Västmanlands län

M
Mutt, Valter (MP)
Göteborgs kommun

N
Nordin, Lise (MP)
Göteborgs kommun
Nordqvist, Kew (MP)
Jönköpings län

R
Romson, Åsa (MP)
Stockholms kommun
Rådberg, Peter (MP)
Västra Götalands läns norra

V
Valtersson, Mikaela (MP)
Stockholms län
Wetterstrand, Maria (MP)
Stockholms kommun

Folkpartiet liberalerna

Ledamot: aktiva ledamöter
Sortering: namn
24 personer hittades

A
Andrén, Gunnar (FP)
Stockholms län

B
Backman, Hans (FP)
Gävleborgs län
Brodén, Anita (FP)
Västra Götalands läns norra

C
Carlsson Löfdahl, Emma (FP)
Jönköpings län

E
Ertsborn, Jan (FP)
Hallands län

F
Flyborg, Eva (FP)
Göteborgs kommun

G
Granbom Ellison, Karin (FP)
Östergötlands län

H
Haddad, Roger (FP)
Västmanlands län
Hagberg, Liselott (FP)
Södermanlands län
Hamilton, Carl B (FP)
Stockholms kommun

K
Kamil, Ismail (FP)
Uppsala län

L
Larsson, Nina (FP)
Värmlands län
Lundqvist-Brömster, Maria (FP)
Västerbottens län
Lundström, Nina (FP)
Stockholms län

M
Malm, Fredrik (FP)
Stockholms kommun

N
Nilsson, Ulf (FP)
Skåne läns södra
Nylander, Christer (FP)
Skåne läns norra och östra

P
Pehrson, Johan (FP)
Örebro län

S
SteeleKarlström, Anna (FP)
Stockholms län
Strandberg, Torkild (FP)
Skåne läns västra

T
Tysklind, Lars (FP)
Västra Götalands läns västra

V
Westerholm, Barbro (FP)
Stockholms kommun
Widman, Allan (FP)
Malmö kommun
Winbäck, Christer (FP)
Västra Götalands läns östra

Centerpartiet

Ledamot: aktiva ledamöter **Sortering**: namn
23 personer hittades

A
A Eriksson, Erik (C)
Värmlands län
Al-Sahlani, Abir (C)
Stockholms kommun

C
Carlsson, Ulrika i Skövde (C)
Västra Götalands läns östra
D
Danielsson, Staffan (C)
Östergötlands län

F
Federley, Fredrick (C)
Stockholms kommun
Flanking, Anders (C)
Göteborgs kommun

J
Johansson, Annie (C)
Jönköpings län
Johansson, Kenneth (C)
Dalarnas län
Johansson, Ola (C)
Hallands län

Johnsson, Per-Ingvar (C)
Skåne läns norra och östra

K
Källström, Emil (C)
Västernorrlands län

L
Linander, Johan (C)
Skåne läns södra
Lindahl, Helena (C)
Västerbottens län
Lodenius, Per (C)
Stockholms län
Lundgren, Kerstin (C)
Stockholms län

N
Nilsson, Karin (C)
Kronobergs län

Q
Qarlsson, Annika (C)
Västra Götalands läns norra

T
Tiefensee, Roger (C)
Södermanlands län
Torstensson, Åsa (C)
Västra Götalands läns västra

V
W Jonsson, Anders (C)
Gävleborgs län

Z
Zander, Solveig (C)
Uppsala län

Å
Åkesson, Anders (C)
Kalmar län
Åsling, Per (C)
Jämtlands län

Sverigedemokraterna

Parti: Sverigedemokraterna **Ledamot**: aktiva ledamöter
Sortering: namn
20 personer hittades

A
Alfsson, Thoralf (SD)
Östergötlands län
Almqvist, Erik (SD)
Västra Götalands läns norra

B
Bojerud, Stellan (SD)
Stockholms kommun

E
Ekeroth, Kent (SD)
Stockholms län

F
Fransson, Josef (SD)
Malmö kommun

H
Herrstedt, Carina (SD)
Södermanlands län

I
Isovaara, Lars (SD)
Uppsala län
J
Jansson, Mikael (SD)
Hallands län
Jomshof, Richard (SD)
Gävleborgs län

K
Karlsson, Mattias (SD)
Skåne läns norra och östra

L
Lång, David (SD)
Stockholms kommun

P
Petzäll, William (SD)
Dalarnas län

R
Ramhorn, Per (SD)
Örebro län

S
Sandstedt, Margareta (SD)
Västmanlands län
Skalin, Johnny (SD)
Västra Götalands läns västra
Sällström, Sven-Olof (SD)
Göteborgs kommun
Söder, Björn (SD)
Stockholms län
V
Wiklander, Tony (SD)
Skåne läns västra

Å
Åkerlund, Jonas (SD)
Blekinge län
Åkesson, Jimmie (SD)
Jönköpings län

Kristdemokraterna

Ledamot: aktiva ledamöter **Sortering**: namn
19 personer hittades

A
Andersson, Anders (KD)
Kalmar län
Andersson, Yvonne (KD)
Östergötlands län
von Arnold, Otto (KD)
Skåne läns södra

C
Carlson, Andreas (KD)
Jönköpings län

E
Eclund, Annika (KD)
Västra Götalands läns östra
Enochson, Annelie (KD)
Göteborgs kommun

G
Gunther, Penilla (KD)
Västra Götalands läns norra
Gustafsson, Lars (KD)
Hallands län

H
Halef, Robert (KD)
Stockholms kommun
Henriksson, Emma (KD)
Stockholms län

N
Nordell, Lars-Axel (KD)
Örebro län

O
Odell, Mats (KD)
Stockholms län
Oscarsson, Mikael (KD)
Uppsala län
Oskarsson, Irene (KD)
Jönköpings län

P
Pethrus Engström, Désirée (KD)
Stockholms län

S
Sellström, Anders (KD)
Västerbottens län
Skånberg, Tuve (KD)
Skåne läns norra och östra
Szyber, Caroline (KD)
Stockholms kommun

U
Utbult, Roland (KD)
Västra Götalands läns västra

Vänsterpartiet

Ledamot: aktiva ledamöter **Sortering**: namn
19 personer hittades

A
Andersson, Ulla (V)
Gävleborgs län

B
Berg, Bengt (V)
Värmlands län
Berg, Marianne (V)
Malmö kommun
Björlund, Torbjörn (V)
Östergötlands län
Brink, Josefin (V)
Stockholms kommun
D
Dinamarca, Rossana (V)
Västra Götalands läns norra

H
Holm, Jens (V)
Stockholms kommun
Holma, Siv (V)
Norrbottens län
Höj Larsen, Christina (V)
Västernorrlands län

J
Johansson, Wiwi-Anne (V)
Västra Götalands läns västra
Johnson, Jacob (V)
Uppsala län

K
Kakabaveh, Amineh (V)
Stockholms län

L
Linde, Hans (V)
Göteborgs kommun

O
Ohly, Lars (V)
Stockholms län
Olofsson, Eva (V)
Göteborgs kommun
Olsson, Lena (V)
Dalarnas län

P
Persson, Kent (V)
Västmanlands län

S
Sjöstedt, Jonas (V)
Västerbottens län
Sydow Mölleby, Mia (V)
Örebro län

Riksdagens snabbprotokoll 2010/11:2 Tisdagen den 5 oktober
Kl. 14:05 - 17:01

1 § Öppnande av riksmötet

Program för öppnandet har fogats som bilaga till detta protokoll.

Anf. 1 TALMANNEN:
Jag hemställer att Ers Majestät förklarar riksmötet öppnat.

Anf. 2 HANS MAJESTÄT KONUNGEN:
Herr talman! Ärade ledamöter av Sveriges riksdag! I en demokrati är rösträtten en hörnsten. I vårt land är den sedan länge en självklar medborgerlig rättighet. Men alla äger inte den rätten. En fjärdedel av jordens befolkning saknar möjligheten att rösta. Det är därför glädjande att deltagandet i årets svenska val blev så högt. Den svenska demokratin vilar på en stabil grund.

Jag vill lyckönska er alla som nu har mottagit väljarnas förtroende och förväntan. Ett omfattande arbete väntar er med att finna lösningar på frågor som rör enskildas vardag och nationens framtid. Många människor vill och behöver komma ut i arbetslivet. Ett flertal äldre önskar fortsatt bidra med sina kunskaper och erfarenheter. De har också rätt att känna trygghet i vård och omsorg.

Alla ser vi behovet av fortsatt arbete för att förebygga brottslighet och hävda rättssäkerheten. Behovet av en utveckling som ger ekonomiskt utrymme för fortsatta reformer är uppenbart.

Ni står inför många svåra men engagerande utmaningar. Sverige har under lång tid aktivt deltagit i samverkan med andra nationer för att främja mänskliga fri- och rättigheter, fritt handelsutbyte, bistånd vid katastrofer och kampen mot svält och fattigdom. Av tradition och övertygelse har Sverige också aktivt främjat fredssamarbetet genom förebyggande insatser och genom att bidra till konfliktlösningar.

Under senare årtionden har ansträngningar att finna åtgärder mot de globala miljöhoten blivit allt angelägnare. En omställning till hållbara lösningar för energifrågorna är en av de stora utmaningarna i vår tid. Herr talman! År 2010 är ett märkesår, särskilt i min familj. I år är det 200 år sedan den franske marskalken Jean Baptiste Bernadotte valdes till Sveriges kronprins av riksdagen i Örebro. År 2010 blev också ett märkesår därför att vår nuvarande tronföljare ingick äktenskap. (Applåder)

Jag vill här framföra mitt och min familjs innerliga tack för all den värme som mött kronprinsessan Victoria och prins Daniel i samband med deras bröllop.

Herr talman! En god samhällsgemenskap bygger på ömsesidig respekt och på fritt meningsutbyte. Den förutsätter tolerans mot oliktänkande och trygghet till liv och egendom. Sveriges riksdag har med framgång hävdat dessa principer i sin gärning att företräda svenska folket.

Jag tillönskar er alla kraft och visdom att lösa de uppgifter som ligger framför er.

Jag förklarar härmed 2010/11 års riksmöte öppnat.

2 § Regeringsförklaring

Anf. 3 Statsminister FREDRIK REINFELDT (M):
Eders Majestäter, Eders Kungliga Högheter, herr talman, ledamöter av Sveriges riksdag!

Stormen har bedarrat och molnen har skingrats. Runt om i Sverige växer framtidstron och förhoppningen om att morgondagen ska bli bättre och ljusare än gårdagen. Det är en efterlängtad utveckling. Många har känt oro under de år som följde i finanskrisens spår. Nu

vänds denna oro allt tydligare i tillförsikt, till en tro på morgondagen och en tro på Sverige.

Vi möter den på verkstadsgolvet där arbetskamrater nu återvänder i takt med att orderböckerna fylls. Den växer på kontoren där skrivbordslampornas allt senare sken berättar om övertider som öppnat för nyanställningar. Den finns på byggarbetsplatser där en allt större efterfrågan gör att det byggs alltmer. Den finns hos företagaren som inte längre hinner med och därför planerar för utökad verksamhet. Den finns på arbetsplatser från norr till söder, från Kiruna till Karlskrona, från Kattegatt till Kalmarsund.

Sverige reser sig nu ur finanskrisen – detta starkare än nära nog något annat land. Vi ser ut att ha stått emot en prövning som vid tidigare kriser har lett till omfattande nedskärningar, skattehöjningar och mänsklig utslagning. Så har det inte blivit den här gången. Då andra länder tvingas till åtstramningar kan vi göra insatser som förhindrar att arbetslösheten biter sig fast. Vi kan lägga kraft på att möta vårt lands framtida utmaningar.

Det finns många orsaker till den utveckling vi nu ser. Sveriges offentliga finanser är i dag starkast i EU. Över 100 000 fler är sysselsatta i dag jämfört med år 2006, antalet sjukskrivningar har halverats och antalet förtidspensionärer sjunker tydligt för första gången på 35 år. Steg för steg pressas nu arbetslösheten tillbaka och jobben blir fler.

I en rad internationella bedömningar hamnar Sverige också i topp. Nyligen presenterade ansedda World Economic Forum sin rankning över världens mest konkurrenskraftiga länder. Sverige har där nu klättrat till att vara tvåa i världen.

Detta är det Sverige som nu reser sig ur krisen – ett starkt Sverige, ett Sverige som vi ska vara stolta över och ett Sverige som vi ska vara rädda om.

Riksdagen samlas nu efter att svenska folket har gått till val – ett val där ingen röst varit mer värd än någon annan. Alla har haft möjlighet att sätta sina avtryck på valresultatet. Detta är ett uttryck för en demokrati som vi inte är ensamma om på vår jord men som andra delar av vår värld saknar. Det faller nu på Sveriges riksdag att ta ansvar för Sverige, att bära väljarnas förtroende.

Med förstärkt väljarstöd fortsätter Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna att axla regeringsansvaret. Det stödet lägger vi nu till grund när vi tar fortsatt ansvar för Sverige. Grunden för vårt regeringsansvar är vårt gemensamma valmanifest utifrån vilket arbetet kommer att bedrivas.

Alliansen bärs av en idé om Sverige. Vi vill ta ansvar för vårt land och skapa goda förutsättningar för arbete och välfärd. Vi vill lägga grunden för ett rättvist samhälle som håller ihop och där människor kan känna trygghet, ta egna initiativ och förverkliga sina ambitioner, ett samhälle där familjen och det civila samhället står starka.

Vårt mål är att vara en regering som ser hela Sverige och alla människor som lever här, som ser och förstår vikten av att samla alla dem som vill vara med i bygget av Sverige. Vi vill vara en regering som söker breda lösningar, samförstånd och stabilitet i riksdagen – detta grundat i våra nedärvda värden om öppenhet, frihet, ansvar, rättvisa och alla människors lika värde.

Sveriges starka ekonomiska position ska vi slå vakt om. Sunda offentliga finanser är en förutsättning för en stabil återhämtning. Det skapar utrymme för viktiga reformer under kommande år. Långsiktigt ansvarstagande för ekonomin är avgörande för vår förmåga att rusta Sverige för framtiden.

Osäkerheten i vår omvärld är fortsatt stor. För att Sverige ska få till stånd en snabb återhämtning krävs det en politik som fokuserar på att ge människor möjligheter till jobb – detta samtidigt som vi värnar de offentliga finanserna.

Vikten av ordning och reda i Sveriges ekonomi kan inte nog betonas. Brist på ansvarstagande riskerar att slå direkt mot välfärdens kärna. Brist på ansvarstagande riskerar att öppna för skattehöjningar som försämrar tillväxten och ökar arbetslösheten. Det riskerar att innebära högre räntor som urholkar hushållens marginaler och negativt inverkar på företagens vilja till investeringar och nyanställningar. Den vägen ska inte Sverige gå. Det förtjänar inte Sverige.

Ansvar för Sverige – det är så vi tar Sverige från kris och mot full sysselsättning. Regeringen vill därför samla riksdagen kring uppgiften att säkerställa att Sveriges finanser är långsiktigt hållbara. Inriktningen för politiken under mandatperioden är att de offentliga finanserna ska uppvisa balans och överskott på 1 procent av bnp. Det finanspolitiska ramverket ska fortsatt vårdas och stärkas. Den offentliga skulden som andel av bnp ska fortsätta att minska. Därmed tryggas den offentliga välfärdens grund och Sveriges möjligheter att tryggt hantera kommande kriser.

Som ett led i en ansvarsfull ekonomisk politik ska alla reformer prövas mot reformutrymmet. Det kan bli nödvändigt att ej genomföra eller skjuta på reformer eller att tillföra ytterligare finansiering om den ekonomiska utvecklingen blir svagare än väntat eller för att säkra samhällsekonomisk balans. Detta tydliga ansvarsbesked vill regeringen lämna.

Vårt främsta mål är att föra Sverige mot full sysselsättning. Vi vill få fart på Sverige – för att öka sysselsättningen och slå vakt om tryggheten. Arbetslinjen ligger fast: Alla ska kunna få jobb efter egen arbetsförmåga. Det ska löna sig bättre att arbeta. Det ska bli lättare och billigare att anställa, och fler företag ska starta, stanna och växa i Sverige.

Vi vill att alla som kan arbeta också ska kunna få ett jobb. Få klyftor i vårt samhälle är så stora som mellan den som har arbete och den som står utanför arbetsmarknaden. Arbete, arbetsgemenskap och en egen lön det går att leva på innebär makt över den egna vardagen. Att ge fler möjlighet till jobb, i hela landet, är därför en viktig rättvisefråga.

Arbete är grunden för Sveriges välstånd. Vår framtid, vårt samhälles sammanhållning och vår välfärd är beroende av människors arbetsinsatser. Vår utgångspunkt är därför att alla människors arbetsinsatser behövs. I ett litet land som Sverige har vi inte råd att säga nej till arbetstillfällen så länge de erbjuds med goda villkor och till avtalsenliga löner.

Lika viktigt som att jobben blir fler, lika viktigt är att alla som jobbar känner att det gör skillnad till det bättre. Sverige ska vara ett land där det lönar sig att arbeta. Vi menar att sjuksköterskan som tar nattskiftet på akuten, gymnasieläraren som ger våra unga kunskap och polisen som kämpar för vår trygghet ska uppleva att de får något för det.

Fortsatt sänkta inkomstskatter för vanliga löntagare skapar inte bara ökade marginaler för var och en. Det ökar arbetsutbudet och sysselsättningen, vilket i sin tur skapar mer resurser till välfärden. Regeringen kommer därför att öppna för fortsatta skattelättnader med tyngdpunkt på låg- och medelinkomsttagare när ekonomin efterhand vänder. Om offentliga finanser och ekonomin tillåter är ambitionen att ytterligare förstärka jobbskatteavdraget.

Fortfarande betalar högst normala löntagare också statlig inkomstskatt. Trots att gränsen för statlig skatt höjdes 2009 slår den fortfarande mot breda grupper och gör utbildning mindre lönsamt. Därför har regeringen också som reformambition att ytterligare höja skiktgränsen för den statliga inkomstskatten.

Sverige är i dag ett land som kan sätta kraft bakom ambitionen att nå full sysselsättning. Ett land som genom att återupprätta arbetets värde steg för steg gör vårt samhälle mer inkluderande och dynamiskt, med förmåga att möta såväl demografiska utmaningar som en hårdnande global konkurrens. Med möjligheter att utveckla den

välfärd som betyder så mycket för sammanhållningen i det svenska samhället.

Kraftfulla åtgärder vidtas för att arbetslösheten inte ska fastna på en hög nivå. Riktade insatser görs för långtidsarbetslösa, ungdomar och andra personer med svag förankring på arbetsmarknaden. Vi tänker inte acceptera att arbetslösheten åter stiger i dåliga tider för att sedan bita sig fast när konjunkturen vänder.

Den halverade arbetsgivaravgiften för den som anställer ungdomar under 26 år ligger fast. Förstärkta resurser kommer att ges för arbetspraktik och coachning. Arbetsförmedlingen tillförs ytterligare resurser. Fler unga människor ska få möjlighet till tidiga insatser och stöd till arbete. Därtill utökas möjligheterna för arbetslösa ungdomar som saknar fullgjord grund- eller gymnasieutbildning att tillfälligt komplettera sina betyg genom ett högre studiebidrag.

Fler vägar ska öppnas för ungdomars möjligheter till jobb. En ny tidsbegränsad anställningsform införs för elever som går lärlingsprogram inom gymnasieskolan. Till detta öppnas för lärlingsprovanställningar för personer upp till 23 år. Lärlingssatsningen innebär helt nya vägar till jobb för många ungdomar som i dag har svag förankring på arbetsmarknaden. Många personer med funktionsnedsättning står långt ifrån arbetsmarknaden. Därför förstärks insatserna för att undanröja hinder och skapa möjligheter till arbete för denna grupp. Bland annat sker en höjning av det särskilda anställningsstödet.

Äldre ska ges möjlighet att stanna kvar i arbete. Därför vill vi utöka rätten att kvarstå i arbetslivet från 67 till 69 år. Regeringen avser att ta upp frågan med Socialdemokraterna inom ramen för pensionsöverenskommelsen.

Socialförsäkringarna och arbetslöshetsförsäkringen fyller en viktig trygghetsfunktion. De ska vara utformade för att uppmuntra till arbete och bygga på aktiva insatser för att ge alla som kan arbeta hjälp och stöd att komma tillbaka till arbetslivet. Flera viktiga reformer har gjorts inom trygghetssystemen. Den tidigare passiviteten har ersatts med aktiva åtgärder.

Det är viktigt att säkerställa att avsikterna med reformen upprätthålls. Den som är svårt sjuk och inte kan arbeta ska kunna få ersättning. Samtidigt ska reformen öka drivkrafterna och stödet till dem som kan komma tillbaka i arbete. Stora förändringar, likt sjukförsäkringsreformen, kan leda till att enskilda drabbas av orimliga och icke avsedda konsekvenser. Det är viktigt att vara ödmjuk inför detta.

Regeringen kommer därför att fortsatt följa utvecklingen. Vi kommer att se över om regelverken och deras tillämpning fått icke avsedda konsekvenser för enskilda individer. En parlamentarisk utredning har tillsatts för att se över hur trygghetssystemen långsiktigt kan förbättras. När utredningen lämnat sitt förslag återkommer regeringen om när och hur en obligatorisk a-kassa kan införas.

Grunden för arbete, tillväxt och välfärd läggs via fri företagsamhet. Ett livskraftigt och dynamiskt näringsliv är en central förutsättning för ökad sysselsättning. Entreprenörskap och företagande ska därför uppmuntras. Fler företag ska starta, stanna och växa i Sverige.

Under den gångna mandatperioden har ett målmedvetet arbete inletts för att förbättra företagsklimatet i Sverige. Skatterna har sänkts för företagare och på företagande, kostnaderna för att anställa har sänkts och regelbördan har minskats. Fler delar av ekonomin har också öppnats för entreprenörer, inte minst inom välfärdsområdet. Det arbetet ska fortsätta.

Sverige ska förbättra sitt företags- och innovationsklimat. En innovationsstrategi tas fram. En satsning görs på rådgivning, mentorverksamhet och innovationsfinansiering. Regelförenklingsarbetet fortsätter. Det gör också satsningen på kvinnors, ungas och invandrares företagande. En särskild satsning görs

för att stärka utvecklingskraften i norra Sveriges inland. En bred utredning av företagsbeskattningen ska inledas. Syftet är att utforma beskattningen så att investeringar och sysselsättning gynnas.

Genom RUT- och ROT-avdragen har vi sett tiotusentals nya jobb växa fram. Vi har sett svarta tjänster bli vita, till fördel för både löntagare och samhället i stort. Dessa jobb ska få vara kvar. Om offentliga finanser och ekonomin tillåter halveras momsen på restaurang- och cateringtjänster. Det öppnar för sänkta kostnader som i sin tur öppnar för nyanställningar och nya jobb.

Regeringen anser att statens uppgift bör vara att ange de ramar och regler som ska gälla för näringslivet och företagen, inte att äga och driva företag. Därför bör staten i princip inte äga bolag som verkar på kommersiella marknader med fungerande konkurrens – såvida inte bolaget har ett särskilt samhällsuppdrag som är svårt att klara av på annat sätt.

Bara om vi ser hela Sverige kan vi hålla samman vårt samhälle. Sverige är ett vidsträckt land. Här finns både större städer och landsbygd. Alla delar av Sverige ska ges möjlighet att utvecklas utifrån sina styrkor och förutsättningar.

Att låta hela Sverige växa handlar om att bejaka förutsättningarna för boende, arbete och företagande i hela landet. Tillgång till goda elektroniska kommunikationer underlättar vardagen och är en förutsättning för att företagare ska kunna bedriva verksamhet i hela landet. Med en ambitiös energi- och klimatpolitik skapas grund för investeringar och företagande på landsbygden. De gröna näringarna är betydelsefulla. Fortsatta satsningar sker på matlandet Sverige.

Sverige ska ha ett väl fungerande transportsystem. En attraktiv kollektivtrafik, ökad framkomlighet på väg och järnväg liksom bra kommunikationer som knyter samman stad och land. Regeringen har nyligen beslutat om en historisk infrastruktursatsning på närmare 500 miljarder kronor fram till år 2021. Denna satsning ligger fast. Därmed möjliggörs betydande investeringar i väg och järnväg under kommande år.

Fler bostäder behöver byggas och hyresrättens ställning stärkas. Fler bostadstillfällen, inte minst för unga, skapas genom att uthyrning av privatbostad stimuleras.

Att ge varje människa möjlighet att utvecklas och inhämta kunskap är en av samhällets viktigaste uppgifter. Genom att ta till vara varje människas möjligheter och vilja att lära lägger vi grunden för framtidens Sverige. En bra skola förbättrar livschanser.

Vi vill se en skola där alla elever kommer till sin rätt och där alla, oavsett bakgrund, ges möjlighet till kunskap. En skola med kunskap leder till ökad rättvisa och delaktighet. Kunskap är nyckeln som ger alla elever möjlighet att lyckas.

Vi har kommit en bit på väg med Lärarlyftet, en bättre lärarutbildning, nya och tydliga mål i skolan, obligatoriska skriftliga omdömen och en ny skollag. Till detta ska läggas vår läsa-skriva-räkna-satsning, mer stöd till elever som behöver det, en satsning på matematik, en vassare skolinspektion, ökade resurser till forskning, yrkeshögskola och en ny gymnasieskola.

Regeringen har som tydlig ambition att fortsätta stärka utbildningssystemet. Lärarna har en oersättlig roll i detta arbete. För att stödja lärarna i deras möjlighet att göra ett bra jobb genomförs ett lärarpaket med ett fortsatt lärarlyft, stärkt pedagogiskt ledarskap, vidareutbildning av obehöriga lärare och forskarskolor. Fler undervisningstimmar ska också ges i grundskolan.

Trygga barn lär sig mer. Därför krävs en välkomnande skolmiljö, arbete mot mobbning och insikt i för samhället grundläggande värden. Genom en särskild satsning på elevhälsan ges fler lärare tid att vara lärare, samtidigt som de elever som mår dåligt kan få hjälp.

Vi inför en tydligare och kunskapsinriktad läroplan för skolan och en ny läroplan för förskolan med ett ökat pedagogiskt innehåll. Ett nytt

betygssystem införs med betyg från årskurs 6.

Alla har inom sig förmågan att växa med ökade kunskaper på sina villkor. En bra skola ser det och skapar utrymme för just detta. Vi uppvärderar därför de praktiska utbildningarna genom att utveckla yrkes- och lärlingsutbildningar inom gymnasieskolan. Vi fortsätter satsningarna på yrkesvux och utvecklar yrkeshögskolan.

Alla människor ska ges likvärdiga chanser att förverkliga sina ambitioner. Därför är det viktigt att ha ett väl utbyggt offentligt studiestöd. Trots ett av världens mest generösa studiestöd har många studenter svårt att få ekonomin att gå ihop. Regeringen höjer därför lånedelen i studiemedlet med 500 kronor per månad den 1 juli 2011.

Vi vill att Sverige ska förbli en forskningsnation av högsta rang. Regeringens satsningar på forskning och innovation har redan inneburit det största resurstillskottet till svensk forskning någonsin. Nu fortsätter arbetet. En kvalitetssatsning genomförs på högre utbildning. I korsningen mellan vardagsslitet och drömmen växte Sverige fram som välfärdsland. Människors arbetsinsatser och företagsamhet har tillsammans med en öppenhet mot omvärlden gjort Sverige till ett av världens rikaste länder. Vår rikedom har lagt grund för de välfärdssystem som utjämnar skillnader och ger alla en chans.

Sverige ska vara ett bra välfärdsland. En utvecklad välfärd är en fråga om rättvisa. Välfärdens verksamheter och tjänster ska vara av högsta kvalitet och rikta sig till enskilda människor efter behov, oavsett bakgrund, bostadsort, kön eller tjocklek på plånboken. Grunden för att nå dit är en solidarisk och offentlig finansiering.

Under den gångna mandatperioden har regeringen genomfört många reformer för höjd kvalitet, mer valfrihet och ökad tillgänglighet. Vi har samtidigt värnat välfärden i krisen. Då andra länder tvingats till stora nedskärningar har vi, tack vare en ansvarsfull politik, kunnat tillföra välfärden historiskt stora tillskott.

Nu fortsätter arbetet med att värna och stärka välfärden. Utöver en permanent höjning av statsbidraget till kommuner och landsting, på 5 miljarder kronor ges ett tillfälligt tillskott på 3 miljarder kronor för 2011. Det är resurser som vi vill ska gå till att värna kommunala kärnverksamheter i sjukvård, omsorg och verksamhet som riktar sig till barn och unga.

En av Sveriges viktigaste välfärdsutmaningar är att säkerställa att vi har en rättvis och jämlik sjukvård. Därför införs en patientlag. En nationell satsning görs för att öka patientsäkerheten och korta väntetiderna på landets akutmottagningar. Vårdgarantin ska stegvis skärpas och arbetet med att få bort vårdköerna fortsätta.

Vården i livets slutskede förbättras. Den pågående psykiatrisatsningen permanentas. Tandvårdsreformen fullföljs genom särskilda insatser för dem med störst behov. Välfärden ska fortsätta utvecklas så att människor får möjlighet att bestämma mer själva i barnomsorgen, äldreomsorgen och i sjukvården.

Alla äldre har rätt att åldras med värdighet. Våra äldre ska kunna känna att de har en rimlig ekonomisk situation. De ska kunna känna trygghet, gemenskap och en delaktighet med samhället i övrigt.

Mycket av grunden till en värdig ålderdom läggs i ekonomisk trygghet. Vi vill att Sveriges äldre ska kunna leva på sin pension, även efter skatt. I två steg har vi därför sänkt skatten för Sveriges pensionärer. En tredje skattelättnad genomförs nu den 1 januari 2011. Regeringens ambition är att sänka skatten för pensionärer ytterligare när de offentliga finanserna och ekonomin så tillåter.

Även boendet utgör en viktig fråga om självbestämmande och trygghet. Regeringens ambition är att ge äldre möjlighet att själva välja när det är dags att flytta till ett anpassat boende. Likaså bör äldre som så önskar få fortsätta att bo tillsammans, även om omsorgsbehoven skiljer sig åt.

Arbetet för ökad kvalitet och valfrihet i äldreomsorgen fortsätter. Omsorgen om de äldre ska utformas med människovärdet i centrum. Lokala värdighetsgarantier bör finnas i landets alla kommuner. En satsning görs för att främja en sådan utveckling.

För att säkerställa ett bättre, mer samlat, omhändertagande görs en bred satsning på omsorgen och vården. Målet är att nå en ökad samverkan mellan kommuner och landsting till stöd för de multisjuka, de mest sköra äldre.

En bra vård och omsorg för Sveriges äldre handlar i stor utsträckning också om att se medarbetarna och ge dem möjlighet att göra ett bra jobb, att ge medarbetarna möjlighet till inflytande, delaktighet och utveckling. Som ett led i denna strävan genomförs en särskild utbildningssatsning för medarbetare i vård och omsorg, ett så kallat omvårdnadslyft.

Få saker beskär människors frihet som rädslan att utsättas för brott. Att utsättas för brott innebär en kränkning av liv och egendom som utmanar några av de mest grundläggande värden som det svenska samhället vilar på. I ett tryggt samhälle gäller svensk lag lika för alla i hela Sverige. Ett välfungerande rättsväsen utgör kärnan i en fungerande demokrati och ett utvecklat välfärdssamhälle.

Ett tryggt samhälle handlar också om goda förutsättningar för barn att växa upp i en trygg miljö där de kan få möta kärlek, förståelse, ställas inför krav, ta ansvar och lära sig respektera och värna andra. Ytterst handlar det om att vi tar ansvar för oss själva, våra handlingar och våra medmänniskor.

Ett rättssamhälles grund utgår från skyddet av den enskilde och rätt till integritet i privatlivet. Vi vill ha ett samhälle där de som begår brott blir straffade och brottsoffer blir sedda, där rättvisa straff utdöms så att brottsoffret får upprättelse, men också så att brottslingen ska kunna sona sitt brott och få möjlighet till en ny chans.

Under den gångna mandatperioden har regeringen gjort den största satsningen på det svenska rättsväsendet i modern tid. I dag finns det 20 000 poliser som arbetar synligt och i människors vardag för att öka tryggheten. Målet är att skapa ett tryggare Sverige för alla, oavsett vem man är eller var man bor. Det arbetet fortsätter.

Vi vill gå vidare med straffskärpningar för upprepad och återkommande brottslighet. Polisens och rättsväsendets arbete ska fortsatt effektiviseras och moderniseras. Fler brott ska förebyggas, och fler brott ska klaras upp och lagföras. Polisen ska bli bättre på att använda modern teknik i sitt arbete för att bli effektivare, men också för att bekämpa den växande brottsligheten på Internet.

Det finns tydliga samband mellan alkohol, droger och våldsbrott. Den förebyggande satsningen för att minska alkoholkonsumtionen, stoppa narkotikan och inverkan av andra skadliga droger fortsätter. Det är en insats för ökad hälsa och trygghet i samhället.

Att känna sig fri och trygg i vardagen ska vara en självklarhet för alla. Kvinnor och barn är många gånger extra utsatta. Vi måste därför stärka skyddet för kvinnor som lever med skyddad identitet, ha ett särskilt fokus på våld i nära relationer, sexualbrott, trakasserier och hjälp till barn som far illa.

Inte minst i det unga Sverige finns upplevelsen att samhällets vanligaste reaktion på brott är att ingenting händer. Vuxenvärlden upplevs frånvarande. I delar av Sverige finns en känsla av att den starkes rätt tagit över lag och rätt. Denna utveckling är oacceptabel. Därför ska kampen mot ungdomsbrottslighet särskilt prioriteras.

Samhället har inte råd vare sig ekonomiskt eller mänskligt att vända bort blicken när det går snett för ungdomar. Alla brott ska bemötas, tidigt och tydligt. Samverkan mellan polis, socialtjänst, skola och föräldrar behöver öka. Rättsväsendet måste korta sina handläggningstider, och utslussningen från sluten ungdomsvård måste förbättras.

Alla människors lika värde och rätt att göra sina egna val är grundläggande för hur vi vill att Sverige ska möta framtiden. Vägen till ett jämlikt Sverige handlar om att behandla alla människor med respekt. Ett mer jämlikt Sverige blir ett mer dynamiskt och sammanhållet Sverige.

I Sverige har jämställdheten mellan kvinnor och män kommit längre än i många andra länder. Det finns samtidigt mycket kvar att göra för att kvinnor och män ska ha samma möjligheter.

Sänkta inkomstskatter, avdraget för hushållstjänster och fler företagare i välfärden förbättrar kvinnors möjlighet att leva på sin lön, kombinera karriär och familjeliv och driva företag.
Regeringen fortsätter arbetet för ökad jämställdhet.
Jämställdhetsarbetet i skolor, insatserna för våldsutsatta kvinnor och stärkt skydd för kvinnor som lever med skyddad identitet, liksom kampen mot prostitution, utgör några viktiga inslag.

Vår familjepolitik tar sin utgångspunkt i barnens möjlighet att utvecklas tillsammans med sina föräldrar. Med insikt om att familjer är olika, har olika förutsättningar och behov och genom att slå fast att föräldrarna själva bäst fattar beslut om den egna vardagen vill vi skapa trygga uppväxtvillkor för barn och ungdomar, valfrihet och mångfald inom barnomsorgen, förutsättningar för familjer att få tid tillsammans och uppmuntra ökad jämställdhet inom familjen.

Ett antal reformer kommer att genomföras under mandatperioden. Ensamstående föräldrar ska få möjlighet att överlåta föräldrapenning. Vårdnadsbidraget görs mer flexibelt. Föräldrar ska kunna vara föräldralediga samtidigt i 30 dagar under barnets första år. Därtill förenklas jämställdhetsbonusen för att bli en tydlig morot i strävan mot ett mer jämställt uttag av föräldraledigheten.

En särskild satsning görs till stöd för barnfamiljer som har en utsatt ekonomisk situation. Inte minst många ensamstående föräldrar har i dag svårt att klara ekonomin. Höjningen av flerbarnstillägget har varit ett steg för att möta detta. Nu tas ännu ett steg. Regeringen höjer bostadsbidragets särskilda bidrag för barnfamiljer från den 1 januari 2012 – detta som en viktig insats till stöd för dem med de allra minsta marginalerna.

Något av det mest svenska vi har är vår tradition av öppenhet mot omvärlden. I Sverige har generationer av människor som flytt förtryck och fattigdom fått chans att börja ett nytt liv. De har berikat vårt land, gjort oss klokare och gett oss ett mer utvecklat samhälle. De bidrar till vårt välstånd. Utan denna öppenhet hade Sverige varit ett fattigare land.

Samtidigt finns stora brister i systemen för invandrares etablering i Sverige. De återspeglas i hög arbetslöshet och sociala problem i storstädernas förorter. Vi ser dem i bristande skolresultat och diskriminering på arbetsmarknaden. Lika sant som att vi i Sverige har dessa brister, lika sant är att det är dåligt fungerande system och strukturer som har skapat problemen – inte de människor som kommit hit.

Att förbättra integrationen är en av våra största utmaningar. Vi menar allvar med att bryta med de brister som finns. Fler måste ges möjlighet till jobb och utbildning i det svenska samhället. Vi vill göra mer för att människor som har kommit till Sverige från andra länder ska känna sig sedda och kunna bidra – detta grundat i de värden vårt samhälle bygger på och som vi vill att Sverige ska kännetecknas av.

Regeringen vill att Sverige ska ha en human, rättssäker och ordnad asylpolitik. Sverige ska vara en fristad för människor som flyr undan förföljelse och förtryck.

Förra mandatperioden vidgades möjligheterna att komma till Sverige för att skapa sig en bättre framtid genom eget arbete. De nya reglerna för arbetskraftsinvandring är mycket betydelsefulla. De innebär att Sverige tagit ledningen i utvecklingen mot öppnare gränser och ökad rörlighet – något som är till stor fördel för ett samhälle som

vill utvecklas och kunna möta framtida demografiska utmaningar. Vi slår därför vakt om och vårdar denna reform.

Integration bygger på arbete och möjlighet till egen försörjning. Därför är regeringens arbetslinje också integrationspolitik. Vi vill att utgångspunkten för integrationspolitiken, som inom alla områden, ska vara att alla människor som kan också ska kunna försörja sig själva. Vår integrationspolitik sätter arbete och språkkunskaper i centrum. Fortsatta förbättringar krävs för att ta till vara den potential och drivkraft som människor med utländsk bakgrund besitter. Därför föreslår vi en rad reformer under nästa mandatperiod. Tillsammans med redan beslutade och genomförda reformer betonar de arbete som väg in i det svenska samhället.

Insatser ska göras för att ytterligare stärka möjligheterna för utrikes födda att tidigare etablera sig på arbetsmarknaden. Inriktningen ska vara att nyanlända ska kunna få jobb och kunskaper i svenska och om hur samhället fungerar. Det ska finnas en bra skola för barnen och en bostad där man trivs och känner trygghet.

Det handlar bland annat om att fortsatt förbättra sfi-undervisningen med stärkt koppling till arbetsmarknaden. Det handlar om att utveckla instegsjobben, om insatser för rådgivning och mentorskap till stöd för invandrares företagande och om att förstärka resurserna till skolor i utsatta områden för att stimulera till resultatförbättringar. En utredning tillsätts också för att se över möjligheterna att införa ett system med skattelättnader för företag i särskilt utsatta områden, så kallade Nystartszoner.

Medborgarskap har en viktig praktisk innebörd men också ett stort symboliskt värde. Svenskt medborgarskap medför både rättigheter och skyldigheter. Vi vill signalera medborgarskapets tyngd och betydelse genom att detta bekräftas vid en särskild ceremoni.

Samhället är större än staten. Ett öppet och tolerant samhälle byggs på tydliga värden, där vi skiljer rätt från fel, visar tolerans för olikheter och ger utrymme för människor att växa. Samhällsbyggandet utförs varje dag av de människor som deltar i och utgör det civila samhället, med dess breda spektrum av frivilliga och ideella föreningar och verksamheter.

Vi vill fortsatt uppmuntra de ideella krafterna genom att förenkla för engagemang och låta det civila samhällets gemenskaper utvecklas i enlighet med sin särart. Vi vill samarbeta med och komplettera den ideella sektorn, inte styra över och konkurrera. Som ett led i detta och om ekonomin tillåter är ambitionen att införa avdragsrätt för gåvor till hjälpverksamhet.

Vi vill att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och oberoende kraft med yttrandefriheten som grund. Med utgångspunkt i kulturens frihet och egenvärde ska vi stärka dess betydelse i samhället och verka för att den kommer fler människor till del, oavsett bakgrund och förutsättningar. För att öka möjligheterna för barn och unga att ta del av kulturupplevelser utökas Skapande skola till att omfatta hela grundskolan.

Vi bär alla ett ansvar för att trygga våra gemensamma minnen. Ett särskilt ansvar bär våra kulturarvsbärande institutioner: arkiven, biblioteken och museerna. Möjligheten att ta del av ett rikt kulturutbud i hela landet ska värnas.

Idrotten är vår största folkrörelse. Vi vill föra en idrottspolitik som skapar möjligheter för fler att motionera och idrotta. Särskilt vill vi betona möjligheten för barn och unga att delta i idrottslivet. Därför förlängs Idrottslyftet och ges en stabil finansiering via statsbudgeten. Sverige ska vara ett föregångsland för god miljö och hållbar utveckling, både nationellt och internationellt. Vi ser alla allvaret i klimatutmaningen, miljöfarliga utsläpp och hotade hav. Vi måste agera nationellt för att ta vårt ansvar, men vi måste också förstå att globala problem kräver globala svar.

Vår klimatpolitik innebär att Sverige ska visa ledarskap genom att agera både här hemma och internationellt. Med nationella åtgärder kan vi gå före och visa vägen för den omställning som är nödvändig i världen. Vi har därför kraftigt höjt ambitionen för att minska utsläppen i Sverige. Till år 2020 ska utsläppen ha minskat med 40 procent. Det är det mest ambitiösa målet inom hela EU.

Regeringens bedömning är att redan vidtagna och aviserade åtgärder för de närmaste åren räcker för att nå målet. Koldioxidskatten ska därför inte höjas under mandatperioden, utöver den årliga justeringen med konsumentprisindex och redan beslutade åtgärder.

Regeringen har som ett långsiktigt mål att Sverige år 2030 bör ha en fordonsflotta som är oberoende av fossila bränslen. Som ett verktyg för att nå dit införs en supermiljöbilspremie för de bilar som ger minst utsläpp. Insatser görs också för utveckling av miljöbilar, laddhybrider och deras infrastruktur.

Sverige ska fortsatt driva på för att få ett globalt klimatavtal till stånd. En ny överenskommelse behöver ange mer kraftfulla utsläppsminskningar och omfatta fler växthusgaser och fler länder än i dag. Sverige ska också verka för att EU:s alla medlemsländer inför en nationell koldioxidskatt.

Sveriges klimatbistånd utvecklas, och arbetet med att klimatsäkra biståndet fortsätter. Stödet till klimatinvesteringar och tekniköverföring till utvecklingsländerna utökas. Särskilt stöd behöver ges till de utvecklingsländer som minst av alla har orsakat problemen, men som drabbas allra hårdast.

Det krävs långsiktiga spelregler för att få en bra, billig och klimatvänlig energi. Regeringen har presenterat en offensiv och ambitiös klimat- och energipolitik som förenar ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet.

För att minska sårbarheten och öka försörjningstryggheten vill vi att ett tredje ben utvecklas i systemet – detta i form av kraftvärme, vindkraft och annan förnybar energi. Kärnkraften kommer att vara en viktig del av svensk elproduktion under överskådlig tid. Därför ska befintliga reaktorer kunna effekthöjas och ersättas av nya. Några statliga subventioner till ny kärnkraft kommer dock inte att ges. Även vattenkraften kommer fortsättningsvis att svara för en bärande del av vår elproduktion. Sverige ska fortsätta arbetet med att utveckla den nordiska och europeiska elmarknaden.

Årtionden av överutnyttjande har inneburit att våra vatten är hårt pressade. En framgångsrik miljöpolitik måste skydda och bevara såväl de livsviktiga ekosystemen som den biologiska mångfalden. Satsningen på att förbättra havsmiljön fortsätter. Värdefulla skogsområden ska ges ett långsiktigt skydd och förvaltas väl. En handlingsplan mot farliga kemikalier kommer att utarbetas.

Herr talman! Sverige ska vara en stark röst för fred, frihet och försoning i Europa och världen. Vi ska vara en tydlig kraft för en gemensam europeisk utrikespolitik som värnar och utvecklar demokrati, folkrätt och mänskliga fri- och rättigheter.

En öppen värld och en öppen global ekonomi fortsätter att lyfta människor ur fattigdom. En uthållig globalisering ligger inte bara i vårt eget intresse utan skapar globala möjligheter att gå från förtryck till frihet och från fattigdom till välstånd. Öppna, toleranta och jämställda samhällen ökar individers frihet och skapar bättre förutsättning för ekonomisk, social och kulturell utveckling.

Sverige ska tillhöra kärnan i det europeiska samarbetet. Vi vill ha ett Europa som kan vara en stark kraft för öppna samhällen i en öppen värld, som kan riva murar och barriärer och bygga förtroende och samarbete över det förflutnas skiljelinjer och fördomar. Sverige ska vara drivande i de frågor som är centrala för EU:s utveckling.

Den inre marknaden ska fördjupas för att kunna fortsätta bygga Europas välfärd. Det krävs gemensamma spelregler för att påskynda den ekonomiska återhämtningen i Europa och förebygga nya kriser. Vi

vill ha ett öppet Europa som välkomnar nya medlemmar. Grannskapspolitiken, inte minst det östliga partnerskapet, har här en viktig roll.

Ett starkt FN är en hörnsten i svensk utrikespolitik. Sverige arbetar för ett bättre fungerande FN som än bättre kan möta framtidens globala utmaningar. Detta gäller inte minst klimatfrågan. Sverige och EU ska fortsatt inta en ledande position i detta arbete.

Under mandatperioden förstärks också våra insatser för att milleniemålen ska kunna nås 2015.

I arbetet för mänskliga rättigheter och demokrati behöver inte minst arbetet med att agera för yttrande- och religionsfriheten stärkas ytterligare.

En ny tid innebär nya utmaningar. Internet knyter världen allt närmare samman. Vi kommer att ge arbete för nätets frihet och säkerhet ny styrka.

Vi kommer att fortsätta arbetet för rustningskontroll också i vår egen del av världen och för en värld utan kärnvapen. Ytterligare spridning av massförstörelsevapen måste förhindras. Nordkorea och Iran måste respektera internationella förpliktelser och beslut av FN:s säkerhetsråd.

Vi fullföljer Sveriges tradition av stöd till och medverkan i internationella fredsbevarande operationer. Vi kommer också fortsatt att söka bred parlamentarisk förankring för dessa. Vårt engagemang i Afghanistan och Kosovo är brett och långsiktigt. Sverige arbetar för en allomfattande fred i Mellanöstern. Vi har en stark gemensam europeisk politik. Israels ockupation och bosättarpolitik måste upphöra, en sammanhängande och bärkraftig palestinsk stat skapas, terrorismen upphöra och Israels rätt att leva inom säkra och erkända gränser respekteras.

Det är snart 20 år sedan Estland, Lettland och Litauen kunde återupprätta sin självständighet. Vi vill fortsätta att stärka samarbetet i Norden och Baltikum inom alla områden.

Sverige ska ha en ambitiös utvecklingspolitik med fattigdomsbekämpning i fokus. Arbetet med att skapa ett generöst, effektivt och öppet bistånd fortsätter. Demokratisk utveckling och respekt för mänskliga fri- och rättigheter inom utvecklingssamarbetet förblir en central värdegrund. Kampen för ökad jämställdhet är en av vår tids viktigaste demokratiska utmaningar.

Vårt lands säkerhet och trygghet bygger på gemenskap och samverkan med andra länder. Utformningen av vår säkerhetspolitik måste fortsatt ske i brett nationellt samförstånd. Den säkerhetspolitiska linjen ligger fast.

Det står klart att vårt land inte kommer att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland i Europeiska unionen eller ett annat nordiskt land. I detta ligger också en förväntan om att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas.

Sverige ska ha ett tillgängligt, användbart och flexibelt försvar som enskilt och tillsammans med andra kan trygga vårt lands frihet och oberoende.

En insatsorganisation med stående och kontrakterade förband skapas för insatser i landet, i närområdet och internationellt. För att öka användbarheten och flexibiliteten överförs resurser från stöd och kringverksamhet till förbandsverksamhet. Uppbyggnaden av den nya organisationen sker i den takt som dessa resurser kan frigöras. Hemvärnet utvecklas till nationella skyddsstyrkor. De har en central roll i det svenska försvaret. Deras roll och förmåga kommer att öka.

Genom vår medverkan i Nordic Battle Group, en av EU:s två snabbinsatsstyrkor, tar Sverige ansvar för fred och säkerhet i och utanför vårt närområde. Sverige kommer att leda Nordic Battle Group 2011. Vi bör ha som ambition att åta oss ledarskapet även 2014.

Inför nästa inriktningsbeslut, som gäller perioden efter 2015, studeras de krav som utvecklingen i vår omvärld ställer. Särskild hänsyn ska tas till dynamiken i vårt närområde och i Ryssland.

Herr talman! När vi tar fortsatt ansvar för Sverige gör vi det med ett antal utgångspunkter. För det första: Alliansregeringen är en minoritetsregering. För det andra: Riksdagsordningen och budgetlagen ger möjligheter att upprätthålla inriktningen för politiken, god budgetdisciplin och sunda statsfinanser. För det tredje: Regeringen kommer att eftersträva breda och ansvarsfulla lösningar i riksdagen, där det kan vara naturligt att löpande föra diskussioner med främst Miljöpartiet men även Socialdemokraterna när förutsättningar ges.

Våra fyra partier – Moderata Samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna – bärs av en idé om Sverige. Vi vill ta ansvar för vårt land och skapa goda förutsättningar för arbete och välfärd. Vi vill lägga grund för ett rättvist samhälle som håller ihop. Där människor kan känna trygghet, ta egna initiativ och förverkliga sina ambitioner.

Sverige är på många sätt redan ett föregångsland. Vi som lever här har mycket att vara stolta över. Vi har mycket att vara rädda om. Men Sverige saknar inte utmaningar.

I vårt samhälle finns människor som inte kommer till sin rätt, som inte blir sedda eller har ställts vid sidan av. Det finns också i vårt land orättvisor och otrygghet. Vår förmåga att hålla ihop Sverige handlar om hur vi möter dessa utmaningar. Om vi fortsätter att ta ansvar, visar omtanke om varandra och agerar långsiktigt kan framtidens Sverige bli ett starkare land än någonsin tidigare.

Herr talman! Vår utgångspunkt är att alla människor är olika men har samma människovärde. Oavsett bakgrund, kön, hudfärg, religion eller sexuell läggning ska alla ha möjlighet att växa och utvecklas. Vi tror på människans inneboende kraft och vilja att ta ansvar. Det är vår övertygelse att ökad frihet att själv forma sitt liv ger utrymme som förbättrar för både den enskilde och Sverige som land.

Människors makt över den egna vardagen, arbetslinjen, en strävan att uppnå full sysselsättning och en välfungerande skattefinansierad välfärd förblir alla tydliga delar i vad vi vill ska kännetecknа Sverige. Det är så vi vill ta ansvar för framtiden.

Vi tror på Sverige och vi tror på människan. Därför tror vi också på framtiden. Ett bättre Sverige bygger vi tillsammans, inte genom att ställa människor mot varandra och skapa misstänksamhet människor emellan. Ett samhälle som håller samman och låter människor växa blir ett livskraftigt samhälle, ett bättre, friare och mänskligare samhälle.

Vi ska ta fortsatt ansvar för Sveriges ekonomi. Vi ska ge fler människor chansen att stå på egna ben och känna glädjen i att försörja sig genom eget arbete. Fler företag ska starta, stanna och växa i Sverige. Vi vill se en skola där varje barn får chans att nå sin fulla potential. Sjukvården och omsorgen ska kännetecknas av tillgänglighet, kvalitet och valfrihet. Människor ska kunna känna trygghet från våld och brott.

Detta är det Sverige vi vill ska resa sig ur krisen – ett starkare Sverige, ett Sverige vi kan vara stolta över, ett Sverige som vi ska vara rädda om.

Herr talman! Låt mig till sist anmäla de statsråd som tillsammans med mig ingår i regeringen.

Statsråd i Statsrådsberedningen är Birgitta Ohlsson.
Statsråd och chef för Justitiedepartementet är Beatrice Ask. Statsråd i Justitiedepartementet är också Tobias Billström.
Statsråd och chef för Utrikesdepartementet är Carl Bildt. Statsråd i Utrikesdepartementet är också Gunilla Carlsson och Ewa Björling.

Statsråd och chef för Försvarsdepartementet är Sten Tolgfors.
Statsråd och chef för Socialdepartementet är Göran Hägglund. Statsråd i Socialdepartementet är också Maria Larsson, Stefan Attefall och Ulf Kristersson.
Statsråd och chef för Finansdepartementet är Anders Borg. Statsråd i Finansdepartementet är också Peter Norman.
Statsråd och chef för Utbildningsdepartementet tillika vice statsminister är Jan Björklund. Statsråd i Utbildningsdepartementet är också Nyamko Sabuni.
Statsråd och chef för Landsbygdsdepartementet är Eskil Erlandsson.
Statsråd och chef för Miljödepartementet är Andreas Carlgren.
Statsråd och chef för Näringsdepartementet är Maud Olofsson.
Statsråd i Näringsdepartementet är också Anna-Karin Hatt och Catharina Elmsäter-Svärd.
Statsråd och chef för Kulturdepartementet är Lena Adelsohn Liljeroth.
Statsråd och chef för Arbetsmarknadsdepartementet är Hillevi Engström. Statsråd i Arbetsmarknadsdepartementet är också Erik Ullenhag.
(Applåder)

3 § Ceremonin avslutades kl. 15.18.

Bilaga
Program för öppnandet av riksmötet 2010/11
tisdagen den 5 oktober 2010 kl. 14.00

Brasskvintett ur Svenska Kammarorkestern
spelar musik under samlingen

Som ingångsmusik spelas Largo
ur Drottningholmsmusiken
av Johan Helmich Roman

Kungssången

Romance: Souple, sats 2
ur Konsert för cello och blåsare
av Jacques Ibert
Solist: Hanna Thorell

Talmannen

Hans Majestät Konungen öppnar riksmötet

Fanfar till riksmötets öppnande
av Joakim Agnas

Sats 3 (Presto con fuoco)
ur Auda för brasskvintett
av Erland von Koch

Statsministern avger regeringsförklaring

Finale: Allegro molto, sats 4
ur Serenad i d-moll för blåsare op. 44
av Antonín Dvořák

Nationalsången

Grande Marche
av Charles Voss

Medverkande
Riksplan:
Arméns musikkår konserterar
Trapphallen:
Brunnsbo musikklassers flickkör, Göteborg
Dirigent Anne Johansson
Ackompanjemang: Tommy Jonsson
Musiker: Ahmad al Khatib, Erika Risinger och Jonas Simonson
Plenisalen:
Kammarsolister ur Svenska Kammarorkestern, Örebro
Dirigent: Mika Eichenholz
Fanfarblåsare

Utskotten & EU-nämnden

En av riksdagens viktigaste uppgifter är att fatta beslut. För att besluten ska vara noggrant förberedda finns det 15 utskott. Vid sidan av utskotten finns det i riksdagen en EU-nämnd. Regeringen ska samråda med EU-nämnden inför beslut i EU:s ministerråd om vilken linje som Sverige slutgiltigt ska driva.

Utskotten presenterar förslag till riksdagsbeslut som hela riksdagen kan ta ställning till. Utskotten följer också upp och utvärderar riksdagsbeslut och arbetar med forsknings- och framtidsfrågor.

De har dessutom till uppgift att granska EU-förslag och skriva utlåtanden över vissa EU-dokument. Ibland överlägger regeringen med utskotten i EU-frågor som hör till utskottens ansvarsområden. Utskotten granskar också om EU-förslag strider mot den så kallade subsidiaritetsprincipen, eller närhetsprincipen. Principen går ut på att beslut ska tas så nära medborgarna som möjligt.

I varje utskott finns det 17 ledamöter. Varje utskott är en "miniriksdag", vilket innebär att de större partierna får fler platser än de mindre. Riksdagsledamöterna lägger ned mycket tid på arbetet i utskotten.

EU-nämnden
Riksdagen består av åtta partier, ofta med olika uppfattningar om hur Sveriges politik i EU ska se ut. Regeringens samråd med EU-nämnden innebär att regeringen rådgör med riksdagen om vilken linje som Sverige slutgiltigt ska driva i EU inför beslut i EU:s ministerråd. Regeringen förväntas följa EU-nämndens ställningstaganden.

EU-nämnden har 17 ledamöter, och platserna är fördelade mellan partierna efter samma princip som i utskotten.

Uppdaterad: 2010-10-04

Arbetsmarknadsutskottet

Arbetsmarknadsutskottet (AU) bereder ärenden om arbetsmarknadspolitik och arbetslivspolitik med arbetsrätt. Utskottet bereder också ärenden om integration och åtgärder mot diskriminering, i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning. Vidare bereder utskottet ärenden om jämställdhet mellan kvinnor och män, i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 13 Integration och jämställdhet och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv bereds av arbetsmarknadsutskottet.

Uppdaterad: 2008-10-01 Granskad: 2009-11-11

Civilutskottet

Civilutskottet (CU) bereder ärenden om äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- och utsökningsbalkarna och lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning.

Civilutskottet bereder också ärenden om försäkringsavtalsrätt, bolags- och föreningsrätt, skadeståndsrätt, transporträtt, konkursrätt, konsumentpolitik, internationell privaträtt, lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet, bostadspolitik, vattenrätt, bebyggelseplanläggning, byggnadsväsendet, fysisk planering samt expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik bereds av civilutskottet.

Uppdaterad: 2010-07-27

Finansutskottet

Finansutskottet (FiU) bereder ärenden om allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen och om Riksbankens verksamhet. Finansutskottet bereder dessutom förslagen till utgiftsramar för olika utgiftsområden och till beräkning av statens inkomster.

Vidare bereder finansutskottet ärenden om penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken, kredit- och fondväsendet, det affärsmässiga försäkringsväsendet, Riksrevisionen, om ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning, den kommunala ekonomin, statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering, statens egendom och upphandling i allmänhet, vissa andra förvaltningstekniska frågor samt budgettekniska frågor. Finansutskottet granskar även beräkningen av statens inkomster och sammanställer statsbudgeten.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldsräntor med mera samt 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen bereds av finansutskottet.

Uppdaterad: 2006-08-30 Granskad: 2009-11-11

Försvarsutskottet

Försvarsutskottet (FöU) bereder ärenden om totalförsvar, samhällets räddningstjänst, åtgärder för att minska samhällets sårbarhet, kärnteknisk säkerhet och strålningsskydd samt sjö- och kustövervakning. Allt i den mån inte ärendena tillhör ett annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap bereds av försvarsutskottet.

Uppdaterad: 2008-10-01 Granskad: 2009-11-11

Justitieutskottet

Justitieutskottet (JuU) bereder ärenden inom politikområdet Rättsväsendet. Politikområdet innefattar bland annat myndigheter inom domstolsväsendet, åklagarväsendet, polisväsendet, kriminalvården samt Brottsförebyggande rådet, Rättsmedicinalverket och Brottsoffermyndigheten.

Utskottet bereder vidare ärenden rörande brottsbalken och rättegångsbalken samt lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet bereds av justitieutskottet. Utgiftsområdet överensstämmer i huvudsak med politikområdet Rättsväsendet.

Granskad: 2009-11-11

Konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet (KU) bereder ärenden om grundlagarna och riksdagsordningen samt om lagstiftning i andra konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen och lagstiftning om radio och television. Andra ärenden handlar om yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet samt press- och partistöd.

Konstitutionsutskottet bereder också ärenden om riksdagen och vissa myndigheter som sorterar under riksdagen, om länsförvaltningen och Sveriges administrativa indelning samt om den kommunala självstyrelsen med mera.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse bereds av konstitutionsutskottet.

Konstitutionsutskottet har också uppgiften att granska regeringens och statsrådens arbete samt meddela riksdagen resultatet av sin granskning.

Om ett statsråd grovt åsidosatt sin tjänsteplikt kan KU besluta om åtal mot statsrådet i Högsta domstolen. KU ska dessutom bereda ärenden om medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet.

Uppdaterad: 2006-10-01 Granskad: 2009-11-11

Kulturutskottet

Kulturutskottet (KrU) bereder ärenden om allmänna kultur- och bildningsändamål, folkbildning, ungdomsverksamhet, internationellt kulturellt samarbete samt idrotts- och friluftsverksamhet. Utskottet bereder även ärenden om trossamfunden och om radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid bereds av kulturutskottet.

Uppdaterad: 2010-04-15

Miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet (MJU) bereder ärenden om jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske, vädertjänst. Utskottet bereder även ärenden om naturvård samt miljövård i övrigt som inte tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar bereds av miljö- och jordbruksutskottet.

Uppdaterad: 2006-10-01 Granskad: 2009-11-11

Näringsutskottet

Näringsutskottet (NU) bereder ärenden om allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor samt

ärenden om industri och hantverk, handel, immaterialrätt, energipolitik, regional tillväxtpolitik, statlig företagsamhet samt pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 19 Regional tillväxt, 21 Energi och 24 Näringsliv bereds av näringsutskottet.

Uppdaterad: 2008-10-01 Granskad: 2009-11-11

Skatteutskottet

Skatteutskottet (SkU) bereder ärenden om statliga och kommunala skatter och ärenden om taxering och skattebetalning, folkbokföring samt exekutionsväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution bereds av skatteutskottet.

Granskad: 2009-11-11

Socialförsäkringsutskottet

Socialförsäkringsutskottet (SfU) bereder ärenden om allmän försäkring, allmän pension, arbetsskadeförsäkring, ekonomiskt stöd åt barnfamiljer, svenskt medborgarskap samt migration.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn bereds av socialförsäkringsutskottet.

Uppdaterad: 2006-10-01 Granskad: 2009-11-11

Socialutskottet

Socialutskottet (SoU) bereder ärenden om omsorger om barn och ungdom utom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, omsorg om äldre och handikappade, åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor. Utskottet bereder även ärenden om alkoholpolitiska åtgärder, hälso- och sjukvård samt sociala ärenden i övrigt.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg bereds av socialutskottet.

Granskad: 2009-11-11

Trafikutskottet

Trafikutskottet (TU) bereder ärenden om vägar och vägtrafik, järnvägar och järnvägstrafik, hamnar och sjöfart, flygplatser och luftfart, post, elektroniska kommunikationer samt IT-politik.

Ärenden om anslag inom Utgiftsområde 22 Kommunikationer bereds av trafikutskottet.

Uppdaterad: 2006-10-01 Granskad: 2009-11-11

Utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet (UbU) bereder ärenden om förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, skolväsendet, högre utbildning och forskning samt studiestöd.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning bereds av utbildningsutskottet.

Granskad: 2010-06-23

Utrikesutskottet

Utrikesutskottet (UU) bereder ärenden om rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer samt bistånd till andra länders utveckling. Utskottet bereder även ärenden om utrikeshandel i övrigt och om internationellt ekonomiskt

samarbete. Detta gäller om ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd bereds av utrikesutskottet.

Granskad: 2010-09-30

Sammansatta utskott

Det finns 15 utskott i riksdagen med ansvar för olika områden. I utskotten förbereder ledamöterna de beslut som riksdagen ska fatta. Ett utskott kan komma överens med ett eller flera av de andra utskotten om att arbeta med en fråga tillsammans. Det bildas då ett så kallat sammansatt utskott. Uppdaterad: 2006-10-05 Granskad: 2009-11-11

Utskott som har upphört Här kan du läsa mer om utskott som har upphört.

Bostadsutskottet

Bostadsutskottet (BoU) upphörde den 1 oktober 2006 då civilutskottet (CU) tog över BoU:s beredningsområden.

Riksdagens beslut att bostadsutskottet skulle upphöra

Bostadsutskottet beredde, då det upphörde, ärenden om bostadspolitik, hyra, bostadsrätt och tomträtt, vattenrätt, planläggning av bebyggelse, byggnadsväsendet, fysisk planering, expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet samt ärenden om länsförvaltningen, rikets administrativa indelning och sådana kommunfrågor som inte tillhörde något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande bereddes av bostadsutskottet.

Jordbruksutskottet Jordbruksutskottet bytte riksmötet 1998/99 namn till miljö- och jordbruksutskottet (MJU).

Riksdagens beslut att jordbruksutskottet skulle byta namn

Lagutskottet

Lagutskottet (LU) upphörde den 1 oktober 2006 då civilutskottet (CU) tog över LU:s beredningsområden.

Riksdagens beslut att lagutskottet skulle upphöra

Lagutskottet beredde, då det upphörde, ärenden om äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- och utsökningsbalkarna och lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhörde något annat utskotts beredning.

Vidare beredde lagutskottet ärenden om försäkringsavtalsrätt, bolags- och föreningsrätt med undantag för bostadsrätt, växel- och checkrätt, skadeståndsrätt, immaterialrätt, transporträtt, konkursrätt, konsumenträtt, internationell privaträtt och lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet.

Lagutskottet var det enda utskott som inte behandlade budgetanslag.

Sammansatta utskott

Ett utskott kan komma överens med ett eller flera av de andra utskotten om att arbeta med en fråga tillsammans. Det bildas då ett så kallat sammansatt utskott som är tillfälligt.

Uppdaterad: 2006-10-04 Granskad: 2009-11-11

EU-nämnden

Regeringen ska samråda med riksdagens EU-nämnd i frågor som gäller EU. Samrådet rör i första hand hur förhandlingarna i EU:s ministerråd ska läggas upp från svensk sida. Till skillnad från riksdagsutskotten behandlar nämnden inte förslag till riksdagsbeslut. Granskad: 2010-03-15

Arbetsmarknadsutskottet

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
Tobé, Tomas (M)
Gävleborgs län

Vice ordförande
Johansson, Ylva (S)
Stockholms kommun

Ledamot
Plass, Maria (M)
Västra Götalands läns västra
Pärssinen, Raimo (S)
Gävleborgs län
Brännström, Katarina (M)
Kronobergs län
Stenberg, Maria (S)
Norrbottens län
Nilsson, Gustav (M)
Blekinge län
Björck, Patrik (S)
Västra Götalands läns östra
Backman, Hans (FP)
Gävleborgs län
Ahlberg, Ann-Christin (S)
Västra Götalands läns södra
Qarlsson, Annika (C)
Västra Götalands läns norra
Andersson, Johan (S)
Östergötlands län
Bali, Hanif (M)
Stockholms län
Kaplan, Mehmet (MP)
Stockholms kommun
Nordell, Lars-Axel (KD)
Örebro län
Sällström, Sven-Olof (SD)
Göteborgs kommun
Brink, Josefin (V)
Stockholms kommun

Suppleant
Petersson, Jenny (M)
Hallands län
Nilsson, Kerstin (S)
Skåne läns södra
Ågren Wikström, Åsa (M)
Norrbottens län
Nilsson, Ingemar (S)
Västernorrlands län
Hallström, Pia (M)
Värmlands län
Sörenson, Anna-Lena (S)
Östergötlands län
Jönsson, Christine (M)
Skåne läns södra
Hamednaca, Arhe (S)
Stockholms kommun
Kamil, Ismail (FP)
Uppsala län

Karlsson, Christina (S)
Västernorrlands län
Al-Sahlani, Abir (C)
Stockholms kommun
Holm, Ulf (MP)
Skåne läns södra
Gerdau, Mats (M)
Stockholms län
Ericson, Gunvor G (MP)
Södermanlands län
Gunther, Penilla (KD)
Västra Götalands läns norra
Almqvist, Erik (SD)
Västra Götalands läns norra
Höj Larsen, Christina (V)
Västernorrlands län

Civilutskottet

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
Yazdanfar, Maryam (S)
Stockholms län

Vice ordförande
Ertsborn, Jan (FP)
Hallands län

Ledamot
Andersson, Magdalena (M)
Jönköpings län
Avsan, Anti (M)
Stockholms län
Ohlsson, Carina (S)
Västra Götalands läns östra
Abrahamsson, Maria (M)
Stockholms kommun
Larsson, Hillevi (S)
Malmö kommun
Bengtson Skogsberg, Eva (M)
Kalmar län
Gunnarsson, Jonas (S)
Värmlands län
Bergstedt, Hannah (S)
Norrbottens län
Lodenius, Per (C)
Stockholms län
Bodström, Thomas (S)
Stockholms län
Cederfelt, Margareta (M)
Stockholms kommun
Lindholm, Jan (MP)
Dalarnas län
von Arnold, Otto (KD)
Skåne läns södra
Herrstedt, Carina (SD)
Södermanlands län
Berg, Marianne (V)
Malmö kommun

Suppleant
Finnborg, Thomas (M)
Skåne läns västra
Köhler, Katarina (S)
Västerbottens län
Olsson, Lotta (M)
Örebro län
Carlsson, Clas-Göran (S)
Kronobergs län
Karlsson, Ulrika i Uppsala (M)
Uppsala län
Lundgren, Elin (S)
Gävleborgs län
Rosencrantz, Jessica (M)
Stockholms kommun
Vestlund, Börje (S)
Stockholms kommun
Tysklind, Lars (FP)
Västra Götalands läns västra
Arleklo, Ann (S)
Skåne läns västra
Johansson, Ola (C)
Hallands län
Fridolin, Gustav (MP)
Skåne läns norra och östra
Brinck, Cecilia (M)
Stockholms kommun
Börjesson, Agneta (MP)
Hallands län
Andersson, Yvonne (KD)
Östergötlands län
Alfsson, Thoralf (SD)
Östergötlands län
Kakabaveh, Amineh (V)
Stockholms län

Finansutskottet

Sortering: invalsordning34 personer hittades

Ordförande
Kinberg Batra, Anna (M)
Stockholms län

Vice ordförande
Östros, Thomas (S)
Uppsala län

Ledamot
Svantesson, Elisabeth (M)
Örebro län
Nilsson, Jennie (S)
Hallands län
Pettersson, Göran (M)
Stockholms län
Hellman, Jörgen (S)
Västra Götalands läns norra
Hammar Johnsson, Ann-Charlotte (M)
Skåne läns västra
Green, Monica (S)
Västra Götalands läns östra
Hamilton, Carl B (FP)

Stockholms kommun
Bernhardsson, Bo (S)
Skåne läns södra
Johansson, Annie (C)
Jönköpings län
Nordén, Marie (S)
Jämtlands län
Anger, Staffan (M)
Västmanlands län
Valtersson, Mikaela (MP)
Stockholms län
Sellström, Anders (KD)
Västerbottens län
Skalin, Johnny (SD)
Västra Götalands läns västra
Andersson, Ulla (V)
Gävleborgs län

Suppleant
Andersson, Jörgen (M)
Kalmar län
Bucht, Sven-Erik (S)
Norrbottens län
Rosencrantz, Jessica (M)
Stockholms kommun
Stenberg, Maria (S)
Norrbottens län
Riedl, Edward (M)
Västerbottens län
Persson, Peter (S)
Jönköpings län
Bengtsson, Finn (M)
Östergötlands län
Johansson, Ann-Kristine (S)
Värmlands län
Andrén, Gunnar (FP)
Stockholms län
Ekström, Hans (S)
Södermanlands län
Tiefensee, Roger (C)
Södermanlands län
Eriksson, Jonas (MP)
Örebro län
Schulte, Fredrik (M)
Stockholms län
Leander, Helena (MP)
Uppsala län
Henriksson, Emma (KD)
Stockholms län
Lång, David (SD)
Stockholms kommun
Johnson, Jacob (V)
Uppsala län

Försvarsutskottet

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
Juholt, Håkan (S)
Kalmar län

Vice ordförande
Widegren, Cecilia (M)
Västra Götalands läns östra

Ledamot
Wallmark, Hans (M)
Skåne läns norra och östra
Lindestam, Åsa (S)
Gävleborgs län
Engblom, Annicka (M)
Blekinge län
Jeppsson, Peter (S)
Blekinge län
Hansson, Anders (M)
Skåne läns södra
Sonidsson, Eva (S)
Västernorrlands län
Widman, Allan (FP)
Malmö kommun
Carlsson, Clas-Göran (S)
Kronobergs län
Danielsson, Staffan (C)
Östergötlands län
Sörenson, Anna-Lena (S)
Östergötlands län
Forssell, Johan (M)
Stockholms kommun
Rådberg, Peter (MP)
Västra Götalands läns norra
Oscarsson, Mikael (KD)
Uppsala län
Jansson, Mikael (SD)
Hallands län
Björlund, Torbjörn (V)
Östergötlands län

Suppleant
Caplan, Stefan (M)
Västra Götalands läns västra
Güclü Hedin, Roza (S)
Dalarnas län
Waberi, Abdirizak (M)
Göteborgs kommun
Niemi, Pyry (S)
Uppsala län
Berg, Ulf (M)
Dalarnas län
Ahlberg, Ann-Christin (S)
Västra Götalands läns södra
Hammar Johnsson, Ann-Charlotte (M)
Skåne läns västra
G Forslund, Kenneth (S)
Västra Götalands läns västra
Larsson, Nina (FP)
Värmlands län
Strand, Thomas (S)
Jönköpings län
Lundgren, Kerstin (C)
Stockholms län
Ceballos, Bodil (MP)
Gävleborgs län
Haby, Susanna (M)

Göteborgs kommun
Dingizian, Esabelle (MP)
Stockholms län
Oskarsson, Irene (KD)
Jönköpings län
Jomshof, Richard (SD)
Gävleborgs län
Olsson, Lena (V)
Dalarnas län

Justitieutskottet

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
Johansson, Morgan (S)
Skåne läns södra

Vice ordförande
Linander, Johan (C)
Skåne läns södra

Ledamot
Hammarbergh, Krister (M)
Norrbottens län
Thalén Finné, Ewa (M)
Skåne läns södra
Haglö, Kerstin (S)
Blekinge län
Karlsson, Ulrika i Uppsala (M)
Uppsala län
Adelsbo, Christer (S)
Skåne läns norra och östra
Bouveng, Helena (M)
Jönköpings län
Lundgren, Elin (S)
Gävleborgs län
Pehrson, Johan (FP)
Örebro län
Wallén, Anna (S)
Västmanlands län
Hamednaca, Arhe (S)
Stockholms kommun
Reslow, Patrick (M)
Malmö kommun
Ferm, Maria (MP)
Malmö kommun
Szyber, Caroline (KD)
Stockholms kommun
Ekeroth, Kent (SD)
Stockholms län
Olsson, Lena (V)
Dalarnas län
Suppleant
Bohlin, Carl-Oskar (M)
Dalarnas län
Jonsson, Mattias (S)
Göteborgs kommun
Hallström, Pia (M)
Värmlands län
Karlsson, Annelie (S)

Skåne läns norra och östra
Lunderquist, Kajsa (M)
Malmö kommun
Bucht, Sven-Erik (S)
Norrbottens län
Waltersson Grönvall, Camilla (M)
Västra Götalands läns norra
Oskarsson, Christina (S)
Västra Götalands läns norra
Haddad, Roger (FP)
Västmanlands län
Örnfjäder, Krister (S)
Kalmar län
Källström, Emil (C)
Västernorrlands län
Börjesson, Agneta (MP)
Hallands län
Roszkowska Öberg, Eliza (M)
Stockholms län
Ceballos, Bodil (MP)
Gävleborgs län
Skånberg, Tuve (KD)
Skåne läns norra och östra
Isovaara, Lars (SD)
Uppsala län
Olofsson, Eva (V)
Göteborgs kommun

Konstitutionsutskottet

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
Eriksson, Peter (MP)
Stockholms län

Vice ordförande
Bill, Per (M)
Uppsala län

Ledamot
Hultqvist, Peter (S)
Dalarnas län
Norlén, Andreas (M)
Östergötlands län
Petersson, Helene i Stockaryd (S)
Jönköpings län
Elinderson, Lars (M)
Västra Götalands läns östra
Gustafsson, Billy (S)
Östergötlands län
Sigfrid, Karl (M)
Stockholms län
Andersson, Phia (S)
Västra Götalands läns södra
Granbom Ellison, Karin (FP)
Östergötlands län
Hoff, Hans (S)
Hallands län

Johnsson, Per-Ingvar (C)
Skåne läns norra och östra
Ekström, Hans (S)
Södermanlands län
Lunderquist, Kajsa (M)
Malmö kommun
Skånberg, Tuve (KD)
Skåne läns norra och östra
Åkerlund, Jonas (SD)
Blekinge län
Sydow Mölleby, Mia (V)
Örebro län

Suppleant
Åsebol, Ann-Britt (M)
Dalarnas län
Helmersson Olsson, Caroline (S)
Södermanlands län
Brinck, Cecilia (M)
Stockholms kommun
Svedberg, Per (S)
Gävleborgs län
Johansson, Mats (M)
Stockholms kommun
Pettersson, Helén i Umeå (S)
Västerbottens län
B Kjellin, Margareta (M)
Gävleborgs län
Bernhardsson, Bo (S)
Skåne läns södra
Hagberg, Liselott (FP)
Södermanlands län
Larsson, Jan-Olof (S)
Västra Götalands läns västra
Torstensson, Åsa (C)
Västra Götalands läns västra
Amin, Jabar (MP)
Västerbottens län
Nilsson, Ulrik (M)
Västra Götalands läns södra
Mutt, Valter (MP)
Göteborgs kommun
Gunther, Penilla (KD)
Västra Götalands läns norra
Petzäll, William (SD)
Dalarnas län
Berg, Marianne (V)
Malmö kommun

Kulturutskottet

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
Högman, Berit (S)
Värmlands län

Vice ordförande
Nylander, Christer (FP)
Skåne läns norra och östra

Ledamot
Magnusson, Cecilia (M)
Göteborgs kommun
Brodén, Anne Marie (M)
Hallands län
Johnsson, Peter (S)
Västra Götalands läns norra
Montan, Göran (M)
Skåne läns norra och östra
Engle, Kerstin (S)
Skåne läns norra och östra
Hoffstedt, Gustaf (M)
Gotlands län
Svedberg, Per (S)
Gävleborgs län
Zedell, Christina (S)
Stockholms län
Flanking, Anders (C)
Göteborgs kommun
From, Isak (S)
Västerbottens län
Svensson, Michael (M)
Hallands län
Ehn, Tina (MP)
Västra Götalands läns västra
Carlson, Andreas (KD)
Jönköpings län
Karlsson, Mattias (SD)
Skåne läns norra och östra
Berg, Bengt (V)
Värmlands län

Suppleant
Adan, Amir (M)
Stockholms kommun
Gille, Agneta (S)
Uppsala län
Juntti, Ellen (M)
Västra Götalands läns västra
Hellman, Jörgen (S)
Västra Götalands läns norra
Munkhammar, Johnny (M)
Stockholms län
Svantorp, Gunilla (S)
Värmlands län
Bouveng, Helena (M)
Jönköpings län
Pettersson, Leif (S)
Norrbottens län
SteeleKarlström, Anna (FP)
Stockholms län
Karlsson, Sara (S)
Södermanlands län
Qarlsson, Annika (C)
Västra Götalands läns norra
Börjesson, Agneta (MP)
Hallands län
Elinderson, Lars (M)
Västra Götalands läns östra
Kaplan, Mehmet (MP)
Stockholms kommun
Utbult, Roland (KD)
Västra Götalands läns västra

Fransson, Josef (SD)
Malmö kommun
Björlund, Torbjörn (V)
Östergötlands län

Miljö- och jordbruksutskottet

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
Ernkrans, Matilda (S)
Örebro län

Vice ordförande
Johansson, Bengt-Anders (M)
Jönköpings län

Ledamot
Hjälmered, Lars (M)
Göteborgs kommun
Löfstrand, Johan (S)
Östergötlands län
Jönsson, Christine (M)
Skåne läns södra
Pettersson, Helén i Umeå (S)
Västerbottens län
Wikström, Rune (M)
Stockholms län
Larsson, Jan-Olof (S)
Västra Götalands läns västra
Brodén, Anita (FP)
Västra Götalands läns norra
Karlsson, Sara (S)
Södermanlands län
Åsling, Per (C)
Jämtlands län
Niemi, Pyry (S)
Uppsala län
Hultberg, Johan (M)
Kronobergs län
Romson, Åsa (MP)
Stockholms kommun
Oskarsson, Irene (KD)
Jönköpings län
Fransson, Josef (SD)
Malmö kommun
Holm, Jens (V)
Stockholms kommun

Suppleant
Coenraads, Åsa (M)
Västmanlands län
Svensson, Suzanne (S)
Blekinge län
Akej, Christer (M)
Skåne läns norra och östra
Gunnarsson, Jonas (S)
Värmlands län
Petersson, Jenny (M)
Hallands län
Wallén, Anna (S)

Västmanlands län
Beckman, Lars (M)
Gävleborgs län
Sandberg, Gunnar (S)
Jämtlands län
Lundström, Nina (FP)
Stockholms län
Köhler, Katarina (S)
Västerbottens län
Tiefensee, Roger (C)
Södermanlands län
Nordqvist, Kew (MP)
Jönköpings län
Arkelsten, Sofia (M)
Stockholms kommun
Ehn, Tina (MP)
Västra Götalands läns västra
von Arnold, Otto (KD)
Skåne läns södra
Jansson, Mikael (SD)
Hallands län
Höj Larsen, Christina (V)
Västernorrlands län

Näringsutskottet

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
Odell, Mats (KD)
Stockholms län

Vice ordförande
Wetterstrand, Maria (MP)
Stockholms kommun

Ledamot
König Jerlmyr, Anna (M)
Stockholms kommun
Johansson, Lars (S)
Göteborgs kommun
Rothenberg, Hans (M)
Göteborgs kommun
Adolfsson Elgestam, Carina (S)
Kronobergs län
Lavesson, Olof (M)
Malmö kommun
Örnfjäder, Krister (S)
Kalmar län
Tenfjord-Toftby, Cecilie (M)
Västra Götalands läns södra
Johansson, Ann-Kristine (S)
Värmlands län
Flyborg, Eva (FP)
Göteborgs kommun
Vestlund, Börje (S)
Stockholms kommun
A Eriksson, Erik (C)
Värmlands län
Åström, Karin (S)
Norrbottens län
Jacobsson, Jonas (M)
Skåne läns västra

Isovaara, Lars (SD)
Uppsala län
Persson, Kent (V)
Västmanlands län

Suppleant
Åberg, Boriana (M)
Skåne läns södra
Nylund Watz, Ingela (S)
Stockholms län
Forssell, Johan (M)
Stockholms kommun
Nilsson, Ingemar (S)
Västernorrlands län
Olsson, Lotta (M)
Örebro län
Nordén, Marie (S)
Jämtlands län
Andersson, Jörgen (M)
Kalmar län
Dibrani, Adnan (S)
Hallands län
Hagberg, Liselott (FP)
Södermanlands län
Jonsson, Mattias (S)
Göteborgs kommun
Lindahl, Helena (C)
Västerbottens län
Nordin, Lise (MP)
Göteborgs kommun
Plass, Maria (M)
Västra Götalands läns västra
Fridolin, Gustav (MP)
Skåne läns norra och östra
Oscarsson, Mikael (KD)
Uppsala län
Åkerlund, Jonas (SD)
Blekinge län
Holm, Jens (V)
Stockholms kommun

Skatteutskottet

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
von Sydow, Henrik (M)
Hallands län

Vice ordförande
Palm, Veronica (S)
Stockholms kommun

Ledamot
Berg, Ulf (M)
Dalarnas län
Olovsson, Fredrik (S)
Södermanlands län
Asplund, Lena (M)
Västernorrlands län
Oskarsson, Christina (S)

Västra Götalands läns norra
Schulte, Fredrik (M)
Stockholms län
Olsson, Hans (S)
Västra Götalands läns södra
Andrén, Gunnar (FP)
Stockholms län
Karlsson, Christina (S)
Västernorrlands län
Nilsson, Karin (C)
Kronobergs län
Karlsson, Anders (S)
Skåne läns västra
Vilhelmsson, Jessika (M)
Uppsala län
Leander, Helena (MP)
Uppsala län
Gustafsson, Lars (KD)
Hallands län
Lång, David (SD)
Stockholms kommun
Johnson, Jacob (V)
Uppsala län

Suppleant
Munkhammar, Johnny (M)
Stockholms län
Persson, Peter (S)
Jönköpings län
Beckman, Lars (M)
Gävleborgs län
Larsson, Hillevi (S)
Malmö kommun
Ataseven, Metin (M)
Stockholms län
Waidelich, Tommy (S)
Stockholms län
Jernbeck, Isabella (M)
Stockholms län
Green, Monica (S)
Västra Götalands läns östra
SteeleKarlström, Anna (FP)
Stockholms län
Björck, Patrik (S)
Västra Götalands läns östra
A Eriksson, Erik (C)
Värmlands län
Valtersson, Mikaela (MP)
Stockholms län
Nordgren, Gunilla (M)
Skåne läns södra
Lillemets, Annika (MP)
Östergötlands län
Sellström, Anders (KD)
Västerbottens län
Skalin, Johnny (SD)
Västra Götalands läns västra
Persson, Kent (V)
Västmanlands län

Socialförsäkringsutskottet

Sortering: invalsordning 33 personer hittades

Ordförande
Axén, Gunnar (M)
Östergötlands län

Vice ordförande
Eneroth, Tomas (S)
Kronobergs län

Ledamot
Cederbratt, Mikael (M)
Västra Götalands läns norra
Lundh Sammeli, Fredrik (S)
Norrbottens län
Staxäng, Lars-Arne (M)
Västra Götalands läns västra
Jansson, Eva-Lena (S)
Örebro län
Bengtsson, Finn (M)
Östergötlands län
Kvarnström, Kurt (S)
Dalarnas län
Nilsson, Ulf (FP)
Skåne läns södra
Heydari, Shadiye (S)
Göteborgs kommun
Zander, Solveig (C)
Uppsala län
Omanovic, Jasenko (S)
Västernorrlands län
Quicklund, Saila (M)
Jämtlands län
Ericson, Gunvor G (MP)
Södermanlands län
Henriksson, Emma (KD)
Stockholms län
Almqvist, Erik (SD)
Västra Götalands läns norra
Johansson, Wiwi-Anne (V)
Västra Götalands läns västra

Suppleant
Nordgren, Gunilla (M)
Skåne läns södra
Karlsson, Annelie (S)
Skåne läns norra och östra
Lohman, Eva (M)
Västernorrlands län
Bergman, Håkan (S)
Örebro län
Nilsson, Gustav (M)
Blekinge län
Bergstedt, Hannah (S)
Norrbottens län
Ericson, Jan (M)
Västra Götalands läns södra
Carlsson Löfdahl, Emma (FP)
Jönköpings län
Haglö, Kerstin (S)

Blekinge län
Federley, Fredrick (C)
Stockholms kommun
Ehrencrona, Magnus (MP)
Skåne läns västra
Pettersson, Göran (M)
Stockholms län
Ferm, Maria (MP)
Malmö kommun
Gustafsson, Lars (KD)
Hallands län
Ramhorn, Per (SD)
Örebro län
Höj Larsen, Christina (V)
Västernorrlands län

Socialutskottet

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
Johansson, Kenneth (C)
Dalarnas län

Vice ordförande
Hallengren, Lena (S)
Kalmar län

Ledamot
Polfjärd, Jessica (M)
Västmanlands län
Andersson, Jan R (M)
Kalmar län
Engelhardt, Christer (S)
Gotlands län
B Kjellin, Margareta (M)
Gävleborgs län
Arleklo, Ann (S)
Skåne läns västra
Jernbeck, Isabella (M)
Stockholms län
Axelsson, Lennart (S)
Örebro län
Westerholm, Barbro (FP)
Stockholms kommun
Bråkenhielm, Catharina (S)
Västra Götalands läns västra
Sandberg, Gunnar (S)
Jämtlands län
W Jonsson, Anders (C)
Gävleborgs län
Luttropp, Agneta (MP)
Västmanlands län
Andersson, Anders (KD)
Kalmar län
Ramhorn, Per (SD)
Örebro län
Olofsson, Eva (V)
Göteborgs kommun

Suppleant
Ripa, Henrik (M)

Västra Götalands läns norra
Moberg, Carina (S)
Stockholms län
Ataseven, Metin (M)
Stockholms län
Härstedt, Kent (S)
Skåne läns västra
Juntti, Ellen (M)
Västra Götalands läns västra
Zedell, Christina (S)
Stockholms län
Finstorp, Lotta (M)
Södermanlands län
Kvarnström, Kurt (S)
Dalarnas län
Lundqvist-Brömster, Maria (FP)
Västerbottens län
Heydari, Shadiye (S)
Göteborgs kommun
Al-Sahlani, Abir (C)
Stockholms kommun
Ehrencrona, Magnus (MP)
Skåne läns västra
Brännström, Katarina (M)
Kronobergs län
Eriksson, Jonas (MP)
Örebro län
Utbult, Roland (KD)
Västra Götalands läns västra
Herrstedt, Carina (SD)
Södermanlands län
Dinamarca, Rossana (V)
Västra Götalands läns norra

Trafikutskottet

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
Ygeman, Anders (S)
Stockholms kommun

Vice ordförande
Rådhström, Jan-Evert (M)
Värmlands län

Ledamot
Öholm, Oskar (M)
Örebro län
Nilsson, Pia (S)
Västmanlands län
Roszkowska Öberg, Eliza (M)
Stockholms län
Larsson, Lars Mejern (S)
Värmlands län
Löfsjögård, Malin (M)
Stockholms län
Liljevall, Désirée (S)
Kalmar län
Tysklind, Lars (FP)
Västra Götalands läns västra

Pettersson, Leif (S)
Norrbottens län
Åkesson, Anders (C)
Kalmar län
Carlsson, Gunilla i Hisings Backa (S)
Göteborgs kommun
Bergheden, Sten (M)
Västra Götalands läns östra
Bergström, Stina (MP)
Värmlands län
Enochson, Annelie (KD)
Göteborgs kommun
Wiklander, Tony (SD)
Skåne läns västra
Holma, Siv (V)
Norrbottens län

Suppleant
Riedl, Edward (M)
Västerbottens län
Jakobsson, Leif (S)
Malmö kommun
Finstorp, Lotta (M)
Södermanlands län
Andersson, Johan (S)
Östergötlands län
Akej, Christer (M)
Skåne läns norra och östra
Svensson, Suzanne (S)
Blekinge län
Malmberg, Betty (M)
Östergötlands län
Omanovic, Jasenko (S)
Västernorrlands län
Larsson, Nina (FP)
Värmlands län
Nilsson, Kerstin (S)
Skåne läns södra
Johansson, Ola (C)
Hallands län
Lillemets, Annika (MP)
Östergötlands län
Bengtson Skogsberg, Eva (M)
Kalmar län
Nordin, Lise (MP)
Göteborgs kommun
Halef, Robert (KD)
Stockholms kommun
Alfsson, Thoralf (SD)
Östergötlands län
Sjöstedt, Jonas (V)
Västerbottens län

Utbildningsutskottet

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
Pålsson, Margareta (M)
Skåne läns norra och östra

Vice ordförande
Damberg, Mikael (S)
Stockholms län

Ledamot
Gerdau, Mats (M)
Stockholms län
Malmberg, Betty (M)
Östergötlands län
Malmström, Louise (S)
Östergötlands län
Strand, Thomas (S)
Jönköpings län
Ericson, Jan (M)
Västra Götalands läns södra
Helmersson Olsson, Caroline (S)
Södermanlands län
Strandberg, Torkild (FP)
Skåne läns västra
Bergman, Håkan (S)
Örebro län
Carlsson, Ulrika i Skövde (C)
Västra Götalands läns östra
Svantorp, Gunilla (S)
Värmlands län
Lundström, Nina (FP)
Stockholms län
Amin, Jabar (MP)
Västerbottens län
Andersson, Yvonne (KD)
Östergötlands län
Jomshof, Richard (SD)
Gävleborgs län
Dinamarca, Rossana (V)
Västra Götalands läns norra

Suppleant
Bengtzboe, Erik (M)
Södermanlands län
Dibrani, Adnan (S)
Hallands län
Waltersson Grönvall, Camilla (M)
Västra Götalands läns norra
von Sydow, Björn (S)
Stockholms län
Bohlin, Carl-Oskar (M)
Dalarnas län
From, Isak (S)
Västerbottens län
Svensson, Michael (M)
Hallands län
Andersson, Phia (S)
Västra Götalands läns södra
Haddad, Roger (FP)
Västmanlands län
Carlsson, Gunilla i Hisings Backa (S)
Göteborgs kommun
Källström, Emil (C)
Västernorrlands län
Dingizian, Esabelle (MP)
Stockholms län
Bali, Hanif (M)

Stockholms län
Rådberg, Peter (MP)
Västra Götalands läns norra
Eclund, Annika (KD)
Västra Götalands läns östra
Sandstedt, Margareta (SD)
Västmanlands län
Johansson, Wiwi-Anne (V)
Västra Götalands läns västra

Utrikesutskottet

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
Enström, Karin (M)
Stockholms län

Vice ordförande
Ahlin, Urban (S)
Västra Götalands läns östra

Ledamot
Habsburg Douglas, Walburga (M)
Södermanlands län
Hägg, Carina (S)
Jönköpings län
Holm, Christian (M)
Värmlands län
Härstedt, Kent (S)
Skåne läns västra
Johansson, Mats (M)
Stockholms kommun
Runeson, Carin (S)
Dalarnas län
Malm, Fredrik (FP)
Stockholms kommun
Thorell, Olle (S)
Västmanlands län
Lundgren, Kerstin (C)
Stockholms län
G Forslund, Kenneth (S)
Västra Götalands läns västra
Winbäck, Christer (FP)
Västra Götalands läns östra
Ceballos, Bodil (MP)
Gävleborgs län
Pethrus Engström, Désirée (KD)
Stockholms län
Kronlid, Julia (SD)
Skåne läns södra
Linde, Hans (V)
Göteborgs kommun
Suppleant
Nilsson, Ulrik (M)
Västra Götalands läns södra
Waidelich, Tommy (S)
Stockholms län
Björnsdotter Rahm, Elisabeth (M)
Västerbottens län
Engle, Kerstin (S)

Skåne läns norra och östra
de Pourbaix-Lundin, Marietta (M)
Stockholms län
Liljevall, Désirée (S)
Kalmar län
Adan, Amir (M)
Stockholms kommun
Jeppsson, Peter (S)
Blekinge län
Kamil, Ismail (FP)
Uppsala län
Nylund Watz, Ingela (S)
Stockholms län
Danielsson, Staffan (C)
Östergötlands län
Mutt, Valter (MP)
Göteborgs kommun
Blix, Gustav (M)
Stockholms kommun
Fridolin, Gustav (MP)
Skåne läns norra och östra
Halef, Robert (KD)
Stockholms kommun
Sällström, Sven-Olof (SD)
Göteborgs kommun
Sjöstedt, Jonas (V)
Västerbottens län

EU-nämnden

Sortering: invalsordning 34 personer hittades

Ordförande
Hamilton, Carl B (FP)
Stockholms kommun

Vice ordförande
Granlund, Marie (S)
Malmö kommun

Ledamot
Blix, Gustav (M)
Stockholms kommun
Haby, Susanna (M)
Göteborgs kommun
Bernhardsson, Bo (S)
Skåne läns södra
Obminska, Marta (M)
Uppsala län
Haglö, Kerstin (S)
Blekinge län
Hjälmered, Lars (M)
Göteborgs kommun
Adolfsson Elgestam, Carina (S)
Kronobergs län
Niemi, Pyry (S)
Uppsala län
Federley, Fredrick (C)
Stockholms kommun

Lindestam, Åsa (S)
Gävleborgs län
Svantesson, Elisabeth (M)
Örebro län
Fridolin, Gustav (MP)
Skåne läns norra och östra
Pethrus Engström, Désirée (KD)
Stockholms län
Sandstedt, Margareta (SD)
Västmanlands län
Sjöstedt, Jonas (V)
Västerbottens län

Suppleant
Sigfrid, Karl (M)
Stockholms län
Gustafsson, Billy (S)
Östergötlands län
Habsburg Douglas, Walburga (M)
Södermanlands län
Olovsson, Fredrik (S)
Södermanlands län
Thalén Finné, Ewa (M)
Skåne läns södra
Liljevall, Désirée (S)
Kalmar län
Rothenberg, Hans (M)
Göteborgs kommun
Zedell, Christina (S)
Stockholms län
Malm, Fredrik (FP)
Stockholms kommun
Ahlin, Urban (S)
Västra Götalands läns östra
Danielsson, Staffan (C)
Östergötlands län
Ferm, Maria (MP)
Malmö kommun
Plass, Maria (M)
Västra Götalands läns västra
Romson, Åsa (MP)
Stockholms kommun
Oskarsson, Irene (KD)
Jönköpings län
Ekeroth, Kent (SD)
Stockholms län
Olofsson, Eva (V)
Göteborgs kommun

Riksdagens snabbprotokoll 2010/11:4 Tisdagen den 12 oktober

17 § Debatt med anledning av budgetpropositionen

Finansministern överlämnade regeringens proposition 2010/11:1 med förslag till statsbudget för 2011, finansplan, skattefrågor och tilläggsbudget m.m.

Anf. 2 Finansminister ANDERS BORG (M):

Herr talman! Det faller på mitt ansvar att överlämna budgetpropositionen för 2011 *Från kris mot full sysselsättning* till Sveriges riksdag.

Allians för Sverige har begärt ett mandat från väljarna. Det är på det mandatet denna budget vilar. Vi har begärt ett mandat som vilar på ansvarstagande; ansvarstagande för offentliga finanser, ansvarstagande för att upprätthålla samhällsekonomisk stabilitet, ansvarstagande för ordning och reda i den svenska ekonomin.

Vi har begärt ett mandat som vilar på arbete. Vårt mål är att staka ut vägen tillbaka till full sysselsättning. Alla som vill och kan ska ha ett arbete att gå till. Vi har ett mandat bakom oss som bygger på att vi ska värna sammanhållningen i Sverige. Sverige ska vara ett land där alla medborgare har goda förutsättningar att leva ett bra och tryggt liv.

Vi har fått ett mandat från väljarna, trots att Sverige har gått igenom den svåraste ekonomiska krisen sedan depressionen. Vi har genomfört tuffa, viktiga, men besvärliga strukturreformer. Trots det har vi ändå fått ett starkt mandat att fortsätta att bedriva vår ekonomiska politik.

Det är dock inte det mandat vi begärde och önskade. Vi var tydliga mot väljarna. En majoritetsregering har tydliga fördelar. Det innebär ett starkare mandat med majoritet när det gäller att ta helhetsansvar och när det gäller långsiktighet. Det är en fördel med en majoritetsregering när det gäller att genomföra besvärliga strukturreformer. Samtidigt har vi en budgetordning som gör att det finns en stabilitet i den ekonomiska politiken. Riksdagen fattar beslut kring budgeten som en helhet. Det ger en större säkerhet och stabilitet i den ekonomiska politiken.

Vår politiska och parlamentariska strategi är klar. Vi vill regera på det mandat vi har fått för ansvar, arbete och sammanhållning. När det är möjligt och när vi kan ska vi söka stöd brett i riksdagen, i första hand från Miljöpartiet, men också när så är möjligt från Socialdemokraterna. Om vi ska klara en period av god utveckling i Sverige och stå redo att möta en kommande ekonomisk kris måste vi gemensamt ta ansvar för en ansvarsfull ekonomisk politik. Det är vår utgångspunkt.

Det finns allvarliga risker i världsekonomin. Vi har Grekland där underskottet reviderats upp från 3 procent till 13 procent, där skulden uppgår till 135 procent av bnp. Vi har Spanien där praktiskt taget hela banksystemet i de stresstester som har gjorts har visat sig vara sårbart, med en arbetslöshet som har ökat från 8 till 18 procent. Vi har ett Irland där man har ökat skuldsättningen med 75 procent av bnp de senaste tre åren och där underskottet ligger på över 30 procent.

Det är klart att i en omgivning som denna finns det risker också för svensk ekonomi. Det är klart att de orosmoln vi har upplevt under våren och sommaren kommer att komma tillbaka. I denna process har Sverige stått starkare än de flesta andra länder. Vi har klarat oss igenom krisen i bättre skick.

Låt oss också vara försiktiga. Lehman Brothers gick i konkurs hösten 2008. Vi vet att lågkonjunkturer och högkonjunkturer kommer efter varandra. Vi har haft kriser i vår världsekonomi ungefär vart femte år. Då vet vi att den här återhämtningen kommer att leva på övertid efter 2013. Vi vet hur det kommer att se ut: Bankerna tappar greppet om sin egen girighet. Skuldsättningen hos hushållen stiger. Företagen belånar sig. Huspriser och aktier drar i väg. När detta har

skett tillräckligt länge i tillräckligt många länder har vi nästa kris.

Vår uppgift är att återställa offentliga finanser i gott skick innan dess. Offentliga finanser är den skyddsvall vi kan bygga runt Sverige. Sverige är en liten, öppen och sårbar ekonomi, men vi måste vara en del av världsekonomin. Det är så vi har byggt vårt välstånd. Om vi vill trygga våra medborgares vardag är de offentliga finanserna den kanske viktigaste skyddsvallen. Det är den som ger trygghet till hushåll och företag i Sverige. De vet att det inte kommer stora skattehöjningar eller drakoniska nedskärningar som i andra länder. Då vågar man se framtiden an med tillförsikt, och då stiger konsumtionen. Det är när vi har överskott vi kan motverka ett kraftigt fall i efterfrågan även i nästa lågkonjunktur. År 2013 ska överskotten vara på plats. Det måste vara utgångspunkten. Det är en central utmaning för den ekonomiska politiken de kommande åren att återställa överskotten i de offentliga finanserna.

En lika avgörande uppgift de kommande åren handlar om arbete. Svenska återhämtningar har präglats av jobblöshet. I kris efter kris har utanförskap och arbetslöshet vuxit och bitit sig fast. Efter IT-kraschen försvagades sysselsättningstillväxten 2001, 2002 och 2003.

Nu ser vi en mycket stark arbetsmarknad 2010. Vi har 100 000 fler sysselsatta än vad vi hade 2006. Vi har 100 000 fler sysselsatta än förra året. Vi ser att sysselsättningen ökar med 100 000 de kommande åren. Indikatorer, exportsiffror, barometrar och inköpschefsindex tyder på att vi har en stark utveckling. Det här får inte brytas. Även om tillväxten är stark 2010 måste vi säkra att sysselsättningen fortsätter att öka 2011 och 2012. Då måste vi säkra att vi har en god efterfrågan i svensk ekonomi men att vi också har beredskap att vidta åtgärder för att säkra att det inte dyker upp flaskhalsar.

Här har vi bilden av ekonomin, en svensk ekonomi där det sås frön av tillförsikt, en världsekonomi med mörka moln och stor oro. Vi räknar med ett budgetunderskott under nästa år på ½ procent av bnp. Genomsnittet för Japan, EU och USA ligger på 7 ½ procent. Underskottet är alltså 15 gånger större i de stora världsekonomierna. När jag tog över som finansminister hade vi en skuld på 45 procent av bnp, och vi kom ned till 40 procent. Samtidigt har skulden i Europa ökat till 80 procent av bnp. Kontrasten är tydlig: Tillförsikt, framtidstro i Sverige, orosmoln i övriga världen.

Allra tydligast är kanske detta när vi tittar på arbetsmarknaden. Vi befarade en arbetslöshet på strax under 12 procent när det såg som värst ut. Nu räknar vi med att komma ned till strax över 8 procent i år och att den därefter fortsätter att öka. Vi kan se att sysselsättningen är på väg tillbaka och att arbetslösheten pressas tillbaka. Det är naturligtvis inte tillräckligt, och det är inget vi kan vara nöjda med. Det är uppgiften för de kommande åren att fortsätta att driva en politik för full sysselsättning på område efter område.

Men låt oss ändå konstatera att det har gått bättre än vi befarade. Det har gått bättre än i andra länder, och det beror på att politiken i Sverige har fungerat. Vårt ansvarstagande gjorde att vi kunde möta krisen. Att vi förstärkte arbetsmarknadens funktionssätt gör att sysselsättningen kommer tidigare och kraftigare än i andra länder och vad den har gjort i tidigare lågkonjunkturer.

Det kanske allra viktigaste har naturligtvis med sammanhållningen och klyftorna att göra. Kriser brukar driva isär ett samhälle. Arbetslöshet tär på rättvisa. Nedskärningar som nu väntar i de flesta europeiska länder kommer att öka skillnaderna och ställa till bekymmer. Motsättningar och social oro har vi sett i praktiskt taget de flesta europeiska länder. Så har det inte varit i Norden, och så har det inte varit i Sverige. Vi har kunnat sätta in motkrafter. Vi har värnat välfärden. Vi har gett 17 miljarder i extra stöd till kommunerna för 2010, och 3 miljarder tillkommer. De aktiva insatserna har ökat från 85 000 personer till 180 000. Vi har tillfört pengar till utbildning och andra åtgärder som ska bidra till att samhället håller ihop. Sverige,

Danmark och Finland är de EU-länder som tycks ta sig igenom den här krisen med minst skador på sammanhållningen, och det är det allra viktigaste. Det är välfärden, tryggheten och rättvisan som är målen för politiken.

Budgetpropositionen för 2011 innehåller naturligtvis inte mer än vi kan hålla. Vi lovar inte mer än vi kan leverera. Vi skapar inte osäkerhet. Vi tar ansvar för framtiden.

Vi har lagt fram ett antal skarpa förslag. När det gäller jobben prioriterar vi utbildning. Det är viktigt med mer av yrkesutbildning men också av långsiktiga satsningar på mer undervisningstid, fler fortbildningsmöjligheter för lärare, mer av betyg och mer av ordning i klassrummen.

Naturligtvis för vi arbetsmarknadspolitik – mer av coacher, mer av praktikplatser så att människor hålls kvar på arbetsmarknaden och så att sökaktiviteten hålls uppe. När tillväxten och efterfrågan kommer ska människor också komma i arbete.

Vi tillför också 3 miljarder till kommunsektorn för att hålla uppe aktiviteten i ett läge där skatteintäkterna annars hade sinat.

Men det är inte bara fråga om jobben. Också välfärden är viktig. Det gäller att vi håller ihop Sverige i en tid av ekonomisk kris. Därför sänker vi skatten för pensionärerna – 7 ½ miljard från den 1 januari. Det blir 300–500 kronor i förstärkning för en pensionär med normal inkomst.

Inom sjukvården blir det förstärkt vårdgaranti och ökad patientsäkerhet. Det är viktiga välfärdssatsningar som får plats i denna budget – sammantaget 13 miljarder.

Det finns på många punkter en betydande enighet i kammaren om att det är en väl avvägd politik. Detta är också den politik vi bedömer att vi kommer att få stöd för.

Blickar vi framåt kan noteras att vi har reformambitioner. Det är mycket tydligt att den ekonomiska politiken måste förstärkas. Jobbskatteavdrag har vi sagt att vi vill göra, men inte förrän vi är tillbaka i överskott, inte förrän vi är säkra på att vi har ställt huset i ordning så att vi har resurser och reserver nog att möta en kommande lågkonjunktur.

Jobbskatteavdrag är den viktigaste åtgärden för att få fler i arbete. Det ska löna sig bättre att arbeta. Vi vet att vi kan möta flaskhalsar bättre om det lönar sig bättre att arbeta. Rörligheten mellan yrken och regioner blir större. Arbetsmarknaden fungerar bättre om fler står till arbetsmarknadens förfogande. Lönebildningen fungerar bättre, och vi får en större sannolikhet att klara en lång period av tillväxt utan inflation.

Det har skett stora förändringar i svensk ekonomi. Marginaleffekterna har i genomsnitt minskat med nästan 10 procentenheter det senaste decenniet. För en låginkomsttagare har genomsnittsskatten i Sverige när man, som OECD gör, jämför mellan olika länder gått ned från 25 till 15 procent under de senaste tio åren. Sverige har i dag en låginkomsttagarskatt som ligger på genomsnittet för OECD. Det lönar sig bättre att arbeta än det gjorde historiskt. Det här är viktiga åtgärder som lägger bättre grund för en god sysselsättningsutveckling framåt. Det är naturligtvis så att en arbetslinje där det lönar sig bättre att arbeta också måste kompletteras med att det ska bli fler som vill anställa. Därför är det också vår reformambition att sänka tjänstemomsen.

Vi har ett välfärdssamhälle i Sverige. Det vill vi ha. Men det gör också att vi har en stor skattekil. Det drabbar servicesektorn. Det leder till att man får färre jobb i servicesektorn än man annars skulle få. Då är det viktigt att vi ändrar det. Vi vill bevara vår välfärdsstat.

Vi kommer också att ha relativt höga skatter i framtiden. Då är det viktigt att vi gör insatser, särskilt för servicesektorn, och det har vi gjort. Sänkta arbetsgivaravgifter för unga har varit en viktig reform. RUT- och ROT-avdrag har varit viktiga för att det ska komma jobb på

plats i svensk ekonomi. Med tjänstemomsen går vi vidare med ytterligare ett steg för att värna att jobben ska komma när återhämtningen förstärks i den svenska ekonomin.

Det är också viktigt att vi fortsätter att utveckla anställbarheten. Vi har en ungdomsarbetslöshet som är alldeles för hög. Det beror på att vi har haft för höga trösklar in på arbetsmarknaden. LAS och kollektivavtal har gett minimilöner som har dämpat sysselsättningen bland unga människor. Yrkesutbildningar har brustit i kvalitet. Skatte- och bidragssystem har gjort att drivkraften att arbeta har varit för svag. Allt det här vill vi gradvis och successivt förskjuta. Vi ska lära oss av andra länder. I Danmark, Österrike och Tyskland har man haft påtagligt lägre ungdomsarbetslöshet än i Sverige genom att man har satsat på bra yrkesutbildning som utgör en bra brygga in på arbetsmarknaden också för unga människor. Därför tror vi att vi ska utveckla lärlingsutbildningar. Vi ska införa ett särskilt lärlingskontrakt som gör att vi vidgar vägarna in på arbetsmarknaden också för unga människor. Det är en viktig reformambition för de kommande åren.

Vi fick ett starkt mandat från väljarna i riksdagsvalet. Det handlar om ansvar, arbete och sammanhållning.

Ansvar för svensk ekonomi – säkra att vi kan ha tillväxt utan obalanser och ta ansvar för ordning och reda i offentliga finanser. Arbete är grundpelaren för vårt mandat. Man kan inte bygga ett tryggt välfärdssamhälle om man inte skapar breda vägar in på arbetsmarknaden och goda förutsättningar för full sysselsättning. Sammanhållning – vi vill ha ett samhälle som präglas av små skillnader och som erbjuder god välfärd för alla medborgare. Det är en del av det mandat vi har begärt av väljarna.

Vi har förutsättningar att få stöd för denna politik. Vi har en budgetlag som ger stadga åt den ekonomiska politiken. Det krävs en enighet om helheten vid riksdagsbeslut i Sverige.

Sedan är det så att vi i vår parlamentariska strategi måste öppna för samarbete, i första hand med Miljöpartiet, i andra hand med Socialdemokraterna. Men det arbetet måste bygga på vårt grundläggande väljarmandat: ansvar, arbete och sammanhållning. Bara genom ansvar, arbete och sammanhållning kan vi bygga ett samhälle som präglas av just trygghet, välfärd och frihet. Människor har en möjlighet att forma sitt liv, men de har också en trygg grund att stå på. Det är så vi vill att Sverige ska se ut när vi reser oss ur krisen. Sverige ska stå starkt, men Sverige kan bara stå starkt om vi är beredda att ta ansvar för en sund ekonomisk utveckling också framgent.
(Applåder)

Anf. 3 THOMAS ÖSTROS (S):

Herr talman! Låt mig börja med att gratulera Anders Borg till Moderaternas valframgång. Det är den som gör att du i dag kan lägga fram budgetpropositionen på riksdagens bord precis som förra året. Men mycket är förändrat.

Sverige har lämnat den djupaste delen av lågkonjunkturen bakom sig. Efter att bnp föll mer än i de flesta andra länder 2009 ökar bnp kraftigt i år. Det är välkommet att den rekylen gör att svensk ekonomi nu växer starkt.

Den globala ekonomiska utvecklingen är ändå mycket osäker. Flera europeiska länder bär kostnaden för en ekonomisk kris med spruckna tillgångspriser, spruckna fastighetspriser och hög skuldsättning som gör att vi inte kan vara helt säkra på den europeiska utvecklingen.

Återhämtningen i USA är fortfarande oklar. Asien har kraftigt stärkt sin ställning i världsekonomin. Spänningarna ökar mellan de länder som har stora handelsöverskott, som Kina, och länder med stora underskott i handeln med omvärlden, som USA.

Sverige behöver, eftersom vi är ett litet omvärldsberoende land, en stark regering och en stark ekonomisk politik.

Förra året lämnade finansministern sin budgetproposition som en del av en majoritetsregerings politik. I dag styrs Sverige av en regering som saknar majoritet i riksdagen. Det är en avgörande skillnad.

Under de senaste veckorna har borgerligheten hävdat att det är oppositionen som ska säkerställa att minoritetsalliansen får igenom sin politik. Låt mig därför börja med att vara mycket tydlig. Det har alltid varit och kommer alltid att vara regeringsbildarens uppgift att få igenom regeringens politik. Regeringen regerar och oppositionen opponerar. Så är tanken med vårt parlamentariska system.

Varken Alliansen eller De rödgröna lyckades få egen majoritet i riksdagen. Det gör inte att det är Sverigedemokraterna som är vågmästare i riksdagen. Det är inte Sverigedemokraterna som ska styra landet. Det är regeringen. Regeringens uppgift är att skapa majoritet i riksdagen för sina förslag. Om det är någon som är vågmästare så är det statsministern.

Vi är tillbaka till det normala i svensk politik – en minoritetsregering. Jag inser att det är en stor förändring för finansministern som inte har behövt tänka i de banorna tidigare, men det är dags nu.

Attityden från regeringen har fram till nu präglats av den unika situationen att man har varit en del av en majoritetsregering. En ansvarsfull minoritetsregering kommer att kräva passivt eller aktivt stöd från riksdagen.

Det sägs ibland också från regeringsföreträdare att nu ska oppositionen avstå från att lägga fram förslag för att regeringen ska kunna regera. Så fungerar det heller inte. Vi socialdemokrater kommer aldrig att tveka att lägga fram de förslag som vi menar behövs för att stärka Sveriges konkurrenskraft och förmåga till omställning, rättvisan och välfärden.

Budgeten har en särställning, utan tvekan, tack vare vår budgetlag, och den lagen har tjänat Sverige mycket väl. Men regeringen lägger hundratals förslag till riksdagen utöver budgeten. Det är nödvändigt för att styra Sverige. Initiativ måste tas och kommer att behöva tas på bredden för att Sverige ska klara många svåra utmaningar som väntar. En regering som börjar tveka och väntar med att lägga förslag tar inte ansvar för det som man måste ta ansvar för, nämligen Sveriges utveckling.

Att regera i minoritet kommer att kräva ödmjukhet och en vilja till kompromisser, både hos regeringen och hos oppositionen. Nu krävs det en förmåga att skapa möjligheter att styra Sverige. Det tror jag att väljarna uppskattar och förväntar sig av oss folkvalda politiker.

Herr talman! Sverige byggs starkt genom frihandel, öppenhet, utbyte med omvärlden och en stark arbetslinje, men inte med slutenhet. Vi har i Sverige en unik uppslutning kring öppenheten, mycket tack vare att man i Sverige inte står ensam om man blir sjuk eller arbetslös. I stället för att föra en politik där människor kastas ut i fattigdom har vi byggt broar tillbaka till arbete, med omställningsförsäkringar och med utbildning. Jag vill att Sverige bygger vidare på en sådan solidarisk modell som underlättar för människor att gå från arbeten som försvinner till arbeten som växer fram.

Ett sammanhållet Sverige kräver att vi i riksdagen vänder oss till hela Sverige. Dela inte upp befolkningen i samhällsbärande! Då kommer snart någon att peka ut dem som är samhällstärande – vi-och-de. Vi har alla ett ansvar för ett framgångsrikt Sverige. Den som delar upp Sverige i nyttiga och onyttiga riskerar att så vind och skörda storm.

De kommande fyra åren kommer vi att behöva ta initiativ i Sveriges riksdag för att stärka Sveriges konkurrenskraft och tillväxt och samtidigt återskapa förtroendet för att våra trygghetsförsäkringar går att lita på. Vi behöver ta initiativ för att stärka entreprenörskapet i Sverige samtidigt som vi säkrar finansieringen av vården och skolan.

Vi behöver ta initiativ för att minska klyftorna och samtidigt effektivt bekämpa den långtidsarbetslöshet som nu biter sig fast. Det är stora utmaningar.

De offentliga finanserna försvagades sammantaget med 100 miljarder kronor under den här perioden. Den påfrestningen klarade vi tack vare budgetsaneringen under 90-talet, och den svenska erfarenheten av att gå från grekiska underskott 1993 till Europas starkaste offentliga finanser i mitten av 2000-talet är ett exempel som världen nu följer och studerar. Nu är det viktigt att Sverige kommer tillbaka till överskott.

Tillväxten är stark i Sverige nu, och det är bra för Sverige. Men det går inte bra för alla i Sverige. Svårt sjuka plågas av ett sjukförsäkringssystem som införts för att sänka skatten, enligt regeringen. Statsministern försöker låta påskina att han minsann inte har något ansvar för alla dessa enskilda fall som kommer upp i sjukförsäkringen. Trots dessa grava missförhållanden i behandling av mycket svårt sjuka människor finns inga förslag på reformer i regeringens proposition.

Sysselsättningsgraden är mycket lägre än för fyra år sedan – färre ska försörja fler. Socialbidragen ökar i tre fjärdedelar av Sveriges kommuner. En av tre är långtidsarbetslös, och långtidsarbetslösheten riskerar att bita sig fast.

Svante Öberg, som är vice riksbankschef, höll ett tal förra veckan där han sade: ”Bristen på arbetskraft stiger nu snabbare än vad arbetslösheten faller. Det tyder på att matchningsproblemen på arbetsmarknaden kan bli påtagliga långt innan arbetslösheten har kommit ner på en normal nivå.”

Det betyder i klarspråk höjda räntor, trots att vi har hög arbetslöshet. Trots att regeringen i sin budget räknar med 8 procents arbetslöshet saknas det reformer för att effektivt pressa ned arbetslösheten.

Sverige har inte råd med, i vare sig mänskliga eller ekonomiska termer, att arbetsföra människor inte får möjlighet att försörja sig själva eller bidra till det gemensamma.

Ett centralt reformområde är välfärdens finansiering. Jag menar att kommunerna måste få långsiktiga besked och få höjda generella permanenta statsbidrag om vi ska kunna trygga välfärden. Det blev tusentals som fick lämna välfärden under förra året. Det kanske debatten under valrörelsen inte riktigt gav klart besked om, men budgetpropositionen visar detta. Även i år minskar antalet sysselsatta i vård, skola och omsorg.

Men ökade statsbidrag räcker inte. Vi måste få fler i arbete för att klara den långsiktiga finansieringen av skola, sjukvård och äldreomsorg.

Sverige behöver utveckla politiken för konkurrenskraft. Jag menar att behovet av en ny skattereform blir alltmer tydligt. Sverige behöver en reform som bygger på centrala principer om rättvisa, likformighet, breda skattebaser och global konkurrenskraft, en skattereform som stimulerar arbete och företagande och som bidrar till en grön omställning av vår ekonomi.

Sverige behöver satsa mer på entreprenörskap, forskning och innovation. Vi behöver en bättre skola. Andelen grundskoleelever som inte når behörighetskraven till gymnasiet är den högsta någonsin. Ändå fick 3 000 lärare gå under förra året. Jag menar att vi ska sätta utbildning i centrum för den ekonomiska politiken, lyfta läraryrkets status, få fler behöriga lärare, minska klasserna och öka lärartätheten. Om två veckor kommer vi socialdemokrater tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet att presentera vår politik och hur vi hade regerat om vi hade vunnit valet. Det är en budget som hade byggt hela Sverige starkare.

Med den rödgröna budgeten hade det blivit fler lärare, tryggare omsorg och kortare köer i vården. Jobben skulle ha blivit fler genom

investeringar i infrastruktur, bostäder och förbättrade villkor för småföretagen. Löntagarnas trygghet skulle öka genom att sjukförsäkring och a-kassa förbättras och omställningsmöjligheterna förstärks för vanliga människor. Sverige skulle bli mer konkurrenskraftigt genom satsningar på export, forskning och en starkare utbildningslinje. Långtidsarbetslösheten hade effektivt bekämpats med omfattande insatser för yrkesutbildning och aktiv arbetsmarknadspolitik.

Vi socialdemokrater kommer att vara en mycket aktiv opposition fram till nästa val. Vi kommer att ta initiativ för att fördjupa och utveckla politiken för att bryta utanförskapet, skapa jobb, säkra välfärdens långsiktiga finansiering, förbättra resultaten i skolan och öka Sveriges konkurrenskraft.

Regeringen har att visa hur man ska regera i minoritet. Då behövs en annan attityd jämfört med förra mandatperioden. En gnutta ödmjukhet och en vilja att söka stöd i riksdagen kommer att behövas om regeringens politik ska kunna genomföras.
(Applåder)

Anf. 4 Finansminister ANDERS BORG (M) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att välkomna det tonläge som Thomas Östros slog an i den här debatten. En vilja att söka kompromisser måste naturligtvis vara en viktig utgångspunkt för politiken, och den måste komma både från regeringen och från oppositionen. Sverige är ett land som ska präglas av sammanhållning. Det bygger också på att vi vårdar ett politiskt klimat där vi undviker alltför hårda konflikter och inser att det också finns saker som förenar.

Sedan ska vi inte sticka under stol med att Thomas Östros och jag har olika ideologiska utgångspunkter. Men jag vill gärna bidra till ett tonläge som gör att vi kan få en konstruktiv diskussion och där vi kan söka oss framåt där så visar sig vara nödvändigt. Jag ska gärna ge min syn på vad som är nödvändigt för det.

Det är två utgångspunkter som från vår sida är oerhört centrala. Den första är sammanhållning och ansvar för arbete. Arbetslinjen är central för full sysselsättning. Den är särskilt viktig de kommande åren. Vill vi undvika att hamna i bristsituationer är arbetslinjen den centrala utgångspunkten, att människor står till arbetsmarknadens förfogande och aktivt söker arbete. Arbetslinjen måste dock alltid bygga på att man tar ansvar för offentliga finanser. Vi måste gemensamt i riksdagen ta ansvar för att vi ska komma tillbaka till överskott. Sverige är en välfärdsstat, och det betyder att innan vi är på väg in i nästa kris måste överskotten vara återställda – annars klarar vi inte att ta Sverige genom en ansvarsfull ekonomisk politik.

Låt mig som replik till Thomas Östros påpeka att jag välkomnar ett försök till en konstruktiv dialog i riksdagen, och den måste bygga på ömsesidiga försök till kompromisser från vår sida och från oppositionens sida.

Anf. 5 THOMAS ÖSTROS (S) replik:

Herr talman! Då vill jag ta upp två områden där jag tycker att det är helt centralt för regeringen att börja fundera över sin politik.

Vi har en utveckling under de senaste fyra åren där människor försäkras ut ur våra försäkringar. Till skillnad från andra länder, Amerika exempelvis, där man arbetar hårt för att försäkra människor, med grundläggande trygghetsförsäkringar, går Sverige som det enda moderna landet i västvärlden, tror jag, fram med utförsäkring som sin bärande princip.

Är ni beredda att ändra uppfattning i fråga om detta är det mycket välkommet i riksdagen. Jag är övertygad om att det går att hitta majoriteter i riksdagen för att se till att sjukförsäkringen inte blir av den arten att svårt sjuka människor kastas ut i socialbidragsberoende.

Vi har sett flera exempel under det senaste halvåret. Det kan inte vara någon slump att person efter person som redovisas vara svårt sjuk, ibland så svårt sjuk att det är osannolikt att de över huvud taget kommer tillbaka till arbete, behandlas oerhört hårt. Ändå finns det inga initiativ på det här området i regeringens budget.

Det är för Sverige en skamfläck att ha ett sjukförsäkringssystem som utförsäkrar människor och tvingar dem till fattigdom.
Är regeringen beredd att ändra sin politik på det området ska vi i oppositionen naturligtvis vara beredda att arbeta med detta.

Det andra gäller arbetslöshetsfrågan. Nu lägger ni fram en proposition där ni bedömer att vi 2014 är nere i en arbetslöshet som påminner om den vi hade 2006. Massarbetslöshet kallade du det då, Anders Borg. Och det är det. Det är massarbetslöshet. Samtidigt säger vice riksbankschefen att vi är på väg in i ett läge där det är brist på yrkesarbetare samtidigt som vi har en mycket hög arbetslöshet.

Det är det som vi skördar efter att regeringen misskött arbetsmarknadspolitiken och utbildningspolitiken. Men är ni beredda att ändra er där är det nu väldigt bråttom att se till att vi inte får bristsituationer med därpå följande höga räntor och inflationstendenser.

Här har vi två områden. Om regeringen är beredd att omvärdera sin politik ska vi naturligtvis diskutera det i riksdagen.

Anf. 6 Finansminister ANDERS BORG (M) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis positivt om vi kan se en större samsyn kring trygghetssystemen. Låt oss göra en alldeles rimlig bild av hur Sverige står sig där. Vi har de högsta sociala utgifterna av alla industriländerna. Vi har kanske de mest utbyggda trygghetssystemen, åtminstone av de västliga industriländerna.

Så ska det vara. Vi ska ha trygghetssystem, men det måste vara en avvägning till omställningsförsäkring. Lika självklart som att sjuka människor ska ha sjukförsäkring är det att människor som har en arbetsförmåga ska ta sig tillbaka till arbetslivet. Vi ska inte gå tillbaka till en politik där vi automatiskt utförsäkrar människor till evig förtidspension och utanförskap från arbetsmarknaden.

Det ska vi naturligtvis fortsätta att diskutera i riksdagen och framför allt också i den breda parlamentariska socialförsäkringsutredningen. Detta för mig naturligtvis över till den andra frågeställningen, om a-kassan. Kan vi hitta en gemensam grund för att vidga a-kassan så att den blir obligatorisk vore det naturligtvis en fördel. Det är klart att alla skattebetalare när de drabbas av arbetslöshet ska ha tillgång till en bra arbetslöshetsförsäkring. Men det här måste ske, i sådana fall, utifrån ett vidmakthållande av arbetslinjen, inte en återgång till bidragspolitik.

Anf. 7 THOMAS ÖSTROS (S) replik:

Herr talman! Ett annat område där regeringen måste tänka om handlar om välfärden. Ni valde att prioritera sänkt skatt under förra året och detta år. Nu får vi facit i regeringens egen budgetproposition. Det som vi sade stämde. Det blev en kraftig minskning av antalet personer som jobbar med vård, skola och omsorg under 2009, och det fortsätter 2010.

Den här prioriteringen, att välja sänkt skatt, gjordes i tron att det skulle vara sysselsättningsdrivande. Det visar ju sig i stället att detta innebar en mycket kraftig minskning av antalet anställda i välfärdssektorn.

Om det här tonläget från regeringen tyder på att man börjar förstå att det nog är väldigt viktigt att bevara förmågan att finansiera en stark välfärd kan det diskuteras. Men så ser det inte ut i budgetpropositionen, utan det är återigen reformambitioner framför allt när det gäller sänkta skatter som redovisas.

Jag menar att det är fel väg att gå när vi har fortsatta uppsägningar i vården och skolan under 2010, trots den valrörelse vi har haft där

regeringen bedyrat att så inte är fallet. (Applåder)

Anf. 8 CARL B HAMILTON (FP) replik:

Herr talman! Jag ska inte använda så mycket tid till min fråga. Den är rakt på sak: Vilken slutsats av valresultatet drar Thomas Östros beträffande den egna ekonomiska politiken?

Anf. 9 THOMAS ÖSTROS (S) replik:

Herr talman! Carl B Hamilton har ju varit socialdemokrat tidigare. Vill du vara med i vår valanalys får du väl ansöka om medlemskap igen. (Applåder)

Jag kommer att ägna min kraft åt att utveckla vår politik, och jag är alldeles övertygad om att Sverige behöver en starkare jobbpolitik. Jag tror inte att det kommer att vara särskilt framgångsrikt med den fortsättning av politiken som nu skisseras i budgetpropositionen. Jag tycker inte att det är rimligt att vi alltmer börjar glida isär i vårt samhälle. Jag menar vad jag sade. Om man sår vind riskerar man att skörda storm. Den aktiva valrörelse som borgerligheten har bedrivit har handlat om att försöka skapa ett vi-och-de-samhälle. Det är mycket olyckligt för Sverige.

Ett framgångsrikt Sverige försöker hålla ihop landet, hela landet och alla dess invånare. Ett framgångsrikt Sverige ser till att människor får möjlighet att göra rätt för sig och delta i samhällsgemenskapen.
Ett framgångsrikt Sverige investerar i konkurrenskraft. Det kommer inte att vara möjligt för oss att klara konkurrensen med Asien, som har gjort enorma framsteg på världsmarknaden under krisen, om vi inte ökar förädlingsvärde och kunskapsinnehåll. Det handlar om varor och tjänster som kan konkurrera. Då kan inte den här politiken, som siktar på lägre löner och lägre kostnader, vara framgångsrik i längden.

En framgångsrik politik ser också behovet av att människor kan känna trygghet i svåra tider av snabb förändring.

Jag tycker att Folkpartiet borde dra en slutsats av sitt valresultat och sin valrörelse. Vad hände med det folkparti som kunde skriva under på allt detta jag nu sade, som värnade försäkringssystemen, som förstod att de också måste omfatta medelinkomsttagarna och som värnade välfärden? Det Folkpartiet har glidit undan, och det har väljarna noterat. Det Folkpartiet finns inte kvar. (Applåder)

Anf. 10 CARL B HAMILTON (FP) replik:

Herr talman! Jag frågade Thomas Östros vilken slutsats han drog för egen del beträffande den egna ekonomiska politiken och fick ett långt och väldigt allmänt svar.

Ärligt talat, Thomas Östros! Du hade kunnat säga det här långt före valet, precis det som du upprepar nu.

Det verkar inte som att du är beredd att dra någon slutsats över huvud taget av valresultatet. Med tanke på framtiden kan man ju säga att det ur vår synpunkt är alldeles utmärkt, om vi bara ska köra en repris. Men det vore väl ändå intressant att veta till exempel hur du i dag ser på motståndet mot RUT-avdrag och oklarheterna med förmögenhetsskatten, fastighetsskatten, kilometerskatten och så vidare. Tycker du fortfarande att det var en klok politik att gå till val på? Vad är din slutsats om vi tar bara de här fyra skatterna?

Det har också sitt intresse, herr talman, med tanke på den parlamentariska situationen, om det är så att socialdemokraterna är beredda att göra några positionsförflyttningar.

Anf. 11 THOMAS ÖSTROS (S) replik:

Herr talman! Om två veckor kommer vi att lägga fram en budgetmotion tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Det kommer att vara en offensiv budgetmotion kring just de stora samhällsproblemen. Det handlar om arbetslösheten, där regeringssidan verkar väldigt nöjd med en situation där vi i bästa fall har 6 procents

arbetslöshet om fyra år, samma nivå som 2006, och fortsatta nedskärningar i vården och skolan.
Det finns något som för mig är ett väldigt svårt problem att lösa. Vad hände med Folkpartiet när det gällde sjukförsäkringsfrågan? Vi hade en valrörelse där vi fick se flera exempel på att svårt sjuka människor, döende människor, hanterades oerhört brutalt på grund av den lagstiftning som Folkpartiet drivit igenom i riksdagen. Det fanns ett skarpt motstånd hos minoriteten i riksdagen.

Nu är det en minoritetsregering. Nästa gång när ni funderar på den typen av mycket hårdhänta metoder bör ni förstå att det finns en riksdag där det inte är självklart att ni har en majoritet. Den typen av åtgärder får inte stöd av De rödgröna; så bedömer jag det. Då får ni söka stöd någon annanstans. Men det är, tycker jag, oerhört tråkigt att se ett folkparti som inte sade någonting i den viktiga frågan om sjukförsäkringen. (Applåder)

Anf. 12 ANNIE JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Sverige har inte råd att säga nej till jobb, särskilt inte jobb och entreprenörskap för unga människor. Socialdemokraterna tycks dock vara av en helt annan uppfattning.
Ungdomsarbetslöshetssiffrorna var i stort sett exakt lika höga 2006 i högkonjunktur när de styrde landet som de är nu efter en lågkonjunktur i Sverige 2010.

Det är ett strukturellt problem som kräver nya lösningar. 40 procent av Sveriges unga vill hellre vara företagare än anställda. Höga kostnader och osäkerhet kring ekonomin är två av de främsta skälen till varför endast 4 procent av dem de facto tar steget fullt ut – en siffra som faktiskt har ökat med nästan 40 procent de senaste fyra åren.

Trots denna verklighet vill Socialdemokraterna fördubbla egenavgifterna för unga människor. Hur kan det få unga människor att vilja och våga satsa på sin dröm?

Centerpartiet vill bland annat höja mikrolånen hos Almi, införa ett månatligt företagarlån, satsa på ungas innovationer och inrätta starta-eget-coacher hos Arbetsförmedlingen. Vilka är de socialdemokratiska förslagen för att få fler unga entreprenörer?

En annan fråga rör de lärlingsplatser som regeringen kommer att möjliggöra, såväl under gymnasiet som i arbetslivet. Lärlingskontrakt har i länder som Danmark och Holland med liknande system visat sig vara oerhört effektiva för att unga ska få in en fot på arbetsmarknaden. Alliansregeringen vill därför införa denna anställningsform under mandatperioden. Vi får medhåll från LO som har varit utredare i frågan och som förstår de möjligheter som detta ger för fler unga att faktiskt få ett jobb.

Men Socialdemokraterna säger blankt nej till att ge ungdomar denna chans med lärlingskontrakt. Varför säger Socialdemokraterna nej till unga entreprenörer genom att göra egenavgiften dubbelt så hög? Varför säger ni nej till lärlingsanställningar? (Applåder)

Anf. 13 THOMAS ÖSTROS (S) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att välkomna Annie Johansson till finansutskottet och till framtida debatter. Jag ser mycket fram emot mandatperiodens debatter, för det är naturligtvis viktiga sådana. Frågan om ungdomar som Annie Johansson tar upp tycker jag är en av de viktigaste framtidsfrågorna.

Jag menar att där ser man mycket tydligt hur regeringen har använt en massa olika verktyg i tron att det kommer att gå att pressa ned ungdomsarbetslösheten, men verkligheten har visat något helt annat. Det var väldigt olyckligt att man inte hellre valde att lyssna till den samlade expertisen som ju varnade regeringen: Använd nu inte 10 miljarder kronor för att sänka arbetsgivaravgiften för alla företag som redan har ungdomar anställda! Ni kommer att få problem med att få

pengar över till det som verkligen minskar ungdomsarbetslösheten, sade man.
Och så blev det ju. Ni lade alla ägg i en korg, tappade den och ungdomsarbetslösheten blev bara högre. Vad hade behövts? Jag träffade ungdomar under valrörelsen som berättade att de hade gått arbetslösa i tolv månader utan att få en enda möjlighet till utbildning, praktik, jobb eller till att komplettera det de behövde. Varför? Det fanns inte resurser, eftersom pengarna hade gått till de stora skattesänkningarna.

Vi valde i stället någonting som många av ekonomerna rekommenderar: Vi ger en mycket större skattelättnad till dem som anställer en arbetslös ungdom. Då får vi in dem i sysselsättning. Man måste ta vara på varje krona. Man kan inte vara slösaktig i skattepolitiken. Den generella sänkningen fungerade inte. Den bet inte. Jag är väldigt mycket för lärlingsanställningar. När jag var utbildningsminister fick vi stöd från riksdagen för lärlingsutbildningar. Men den nyvalda regeringen valde att skjuta upp det, och det tog lång tid innan ert system kom på plats. Så beter sig ju en majoritetsregering, men det är slut på det nu. Man måste försöka hitta system som gör att man kan få det att fungera över mandatperioderna, och då tror jag att det är helt fel att säga till ungdomarna att de ska vara rättslösa på arbetsmarknaden. Det är fel. Lärlingsutbildning är jättebra, men även unga måste skyddas av arbetsrätten. De måste också ha en grundläggande trygghet på sina arbetsplatser.

Anf. 14 ANNIE JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Tack, Thomas Östros, för välkomnandet! Jag kan konstatera att Thomas Östros vare sig svarar på min fråga om egenavgifter eller lärlingskontrakt i arbetslivet. Jag tycker att det är beklämmande för ett parti som kallar sig för arbetarpartiet att man kan vara emot just lärlingsanställningar. Jag undrar vad Socialdemokraterna tycker om de lärlingskontrakt som i dag finns inom elektriker- och byggbranschen exempelvis för äldre människor. Socialdemokraterna står uppenbarligen också fast vid att det ska bli dubbelt så dyrt att anställa unga människor genom att man fördubblar arbetsgivaravgiften. Alliansregeringen har redan genomfört det som Thomas Östros talar om, nämligen att ta bort arbetsgivaravgiften om man anställer en ung människa.

Däremot har vi sänkt arbetsgivaravgiften till hälften om man har en ung människa anställd, och det tror jag är viktigt. Med ert förslag om att fördubbla arbetsgivaravgifterna skulle det innebära att det blev ca 35 000 kronor dyrare att ha en ung anställd. Det skulle vara ett hårt slag mot kommunsektorn där 135 000 ungdomar jobbar eller inom detaljhandeln där det jobbar 130 000 ungdomar.

Sverige har som sagt inte råd att säga nej till jobb, och det är därför det är så viktigt att satsa på de här sakerna som alliansregeringen har gjort och kommer att göra med skola, lärlingsutbildning, lärlingskontrakt i arbetslivet och entreprenörskap.

Så, Thomas Östros, hur blir det fler jobb om det blir 35 000 kronor dyrare att ha en ung anställd?

Anf. 15 THOMAS ÖSTROS (S) replik:

Herr talman! Jag kan vända på den repliken. För att ha råd med den här typen av skattesänkningar som inte fungerade under den förra mandatperioden var det ju så att ni drämde till med en skattehöjning på 40 000 kronor för alla småföretag. Det var det de fick i början av den förra mandatperioden. Hur blev det fler jobb av det? Det var naturligtvis olyckligt, för de hamnade i en svår situation. Ni använde pengar från utbildningspolitiken, från arbetsmarknadspolitiken och från småföretagen för att göra åtgärder för ungdomar som inte fungerade.

Var därför beredda att tänka om, för nu har vi fyra års erfarenhet. Titta gärna på oppositionens förslag så kommer ni att se att här finns konstruktiva idéer om hur man kan få unga i arbete. Jag är en varm vän av lärlingsanställningar. Det finns branscher där man har lång erfarenhet av detta, men tro inte att rättslöshet måste vara kopplat till lärlingsanställningar, att man ska kunna säga upp unga människor med inget varsel alls. Så kan vi inte ha det. Unga har rätt till jobb men också till trygga jobb.

Låt oss ta en diskussion om detta, men då kräver det, tror jag, lite omtänkande på den punkten. (Applåder)

Anf. 16 ANDERS SELLSTRÖM (KD) replik:

Herr talman! Intressant och mycket trevligt ska det bli att arbeta med dig i finansutskottet, Thomas Östros!

Välfärdsmaskineriet nummer ett i vårt land är kommuner och landsting. Det är de som står för produktionen av i stort sett all vår välfärd. Innevarande år visar prognosen mot ett överskott på 20–25 miljarder i den här sektorn – 20–25 miljarder i överskott som man alltså har kunnat använda under innevarande år men som nu ligger på hög. För 2011 visar överskottet på minst 5 miljarder. Det räknas egentligen om varje månad, och nu tillför vi ytterligare 3 miljarder för detta.

Staten ska vara den som underbalanserar i en lågkonjunktur. Staten ska vara välfärdsmaskineriets gummiband. I stort sett det enda land som faktiskt inte lånar pengar externt i en lågkonjunktur bland alla OECD-länder är Norge, och det har sina speciella skäl.

Slutsatsen är att Alliansen har i det värsta lågkonjunkturläget sedan 30-talet säkrat resurserna till välfärdsmaskineriet. Thomas Östros säger att med deras politik skulle än det ena, än det andra hända. Jag håller med Carl B Hamilton: Det finns ett litet problem med detta, och det är att väljarna inte har röstat fram den politiken.

Slutsatsen av er analys, Thomas Östros, borde vara att den politik som du har förespråkat före valet i stället borde närma sig alliansens politik för att du därigenom ska kunna närma dig de väljare som har röstat på en klok politik. (Applåder)

Anf. 17 THOMAS ÖSTROS (S) replik:

Herr talman! Jag vill hälsa också Anders Sellström välkommen till arbetet och kommande debatter. Det ska bli riktigt roligt. Jag tycker att det ibland är särskilt roligt att debattera med Kristdemokraterna, för ni har ju en lite speciell roll i svensk politik.

Jag håller med om att jag kan uppleva det som ett problem att vi inte fick gehör för vår politik, men det är väl ungefär så långt vi är överens i den här diskussionen.

”Välfärdsmaskineriet fungerar bra.” Det är Kristdemokraternas analys efter den här valrörelsen, där vi har haft sjukförsäkringsexempel som jag ändå tror att de flesta kristdemokratiska sympatisörer har mått mycket dåligt av att se. Jag tror inte att de har känt att det är ett omtänksamt samhälle där varje människa får det stöd och den hjälp man behöver för att komma till sin rätt. Jag tror inte att man har känt att det är trygghetssystem som vi alla kan känna oss stolta över. Jag undrar vad Anders Sellström tänker och gör för reflexioner efter den här reformen som ju har upprört så många människor.

Är det kristdemokratisk politik? När det gäller att välfärdsmaskineriet fungerar bra har vi i budgetpropositionen tydliga exempel på att det blev drygt 30 000 färre jobb i kommuner och landsting. Då ska man vara noga och säga att det fanns några plusjobb och nystartsjobb. Men om man räknar bort dem är det närmare 20 000 färre.

Politik är sällan sådan att man får allting utan att man måste välja. Om Sellström hade stått i läget att välja mellan en skattesänkning på

15–20 miljarder eller att behålla personal i äldreomsorgen och skolan tycker jag att en rätt och korrekt avvägning hade varit att vänta med skattesänkningen och att behålla lärarna och personalen i äldreomsorgen. Jag föreställer mig, Anders Sellström, att bra många kristdemokrater skulle komma fram till precis samma slutsats. Välkommen till finansutskottets debatter, men försök mejsla ut vad som är Kristdemokraternas insats efter denna valrörelse i de viktiga frågorna om trygghet och välfärd.

Anf. 18 ANDERS SELLSTRÖM (KD) replik:

Herr talman! Det är välfärdsmaskineriets resurser som är säkrade, Thomas Östros. Jag kommer från Umeå kommun. Där går kommunen i år med överskott på över 300 miljoner. Umeå kommun styrs av Socialdemokraterna. Där behåller man pengarna och lägger dem på hög, men skyller resultatet på alliansregeringen. Det är mycket märkligt. Man har pengarna, man kan genomföra en hel del åtgärder i välfärden på den kommunala nivån, men man samlar i ladorna. Det är socialdemokratisk politik, och sedan skäller man på alliansregeringen. När det gäller sjukförsäkringssystemet har många som har varit lång tid i utanförskap kunnat komma tillbaka till arbete. Det händer saker, och människor rehabiliteras. Det finns även problem i detta, och jag är den förste att erkänna att vi självklart ska se till att rätta till dem. Människor ska inte hamna i problem mellan olika system eller hamna mellan stolarna. Men syftet med försäkringsreformen är helt rätt, och man är på väg åt rätt håll. Men det finns alltid skavanker när man gör stora ändringar.

Jag sitter själv i styrelsen i Sveriges Kommuner och Landsting. Det är inte 30 000 jobb som har försvunnit i välfärdssektorn som Thomas Östros påstår, och det har ni gjort under hela valrörelsen. Det sker ständiga förändringar inom kommuner och landsting i detta område. Man överför verksamhet från den egna till andra eller också bolagiserar man. Där är den stora förändringen, Östros. Din analys stämmer inte med den analys som Sveriges Kommuner och Landsting har gjort.

Anf. 19 THOMAS ÖSTROS (S) replik:

Herr talman! Jag gör det enkelt för mig och går till budgetpropositionen. Den kan man inte anklaga mig för att ha skrivit, även om jag gärna hade velat göra det. Där står det tydligt vad som har hänt i kommunsektorn. Precis det som jag redovisar redovisas där. Det kommer också från Konjunkturinstitutet. Detta val gjorde ni alltså. Nu ser det ut att vara överskott i kommunsektorn i år. Det är för att kommunsektorn är försiktig. Den fick kortsiktiga pengar. Man använder dessa pengar för att säkra budgeten i år. Nu har man överskott. Men redan nästa år och kommande år ser det betydligt sämre ut för kommunsektorn. Hade man fått ett långsiktigt besked, som till exempel Konjunkturinstitutet krävde, hade det inte blivit denna typ av uppsägningar.

Sedan säger Anders Sellström att det visst ska ske några förändringar i sjukförsäkringssystemet. Men se till att genomföra dem snabbt. Varför finns det ingenting i budgetpropositionen om detta? Vi har ca 15 000 som utförsäkras i år och lika många nästa år. Människor kastas ut ur tryggheten, och Sellström vill fundera på vad som behöver göras. Jag tror att det är väldigt bråttom att ta initiativ för att återställa tilltron till våra trygghetsförsäkringar. Välfärdsmaskineriet fungerar inte så bra som Sellström säger. (Applåder)

Anf. 20 MIKAELA VALTERSSON (MP):

Herr talman! I dag har vi den första större debatten i den nya riksdagen. Vi har precis haft ett val i Sverige, och en ny mandatperiod ligger framför oss. I valrörelsen har det stått två tydliga politiska alternativ mot varandra, vilket är rätt ovanligt i svensk politik. Men

valresultatet har inte gett ett entydigt besked från det svenska folket om Sveriges riktning. Vad som är klart är att varken regeringen eller regeringens politik har stöd av en majoritet av svenska folket. I stället har vi nu en minoritetsregering som inte har stöd av en majoritet av denna kammare.

Vi har som ett resultat av 90-talskrisen en ordning här i riksdagen som gör att en minoritetsregering kan få igenom sina budgetförslag rätt lätt ändå. Det är självklart en styrka för Sverige i ett läge som är oklart. Men det fråntar inte regeringen dess ansvar, snarare gör det regeringens ansvar än större. Om regeringen väljer att i ett sådant läge tvinga igenom en politik som uppenbart inte har stöd hos en majoritet i riksdagen och därmed bland svenska folket försvåras möjligheterna att nå uppgörelser i andra frågor, och det gör Sverige svagare.

Det nya läget innebär därför ett stort ansvar för regeringen som valt att sitta kvar och regera i minoritet. Den som frivilligt sätter sig i en minoritetsregering måste på allvar visa ödmjukhet och öppenhet. Då räcker det inte att lägga huvudet på sned och prata med allvarlig min. Nu är det inte läge för tvärsäkra ställningstaganden eller låsta dörrar, varken här i Riksdagshuset eller ute i landet. Det är inte läge för partierna att gräva ned sig i olika skyttegravar. Snarare är det läge för omprövning, reflexion och självkritik. Regeringspartierna behöver fundera på förändringar av sin politik för att öppna upp för bredare samarbete i riksdagen samtidigt som vi i det rödgröna samarbetet måste fundera på vad det var i vår politik som inte vann gehör hos en majoritet av väljarna.

Herr talman! Regeringen måste nu ta ansvar för denna situation. Det är på regeringen och på de fyra borgerliga partierna som ansvaret ligger för att Sverige kan fortsätta styras och inte drabbas av ett parlamentariskt kaos. Men det faller också på regeringen att vara självkritisk kring den politik som man har fört.

Jag ser tre viktiga punkter där svenska folket har gett tydliga signaler om att en förändring är nödvändig.

För det första gäller det klimat- och miljöfrågorna som blir allt viktigare för väljarna. Det krävs en tydlig signal. Man förväntar sig handlingskraft i klimatfrågorna och att miljöproblemen tas på största allvar.

För det andra visade valrörelsen tydligt att regeringen inte har stöd för sin hårdföra linje i sjukförsäkringen.

För det tredje har det kommit signaler om att många väljare känt att etablerade riksdagspartier inte i tillräcklig utsträckning sett deras vardag och den situation som de befinner sig i. Jag anser att det nu faller tungt på regeringen att göra en kursändring i dessa delar.

Herr talman! Det pågår två parallella klimatförändringar i dagens Sverige. Runt omkring i världen ökar det extrema vädret i form av stormar, torka och stora regnoväder. Häromdagen kom en FN-rapport som visar att klimatförändringarna kostade 6 600 miljarder bara under 2008, och då talar vi om dollar. Klimatförändringarna är i högsta grad en plånboksfråga för hela mänskligheten. Man kan bara fråga den fattige bonden i Pakistan vars hus är totalförstört.

I december inleder FN sitt nästa klimattoppmöte efter floppen i Köpenhamn. I Mexiko ska man samlas för att återigen göra ett försök att lösa vår generations största utmaning.

Häromdagen försvarade USA:s representant den urvattnade paniklösningen från Köpenhamn. Såväl vi politiker som vetenskapssamhället vet att om det stannar vid den uppgörelsen har vi i det närmaste gett upp klimatfrågan. Nej, nu behöver ambitionsnivån höjas. Den relevanta frågan blir därför: Vad tar Sverige med sig i resväskan till Mexiko? Om man tittar på regeringsförklaringen som vi hörde i förra veckan, dagens budgetproposition och den gångna valrörelsen blir det en lätt packning för Anders Borg och Fredrik Reinfeldt. Det blir inga höjda klimatskatter, nya motorvägar ska

byggas, uteblivna satsningar på järnvägsnätet väntas och inga verktyg för energieffektiviseringar i bostadssektorn.

Medan regeringen endast levererat löften om att *inte* göra något presenterade vi i det rödgröna samarbetet en kraftfull politik inför valet. Dessa förslag har inte blivit mindre aktuella i dag. Om vi ska klara att ställa om samhället och klara klimatutmaningen krävs det en politik som både skapar en hållbar utveckling och klarar klimatet och jobben och där vi gör kraftfulla investeringar i grön omställning. Vi måste göra vår egen hemläxa i stället för att bara exportera ansvaret till världens fattiga länder.

Herr talman! Den andra klimatförändringen pågår i det svenska sjukförsäkringssystemet, och där har temperaturen sjunkit till långt under nollstrecket. Fyrkantiga och kalla principer har fått komma före enskilda människor. Man verkar ha infört en sköt-dig-själv-och-skyll-dig-själv-princip.

Många saker väljer vi i vårt liv. Vi väljer vem vi ska vara vän med. Vi väljer vilken musik vi ska lyssna på och vad vi ska äta till middag. Vi väljer till och med vilken skola barnen ska gå i eller vilken läkare vi vill besöka. Men ingen av oss väljer om vi blir sjuka. Däremot kan vi välja vilket samhälle vi vill ha. Vi kan välja om vi låter var och en stå där själva när man drabbas av sjukdom. Eller också kan vi välja att bygga ett samhälle som håller ihop och där vi tar hand om varandra. Vi väljer om vi bryr oss om människor.

Den här regeringen har raserat vår sjukförsäkring, ställt sig bredvid och sett på när människor drabbas. Vi kan inte kalla det för ett modernt välfärdssamhälle om vi samtidigt tillåter att människor sparkas ut i otrygghet trots att de har läkarintyg på att de är sjuka, trots att vi vet att det drabbar dem som är allra sjukast och trots att det drabbar människor som kanske råkat ut för en trafikolycka eller för en allvarlig psykisk sjukdom eller cancer.

Vi måste utgå från människan, inte från systemet. Bakom varje siffra i sjukförsäkringen finns människor av kött och blod, människor med familj och vänner. Budgetpropositionen inleds med orden: Alla som kan arbeta ska också jobba och få ett arbete. Det är väl bra. Men har ni inte dragit arbetslinjen lite väl långt när ni anser att även de som inte kan arbeta på grund av sjukdom ska arbeta även om de ska släpa sig till arbetet?

De senaste veckorna har röster hörts från Alliansen om att förändringarna kanske inte var de allra mest genomtänkta, men det har inte kommit något tydligt besked. Jag tycker att det hade varit på sin plats att företrädarna för regeringspartierna i den här debatten i dag – fortfarande finns den chansen – gav ett tydligt besked om att det inte blir fler utförsäkringar och om att regeringen nu sätter stopp för den omänskliga och förnedrande behandling som så många har drabbats av. Det skulle på allvar visa att regeringen är beredd till en kursändring nu efter valet. Det är uppenbart att det har gått fel i frågan. Men nu finns chansen att sätta stopp för det.

Herr talman! Öppna gränser mot omvärlden är en förutsättning för en ansvarsfull ekonomisk politik. En öppnare värld där människor ges möjlighet att röra sig och söka arbete i andra länder gör oss alla rikare. Ökad invandring leder till ökad utrikeshandel till exempel. Samhället blir rikare om vi hyvlar bort det skal av diskriminering som hindrar människor att få samma chanser till jobb och bostad.

I takt med att globaliseringen blir alltmer omfattande ökar den internationella migrationen. Både historiska och nutida exempel visar att migration till och från ett land påverkar det landet positivt.
Att försvara öppna gränser handlar inte bara om solidaritet utan också om ren självbevarelsedrift. Utan en öppen värld blir vi alla fattigare.
Jag menar att alla människor som bor i Sverige måste få komma till sin rätt. Regeringen måste ta på sig uppgiften att hålla ihop landet och inte skapa ännu större klyftor. I ett samhälle där vi bryr oss om varandra

ökar inte klyftorna och människor lämnas inte utanför. Alla människor i ett samhälle är en resurs oavsett var i världen man råkar vara född.

Vi ser det som extra viktigt att det nu görs breda överenskommelser kring en politik för mer öppna gränser och en generös flyktingpolitik. Vi i Miljöpartiet är beredda att vara med och ta ansvar och skapa en bred majoritet i de här frågorna.

Herr talman! Miljöpartiet är och har alltid varit ett pragmatiskt och resultatinriktat parti. Vårt mål har alltid varit att vara med och bidra till att lösa de stora samhällsproblemen. Men vi måste göra det med stor förståelse och med en ödmjukhet inför människors vardag och den verklighet människor befinner sig i.

Under den gångna mandatperioden har vi försökt hålla dörren öppen för breda uppgörelser här i riksdagen, bland annat när det gäller skolpolitiken och energipolitiken. Regeringen, som då var i majoritet, har dock valt att stänga dessa dörrar och har omöjliggjort blocköverskridande uppgörelser, något som i dag skulle ha varit en styrka.

Herr talman! Vi är beredda att ta ansvar. Vi delar gärna med oss av våra idéer. Våra förslag är gratis. Vi kräver ingen copyright för dem, utan det är fritt att fildela för den som vill tina upp samhällsklimatet eller motverka klimatförändringar.

Vi i Miljöpartiet kommer att fortsätta att ta ansvar för Sverige. Det rödgröna samarbetet bygger på en politik som vi tror Sverige behöver för att klara jobben, klimatet och människors behov av trygghet. Vi kommer att fortsätta att driva de frågorna.

Nu har vi också sagt att vi är beredda att samarbeta med regeringen i migrations- och flyktingpolitiken och att skapa breda överenskommelser för att Sverige ska kunna fortsätta att vara ett öppet land. Vår hållning kommer att vara fortsatt prövande i förhållande till de utmaningar som vi under de närmaste fyra åren står inför. Det krävs ett stort ansvar av oss alla! (Applåder)

Anf. 21 Finansminister ANDERS BORG (M) replik:

Herr talman! Sverige står starkt inför framtiden därför att vi i Sverige har tagit ansvar. Ska Sverige stå starkt också i framtida kriser bygger det på att vi fortsätter att ta ansvar för Sverige. När vi söker samförstånd och dialog i riksdagen måste det således ske utifrån tydliga utgångspunkter och principer. En av de kanske mest centrala är naturligtvis arbetslinjen.

Skälet till att vi har klarat krisen bättre än de flesta andra länder är att svensk ekonomi har fungerat bättre än tidigare. Det är därför som sysselsättningsuppgången har kommit tidigare här, och det är därför som arbetslöshetsnedgången är tydligare här än i många andra länder. Det betyder att vi sett till valresultat och väljarnas dom har fått mandat att fortsätta att utveckla arbetslinjen. Det är naturligtvis en utgångspunkt från vår sida.

Mikaela Valtersson öppnar här för att på ett pragmatiskt och öppet sätt diskutera utifrån valresultatet och vad vi landat i. Från vår sida finns det tre utgångspunkter för det.

Först gäller det naturligtvis ansvaret för offentliga finanser. Man kan diskutera politik bara om man också är beredd att ta ansvar för att offentliga finanser ska stå starka i framtiden. Därför är den nya budgetordningen en viktig utgångspunkt.

Det handlar naturligtvis också om att diskutera hur vi ska utveckla vår arbetslinje och hur till exempel sjukförsäkringen ska fungera bättre i framtiden – inte genom att människor skjuts in i förtidspension. Självfallet finns det ofullkomligheter i de reformer som vi genomfört och som kan utvecklas och förbättras.

Det handlar naturligtvis även om hållbarhet och klimatfrågor. Men det får inte bli en ursäkt för att driva isär Sverige så att landsbygdsbefolkningen drabbas på ett orimligt sätt.
Givetvis välkomnar jag Mikaela Valterssons pragmatiska och öppna

hållning och ser fram emot att hitta vägar och också frågor där vi kan öppna för bredare lösningar.

Anf. 22 MIKAELA VALTERSSON (MP) replik:

Herr talman! Vi i det rödgröna samarbetet visade inför valet på en kraftfull jobbpolitik. Till skillnad från regeringens politik som byggt på ett recept, på sänkta skatter, ser vi att det behövs flera olika saker. Det behövs satsningar på företagande i form av sänkta arbetsgivaravgifter och sänkt tjänstemoms. Det behövs stora investeringar där vi gifter ihop jobbpolitiken med att ta ett klimatansvar och där vi gör investeringar i järnvägsnätet, i bostadssektorn och i förnybar energi. Vi behöver stärka kommunsektorn för att skapa jobb i välfärden och behöver också satsa stort på utbildning. De sakerna tillsammans tror vi är en väldigt ansvarsfull och kraftfull jobbpolitik.

Men i dag skulle det ha behövts lite mer av det i regeringens politik, inte minst på investeringssidan, när det gäller att ta ansvar för en hållbar klimatutveckling. Det är inte så som finansministern nyss sade, att en klimatpolitik eller en miljöpolitik är en ursäkt för någonting.

En offensiv klimatpolitik med höga ambitioner är alldeles nödvändigt. Det kostar ännu mer och blir ännu svårare att vänta. Det finns nu ett gyllene tillfälle att sätta i gång en offensiv klimatpolitik som samtidigt ger jobb, för de här sakerna kan gå hand i hand. Den chansen har ni missat.

Jag hoppas att ni är beredda att tänka om och att vidta kraftfulla åtgärder. Det syns inte i den här budgetpropositionen, men den var kanske färdigskriven före den 19 september. Jag hoppas alltså att ni kommer tillbaka med ordentliga åtgärder för att ställa om Sverige så att det blir mer hållbart.

Anf. 23 Finansminister ANDERS BORG (M) replik:

Herr talman! Naturligtvis ska vi söka samförstånd och utvärdera vår politik utifrån väljarnas dom. Väljarnas dom säger att Allians för Sverige sammantaget fick ett starkt stöd för sin arbetslinje. Vi fick ett ökat stöd och har ett av de starkare stöd som regeringar haft under de senaste decennierna. Men vi är en minoritetsregering, och vi regerar med insikt om att vi är en minoritetsregering.

Vi måste också titta på verkligheten. Den arbetslinje som vi har drivit visar sig nu ge en stark sysselsättningsökning – starkare än sysselsättningsökningen i praktiskt taget något annat land. I Sverige ser vi en arbetslöshet som minskar medan arbetslösheten i andra länder fortsätter att öka.

Naturligtvis ska vi ompröva och förnya, men det måste ske med utgångspunkt i arbetslinjen och i ansvaret för ekonomisk politik. Det är viktigt med hållbarhet. Jag vill verkligen undvika missförstånd här. Vad jag sade var att vi gärna utvecklar diskussionerna om hållbarhet. Men det måste ske utifrån att vi inte ger vika i fråga om sammanhållningen och att det inte är en politik som drabbar landsbygdsbefolkningen eller jobben.

Anf. 24 MIKAELA VALTERSSON (MP) replik:

Herr talman! Jag tror att det är tvärtom. Om vi satsar ordentligt på en klimatomställning och satsar på att bygga ut den förnybara energin och på stora investeringar i hållbara transporter och i bostadssektorn är det inte ett problem när det gäller detta med att Sverige dras isär. Tvärtom är det ett sätt att skapa jobb, att hålla samman och att ge möjligheter också på landsbygden. Det är vad som behövs framöver. Vidare hoppas jag att ni i andan av omprövning av er politik en riktigt ordentlig vända till tänker på sjukförsäkringen. Ni har gett signaler om att det kanske behövs en förändring. Nu har ni en chans till det. Från Miljöpartiets sida är vi väldigt gärna med och skapar en majoritet i

Sveriges riksdag för en förbättrad sjukförsäkring. Men då måste det allra viktigaste göras först, nämligen att stoppa utförsäkringarna.

Anf. 25 CARL B HAMILTON (FP) replik:

Herr talman! Både Mikaela Valtersson och Thomas Östros talade som om regeringen inte var beredd att ta ansvar för att driva en minoritetsregering i riksdagen och vinna majoritet för detta. Självklart är det så. Det är inte oppositionens ansvar, utan det är regeringens ansvar.

Thomas Östros påpekade också att Sverigedemokraterna inte är vågmästare. Det är helt riktigt. Vi har fyra oppositionspartier. Vi har sagt att vi är beredda att göra upp med i första hand två av dessa, och av dessa två gör vi i första hand upp med Miljöpartiet.

Om man ska vara realistisk är det naturligtvis så att Socialdemokraterna har gjort ett katastrofval. Det är ingen hemlighet att de under de närmaste åren rimligtvis kommer att göra en genomgripande omprövning. Den måste också rimligtvis ske utan taktiska sidoblickar på hur mycket Miljöpartiet tål eller vad Vänsterpartiet vill.

Då kommer man till att det parti på oppositionssidan som haft framgång och i nuvarande situation så att säga är starka är Miljöpartiet. Mikaela Valtersson talar också om pragmatism och omprövningar. Min fråga till Mikaela Valtersson är alltså hur ni i Miljöpartiet ser på det framtida rödgröna samarbetet.

Är det er vision eller önskan att detta ska fortsätta, eller är ni beredda att på egen hand ta ansvar för Sverige i samarbete med regeringen och bilda majoriteter? Det är naturligtvis ur regeringens synpunkt självklart att detta är mycket lättare att uppnå utan till exempel Vänsterpartiet, och kanske utan Socialdemokraterna. Vad är er syn på framtiden? Jag talar inte om hösten utan om hela mandatperioden. Hur ser ni på ert samarbete i det rödgröna blocket? Hur eftersträvansvärt är det?

Anf. 26 MIKAELA VALTERSSON (MP) replik:

Herr talman! Jag tror att alla partier behöver tid för eftertanke, utvärdering och till viss del kanske omprövning av delar av politiken efter ett val. Vi är väldigt glada över att Miljöpartiet haft stora framgångar. Vi har gjort vårt bästa val och är i dag riksdagens tredje största parti, men även vi behöver göra detta. Man behöver fundera över ett valresultat och analysera det ordentligt. Jag tror att även Folkpartiet skulle behöva ta sig den tiden. Fundera över er politik, hur det gick i valet och vad det finns för skäl till omprövningar!

Vi har sagt att vi är beredda att vara med och skapa majoriteter inte minst i migrationspolitiken och delar av integrationspolitiken och flyktingpolitiken. Vi har ett rödgrönt samarbete i dag, och för oss är det alldeles naturligt att vi fortsätter det nu. Vi lägger fram en gemensam rödgrön budget med den politik vi har gått till val på. Det är den politik som en väldigt stor del av Sveriges väljare har röstat på, och vi har ett ansvar att föra den vidare. Allting har inte ändrats på bara tre veckor.

Sedan får vi fortsätta att fundera framöver hur vi gör, men jag tror att varje parti behöver egen tid för att utveckla sin egen politik och analysera valresultatet.

Anf. 27 ANNIE JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Miljöpartiet har, liksom Centerpartiet, ett stort engagemang i klimat- och miljöfrågor. Det är dock inte bara prat som räknas i slutändan, utan också resultat.

Centerpartiet och alliansregeringen har under de gångna fyra åren levererat och varit offensiva. Regeringen har satt ett klimatmål på 40 procent till 2020. Det uppfylls till fullo av den klimat- och

energiproposition som har lagts fram och klubbats igenom i riksdagen. Miljöpartiets och De rödgrönas klimatpolitik saknar däremot täckning för att uppnå de löften som utställs.

Regeringen utökade förra mandatperioden miljöbudgeten från 15 miljarder till 20 miljarder. 370 miljoner satsades på biogas, och 220 miljoner satsades på solceller. 875 miljoner satsades på andra generationens drivmedel. Bioenergin gick om oljan som största energikälla i Sverige. Vi fick tre gånger mer biogas och dubbelt så många tankställen som år 2006. Vindkraftseffekten har ökat med 50 procent bara under förra året, och de närmaste tio åren tiodubblar regeringen utbyggnaden av vindkraft.

Förra året minskade för första gången klimatutsläppen från transportsektorn. Det är ett historiskt trendbrott. Antalet miljöbilar har ökat från 23 000 till 330 000 tack vare miljöbilspremien. Nästa år införs en förstärkt miljöbilspremie om 40 000 kronor till bilar som släpper ut mindre än 50 gram koldioxid per kilometer. Miljöpartiets och De rödgrönas strategi är i stället att satsa 25 miljoner på ett mekbidrag för att efterkonvertera gamla bilar.

Centerpartiet försökte upprepade gånger under valrörelsen få svar på frågan vilka åtgärder Miljöpartiet vill vidta för att uppnå dessa vidlyftiga mål och visioner och vad notan blir till företagare och skattebetalare. Vi fick aldrig något svar då. Kanske kan vi få det i dag.

Anf. 28 MIKAELA VALTERSSON (MP) replik:

Herr talman! Om man tittar i den budgetproposition som ni från Alliansens sida har lagt fram i dag ser man att sanningen är att ni återigen minskar på miljöområdet. Under kommande mandatperiod minskar ni med 1 miljard på miljöområdet. Trenden har varit att ni har minskat kontinuerligt just på delområdet biologisk mångfald under mandatperioden.

Ni tar gärna åt er av och hänvisar till åtgärder som har gjorts tidigare vad gäller till exempel omställningen i fordonsparken eller åtgärder i klimatpolitiken som ni tänker er att man kan göra i andra länder. Men vad är det egentligen *ni* ska göra från nu och framåt? Den enda åtgärd jag kan se som ni har pratat om är en supermiljöbilspremie som har minimal effekt när det gäller att få ned utsläppen i Sverige. Vad är det mer för åtgärder ni har från nu och framåt? Det är nämligen ni som sitter i regering nu. Ni sitter i och för sig i minoritet, men det är ni som sitter i regering och måste ta ett ansvar.

Ni har från Alliansens sida drivit oppositionspolitik på oppositionen under det senaste året, men jag tror att det nu är dags att byta fot. Nu är det en ny mandatperiod. Ni har valt att sitta i minoritet. Det krävs ett ansvar och att det är ni själva som tar ansvar för denna situation och redovisar vad ni vill göra. På klimatområdet är det väldigt tomt på åtgärder från och med nu. Vad kan ni försöka påverka internationellt inför nästa klimattoppmöte i Mexiko?

Anf. 29 ANNIE JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Mikaela Valtersson väljer att bortse från min tidigare replik där jag faktiskt räknade upp väldigt många insatser som har genomförts och som också nått resultat i Sverige under den gångna mandatperioden.

I den budgetproposition som i dag läggs fram finns fler insatser som regeringen gör. Bland annat finns där ytterligare en havsmiljömiljard, ytterligare insatser för solceller och solvärme, en supermiljöbilspremie, en kemikaliestrategi, en miljöteknikstrategi, satsningar på klimatinvesteringar i andra länder och liknande satsningar. Vi markerar också att det är viktigt med ett internationellt klimatavtal där Sverige ska vara offensivt och drivande.

Det som är intressant är dock att vi vet att Miljöpartiets politik när det gäller miljö och klimat försvårar för hela Sverige att leva. Införandet av kilometerskatten är en tydlig straffskatt. Hur skapas det

företagsamhet, jobb och förutsättningar att verka i hela Sverige om ni ska straffskatta svenska åkerier inom detaljhandeln, skogsnäringen och byggbranschen med 14 kronor för varje mil de kör?

Anf. 30 MIKAELA VALTERSSON (MP) replik:

Herr talman! Det är alldeles tydligt att det behövs en mix även i klimatpolitiken. Man behöver använda sig av ekonomiska styrmedel. Man behöver använda sig av de recept som all forskning visar är verkningsfulla, till exempel koldioxidskatten. Där säger ni att det inte behövs något mer och lutar er tillbaka.

Man behöver ge stöd både till satsningar på förnybar energi och till omställning av fordonsparken. Då räcker det inte med en så liten åtgärd som en supermiljöbilspremie, utan man behöver satsa både på att få fram de förnybara bränslena – det är därför vi har stora satsningar på utbyggd biogas över hela landet – och på att konvertera befintliga bensinbilar till bättre bränslen. Vi behöver också satsa på att få fram teknik och nya lösningar.

Vi har flera ben i detta. Ni har en supermiljöbilspremie och låter helt bli att använda er av ekonomiska styrmedel. Det är den stora bristen i Alliansens miljöpolitik.

Anf. 31 CARL B HAMILTON (FP):

Herr talman! Väljarna har röstat fram ett nytt parti i riksdagen, så jag tänkte använda mina fem minuter i denna ekonomiska debatt till att tala om ekonomiska aspekter av invandring. Jag vill understryka att invandrare är enskilda individer med mycket olika bakgrund och öden, och därför är generaliseringar ofrånkomligen vanskliga.

Det är uppenbart att många tror att ökad invandring sänker lönerna, ökar arbetslösheten och försämrar de offentliga finanserna.
Är det sant? Finns det belägg för detta?

Mycket av oron när det gäller invandring, löner och arbetslöshet baseras på en oriktig uppfattning av hur ekonomin i verkligheten fungerar. En vanlig felsyn är att antalet jobb i ekonomin är givet eller konstant, men så är det inte. Ett ökat utbud av arbetskraft, till exempel på grund av invandring, leder normalt även till en ökad efterfrågan på arbetskraft. Till exempel har länder med en växande befolkning inte högre arbetslöshet än länder med en stagnerande befolkningsutveckling. Länder med en stor andel invandrare har inte en större andel arbetslösa än länder med få invandrare.

Att invandrare söker sig till specifika yrken kan dock leda till att lönerna sjunker i dessa specifika yrken men medför samtidigt att efterfrågan på arbetskraft ökar och löner ökar i andra yrken, nämligen i dem som kompletterar och stöder produktionen som drivs fram av invandrarnas sysselsättning och efterfrågan. Exempelvis har vi många invandrare i restaurangbranschen, städföretag och byggsektor, vilket kan pressa lönerna och öka antalet jobb i dessa branscher men också öka lönerna och antalet jobb hos dem som tillhandahåller insatsvaror och kompletterande tjänster till dessa branscher.

Invandrare använder sin inkomst, precis som alla andra. Den spenderas på ökad efterfrågan på varor och tjänster, till exempel i detaljhandel, privat service, bostäder och byggande. Även efterfrågan på arbetskraft i kommunal service ökar. Den ökade efterfrågan som drivs av invandrarnas inkomster leder alltså till en ökad efterfrågan på arbetsinsatser och därmed till fler jobb i ekonomin.

Det har gjorts många studier i många länder och från många tidsperioder i vilka man har undersökt effekterna på lönerna hos de infödda av ökad invandring. Resultaten är genomgående att effekterna är obefintliga eller mycket små. Det finns inga entydiga resultat som säger att lönerna skulle påverkas vare sig positivt eller negativt av invandring.

Det finns dock signifikanta resultat för vissa i befolkningen. De som kan drabbas av sämre löneutveckling är de som har väldigt lika egenskaper med invandrare utifrån. Det är därför faktiskt främst tidigare kommande invandrare från samma ursprungsländer vars löner möjligen påverkas men inte de infödda.

Arbetslösheten då? Jo, om det finns någon konjunktureffekt är det att invandrare kortsiktigt fungerar som en buffert för den infödda arbetskraften mot lågkonjunkturens genomslag på arbetsmarknaden, det vill säga att mer utsatta invandrare skyddar de infödda mot högre arbetslöshet.

Den långsiktiga arbetslösheten då? En regering kan kortsiktigt driva ned arbetslösheten genom en expansiv politik som ökar efterfrågan, men dess värre driver en sådan politik upp inflationen i en hög och skenande takt, liksom statsskulden. Eftersom vi här i landet, liksom i andra välskötta länder, har bestämt oss för att inte acceptera en skenande inflation och statsskuld bestäms arbetslösheten därför av långsiktiga faktorer, som arbetsmarknadens funktionssätt. Fungerar den och är arbetsmarknaden flexibel skapar invandring inte arbetslöshet. Då närmar vi oss invandringens ekonomiska kärnfråga: Hur ändrar vi arbetsmarknadens funktionssätt så att fler invandrare får jobb snabbare efter ankomsten?

På den punkten krävs flera fortsatta integrationsreformer och nytänkande. Jag skulle vilja ta upp specifikt en som är kontroversiell. Om det till exempel är så, vilket forskningen menar att det är, att svensk arbetsrätt försvårar för invandrare att komma in på arbetsmarknaden krävs att arbetsrätten ändras för att integrationen ska underlättas och förbättras. Jag vill här erinra om statsministerns ord i regeringsförklaringen: Lika sant som att vi i Sverige har brister i systemen för invandrares etablering, lika sant är att det är dåligt fungerande system och strukturer som skapar problemen – inte de människor som kommit hit.

Detta innebär att arbetsrätten, som definitivt är en del av systemet för invandrares etablering, bör ändras så att invandrare lättare kan få jobb. Mot sådana förändringar står i dag tyvärr en järntriangel bestående av moderater, socialdemokrater och fackföreningsrörelser. Alla dessa måste ställa sig frågan i denna viktiga situation: Vad är viktigast – en oförändrad arbetsrätt eller en bättre integration av invandrare?

Anf. 32 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Herr talman! Regeringen har sparat ungefär 20 miljarder på sjukförsäkringen. Enligt Husmark Pehrsson var ett av skälen till besparingarna att man ville finansiera en del av skattesänkningarna.

Vi kan se att ni de närmaste åren förväntas spara ytterligare 17 miljarder på sjukförsäkringen. Vid årsskiftet utförsäkras ungefär 15 000 människor, en majoritet av dem är kvinnor. Det är inte förvånande eftersom många kvinnor har betalat ett högt pris i spåren av budgetsaneringen i allt större barngrupper i förskolan, i allt ökade klasstorlekar i skolan och på fritidshemmen, i stressiga arbeten i hemtjänsten och så vidare. Vi ser och vi möter allihop sådana människor och får ta del av deras livshistorier om hur det nu känns att bli utförsäkrad och hur ekonomin sätts i gungning. Det är historier som det gör ont enbart att lyssna på.

Det här har era regler orsakat, Carl B Hamilton, och Folkpartiet är väldigt tyst. Det är era regler som orsakar oerhört mycket lidande och får oerhört stora konsekvenser i många människors liv, människor som skulle behöva koncentrera sig på att bli friska och inte behöva oroa sig för sin ekonomi.

I stället för att ändra på regelverken anställer regeringen en spinndoktor, det vill säga en person som ska få oss alla som tycker att det är omänskligt och cyniskt att sparka på sjuka människor att inse att det är vi som har fel. Men, Carl B Hamilton, det är ni som har fel. Det

är ni som för en cynisk politik. Det är ni som sparkar på sjuka människor. Varför, Carl B Hamilton, är Folkpartiet med och anställer en spinndoktor i stället för att ändra på reglerna i sjukförsäkringen? (Applåder)

Anf. 33 TALMANNEN:
Jag vill påminna om att replikerna ska avse anförandet och ingenting annat.

Anf. 34 CARL B HAMILTON (FP) replik:
Herr talman! Nu är det väl statsministern som anställer sin personal och inte Folkpartiet.

Två saker: Beträffande de fall som har kommit upp och som kom upp i valrörelsens slutskede är det fullständigt klart att det är oacceptabelt att personer som är sjuka inte skulle få vara sjukskrivna eller, i värsta fall, förtidspensioneras. Men syftet och strävan ska naturligtvis vara att få tillbaka människor till arbetsmarknaden i så stor utsträckning som det bara är möjligt. Det är helt oacceptabelt att personer skulle bli utförsäkrade som egentligen är sjuka och inte är arbetsföra. Det är det ena.

Det mer långsiktiga är att vi har ändrat politiken från att, om jag minns rätt, 140 personer per dag kom bort från arbetsmarknaden tidigare till att man nu har ett inflöde av människor tillbaka. Man kan säga att det är för få, bara är en tredjedel, men det är ändå den viktiga omläggningen av politiken. Människor återbördas till arbetsmarknaden, och det är det långsiktiga syftet.

Det har inte varit bra, och det kan jag hålla med om, i ett antal fall. Det måste rättas till, och det kommer att rättas till. Vi hade sjukförsäkringsministern här alldeles nyss; han kan framöver säkert svara på frågor om hur detta kommer att ske.

Anf. 35 ULLA ANDERSSON (V) replik:
Herr talman! I fråga om de 140 per dag som Carl B Hamilton hänvisar till handlar det om en form av mytbildning. I dessa 140 per dag ingick väldigt många människor som arbetade och som var deltidssjukskrivna eller tillfälligt sjukskrivna. Vi kan börja med att krossa den myten.

Jag anser, Carl B Hamilton, att Folkpartiet är en del av regeringen och också har ansvar för den budget som läggs fram. Därmed hade ni kunnat påverka de regelförslag som finns i sjukförsäkringen. Nu har ni lojt lämnat över det till Moderaterna och tydligen anammat den människosynen att sjuka människor ska utsättas för era regelverk på det här sättet. Det är väldigt många människor under väldigt lång tid har försökt slå larm, men ni gör ingenting för att åtgärda det.

Jag tycker att det är rätt cyniskt att anställa en spinndoktor. Jag tycker att regeringen egentligen borde söka upp en doktor för att se om det finns någonting av medmänsklighet kvar i era kroppar.

Anf. 36 CARL B HAMILTON (FP) replik:
Herr talman! Ulla Andersson lyssnade inte på vad jag sade. Alltså vi gör någonting. Som jag tror att Anders Borg redan nämnt vidtas åtgärder. Utredningar tillsätts och frågan bereds fortsättningsvis om de här fallen och den typen av fall, just för att sådana fall inte ska upprepas och komma till stånd i fortsättningen. Det är det ena. Vad spinndoktorn har med den frågan att göra övergår mitt förstånd. Jag är ju bara en enkel professor så jag förstår inte det.

När det gäller den andra frågan, den mer långsiktiga inriktningen av politiken, tycker jag att det är otroligt viktigt att den här regeringen har brutit politiken att allt fler människor ska utförsäkras, som det har varit under lång tid under socialdemokratiska regeringar med stöd av Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Anf. 37 ANNIE JOHANSSON (C):

Herr talman! Blickar vi ut en morgon ser vi människor lämna sina barn på dagis, nyttja kollektivtrafiken på väg till jobbet eller ungdomar som cyklar på någon av landets alla vägar. En del kanske avslutar dagen med ett besök hos farmor på äldreboendet, och några har behov av att få hjälp och stöttning genom ett tryggt skyddsnät. Tack vare skatteintäkter från människor som arbetar och driver företag runt om i Sverige kan vi dagligen nyttja många olika välfärdstjänster.

För en gemensamt finansierad välfärd, en skola med hög kvalitet, en tillgänglig vård, en förstklassig omsorg och ett finmaskigt skyddsnät krävs en god och stabil ekonomisk utveckling, att alla som vill och kan har möjligheten att jobba och att fler företag startas och vågar anställa. Morgondagens välfärd kräver jobb och företagsamhet i hela landet.

Den gångna mandatperioden innebar utmaningar av sällan skådat slag, med en global finanskris och den djupaste ekonomiska nedgången på 80 år. Genom att alliansregeringen byggt upp buffertar och varit sparsam med skattebetalarnas pengar har vi kunnat föra en aktiv krispolitik och stimulera efterfrågan i svensk ekonomi under lågkonjunkturen. Det har vi bland annat gjort genom skattesänkningar, såväl till löntagare som till pensionärer, och genom att kommunsektorn tillförts 38 miljarder kronor – ett rekordbelopp. Nästa år skjuter vi till ytterligare 8 miljarder, varav 5 miljarder i permanent nivåhöjning, för att värna kvaliteten i välfärden och förhindra uppsägningar.

Regeringens förda politik har gett resultat. Återhämtningen på arbetsmarknaden har varit historiskt snabb, och sysselsättningen har trots den ekonomiska krisen ökat med mer än 100 000 personer sedan 2006. Sverige har de starkaste finanserna i hela EU. Detta ger oss ett mycket bättre utgångsläge än vad många av våra europeiska grannar har, som tvingats skära i välfärden och höja skatterna för att få bukt med stora underskott och statsskulder.

Herr talman! Centerpartiet är Alliansens gröna och företagsamma röst. Och jag är glad att kunna säga att många av våra hjärtefrågor återfinns i den budgetproposition som läggs fram i dag, såväl som reformer och reformambitioner.

Flera viktiga företagssatsningar fortsätter, såsom RUT och ROT, engagemanget för kvinnors företagande, regelförenklingsarbetet och Matlandet Sverige. En statlig fond för investeringar i Norrlands inland, Inlandsinnovation, inrättas. Och momsen på restaurang- och cateringtjänster kommer att halveras under mandatperioden. Insatser görs också för att minska ungdomsarbetslösheten. Särskilt angeläget är att gymnasielärling och lärlingsprovanställning införs. Anslagen till entreprenörskap i skolan höjs. Dessutom höjs studiemedlen med 500 kronor i månaden.

Den enskilt största reformen i dag är fortsatta skattelättnader för landets pensionärer. Vid årsskiftet kommer en garantipensionär att ha ca 590 kronor mer varje månad efter våra tre skattesänkningar. Satsningen på jämställdhet fortsätter, föräldrar ska kunna vara föräldralediga samtidigt under 30 dagar och jämställdhetsbonusen ska betalas ut i direkt anslutning till föräldrapenningen.

På miljöområdet införs bland annat supermiljöbilspremien om 40 000 kronor för de bilar som släpper ut allra minst koldioxid. Förutom en satsning på utveckling av elbilar och laddhybrider genomförs ytterligare en havsmiljömiljömiljard under mandatperioden, och klimatinvesteringar i andra länder utökas.

Dessa satsningar är viktiga och angelägna. Utöver dessa vill jag särskilt lyfta fram tre tydliga reformambitioner för Centerpartiet under den kommande mandatperioden:

1. En liberal och jämställd ekonomisk politik med lägre skatter för ökad frihet, fler kvinnliga företagare och arbetsgivare i välfärden och fler valmöjligheter för människor.

2. En öppen och modern arbetsmarknad där alla som vill och kan jobba ska ha möjlighet att göra det. Sänk trösklarna för att ge unga och invandrare en starkare ställning och riv hindren för fler jobb.

3. En grön företagsamhet där vi förenar hållbarhet och konkurrenskraft för omställning av transportsektorn, framväxten av de gröna näringarna och exportmöjligheter för miljöteknik.

Herr talman! Svenska folket sade sin mening den 19 september. De vill fortsätta att stärka arbetslinjen och företagandet, inte gå tillbaka till bidragspolitiken. De vill ha ordning i Sveriges finanser, inte stora ofinansierade utgifter. De vill ge människor rätt att komma tillbaka, inte vara kvar i utanförskap. De vill att kvinnors frihet ska öka, inte minska. De vill ha kvalitet och mångfald i välfärdens verksamheter, inte gå tillbaka till enkelspårighet och väntetider. De vill ha miljöresultat, inte miljöprat. De vill att stad och land ska fortsätta att samarbeta, inte skapa nya motsättningar.

Nu fortsätter vi – för ett friare, grönare, företagsammare och öppnare Sverige! (Applåder)

Anf. 38 MIKAELA VALTERSSON (MP) replik:

Herr talman! Finansministern har återigen kommit med en budgetproposition utan åtgärder för att klara klimatproblemen, detta trots att vi vet att det kommer att kosta att inte ha en politik på det här området i form av mänskligt lidande, men det kommer också att innebära stora ekonomiska kostnader. Det är väl i och för sig ganska mycket i enlighet med de uttalanden som de borgerliga partierna har gjort under valrörelsen, så det är inte så förvånande. Man har ju sagt att det inte behövs några fler åtgärder för att klara klimatproblemen. Men kanske tycker jag att ni från regeringssidan skulle ha tagit till er lite av valrörelsens alla diskussioner om klimatet och att många människor upplever det som något mycket viktigt.

Det enda besked som vi fått hittills är vad regeringen inte kommer att göra. Det blir inga nya ekonomiska styrmedel, det blir inga nya klimatinvesteringar, det blir inga ytterligare satsningar på att få ned utsläppen från trafiken. Med regeringens klimatpolitik vet vi att det kommer att ta 200 år innan vi klarar utsläppsmålen.

I ljuset av det skulle jag vilja fråga Centerpartiet: Hur ser ni på möjligheten att komma fram i klimatfrågan på nästa stora klimatmöte, i Mexiko? Som vi alla vet räcker det inte med de urvattnade kompromisser som hitintills har gjorts på internationell nivå när det gäller att klara klimatmålen globalt. Tror Centerpartiet att vi kommer att klara klimatfrågan globalt om andra länder följer Sveriges exempel och lägger ned klimatarbetet?

Anf. 39 ANNIE JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Tack så mycket för frågan, Mikaela Valtersson! Mikaela Valtersson och jag har ju haft ett replikskifte tidigare där jag har förklarat alla de satsningar som alliansregeringen och Centerpartiet har gjort under tidigare mandatperiod. Vi har ökat miljöbudgeten från 15 till 20 miljarder. Vi har satsat hundratals miljoner på biogas, på andra generationens drivmedel och på solceller. Och vi har faktiskt fått på plats en offensiv klimat- och energiproposition. Vi har tydliga mål till år 2020 om 50 procent förnybart, 10 procent förnybart inom transportsektorn, 20 procent energieffektivisering och ett utsläppsmål på 40 procent. Det är tydliga ambitioner, tydliga mål, och vi anger ton för ton hur vi ska nå dessa utsläppsmål. Det tycker jag är viktigt, och det är att ta ett grönt ansvar.

I ett tidigare replikskifte diskuterade vi också vår hållning framöver. Vi gör nu tydliga satsningar på en miljöbilspremie och förstärker den miljöbilspremie som har varit så lyckosam under den tidigare mandatperioden. Vi utökar satsningarna på solceller och solvärme. Det görs ytterligare satsning på halvmiljömiljard. Vi satsar på klimatinvesteringar i andra länder. Det görs många olika satsningar för

att göra nytta här hemma på lokal, regional och nationell nivå men också där det behövs allra mest i andra länder.

Jag fick en direkt fråga från Mikaela Valtersson om hur vi ska komma fram i Mexiko. Jag tror att det är viktigt med konstruktiva samtal. Jag tror att det är viktigt att Sverige bibehåller sin ledartröja i miljö- och klimatsamtalen. Och jag hoppas att man genom offensiva samtal med länder runt om får till stånd att de stora länderna tar sitt ansvar, sätter sig ned och kommer fram till ett internationellt, globalt bindande avtal. Jag är helt övertygad om att så kommer att ske om man följer den linjen. (Applåder)

Anf. 40 MIKAELA VALTERSSON (MP) replik:

Herr talman! Låt oss andas lite och gå ifrån den långa lista som du rabblade upp, Annie Johansson. Ni hänvisar till en massa åtgärder som har gjorts tidigare och som handlar om grundläggande viktiga ekonomiska styrmedel som vi gjorde tillsammans med Socialdemokraterna och Vänstern. Det handlar om förmånsbeskattningsregler och skatteregler för förnybara bränslen. Miljöbilspremien som fanns förra mandatperioden har varit en del i det. De andra sakerna, tillsammans med trängselskatten i Stockholm, har dock varit långt mycket viktigare. Det har gett en uppgång.

Nu har ni en supermiljöbilspremie som helt klart visar sig ge en väldigt liten effekt. I övrigt föreslår ni inga nya saker. Vad gäller solceller och annat på området för förnybar energi fasar ni ut stöden. Det syns tydligt i budgeten.

Sanningen är att under allianspartiernas tid vid makten den senaste mandatperioden har takten på utsläppsminskningarna minskat från 1 ½ procent till 0,6 procent per år. Den takten kan man anta kommer att bestå eftersom ni inte presenterar särskilt många nya åtgärder. Det innebär att vi med bred marginal kommer att missa forskarnas och EU:s mål att minska utsläppen med 80 procent till 2050.

Anf. 41 ANNIE JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Det är lätt att sitta på läktaren och presentera önskedrömmar. Det viktigaste är dock att leverera höga gröna ambitioner och målsättningar, ton för ton ange hur man ska nå dem och sedan nå grönt resultat.

Anledningen till att jag har dragit det som Mikaela Valtersson kallar långa listan är för att presentera de konkreta åtgärder och resultat som vi har nått de fyra år vi har suttit vid makten.

Vi ska inte minska några ambitioner; vi ska snarare höja dem. Det gör vi genom utökade stöd till den gröna sektorn, genom att bygga ut det gröna förnybara benet och genom att fortsätta ställa om fordonsflottan. Annars når vi inte de mål som vi har klubbat i riksdagen i vår energi- och klimatproposition. (Applåder)

Anf. 42 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Herr talman! Jag är glad över att vi har fått fler kvinnor som ekonomiska talespersoner i finansutskottet, och du, Annie, är en av dem. Jag är också glad över att du talar om att kvinnors frihet ska öka. Jag har dock svårt att förstå hur den friheten ska öka med den politik ni har presenterat.

Tittar vi på de viktiga välfärdsverksamheterna och deras betydelse, som du talade om i ditt anförande, Annie, kan vi se att antalet anställda i välfärden har minskat kraftigt, och ni förväntar er att det ska minska ännu mer i år.

Vi ser hur barngruppernas storlek i förskolan har ökat. Det leder till att föräldrar får en orolig vardag och att deras barn får uppleva en stressig miljö. Det påverkar oss kvinnor när vi är på jobbet eftersom vi känner oro för om barnen har det bra.

Vi ser hur hemtjänstens personal stressar mycket, och när hemtjänsten inte fungerar får vi kvinnor dra lasset på vår fritid.

Av de skattesänkningar ni har genomfört gick 56 procent till män. Inkomstskillnaderna ökade kraftigt med 10 000 kronor per år under förra mandatperioden.

På vilket sätt ökar er politik kvinnors frihet med tanke på det jag nyss redovisat? Det är snarare tvärtom. På område efter område beskärs kvinnors frihet, Annie Johansson. Som kronan på verket halverar ni anslaget för jämställdhetsåtgärder i budgeten.

Annie Johansson, vad betyder kvinnors frihet i detta? (Applåder)

Anf. 43 ANNIE JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! För mig är en av de viktigaste ambitionerna denna mandatperiod att skapa en jämställd ekonomisk politik. Vi har gått många steg på den vägen, inte minst genom att vi har brutit upp ett tidigare slutet offentligt monopol inom vård och omsorg. Många nya företag har startats tack vare lagen om valfrihet. Flera hundra nya vårdcentraler har startats.

Det finns två positiva aspekter på detta. Dels får de kvinnor som jobbar i denna kvinnodominerade sektor fler arbetsgivare att välja på. Det är bra för deras löneutveckling. Dels får kvinnorna inom denna sektor möjlighet att bryta sig loss och starta eget företag. Det är två viktiga argument för att man ska få en mångfald av välfärdsaktörer.

Ulla Andersson talar om att det är viktigt att minska grupperna i skola och förskola. En av satsningarna handlar om att förstärka kommunens ekonomi. Alliansregeringen har genomfört sådana satsningar och vill fortsätta göra det.

En intressant sak är vad Ulla Andersson säger om avdraget för hushållsnära tjänster. Det vill ni ta bort. Tack vare RUT-avdraget har framför allt kvinnor fått arbete under det två tre år som vi har haft det i Sverige. I dag är det 11 000 som jobbar inom den sektorn. 75 procent av dem som kommit i arbete genom RUT-avdraget kommer direkt från arbetslöshet eller har jobbat svart. Man har gått från svartarbete eller arbetslöshet till vita arbeten och fått trygghet, kollektivavtal, pensionspoäng och en lön. Det är att lyfta människor från utanförskap till samhörighet, värme och lön. Då minskar vi klyftorna i samhället, som Ulla Andersson brukar tala om, eftersom vi får fler människor i arbete. (Applåder)

Anf. 44 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Herr talman! Om det vore så enkelt, Annie Johansson, att fler arbetsgivare gav bättre löneutveckling skulle kvinnorna inom Handels och Hotell och Restaurang kanske ha den bästa löneutvecklingen av alla – och vi kan konstatera att så inte är fallet. (Applåder)

Du skulle dock kunna göra en del för att förbättra kvinnors löneutveckling och inkomster, Annie Johansson. Du kunde till exempel anslå mer pengar till kommunerna. Du kunde lagstifta om rätt till heltid. Du kunde göra fasta tjänster till norm inom arbetslagstiftningen.

Ni kunde också sluta gynna män i de reformer ni föreslår. Era reformer gynnar ju framför allt män. Det syns tydligt i kvinnornas plånböcker. Inkomstskillnaderna har ökat med 10 000 kronor per år, Annie Johansson.

Du talar om lagen om valfrihet. På den privatiserade så kallade välfärdsmarknaden ser vi att fem av sex dominanta aktörer är riskkapitalbolag. Marknaden domineras alltså av riskkapitalbolag som tar ut ungefär 7 miljarder i vinst. För de pengarna hade vi kunnat anställa 18 000 fler inom vård, omsorg, skola och förskola. Vore det inte bättre använda pengar för oss kvinnor – för vår frihet, trygghet och för vår ekonomiska utveckling? (Applåder)

Anf. 45 ANNIE JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Vi kommer tillbaka till klyftorna. Ulla Andersson måste då ta del av den fördelningspolitik som fördes mellan 1998 och

2006 då ni var stödparti till den socialdemokratiska regeringen. Då ökade såväl förmögenhetskoncentrationen som inkomstspridningen med 20 procent. Det är något som har förbättrats under den mandatperiod alliansregeringen har suttit vid makten.

Den absolut viktigaste åtgärden för att nå Ulla Anderssons vision är att få fler människor i arbete. Den absolut viktigaste åtgärden för att öka kvinnors frihet handlar om att de ska få mer pengar i plånboken. Ett vårdbiträde har fått 1 500 kronor i skattesänkning, en sjuksköterska 1 700 kronor i skattesänkning under den mandatperiod som alliansregeringen har styrt Sverige.

Vi kommer att fortsätta öka kvinnors frihet genom en offensiv ekonomisk politik och genom en offensiv satsning på fler arbetsgivare inom välfärden, på fler möjligheter för kvinnor att starta företag och på att öppna marknader och därmed få en bättre jämställdhet. (Applåder)

Anf. 46 JOHNNY SKALIN (SD):

Herr talman! För oss sverigedemokrater är en återupprättad välfärd och en ökad sammanhållning mest prioriterat. I vårt Sverige ska skattebetalarna känna att de får ett mervärde av skatteinbetalningarna av staten.

Vårt besked är därför tydligt: Målet med vår ekonomiska politik är att på riktigt bryta utanförskapet, bekämpa arbetslösheten och skapa full sysselsättning. Det är så man skapar välstånd.

För att åstadkomma detta krävs en verklighetsförankrad och uppoffrande politik utan skygglappar, som skapar förutsättningar för att ge alla som kan och vill en möjlighet att skapa sig en egen försörjning.

De fyra jobbskatteavdragen, den generella arbetsgivaravgiftssänkningen, den avskaffade förmögenhetsskatten, skattelättnaderna för hushållsnära tjänster, eller för den delen de särskilt subventionerade arbetena för invandrare, är inte nog politiska åtgärder för att skapa en väl fungerande arbetsmarknad. 100 000 nya jobb samtidigt med en befolkningsökning på 290 000 människor är helt enkelt ett alldeles för klent resultat. Det bör heller knappast vara att förvänta att 200 kronor ytterligare i ett femte steg av jobbskatteavdraget, vilket ju utgör regeringens enskilt viktigaste del i jobbpolitiken, nämnvärt kan återställa en god situation på arbetsmarknaden.

Det 40-årigt växande utanförskapet måste brytas, misstagen erkännas och bortförklaringarna lysa med sin frånvaro. Majoriteten av fyrtiotalisterna har redan gått i pension och Sverige har tagit emot alldeles för många människor på för kort tid.

Herr talman! Det finns inget särskilt träd där det växer pengar till allt som är fint och allt som är vackert. Politik handlar om att prioritera. Innan regeringen tillträdde förra mandatperioden lovade man att bryta utanförskapet och återupprätta en fungerande arbetslinje. Resultatet tål att upprepas: 290 000 fler människor på 100 000 nya jobb. Det är ett klent resultat av de förutsättningar som regeringen hade när den under riksmötets öppnande 2006 presenterade en hel arsenal av politiska reformer till ett värde av 100 miljarder kronor.

Regeringen har inte bara misslyckats med att bryta utanförskapet och öka sysselsättningen. Man har även misslyckats med att öka tryggheten samtidigt som man nu äventyrar den framtida välfärden genom att blint fortsatt fästa tillit till den jobbpolitik man så tydligt redan misslyckats med och som under förändrade ekonomiska förutsättningar ser ut att i det närmaste gå i stå när det gäller nya expansiva reformer.

Herr talman! För mig är det tydligt att regeringen, i likhet med De rödgröna som inte minst byggde upp det misslyckande som regeringen nu vidareförvaltar, saknar verklighetsförankrade politiska idéer om hur vi kommer till rätta med arbetslösheten. Man har därmed även

misslyckats med att skapa de grundförutsättningar som krävs för ett långsiktigt välmående samhälle byggt på delaktighet, trygghet och sammanhållning. Sammanhållningen och tryggheten i samhället har ytterligare skadats av att regeringen har sänkt arbetslöshetsersättningen till orimligt låga nivåer samtidigt som pensionärer tillförs en pensionärsskatt i form av ett differentierat skatteavdragssystem. Rätten att beskattas lika handlar för Sverigedemokraterna lika mycket om rättvisa som att skapa incitament att jobba ihop en god pension.

En ansvarsfull ekonomisk politik, liksom hela den solidariskt finansierade välfärden förutsätter ett samhälle som håller ihop. När vi om två veckor lägger fram vår budgetmotion kommer vi därför att prioritera en återupprättad välfärd, trygghet och gemenskap.

Skatteklyftan mellan pensionärer och arbetare ska bort. A-kassan ska stärkas. Föräldrapenningen, barntillägget och underhållsstödet ska öka. För att öka den fysiska tryggheten ska också rättsväsendet och försvaret ges mer resurser. För att ge våra äldre en värdigare ålderdom ska bland annat stöd till trygghetsboenden och bättre mathållning öka. För att ge arbetskraften de instrument den behöver för att motsvara företagens behov ska utbildningssystemets resurser förstärkas, framför allt genom att öka de vuxnas närvaro i skolan, förbättra studievägledningen samt stärka vuxenutbildningen.

Men en ansvarsfull ekonomisk politik handlar inte bara om att stärka prioriteringsområden. Det handlar även om att ta resurser någonstans ifrån för att undvika att underfinansiera de offentliga finanserna. Vi ämnar därför motverka såväl vänsterkartellens bidragslinje som den borgerliga regeringens lönedumpningspolitik. Sverige mår mycket bättre utan Socialdemokraternas onödiga skattehöjningar. Sverige mår mycket bättre utan regeringens fria arbetskraftsinvandring.

I stället för skattehöjningar ska utgifterna minska genom att landet byter ut en överdimensionerad invandring till en ansvarsfull och hanterbar invandringspolitik – detta hand i hand med en biståndslinje som ligger i nivå med FN:s rekommendationer. I stället för fri arbetskraftsinvandring ska vi inse att svenska folket inte är obildbart och därför endast utdela tillfälliga gästarbetstillstånd.

Med Sverigedemokraternas politik går det att genomföra välbehövda välfärds- och trygghetssatsningar och jämna ut skatten mellan arbetare och pensionärer samtidigt som vi behåller jobbskatteavdragets fyra steg. Inte minst innebär vår politik att vi skapar ett andrum genom att minska inflödet av nya arbetsföra till en arbetsmarknad som inte fungerat på 20 år.

Under den förra budgetpropositionen ställde Anders Borg följande tre frågor: Hur ska vi varaktigt höja sysselsättningsnivån? Hur ska vi varaktigt få fler människor i arbete? Hur ska vi återupprätta full sysselsättning? Anders Borg besvarade sina frågor med arbetslinjen. Det ska löna sig bättre att arbeta, och det ska bli fler som vågar anställa. Facit är 100 000 nya jobb på 290 000 fler människor. Utanförskapet består. Det är ett resultat som ingen med intresse för Sveriges bästa borde vara nöjd med. (Applåder)

Anf. 47 THOMAS ÖSTROS (S) replik:

Herr talman! För Sveriges framtid behöver vi människor som kommer till Sverige och bidrar till Sveriges utveckling. Vi har en åldrande befolkning. Vi har stort behov av människor som arbetar och bidrar till att utveckla vårt samhälle. Jag är alldeles övertygad om att ett samhälle fungerar oerhört mycket bättre om det är öppet än om det är slutet. Ekonomisk tillväxt, innovationer, idéer och utveckling kommer inte i slutna samhällen. Det kommer i samhällen som är öppna för omvärlden. Människor är en tillgång.

Hur ser Sverigedemokraterna på kostnader? Nu fick vi höra att det i huvudsak är en kostnad när människor kommer hit. När ett barn föds i Sverige kan man se det som många dryga kostnader som följer med

det. Det är barnavårdscentralen, sedan förskolan och skolan. Det kan kosta upp mot 100 000 kronor per år. Det är gymnasieskolan och högskolan. Det är hundratusentals kronor i kostnader. Det är alla möjliga insatser för att göra en människa flygfärdig. Ska vi sluta att planera för framtiden? Ska vi sluta att skaffa barn och se allt som kostnader?

Besök en gymnasieskola. Där ser du att det finns ungdomar från världens alla delar som brinner av iver att få utvecklas och komma ut i arbete på en arbetsmarknad. Besök en högskola. Där ser du människor från världens alla hörn som brinner av iver att få utvecklas som människor och vara med och utveckla samhället. Det är tillgångar. Det är möjligheter. Jag tycker att det är djupt olyckligt att beskriva det som kostnader och bördor.

Sverigedemokraterna har ingen jobbpolitik. Jag vill fråga Sverigedemokraterna: Vad består er jobbpolitik egentligen av, annat än förhoppningen att om vi blir färre medborgare minskar arbetslösheten?

Anf. 48 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Herr talman! Thomas Östros pratar om kostnader. Det är precis det politik handlar om. Politik handlar om att prioritera och anpassa politiken efter de förutsättningar som råder.

Tittar vi på utvecklingen i Sverige de senaste 20 åren ser vi att sysselsättningsgraden har minskat från 83 procent till dagens 74 procent i gruppen 16–64 år. Det är klart att en sådan politik kostar. Den behöver inte kosta eftersom vi kan anpassa invandringen till de förutsättningar som råder.

Sedan ska vi givetvis inte glömma bort jobbpolitiken. Jobbpolitiken är väldigt viktig. Vi instämmer därför i regeringens bedömning att vi ska ha fyra steg i jobbskatteavdraget, men vi ska också satsa mer pengar på utbildning för att matcha den arbetskraft vi har med de arbeten som finns tillgängliga.

Vi ska inte heller sluta planera för framtiden. Det är precis det vi ägnar oss åt när vi vill begränsa invandringen till de förutsättningar som råder. Vi ska behålla invandring men hålla den på en nivå som landet klarar av att hantera.

Anf. 49 THOMAS ÖSTROS (S) replik:

Fru talman! För mig är det så att människor är en tillgång. En samhällsekonomi byggs upp av ingenting annat än människor och människors förmåga att arbeta och komma på nya idéer. Samvaron oss emellan gör att vi skapar det som till slut blir ekonomisk tillväxt.

Hur hade Sverige sett ut om vi hade följt Sverigedemokraternas politik under de senaste decennierna? Sverige hade varit ett fattigare land. Det hade varit ett land utan många av våra entreprenörer. Det hade varit ett land med väldig läkarbrist. Det hade varit ett land där en stor del av våra högskolestudenter inte hade funnits här. Det hade varit ett land som hade varit fattigare på alla sätt.

Därutöver är det så att Sverigedemokraternas fastlagda ekonomiska politik är ansvarslös. Den är inte finansierad. Jobbpolitiken består i huvudsak av att man ska försämra arbetsrätten och tro att det är bra för löntagarna i Sverige.

Ni har ett ansvar att utforma en jobbpolitik och en ekonomisk politik, men ni har också ett stort ansvar för att gå ifrån den djupt människofientliga politik som ni står för när det gäller synen på invandrare och flyktingar.

Anf. 50 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Fru talman! Vi ser också människor som en tillgång. Men vi inser dessutom att landet fungerar ungefär som ett företag. Om ett medelstort företag skulle börja anställa 100 personer extra utan att ha behov av dem, skulle vi då kunna kalla dem för en tillgång rent generellt? Det kan vi naturligtvis inte göra. Vi måste i stället anpassa

landet, ungefär som ett företag anpassar sin verksamhet efter de förhållanden som faktiskt råder.

Sedan innebär det inte att invandrare som individer på något sätt är dåliga, utan det handlar bara om att anpassa den politik man bedriver efter den verklighet som faktiskt råder.

Det får stå för Thomas Östros att en politik som anpassats efter den verklighet som råder är en fientlig politik. För mig är det precis tvärtom. Anpassar man inte politiken efter verkligheten skapar man utanförskap. Man skapar främlingsfientlighet.

Anf. 51 Finansminister ANDERS BORG (M) replik:

Fru talman! Före valet varnade vi för att det fanns allvarliga risker för Sverige om Sverigedemokraterna blev invalda i Sveriges riksdag. Jag är fortfarande orolig på den punkten. Jag tycker att det finns grundläggande skiljelinjer i den ekonomiska politiken här. Sverige har lönats väl av öppenhet: öppenhet för idéer, öppenhet för handel och öppenhet för människor. Det är så vi har byggt vårt välstånd. Bryter vi mot den utvecklingen – bryter vi mot vår svenska tradition, sluter och stänger oss – undermineras också vårt välstånd.

För mig är det också tydligt att det finns ett mycket stort budgethål i Sverigedemokraternas budgetmotion. Man dubbelräknar och trippelräknar besparingar – besparingar som till slut blir större än själva de ursprungliga utgiftsposterna. Det går inte att bygga en ekonomisk politik på stora budgethål.

Det är också så, enligt min uppfattning när jag läser Sverigedemokraternas budgetmotion, att där saknas integrationspolitik. Vi har människor i Sverige som har kommit hit därför att de behöver skydd och därför att de vill finna en ny tillvaro här. Det är alldeles självklart att vi ska göra vad vi kan – med kunskap i svenska via sfi, via instegsjobb, via en arbetslinje och genom att tydliggöra att alla har ett ansvar för sin egen försörjning – för att få människor i arbete.

Där tycker jag att den stora bristen i Sverigedemokraternas politik blir tydlig. Man vill sluta Sverige, man har inte en ekonomisk politik som går ihop och man har inte en politik för att skapa förutsättningar för arbete åt alla – särskilt inte för att vi ska klara integrationspolitiken. Därför är det med oro jag ser Sverigedemokraterna i Sveriges riksdag.

Anf. 52 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Fru talman! Anders Borg ser en risk med Sverigedemokraterna i riksdagen eftersom vi kan påverka den politik som bedrivs i den här kammaren. Det är självklart, och jag kan förstå det.

Men något han inte tänker på är att den politik han själv bedriver kan liknas vid att ta Alvedon vid förkylning. Man dämpar symtomen genom att införa instegsjobb och dessutom öka den procentuella graden av rabatten till de nya människorna till 80 procent. Det kallar jag inget annat än etnisk kvotering, och vi ska inte ha kvotering i Sverige. Man inför också sänkta arbetsgivaravgifter för utsatta grupper. Man vill införa skattelättnader i nystartszoner.

Allt det här är symtom på en misslyckad jobbpolitik som har lett till 100 000 nya jobb till en befolkningsökning på 290 000 människor. Sedan säger Anders Borg att vi saknar integrationspolitik. Men tittar man på 1970-talets Sverige ser man att vi inte behövde någon aktiv integrationspolitik eftersom integrationen fungerade av sig självt i och med att vi hade en arbetsmarknad som faktiskt fungerade.

Anf. 53 Finansminister ANDERS BORG (M) replik:

Fru talman! Jag känner fortfarande denna oro, därför att vi är i en sits där Sverigedemokraterna representerar en annan syn på den ekonomiska politiken. Sverige har klarat sig bättre de sista 100 åren än de flesta andra länder, byggt på öppenhet – öppenhet inte bara för

människor utan just en öppenhet mot omvärlden som bygger på att vi har anpassat vår samhällsmodell, att vi har varit beredda att ta in influenser och att vi har samarbetat med andra. Den öppenheten kan aldrig med bibehållet välstånd ersättas med slutenhet. Där har vi en grundläggande skiljelinje.

Det är så att det finns ett budgethål i Sverigedemokraternas motion. Man räknar sina besparingar på invandringspolitiken inte bara en gång utan två gånger och tre gånger. Så kan man inte bygga en ansvarsfull ekonomisk politik.

Det är enligt min uppfattning så att det naturligtvis finns brister i vår integrationspolitik i Sverige. Vi behöver göra mer för att låta dem som kommer till Sverige få bra språkkunskaper; det behövs mer sfi och bättre sfi. Vi behöver vidga vägarna in på arbetsmarknaden så att vi inte har högre arbetslöshet bland utrikes födda. Men svaret på det kan inte vara att vi stänger gränserna eller att vi inte har en integrationspolitik. Full sysselsättning måste också gälla för dem som kommer nya till Sverige.

Anf. 54 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Fru talman! Anders Borg har pratat om att vi har klarat oss bättre än andra länder. Det är självklart att det går att hitta sådana exempel, och Sverige har också klarat sig ganska bra de senaste åren – det är jag villig att erkänna. Men vi kan klara oss bättre. Vi har fortfarande en situation med en väldigt hög arbetslöshet och en sysselsättningsgrad som har minskat de senaste 20 åren.

Vad gäller öppenhet: Vi ska inte stänga Sverige. Vi ska bara anpassa invandringen efter de förhållanden som faktiskt råder.

Vad gäller budgethålet är det klart att vi ackumulerar kostnader. Det är ju faktiskt så man beräknar kostnader för invandringen. Det gör även Jan Ekberg, regeringens egen nationalekonom, när han beräknar att kostnaden för invandringen ligger på mellan 1½ och 2 procent av bnp.

Anf. 55 MIKAELA VALTERSSON (MP) replik:

Fru talman! Jag begärde replik när Johnny Skalin talade om att man är mot fri arbetskraftsinvandring och i stället vill ha ett gästarbetarsystem.

Jag är väldigt glad över att Miljöpartiet har varit med och bidragit till att öppna för större möjligheter till arbetskraftsinvandring under förra mandatperioden. Vi har på det sättet skapat fler legala vägar till migration i Sverige utan att det bara handlar om dem som söker skydd. Det behövs också en generös politik på det området, men nu har vi skapat ytterligare vägar. Det är en stor och viktig reform.

Jag tror att ett samhälle där människor får röra sig fritt är ett bättre samhälle ur många aspekter. Ökad migration betyder väldigt mycket, inte bara rent ekonomiskt såtillvida att det ökar utrikeshandeln med de länder som vi vet att många människor har invandrat ifrån.

Det berikar rent mänskligt. Vi får mer kompetens i landet. Dessutom går ökad migration och större möjligheter att röra sig i en alltmer globaliserad värld åt båda håll. I dag är 250 000 svenska medborgare bosatta i ett annat land. Också det är en aspekt på att vi har lättare att röra oss över gränserna. Min fråga till Johnny Skalin är: Vill ni även begränsa svenska medborgares möjligheter att flytta utanför landet? Jag skulle också vilja fråga varför Sverigedemokraterna vill stänga svenska företags möjligheter att hitta kompetens i en värld som är alltmer globaliserad, där konkurrensen hårdnar? Vi har genomfört en reform som öppnar upp möjligheten att anställa när företagen har behov av arbetskraft. Det ger arbetsgivarna makten att själva göra bedömningen och rekrytera den kompetens och den arbetskraft de vill ha.

Anf. 56 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Fru talman! Det här är besynnerligt. Vi har en invandring på över hundra tusen människor varje år, och Miljöpartiet står i dag, under den misslyckade regeringspolitiken, under den misslyckade arbetsmarknadspolitiken, och säger att vi ska öppna ytterligare vägar för att få in ännu fler människor till arbetslöshet.

Vi ska ta ansvar för landet. Vi ska ge människor en chans att skapa sig en egen försörjning. Om vi ska ge människor en chans att skapa sig en egen försörjning måste vi i första hand satsa resurserna på de människor som redan bor här. Vi har i dag ett stort utanförskap och en hög arbetslöshet. Inse att människor faktiskt inte är obildbara och satsa i stället pengarna i Sverige.

Mikaela Valtersson säger att vi vill stoppa företagens möjligheter att anställa. Det har vi inte sagt. Vi är inte helt emot arbetskraftsinvandring. Vi vill införa ett gästarbetstillstånd så att de företag som verkligen inte kan hitta arbetskraften i Sverige ska ha möjlighet att söka den utomlands.

Anf. 57 MIKAELA VALTERSSON (MP) replik:

Fru talman! Den stora och positiva konsekvensen av den reform gällande arbetskraftsinvandring som vi gjort i Sverige är att vi inte har ett så kallat gästarbetessystem, vilket finns i många andra länder. Det svenska systemet är helt unikt. På så sätt skapar vi möjligheter för människor att komma hit under humana villkor – med möjlighet att efter att ha arbetat här i fyra år kunna stanna kvar och kunna ta sina familjer med sig, alltså att även familjerna får tillstånd att komma. Det är ett humant, öppet och modernt sätt att låta människor röra sig över gränserna.

Migration är någonting som under lång tid har berikat samhället. Det gäller alltifrån Amerikautvandringen från Sverige, där en stor del av de utvandrande senare återvände och betydde mycket för Sveriges utveckling och industriella framväxt, till arbetskraftsinvandringen på 50- och 60-talen. Från 70-talet och framåt har den varit mer begränsad; då har det mer gällt människor som sökt skydd.

Vi behöver ha en generös politik som innebär att vi tar emot människor som faktiskt behöver skydd men också öppnar upp för att människor kan komma hit och arbeta. Det finns många legala vägar till migration, och på det sättet berikar vi alla samhällen.

Anf. 58 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Fru talman! Som svar på det skulle jag ytterligare en gång vilja citera Jan Ekberg: ”Argument finns för invandring av specialister och det finns skyddsargument för flyktinginvandring. Men effekterna av invandring som ett medel för att underlätta för välfärdssystemet att försörja en åldrande befolkning är små. En orsak är att invandringen ökar befolkningen, vilket ställer större krav på den offentliga sektorn.” Detta skriver alltså Jan Ekberg på Dagens Nyheters debattsida, och det tycker jag sammanfattar mitt svar till Mikaela Valtersson.

Anf. 59 CARL B HAMILTON (FP) replik:

Fru talman! Johnny Skalin gör jämförelsen att landet är som ett företag och att man måste anpassa sig. Det är ett exempel på den fundamentala felsyn som finns. Sverige är som nation inte som ett företag. Det är en oriktig parallell, en oriktig jämförelse. Jag försökte i mitt anförande säga att om man gör sådana jämförelser hamnar man i synen att antalet jobb är givet, konstant, och sedan är frågan hur de jobben ska delas mellan dem som finns i landet. Men det är fel.

Om vi tittar på världen ser vi att länder med hög invandring eller snabb befolkningsökning inte har högre arbetslöshet än andra länder. Om man har ett inflöde får man också fler arbetstillfällen. Länder med hög andel invandrare har inte större andel arbetslösa än länder med få invandrare. Det viktigt att slå hål på denna folktro, att ett land är som

ett företag. På många sätt är detta en felsyn.

Johnny Skalin säger att vi inte ska importera invandrare som förs in i arbetslöshet. Därmed kommer vi till kärnfrågan som naturligtvis gäller integrationspolitiken, som också Anders Borg var inne på tidigare. Frågan är alltså hur vi ska utforma, förbättra, reformera vår integrationspolitik. Det är den lösningen och den framgångsväg som vi, liksom andra länder, måste finna.

Om man ska göra de ekonomiska kalkylerna, fru talman, kan man, för det första, konstatera att Sverigedemokraterna har en lång rad utgifter som inte är finansierade, åtminstone har vi inte sett det hittills. När man, för det andra, tittar på ett land som får detta inflöde av personer kan man inte bara titta på vad de kostar i budgeten de första två eller fem åren. Man måste se det över individernas hela levnad.

Anf. 60 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Fru talman! Carl B Hamilton säger att antalet jobb inte är givet. Det beror på hur man ser på det. Om man tittar på ekonomin just i dag är den statisk här och nu. Om man tittar på ekonomin på lång sikt är den naturligtvis föränderlig. Men om den just nu är statisk blir frågan: Hur ökar vi här och nu, i dag, antalet jobb, under de förutsättningar som råder? Jo, man kan sänka lönerna för dem som arbetar. Man kan göra som i exempelvis Holland. Där sänker man trösklarna till arbetsmarknaden samtidigt som man sänker lönerna. Därmed får man fler i sysselsättning. Holland har en mycket låg arbetslöshet, och ett av skälen till det är den arbetsmarknadspolitik som förs där.

Att andra länder inte har högre andel arbetslösa vet jag inte riktigt hur det är med det. Jag tycker att vi ska titta på hur det ser ut i Sverige. Om vi tittar på Sverige ser vi att vi haft en sysselsättningsminskning från 83 till dagens 74 procent mätt i åldersgruppen 16–64 år. Hamiltons svar på detta är att vi ska vidta fler integrationspolitiska åtgärder. Vi ska alltså fortsätta att stimulera de grupper som står utanför. Men det är, som jag sade tidigare, ungefär som att ta Alvedon vid förkylning. Det dämpar symtomen, men det löser inte problemet.

Anf. 61 CARL B HAMILTON (FP) replik:

Fru talman! Man får väl börja med att identifiera sjukdomen innan man börjar diskutera medicineringen. Problemet är inte invandringen. Det är inte den som är orsaken till att det finns arbetslöshet i Sverige eller att sysselsättningsgraden sjunkit.

Vi har olika recept. Vi har hört Anders Borgs recept för jobbpolitiken, och Thomas Östros hade ett annat. Det är den politik vi alla diskuterar år ut och år in, och det kommer Johnny Skalin också att få vara med om. Kärnfrågan är hur vi ska öka sysselsättningen och få ned arbetslösheten. Det är kärnfrågan, men lösningen på den är inte att säga nej till ökad invandring. Minskad invandring skulle nämligen inte innebära fler människor i arbete. Där har vi återigen företagsparallellen. Där har vi återigen synen att antalet jobb är givet och oföränderligt.

Johnny Skalin säger att han inte vet hur det är i andra länder; han ska bara diskutera Sverige. Men låt oss titta på de stora invandrarländerna USA, Australien och så vidare. De har tagit emot miljoner och åter miljoner människor, och dessa har inte drivits till arbetslöshet. Tvärtom är den amerikanska arbetsmarknaden den kanske mest dynamiska i världen och absorberar hela tiden nya invandrare. Så har det varit årtionde efter årtionde.

Anf. 62 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Fru talman! Vi kan se på de där länderna som du hänvisade till, Carl B Hamilton, eller på Frankrike eller Tyskland. Nästan samtliga länder har en lägre sysselsättningsgrad än Sverige har. Sverige, Norge och Danmark är de mest lyckade länderna i västvärlden vad gäller hög sysselsättningsgrad. De stora länderna – till exempel Kanada och USA

men också Frankrike och England – har visst haft en större andel invandrare, men procentuellt är det inget land som sticker ut mer än Sverige, som har haft den största asylinvandringen i hela västvärlden. Om det är som Hamilton säger – att det inte spelar någon roll hur många som flyttar hit för om de flyttar hit kommer de att konsumera – kan vi väl också tänka tanken att öka invandringen till 200 000 eller 300 000 per år, för det spelar visst ingen roll.

Anf. 63 ANNIE JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Sverigedemokraternas politik gör skillnad på människor och är därtill inkonsekvent. Det märks inte enbart i den retorik de använder, där de gör gällande att invandringen är roten till alla problem i det svenska samhället, utan även när man detaljstuderar förslagen i deras skuggbudget.

Låt mig ta instegsjobben som exempel. Dessa vill Sverigedemokraterna avskaffa eftersom de anser att instegsjobben innebär en ”skattesubventionerad diskriminering av svenskar”, men motsvarande diskriminering av andra grupper i samhället är uppenbarligen helt i sin ordning: Nystartsjobben för långtidsarbetslösa, för arbetslösa unga och för 55-plussare ska uppenbarligen få finnas kvar. Funktionshindrade ska ha rätt till stöd och hjälp att komma tillbaka. Hälften av regeringens halvering av arbetsgivaravgiften för unga accepteras också.

Sverigedemokraterna säger att man vill se till att ”regelverken inte diskriminerar någon på arbetsmarknaden”, men det är just precis vad Sverigedemokraternas inkonsekventa politik orsakar! Syftet med de subventionerade anställningarna i olika former är just att hjälpa människor och grupper som står långt från arbetsmarknaden att få in en fot – att bryta utanförskapet, få ett jobb, få en lön och kunna försörja sig själva. Varför har viss rätt till stöd och hjälp att komma tillbaka, få en möjlighet till ett jobb, samhörighet och värme medan andra, invandrare, förvägras denna rätt? Varför kallar ni det diskriminering när det gäller invandrare men inte när det gäller andra grupper i Sverige?

Vi måste se till att alla människor som vill och kan jobba ska få den möjligheten. Vi måste också hitta verktyg för att ännu fler människor i vårt land ska få ett jobb. Därför är regeringens och Centerpartiets ambition om bland annat en utredning om sfi-peng med fler aktörer för att man ska lära sig svenska viktig, liksom införandet av nystartszoner. Det är mycket viktigt att inte se människor som problem utan som tillgångar, och därför är det viktigt att sätta rätt politiska instrument för att lyfta människor ur utanförskap och in i arbete. Där är instegsjobben oerhört viktiga.

Anf. 64 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Fru talman! Under de senaste 20 åren har sysselsättningen och arbetsmarknadspolitiken misslyckats. Bara 30 procent av de invandrare som har bott upp till två år i landet är sysselsatta. Sedan kan man diskutera vad sysselsättning innebär – på vilket sätt är de sysselsatta, och har de verkligen jobb?

Det tar 20 år att uppnå en sysselsättningsgrad på 70 procent, medan den inhemskt födda befolkningen har en sysselsättningsgrad på 80 procent, enligt Svenskt Näringsliv.

Det är klart att ett sådant här förhållande ställer till en viss situation. Därför accepterar vi också halva sänkningen till ungdomar. Vi föreslår också helt slopad arbetsgivaravgift för lärlingsanställningar för ungdomar. Ni har ju skapat en situation där stora grupper, väldigt många människor, står utanför arbetsmarknaden och har väldigt svårt att komma in på arbetsmarknaden. Vi måste ta hänsyn till den verklighet som ni har skapat. Jag kan inte se att det är en inkonsekvent politik som vi för.

Att vi däremot motsätter oss instegsjobben är fullständigt naturligt. I

första hand bör vi ta hand om de människor som vi har här i Sverige i dag, och vi ska göra det på ett sätt som verkar lika för dem alla. Genom instegsjobben delar vi faktiskt upp den inhemska befolkningen och den invandrade befolkningen, de som har kommit hit, i två olika grupper. Vi anser inte att Sverige ska genomföra någon politik som agerar med kvotering som ändamål.

Anf. 65 ANNIE JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Detta var ett lysande exempel på hur man delar upp människor som faktiskt bor i landet Sverige. Decennier av en totalt misslyckad integrationspolitik gör att vi står här och diskuterar den här frågan. Men det är inte människor som är problemet. Det är en politisk flathet under decennier som har gjort att människor i dag lever i utanförskap. Den har gjort att vi faktiskt har minskat utanförskapet de fyra senaste åren när vi med offensiva åtgärder har lyckats få människor att komma tillbaka i arbete och få en lön.

Sverige har också blivit oerhört rikt på frihandel och öppenhet mot omvärlden. Som en liten öppen ekonomi gynnas vi av ett fritt och mångfasetterat utbyte med andra länder. Det må handla om handel med varor och tjänster, investeringar, tekniköverföringar, student- och forskningsutbyten och migration. Forskning visar entydigt på att inga länder har uppnått välstånd genom att stänga sina gränser. Tvärtom är det genom ökad frihandel och öppenhet som vi kan fortsätta förbättra välståndet i Sverige. Delar Johnny Skalin den synen?

Anf. 66 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Fru talman! Jag delar Annies uppfattning här. Vi ska ha frihandel och ett samarbete med Europa och de länder som står oss närmast handelsmässigt. Men jag tycker för den sakens skull inte att vi kan likställa Sverige och Sveriges befolkning med hela världen, som Annie Johansson gör.

Jag ser faktiskt att vi i första hand riktar vår energi mot Sverige och de problem vi har här och att vi utifrån det också bryr oss om vår omvärld. Det är också därför vi vill stärka stödet till UNHCR och ge människor med ett verkligt flyktbehov den hjälp de faktiskt behöver. Det är faktiskt tvärtemot den politik ni bedriver. Det är ni som kallar oss för främlingsfientliga och allt möjligt annat, men jag skulle vilja vända på det och säga att det är ni som har en hemsk människosyn.

Anf. 67 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Fru talman! Sverigedemokraterna pratar i sitt anförande om delaktighet, långsiktighet och sammanhållning, men jag menar att deras ekonomiska politik snarare drar isär landet och minskar sammanhållningen.

Låt oss titta på en del av er ekonomiska politik! Ni vill inte ha en skatt på förmögna. Det vill säga att ni tycker att det är bra med stora inkomstskillnader i samhället. Ni tycker att det är okej att ha skattebidrag till städning, det vill säga att rikas städning ska subventioneras av låginkomsttagare – pensionärer med låg inkomst eller andra med låg inkomst. Ni tycker att det är okej att bromsen i pensionssystemet slår till, och att det är bättre med lägre pensioner än höjda avgifter till pensionssystemet.

Ni tycker att det är bra med och till och med föreslår en urholkning av LAS, det vill säga att arbetsgivare ska få lättare att säga upp löntagare, precis som om inte deras makt i dag var stor nog. Ni försvarar utförsäkringen av sjuka – svårt sjuka människor. Ni vill dessutom ha skatteskillnader mellan dem som är sjuka och arbetslösa och dem som har jobb, det vill säga ökade inkomstskillnader och en syn om närande och tärande.

Ni tycker att det är riktigt att rika villaägare ska betala samma fastighetsskatt som en radhusägare. Det vill säga att det ska vara samma fastighetsskatt för en villa vid havet med helikopterplatta och

tennisbana som för ett radhus i Gävle.

Er ekonomiska politik slår på punkt efter punkt mot de människor som har låga inkomster, är utsatta och har mindre makt. Det är en feg politik. I stället för att ta ert ansvar och slå uppåt riktar ni all er kraft nedåt. Med er politik ökar ni inkomstskillnaderna, förskjuter maktförhållandena till dem som redan har makt och låter dem få ännu mer makt. Varför då? Det vill jag veta.

Anf. 68 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Fru talman! Ulla Andersson säger att vi vill slopa skatterna på de förmögna. Det handlar alltså om förmögenhetsskatten. Det är något som vi har majoritet för här i riksdagens kammare, och det är jag ganska glad för.

Vi kan inte ha ett system som på ett avgörande sätt skiljer sig från dem i vår omvärld. Sverige är inte någon isolerad ekonomisk ö. Förmögenhetsskatten kan man också se som frivillig. Tittar man på hur det var under den gamla regeringen införde ni lättnader och totala undantag för elva miljardärer, tror jag det var. Ni är inte heller särskilt konsekventa i den frågan i så fall.

Vi tycker att RUT är ett rättvist system. Det skapar jobb eftersom det gäller lika för alla. Det gäller framför allt våra förslag om att pensionärer ska få skattelättnader när de söker hushållsnära tjänster. Vad gäller LAS och småföretagarna står vi för en småföretagarpolitik. Kollar vi under förra mandatperioden ägde hela sysselsättningsökningen rum bland landets små och medelstora företag. Det är viktigt att prioritera att vi fokuserar på småföretagarna och ge småföretagen en chans att växa och bli medelstora och kanske morgondagens stora företag.

De senaste hundra åren har vi inte fått ett enda storföretag här i landet. Jag tycker att det är väldigt viktigt att fokusera på näringspolitiken.

Vi försvarar inte utförsäkringarna. Liksom de rödgröna satsade vi lika mycket pengar för att göra någonting åt systemet där människor med giltigt skäl blev utförsäkrade.

Anf. 69 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att Sverigedemokraterna inte vill ändra regelverket för de utförsäkrade. Det står du nu här och förnekar, men ni har hittills inte ett enda sådant förslag.

Jag menar på att er politik ökar inkomstskillnaderna i landet väldigt kraftigt. Det leder till minskad sammanhållning och att vi drar isär landet. Med ökade klyftor kan vi se att det blir en sämre ekonomisk utveckling och att människor mår sämre. Det visar den samlade forskningen på området. Det är tydligen något som Sverigedemokraterna inte vill se framöver.

Fru talman! Jag skulle till sist vilja ha en kommentar. Jag undrar om Johnny Skalin har någon synpunkt på att Sverigedemokraterna i dag kanske till och med slås av Saudiarabien. Ni har en kvinna som ordinarie ledamot i de 16 utskotten. Det skulle vara bra med en kommentar också på det.

Anf. 70 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Fru talman! Att vi inte har några förslag vad gäller sjukförsäkringen stämmer inte. Vi tycker att varje sjukförsäkrad person ska ha rätt att träffa en läkare hos Försäkringskassan för att Försäkringskassan ska göra en god bedömning av de människor som saknar förmåga att arbeta.

Vad gäller inkomstskillnader är vi för de fyra jobbskatteavdragen, och det är också de rödgröna nästan helt och hållet. Jag förstår egentligen inte diskussionen och retoriken att vi skulle slå mot det fattiga. Det gör vi inte.

Vi satsar tvärtemot på välfärden. Vi vill stärka a-kassan. Vi vill markera så att sjukförsäkringssystemet också fungerar.

När det gäller våra invalda kvinnor är det vår kongress som beslutar vilka vi nominerar till våra riksdagsplatser. Vi kvoterar inte heller där. Vi tillsätter människor utifrån kompetens.

Anf. 71 ANDERS SELLSTRÖM (KD) replik:

Fru talman! En av de viktigaste orsakerna till varför jag blev kristdemokrat är vår syn på människovärdet. Det är inte bara att alla människor är lika värda utan att de har ett unikt och okränkbart värde. Det har varit vägledande för mig som politiker under många år. Mot detta står Sverigedemokraterna som graderar människor och ställer människor med olika hudfärg mot varandra.

I Sveriges Kommuner och Landsting har vi jobbat fram en rapport som heter *Välfärdens framtida finansiering*. Jag satt med i den arbetsgrupp som tittade på hur det ser ut framöver på 5–25 års tid vårt land. Vi har starka demografiska förändringar på gång. Det innebär att allt färre ska axla ett allt större ansvar för vår gemensamma välfärd på grund av att det blir allt fler äldre i vårt land.

Det innebär att fler måste komma in i vårt land och arbeta för att vi ska uppehålla välfärden. Sverigedemokraternas politik slår direkt mot välfärdens kärna i och med att man inte vill se till att vi får fler händer och fötter i vårt land som kan arbeta. Det räcker inte att vi ökar barnafödandet i vårt land under den kommande perioden. Vi måste också öka invandringen för att kunna upprätthålla vår välfärd.

Jag har hört på dig när du har stått i talarstolen, Johnny Skalin, och propagerat för någonting helt annat. Det skulle innebära att ni slår ett slag direkt mot sjukvården, skolan, barnomsorgen och pensionerna genom att föra en politik för att se till att vi inte får in folk till att upprätthålla välfärdens kärna. Det tycker jag är direkt olämpligt och till och med skamligt.

Anf. 72 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Fru talman! Anders Sellström säger att vi kränker människovärdet och att vi delar in människor utifrån hudfärg. Det är inte sant. Det finns åtminstone inte något dokument eller något uttalande från en offentlig hög företrädare. Det kanske finns något exempel tidigare någon gång i historien, vad vet jag. Men jag känner inte till att någon har sagt någonting om att vi delar in människor efter hudfärg, för det gör vi inte. Vår politik handlar om kultur i första hand. Vi vill se att de människor som kommer till Sverige anpassar sig och blir svenskar.

När man tittar på hur det ser ut i framtiden säger Sellström att vi behöver öka invandringen för att klara försörjningsbördan. Det är inte heller sant. SCB:s, Statistiska centralbyrån, långtidsprognos sträcker sig ända fram till år 2030. I båda scenarierna kommer utanförskapet att bestå av runt en miljon människor eller fler.

Att vi slår mot välfärden är inte sant. De som slår mot välfärden är de som bedriver en invandringspolitik som inte är anpassad efter de förhållanden som råder. Det är regeringen med Sellström som står för den politiken.

Anf. 73 ANDERS SELLSTRÖM (KD) replik:

Fru talman! Den utredning som är gjord på Sveriges Kommuner och Landsting bygger på en massa olika rapporter och forskning i bakgrunden. Den slår entydigt fast att vi behöver öka arbetskraften, alltså invandringen, för att klara den framtida välfärden och finansieringen av den. Annars gör vi inte det. Gör vi inte det slår vi precis mot det som du säger dig stå och värna här. Det innebär att du för kontraproduktiv politik. Å andra sidan har jag också hört dig säga: Ja, kan vi bara ge dem jobb är de välkomna hit.

Den rapport som Sveriges Kommuner och Landsting tagit fram visar entydigt på slutsatsen att vi behöver öka invandringen. Ponera att denna rapport som du påstår inte är riktig och sann är sann, skulle då

Johnny Skalin och Sverigedemokraterna i detta läge ställa oss upp och säga: Visst, vi ska värna välfärden. Vi välkomnar fler invandrare till vårt land. Skulle du då göra det uttalandet?

Anf. 74 JOHNNY SKALIN (SD) replik:

Fru talman! Jag har inte lärt SKL:s rapport, men jag har läst SCB:s rapport. Den säger att vi har ett utanförskap på runt miljonen eller över miljonen ända fram till år 2030. Sedan kan det givetvis finnas rapporter som talar andra språk och som anpassar sig efter den politik som bedrivs där man till exempel inte satsar nog med resurser på utbildning och matchning. Det skapar ett problem på arbetsmarknaden, förstör arbetsmarknadens funktion och skapar ett behov av specialister från utlandet. Det är ni som har byggt upp den politik och verklighet som råder.

Du säger att vi kan lösa det genom att öka invandringen. Men det är vad ni har gjort hela tiden. Ni har ökat invandringen vartenda år sedan ni tillträdde. Det bara ökar. Invandringen har för den sakens skull inte löst problemen på arbetsmarknaden. Fortfarande har befolkningen ökat med 290 000 människor på bara 100 000 nya jobb. Ni har faktiskt misslyckats.

Anf. 75 ULLA ANDERSSON (V):

Fru talman! Vi har fått en budget upplagd efter principen om den starkes rätt. Det genomsyrar förslag efter förslag i regeringens politik. Vi ser det i att skatteklyftan mellan pensionärer, sjuka och arbetslösa och dem som har jobb ska bestå och utvidgas. Vi ser det i att inkomstskillnaderna ska fortsätta att öka. Vi ser det i bakslagen för kvinnors ekonomiska oberoende. Inkomstklyftan mellan kvinnor och män har ökat med 10 000 kronor om året under mandatperioden. Det finns inga förslag på regeringens agenda som kommer att vända denna trend – snarare tvärtom. Dessutom halveras nu anslaget för jämställdhetsåtgärder.

Vi ser det i att under den borgerliga regeringen ska massarbetslöshet vara det konstanta läget. Vi ser det i att studenterna får låna sig till en bättre ekonomi i stället för höjda studiebidrag, som tre av fyra regeringspartier tidigare har utlovat. Det här kallar finansministern för att ta ansvar för Sverige.

Enligt den förra socialförsäkringsministern gjordes ändringarna i sjukförsäkringen för att finansiera en del av regeringens skattesänkningar. Svårt sjuka människor tillåts inte längre vara sjuka, utan tvingas ut i sjukförsäkringen för att stå till arbetsmarknadens förfogande. I stället för att ändra på det sjuka regelverket, som människor med ett uns av medmänsklighet i kroppen skulle ha gjort, anställs en spin doctor. Det är en reklammakare betald av oss skattebetalare som ska få oss att inse att det är oss det är fel på – vi som inte tycker att man ska sparka på sjuka människor. Det är tydligen de sjuka det är fel på som inte blir friska när regeringen har bestämt det.

Regeringens löfte att se över om reformerna har haft ”icke avsedda konsekvenser” blir som ett slag i ansiktet på alla dem som har drabbats av den cyniska politiken. Jag undrar om det var sjukförsäkringen Reinfeldt tänkte på när han läste upp regeringsförklaringen: ”Vi vill lägga grunden för ett mer rättvist samhälle som håller ihop, där människor kan känna trygghet.” Tänkte han på att Sverige fick en kvarts miljon fler fattiga under förra mandatperioden, varav 80 000 barn? Eller tänkte han på att inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män hade ökat med 10 000 kronor? Eller tänkte han på att det var massarbetslöshet med en fördubbling av antalet långtidsarbetslösa ungdomar, där en av tre är långtidsarbetslös?

Reinfeldt vet allt det här. Ändå säger han att det är ett starkt Sverige vi ser växa fram. Det är mer sant att säga att regeringen har byggt

landet efter principen om den starkes rätt. Det handlar på ett plan om oss – vi som inte har blivit allvarligt sjuka eller råkat ut för en olycka och som inte har förlorat jobbet i krisen. Regeringen trampar på folk som har råkat illa ut och säger till oss andra att det är för vår skull.

Det är grundfalskt. Kostnaderna för att slå på den som ligger är djupa och långsiktiga. Det handlar om människor som kanske aldrig kommer att kunna arbeta fullt ut därför att de har förvägrats en fungerande rehabilitering eller möjligheter till vidareutbildning eller omskolning. Att sätta skattesänkningar före dessa investeringar kommer att stå oss dyrt.

Regeringen fortsätter att dela in oss i grupper av närande och tärande. Under de senaste fyra åren har regeringen med kuslig precision styrt i en riktning som leder till ett helt annat samhälle. Det vi ser är en politik för ett stelnande klassamhälle.

OECD visar på en rad faktorer som är knutna till hög social rörlighet. Låt oss gå igenom dem och jämföra dem med regeringens politik! En sådan faktor är att skolan är socialt blandad och att den kunskapsmässiga sorteringen och graderingen sker sent. Regeringen driver tvärtom på för att eleverna ska tvingas välja inriktning tidigare och sorteras i A- och B-lag. Den vill införa elitklasser. En andra chans får man se sig i himlen efter.

En annan faktor som OECD tar upp är en väl utvecklad offentlig sektor och progressiva skatter. Regeringen riktar i stället skattesänkningar till de rikaste samtidigt som den låter tusentals jobb dras bort i skolan och vården.

En tredje faktor är en stark arbetslöshetsförsäkring. Det är inte svårt att se varför det ger social rörlighet. Det ser till att människor kan stå upp också efter den hårda smäll det kan vara att förlora jobbet. Regeringen slår sönder försäkringsskyddet så att den som har tappat jobbet i krisen får se sin inkomst halveras.

En fjärde faktor är hög facklig organisationsgrad och kollektivavtal som täcker en stor del av arbetsmarknaden. Här har vi sett hur anslutningsgraden har fallit med regeringens politik. Det har blivit lättare för oseriösa företag att konkurrera med lönedumpning än med produktivitet.

En femte faktor är små inkomstskillnader. Enligt Statistiska centralbyrån har inkomstskillnaderna i Sverige aldrig varit större än de är i dag.

På punkt efter punkt driver regeringen en politik som försvårar den sociala rörligheten och därmed förstör möjligheter för människor och för ekonomins utveckling.

Statsministern säger att den största klyftan finns mellan dem som har ett arbete och dem som står utanför arbetsmarknaden. Då infinner sig en stilla undran: Är det inte just det som är meningen med regeringens så kallade arbetslinje? En av tio heltidsarbetande får ut 80 procent i arbetslöshetsersättning. Som extra plåster på såren får den som har förlorat jobbet betala högre skatt. Avgifterna i a-kassan blir högre vid hög arbetslöshet.

Regeringen räknar med att arbetslösheten i slutet av mandatperioden ska vara tillbaka där den var när Anders Borg tillträdde som finansminister. Vi är då tillbaka på ruta ett i ett flera grader kallare samhälle. Resultatet av 100 miljarder kronor i sänkta skatter leder inte ens till att vi lämnar stadiet av massarbetslöshet. Men numera kanske full sysselsättning är lika med 6 procents arbetslöshet. Vi ser inte ett enda nytt skarpt förslag för nya jobb i budgetpropositionen.

Politiken fungerar inte om syftet är att sänka arbetslösheten. Däremot fyller den med stor framgång ett helt annat syfte: att pressa tillbaka löner och arbetsvillkor. Det är det gamla klassamhället som är ledstjärnan.

Kärnan i regeringens princip om den starkes rätt är de starka ägargruppernas rätt. De som pumpade in miljoner i Moderaternas

valkampanj har fått rejäl ränta på sina pengar. Regeringen bygger landet av och för de stora ägargrupperna.

Riskkapitalbolag dominerar den privata välfärdsmarknaden. Våra gemensamma tillgångar säljs ut till reapriser. McDonalds belönas med en ungdomsrabatt för arbetsförhållanden där väldigt få kan jobba någon längre tid.

Poängen med att vi ska bli kunder i vår egen välfärd har aldrig handlat om våra behov som brukare. Det handlar om att välfärd ska vara något som ägs och säljs av företag och finansieras av våra skattepengar. Vi bygger upp en enorm låtsasmarknad där företagen inte själva finansierar sin produktion.

Financial Times konstaterade nyligen att vården är en attraktiv sektor för riskkapital då den förväntas vara relativt immun mot konjunkturnedgångar. Eller med andra ord: Även när det blir kris blir folk sjuka och behöver vård och omsorg. Även i ekonomiska svackor är vi skattebetalare där och fixar vinsten. Därför är välfärden ett bra investeringsobjekt. Ett nytt Sverige växer fram där riskkapitalbolag skär guld med täljknivar. Det är vårt guld – våra gemensamma skattepengar. Avkastningen i omsorgsbranschen är mer än dubbelt så hög som i fastighetsverksamhet eller i elförsörjning. År 2008 tog de privata ägarna ut ca 7 miljarder i vinster på välfärden från dina och mina skattepengar.

De här vinsterna tränger ut viktig välfärdsverksamhet. Det hade räckt till 18 000 heltidstjänster inom vård, skola och omsorg. Utvecklingen är extra bekymmersam eftersom antalet anställda i välfärden har minskat med 33 000 de senaste två åren och förväntas minska med 20 000 i år. Vi behöver fler anställda i välfärden, inte färre.

Regeringens politik har inneburit större barngrupper i förskola och fritis och att lärartätheten har urholkats. Det är helt orimligt att rätten att göra vinst på skattemedel går före barns och gamlas utveckling och omsorg.

Med den tillfälliga satsning som regeringen gör 2011 på kommunsektorn kan vi se att kommunerna inte ens klarar kraven på god ekonomisk hushållning. Regeringen räknar med en otroligt låg kommunal konsumtion, långt under historiskt genomsnitt. Det är en minskning med över tre fjärdedelar från år 2009.

Skillnaden i levnadsvillkor mellan kvinnor och män har ökat de senaste fyra åren. Vi hade behövt en politik för ökad jämställdhet – en politik som ger bättre ekonomiska villkor för oss kvinnor såsom rätt till heltid via lagstiftning, rätt till barnomsorg på obekväm arbetstid, en stor satsning på mindre barngrupper i förskola och skola och bättre kvalitet i äldreomsorgen. Då hade vi kvinnor fått kraftigt förbättrade levnadsvillkor. Vår vardag hade sett annorlunda ut. Nu får vi se en fortsatt överföring från kvinnor till män. Som jag sade tidigare halveras dessutom budgeten för särskilda jämställdhetsåtgärder.

Kärnan i regeringens politik är att de starka ägargrupperna ska kunna få och ta sig vilka rättigheter som helst. De som redan har mycket ska ha mer. Vi vill i stället förändra Sverige i en mer solidarisk, jämlik och jämställd riktning. Då måste vi föra en politik som bygger på insikten om att vi behöver varandra och att alla ska få känna sig behövda och tas till vara. Om vi kan bygga den solidariteten i Sverige kan vi också sätta en helt annan politisk kurs – en politisk kurs för jämlikhet. (Applåder)

I detta anförande instämde Jacob Johnson (V).

Anf. 76 Finansminister ANDERS BORG (M) replik:

Fru talman! Ulla Andersson talar mycket om rättvisa. Vi vill bygga ett samhälle som präglas av sammanhållning. På den punkten har vi en samsyn, men det finns en grundläggande och djup skiljelinje mellan oss och Vänsterpartiet.

Vi tror att arbetslinjen, full sysselsättning, är utgångspunkten för att bygga rättvisa. Vi tror på ett samhälle som präglas av att människor kan och vill påverka sin egen situation genom eget arbete, ett samhälle som präglas av företagsamhet i vid mening där vi uppmuntrar till ansvarstagande investeringar och sparande och ett samhälle där kunskap utgör grunden för rörlighet med betyg, ordning och reda och välutbildade lärare som undervisar i matematik och andra komplicerade ämnen. Det ger rörlighet.

Det är därför vänsterpolitiken i praktiken har byggt ökade klyftor, det är därför de år vi hade med rödgrön majoritet ledde till att klyftorna i svensk ekonomi vidgades och det är därför vi kan se att vi tack vare arbetslinjen och tack vare en politik för full sysselsättning har klarat krisen med mer av sammanhållning och mindre av motsättningar än de flesta andra länder.

Arbetslinjen är grunden för rättvisa. Hur kan Ulla Andersson mena att vi bygger ett rättvist samhälle när Vänsterpartiet inte har en politik för full sysselsättning?

Anf. 77 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Fru talman! Jag tycker att Anders Borgs linje i den här budgetdebatten är väldigt intressant. Anders Borg pratar om arbetslinjen men lägger fram väldigt få förslag för att konkret skapa jobb. Det verkar som om Anders Borg har missat att vi har en massarbetslöshet i Sverige. Själv räknar han med 8,3 procents arbetslöshet nästa år. Det är väldigt många människor som får se sin vardag förstörd och sin ekonomi krossad och som känner en väldigt stor oro. En tredjedel av de arbetslösa är långtidsarbetslösa. Jag ser väldigt få åtgärder för att bistå dem att komma närmare arbetsmarknaden och finna ett jobb.

Låt mig ta ett exempel. Jag kommer från Gävleborg. Där var 16 500 arbetslösa i augusti, och det fanns 890 lediga jobb. Det betyder att regeringen anser att 15 600 gävleborgare är för slöa eftersom de, enligt regeringens arbetslinje, måste känna den ekonomiska piskan vina hårdare för att söka fler jobb. Men på vilket sätt, Anders Borg, får de jobb genom att a-kassan har sänkts kraftigt? På vilket sätt blir deras vardag bättre? På vilket sätt gynnar det full sysselsättning, om det inte är så, vilket du inte vågar erkänna, att din politik ska leda till sänkta löner och därmed en förhoppning om att arbetsgivarna ska anställa fler, om nu inte vinsterna i stället blir större?

Anf. 78 Finansminister ANDERS BORG (M) replik:

Fru talman! Ulla Andersson frågar förvånansvärt nog hur regeringens politik skulle kunna leda till ökad rättvisa och sammanhållning. Det är ju så uppenbart. Vi har värnat ansvarstagandet för offentliga finanser. I Spanien och Grekland ska det nu göras stora nedskärningar. Där ska offentliganställda sägas upp och pensionsåldern höjas. Så är det inte i Sverige. I Sverige kan vi fortsätta att satsa och förstärka arbetslinjen. Det är därför de nordiska länderna, Danmark, Finland och Sverige, ser ut att klara den här krisen bättre än många andra. Vi har fört en ansvarsfull ekonomisk politik.

Nu hör jag hur det höjs röster i Vänsterpartiet att man ska överge utgiftstak och överskottsmål. Man kan naturligtvis säga att det här är en alltför försiktigt budget från regeringens sida, men värnar man ordning och reda i offentliga finanser måste man se till att man återställer ordningen innan man går in i nästa kris.

Det är därför vår politik för full sysselsättning leder till rättvisa, och det därför Ulla Anderssons politik för arbetslöshet skulle leda till ökad orättvisa.

Anf. 79 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera, Anders Borg, att om du hade läst den rödgröna regeringsplattformen och vårmotionen kunde du ha sett

att vi hade förslag som skapade 100 000 fler jobb och utbildningsplatser än regeringens förslag.

Jag kan konstatera att din politik just nu innebär att vi kommer att ha en massarbetslöshet hela nästa mandatperiod. Om du menar att det är att ta ansvar vet inte jag riktigt vad ordet ansvar innebär längre. Jag tycker att det är en märklig arbetslinje. Den enda politik du har är en förhoppning om att sänkta skatter och sänkt a-kassa på något sätt ska leda till fler jobb. Du kunde ha tagit ansvar och bidragit med en politik som skapar fler arbetstillfällen, och du kunde ha gjort nödvändiga samhällsinvesteringar. Då hade vi kunnat pressa ned arbetslösheten och väldigt många fler människor kunde ha fått bidra till det här samhällsbygget. Det hade varit att ta ansvar för såväl den ekonomiska politiken som den enskilda människans möjligheter att bygga sig ett starkt liv. (Applåder)

Anf. 80 ANNIE JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet säger sig föra en politik för jämställdhet och vill bland annat ha en kvoterad föräldraförsäkring som ska delas lika mellan föräldrarna. Deras samarbetspartner Socialdemokraterna och Miljöpartiet har liknande lösningar som också skulle ge föräldrarna själva mindre att säga till om, men resultatet av de rödgröna förhandlingarna blev noll och intet.

Faktum är att det är alliansregeringen som levererar på jämställdhetsområdet, inte oppositionen. I budgetpropositionen lägger vi fram förslag om att föräldrar ska kunna vara föräldralediga samtidigt med föräldrapenning i 30 dagar under barnets första levnadsår. Det skapar möjligheter för föräldrar att gemensamt vara hemma under de första viktiga månaderna. Vi höjer barndelen i bostadsbidraget till ensamstående föräldrar. Dessutom ska jämställdhetsbonusen som uppmuntrar föräldrar till ett jämställt uttag av föräldraledighet betalas ut i anslutning till föräldrapenningen.

Samtidigt förlänger vi jämställdhetssatsningen i skolorna, insatserna för våldsutsatta kvinnor och kampen mot prostitution.

Hur blir det med de rödgrönas kvoterade föräldraförsäkring? Ska ni flytta makten från barnfamiljerna till oss lagstiftare?

Jag och Centerpartiet vill stärka människors egen makt och jämställdhet inte genom lagkrav och pekpinnar utan genom möjligheter och självbestämmande.

Anf. 81 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Fru talman! Det är lite intressant att konstatera att Centerpartiet och Kristdemokraterna har samma linje i jämställdhetspolitiken. Det får en att fundera vidare, om jag säger så. Ni, såväl som Kristdemokraterna, tycker att det är viktigare att man får bestämma själv än att jämställdheten faktiskt får råda. Ni sätter kvinnors livsförutsättningar på undantag. Det är rätt intressant att Centern och Kristdemokraterna har hittat varandra där.

Jag vet inte om Annie Johansson har missat att er politik har lett till att det har försvunnit 30 000 jobb i välfärden. Det är framför allt kvinnors arbetstillfällen. Det är framför allt vi kvinnor som drabbas eftersom det är vår fritid och vår vardag som påverkas av det.
Jag vet inte om Annie Johansson har missat att inkomstskillnaderna har ökat kraftigt under den förra mandatperioden. Jag vet inte heller om Annie Johansson har missat att regeringens reformer framför allt har gått till män.

Kanske är det till och med så att Annie Johansson har missat att ni halverar budgetposten för jämställdhet. Jag tycker att det verkar så när man hör på ditt inlägg. Du kan gå tillbaka och titta själv i budgetpropositionen. Där ser det faktiskt ut så. Det kanske du kan prata med Kristdemokraterna om. Det kanske är en gemensam linje ni har att det inte är så viktigt att satsa på jämställdhet, så därför kan man dra ned den budgetposten.

Om du hade menat allvar, Annie Johansson, med ambitioner att öka kvinnors frihet hade ni lagt fram en politik som verkligen utökar kvinnors frihet. Om vi tittar i den här budgetpropositionen kan vi se att kommunernas verksamhet kommer att fortsätta ligga på en konstant låg nivå hela mandatperioden enligt era egna beräkningar. Det betyder att viktiga investeringar som vi skulle behöva göra i förskolan, skolan och äldreomsorgen kommer att utebli. Det betyder att vi kvinnor kommer att få fortsätta att tvingas gå ned i arbetstid eller fixa allt detta på vår fritid för att ni inte tar ansvar för att öka och förbättra våra levnadsförutsättningar. Det beklagar jag djupt.

Anf. 82 ANNIE JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Jag ställer återigen frågan: Hur ska det bli med föräldraförsäkringen och de rödgröna partierna? Ska man komma överens om att det ska vara en delad och kvoterad föräldraförsäkring? Eller ska man fortsätta att diskutera den här frågan utan att komma fram till någonting?

Den här mandatperioden har alliansregeringen satsat på just jämställdhet. Vi har bland annat satsat på en handlingsplan när det gäller mäns våld mot kvinnor för att öka kvinnors frihet. Vi har satsat på skattesänkningar för låg- och medelinkomsttagare, varav många är kvinnor, för att framför allt öka friheten för just kvinnor. Vi har öppnat tidigare slutna och stängda marknader inom välfärden för att öka kvinnors frihet att välja arbetsgivare och för att öka deras möjligheter att bli egna entreprenörer.

På en rad olika områden har vi ökat kvinnors frihet, och vi kommer att fortsätta göra det.

Ulla Andersson säger att 30 000 jobb har försvunnit i välfärden. Det stämmer inte. Både SKL och SCB har faktiskt sågat dessa siffror. Välfärdstjänsterna inom den offentliga omsorgen har faktiskt bytt arbetsgivare och är i stället inom den privata sektorn. Antalet anställda i privata vårdföretag ökade med över 30 000 mellan 2006 och 2009, och fler nya vårdcentraler och omsorgsföretag har startats runt om i landet, vilket med kraft kommer att öka kvinnors frihet när det gäller fler arbetsgivare.

Anf. 83 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Fru talman! Det där samtalet får Annie Johansson ta med Konjunkturinstitutet som har konstaterat att det har försvunnit över 30 000 jobb i kommunsektorn under dessa två år, när privatiseringarna är bortrensade.

Jag ska fortsätta på privatiseringsspåret. Det tas ut stora vinster ur vår gemensamma välfärd. År 2008 var det 7 miljarder. Det är oerhört mycket pengar som skulle ha kunnat gå till en minskning av barngruppernas storlek i förskolan, till en bättre äldreomsorg, till fler heltidstjänster och så vidare. Men ni valde i stället att privatisera än mer. Dessa siffror kommer att stiga under de närmaste åren.
När det gäller frågan om föräldraförsäkringen kan jag ställa en motfråga. Är ni överens med Kristdemokraterna om att ta bort de så kallade pappamånaderna?

Vi rödgröna är överens om att det ojämna uttaget av föräldraförsäkringen är problematiskt eftersom det påverkar kvinnors löneutveckling, det påverkar kvinnors möjligheter till att få heltidstjänster, och det påverkar kvinnors möjligheter till karriärutveckling. Vi vill göra någonting åt det. Det verkar inte ni vilja göra.

Anf. 84 ANDERS SELLSTRÖM (KD):

Fru talman! Den 19 september gav svenska folket sin röst till Alliansen. Det var ett klart och tydligt besked om att den ekonomiska politik som Alliansen har fört under fyra år, genom såväl goda tider som kristider, är den rätta.

Kristdemokraterna ser tre viktiga uppgifter under den kommande mandatperioden. En uppgift är att bekämpa arbetslösheten och se till att det skapas fler jobb. Detta kan bara göras genom ordning och reda i de offentliga finanserna och en politik som både uppmuntrar arbete och ansvarstagande samt ökar möjligheterna för företag att växa och anställa.

En annan uppgift är att ge människor och familjer större frihet och mer tid, att ge dem större ekonomiska marginaler och att sätta en gräns för politiken. Kristdemokraterna tror på människors och familjers förmåga och vilja att ta ansvar för sig och sina medmänniskor. Människor ska kunna leva på sin lön och även ha råd att spara lite pengar på banken. När fler människor har förmåga att hantera det oväntade har vi fått ett samhälle som är både tryggare och friare.

En ytterligare uppgift är att avsevärt höja kvaliteten på det som politiken faktiskt ska göra. Äldreomsorgen behöver bli tryggare och erbjuda mer valfrihet i hela landet. Köerna i vården måste bort. Lärarna behöver ges tillräckligt med tid för att förmedla kunskap och skapa arbetsro. Sjukförsäkringen och andra trygghetssystem ska vara väl fungerande och fokusera på att hjälpa alla som med rätt stöd kan jobba så att de snabbt kan komma tillbaka till arbetslivet.

Fru talman! Med denna budget fortsätter vi vårt gemensamma arbete att ta ansvar för Sverige som vi påbörjade hösten 2006. Det är ett ansvar för ekonomin där fler och fler ges möjligheten att kunna stå på egna ben och känna glädjen i att försörja sig genom ett arbete. Bland annat därigenom kan ekonomiska klyftor i samhället minska. Fler företag ska starta, växa och stanna i vårt land.

Den avgörande utmaningen inför denna mandatperiod är att säkerställa den ekonomiska återhämtningen och att göra allt för att krisens negativa effekter på arbetslöshet och sysselsättning inte ska bli permanenta. Då kan vi hålla ihop Sverige och fortsatt värna välfärden.

De som drabbas värst om man slarvar med ekonomin är de mest utsatta – de som bäst behöver en väl fungerande barnomsorg, skola eller sjukvård och de som är beroende av att trygghetssystemen fungerar vid just sjukdom eller arbetslöshet. Vi kommer därför inte att kompromissa med ansvaret för de offentliga finanserna.

Fru talman! Sverige ska vara ett land där det lönar sig att arbeta och där fler vill anställa och fler företag kan starta och växa. Det lägger grunden för ett Sverige som står starkt när ekonomin tar fart. Budgetpropositionen präglas därför av förslag som säkrar att återhämtningen fortsätter, att jobben och företagen blir fler samt att arbetslösheten sjunker. Det kommer också att krävas riktade insatser mot dem med svag förankring på arbetsmarknaden. Det gäller arbetslösa, funktionshindrade och utrikes födda som löper risk att bli lämnade utanför när konjunkturen nu åter vänder. Det gäller också unga människor som måste få förbättrade möjligheter till tidig kontakt med arbetsmarknaden.

Sverige har i dag en starkare ekonomi än nära nog något annat land i Europa. Den positionen ska vi slå vakt om av flera skäl. Starka offentliga finanser är en förutsättning för en stabil återhämtning. Det skapar utrymme för viktiga reformer under de kommande åren. Därtill är långsiktigt ansvarstagande för svensk ekonomi avgörande för vår förmåga att rusta oss för framtiden.

Fru talman! Statens roll är att ange de ramar och regler som ska gälla för näringslivet och företagen, inte att äga och driva företag. Vi ska inte spekulera med skattebetalarnas pengar. Därför bör vi så snart det är möjligt fortsätta utförsäljningen av statliga företag. Här tänker jag på Nordea, Telia Sonera och SBAB. Tidigare försäljningar genomdrivna av min partikollega Mats Odell har använts på ett mycket klokt sätt för att minska just statsskulden, vilken nu är bland de lägsta i hela Europa. Minskade räntekostnader för lånen innebär att mer resurser finns för att värna om välfärdens kärna.

Fru talman! Det är inget självändamål att ha en skillnad i skatter

mellan pensionärer och dem som arbetar. Under den gångna mandatperioden har vi sänkt skatten med 5,5 miljarder kronor i två steg för pensionärerna, och nu sänker vi skatten ytterligare med 7 ½ miljard. Det är oöverträffat historiskt att kunna göra dessa skattesänkningar.

Men vi är också intresserade av de ambitioner som regeringen har att införa avdragsrätt för ideella gåvor. Men det räcker faktiskt inte med en ambition. Detta är en oerhört viktig reform som vi snart måste få genomförd.

Vi kristdemokrater och Alliansen gick till val på genomförande av avdragsrätt för gåvor till ideella organisationer. Min fråga till finansminister Anders Borg blir därför: När kommer denna ambitionsnivå att övergå till reell verklighet?

Anf. 85 Finansminister ANDERS BORG (M):

Fru talman! Det har varit en viktig budgetdebatt. Regeringens budgetproposition visar tydligt att Sverige står starkt när andra länder darrar och skakar. Vi har för 2010 en bnp-prognos på strax under 5 procent. Det är den kanske starkaste tillväxten bland alla industriländer. När andra länder dignar under budgetunderskott har Sverige en tydlig väg tillbaka till överskott och stabilitet. Vi ser att sysselsättningen kommer. Det är 100 000 fler i arbete i dag än förra året.

Detta är en stark grund att arbeta vidare på. Men det ger inte anledning att underskatta de risker som vi ser. Det finns en oro i världsekonomin. USA dignar under stora underskott och en skuldsättning i den privata sektorn som dämpar tillväxten. Vi har ett Europa där oro kring offentliga finanser utgör en fortsatt risk.

Det kommer – det kan vi vara säkra på – nya kriser. En robust ekonomisk politik tar hänsyn till detta. Den väger in riskerna, och den vill återställa ordningen i offentliga finanser innan vi kommer tillbaka till nästa kris. En robust ekonomisk politik nöjer sig inte med att sysselsättningen nu ökar utan vill arbeta vidare med att förstärka arbetslinjen. Det är två viktiga utgångspunkter för den ekonomiska politiken under de kommande åren.

I budgetpropositionen presenterar vi viktiga steg. Vi vidtar ytterligare åtgärder för jobben genom att satsa pengar på kommunerna, genom att stärka kunskapsbasen i skolan, genom att tillföra medel för fler praktikplatser och fler coacher. Vi vill också säkra att Sverige är ett välfärdssamhälle även efter krisen. Därför förstärker vi vårdgarantin, och därför gör vi ytterligare satsningar inom omsorgen.

Vi har också reformambitioner på lång sikt. Vi kan inte nöja oss med att sysselsättningen under de kommande åren ökar med 250 000 och att arbetslösheten nu minskar. Vi måste gå vidare och förstärka arbetslinjen. Det ska löna sig bättre att arbeta. Vi måste gå vidare med att förstärka arbetslinjen. Det måste finnas fler företag som vill anställa. Vi måste vidga vägarna tillbaka till arbetsmarknaden.

Denna debatt har präglats av ett tonläge av pragmatism och omprövning. Nu har vi ett ansvar inför väljarna att vi alla tar vår utgångspunkt i valrörelsen. Från vår utgångspunkt är valets utfall tydligt. Vi har fått ett mandat för ansvar. Det gäller ansvar för att upprätthålla ordning och reda i offentliga finanser, ansvar för att säkra att det inte byggs upp nya obalanser i svensk ekonomi och ansvar för att vi ska ha ordning och reda i den ekonomiska politiken.

Men också arbete och företagsamhet samt att det lönar sig att arbeta och att investera i kunskap och tillväxt på sikt är viktigt för att stärka arbetslinjen och också sammanhållningen.

Ett bra samhälle präglas inte av klyftor. Ett bra samhälle erbjuder en god välfärd till alla medborgare. En bra välfärd bygger på att vi har en politik för arbete åt alla. Det är detta som är vår utgångspunkt för arbetet under denna mandatperiod.

Anf. 86 THOMAS ÖSTROS (S) replik:

Fru talman! Den här debatten har inte signalerat någon beredskap för en omprövning hos Alliansen trots att regeringen nu är en minoritetsregering med en inte självklar väg framåt med sina förslag. Budgeten har sin speciella procedur för beslut i riksdagen. Men hundratals förslag kommer att lämnas för vilka regeringen inte har någon majoritet i riksdagen.

Det är heller ingen omprövning i den centrala delen av politiken, nämligen jobbpolitiken. När Anders Borg lägger fram en budget som visar på fyra år av högkonjunktur och som ändå slutar i en arbetslöshet 2014 på en nivå där man traditionellt brukar tala om massarbetslöshet fångar jag inte upp någon signal om omprövning av jobbpolitiken. Denna är ineffektiv och har inte fungerat. Den leder inte till en kraftigt minskad arbetslöshet. I stället permanentas utanförskapet.

Mest tydlig blir bristen på signaler till omprövning när det gäller välfärden och kommunsektorn. Under valrörelsen hävdades det att det inte var några uppsägningar inom kommunsektorn. Men i dag i budgetpropositionen redovisar regeringen att närmare 30 000 människor har fått lämna välfärden. Med hänsyn tagen till plusjobb och nystartsjobb återstår att ca 20 000 personer har fått lämna välfärden. Samtidigt visar regeringens egna bedömningar att kommunsektorn under de kommande åren kommer att ha underskott. Kommunerna klarar inte kraven på en god ekonomisk hushållning, enligt Finansdepartementet.

Framför oss har vi alltså en tuff tid för kommunerna. Ändå signalerar regeringen att man framöver prioriterar permanenta skattesänkningar framför att kommunerna får bättre möjligheter att upprätthålla en god kvalitet i skola, sjukvård och omsorg. Vad är det för typ av prioritering, och vilken omprövning signalerar det från en minoritetsregering som inte klarar den viktigaste frågan, kampen mot arbetslösheten?

Anf. 87 Finansminister ANDERS BORG (M) replik:

Fru talman! Låt mig börja med att tacka Thomas Östros för att han visar uthållighet i denna långvariga debatt. Vi kommer att ha många debatter framöver och har haft många under valrörelsen.

Thomas Östros efterfrågar en omprövning. Det är naturligtvis en viktig och relevant frågeställning för oss alla. Valrörelsen handlade om två huvudlinjer, om arbetslinje mot bidragspolitik. Det är alldeles tydligt att väljarna underkände bidragspolitiken.

Valrörelsen handlade om överbud mot ansvar. Det är alldeles tydligt att väljarna underkände överbudet. Ändå vill Thomas Östros nu argumentera för att vi ansluter oss till detta med att alltid kunna ge mer pengar till alla. Men så kan vi inte göra.

Vi ska alltid försöka nå breda samförståndslösningar. Det måste bygga på att vi ömsesidigt ser vägar framåt. Jag välkomnar att Thomas Östros valde en sådan inledning på den här debatten. Men att omprövningen skulle bygga på att vi ger upp arbetslinjen kan jag inte förstå. Vi måste ändå se vad som har hänt.

Vi har stärkt arbetslinjen och fattat svåra beslut. Vi har förstärkt jobbskatteavdraget. Nu kommer jobben tidigare än vi historiskt upplevt. Nu ser vi att Sverige har klarat krisen bättre än många trodde. Nu ser vi att sysselsättningen i Sverige kommer snabbare än som sker i andra länder och att arbetslösheten här är lägre än arbetslösheten i Tyskland, Frankrike och de flesta andra europeiska länder och långt under den nivå vi ser i USA.

Det kan ju inte vara så att vi ska ompröva huvudlinjerna här. En ansvarsfull ekonomisk politik med stabilitet i offentliga finanser samt arbetslinjen är det som lönat Sverige väl under krisen. Men naturligtvis välkomnar jag Thomas Östros mer öppna förhållningssätt.

Anf. 88 THOMAS ÖSTROS (S) replik:

Fru talman! Det var ett klart och tydligt besked: Ingen omprövning

när det gäller prioriteringen mellan skattesänkningar och välfärd. Trots att det nu är 30 000 färre som jobbar inom kommunsektor kommer skattesänkningar att gå före kvalitet i skola och sjukvård. Det tycker jag är bekymmersamt med tanke på att resultaten i skolan inte har utvecklats på det sätt som de borde ha kunnat utvecklas i ett land av Sveriges snitt. Det behövs en större lärartäthet och mindre klasser och samtidigt en tidig uppföljning i skolan för att vi ska klara att tillhöra de bästa i världen när det gäller skolresultat.

Inte heller när det gäller en omprövning av sjukförsäkringen har vi fått några sådana signaler i den här debatten trots den skarpa reaktion som regeringens väldigt hårda sjukförsäkringslag har skapat bland människor. Svårt sjuka människor utförsäkras nu. Det handlar om ca 15 000 personer utförsäkrade i år. Lika många blir det nästa år. Ändå finns det inte någon signal om omprövning och inga initiativ i budgetpropositionen.

Omprövningens tid är tydligen ännu inte här. Men en minoritetsregering bör tänka över sin strategi särskilt i de här frågorna när man så grovt har misslyckats när det gäller jobben och sjukförsäkringen.

Anf. 89 Finansminister ANDERS BORG (M) replik:

Fru talman! Thomas Östros har investerat mycket i att beskriva Sverige som det land som kanske klarat sig sämst, som det land där arbetslösheten har ökat mest och där utvecklingen varit sämre än utvecklingen i andra länder. Men det är en bild som inte överensstämmer med verkligheten.

Det är i Sverige vi nu ser att arbetslösheten minskar och sysselsättningen ökar och att vi är på väg tillbaka till överskott. Det är i Sverige vi ser att vi har klarat en kris utan allvarliga skador på sammanhållningen – detta medan andra samhällen nu dras isär av sociala konflikter och stora nedskärningar.

Det kan inte vara meningen att då ompröva detta med ansvar och arbetslinje – det som ger en stigande sysselsättning, ett minskat utanförskap och en sjunkande arbetslöshet. Jag tror inte att någon i dag skulle se det som klokt att vi omprövade och gick över till den ”för lite och för sent”-politik som Thomas Östros företrätt. Men låt oss vårda försöken att nå ett annat samtalsklimat och ett bättre arbete för att hitta breda lösningar under de kommande åren!

Anf. 90 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Fru talman! Sett till hur den privata välfärdsmarknaden ser ut kan man säga att av de fyra dominerande aktörerna inom handikappomsorgen är alla fyra riskkapitalbolag. Inom äldreomsorgen och sjukvården finns det sex stora aktörer. Fem av dem är riskkapitalbolag. Inom skolan finns det fyra stora aktörer. Tre av dem har riskkapitalbolag som ägare. Jag skulle vilja säga att så gott som samtliga dessa är registrerade i skatteparadis.

År 2008 när finanskrisen slog till sjönk vinsterna i näringslivet med över 13 procent. Denna nedgång drabbade emellertid inte de privata företagen inom välfärdssektorn. Där ökade vinsterna i stället med 5 procent. Man tog ut ungefär 7 miljarder kronor i vinst – av våra skattemedel som i stället kunde ha använts till ungefär 18 000 heltidstjänster inom vård, skola och omsorg.

Avkastningen på eget kapital i olika branscher är inom mineralutvinning 16 procent. Avkastningen när det gäller el, gas, värme och kyla är 15 procent. Inom bygg är avkastningen 22 procent, inom utbildning 23 procent, inom hälso- och sjukvård 25 procent och inom omsorg 33 procent.

Tydligen är vår välfärdssektor en väldigt lukrativ bransch. Därför undrar jag om finansministern ser något problem med att mångmiljardbelopp av skattebetalarnas pengar går till privata vinster i stället för att gå till att fler anställs inom sjukvården och skolan,

särskilt med tanke på att så många jobb försvunnit under de två senaste åren och beräknas försvinna i år.

Dessutom: Eftersom ni räknar med en kraftig minskning av den kommunala konsumtionen – under den kommande mandatperioden kommer den att ligga långt under ett historiskt genomsnitt – undrar jag, Anders Borg: Är stora vinster inom välfärden ett problem – vinster som dessutom inte ens beskattas i Sverige?

Anf. 91 Finansminister ANDERS BORG (M) replik:

Fru talman! Det råder ingen tvekan om att det går en djup skiljelinje mellan vår politik och Ulla Anderssons politik. Vi tror på den sociala marknadsekonomin, på en blandekonomi med starka företag som gör vinster och med starka fackliga organisationer och arbetsgivarparter som förhandlar om löner samt på ordning och reda i offentliga finanser. I en sådan social marknadsekonomi är det självklart att det finns utrymme och plats för privata initiativ och privat företagsamhet också inom vård och omsorg.

Det är naturligtvis inte ett problem att vi har fler som vill etablera sig inom äldreomsorg, handikappomsorg, barnomsorg eller skola. Ett likriktat samhälle där all välfärd måste skötas av det offentliga är inte ett samhälle som präglas av utveckling, mångfald och dynamik. I ett sådant samhälle skulle vi fastna i ett tänkande som leder till instängdhet och till att vi får en hög kostnadsutveckling i dessa verksamheter.

Därför är det från vår sida självklart att konkurrens och effektivitet är någonting som bör eftersträvas. Annars blir det nämligen mindre välfärd. Det är inte så att privat företagsamhet, privat initiativkraft, privat uppfinningsrikedom och privat omvandlingsförmåga är ett hot mot välfärden, utan det är grunden för välfärden. Det är naturligtvis också sant för vård och omsorg.

Sedan ska vi alltid vårda skattebetalarnas pengar. Vi ska inte betala ut en krona i onödan för skola eller barnomsorg, men det är precis lika sant för privata verksamheter som det är för offentliga verksamheter. Det finns väl drivna, vinstgivande privata verksamheter, och det finns sämre drivna privata verksamheter. Det finns också sämre drivna offentliga verksamheter. Det vore alltså fel att dra detta över en kam.

Det är dock alldeles självklart att privat företagsamhet, entreprenörskap och initiativkraft ger en mångfald, utveckling, konkurrens och effektivitet som är bra för vård och omsorg.

Anf. 92 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att Anders Borg inte tycker att det är något problem att 7 miljarder av våra gemensamma skattepengar tas ut i vinster i stället för att gå till välfärdsverksamhet.

Han tycker inte heller att det är något problem att de stora, dominanta aktörerna är riskkapitalbolag. De är dominanta på en låtsasmarknad. Det är inte så att detta är en marknad som övriga, som ministern hänvisar till, utan detta är en marknad där vi finansierar hela verksamheten med våra skattepengar. Det dessa bolag gör vinster på är framför allt att försämra arbetsvillkoren. Vi kan ta friskolorna som exempel. De har många färre anställda och många färre som är behöriga. Det är just detta man tjänar de stora pengarna på.

Jag trodde åtminstone att finansministern skulle tycka att det är ett problem att det är dubbelt så hög avkastning inom omsorgsverksamhet än inom till exempel elförsörjning. Jag tycker att det är djupt problematiskt att mina och många andras skattepengar ska gå till vinster i stället för till barnens utbildning, de äldres omsorg eller de sjukas sjukvård. Jag kan inte säga att kvaliteten är tillräckligt bra inom dessa verksamheter i dag, utan mycket behöver förbättras. Därför behövs pengarna i de kommunala välfärdsverksamheterna och inte i privata riskkapitalisters fickor.

Anf. 93 Finansminister ANDERS BORG (M) replik:

Fru talman! Det är ingen tvekan om att Ulla Andersson och jag har olika syn på privat företagsamhet, initiativkraft och marknadsekonomi. Vi är överens om att välfärd och trygghet är viktigt. Det är ett offentligt ansvar att alla människor ska få vård och omsorg efter behov. Jag vill dock vårda skattepengarna, så för mig är det viktigt att vi också har en öppenhet för entreprenörskap, företagsamhet och förmågan till anpassning och till att möta nya villkor.

Vi vet att kostnaderna för dessa verksamheter ofta minskar med mellan 5 och 10 procent när man får in mer konkurrens. Det är en viktig del i att klara en långsiktig välfärdsförsörjning i Sverige utan att vi får stigande kostnader. Där har vi olika syn. Vi tror inte på ett enhetligt samhälle präglat av förstatligande och instängdhet. Vi tror på privat initiativkraft och företagsamhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Budgetpropositionen bordlades.

352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och motsvarande utomlands)

Se 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)

Från regeringens hemsida http://regeringen.se 13 okt 2010:

Statsministern och statsråden

Sedan valet 2010 styrs Sverige av en borgerlig minoritetsregering. Följande personer ingår i regeringen:

Fredrik Reinfeldt
Statsminister
Statsrådsberedningen

Anders Borg
Finansminister
Finansdepartementet

Andreas Carlgren
Miljöminister
Miljödepartementet

Anna-Karin Hatt
IT- och regionminister
Näringsdepartementet

Beatrice Ask
Justitieminister
Justitiedepartementet

Birgitta Ohlsson
EU-minister
Statsrådsberedningen

Carl Bildt
Utrikesminister
Utrikesdepartementet

Catharina Elmsäter-Svärd
Infrastrukturminister
Näringsdepartementet

Erik Ullenhag
Integrationsminister
Arbetsmarknadsdepartementet

Eskil Erlandsson
Landsbygdsminister
Jordbruksdepartementet

Ewa Björling
Handelsminister
Utrikesdepartement

Gunilla Carlsson
Biståndsminister
Utrikesdepartementet

Göran Hägglund
Socialminister
Socialdepartementet

Hillevi Engström
Arbetsmarknadsminister
Arbetsmarknadsdepartementet

Jan Björklund
Utbildningsminister, vice statsminister
Utbildningsdepartementet

Lena Adelsohn Liljeroth
Kulturminister
Kulturdepartementet

Maria Larsson
Barn- och äldreminister
Socialdepartementet

Maud Olofsson
Närings- och energiminister
Näringsdepartementet

Nyamko Sabuni
Jämställdhetsminister
Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Peter Norman
Finansmarknadsminister
Finansdepartementet

Stefan Attefall
Civil- och bostadsminister
Socialdepartementet

Sten Tolgfors
Försvarsminister
Försvarsdepartementet

Tobias Billström
Migrationsminister
Justitiedepartementet

Ulf Kristersson
Socialförsäkringsminister
Socialdepartementet

Fördelningen av arbetsuppgifterna är ännu den 17 oktober 2010 inte het redovisad på regeringens hemsida.

PRESSMEDDELANDE 5 oktober 2010
Statsrådsberedningen

Sveriges nya regering

Statsminister Fredrik Reinfeldt har idag, 5 oktober 2010, förordnat följande personer till statsråd. Statsråd samt presskontakter följer nedan. För nytillträdda statsråd är presskontakten tillfällig tills vidare.

Statsminister Fredrik Reinfeldt

Roberta Alenius
070-270 72 17

Markus Nordström
070-238 67 30

EU-minister Birgitta Ohlsson

Jenny Sonesson
070-308 44 06

Justitieminister Beatrice Ask

Martin Valfridsson,
070-274 10 22

Migrationsminister Tobias Billström

Markus Friberg
0702-61 30 84

Utrikesminister Carl Bildt

Irena Busic
070-271 02 55

Biståndsminister Gunilla Carlsson

Peter Larsson
070-283 95 97

Handelsminister Ewa Björling

Monica Ohlsson
070-296 18 99

Försvarsminister Sten Tolgfors

Mikael Östlund
070-297 43 28

Socialminister Göran Hägglund

Petra Kjellarson
070-646 21 12

Barn- och äldreminister Maria Larsson

Niclas Thorselius
070-509 50 65

Civil- och bostadsminister Stefan Attefall

Martin Kits
070-535 07 87

Socialförsäkringsminister Ulf Kristersson

Niclas Bengtsson
070-353 78 22

Finansminister Anders Borg

Daniel Valiollahi
072-225 45 47

Finansmarknadsminister Peter Norman

Anna Charlotta Johansson
070-356 30 32

Utbildningsminister och vice statsminister Jan Björklund

Camilla Hansson
070 - 206 99 09

Jämställdhetsminister (bitr. utbildningsminister) Nyamko Sabuni

Yoav Bartal
070-357 51 94

Landsbygdsminister Eskil Erlandsson

Anna-Karin Nyman
070-519 01 59

Miljöminister Andreas Carlgren

Lennart Bodén
070-950 22 45

Närings- och energiminister Maud Olofsson

Håkan Lind
070-269 11 98

IT- och regionminister (bitr. näringsminister) Anna-Karin Hatt

Frank Nilsson
070-690 24 33

Infrastrukturminister Catharina Elmsäter-Svärd

Markus Sjöqvist
076-107 20 36

Kultur- och idrottsminister Lena Adelsohn Liljeroth

Sara Bengtsson
070-358 77 91

Arbetsmarknadsminister Hillevi Engström

Sebastian Carlsson
073-769 22 77

Integrationsminister (bitr. arbetsmarknadsminister) Erik Ullenhag

Anna Neuman
070 - 301 47 90

KONTAKT

Roberta Alenius
Presschef hos Fredrik Reinfeldt
08-405 49 04
070-270 72 17
e-post till Roberta Alenius
Markus Nordström
Pressekreterare hos Fredrik Reinfeldt
08-405 48 72
070-238 67 30
e-post till Markus Nordström

Statsrådens ansvarsområden

är ännu den 20 oktober 2010 inte helt redovisade på regeringens hemsida.

Här återges det som fanns på hemsidan 20 oktober 2010. Observera datum för uppdateringar som kan ligga före regeringsombildningen.

Om Regeringskansliet

Myndigheten Regeringskansliet leds av regeringen och består av Statsrådsberedningen, de olika fackdepartementen och Förvaltningsavdelningen. Till Regeringskansliet hör även ambassader, konsulat, representationer och delegationer vid bland annat FN, EU och OECD.

Regeringskansliets uppdrag är att stödja regeringen i dess uppgift att styra riket och förverkliga sin politik. Regeringskansliet leds av regeringen och är därmed en politiskt styrd organisation, där regeringen avgör arbetets inriktning och vilka frågor som ska prioriteras.

I Regeringskansliet, inklusive utlandsmyndigheter och kommittéväsendet, arbetar cirka 4 800 personer (2009). Budgeten för Regeringskansliet är cirka 7 miljarder kronor per år (2009). Anslaget ingår i statsbudgeten, utgiftsområde ett, och beslutas av riksdagen varje år.

Statsministern är chef för myndigheten

En väsentlig skillnad mellan Regeringskansliet och andra myndigheter ligger i ledningsformen. Medan andra myndigheter vanligtvis leds av en generaldirektör, som utses av regeringen, så är statsministern chef för myndigheten Regeringskansliet.

Inte bara statsministern har på detta sätt dubbla roller. Många statsråd är, förutom att vara ledamöter i regeringen, också departementschefer. I departementen kan det också finnas fler statsråd än departementschefen. De statsråden är då ansvariga för vissa sakfrågor inom departementets verksamhetsområde.

Närmast under departementschefen finns i regel tre typer av chefstjänstemän: statssekreterare, expeditionschef och rättschef. Det finns dessutom en departementsövergripande förvaltningschef som ansvarar för administrativa frågor i Regeringskansliet som rör flera departement.

Cirka 200 av runt 4 800 anställda är politiskt rekryterade

Varje statsråd har en politisk stab. Den politiska staben består oftast av en statssekreterare, en pressekreterare och en eller flera politiskt sakkunniga. De hjälper statsrådet i det politiska arbetet. Om statsrådet avgår slutar även de politiskt anställda sin anställning i Regeringskansliet.

Av Regeringskansliets omkring 4 800 anställda är cirka 200 personer politiskt rekryterade. All annan personal har kvar sina anställningar inom Regeringskansliet oavsett vilka som sitter i regeringen.

Tjänstemännen i Regeringskansliet arbetar med att ta fram underlag och utreda olika frågor inför regeringens beslut. Arbetet sker ofta i samarbete med andra berörda departement. Att styra myndigheterna, bland annat genom att skriva och följa upp de årliga regleringsbreven, och att förbereda internationella möten och företräda Sverige inom till exempel EU är andra viktiga uppgifter för de anställda.

Läs mer om hur regeringen och Regeringskansliet arbetar via länkarna till höger. Löner och statsrådsarvoden

Lönerna i Regeringskansliet varierar beroende på kompetens och arbetsuppgifter. Regeringskansliet tillämpar individuell och differentierad lönesättning.

Statsrådens löner omprövas en gång om året av Statsrådsarvodesnämnden vid riksdagen. Arvodet för statsministern är 140 000 kronor per månad och övriga statsråd får 112 000 kronor per månad (från den 1 juli 2010).

Utlandsmyndigheterna ingår också i Regeringskansliet

Till Regeringskansliet hör även utlandsmyndigheterna inom UD, det vill säga ambassader, konsulat, representationer och delegationer vid FN, EU, OECD med flera internationella organisationer.

Kommittéväsendet tillhör också Regeringskansliet, även om varje offentlig kommitté är en egen myndighet.

RELATERAT

- Kontakt och besök
- Lediga jobb
- Förvaltningschefens kansli
- Internrevisionen
- Regeringskansliets årsbok
- Så arbetar regeringen och Regeringskansliet
- Rosenbad och Regeringskansliets historia

Publicerad 1 april 2004 Uppdaterad 13 oktober 2010

Statsrådsberedningen

Fredrik Reinfeldt Statsminister
Birgitta Ohlsson EU-minister

Ansvarsområden

Leda och samordna arbetet i Regeringskansliet
Myndigheten Regeringskansliet leds av regeringen och består av Statsrådsberedningen, de olika fackdepartementen och Förvaltningsavdelningen. Till Regeringskansliet hör även ambassader, konsulat, representationer och delegationer vid bland annat FN, EU, OECD.

EU
Samordning av den svenska EU-politiken.

Den 1 juli till den 31 december 2009 var Sverige ordförande i EU:s ministerråd. EU har under svensk ledning varit en stark aktör både internt inom EU och externt. Det svenska ordförandeskapet hade särskilt fokus på våra prioriterade frågor, samtidigt som EU:s dagordning fördes framåt på alla övriga områden samt att det svenska ordförandeskapet representerade EU i relation till tredje land.

Regeringskansliets krishantering
Regeringen är ansvarig för krishanteringen på nationell nivå. Regeringskansliet är i detta avseendet stabsorgan till regeringen. Regeringens ansvar för krishanteringen gäller i första hand strategiska frågor medan ansvaret för ledning och samordning av det rent praktiska arbetet ligger på berörda myndigheter.

Publicerad 27 november 2009 Uppdaterad 21 april 2010

Arbetsmarknadsdepartementet

Hillevi Engström Arbetsmarknadsminister
Erik Ullenhag Integrationsminister

Ansvarsområden

Arbetslivspolitik
Frågor som rör arbetstid, arbetsorganisation, arbetsmiljö och arbetsrätt (utom diskriminerings- och jämställdhetslagstiftning), samt kompetensutveckling.

Arbetsmarknadspolitik
Arbetsförmedling, arbetsmarknadsutbildning, arbetslöshetsersättning och andra arbetsmarknadspolitiska frågor. EU:s sysselsättningsstrategi och Europeiska socialfondens program i Sverige.

Publicerad 14 december 2006
Uppdaterad 14 augusti 2008

Finansdepartementet

Anders Borg Finansminister
Peter Norman Finansmarknadsminister

Finansdepartementets ansvarsområden

Finansdepartementets uppgift är att arbeta för att uppfylla regeringens och riksdagens mål när det gäller den ekonomiska politiken. Finansdepartementet underlättar för regeringen att uppnå dessa mål genom att ta fram underlag och förslag till olika beslut. Här följer en kort presentation av departementets ansvarsområden.

Bostadsfrågor
Finansdepartementet ansvarar för bostadspolitiken inom ramen för samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande.

Ekonomisk politik
Ekonomisk politik är en sammanfattande benämning på åtgärder som regering och riksdag genomför för att påverka förhållanden i ekonomin. I statsbudgeten anger regeringen den ekonomiska politikens inriktning. Finansdepartementets har en central roll i arbetet med statsbudgeten och utformningen av den ekonomiska politiken

Finansmarknad
Finansdepartementet har ansvaret för regleringen av de finansiella marknaderna och för arbetet i EU inom det finansiella området. Departementet verkar för ett effektivt finansiellt system som är stabilt och där konsumenternas intresse skyddas. Systemet skall även ge utrymme för produktutveckling, nyetablering och ökad konkurrens

Försäljning av företag med statligt ägande
Regeringen anser att det statliga ägandet av företag bör minska. Finansdepartementet ansvarar för försäljningsprocessen av företag med statligt ägande.

Internationellt ekonomiskt samarbete
Finansdepartementet ansvarar för Sveriges medverkan i internationellt och finansiellt samarbete och förbereder vilken ståndpunkt Sverige ska ha i olika ekonomiska politiska frågor. Läs mer om det ekonomiska samarbetet inom EU, EU-budgeten, EMU och euron och internationella finansiella organisationer.

Kommuner och landsting
Finansdepartementet ansvarar för allmänna bidragen och statliga bidrag till kommuner och landsting och kommunala utjämningssystemet. Här hittar du information om kommunal ekonomi, kommunal lagstiftning, organisation och styrning.

Länsstyrelser
Finansdepartementet ska verka för att länsstyrelserna har förutsättningar att kunna göra ett bra arbetet. Läs mer om länsstyrelsernas ansvar, utveckling och regionalt styre.

Skatter
Finansdepartementet ansvarar för arbetet med att utforma förslag till lagar om skatter och sociala avgifter. Här får du veta mer om varför vi har skatter, skatternas storlek, olika former av skatter, intäkter från skatter och tullfrågor.

Spelfrågor
Den svenska spelpolitiken är en avvägning mellan att förebygga

spelberoende och att ta tillvara konsumenternas intresse av ett bra spelutbud.

Statlig förvaltning
Finansdepartementet ansvarar för frågor om pensioner, arbetsrätt, utbildning och ersättningsnivåer i statlig förvaltning, sätter upp mål för arbetsgivarfrågor och följer upp hur myndigheternas personalpolitik fungerar. Här kan du läsa om förvaltningsutveckling, personalpolitik, elektronisk förvaltning och myndighetsstyrelser.

Statsbudgeten
Varje vår presenteras ekonomiska vårpropositionen där ramarna för statens budget fastställs. På hösten presenteras den egentliga budgetpropositionen. Läs mer om regeringens budgetmål, förslagen, innehållet och hur det berör dig, utfallet av förra årets statsbudget och om ekonomisk styrning

Offentlig upphandling
Kommuner, landsting, statliga myndigheter och vissa av deras bolag upphandlar varor och tjänster för ca 500 miljarder kronor per år. Dessa upphandlingar ska göras med beaktande av svensk och gemenskapsrättslig upphandlingslagstiftning. Upphandlingslagstiftningen syftar till att underlätta varors och tjänsters fria rörlighet inom den Europeiska unionen vilket ger våra företag nya affärsmöjligheter.

Uppdaterad 12 oktober 2010

Försvarsdepartementet

Sten Tolgfors Försvarsminister

Försvarsdepartementets ansvarsområden

Försvarsdepartementet arbetar för att uppfylla de mål som regeringen och riksdagen bestämt för försvarspolitiken, för skydd och beredskap mot olyckor samt för beredskap mot svåra påfrestningar på samhället i fred. Departementets ansvarsområden finns listade här.

Krisberedskap
Krisberedskap är förmågan att genom utbildning, övning och andra åtgärder samt genom den organisation och de strukturer som skapas före, under och efter en kring förebygga, motstå och hantera krissituationer. Det pågår ett kontinuerligt arbete med att förebygga hot och risker samt förberedelser som ska stärka krisberedskapsförmågan.

Skydd och beredskap mot olyckor
Skydd mot olyckor är del av krisberedskapen och omfattar åtgärder för att förebygga olyckor och begränsa konsekvenserna av olyckor. Med olyckor menas både olyckor vållade av människor och naturolyckor där människor, egendom eller miljö kan skadas.

Militära försvaret
I Sverige har vi ett totalförsvar som består av det civila och militära försvaret.

Det civila försvaret omfattar hela samhället med alla dess funktioner som måste fungera under kris och krig. Kommuner, landsting, länsstyrelser, statliga myndigheter, många företag och organisationer

har viktiga uppgifter inom det civila försvaret. Det civila försvaret är inte en organisation utan olika slag av verksamheter i samhället som genomförs för att stärka samhällets förmåga att kunna hantera höjd beredskap och krig.

Det militära försvaret omfattar den verksamhet som bedrivs av Försvarsmakten och delar av den verksamhet som bedrivs av de totalförsvarsgemensamma myndigheterna.

Sveriges säkerhetspolitik

Sverige verkar på många olika sätt för fred, säkra samhällen och internationellt samarbete runt Östersjön, i Europa och i världen. Sveriges säkerhetspolitik syftar till att bevara vårt lands frihet och nationella självständighet, bidra till stabilitet och säkerhet i vårt närområde, samt stärka internationell fred och säkerhet.

Internationell verksamhet

Det internationella engagemanget är en av de viktigaste uppgifterna inom det svenska totalförsvaret. Genom internationella fredsfrämjande och humanitära insatser bidrar vi till en säkrare omvärld.

Fredsfrämjande insatser

Sveriges engagemang i internationella fredsfrämjande insatser syftar ytterst till att bidra till att upprätthålla internationell fred och säkerhet och därmed underlätta för en rättvis och hållbar global utveckling. Svenskt deltagande i fredsfrämjande insatser handlar i förlängningen också om att främja vår nationella säkerhet och svenska intressen.

Nordiskt försvarssamarbete

De nordiska länderna har, sedan länge ett mycket nära och väl fungerande samarbete på försvarsområdet. Samarbetet är byggt på ett ömsesidigt förtroende, vilket gör det unikt och tillåter att även frågor av känslig karaktär diskuteras. De nordiska länderna är överens om att vi har mycket att vinna genom erfarenhetsutbyte, samverkan, gemensamma lösningar och gemensamt agerande.

Kvinnor i konfliktområden

I krigsregioner har mannen av tradition en särställning och kvinnans rättigheter och betydelse för stabilitet i ett land förbises. År 2000 upprättade därför FN "Resolution 1325". Den angriper problemet och kräver att kvinnors situation i konflikter ska beaktas särskilt och att de involveras i arbetet med att skapa fred och återuppbygga landet.

Europas försvarspolitik

EU har sedan 2001 en gemensam säkerhets- och försvarspolitik. Den syftar till att utveckla unionens förmåga att förebygga och hantera kriser och konflikter utanför EU:s gränser. Detta görs via gemensamma miltära insatser men också civila humanitära räddningsinsatser.

Folkrätt: krigets lagar

Försvarsdepartementet ansvarar för det nationella införandet av den internationella humanitära rättens regler i Sverige, det vill säga den del av folkrätten som är tillämplig vid väpnad konflikt.

Underrättelsefrågor

Underrättelsetjänst bedrivs till stöd för svensk säkerhets, utrikes- och försvarspolitik. Underrättelsetjänsten bidrar till att stärka Sveriges långsiktiga utrikes- och säkerhetspolitiska handlingsfrihet och vår försvarspolitiska förmåga.

Publicerad 10 mars 2004 Uppdaterad 17 mars 2010

Förvaltningsavdelningen

Förvaltningsavdelningens ansvarsområden

Förvaltningsavdelningen är Regeringskansliets gemensamma resurs och ansvarar för departementsövergripande förvaltningsfrågor. Förvaltningschefen i Statsrådsberedningen är chef för Förvaltningsavdelningen.

Förvaltningsavdelningen:

- Ger förvaltningschefen stöd i uppgiften att ansvara för administrativa frågor som rör flera departement eller kommittéer
- Ansvarar för planering och uppföljning av Regeringskansliets ekonomiska redovisning
- Samordnar, utvecklar och ger stöd till departementen kring arbetsgivar- och personalpolitik, personaladministrativt stöd, kompetensförsörjning, arbetsmiljö, IT-stöd, arkiv och diarier, bibliotek, information och kommunikation, lokalförsörjning, upphandling, kommittéservice, säkerhetsskydd och beredskap, telefonservice, lokalvård samt expeditions- och distributionsservice
- Driver och samordnar förändrings- och förnyelsearbetet i Regeringskansliet och utvecklar nya styr- och arbetsformer

Publicerad 13 april 2004
Uppdaterad 27 juni 2008

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Nyamko Sabuni Jämställdhetsminister, biträdande utbildningsminister
Erik Ullenhag Integrationsminister

Ansvarsområden

Demokratifrågor
Arbetet med demokratifrågor syftar till att förstärka individens möjlighet till inflytande och att de mänskliga rättigheterna respekteras.

Diskrimineringsfrågor
Arbetet med diskrimineringsfrågor syftar till att minska diskrimineringen i samhället.

Integration
Samordning av regeringens integrationspolitik, invandrares etablering i samhället m.m.

Jämställdhet
Samordningsansvar för regeringens jämställdhetsarbete.

Konsumentfrågor
Konsumentskydd, produktsäkerhet, miljömärkning och konsumentorganisationer m.m.

Medborgarskap
Frågor kring medborgarskap och medborgarskapsslagstiftning.

Mänskliga rättigheter
Samordning och utveckling av insatser som ska främja och skydda de mänskliga rättigheterna på nationell nivå.

Minoritetspolitik
Skydd och stöd för de nationella minoriteterna och de historiska minoritetsspråken.

Politik för det civila samhället
Villkor och förutsättningar för organisationer inom det civila samhället.

Ungdomspolitik
Ungdomspolitiken syftar till att förbättra unga människors levnadsvillkor.

Urban utveckling
Regeringens arbetet med urban utveckling syftar till att främja en positiv utveckling av stadsdelar med ett utbrett utanförskap.

Publicerad 12 mars 2008
Uppdaterad 17 augusti 2010

Jordbruksdepartementet

Eskil Erlandsson Landsbygdsminister

Ansvarsområden

Jordbruksdepartementet är en del av Regeringskansliet. Departementet har ett brett verksamhetsområde och ansvarar bland annat för frågor som gäller jordbruk och miljöfrågor inom jordbruket, skogsbruk, fiske, rennäring, samefrågor, trädgårdsnäring, djurskydd, livsmedel, jakt och viltvård samt högre utbildning och forskning inom de areella näringarna.

Bioenergi från jord- och skogsbruket
Förnybar energi, vad är bioenergi, bioenergi - en förnybar resurs.

Djur
Djurskydd, Djurskyddskontroll, Djuretik, Foder, Fågelinfluensa, Hund och katt

Ekologisk produktion och konsumtion
Ekologisk odling, Ekologisk djurhållning, Lagstiftning, Konsument

Fiske
Gemensamma fiskeripolitiken, Fritidsfisket

Högre utbildning och forskning inom de gröna näringarna
SLU, Formas, Den gröna forskningen

Internationellt samarbete
FAO, WTO, OECD, Codex Alimentarius, IPPC, OIE

Jakt och viltvård
Jaktförordningar, Paragraf 28, Jägarorganisationer

Jordbruk
Hälsokontrollen, Marknadsordningar, Jordbruksreformen, Sockersektorn

Livsmedel
Säkra livsmedel, Märkning, Livsmedelskontroll

Landsbygdspolitik
Landsbygdsprogrammet, Åtgärder norra Sverige, Miljöförbättrande åtgärder

Matlandet
Visionen om Sverige - det nya matlandet

Naturresurser och miljö
Ett rikt odlingslandskap, Ingen övergödning, En giftfri miljö, Jordbrukets miljöeffekter

Rennäring
Renskötsel, Rennäringslagen, Konvention om renbete

Samer - samepolitik
Ursprungsfolk, Sametinget

Skogsbruk
Skogens användning, internationellt arbete, nationella träbyggnadsstrategin

Publicerad 13 februari 2006
Uppdaterad 15 juni 2010

Justitiedepartementet

Beatrice Ask Justitieminister
Tobias Billström Migrationsminister

Justitiedepartementets ansvarsområden

Justitiedepartementet ansvarar i Regeringskansliet för bland annat polisväsendet, åklagarväsendet, domstolsväsendet och kriminalvården. Departementet ansvarar också för frågor som rör migration. Även lagstiftningen inom områdena för statsrätten och den allmänna förvaltningsrätten, civilrätten, processrätten samt straffrätten faller inom Justitiedepartementets ansvarsområde.

Bekämpning av terrorism
Terrorism är ett av de allvarligaste hoten mot demokratin, mot det fria utövandet av mänskliga rättigheter och mot den ekonomiska och sociala utvecklingen. Att bekämpa terrorism kräver ett starkt samarbete över nationsgränserna och över olika politikområden.

Brottmålsärenden
Nationella brottmålsärenden som handläggs på Justitiedepartementet är exempelvis frågor om nåd och utvisning på grund av brott.

Internationellt rättsligt samarbete
En del av Justitiedepartementets internationella rättsliga samarbete innebär att departementet tar emot, granskar och vidarebefordrar framställningar till och från Sverige i ärenden om exempelvis utlämning för brott och överförande av straffverkställighet.

Klarspråk
I språkvården ingår såväl språkexperterna som EU-språkvården.

Lagstiftning
Lagstiftning bland annat vad gäller grundlagarna, familjerätt, straffrätt, upphovsrätt, fastighetsrätt och bolagsrätt.

Migrations- och asylpolitik
Migrationspolitiken omfattar flykting- och invandringspolitik samt återvändande och stöd för återvandring.

Offentlighetsprincipen
Offentlighetsprincipen innebär att allmänheten och massmedierna - tidningar, radio och TV - ska ha insyn i statens och kommunernas verksamhet.

Rättsväsendet
Frågor som rör polis, åklagare, domstol, kriminalvård, brottsoffer, brottsförebyggande arbete och rättsmedicin.

Rättsliga och inrikes frågor i EU
I EU-samarbetet kring rättsliga och inrikes frågor behandlar man bland annat frågor som rör polissamarbete och samarbete mot terrorism, migrations- och asylfrågor, straffrättsligt samarbete och civilrättsliga frågor.

Öppenheten inom EU
EU:s öppenhetsförordning kan beskrivas som en motsvarighet till de svenska reglerna om allmänhetens tillgång till handlingar i tryckfrihetsförordningen.

Publicerad 28 februari 2008 Uppdaterad 2 augusti 2010

Kulturdepartementet

Lena Adelsohn Liljeroth Kultur- och idrottsminister

Kulturdepartementets ansvarsområden

Kultur

Medier

Idrott

Trossamfund

Begravningsverksamhet

Publicerad 14 december 2006
Uppdaterad 13 april 2010

Miljödepartementet

Andreas Carlgren Miljöminister

Miljödepartementets ansvarsområden

Boende och byggande
Hållbar samhällsplanering, stadsutveckling, Plan- och bygglagen, boendemiljö, buller, luftföroreningar.

EU och internationellt miljösamarbete
Sveriges miljösamarbete inom EU, regionalt, globalt och med enskilda länder.

Grön ekonomi
Stärkt konkurrenskraft och tillväxt ska uppnås samtidigt med en hållbar energiförsörjning, en effektiv resursanvändning och uppfyllande av våra klimat- och miljömål. Europeisk ekonomi ska bli effektivare - ekologiskt och ekonomiskt.

Hållbar utveckling
En hållbar utveckling ska säkras. Naturens rikedomar ska brukas på ett sådant sätt att vi kan lämna över en värld som är i balans till våra barn och barnbarn.

Kemikalier och kretslopp
Giftfri miljö, kemikaliehantering, kemikaliestrategi, EU-lagstiftning (Reach), avfallshantering, miljöorienterad produktpolitik och producentansvar.

Klimat
Mål och strategi för det nationella klimatarbetet, handel med utsläppsrätter, flexibla mekanismer och internationellt klimatsamarbete.

Miljölagstiftning
Den centrala miljölagstiftningen finns samlad i miljöbalken. Syftet med miljöbalken är att främja en hållbar utveckling.

Miljöteknik och miljöforskning
Med hjälp av miljöteknik och miljöforskning kan vi minska miljöpåverkan från vår konsumtion och produktion.

Miljökvalitetsmålen
De 16 nationella miljökvalitetsmålen ska i huvudsak vara uppnådda till år 2020.

Naturvård
Naturvård, biologisk mångfald, rovdjur, skog, strandskydd, friluftsliv.

Strålskydd och kärnsäkerhet
Kärnsäkerhet och skydd mot strålning

Vatten och hav
Vattenvård, försurning, miljögifter, havsmiljö, föroreningar, oljeutsläpp, överfiske.

Publicerad 6 mars 2008
Uppdaterad 12 oktober 2010

Näringsdepartementet

Maud Olofsson Närings- och energiminister
Anna-Karin Hatt IT- och regionminister
Catharina Elmsäter-Svärd Infrastrukturminister

Näringsdepartementets ansvarsområden

Elektronisk kommunikation
Elektroniska kommunikationsnät och tillhörande tjänster.

Energipolitik
Försörjningstrygghet, säker elöverföring, förnybar energi, vindkraft, elcertifikat och effektivare energianvändning.

Företag med statligt ägande
Förvaltning av företag med statligt ägande.

IT-politik
Infrastruktur och samordningsansvar för frågor om användning av informationsteknik.

Näringslivsutveckling
Företagsutveckling, småföretag, regelförbättring, patent- och innovationsfrågor, kooperativt företagande, allmänna tillväxtbetingelser för företag, konkurrensfrågor.

Regional tillväxt
Regional utveckling och tillväxt i gles- och landsbygd, små och medelstora städer och storstadsområden inkl. stödområden, stöd till

företag, regionala utvecklingsprogram och tillväxtprogram, EU:s sammanhållningspolitik och strukturfonder, dialog och samspel med regionala aktörer samt territoriell utveckling inom EU.

Transportpolitik och infrastrukturfrågor
Infrastrukturfrågor och transportpolitik vad avser vägar, järnvägar, sjöfart och luftfart.

Turism
Frågor som rör internationell marknadsföring av svensk turism.

Publicerad 23 april 2004
Uppdaterad 6 maj 2010

Socialdepartementet

Göran Hägglund Socialminister
Stefan Attefall Civil- och bostadsminister
Ulf Kristersson Socialförsäkringsminister
Maria Larsson Barn- och äldreminister

Socialdepartementets ansvarsområden

Socialdepartementets ansvarsområden handlar om samhällets välfärd: ekonomisk trygghet vid sjukdom, ålderdom och för familjen, sociala tjänster, hälso- och sjukvård, främjande av hälsa samt rättigheter för barn, individuellt stöd åt personer med funktionsnedsättning samt samordning av den nationella handikappolitiken.

Barnets rättigheter
konventionen om barnets rättigheter, strategi för att föverkliga barnkonventionen, internationella adoptioner

Folkhälsa
smittsamma sjukdomar, matvanor och fysisk aktivitet, alkohol, narkotika, tobak, spelberoende

Föräldraförsäkring och bidrag till föräldrar
barnbidrag, bostadsbidrag, föräldraförsäkring, underhållsstöd, vårdbidrag för funktionshindrade barn

Handikappolitik
nationell handlingsplan för handikappolitiken, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Handikappdelegationen

Hälso- och sjukvård
psykiatri, omregleringen av apoteksmarknaden, läkemedel, nationell it-strategi för vård och omsorg

Långsiktig efterfrågan på välfärdstjänster
medborgarnas behov av vård och omsorg på lång sikt utifrån prognoser över utvecklingen av demografi, hälsa, sjuklighet och dödlighet

Nationell eHälsa
ny patientdatalag, sjukvårdsrådgivning per telefon och på Internet, gemensam terminologi inom sjukvården med mera.

Pensioner
bostadstillägg till pensionärer, efterlevandepension, garantipension, inkomstpension, premiepension

Regelförenklingsarbete
Regeringen arbetar aktivt för att förenkla regler för företagare. Socialdepartementet, liksom övriga departement, medverkar i detta arbete.

Sjukförsäkring
sjukpenning, sjukersättning, aktivitetsersättning, arbetsskadeförsäkringen

Socialförsäkring
Socialförsäkringen ger ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp, vid ålderdom och till barnfamiljer.

Socialtjänst
socialtjänstens ansvar, missbruks- och beroendevård, hemlöshet, våldsutsatta kvinnor, stärkt skydd för barn och unga, Europeiska året mot fattigdom och social utestängning

Stöd till personer med funktionsnedsättning
insatser för personer med psykisk funktionsnedsättning, LSS och LASS, hjälpmedel

Tandvård
tandvårdscheck, skydd mot höga kostnader, system för referenspriser

Äldreomsorg
vård och omsorg om äldre, teknik för äldre, äldres boende

Öppna jämförelser
en strategi för kvalitetsutveckling genom öppna jämförelser inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården

Publicerad 5 mars 2008
Uppdaterad 4 oktober 2010

Utbildningsdepartementet

Jan Björklund Utbildningsminister, vice statsminister
Nyamko Sabuni Jämställdhetsminister, biträdande utbildningsminister

Ansvarsområden

Förskoleverksamhet
Förskoleverksamhet riktar sig till barn mellan ett och fem år. Förskoleverksamheten består av förskola, familjedaghem och öppen förskola.

Skolbarnsomsorg
Skolbarnsomsorg riktar sig till skolbarn mellan sex och tolv år. Skolbarnbarnomsorgen består av öppen fritidsverksamhet, familjedaghem och fritidshem.

Förskoleklassen
Förskoleklassen är en frivillig skolform inom det offentliga skolväsendet. Kommunerna är skyldiga att erbjuda barn plats i förskoleklass från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år till dess barnet ska börja fullgöra sin skolplikt.

Om skolväsendet
Enligt den svenska skollagen ska alla barn och ungdomar ha lika tillgång till en likvärdig utbildning oberoende av kön, geografisk hemvist, sociala och ekonomiska förhållanden. I Sverige gäller nioårig skolplikt från sju eller sex år och undervisningen i hela det offentliga skolsystemet är avgiftsfri. Vid sidan av kommunala skolor finns fristående skolor som är öppna för alla. Enligt skollagen ska fristående skolor vara godkända av Statens skolverk.

Grundskola och övriga obligatoriska skolformer
Till den obligatoriska skolan räknas grundskolan, sameskolan, specialskolan och särskolan. Undervisningen är avgiftsfri. Principen är att föräldrarna inte har kostnader för exempelvis läromedel, skolmåltider, hälsovård och skolskjuts. Barn i allmänhet ska tas emot i grundskolan.

Barn som bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapsmål därför att de är utvecklingsstörda ska tas emot i särskolan. Den obligatoriska särskolan består av nio årskurser. Eleverna i särskolan har rätt till ett tionde skolår.

Specialskolan omfattar tio årskurser och ska så långt som möjligt motsvara den utbildning som ges i grundskolan eller särskolan. Barn som inte kan gå i grundskolan eller särskolan därför att de är döva eller hörselskadade ska tas emot i specialskolan.

Samers barn kan få utbildning med samisk inriktning i sameskolan. Utbildningen motsvarar grundskolans första sex år.

Gymnasieskola
Gymnasieskolan är uppdelad i 17 treåriga nationella program. Samtliga program ger grundläggande behörighet att studera vidare på högskolan. Vid sidan av de nationella programmen finns också specialutformade och individuella program.

Studiefinansiering
Studiestödet finansierar i huvudsak den studerandes levnadsomkostnader under utbildningen. Administrationen kring studiestöd sköts av Centrala studiestödsnämnden, CSN. De stöd som når flest personer är studiehjälpen för unga studerande i gymnasieskolan och studiemedel som är ett samlat stöd som omfattar studerande på högskole- och annan eftergymnasial nivå samt vuxna

studerande på grundskole- och gymnasienivå. Inom studiemedelssystemet finns också möjlighet för vissa studerande att få tilläggslån och merkostnadslån. För studerande med barn utgår ett tilläggsbidrag. Det finns också vissa stöd som riktar sig till speciella grupper i samhället.

Universitet och högskola

I Sverige är universitet och högskolor egna myndigheter, som lyder direkt under regeringen.

Det finns 14 universitet och 22 högskolor med statlig huvudman, vilket betyder att staten är ytterst ansvarig. Dessutom finns det ett drygt 10-tal enskilda utbildningsanordnare bland annat Chalmers tekniska högskola AB, Stiftelsen högskolan i Jönköping och Handelshögskolan i Stockholm.

De statliga universitetens och högskolornas huvuduppgift är att anordna utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund och beprövad erfarenhet.

Forskning

Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en ledande forskningsnation, där forskning bedrivs med hög vetenskaplig kvalitet. Varje samhälle behöver självständiga forskare som förutsättningslöst formulerar idéer, analyserar, ifrågasätter och medverkar aktivt i den offenliga debatten.

Vuxenutbildning och folkbildning

Svensk vuxenutbildning är omfattande och har lång tradition. Det finns många olika former av vuxenutbildning, alltifrån statlig eller kommunal vuxenutbildning till arbetsmarknadsutbildning och personalutbildning eller kompetensutveckling i arbetslivet.

Folkbildningen har en lång historia i svensk vuxenutbildning. Folkbildningen kännetecknas av att den är "fri och frivillig", det vill säga fri från statlig styrning och frivillig för deltagarna. Till folkbildning räknas framför allt verksamhet inom folkhögskolor och studieförbund.

Publicerad 14 april 2004
Uppdaterad 9 april 2010

Utrikesdepartementet

Carl Bildt Utrikesminister
Gunilla Carlsson Biståndsminister
Ewa Björling Handelsminister

Ansvarsområden

Utrikesdepartementet (UD) och de svenska utlandsmyndigheterna utgör tillsammans utrikesförvaltningen och ansvarar för Sveriges förbindelser med andra länder. Utrikesförvaltningens uppdrag är att bidra till att förverkliga regeringens övergripande mål i utrikespolitiska frågor. Till UD:s uppdrag hör också att inom Regeringskansliet samordna den svenska utrikespolitiken. Till ansvarsområdena hör:

Utrikes- och säkerhetspolitik

Utrikespolitik handlar i bred bemärkelse om Sveriges politik gentemot andra länder. Att förebygga risker och hot är en viktig del av säkerhetspolitiken som är en del av utrikespolitiken.

- Utrikes- och säkerhetspolitik
- Sveriges säkerhetspolitik
- Europeisk säkerhets- och försvarspolitik
- Nedrustning och icke-spridning
- Humanitärt bistånd
- Länder och regioner
- Frågor och svar
- Budget och mål: Internationell samverkan

Bistånd och utveckling

Svenskt bistånd ska bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. Utvecklingssamarbetet består av biståndet från stat till stat och biståndet genom internationella organisationer så som FN, de internationella utvecklingsbankerna och EU.

- Bistånd och utveckling
- Vart går det svenska biståndet?
- Vad vill Sverige med biståndet?
- Politik för global utveckling
- Humanitärt bistånd
- Länder och regioner
- Frågor och svar om bistånd
- Budget och mål: Internationellt bistånd

Handel och främjande

Den svenska handelspolitiken handlar därför om att underlätta export och import till och från andra länder. Främjande handlar om att skapa gynnsamma förutsättningar för svenska intressen och att profilera Sverige.

- Handel och främjande
- Sveriges handelspolitik
- Sveriges främjandepolitik
- EU:s handelspolitik
- Handelsavtal
- Exportkontroll av krigsmateriel
- Världshandelsorganisationen (WTO)
- OECD
- Globalt Ansvar

Din resa utomlands

En viktig uppgift för UD och ambassaderna är ge hjälp och råd till svenskar som råkat i svårigheter utomlands. UD arbetar med frågor som rör konsulärt bistånd, konsulär krisberedskap och civilrättsliga frågor.

- Din resa utomlands
- Ambassader per land
- Hjälp till svenskar utomlands
- Resklar? Förbered dig inför utlandsresan
- UD:s reserekommendationer
- UD avråder från resor
- Bortförda barn
- Vigsel på ambassad
- Juridiska frågor och legalisering
- Länder och regioner
- Frågor och svar

Folkrätt och mänskliga rättigheter

Att främja och öka respekten för de mänskliga rättigheterna är en prioriterad uppgift som ska genomsyra alla delar av utrikespolitiken, såväl det internationella utvecklingssamarbetet som migrationspolitiken, säkerhetspolitiken och handelspolitiken.

- Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter
- Läs mer om folkrätt och mänskliga rättigheter
- Internationella domstolar
- Internationella överenskommelser (SÖ)

Arbetet i EU

UD:s arbete präglas i hög grad av Sveriges medlemskap i EU. Nästan alla UD:s ansvarsområden berörs. Tjänstemän på alla nivåer ägnar sig åt EU-arbetet och såväl UD i Stockholm som utlandsmyndigheterna engageras.

- Arbetet i EU

Länder och regioner

Sveriges utveckling är nära förbunden med andra länders, såväl i vår del av världen som globalt. Här kan du läsa mer om Sveriges samarbete med omvärlden.

- Länder och regioner

Organisationer och samarbeten

Här hittar du information om en rad olika internationella organisationer och samarbeten som Sverige stödjer, deltar i eller samverkar med.

- Organisationer och samarbeten

Vanliga frågor och svar

Här hittar du svar på vanliga frågor om UD:s ansvarsområden.

- Vanliga frågor och svar

Budget och mål

UD ansvarar för fyra politikområden i statsbudgeten: Utrikes- och säkerhetspolitik, Internationellt utvecklingssamarbete, Reformsamarbete i Östeuropa och Utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande.

- Budget och mål: UD

Kommittéer

Vissa frågor som regeringen arbetar med är svårare att lösa än andra och kräver en särskilt grundlig genomgång innan ett beslutsunderlag kan tas fram. Vid behandling av sådana frågor kan regeringen välja att tillsätta en utredning, en kommitté.

Myndigheter

Till UD:s verksamhetsområde hör myndigheter som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen.Till UD hör elva myndigheter.

- Myndigheter

Projektbidrag och forskningsstöd

Projektbidrag för information och studier om global och europeisk säkerhetspolitik samt stöd till forskning om Raoul Wallenberg kan sökas av regeringen.

- Bidrag till information och studier om säkerhetspolitik och fredsfrämjande utveckling
- Stöd till forskning om Raoul Wallenberg

Uppdaterad ?

EU-representationen

Om EU-representationen

Besök EU-representationen

Veckobrevet från Bryssel

EU-kalendarium

Kontaktinformation

Arbeta som nationell expert

EU-representationens pressinformation

Var hittar jag information om EU?

Regeringens arbete i rådet

Så här fungerar rådsarbetet

Lediga jobb i EU

EU:s webbportal

Sveriges ambassad, Bryssel, Belgien

Karta till EU-representationens lokaler vid Square de Meeus.

Budgetpropositionen för 2011

Prop. 2010/11:1 **Utgiven:** 12 oktober 2010
Avsändare: Finansdepartementet

Ladda ner

Förslag till statsbudget för 2011, finansplan och skattefrågor m.m. prop. 2010/11:1 (pdf 1,8 MB)
Bilaga 1 Specifikation av statsbudgetens utgifter och inkomster 2011 (pdf 172 kB)
Bilaga 2 Tabellsamling makroekonomisk utveckling och offentliga finanser (pdf 145 kB)
Bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män (pdf 662 kB)
Utgiftsområde 1: Rikets styrelse (pdf 755 kB)
Utgiftsområde 2: Samhällsekonomi och finansförvaltning (pdf 3,2 MB)
Utgiftsområde 3: Skatt, tull och exekution (pdf 455 kB)
Utgiftsområde 4: Rättsväsendet (pdf 863 kB)
Utgiftsområde 5: Internationell samverkan (pdf 641 kB)
Utgiftsområde 6: Försvar och samhällets krisberedskap (pdf 1,9 MB)
Utgiftsområde 7: Internationellt bistånd (pdf 1,1 MB)
Utgiftsområde 8: Migration (pdf 807 kB)
Utgiftsområde 9: Hälsovård, sjukvård och social omsorg (pdf 1,4 MB)
Utgiftsområde 10: Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp (pdf 911 kB)
Utgiftsområde 11: Ekonomisk trygghet vid ålderdom (pdf 546 kB)
Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten (pdf 320 kB)
Utgiftsområde 12: Ekonomisk trygghet för familjer och barn (pdf 677 kB)
Utgiftsområde 13: Integration och jämställdhet (pdf 1,1 MB)
Utgiftsområde 14: Arbetsmarknad och arbetsliv (pdf 1,8 MB)
Utgiftsområde 15: Studiestöd (pdf 818 kB)
Utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning (pdf 1,7 MB)
Utgiftsområde 17: Kultur, medier, trossamfund och fritid (pdf 1,2 MB)
Utgiftsområde 18: Samhällsplanering bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik (pdf 561 kB)
Utgiftsområde 19: Regional tillväxt (pdf 490 kB)
Utgiftsområde 20: Allmän miljö- och naturvård (pdf 566 kB)
Utgiftsområde 21: Energi (pdf 543 kB)
Utgiftsområde 22: Kommunikationer (pdf 779 kB)
Utgiftsområde 23: Areella näringar, landsbygd och livsmedel (pdf 1,8 MB)
Utgiftsområde 24: Näringsliv (pdf 838 kB)
Utgiftsområde 25: Allmänna bidrag till kommuner (pdf 470 kB)
Utgiftsområde 26: Statsskuldräntor m.m. (pdf 392 kB)
Utgiftsområde 27: Avgiften till Europeiska unionen (pdf 227 kB)

Sammanfattning

Den 12 oktober 2010 lämnade regeringen Budgetpropositionen för år 2011 (prop. 2010/11:1) till riksdagen. Budgetpropositionen innehåller regeringens förslag till statsbudget för 2011, finansplan och skattefrågor m.m.

För beställning av Budgetpropositionen för 2011 kontakta:
Riksdagens tryckeriexpedition,
100 12 Stockholm
Tel: 08-786 58 10
E-post: ordermottagningen@riksdagen.se

RELATERAT

Läs mer om statens budget 2011
Tidigare budgetpropositioner
Prop.2010/11:2 Hösttilläggsbudget 2010

PRESSMEDDELANDE

12 oktober 2010Finansdepartementet

Budget för 2011: Från kris mot full sysselsättning

Regeringens politik inriktas på att stötta återhämtningen av den svenska ekonomin, arbeta för full sysselsättning genom att fortsätta stärka arbetslinjen och minska utanförskapet samt att värna den offentligt finansierade välfärden. Allt detta förutsätter fortsatt ordning och reda i de offentliga finanserna.

- Regeringens främsta mål är att föra Sverige tillbaka till full sysselsättning. Vi fortsätter därför att arbeta för att stärka arbetslinjen och minska utanförskapet, säger finansminister Anders Borg.

Bred återhämtning, men med risker

Svensk ekonomi utvecklas starkt och återhämtningen sker på bred front.

- Men Sverige befinner sig fortfarande i lågkonjunktur med hög arbetslöshet. Och fortfarande finns risker att utvecklingen ska bli sämre än väntat. Det är därför viktigt att vi säkrar att de offentliga finanserna åter visar överskott liksom att vi förhindrar att arbetslösheten biter sig fast på en hög nivå. De kommande åren med hög tillväxt ska tas till vara så att fler, även de om ofta haft svårt att etablera sig på arbetsmarknaden, börjar arbeta, säger finansminister Anders Borg.

Åtgärder för jobb, kunskaper, välfärd och miljö

I denna proposition föreslår regeringen åtgärder för om sammanlagt 13 miljarder kronor. De reformer som prioriteras är:

- öka sysselsättningen och minska utanförskapet
- öka kunskaper
- värna välfärdens kärna och minska krisens effekter
- minska utsläppen och klimatpåverkan

Full sysselsättning och minskat utanförskap

Regeringen fortsätter att arbeta för att öka utbudet och stimulera efterfrågan av arbetskraft så att jobben kommer tidigt i uppgången. En viktig del i det är att förhindra att det uppstår flaskhalsar som hindrar att sysselsättningen ökar. Det handlar också om att förbättra förutsättningarna för ett dynamiskt näringsliv.

Regeringen föreslår därför följande:

- en anpassning av arbetsmarknadspolitiken till konjunkturutvecklingen
- åtgärder för integration för minskat utanförskap
- åtgärder för bättre villkor för entreprenörer och stärkt innovationsklimat för att förbättra förutsättningarna för tillväxt
- höjt schablonavdrag vid andrahandsuthyrning för att stimulera utbudet av bostäder

Ökade kunskaper

Ett väl fungerande utbildningssystem möjliggör på sikt en ökad varaktig sysselsättning och ett minskat utanförskap. På samma sätt är

forskning, utveckling och innovation centrala delar av tillväxtpolitiken. Tyngdpunkten i satsningarna inom utbildningsområdet ligger på grundskolan. Både kvantiteten av och kvaliteten på utbildningen ska öka.

Bibehållen välfärd och minskade effekter av krisen
Regeringen fortsätter att prioritera åtgärder som minskar krisens effekter och som värnar välfärdens kärna. Välfärden ska hålla högsta kvalitet och komma alla till del.

Regeringen föreslår därför:

- nytt tillfälligt höjt statsbidrag till kommunerna så att de kan tillhandahålla viktiga välfärdstjänster som utbildning, vård och omsorg
- sänkt skatt för pensionärer genom ett förhöjt grundavdrag för att motverka sänkta inkomst- och tilläggspensioner
- åtgärder för att främja jämställdhet
- åtgärder inom hälso- och sjukvården för att öka tillgänglighet och kvalitet
- reformer av äldrepolitiken för att ge ökad valfrihet och vård med kvalitet för de äldre
- satsningar på kultur och idrott

Dessutom aviseras reformer inom familjepolitiken, främst för ensamstående föräldrar, för att förbättra deras ekonomiska standard.

Minskade utsläpp för att nå klimatmålen
Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar. Regeringen inser vikten av att möta denna och har därför satt upp ett nationellt klimatmål med högre ambitionsnivå än EU-målet. Regeringen bedömer att målet till största delen nås med beslutade och aviserade åtgärder. Men det förutsätter fortsatta investeringar i klimatåtgärder i andra länder. Regeringen aviserar därför att ytterligare medel tillförs för detta ändamål från och med 2013.

Regeringens reformambitioner
Regeringen har ambitioner att genomföra fler reformer under mandatperioden. Men detta sker först när målet om överskott i de offentliga finanserna nåtts och det finns ett varaktigt utrymme för reformer.

Regeringen prioriterar då bland annat att:

- sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare genom ännu ett steg i jobbskatteavdraget och höjd gräns för statlig inkomstskatt
- halverad moms för restaurang- och cateringtjänster
- obligatorisk arbetslöshetsförsäkring

Mer information om budgeten finns på www.regeringen.se/budget

KONTAKT
Daniel Valiollahi
Pressekreterare hos Anders Borg
08-405 37 80
072-225 45 47
e-post till Daniel Valiollahi, via registrator
Markus Sjöqvist
Pressekreterare hos Anders Borg
08-405 13 81
076-107 20 36

354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)

(355-359 används tills vidare inte)

Förenta Nationerna, FN.

Från http://www.un.org/ 091230:

“ Welcome to the United Nations: It's Your World

The Charter established six principal organs of the United Nations: the General Assembly, the Security Council, the Economic and Social Council, the Trusteeship Council, the International Court of Justice, and the Secretariat. The United Nations family, however, is much larger, encompassing 15 agencies and several programmes and bodies.

Organizational chart | UN System locator

General Assembly

The following Bodies report directly to the General Assembly.

Main Committees

Subsidiary Bodies

- Committees
- Commissions
- Boards
- Councils and Panel
- Working Groups and other

Advisory Subsidiary Body

- United Nations Peacebuilding Commission (1)

Programmes and Funds

- International Trade Centre (ITC)

Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)
United Nations Children's Fund (UNICEF)
United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)
United Nations Development Programme (UNDP)
United Nations Capital Development Fund (UNCDF)
United Nations Development Fund for Women (UNIFEM)
United Nations Volunteers (UNV)
United Nations Drug Control Programme (UNDCP) (2)
United Nations Environment Programme (UNEP)
United Nations Human Settlements Programme (UN-HABITAT)
United Nations Population Fund (UNFPA)
United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA)
United Nations World Food Programme (WFP)

Research and Training Institutes

United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR)
United Nations Institute for Training and Research (UNITAR)
United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI)
United Nations International Research and Training Institute for the Advancement of Women (UN-INSTRAW)
United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD)

Other UN Entities

International Computing Centre (ICC)
Joint United Nations Programme on HIV/AIDS (UNAIDS)
United Nations Office for Project Services (UNOPS)
United Nations System Staff College (UNSSC)
United Nations University (UNU)

Security Council

The following bodies report directly to the Security Council.

Subsidiary Bodies

1540 Committee
Counter-Terrorism Committee
International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY)
International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR)
Military Staff Committee
Peacekeeping Operations and Missions
Sanctions Committees
Standing Committees and Ad Hoc Committees
UN Compensation Commission
Working Group on Children and Armed Conflict
Informal Working Group on Documentation and Other Procedural Questions

Advisory Subsidiary Body

United Nations Peacebuilding Commission (1)

Economic and Social Council

The following bodies report directly to Economic and Social Council.

Functional Commissions

Commission on Crime Prevention and Criminal Justice
Commission on Narcotic Drugs
Commission on Population and Development
Commission on Science and Technology for Development
Commission for Social Development
Commission on the Status of Women
Commission on Sustainable Development
Statistical Commission
United Nations Forum on Forests

Regional Commissions

Economic Commission for Africa (ECA)
Economic Commission for Europe (ECE)
Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC)
Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP)
Economic and Social Commission for Western Asia (ESCWA)

Standing Committees

Committee on Negotiations with Intergovernmental Agencies
Committee on Non-Governmental Organizations
Committee for Programme and Coordination

Ad hoc bodies

Ad hoc Open-ended Working Group on Informatics

Expert Bodies composed of governmental experts

Committee of Experts on the Transport of Dangerous Goods and on the Globally Harmonized System of Classification and Labelling of Chemicals
United Nations Group of Experts on Geographical Names
Intergovernmental Working Group of Experts on International Standards of Accounting and Reporting

Expert Bodies composed of members serving in their personal capacity

Committee for Development Policy
Committee on Economic, Social and Cultural Rights
Committee of Experts on International Cooperation in Tax Matters
Committee of Experts on Public Administration
Permanent Forum on Indigenous Issues

Other related Bodies

Executive Board of the International Research and Training Institute for the Advancement of Women
International Narcotics Control Board
Committee for the United Nations Population Award
Programme Coordinating Board of the Joint United Nations Programme on HIV/AIDS

Trusteeship Council
International Court of Justice
Secretariat
Specialized Agencies, Related Organizations, Funds, and other UN Entities

Specialized Agencies

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)
International Civil Aviation Organization (ICAO)
International Fund for Agricultural Development (IFAD)
International Labour Organization (ILO)
International Maritime Organization (IMO)
International Monetary Fund (IMF)
International Telecommunication Union (ITU)
United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)
United Nations Industrial Development Organization (UNIDO)
Universal Postal Union (UPU)
World Bank Group
- International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)
- International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID)
- International Development Association (IDA)
- International Finance Corporation (IFC)
- Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)

World Health Organization (WHO)
World Intellectual Property Organization (WIPO)
World Meteorological Organization (WMO)
World Tourism Organization (UNWTO)
World Trade Organization (WTO)

Related Organizations

International Atomic Energy Agency (IAEA) (3)
Preparatory Commission for the Nuclear-Test-Ban Treaty Organization (CTBTO) (4)
Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW) (4)

Secretariats of Conventions

Convention on the Rights of Persons with Disabilities
United Nations Convention to Combat Desertification (UNCCD)
United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)

UN Trust Funds

United Nations Democracy Fund (UNDEF) (5)
United Nations Fund for International Partnerships (UNFIP) (6)

NOTES:

(1) The United Nations Peacebuilding Commission has a direct reporting relationship with the Security Council and the General Assembly, and non-subsidiary relationship with the Economic and Social Council and the Office of the Secretary-General.
(2) The UN Drug Control Programme is part of the UN Office on Drugs and Crime.
(3) The IAEA reports to the Security Council and the General Assembly (GA).
(4) The CTBTO Preparatory Commission and OPCW report to the GA.
(5) UNDEF's Advisory Board recommends funding proposals for approval by the Secretary-General.
(6) UNFIP is an autonomous trust fund operating under the leadership of the United Nations Deputy Secretary-General."

Europeiska kommissionen.

Från Europeiska kommissionen 091230:

EU:s politikområden

Ekonomi, finanser och skatter

- Ekonomi
- Budget
- Bedrägeribekämpning
- Konkurrenspolitik
- En inre marknad för kapital
- Tullpolitik
- Skatter de en fr

Energi och naturresurser

- Energi
- Transeuropeiska nät en

EU i korthet

- EU:s framtid
- EU:s institutioner och organ
- Det civila samhället de en fr , Icke-statliga organisationer en
- Lissabonfördraget
- Reformfördraget
- DORIE - EU-kommissionens arkiv för institutionella frågor

EU:s förbindelser med omvärlden

- Europeiska unionen i världen de en es fr
- Utrikespolitik en es fr pt (Förbindelser med länder utanför EU och med internationella organisationer)
- Den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP)
- Program för externt samarbete
- Utveckling och utvecklingsländer en fr
- Humanitär hjälp (Generaldirektoratet för humanitärt bistånd – Echo) en fr
- De mänskliga rättigheterna i världen en
- Utrikeshandel och handelsavtal en fr
- Grannskapspolitiken de en es fr
- EU:s utvidgning

Jordbruk, fiske och livsmedel

- Jordbruk och landsbygdsutveckling
- Fiske
- Säkra livsmedel

Klimatåtgärder

- Energi för en värld i förändring
- Klimatförändringen en
- Du påverkar klimatförändringen!

Kultur, utbildning och ungdomsfrågor

- Idrott en
- Kultur
- Medier
- Programmet "Ett Europa för medborgarna" en
- Språk och flerspråkighet en fr de
- Ungdom
- Utbildning
- Vänortssamarbete en

Miljö, konsumentfrågor och folkhälsa

- Miljö
- Konsumentfrågor
- Folkhälsa
- Hållbar utveckling de en fr
- Säkra livsmedel

- Havsfrågor de en fr

Näringsliv

- Näringslivspolitik
- Inre marknaden

Rättvisa och medborgerliga rättigheter

- Frihet, säkerhet och rättvisa

Regioner och lokal utveckling

- Regionalpolitik

Sektorsövergripande politikområden

- Den finansiella och ekonomiska krisen de en fr
- tillväxt och jobb de en fr
- Bättre lagstiftning
- Konsekvensanalys av nya initiativ en
- Hållbar utveckling de en fr
- Flerspråkighet

Sysselsättning och sociala rättigheter

- Sysselsättning, socialpolitik och lika möjligheter

Transporter och resor

- Transeuropeiska nät en
- Transport
- Turism en

Vetenskap och teknik

- Forskning
- Informationssamhället
- Biovetenskap och bioteknik
- Rymden de en fr
- Vetenskapsetik en fr
- Nanoteknologi en
- Europeiska institutet för innovation och teknik en

Nominerade ledamöter av Barrosokommissionen (2009–2014)

José Manuel
Barroso
Ordförande

Catherine
Ashton
Vice ordförande

Unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik

Viviane
Reding
Vice ordförande

Rättvisa, grundläggande rättigheter och medborgarskap

Joaquín
Almunia
Vice ordförande

Konkurrens

Siim
Kallas
Vice ordförande

Transport

Neelie
Kroes
Vice ordförande

Digital dagordning

Antonio
Tajani
Vice ordförande

Näringsliv och företagande

Maroš
Šefčovič
Vice ordförande

Kontakter mellan institutionerna och administration

Janez
Potočnik
Miljö

Olli
Rehn
Ekonomiska och monetära frågor

Andris
Piebalgs
Utvecklingsbistånd

Michel
Barnier
Inre marknaden och tjänster

Androulla
Vassiliou
Utbildning, kultur, flerspråkighet och ungdom

Algirdas
Šemeta
Skatter och tullar, revision och bedrägeribekämpning

Karel
De Gucht
Handel

John
Dalli
Hälsa och konsumentpolitik

Máire
Geoghegan-Quinn
Forskning, innovation och vetenskap

Janusz
Lewandowski
Budget och ekonomisk planering

Maria
Damanaki
Havsfrågor och fiske

Günther
Oettinger
Energi

Johannes
Hahn
Regionalpolitik

Connie
Hedegaard
Klimatfrågor

Štefan
Füle
Utvidgning och grannskapspolitik

László
Andor
Sysselsättning, socialpolitik och inkludering

Cecilia
Malmström
Inrikes frågor

Rumiana
Jeleva
Internationellt samarbete, humanitärt bistånd och krishantering.

100119 ersatt med Kristalina Georgieva (enligt Reuters)

Dacian
Cioloş
Jordbruk och landsbygdsutveckling

Klicka på fotona för att läsa de nominerade kommissionärernas meritförteckningar.
Pressmeddelande och bilaga med föreslagna ansvarsområden
Uppdragsbeskrivningar från José Manuel Barroso till de nominerade kommissionärerna
Information om Europaparlamentets utfrågningar
Kommissionsledamöternas uppförandekodex en
Fotogalleri med kommissionsledamöterna en fr
Ledamöter av kommissionen under ledning av José Manuel Barroso (2004-2009)
Tidigare kommissionärer fr
F.d. kommissionsordförande en de fr

Europeiska unionens råd

Rådet är EU:s viktigaste beslutsfattande institution. Liksom Europaparlamentet inrättades rådet genom de grundläggande fördragen på 1950-talet. Det företräder medlemsstaterna och vid varje sammanträde deltar en minister från varje medlemsstats nationella regering.

Vilken minister som deltar vid vilket sammanträde beror på vad som ska avhandlas. Om rådet exempelvis ska diskutera miljöfrågor är det EU-ländernas miljöministrar som sammanträder och konstellationen benämns ”rådet (miljö)”.

Frågor som rör EU:s förbindelser med resten av världen hanteras av rådet (allmänna frågor och yttre förbindelser). Men eftersom denna rådskonstellation också har det övergripande ansvaret för allmänpolitiska frågor deltar de ministrar eller statsråd varje regering väljer att skicka till dessa sammanträden.

Se vidare: **Europeiska unionens råd**

Från internet 22 okt 2010:

Europaparlamentet

ladda ner http://www.europarl.europa.eu/ , välj: på svenska
Informationskontor i Sverige:
http://www.europaparlamentet.se/view/sv/index.html

Europaparlamentets verksamhet

Europaparlamentet stiftar EU-lagar, godkänner EU:s budget och kontrollerar EU-kommissionen. Informationskontoret vänder sig till allmänheten och till dig som arbetar med att bevaka eller granska EU och dess beslutsfattare. Vi informerar om vilka uppgifter Europaparlamentet har, hur det arbetar och om de beslut som parlamentet fattar. Informationskontoret representerar Europaparlamentet som institution och inte något särskilt svenskt eller politiskt intresse.

Här finner du Europaparlamentets arbetsordning. Där anges vilka bestämmelser som gäller för parlamentets verksamhet.

Daglig nyhetsrapportering från Europaparlamentet

På Europaparlamentets hemsida hittar du aktuell information om debatter och beslut i Europaparlamentet. Här finns även en guide för förstagångsbesökare på hemsidan (se vänsterspalten på sidan).Klicka här för en förteckning över mandatfördelningen i Europaparlamentet.

Har du frågor om Europaparlamentet?

Kontakta oss: Elisabet Stoltz 08-56 24 44 57. Annika Hedly 08-56 24 44 56. Fax 08-56 24 44 99 E-post: epstockholm@europarl.europa.eu

De svenska ledamöterna

I Europaparlamentet sitter, från och med den 14 juli 2009, 18 svenska ledamöter. De tillhör något av de svenska politiska partier som finns representerade i Europaparlamentet. Dessa partier ingår samtidigt i några av parlamentets politiska grupper.
De svenska ledamöterna på plats utanför plenisalen i Strasbourg efter valet 2009.
(Foto: © Europaparlamentet)
HD

Sammanlagt har Europaparlamentet nu 736 ledamöter. De väljs i allmänna val vart femte år (nästa val äger rum 2014).
Under namnet på respektive politiskt parti i menyn till vänster finns information om ledamöterna samt adresser och telefonnummer till ledamöternas pressansvariga och till kanslierna i Sverige.
Hemorter
HD

På parlamentets hemsida kan du också hitta information om de svenska ledamöternas politiska uppdrag i Europaparlamentet samt adresser och telefonnummer till deras arbetsplatser i Bryssel och Strasbourg.
Europaparlamentet arbetar i utskott.

Här kan du läsa mer om vilka utskott de svenska ledamöterna är aktiva i.
Mandatfördelningen i parlamentet efter valet 7 juni 2009 såg ut på följande sätt. (1232KB)
Ledamöternas hemorter i Sverige (903KB)

Lissabonfördraget

EU:s nya fördrag, Lissabonfördraget, trädde i kraft den 1 december 2009. Enligt Lissabonfördraget får Europaparlamentet 750 ledamöter + 1 (talmannen). Sverige får 20 platser i parlamentet, Tyskland 96. Fram till Europavalet 2014 får Tyskland dock behålla de 99 mandat landet hade enligt Nicefördraget (Tyskland är det enda medlemsland som får färre mandat enligt det nya fördraget). Fram till Europavalet 2014 får parlamentet således sammanlagt 754 ledamöter.

Det är i nuläget inte klart när de nya ledamöterna kommer att kunna tillträda. Dels krävs det att ministerrådet ratificerar ytterligare ett protokoll, dels har alla medlemsländer ännu inte anordnat val till de nya platserna. (I Sverige skedde detta i samband med Europavalet den 7 juni 2009.)

Svenska Europaparlamentariker 2009-2014

Moderaterna - EPP

Anna Maria Corazza Bildt
Christofer Fjellner
Gunnar Hökmark
Anna Ibrisagic

Kristdemokraterna - EPP

Alf Svensson

Socialdemokraterna - S&D

Göran Färm
Anna Hedh
Olle Ludvigsson
Marita Ulvskog
Åsa Westlund

Folkpartiet - ALDE
Marit Paulsen
Olle Schmidt
Cecilia Wikström

Centerpartiet - ALDE
Lena Ek

Miljöpartiet - De gröna/EFA
Isabella Lövin
Carl Schlyter

Vänsterpartiet - GUE/NGL
Eva-Britt Svensson

Piratpartiet - De gröna/EFA
Christian Engström

Sverigekontoret

Europaparlamentets informationskontor i Sverige vänder sig till allmänheten och till dem som arbetar med att bevaka eller granska EU och dess beslutsfattare. Vi informerar om vilka uppgifter Europaparlamentet har, hur det arbetar och om de politiska och lagstiftande beslut som fattas.

Europaparlamentet är världens enda internationella parlament. Sverigekontoret representerar Europaparlamentet som institution, inte något särskilt svenskt eller politiskt intresse.

Från Europaparlamentet kommer lagstiftande resolutioner, betänkanden och beslut i frågor av stor betydelse för medborgarnas vardag. Det som sägs och beslutas publiceras i form av protokoll och debattreferat. Allt detta material är offentligt och finns tillgängligt på Europaparlamentets webbplats. All EU-lagstiftning (samt fördrag och internationella avtal som EU slutit) finns tillgänglig i databasen EUR-Lex (http://eur-lex.europa.eu/sv/index.htm).

För den som vill följa vad som sker i Europaparlamentet finns Sverigekontorets nyhetsbrev. Klicka på bannern nere till vänster för att prenumerera.

Vi håller också föreläsningar, arrangerar seminarier och studieresor, tar emot studiebesök, deltar i mässor och organiserar utbildningar om Europaparlamentet.

Har du frågor om Europaparlamentet? Kontakta oss på telefon 08-56 24 44 55. Det går också bra att faxa till 08-56 24 44 99 eller e-posta till epstockholm@europarl.europa.eu (skriv gärna "Fråga" i ärendefältet i mejlet). Är du i Stockholm är du välkommen till Europahuset på Regeringsgatan 65, plan 2. Öppettider: se "Kontakta oss" till vänster.

Varje fredag skickar Europaparlamentets informationskontor i Sverige ut ett nyhetsbrev med senaste nytt från Europaparlamentet. För att avbeställa nyhetsbrevet klicka här

36/39 Politiska krav och politiska planeringar:

36... om individernas kroppsliga förhållanden.
37... om utbildning o d.
38... om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
39... om sociala miljöer, nöjen, sport o d

Politikernas värdegrund.

För skolan finns värdegrunder. Se område 107. För politikerna och de politiska partierna borde gälla samma värdegrunder. De grunder som gäller för skolan borde gälla också för vuxna och för informationsverksamheter, utbildningar o d som kan förekomma efter skolan. Man kräver att barnen ska bli goda medborgare med god moral, men politikerna och de politiska partierna avviker många gånger från det man begär av barnen.

1 Skolans värdegrund och uppdrag

Grundläggande värden

Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell.

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.

Förståelse och medmänsklighet

Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där.

Saklighet och allsidighet

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla föräldrar ska med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen.

Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem.

En likvärdig utbildning

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper.

Skollagen föreskriver att utbildningen inom varje skolform och inom fritidshemmet ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmönster. Den ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.

Rättigheter och skyldigheter

Skolan ska klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för

elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan. Det är inte minst viktigt som underlag för den enskildes val i skolan.

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.

Skolans uppdrag

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. Skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samarbete med hemmen.

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan ska förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga. Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ.

Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.

Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna ska tillägna sig kunskaper. Skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap.

I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande perspektiv. Genom ett *historiskt perspektiv* kan eleverna utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden samt utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande.

Genom ett *miljöperspektiv* får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.

Ett *internationellt perspektiv* är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär

också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet.

Det *etiska perspektivet* är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet ska prägla skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden.

Skolans uppdrag att främja lärande förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap i dag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker. Olika aspekter på kunskap och lärande är naturliga utgångspunkter i en sådan diskussion. Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet.

Skolan ska främja elevernas harmoniska utveckling. Detta ska åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld som skolan utgör skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande och en utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet. Ett ömsesidigt möte mellan de pedagogiska synsätten i förskoleklass, skola och fritidshem kan berika elevernas utveckling och lärande.

Skolan ska stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet ska de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Även hälso- och livsstilsfrågor ska uppmärksammas.

Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna ska tillägna sig.

God miljö för utveckling och lärande

Eleven ska i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Varje skolas utveckling

Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot de nationella målen. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att verksamheten ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhället.

Alliansens valmanifest 2010-2014. 2010-08-26

1 Alliansens löfte till väljarna

Moderata Samlingspartiet, Centerpartiet, Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna söker gemensamt väljarnas förtroende i valet 2010. Alliansen är vårt erbjudande till väljarna. Gemensamt söker vi fortsatt stöd för en regering som ser till hela landets bästa. Vårt löfte är att fortsätta arbetet med att göra Sverige till ett bättre land för alla.

Alliansen bärs av en idé om Sverige. Vi vill ta ansvar för vårt land och skapa goda förutsättningar för arbete och välfärd. Vi vill lägga grunden för ett rättvist samhälle som håller ihop, där människor kan känna trygghet, ta egna initiativ och förverkliga sina ambitioner och där familjen och det civila samhället står starka. En ansvarsfull politik slår inte bara vakt om det goda i dagens Sverige, utan öppnar också för förnyelse.

Vårt Sverige börjar med människan. Vi tror på hennes inneboende kraft och vilja att ta ansvar. Vår utgångspunkt är att alla människor är olika men har samma människovärde. Oavsett bakgrund ska alla ha möjligheter att växa och utvecklas. Alla människor har samma rätt till ett värdigt liv. Alla vill och kan inte leva likadant, men alla ska ha möjligheter att utvecklas som självständiga människor och i gemenskap med andra.

Mycket har uträttats under de år som Alliansen burit regeringsansvar. Valet 2010 söker vi väljarnas förtroende för att fortsätta det arbetet. Sverige är ett bra land att leva i, men allt i Sverige är inte bra. Det finns mycket mer att göra.

Tillsammans vill vi ta fortsatt ansvar för att det är ordning och reda i Sveriges ekonomi. Vi vill att fler människor ska kunna stå på egna ben och känna glädjen i att försörja sig genom eget arbete. Bland annat därigenom kan ekonomiska klyftor i samhälletminska. Fler företag ska starta, växa och stanna i Sverige. Vi vill att alla barn ska ha en trygg uppväxt och kunna gå i en skola där de får chans att utvecklas. Sjukvården och omsorgen ska kännetecknas av tillgänglighet, kvalitet och valfrihet. Vår högre utbildning och forskning ska hålla världsklass. Människor ska inte känna oro för att utsättas för våld och brott. Sverige ska ta ansvar för att bekämpa fattigdom och miljö- och klimathot globalt.

Alliansen vet också att det finns gränser för politiken. Vi har ambitionen att friheten för enskilda, familjer och gemenskaper i det civila samhället ska öka.

Alliansen vilar på värden som frihet, ansvar och rättvisa. Vi söker gemensamt väljarnas stöd med en vilja att söka breda lösningar som kan samla Sverige för framtiden.

2 Innehåll

1 Alliansens löfte till väljarna 2
2 Innehåll 3
3 Utgångspunkter och inriktning för politiken 4
4 Offentliga finanser tillbaka till överskott 8
5 Fler i arbete 8
6 Utbildning och forskning för bildning, arbete och konkurrenskraft 20
7 Trygg och tillgänglig sjukvård för alla 23
8 Ett bra och tryggt land att åldras i 25
9 Bekämpa brott och brottslighetens orsaker 28
10 Ett Sverige för alla 30
11 Världsledande i miljö- och klimatfrågor 34
12 En stark röst i världen 39
13 Ett starkt civilsamhälle 44
14 Tabellbilaga 47

3 Utgångspunkter och inriktning för politiken

3.1 EKONOMISK OSÄKERHET KRÄVER ANSVARSFULL POLITIK

Alliansens löfte till väljarna 2006 var att återupprätta arbetets värde och bryta med en utveckling där allt fler fastnat i utanförskap. Under mandatperioden har vi gjort det mer lönsamt att arbeta. Det har blivit lönsammare och enklare att starta och driva företag liksom att anställa. En politik som sorterade bort människor från arbetsmarknaden genom långtidssjukskrivningar och förtidspensioneringar har ersatts med en politik som ser till varje människas förmåga och som syftar till att alla som kan och vill arbeta också ska kunna försörja sig på eget arbete.

Alliansen har värnat denna politiska inriktning samtidigt som vi tagit ansvar för Sverige genom en djup ekonomisk kris. Krisen orsakades av en global finansiell krasch där giriga spekulanter tog orimliga risker. Bristerna i de finansiella regelverken blev tydliga. Kraftiga insatser har gjorts för att möta krisen och bekämpa arbetslösheten som följt i dess spår. Denna aktiva krispolitik har varit möjlig tack vare en ansvarsfull politik som värnat offentliga finanser och satt jobben först.

Sverige är nu på väg ur krisen. Återhämtningen är dock bräcklig och kräver fortsatt ansvarstagande. Vi måste åter bygga upp överskott i de offentliga finanserna.

Den avgörande utmaningen inför nästa mandatperiod är att säkerställa den ekonomiska återhämtningen och att göra allt för att krisens negativa effekter på arbetslöshet och sysselsättning inte ska bli permanenta. Då kan vi hålla ihop Sverige och fortsatt värna välfärden. Med en annan politik hotar nedskärningar i viktiga välfärdsområden, höjda skatter och försämrade tillväxtmöjligheter. Därtill riskerar bristande ansvar för ekonomin att innebära högre räntor som urholkar hushållens marginaler och negativt inverkar på företagens investeringar och nyanställningar.

Sverige har inte råd med några experiment som riskerar att hota vår unikt starka position. Att genomföra omfattande och ofinansierade utgiftsökningar skulle snabbt urholka de offentliga finanserna. Att genomföra kraftiga utbyggnader av ersättnings och bidragssystem skulle innebära färre jobb och att arbetslösheten fastnade på en hög nivå. Skattehöjningar på arbete eller företagande skulle hota såväl tillväxten som jobben, de offentliga finanserna och slutligen välfärden.

De som drabbas värst om man slarvar med ekonomin är de mest utsatta – de som bäst behöver en väl fungerande barnomsorg, skola eller sjukvård och de som är beroende av att trygghetssystemen fungerar vid sjukdom eller arbetslöshet. Alliansen kommer därför inte att kompromissa med ansvaret för de offentliga finanserna.

Alliansens valmanifest måste ses mot denna bakgrund. Medan många länder i vår omvärld nu diskuterar vilka nedskärningar och skattehöjningar som krävs för att bekämpa växande underskott och ekonomiska obalanser bedömer vi att det för 2011 finns ett begränsat reformutrymme. Mot slutet av mandatperioden är vår bedömning att detta reformutrymme växer.

Prognoserna är dock osäkra. Ett osäkert framtida reformutrymme som dessutom uppstår först mot slutet av nästa mandatperiod bör inte intecknas för snabbt. Förslagen i valmanifestet presenteras därför dels som konkreta och detaljerade förslag för 2011, dels som reformambitioner som gäller för mandatperioden, som bara genomförs i den takt överskott kan säkras.

Reformutrymmet ska främst användas till att värna och utveckla välfärden och för att ytterligare förbättra villkoren för arbete och företagande. Möjligheterna att genomföra förslagen villkoras dock strikt av att de offentliga finanserna inte äventyras. Det kan bli nödvändigt att avstå från att genomföra eller skjuta på reformer eller tillföra ytterligare finansiering om de offentliga finanserna blir sämre än väntat.

3.2 ALLIANSEN SÄTTER JOBBEN FRÄMST

Alliansen har gjort det mer lönsamt att arbeta. Inkomstskatterna har sänkts genom jobbskatteavdraget. Trygghetssystemen har reformerats så att de främjar återgång till arbete. A-kassan har reformerats. Bättre drivkrafter och ökat stöd har minskat ohälsan. Färre är idag sjuka. Våra utbildningssatsningar har inneburit att fler fått bättre möjligheter till anställning. Villkoren för företagande har förbättrats bl.a. genom sänkta skatter och enklare regler.

I efterverkningarna av krisen är det viktigt att arbetslösheten inte, som efter krisen på 1990-talet, tillåts fastna på en hög nivå. De som har förlorat jobbet i krisens spår måste snabbt komma tillbaka i arbete.

Sverige ska vara ett land där det lönar sig att arbeta, fler vill anställa och fler företag kan starta och växa. Det lägger grunden för ett Sverige som står starkt när ekonomin tar fart. Vi prioriterar därför förslag som säkrar att återhämtningen fortsätter, att jobben och företagen blir fler samt att arbetslösheten sjunker. Det kommer också att krävas riktade insatser mot dem med svag förankring på arbetsmarknaden. Det gäller äldre arbetslösa, funktionshindrade och utrikes födda som löper risk att bli lämnade utanför när konjunkturen i övrigt vänder. Det gäller också unga människor, som måste få förbättrade möjligheter till tidig kontakt med arbetsmarknaden. Ungdomar ska inte behöva gå arbetslösa in i vuxenvärlden. Vi avvisar därför alla tankar på att kraftigt fördyra ungas anställningar och vill istället fortsätta att underlätta på alla sätt för unga att få jobb.

Vi tänker inte ge oss innan alla som kan och vill arbeta också ges möjlighet att få ett jobb. Arbete ger människor möjlighet till egen lön, arbetsgemenskap och möjlighet att forma den egna vardagen. Fler i arbete behövs om vi ska kunna förstärka välfärden och utforma en politik till stöd för dem som inte arbetar. Även den demografiska utvecklingen med allt fler äldre understryker vikten av en politik för arbete. Arbete är grunden för vår gemensamma välfärd.

3.3 ALLIANSEN RUSTAR SVERIGE MED KUNSKAP

En förutsättning för att säkra tillväxt och välfärd på längre sikt är att Sverige rustas med kunskap. Sverige ska ha en skola och utbildning i världsklass. En god utbildning förbättrar människors kunskaper, färdigheter och självkänsla. Genom att ge alla barn och unga möjlighet till en god utbildning förbättras livschanser, ökar rättvisan och ökar deras framtida möjligheter. Det ökar chanserna att få arbete, en bra lön att leva på och stärker möjligheterna till delaktighet i samhället.

Alliansen är garanten för förstärkta satsningar på skola och utbildning. Det är vår övertygelse att när varje barn får stöd och stimulans att växa utifrån just sina förutsättningar skapas inte bara ett mer rättvist samhälle – det gör också att Sverige kan fortsätta hävda sig i den allt tuffare internationella konkurrensen. Vår gemensamma välfärd, våra företags konkurrenskraft och vår tids stora utmaningar möts bäst av ökad kunskap.

3.4 ALLIANSEN UTVECKLAR VÄLFÄRDEN

Sverige ska vara ett bra välfärdsland. Välfärden ska hålla högsta möjliga kvalitet och komma alla till del. Grunden för att nå dit är en solidarisk och offentlig finansiering. Välfärdens verksamheter och tjänster ska rikta sig till enskilda människor efter behov, oavsett inkomst och bakgrund. Genom en bra och offentligt finansierad vård och omsorg utjämnas livsvillkoren mellan människor.

Under den gångna mandatperioden har Alliansregeringen genomfört många reformer för höjd kvalitet, mer valfrihet och ökad tillgänglighet i den svenska välfärden. Viktiga steg har tagits för en skola som bättre ser varje elev, en säker vård utan köer och en värdig och trygg omsorg. Vi har samtidigt värnat välfärden i krisen. Då andra länder tvingats och tvingas till stora nedskärningar har vi tack vare en ansvarsfull politik kunnat tillföra välfärden historiskt höga tillskott.

En utvecklad välfärd är för Alliansen en fråga om rättvisa. Alla barn och unga ska ges en bra start i livet. Det kräver en familjepolitik för valfrihet och en skola som ger kunskaper och möjlighet för alla elever att utvecklas. Bostadsort, kön eller tjockleken på plånboken ska inte spela någon roll när vi behöver vård och omsorg. Det kräver ytterligare

insatser för en sjukvård och omsorg med jämlikhet, kvalitet och värdighet.

Framtiden kommer att kräva fortsatta reformer för höjd kvalitet i den offentligt finansierade välfärden. Inflytandet över den svenska välfärden måste öka för såväl medborgare som medarbetare. Genom nya möjligheter att starta och driva välfärdsföretag ges inte minst kvinnor nya karriärvägar och möjligheter samtidigt som mångfalden och kvaliteten ökar för medborgarna.

Välfärden ska fortsatt stärkas. Genom att prioritera välfärdens verksamheter vill vi skapa förutsättningar för alla, oavsett livsvillkor, att forma sina liv. Genom att stödja dem som särskilt drabbats av krisen håller vi ihop Sverige. Genom ett ökat utrymme för enskilda, familjer och föreningar ges människor ökad makt över den egna tillvaron.
Det kan skapas genom sänkta skatter, enklare regler och ökad valfrihet.

Vårt mål är en välfärd som kan erbjuda alla medborgare en bra service utifrån envars behov. Där vi ger välfärdens medarbetare de verktyg de behöver för att kunna göra ett bra jobb. Där vi steg för steg genomför reformer som förbättrar och förstärker sjukvården, äldreomsorgen och andra viktiga välfärdsverksamheter. Vi vill ta tillvara kvaliteten i den svenska välfärden. Vi vill värna välfärdens verksamheter. Detta är viktigare än höjd ersättningsnivå i socialförsäkringssystemen och arbetslöshetsförsäkringen.

För att överbrygga den svaga inkomstutvecklingen 2011 vill vi, utöver den permanenta höjningen på 5 miljarder kronor, tillföra kommunsektorn ett tillfälligt statsbidrag på 3 miljarder kronor 2011. Sammantaget innebär det att kommunsektorn tillförts 32 miljarder kronor i nivå 2011 i förhållande till 2006. Det är resurser vi vill ska gå till att värna kommunala kärnverksamheter, såsom sjukvård, omsorg och verksamhet som riktar sig till barn och unga.

3.5 ETT SVERIGE SOM HÅLLER IHOP

Sverige ska vara ett rättvist samhälle som håller ihop. Oavsett bakgrund ska alla ha möjligheter att växa och utvecklas som självständiga människor. Bakgrund, etnicitet eller kön ska inte avgöra vilka vägval var och en kan göra i livet. Sverige ska vara ett land där det är viktigare vart du är på väg, än varifrån du kommer.

För att alla ska ha likvärdiga livschanser måste skolan ge alla elever förutsättningar och verktyg för framtiden. Genom att se varje barns unika möjligheter och utmanavarje elev till att nå nya mål ska skolan väcka nyfikenheten och lusten till lärande. Det ska tidigt finnas signalsystem för dem som inte hänger med och som behöver stöd och hjälp för att nå skolans mål; oavslutad skolgång är en av de viktigaste orsakerna bakom framtida utanförskap.

Våra socialförsäkringssystem ska ge ett gott inkomstskydd vid sjukdom och arbetslöshet. De finns till för att ge trygghet och erbjuda sociala broar, men vi ska inte gå tillbaka till de tidigare systemen som drev bort och aktivt mönstrade ut människor från arbetsmarknaden och utgjorde en grogrund för utanförskap och växande klyftor. Därför ska det övergripande målet – att alla som kan arbeta också ska kunna få ett jobb – vara tydligt. De som behöver hjälp för att komma tillbaks till arbetsmarknaden ska också kunna få det stöd de behöver.

De ideella insatserna har en oersättlig betydelse för ett samhälle som håller ihop. Gemenskap och tillit i samhället uppstår i familjen, bland vännerna, arbetskamraterna och i civilsamhället i övrigt. Hos föreningar, församlingar och sammanslutningar skapas mötesplatser som gör Sverige till ett tryggare land där människor blir sedda och delaktiga.

Vår vision om Sverige är ett rättvist samhälle som håller ihop. Människor ska känna trygghet, kunna ta egna initiativ och förverkliga sina livsdrömmar.

4 Offentliga finanser tillbaka till överskott

Sverige har i dag starkare ekonomi än nära nog något annat land i Europa. Den positionen ska vi slå vakt om av flera skäl. Starka offentliga finanser är en förutsättning för en stabil återhämtning. Det skapar

utrymme för viktiga reformer under kommande år. Därtill är långsiktigt ansvarstagande för svensk ekonomi avgörande för vår förmåga att rusta oss för framtiden.

Sveriges offentliga finanser är och ska fortsatt vara långsiktigt hållbara. Ett lagstiftat överskottsmål för det offentliga sparandet är ett centralt verktyg för att upprätthålla detta. Budgetreglerna med utgiftstak ska värnas – inte luckras upp. Den offentliga skuldsättningen ska fortsätta minska som andel av BNP. Vi ska inte riskera att försätta oss i en situation där vi inte har resurser att hantera kriser eller gör oss själva och vår välfärd beroende av de internationella lånemarknaderna.

Inriktningen i politiken under kommande mandatperiod är att de offentliga finanserna ska uppvisa balans och överskott på 1 procent av BNP. Detta är i linje med överskottsmålet, som innebär att den offentliga sektorns finansiella sparande ska uppgå till i genomsnitt 1 procent av BNP över en konjunkturcykel.

Det finanspolitiska ramverket ska fortsatt vårdas och stärkas. Det kommunala balanskravet ska ses över så att välskötta kommuner och landsting i kristider får lättare att använda sig av sparade tidigare överskott.

Som ett led i en ansvarsfull ekonomisk politik ska alla reformer prövas mot reformutrymmet. Det kan bli nödvändigt att avstå från att genomföra eller skjuta på reformer eller tillföra ytterligare finansiering om den ekonomiska utvecklingen blir svagare än väntat, eller för att säkra samhällsekonomisk balans.

För kommande mandatperiod har Alliansen följande centrala utgångspunkter:
• De offentliga finanserna ska uppnå balans och överskott på 1 procent av BNP så att överskottsmålet upprätthålls.
• Utgiftstaken ska värnas och hållas.
• Det kommunala balanskravet ses över så att välskötta kommuner och landsting i kristider får lättare att använda sig av sparade tidigare överskott.
• Alla reformer prövas mot reformutrymmet.

5 Fler i arbete

Alliansens främsta mål är att föra Sverige mot full sysselsättning. Vi vill att alla som kan arbeta också ska kunna få ett jobb. Få klyftor är så stora som mellan den som har arbete och den som står utanför arbetsmarknaden. Att ge fler möjlighet till jobb är därför den mest grundläggande rättvisefrågan.

Alliansregeringen har därför sänkt inkomstskatterna kraftigt för låg- och medelinkomsttagare så att människor med vanliga inkomster märker att egna ansträngningar lönar sig. Detta har lett till högre sysselsättning och minskat utanförskap.

Arbete, arbetsgemenskap och en egen lön som går att leva på innebär makt över den egna vardagen. Alla människors kompetens och vilja att arbeta ska tillvaratas. Alla ska ha möjlighet att delta i arbetslivet utifrån sina förmågor och förutsättningar. Arbete är inte bara grunden till människors makt över det egna livet, utan också grunden för Sveriges välstånd.

Vägen mot full sysselsättning handlar om att återupprätta arbetslinjen och bryta med det utanförskap från arbetsmarknaden som växte fram under lång tid. Vi vill att det ska löna sig bättre att utbilda sig och arbeta, att det ska bli lättare och billigare attanställa samt att fler företag ska startas, stanna och växa i Sverige.

5.1 DET SKA LÖNA SIG ATT ARBETA

Sverige ska vara ett land där det lönar sig att arbeta. Sänkta inkomstskatter, för framför allt låg- och medelinkomsttagare, är ett verkningsfullt instrument för att minska utanförskapet, öka den varaktiga sysselsättningen och göra företagande mer attraktivt. Det ökar också

människors makt över den egna vardagen.

Med jobbskatteavdraget har ett vårdbiträde fått sänkt skatt med nästan 1 500 kronor per månad, en metallarbetare med nästan 1 700 kronor och en sjuksköterska med närmare 1 750 kronor. För undersköterskan innebär jobbskatteavdraget en hel extra månadslön efter skatt varje år.

Jobbskatteavdraget motverkar att arbetslösheten biter sig fast. Ökade drivkrafter för arbete ökar arbetsutbudet. Det gör att fler stannar kvar och förblir aktiva på arbetsmarknaden. Genom att fler är kvar i arbetskraften ökar förutsättningarna för att ekonomin snabbt kan förbättras.

Lägre skatt för låg- och medelinkomsttagare ger mer pengar i plånboken, ökad trygghet och stimulerar hushållens efterfrågan på varor och tjänster. Jobbskatteavdraget stärker även rörligheten på arbetsmarknaden, vilket även det ökar förutsättningarna för att ekonomin snabbt ska kunna återhämta sig. Ett förstärkt jobbskatteavdrag bidrar därmed till en högre sysselsättning inte bara 2010 utan också framgent.

Ovanpå den kommunala inkomstskatten betalas därtill statlig inkomstskatt i dag av lärare, sjuksköterskor och poliser. Nära nog var tredje heltidsarbetande TCO-medlem beräknas betala statlig inkomstskatt 2011. Bland Saco-medlemmar är det fler än hälften. Totalt beräknas nästan 30 procent av alla heltidsarbetande betala statlig inkomstskatt. Detta visar att den statliga inkomstskatten i allt högre grad slår mot högst normala löntagare, utöver att den riskerar skapa negativa effekter för utbildning. Det gäller även efter alliansregeringens höjning 2009 av gränsen för när statlig skatt ska betalas.

Ytterligare sänkta inkomstskatter inom ramen för jobbskatteavdraget och den statliga inkomstskatten är effektiva åtgärder för att öka arbetsutbudet. När det lönar sig att arbeta vill fler arbeta och därmed stiger arbetsutbudet och sysselsättningen, vilket ökar svensk ekonomis möjligheter att växa långsiktigt. Därmed skapas mer resurser till den offentliga välfärden.

Alliansen har följande reformambitioner, som kommer att genomföras i den takt överskott kan säkras:

• Ytterligare sänkningar av inkomstskatterna för främst låg- och medelinkomsttagare i form av ett femte steg i jobbskatteavdraget bör genomföras när de offentliga finanserna och ekonomin så tillåter.
• Ytterligare höjd skiktgräns för statlig inkomstskatt ska genomföras när de offentliga finanserna och ekonomin så tillåter.
• Även den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta bör sänkas när en ytterligare förstärkning av jobbskatteavdraget genomförs.

5.2 FLER OCH VÄXANDE FÖRETAG I HELA SVERIGE

Sverige behöver fler företag och företagare. Ett attraktivt entreprenörsklimat är centralt för sysselsättningen, produktiviteten och tillväxten i ekonomin och utgör därmed grunden för en positiv utveckling i alla delar av landet. Genom att vi skapar ett dynamiskt näringslivsklimat och förbättrade förutsättningar för innovationer vågar fler människor satsa på att bli företagare och fler entreprenörer ser Sverige som det mest intressanta landet att starta och driva företag i. En rad viktiga reformer har genomförts under mandatperioden som förbättrat näringsklimatet och stärkt Sverige som företagarnation. Ytterligare steg behöver tas under kommande år.

I Alliansens Sverige ska nyfikenhet, drömmar och idéer få chansen att växa och bli affärsidéer och företag. Ett livskraftigt och dynamiskt näringsliv är en central förutsättning för ökad sysselsättning. Fler och växande företag i hela landet behövs för jobben, utvecklingen och välfärden. Entreprenörskap och företagande måste uppmuntras.

Alliansen avser att tillsätta en bred utredning av företagsbeskattningen, som syftar till att utforma beskattningen så att investeringar och sysselsättning gynnas. Utredningen kommer att analysera hur olika skatteförändringar bör rangordnas. Därtill är värnskatten skadlig för tillväxten, inte minst för att den straffskattar utbildning och entreprenörskap. Dessa skatteförändringar ryms inte inom de ekonomiska ramar för skarpa

vallöften och reformambitioner som föreslås i valmanifestet. Om ytterligare ekonomiskt utrymme uppstår är det motiverat att genomföra ytterligare lättnader för att stärka tillväxten. Det gäller bl.a. bolagsskatten, arbetsgivaravgifter, värnskatten, riskkapitalavdrag, FoU-avdrag och expertskatt. Vår samlade bedömning är att det inte finns ekonomiskt utrymme att sänka dessa tillväxtskadliga skatter under nästa mandatperiod.

Alliansregeringen har målmedvetet sänkt skatterna för företagare och på företagande, sänkt kostnaderna för att anställa, minskat regelbördan för företagen och öppnat fler delar av ekonomin för entreprenörer, framför allt inom välfärdsområdet. Det arbetet ska fortsätta.

Företagen är beroende av den stabilitet som ordning i de offentliga finanserna ger. Tillsammans utgör detta grunden för att göra Sverige mer konkurrenskraftigt och för att få fler och växande företag. Alliansregeringen har vidtagit omfattande åtgärder för att stabilisera den svenska finansmarknaden och därmed trygga företagens kapitalförsörjning. Dessa insatser har varit avgörande för svenskt näringsliv.

Vi vill fortsätta arbetet med att minska regelbördan för de små företagen. Regelrådet ska fortsätta sitt arbete med att minska företagens regelbörda. En satsning på lokal och regional regelförenkling genomförs för att skapa en märkbar förändring i företagens vardag. Vi vill fortsätta arbetet mot målet att företagen ska ha ett enda rapporteringstillfälle.

Innovationer och kunskapsintensivt företagande är avgörande för vår internationella konkurrenskraft, liksom för företagens utvecklingskraft och omställningsförmåga. Därför vill vi under mandatperioden göra en långsiktig satsning på bland annat tjänsteinnovationer, inkubatorer och ungas innovationer.

Företag inom nya sektorer och näringar som startas och drivs av både män och kvinnor ska uppmuntras. Tjänstesektorn är arbetsintensiv. Lägre moms på restaurang-och cateringtjänster skapar många nya jobb, inte minst för ungdomar.

Tiotusentals nya jobb har skapats genom RUT- och ROT-avdragen. Många arbetslösa har fått jobb, andra har kunnat arbeta mer samtidigt som vardagen har blivit enklare inte minst för familjer och äldre i hela landet. RUT-avdragets utformning ska utvärderas.

Sveriges ambitiösa klimat- och energipolitik skapar goda förutsättningar för miljödriven näringslivsutveckling och för säker energitillförsel till landets företag. Denna utveckling måste fortsätta.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:
• RUT- och ROT-avdragen ska finnas kvar.
Alliansen har följande skarpa förslag:
• Satsningen på kvinnors företagande fortsätter.
• Insatser för exportfrämjande förstärks och inriktas mot små och medelstora företag.
• Regelförenklingsarbetet fortsätter.
• Innovationsinsatserna förstärks.
• Rådgivning och mentorskap för företagare, bland andra invandrare, förstärks.
Alliansen har följande reformambitioner, som kommer att genomföras i den takt överskott kan säkras:
• En halvering av momsen på restaurang- och cateringtjänster ska genomföras när de offentliga finanserna och ekonomin så tillåter.

5.3 DET STATLIGA ÄGANDET AV FÖRETAG SKA MINSKA

Alliansen anser att statens uppgift normalt bör vara att ange de ramar och regler som ska gälla för näringslivet och företagen, inte att äga och driva företag. Därför bör staten i princip inte äga bolag som verkar på kommersiella marknader med fungerande konkurrens – såvida inte bolaget har ett särskilt samhällsuppdrag som är svårt att klara av på något annat sätt. Vår bedömning är att det statliga ägandet under kommande mandatperiod bör minska eller avvecklas i Nordea, TeliaSonera och SBAB. Detta ska ske så att skattebetalarnas intressen värnas på bästa sätt. Försäljningsintäkter

ska användas för att minska statsskulden.

LKAB bör även under kommande mandatperiod vara ett av staten helägt bolag. Apoteksreformen har varit lyckosam. Inga förändringar av statens ägande i Apoteket AB är aktuella under kommande mandatperiod.

Vattenfall är det i särklass största statliga företaget och verkar på en internationell marknad. Regeringen har genomfört ett arbete kring Vattenfalls framtida inriktning som resulterat i propositionen om förtydligat uppdrag. På den grunden bygger staten sitt långsiktiga ägaransvar och kommer fortsatt att vara majoritetsägare i företaget. Andra delägare kan dock övervägas, i form av t.ex. AP-fonderna eller andra långsiktigt ansvarsfulla ägare.

5.4 HELA SVERIGE SKA VÄXA

Alliansen tror på ett Sverige där alla delar av landet ges möjlighet att utvecklas utifrån sina styrkor och förutsättningar. Att låta hela Sverige växa handlar om att bejaka förutsättningarna för boende, arbete och företagande i hela landet. Våra kommunikationer, såväl fysiska som elektroniska, är av stor betydelse för att människor ska kunna verka i hela landet och är samtidigt grundläggande för näringslivets konkurrenskraft och för investeringsklimatet. Vidgade arbetsmarknadsregioner ökar rörligheten, konkurrensen och därmed sysselsättningen.

Vår ambitiösa energi- och klimatpolitik skapar investeringar och företagande på landsbygden. De gröna näringarna är betydelsefulla i Sveriges energiproduktion. Genom en fortsatt och utbyggd satsning på Sverige som Europas nya matland skapar vi goda förutsättningar för bra mat, entreprenörskap samt en växande turistnäring i hela landet. En utredning prövar möjligheten att tillåta gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker inom ramen för den svenska alkoholpolitiken.

Många barn, ungdomar och äldre serveras varje dag mat från de offentliga köken.Den maten ska vara sund och säker och fri från onödiga tillsatser. Mjölk, kött och ägg ska komma ifrån djur som har haft det bra.

För att säkerställa att hela landet ska kunna växa ska offentlig och kommersiell service finnas i hela landet. Genom Alliansens landsbygdsstrategi och det landsbygdsprogram som har utarbetats ska landsbygdens villkor ytterligare förbättras under kommande mandatperiod.

En särskild satsning görs för att stärka utvecklingskraften i Norrlands inland. Ökat entreprenörskap och utvecklad innovationsförmåga ska bidra till förnyelse av ekonomin. En statlig fond för riskkapital – Inlandsinnovation – inrättas och ska arbeta tillsammans med privata och offentliga aktörer.

Våra städers möjligheter att vara motorer för tillväxt förutsätter järnvägsspår och vägar i ett väl fungerande transportsystem med bland annat en attraktiv kollektivtrafik. Omfattande insatser görs och kommer att göras för att öka framkomligheten på väg och järnväg. Bra kommunikationer är viktiga också för att knyta ihop stad och land. Många vill bo på landet och jobba i stan, vilket leder till att arbetsmarknadsregionerna blir större, vilket i sin tur ställer nya krav på infrastrukturen. Därför kommer ett antal viktiga investeringsprojekt runt om i landet att genomföras. Det gäller inte minst Förbifart Stockholm och det västsvenska infrastrukturpaketet. Alliansregeringen har nyligen beslutat om en historisk infrastruktursatsning över hela landet, främst på vägar och järnvägar, men också på flyg och sjöfart, som uppgår till närmare 500 miljarder kronor fram till 2021. Infrastrukturplaneringen ska ha ett transportslagsövergripande perspektiv där väg, järnväg, flyg och sjöfart ska fungera tillsammans.

För att hela Sverige ska växa krävs också stärkta förutsättningar för företagande utanför våra större städer och på landsbygden. Inte minst måste beskattningen av näringslivets transporter vara rimlig. Därför ska någon kilometerskatt inte införas. Norra Sverige bidrar med viktig råvaruexport till stora delar av Europa vilket kräver effektiva och tillförlitliga väg-, järnvägs- och sjötransporter.

Sverige har idag bredband i världsklass. Goda elektroniska

kommunikationer underlättar vardagslivet och är en förutsättning för att företagare ska kunna bedriva verksamhet i hela landet. Förutsättningarna och kostnaderna för höghastighetsbanor i Sverige behöver ytterligare utredas. Vidare bör behovet av och möjligheterna för en ny fast Öresundsförbindelse för väg och järnväg undersökas.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:
• Ett antal infrastrukturprojekt genomförs för att få ett sammanhållet och väl fungerande transportsystem.
• Underhållsinsatser av väg och järnväg ska fortsätta att förbättra transportsystemets tillgänglighet och kvalitet.
• Insatser görs för att möjliggöra en utveckling av bra kollektivtrafiklösningar.
• Dispenserna från pumplagens fjärde steg ska permanentas.
Alliansen har följande skarpa förslag:
• En statlig fond för investeringar i Norrlands inland – Inlandsinnovation – kommer att inrättas.
• Bland annat genom initiativet Matlandet, tillvaratas de gröna näringarnas möjligheter
att skapa investeringar och företagande på landsbygden.
• Tillgången till god service i hela landet stärks.
• Tillgången till goda elektroniska kommunikationer i hela landet förbättras.

5.5 EN BÄTTRE FUNGERANDE ARBETSMARKNAD

En aktiv arbetsmarknadspolitik upprätthåller människors kontakt med arbetsmarknaden. Därför vill vi fortsätta med ökat fokus på coachning, arbetspraktik, praktisk kompetensutveckling, arbetsmarknadsutbildning och reguljär utbildning.

Nystartsjobben, instegsjobben för utrikesfödda och rehabiliteringskedjan för dem som är sjukskrivna utgör andra viktiga delar av en aktiv arbetsmarknadspolitik till stöd och uppmuntran för människor att söka sig tillbaka till arbetsmarknaden, jobb och egen lön. De betonar arbetsgivarens sociala ansvar och möjlighet att anställa också dem som stått utanför en längre tid.

Reformeringen av Arbetsförmedlingen har bidragit till en bättre fungerande arbetsmarknad. Särskilt viktigt har det varit att Arbetsförmedlingen fokuserat på huvudmålet – att förmedla jobb. Fler och kompletterande aktörer har släppts in inom arbetsförmedling och coachning av arbetslösa. Denna utveckling bör fortsätta.

Alliansregeringen har under mandatperioden genomfört förändringar i arbetsrätten för att öka flexibiliteten på arbetsmarknaden samtidigt som en rimlig balans mellan arbetsmarknadens parter upprätthållits och med god trygghet för den anställde. Reformerna har bidragit till att utveckla den svenska modellen. Alliansen anser att den svenska modellen utgör en god grund för en väl fungerande arbetsmarknad.

För att ytterligare öka möjligheten för vissa grupper som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och för att göra så att fler små företag ska våga anställa, kommer vissa förändringar att genomföras. Alliansen föreslår att en särskild lärlingsprovanställningsform införs. För personer yngre än 23 år bör det vara möjligt att delta i en lärlingsprovanställning upp till 18 månader inom dagens regelverk för provanställningar och med en dispositiv inriktning. Villkoren ska regleras som på sedvanligt sätt på den svenska arbetsmarknaden genom kollektivavtal. Arbetsgivaren ansvarar för att anställningen ges ett utbildningsinnehåll.

Alliansen avser också att begräna arbetsgivarens kostnader vid tvist om uppsägning. En särskild arbetsrättslig reglering kommer att införas för gymnasielärlingar.

Behoven på den framtida arbetsmarknaden är flera. Förutom att stimulera fler människor att arbeta högre upp i åldrarna ska trösklarna för ungas inträde i arbetslivet minskas. En ökad rörlighet, såväl geografiskt som kompetensmässigt, behöver uppmuntras och flaskhalsproblem motverkas. En snabbare integration i arbetslivet för människor med utländsk bakgrund ska uppnås. Alliansen anser att parterna på

arbetsmarknaden har ett huvudansvar för att utveckla regelverket i sådan riktning. Alliansen kommer noga följa utvecklingen på arbetsmarknaden för att en flexibel arbetsmarknad ska kunna kombineras med trygghet för den enskilde.

Det finns nu tydliga tecken på att arbetsmarknaden återhämtar sig under 2010. De ljusare utsikterna innebär att åtgärderna för att mildra krisens konsekvenser på arbetsmarknaden successivt bör anpassas efter det nya arbetsmarknadsläget. Under 2011 finns fortfarande ett behov av aktiva insatser för att stödja korttidsarbetslösa. Arbetspraktik och coachning är två insatser som möjliggör för människor som drabbats av arbetslöshet att snabbt få stöd tillbaka till arbete. Därigenom minskar risken för förlorat fotfäste på arbetsmarknaden och långtidsarbetslöshet.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:
• Lärlingsprovanställning införs.
• Medlingsinstitutet ges ett tydligare uppdrag att informera företagare om rådande regler om arbetsrätt och kollektivavtal.
• Arbetsgivares kostnader vid tvist om uppsägning begränsas.
Alliansen har följande skarpa förslag:
• Folkhögskolesatsningen till stöd för dem som behöver mer av grundläggande utbildning för att förbättra sina möjligheter på arbetsmarknaden förlängs med ett år och utvidgas till samtliga arbetslösa ungdomar under 25 år.
• Ungdomar mellan 20-24 år som senast 1/7 2010 lämnat grund- eller gymnasieskolan utan fullständiga betyg och som är inskriva i någon av garantierna från 2011 ska kunna beviljas det s.k. högre studiebidraget, för att de ska kunna komplettera sina betyg vid komvux.
• Kvalificeringstiden i jobbgarantin för ungdomar förändras genom att ungdomar ska kunna kvalificera sig till garantin genom att under totalt tre månader under en ramtid om fyra månader ha varit arbetslös och anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen.
• Arbetsförmedlingen tillförs ytterligare resurser för att kunna bibehålla kvaliteten i verksamheten.

5.6 VÄRNA ARBETSLINJEN I TRYGGHETSFÖRSÄKRINGARNA

Socialförsäkringarna och arbetslöshetsförsäkringen fyller en viktig trygghetsfunktion och ska vara utformade så att sysselsättning, aktivitet och arbete uppmuntras och bidragsfusk motverkas. De ska bygga på aktiva insatser för att ge alla med möjlighet att kunna återgå till arbete stöd och hjälp. Insatser bör göras för att utbetalningarna från Försäkringskassan och andra myndigheter ska göras i tid.

Ett omfattande reformarbete har pågått inom trygghetssystemen under mandatperioden. Den passivitet som tidigare präglade processen har ersatts med aktiva åtgärder.

Stora förändringar leder alltid till oro för att enskilda hamnar i kläm, något man måste vara ödmjuk inför. Kommande mandatperiod är den politiska uppgiften framförallt att vårda de reformer som genomförts och se till att de får avsedd effekt, och inte oönskadeeffekter. Alliansregeringen har under våren 2010 tillsatt en parlamentarisk utredning för att se över hur sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna långsiktigt kan förbättras för att bli sammanhållna, balanserade och hållbara, samt bidra till långsiktigt högre sysselsättning. Alliansen vill införa en allmän inkomstförsäkring vid arbetslöshet. Hur en sådan ska utformas utan att få negativa effekter på arbetsmarknadens funktionssätt är dock komplicerat och frågan utreds av den parlamentariska socialförsäkringsutredningen. När utredningen lämnat sitt förslag kommer Alliansen att ta ställning till när och hur en obligatorisk a-kassa kan införas.

5.7 ARBETE FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Många personer med funktionsnedsättning står långt ifrån arbetsmarknaden. Den grundläggande utgångspunkten för oss är att alla människors kompetens och vilja att arbeta ska tas till vara. Alla ska ha möjlighet att delta i arbetslivet utifrån sina förmågor och förutsättningar. Förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning att kunna finna, få och behålla ett arbete inom såväl stat, kommun och landsting som

näringsliv måste förbättras. Detta är nödvändigt för att bättre kunna tillvarata den kompetens och de resurser som finns i samhället.

Arbetet med att identifiera och undanröja de hinder som idag finns på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga måste fortsätta och stärkas, inte minst gäller detta kvinnor med funktionsnedsättning. Förstärkta insatser görs för att personer som länge stått långt från arbetsmarknaden, exempelvis på grund av funktionsnedsättning, ska erbjudas arbete.

Alliansen har följande skarpa förslag:
• Taket i det särskilda anställningsstödet höjs och kvalifikationstiden förlängs för att bättre stödja personer som står långt från arbetsmarknaden.
• Arbetsförmedlingen ska tydligare prioritera personer med funktionsnedsättning.

5.8 BEKÄMPA UNGDOMSARBETSLÖSHETEN

Ungdomsarbetslösheten är fortsatt för hög i Sverige. Samtidigt heltidsstuderar nästan hälften av de ungdomar som i statistiken räknas som arbetslösa, även om de själva oftast betraktar sig framför allt som studerande. Vidare är ungdomar i lägre grad än äldre långtidsarbetslösa. Deras arbetslöshet varvas ofta med kortare jobbperioder.

Samtidigt löper den grupp som inte avslutat sina gymnasiestudier en högre risk att fastna i långvarigt utanförskap. Det är också allvarligt att det finns en relativt stor grupp unga som varken studerar, arbetar eller söker jobb. När en ung person hamnar i långvarigt utanförskap är förlusten både för individen och samhället stor. Arbetet för att undvika att ungdomar ska fastna i passiv aktivitetsersättning ska fortsätta.

Alliansregeringen har genom olika åtgärder underlättat ungdomars väg in i arbetslivet. Möjligheter till tillfälliga anställningar utökades tidigt under mandatperioden och arbetsgivaravgifterna har halverats för unga under 26 år, vilket gör det betydligt billigareatt anställa unga. Nystartsjobb har införts som ger arbetsgivare som anställer en ungdom som varit arbetslös i mer än sex månader en skattesänkning motsvarande hela arbetsgivaravgiften.

Det finns ett tydligt positivt samband mellan en färdig gymnasieutbildning och chansen att få jobb. Det är därför centralt att utbildningssystemet kan höja andelen som går ut gymnasieskolan med fullständiga betyg. Med den nya gymnasieskolan, som ska träda i kraft 2011, finns stora möjligheter att förbättra resultaten. Det är också viktigt att unga som av olika skäl hoppat av skolan kan komma tillbaka och slutföra sina studier. Skolan har också en viktig roll att stimulera unga att i högre utsträckning våga starta och driva företag.

En utredning har nyligen föreslagit en ny form av tidsbegränsad anställning för gymnasieelever i lärlingsutbildning. En särskild arbetsrättslig reglering för gymnasieelever, som bygger på utredningens förslag, kommer att införas av Alliansen. Förslaget syftar till att underlätta för ungdomar att etablera sig på arbetsmarknaden, i synnerhet unga med låg studiemotivation. Införandet av lärlingsprovanställning kommer också att underlätta för ungdomar att få arbete.

Lägre moms på restaurang- och cateringtjänster ger fler unga chansen att få jobb inom tjänstesektorn.

Alliansen vill, utöver de förslag som presenteras på utbildningssidan, under kommande mandatperiod att:
• Den halverade arbetsgivaravgiften för ungdomar bibehålls.
• En särskild arbetsrättslig reglering för gymnasielärlingar införs.

5.9 BÄTTRE MÖJLIGHETER FÖR ÄLDRE ATT JOBBA VIDARE

Den svenska befolkningen lever glädjande nog allt längre och behåller hälsan längre upp i åldrarna. Det innebär att förutsättningarna för ett längre arbetsliv ökar. Alliansregeringen har genom ett förenklat och utökat jobbskatteavdrag för äldre ökat drivkrafterna att arbeta efter normal pensionsålder. Vi har också tagit bort den särskilda löneskatten för personer över 65 år, vilket gör att kostnaderna att anställa äldre

personer nu är betydligt lägre än tidigare. Det är gynnsamt för den enskilde, men också för samhällsekonomin, att äldre kan delta längre i arbetslivet. Denna utveckling bör förstärkas.

En allt större andel av våra äldre väljer att jobba även efter fyllda 65 år. Att göra det möjligt för äldre att stanna kvar i arbetslivet innebär att värdefull kompetens kan tas tillvara, samtidigt som det skapar vinster både för den enskilde och samhället. Även sett utifrån Sveriges demografiska utveckling med en åldrande befolkning, som innebär utmaningar för ekonomin och välfärden, är fler äldre i arbetslivet värdefullt.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:

• Kampen mot åldersdiskriminering på arbetsmarknaden ska förbättras.
• Rätten att kvarstå i anställning ska gälla till 69 år istället för, som idag, till 67 år.

5.10 BÄTTRE INTEGRATION PÅ ARBETSMARKNADEN

Arbetslösheten är ungefär dubbelt så hög och andelen sysselsatta är ungefär tio procentenheter lägre bland utrikes födda jämfört med inrikes födda. Den utrikes födda befolkningen i Sverige har ungefär samma utbildningsnivå som den övriga befolkningen. Men däremot ger utbildning som är anskaffad utomlands inte samma avkastning på arbetsmarknaden som motsvarande svensk utbildning. Alliansregeringen har genomfört flera reformer för att förbättra integrationen. Vi vill fortsätta att utveckla detta arbete.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:

• Arbetet för fortbildning och kompetensutveckling av SFI-lärarna fortsätter.
• Möjligheten att införa en SFI-peng utreds, med syfte att öka möjligheten för den som ska gå utbildningen att välja den anordnare som bäst uppfyller de egna behoven.
• En utredning tillsätts som ska se över möjligheten att införa ett system med skattelättnader inom särskilt utsatta områden, s.k. nystartszoner. Verksamheten med nystartskontor fortsätter.

Alliansen har följande skarpa förslag:

• Instegsjobben utvecklas genom en höjning av subventionsgraden och täckningen för företagens kostnader för handledning.

5.11 FLER BOSTÄDER

En politik för jobb och tillväxt är beroende av väl fungerande bostads- och hyresmarknader. På flera håll i landet, särskilt i storstadsområdena, utgör bostadsbristen ett hinder för rörligheten på arbetsmarknaden.

Valfriheten och mångfalden på bostadsmarknaden har under mandatperioden stärkts bl.a. genom avskaffandet av den statliga fastighetsskatten, införande av den nya upplåtelseformen ägarlägenheter, slopad tillståndsplikt vid bostadsrättsombildningar och skattelättnad vid uthyrning av den egna bostaden. Alliansen vill utreda hur fastighetstaxeringssystemet kan avskaffas eller avsevärt förenklas. Att hyra ut sin privatbostad ska bli mer förmånligt, för att vi på så sätt ska skapa ökade bostadsmöjligheter, inte minst för unga.

Det måste byggas fler bostäder. Det behövs en bättre fungerande konkurrens på byggmarknaden och det måste bli mer attraktivt att äga och förvalta hyresfastigheter. Regeringen har lagt en första grund för detta genom reformeringen av hyressättningssystemet i bred enighet med parterna. Den ligger fast. Möjligheten att också på andra sätt stärka hyresrättens ställning på den svenska bostadsmarknaden kommer att prövas.

En del i regeringens politik för att skapa långsiktigt förbättrade villkor för bostadsbyggande har varit att avveckla snedvridande och kostnadsdrivande subventioner. Prognoserna för kommande års bostadsbyggande visar på en kraftig ökning, om än från låga nivåer. För att investeringarna i nya bostäder framöver ska ligga på en nivå som är långsiktigt hållbar krävs fortsatt fasta spelregler.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:

• Frågan om hur fastighetstaxeringssystemet kan avskaffas eller avsevärt förenklas ska utredas.

Alliansen har följande skarpa förslag:
• Fler bostadstillfällen skapas genom att uthyrningen av privatbostad görs mer förmånlig. Schablonavdraget för sådana hyresintäkter höjs.

6 Utbildning och forskning för bildning, arbete och konkurrenskraft

Alla människor har förmågan att lära sig och ständigt nå ny kunskap. Att ge varje människa möjlighet att utvecklas och inhämta kunskap – såväl teoretisk som praktisk – är en av samhällets viktigaste uppgifter. Genom att ta till vara varje människas möjligheter och vilja att lära lägger vi grunden för framtidens Sverige. När varje människa får stöd och stimulans att utvecklas utifrån sina förutsättningar skapas ett mer rättvist samhälle.

En bra skola kompenserar för skillnader i elevernas livsvillkor och förutsättningar samt utgör grunden för människors framtida möjligheter. Vi vill se en skola där alla elever kommer till sin rätt och där alla, oavsett bakgrund och kön, får goda livschanser och kan utvecklas. En skola med ökat fokus på studiero och kunskap leder till ökad rättvisa. Kunskap är den nyckel som ger alla elever möjlighet att lyckas. En skola som däremot inte sätter kunskap i centrum drabbar framför allt elever med föräldrar utan egen högre utbildning eller med svagt stöd hemifrån. Därigenom förstärks orättvisor och klyftor vidgas. Trygga barn lär sig mer. Därför krävs en välkomnande skolmiljö, arbete mot mobbning och att elevers problem tas på allvar.

Betydelsen av ett väl fungerande, högkvalitativt utbildningssystem kan inte nog betonas. Utbildning förbättrar människors självkänsla, kunskaper och förmågor och förbättrar därmed möjligheten till jobb. Den bidrar till ett kunskapssamhälle som ger lika möjligheter till alla människor. Den stärker grupper som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och minskar utanförskapet, underlättar integrationen och ökar jämställdheten. Den ger insikter i de värden som samhället bärs av och förutsättningar för delaktighet och ett aktivt medborgarskap. Dessutom är den en förutsättning för ett konkurrenskraftigt näringsliv. Skolan är viktig för att Sverige ska bli mer entreprenöriellt.

6.1 VÄRLDENS BÄSTA SKOLA OCH HÖGRE UTBILDNING I VÄRLDSKLASS

En god utbildning är grunden för att var och en ska kunna forma sin egen framtid och göra sina egna livsval. Ett bildningsideal som uppmuntrar människor att upptäcka ny kunskap och uppnå nya insikter berikar den enskilde lika väl som samhället i stort. Om Sverige ska kunna hävda sig i den allt tuffare internationella konkurrensen är det avgörande att våra skolor och utbildningar tillhör världens främsta.

För att möta framtidens utmaningar krävs att varje elev och varje student får möjlighet att tillägna sig ny kunskap, nya kompetenser och förmågor. Häri ligger lärarnas oersättliga värde. Genom sin undervisning ska de inte bara visa vägen till ny kunskap utan även entusiasmera och ge eleverna nycklar för att tillägna sig den. Tillsammans med föräldrarna ska skolan bidra till att fostra trygga barn och ungdomar. Ett aktivt värdegrundsarbete ska stödja elevernas utveckling av deras empatiska förmåga och deras respekt för alla människors lika och okränkbara människovärde. Trygga elever är mer mottagliga för lärande. Studiero är en förutsättning för kunskap. En utredning bör tillsättas för att förbättra ordning och reda i klassrummet. Samverkan mellan skolan och föräldrar måste bli bättre och föräldrar ska kunna närvara i skolan om en elev är stökig eller har problem.

En stor utmaning är att motverka psykisk ohälsa bland ungdomar. Bristen på skolsköterskor, kuratorer och psykologer är stor. Tiden för undervisning krymper när lärarna tvingas ta ett allt större ansvar för elevernas psykiska hälsa. Detta behöver mötas med förstärkta åtgärder. Skolsköterskor och en fungerande elevhälsa är centralt för att kunna hjälpa de elever som på olika sätt mår dåligt. En välfungerande elevhälsa är också central för att lärare ska kunna få vara lärare och för att öka tryggheten i skolan. Därför ska en satsning ske på elevhälsan under nästa mandatperiod.

Erfarenheterna från framgångsrika skolor visar hur bland annat ett tydligt ledarskap, höga förväntningar på varje elev, kontinuerlig uppföljning och utvärdering och ett positivt klimat mellan lärare och elever kan främja mycket goda resultat.

Inom ramen för Alliansens utbildningspolitik pågår ett omfattande reformarbete för att stärka Sverige som kunskapsnation. Lärarlyftet, bättre lärarutbildning, införande av lärlingsutbildningar, nya och tydliga mål i skolan, obligatoriska skriftliga omdömen, en ny skollag, tidigare betyg och en ny betygsskala är några exempel. Till detta ska läggas läsa-skriva-räkna-satsning, mer stöd till elever som behöver extra stöd, satsning på matematik, vassare skolinspektion, ökade resurser till forskning, yrkeshögskola och ny gymnasieskola. En försöksverksamhet med flexibel skolstart ska inledas. En utredning ser över möjligheterna att införa ett system där elever ska kunna begära omprövning av betyg.

Praktiska utbildningar ska uppvärderas. Yrkes- och lärlingsutbildningar inom gymnasieskolan ska utvecklas.

Vårt arbete syftar till att förbättra kunskapsresultaten och säkra en likvärdig kvalitet i utbildningen för alla barn och unga, oavsett förutsättningar.

Satsningar i låg ålder är viktiga eftersom misstag som sker tidigt är svåra att rätta till. Mycket tyder på att senare decenniers resultatförsämringar i den svenska skolan kan förklaras av att den faktiska lärarledda undervisningen minskat. Av central betydelse är att genomföra förändringar som gör det möjligt att öka den tid lärare ägnar åt att faktiskt undervisa.

Vi går mot ett allt mer kunskapsintensivt samhälle, som ställer höga krav på medborgarnasutbildningsnivå. En framsynt utbildningspolitik utgår ifrån människors olikheteroch syftar till att erbjuda vuxna möjligheter att lära genom hela livet, att byta karriär eller att utvecklas inom sitt yrke. En flexiblare vuxenutbildning ger bland annat redanyrkesverksamma möjlighet att studera mer anpassat utifrån yrkeslivet. Alliansen vill pröva möjligheterna att förverkliga en valfrihetsmodell för vuxenutbildningen.

Under de senaste åren har resurserna till svensk högre utbildning förstärkts väsentligt. Men resurserna är fortfarande inte tillräckliga för att garantera att utbildningen håller tillräckligt hög kvalitet överallt. En ytterligare förstärkning genomförs, med tyngdpunkt på de humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnesområdena.

Ett väl utbyggt offentligt studiestöd är ett väsentligt inslag i en ambitiös och framsynt utbildningspolitik. Det är en fråga om att ge alla människor likvärdiga chanser att genom egen ansträngning förverkliga sina ambitioner. Sverige har ett av världens mest generösa studiestöd. Ändå har många studenter svårt att få ekonomin att gå ihop. Studiemedlen kommer att höjas med 500 kr per månad.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:
• En ny lärarutbildning med fokus på kunskap införs.
• Gymnasieskolan reformeras och de yrkesinriktade utbildningarna fördjupas och förstärks.
• En ny tydligare och kunskapsinriktad läroplan för skolan beslutas.
• En ny läroplan för förskolan med ett ökat pedagogiskt innehåll beslutas.
• Ett nytt betygssystem och betyg från årskurs sex introduceras.
• Eleverna i sexan ska genomföra nationella prov i SO- och NO-ämnena.
• Kopplingen mellan studieliv och arbetsliv ska stärkas.
• En skyldighet att anmäla missförhållanden i skolor, förskolor och fritidshem införs, en lex Sarah i skolan.
• En utredning tillsätts för att förbättra ordning och reda i klassrummet.
• Förändringen av huvudmannaskapet för skolan som skedde 1991 utvärderas. Alliansen kommer inte att vidta någon förändring av huvudmannaskapet under mandatperioden.

Alliansen har följande skarpa förslag:
• Studiemedlen höjs genom att lånedelen ökar med 500 kr per månad.
• Satsningarna på entreprenörskap i skolan ska utvecklas.
• Antalet undervisningstimmar i skolans lägre årskurser ska öka.
• En satsning sker på elevhälsan.
• Satsningarna på yrkesutbildning ska fortsätta och yrkeshögskolan

utvecklas.
• Varje elev ska ha rätt att gå i en skola där verksamheten präglas av respekt och arbetsro. Insatser mot mobbing och för att stärka värdegrundsarbetet är viktiga byggstenar för att förbättra skolan.
• En kvalitetssatsning på högre utbildning genomförs.

6.2 FORSKNING OCH INNOVATION I VÄRLDSKLASS

Forskningen har en viktig roll som en kreativ och förbättrande kraft för samhällsutveckling. Våra forskare flyttar ständigt gränserna för det mänskligt möjliga. Svåra sjukdomar, klimatet och energifrågan utgör några av de många utmaningar som bara kan hanteras med ökad kunskap. Få, om några, investeringar ger större avkastning på sikt än utbildning, forskning och innovation.

Forskningen måste kontinuerligt förbättras då svensk konkurrenskraft i en globaliserad värld är beroende av ett högt kunskapsinnehåll i våra produkter. Aktiva åtgärder behövs för att Sverige ska kunna ligga kvar i täten på det vetenskapliga området och att jobben ska bli kvar i Sverige. Vi vill att Sverige ska förbli en forskningsnation av högsta rang.

Att stärka innovationskraften i hela samhället är avgörande för att jobben ska bli fler, konkurrenskraften öka, produktionen av varor och tjänster bli effektivare och mer miljövänlig. Sverige behöver bli ännu bättre på att dra nytta av nya rön och omsätta dem i nya tjänster och produkter. En särskild innovationsstrategi kommer därför att tas fram under nästa mandatperiod för att effektivisera och samordna insatserna.

Alliansregeringens satsningar på forskning och innovation har redan inneburit det största resurstillskottet till svensk forskning någonsin. De offentliga och privata satsningarna på forskning och utveckling i Sverige når nu nästan 4 procent av BNP, vilket placerar oss i toppen. Samtidigt kan vi inte vila på lagrarna. Vi måste även framgentsäkra att vi är en framstående kunskapsnation. Det kan bara ske genom fortsatta satsningar på forskning och innovation. Universitetens och högskolornas självständighet ska öka. Frågan om avdragsrätt för donationer till forskning har utretts,men utredningens förslag har fått kritik. Vi avser att återkomma till denna fråga i samband med forsknings- och innovationspropositionen.

7 Trygg och tillgänglig sjukvård för alla

Sverige har en mycket bra sjukvård jämfört med många andra länder. Medarbetarnas kunnande, medicinsk standard och den tekniska utvecklingen ligger på många områden i framkant. Åtskilliga undersökningar visar att förtroendet för sjukvården är högt och en allt större andel av befolkningen anser sig få den vård de är i behov av. Alliansen har under senare år också genomfört flera reformer för förbättrad kvalitet och tillgänglighet, liksom för att förstärka patientens valfrihet i vården.

Kömiljarden, som premierat landsting som uppnått goda resultat, har kraftigt kortat köerna. Psykiatrisatsningen har förbättrat den psykiatriska vården runt om i landet. Genom apoteksomregleringen har tillgängligheten till läkemedel ökat. Vårdval i primärvården har påtagligt ökat tillgängligheten och möjligheten att välja vårdcentral. Antalet vårdcentraler har ökat markant.

Även om svensk sjukvård på många sätt är bra finns det mer att göra. Vården ska vara tillgänglig, säker och ges efter behov. Möjligheten att få god vård i tid ska inte vara beroende av om du är man eller kvinna, ung eller gammal, infödd eller inflyttad till Sverige, har högre eller lägre utbildning eller inkomst och inte heller av var i landet du bor. Vård måste ges på lika villkor. En av de viktigaste utmaningarna är att säkerställa en rättvis och jämlik vård. För att förbättra förutsättningarna för en rättvis vård ska vi införa en patientlag. Lagen ska samla och tydliggöra de skyldigheter vårdgivarna har gentemot sina patienter. Lagen bör också anvisa en väg för patienten att snabbt och enkelt få invändningar mot vården prövade. Den utredning som tar fram lagförslaget ska belysa de direkta kostnaderna och de långsiktiga offentligfinansiella konsekvenserna av sådana lagändringar.

Hälso- och sjukvården blir allt bättre på att behandla sjukdomar som är

förknippade med hög ålder. Samtidigt finns strukturella problem i vården och omsorgen. Det drabbar främst äldre personer med de allra största behoven, de som har svårast att göra sin röst hörd. Under nästa mandatperiod måste det vara en huvuduppgift att förbättra vården och omsorgen för de mest sjuka äldre. En god vård på lika villkor för denna grupp kräver särskilda åtgärder. En väg att pröva är om primärvården kan få ett preciserat äldreuppdrag.

Alliansen vill fortsätta arbetet för en köfri, säker och jämlik hälso- och sjukvård med ökat fokus på hälsa. Tryggheten för patienter att inte felbehandlas eller felmedicineras måste öka. Ett förbättrat och mer aktivt patientsäkerhetsarbete är bra för patienten och ger dessutom vinster för samhället i form av minskat lidande för patienterna och minskat vårdbehov. Genom förbättrad patientsäkerhet kan viktiga resurser frigöras inom vården, vilket förbättrar tillgängligheten och tillgången till vårdplatser.

En helt ny patientsäkerhetslag träder i kraft den 1 januari 2011 för att få ned antalet vårdskador. Alliansen vill nu därutöver ta ytterligare steg i det viktiga patientsäkerhetsarbetet genom en nationell satsning. Ett årligt stimulansbidrag ges till landstingen för att förbättra patientsäkerheten. Pengarna bör fördelas till landstingen utifrån de resultat respektive landsting uppvisar.

Arbetet med att få bort köerna ska fortsätta och tillgängligheten ytterligare förbättras. Patientens ställning bör stärkas ytterligare genom en förstärkt vårdgaranti som stegvis skärps inom ramen för kömiljarden. Ett särskild insats görs för att få ned väntetiderna på landets akutmottagningar.

Psykiatrin har under den gångna mandatperioden varit högt prioriterad. Kommuner och landsting har bland annat fått resurser för att förbättra tillgängligheten i barn- och ungdomspsykiatrin och vidareutbilda personal. För att åstadkomma en långsiktigt positiv utveckling permanentas satsningen.

Alliansen har genomfört en betydelsefull reform för förbättrad tandhälsa som inneburit en fördubbling av det statliga tandvårdsstödet. Särskilt för dem med stora tandvårdsbehov har kostnaderna sjunkit kraftigt. Det finns dock en grupp patienter som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning får en särskilt försämrad tandhälsa. För den gruppen vill vi komplettera det generella stödet med särskilt riktade insatser.

Alkoholens sociala och medicinska skadeverkningar måste bekämpas. En minskad alkoholkonsumtion förbättrar hälsan och minskar många sociala problem. Systembolaget ska kvarstå i statlig ägo. Försäljningsmonopolet och en aktiv prispolitik utgör centrala verktyg i detta arbete, men mer behöver göras. Vår politik syftar till ett samhälle fritt från narkotika och dopning och ett minskat tobaksbruk. Barn och unga är en särskilt angelägen grupp.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:
• Skatten höjs på alkohol och tobak i syfte att minska dessas skadeverkningar.
Alliansen har följande skarpa förslag:
• En nationell satsning för ökad patientsäkerhet genomförs.
• Tandvårdsreformen fullföljs genom särskilda insatser till personer som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning har en försämrad tandhälsa.
• Den pågående psykiatrisatsningen permanentas i syfte att skapa förutsättningar för en långsiktig utveckling mot en kraftigt förbättrad psykiatri.
• Kömiljarden ska vidareutvecklas i syfte att skapa drivkrafter och möjligheter för landstingen att leva upp till en skärpt vårdgaranti.
• En satsning genomförs för en bättre fungerande akutsjukvård med kortare väntetider.
• En patientlag för att förbättra förutsättningarna för en rättvis vård införs.
• Vårdvalet ska utvecklas med målet att alla medborgare i hela landet ska ha möjlighet att välja vårdgivare i primärvården.
• Vården i livets slutskede förbättras.
• Den förebyggande satsningen för att minska alkoholkonsumtionen,

stoppa narkotikan och dopningen samt minska tobaksbruket fortsätter under mandatperioden.

8 Ett bra och tryggt land att åldras i

Alla har rätt att åldras med värdighet. Det innebär inte bara att äldre ska ha en rimlig ekonomisk situation utan även att de ska känna trygghet, gemenskap och delaktighet i samhället.

Äldre människor ska bemötas med respekt. Deras kunskap och kompetens ska tas tillvara. Äldre personer är en resurs på arbetsmarknaden och i vårt samhälle i stort. Politiken behöver riva hinder för äldres deltagande i samhällsliv och arbetsliv. Diskriminering på grund av ålder ska inte vara tillåtet inom någon del av samhället.

För att säkra en god äldreomsorg och hälso- och sjukvård är nyckeln en politik för fler människor i arbete. Med människors arbetsinsatser följer tillväxt och skatteintäkter som säkrar den generella välfärden.

Delaktighet, välbefinnande och valfrihet ska vara ledord i äldrepolitikens utveckling framöver. Välfärdspolitiken har med Alliansen tagit viktiga steg framåt när det gäller kvalitet, valfrihet och delaktighet för den enskilde. Bland annat har en ny lag om valfrihetssystem (LOV) införts. En kommun kan nu enkelt erbjuda möjligheter för medborgaren att själv välja fritt vilken hemtjänst, äldreservice och äldreboende han eller hon vill ha. Valfriheten kombineras med en tydlig tillsyn.

Större resurser än någonsin tidigare har satsats på vården och omsorgen för äldre. Stimulansmedlen för att förbättra äldreomsorgen i kommunerna ska framöver i större utsträckning kopplas till prestationsbaserade mål.

För en äldre person med många olika symtom och diagnoser kan kontakterna med olika huvudmän, verksamheter och personalkategorier vara svåra att överskåda. Anhöriga och närstående får rycka in – en hjälp som inte alla äldre har. Vi vill göra en satsning på att få omsorgen och vården i form av hemsjukvård, äldreomsorg, vårdcentral och sjukhusvård att samverka på nya sätt för att samla sina insatser kring den äldre för ett bättre omhändertagande.

Kvaliteten i vården och omsorgen uppstår i det enskilda mötet mellan människor. Medarbetarna är den viktigaste resursen i äldreomsorgen. Det finns ett stort behov av såväl grundläggande som fördjupad utbildning för äldreomsorgens personal för att förbättra kvaliteten i äldreomsorgen.

Vi föreslår därför särskilda utbildningssatsningar - ett omvårdnadslyft - för äldreomsorgens medarbetare samt satsningar på att öka den geriatriska kompetensen och kunskaperna om demens i både sjukvården och äldreomsorgen. Särskilda kompetensmål för omvårdnadslyftet bör utarbetas.

Boendet för äldre är en viktig trygghetsfråga. Under 2000-talet har antalet särskilda boenden minskat kraftigt. Regeringen har därför satsat stora resurser för att öka tillgången till särskilt boende och under det senaste året har den negativa trenden brutits.

Att själv ha möjlighet att bestämma hur man ska bo är en central del av äldres självbestämmande. Ambitionen bör på sikt vara att ge äldre möjlighet att själva välja när det är dags att flytta till ett anpassat boende. Vi vill fortsatt bidra till fler platser i särskilt boende och i trygghetsboende, men också bidra till utvecklingen av andra boendeformer för äldre, så att fler äldre får möjlighet att välja ett anpassat boende. Vi vill också göra insatser för att äldre par som vill ska kunna bo ihop, även om deras omsorgsbehov skiljer sig åt.

Äldre ska ha rätt att, så långt möjligt, välja hur de vill ordna sin ålderdom i såväl stort som i smått. Alliansens grunduppfattning är att omsorgen om de äldre ska utformas med människovärdet i centrum. Äldres personliga behov, rätt att vara olika och göra olika val, måste därför tillgodoses. Regeringen har därför lämnat en proposition med förslag om en nationell värdegrund inom äldreomsorgen som utgör en grund för de lokala värdighetsgarantier vi vill se komma på plats i alla kommuner. En

värdighetsgaranti ska innehålla en konkret beskrivning av vad äldre personer och deras anhöriga kan förvänta sig av äldreomsorgen i kommunen.

Ekonomisk trygghet är viktigt när vi blir äldre. Den tryggheten handlar om att kunna leva på sin pension efter skatt. Alliansen har därför i två steg sänkt skatten för Sveriges pensionärer, framför allt för dem med låg pension. En tredje skattelättnad för pensionärer ska genomföras den 1 januari 2011. Vår ambition är dessutom att, om ekonomin tillåter, genomföra ytterligare skattesänkningar för pensionärer under mandatperioden.

Alliansen har följande skarpa förslag:
• En bred satsning genomförs för att omsorgen och vården om de mest sjuka äldre ska kunna bli mer sammanhållen.
• Ett omvårdnadslyft för äldreomsorgens medarbetare genomförs.
• Ett starta-eget-bidrag för äldreomsorgens medarbetare införs och en statlig satsning på en ledarskapsutbildning för chefer inom äldreomsorgen genomförs.
• Det nuvarande stödet för byggande av särskilda boenden och trygghetsboenden växlas över i en bredare satsning där medel också kan lämnas för insatser för andra typer av boendeformer för äldre.
• Inom ramen för boendesatsningen avsätts stimulansmedel för att kommunerna ska kunna säkerställa att de äldre par som vill får möjlighet att bo tillsammans.
• Lokala värdighetsgarantier bör finnas i landets alla kommuner. En satsning görs gentemot kommunerna för att främja införandet av sådana garantier.
• En satsning görs för att fler kommuner ska införa fritt val för äldre inom äldreomsorgen. Senast 2014 bör alla kommuner i landet ha beslutat om valfrihet för den enskilde enligt LOV, annars bör tvingande lagstiftning övervägas.
• Landstingen får stöd att införa fritt val av hjälpmedel för äldre och andra med funktionsnedsättning, vilket ökar den enskildes möjlighet att få hjälpmedel efter behov.
• Skatten för pensionärer sänks med 2,5 miljarder kronor vid kommande årsskifte, utöver vad som aviserades i 2010 års ekonomiska vårproposition. Sammanlagt uppgår det tredje steget i pensionärsskattesänkningen därmed till 7,5 miljarder kronor 2011.
Alliansen har följande reformambitioner, som kommer att genomföras i den takt överskott kan säkras:
• Skatten för pensionärer bör sänkas med ytterligare 2,3 miljarder kronor när de offentliga finanserna och ekonomin så tillåter.

9 Bekämpa brott och brottslighetens orsaker

Få saker kan vara så hämmande på människors vardag som rädslan för att utsättas för brott. Att utsättas för brott innebär en kränkning av liv och egendom som utmanar några av de mest grundläggande värdena som det svenska samhället vilar på.

I ett tryggt samhälle gäller svensk lag lika för alla i Sverige. Ett välfungerande rättsväsende utgör kärnan i såväl en fungerande demokrati som ett utvecklat välfärdssamhälle.

Vi vill ha ett samhälle där de som begår brott blir straffade och brottsoffer får upprättelse. Där brott inte lönar sig och där kriminella handlingar får konsekvenser. Där rättvisa straff utdöms så att brottsoffret får upprättelse, men också så att brottslingen ska kunna sona sitt brott och få möjlighet till en ny chans.

När någon begår ett brott är det viktigt att det straff som döms ut är rättvist och rimligt både i förhållande till gärningen och i förhållande till andra gärningar. Den som återfaller i brott ska få ett strängare straff. Alliansregeringen har skärpt konsekvenserna av återfall i brott vad gäller grova våldsbrott. Under kommande mandatperiod vill vi skärpa konsekvenserna vid återfall i brott även för övriga brott. Vi vill också att flera brott som lagförs vid samma tillfälle ska resultera i strängare straff än idag.

Människohandel är vår tids slaveri, och merparten av dem som faller offer för människohandel utnyttjas sexuellt. Människohandlarna utnyttjar utsatta och fattiga människor från andra länder. I många situationer framgår det av omständigheterna att kvinnan som säljer sin kropp gör det under utövande av tvång från en annan person. Arbetet mot människohandeln måste bedrivas även här i Sverige genom att minska efterfrågan. Vi vill skärpa straffen för den som köper sex av en person som är utsatt för människohandel eller på annat sätt är särskilt utsatt.

Ett tryggt samhälle bygger inte endast på hur lagstiftningen utformas. Trygghet kräver människor som vågar säga ifrån, som förmår skilja på rätt och fel och agera därefter. Vårt ansvar både för oss själva och för våra medmänniskor är centralt. En lagstadgad skyldighet för var och en att efter förmåga ingripa när någon är i nöd – ibland kallat en civilkuragelag – utreds.

Familjen är en viktig brottsförebyggande resurs. Goda förutsättningar för barn att växa upp i en trygg miljö, där de kan få möta kärlek, förståelse, ställas inför krav, ta ansvar för sina handlingar och lära sig respektera och värna om andra är en grundläggande förutsättning för trygghet i samhället. Därför är det viktigt att från samhällets sida tidigt och tydligt bemöta alla brott. Det gäller inte minst för att fånga upp ungdomar som är på väg att hamna snett. Här behövs ökad samverkan mellan polis, socialtjänst, skola och föräldrar.

Ett stort problem idag är att rättsväsendets myndigheter tar alldeles för lång tid på sig för att utreda brott där ungdomar är inblandade. Samhället har inte råd – varken ekonomiskt eller mänskligt – att vända bort blicken när det går snett i tillvaron för ungdomar. Kommunernas arbete med unga lagöverträdare behöver ges en fastare form. En särskild nämnd med bred kompetens kan vara ett alternativ. Genom att ställa krav på snabb handläggning hos domstolarna vill vi säkerställa att unga som begår brott får tidigare och tydligare reaktioner från samhället.

Att känna sig fri och trygg i vardagen skall vara en självklarhet för alla. Kvinnor och barn är extra utsatta. Vi måste därför stärka skyddet för kvinnor som lever med skyddad identitet, ha ett särskilt fokus på våld i nära relationer, sexualbrott och trakasserier och se till att hjälpa barn som far illa. Kunskapen hos polis, rättsväsende och socialtjänst måste fördjupas. De ideella kvinnojourerna är en viktig resurs i kampen mot våldet.

Sambandet mellan alkohol och våldsbrott är starkt. Insatser för att minska konsumtionen av alkohol och narkotika samt motverka missbruk är en betydelsefull del av det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet.

Under den gångna mandatperioden har alliansregeringen gjort den största satsningen någonsin på det svenska rättsväsendet. Antalet poliser har ökat med över 2 800 och i idag finns det 20 000 poliser som arbetar synligt och i människors vardag för att öka tryggheten. Målet är att skapa ett tryggare Sverige för alla, oavsett vem man är eller var man bor. Det arbetet vill vi fortsätta under de kommande fyra åren.

Under nästa mandatperiod behöver polisens och rättsväsendets arbete effektiviseras och moderniseras. Fler brott ska förebyggas och fler brott som begås ska klaras upp och lagföras. Polisen behöver bli bättre på att använda modern teknik och IT-stöd i sitt arbete, dels för att bli effektivare, men också för att bekämpa den växande brottsligheten på Internet. Uppdelningen av svensk polis i 21 länspolismyndigheter och en central förvaltningsmyndighet (Rikspolisstyrelsen) medför risk för samordningsproblem och dåligt resursutnyttjande. Alliansregeringen har därför tillsatt en parlamentarisk utredning om polisens framtida organisation. Vi vill förtydliga ansvarsfördelningen inom Polisen och förbättra metoderna att styra Polisen. Polisens förmåga att samverka med andra myndigheter, både statliga och kommunala, måste stärkas.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:

• Konsekvenserna vid återfall i brott skärps. Flera brott som lagförs vid samma tillfälle ska resultera i strängare straff än idag.
• Straffen skärps för den som köper sex av en person som är utsatt för människohandel

eller på annat sätt är särskilt utsatt.
• Kraven på snabbare handläggning av ungdomars brottslighet hos domstolarna skärps.
• Utredningstiderna kortas där barn och ungdomar är brottsoffer.
• En effektiv och modern polis ska finnas i hela landet.
• Skyddet stärks för kvinnor som lever med skyddad identitet.

Alliansen har följande skarpa förslag:

• Utslussningen från sluten ungdomsvård ska förbättras och kommunernas uppföljning av vad som sker med den unge efter frigivning säkras.

Alliansen har följande reformambitioner, som kommer att genomföras i den takt överskott kan säkras:

• Resurser tillförs för att stärka alla delar av rättskedjan.

10 Ett Sverige för alla

Alla människors lika värde och alla människors möjlighet att göra sina egna val är grundläggande värden för oss. Vi nöjer oss inte med mindre än att det gäller alla. Kvinnor som män. Oavsett om vi är födda i Sverige eller har kommit till Sverige från någon annan del av världen. Oavsett ursprung, uppväxt, religion, funktionshinder eller sexuell läggning.

Vägen till ett jämlikt Sverige handlar om att behandla alla människor med samma respekt utifrån varje enskild persons förutsättningar och självständiga val. Ytterst handlar det om att respekteras för den man är.

Vi har inte råd att mista kompetens och förmågor på det sätt som sker i ett samhälle där människor inte får vara med på samma villkor. Det lägger grunden för utanförskap och en känsla av att inte vara behövd, något som i sin förlängning klyver hela samhället. Kampen för ökad jämlikhet är därför en viktig frihetsfråga. Det är vår övertygelse att ett jämlikt Sverige är ett mer dynamiskt och sammanhållet Sverige.

Varje människa ska ha möjlighet att påverka beslut som rör det egna livet. Diskriminering ska bekämpas och barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning skages förutsättningar för självständighet och självbestämmande.

10.1 EN AKTIV POLITIK FÖR INVANDRARES ETABLERING

Sverige är ett land som har en tradition av öppenhet mot omvärlden. Nya influenser har berikat Sverige kulturellt, ekonomiskt och kunskapsmässigt genom alla tider. Samtidigt finns det stora brister avseende systemen för invandrares etablering i samhället. Dessa återspeglas i hög arbetslöshet och sociala problem i storstädernas förorter. Vi ser dem också i bristande skolresultat och diskriminering på arbetsmarknaden.

Det är dåligt fungerande system och strukturer som skapat dessa problem, inte de människor som kommit hit. Det svenska samhället har varit för dåligt på att ta tillvara den kunskap och de förmågor som finns hos dem som kommit till vårt land från andra länder. Arbetslösheten är ungefär dubbelt så hög och andelen sysselsatta är ungefär tio procentenheter lägre bland utrikes födda jämfört med inrikes födda. Särskilt stor är skillnaden i sysselsättning mellan utrikes och inrikes födda kvinnor. Att vi inte bättre ser och tar tillvara utrikes födda är ett slöseri med människors förmågor och kunskaper. Alliansens nya ansats för nyanländas etablering syftar till att möta dessa problem och att underlätta för nyanlända genom att sätta arbete och språkkunskaper i centrum. Också möjligheterna att ta del av de värden som ligger till grund för vårt samhälle ska öka. Fler insatser behöver dock göras för att ytterligare stärka möjligheterna för utrikes födda att tidigare etablera sig på arbetsmarknaden.

Etableringen handlar om att nyanlända får ett jobb, att de får kunskaper i svenska och om hur samhället fungerar, att det finns en bra skola för barnen och en bostad där man trivs och känner trygghet. Utgångspunkten för Alliansen inom integrationspolitiken, liksom på alla andra områden, är att människor som kan ska kunna försörja sig själva.

Alliansen anser att Sverige ska ha en human, rättssäker och ordnad migrationspolitik. Sverige ska vara en fristad för människor som flyr undan förföljelse och förtryck.

Alliansregeringen har vidgat möjligheterna för dem som vill komma till Sverige för att skapa sig en bättre framtid genom arbete. De nya reglerna för arbetskraftsinvandring är en mycket betydelsefull reform som innebär att Sverige tagit ledningen i utvecklingen mot öppnare gränser och ökad rörlighet. Världens migranter bidrar med sina erfarenheter och kunskaper i mottagarländerna men också genom att behålla starka band, skicka pengar till anhöriga, och eventuellt återvända till sina ursprungsländer. Alliansen vill se över möjligheterna att sänka kostnaderna för dem som vill skicka hem pengar till sina familjer i ursprungslandet.

Medborgarskap har en viktig praktisk innebörd men har också ett stort symboliskt värde. Ett svenskt medborgarskap medför både rättigheter och skyldigheter. Vi vill signalera medborgarskapets tyngd och betydelse genom att detta bekräftas vid en ceremoni.

10.2 ÖKAD JÄMSTÄLLDHET

I Sverige har jämställdheten mellan kvinnor och män nått långt. Samtidigt finns mycket kvar att göra för att kvinnor och män ska ha samma självklara möjligheter att förverkliga sina livsdrömmar. Vi vill att kvinnor och män ska ha samma möjligheter att leva på sin lön, göra karriär och vara aktiva i familjelivet, utvecklas i jobbet, driva företag och känna trygghet. Det är en fråga om frihet och rättvisa.

Alliansen har genomfört en rad reformer för att öka jämställdheten på arbetsmarknaden. Jobbskatteavdraget gör att särskilt kvinnor ökar sin arbetstid. Jämställdhetsbonusen uppmuntrar föräldrar till ett jämställt uttag av föräldraledighet. Lagstiftningen mot diskriminering har skärpts. Ett stort antal satsningar har gjorts för att öka kunskapen om och underlätta kvinnors företagande. Möjligheterna till företagande inom flera kvinnodominerade branscher har förbättrats genom valfrihetsreformer inom välfärdsområdet och skattereduktion för hushållstjänster. RUT-avdraget ger också möjlighet till avlastning i vardagen samtidigt som svarta jobb har blivit vita och företagandet i servicesektorn har ökat, vilket till stor del gynnat kvinnor. Dessa satsningar kommer att fortsätta.

Alliansen jobbar också aktivt med att öka jämställdheten när det gäller chefspositioner, representation i statliga styrelser och i statligt ägda bolag. Resultaten visar att politiken varit effektiv. Efter att vi ändrat anställningsförfarandet har av samtliga nyanställda myndighetschefer under mandatperioden hälften varit kvinnor. Vi tänker fortsätta vara tydliga med att dagens situation inte är godtagbar och att fler kvinnor behövs på ledande befattningar.

Det finns dock fortfarande oacceptabla skillnader mellan mäns och kvinnors möjligheter på svensk arbetsmarknad. Kvinnor uttrycker oftare än män att de tvingas acceptera deltid eller tvingas ta ett större ansvar för oavlönat hemarbete. Kvinnor löper högre risk att drabbas av långvarig sjukfrånvaro. Alliansens initiativ för förstärkt forskning om kvinnors hälsa är en viktig och konkret åtgärd för att på sikt kunna råda bot på detta. Därtill har kvinnor en kortare tid på arbetsmarknaden. Det beror bland annat på en lägre faktisk pensionsålder. Det bidrar till att kvinnor också får lägre pensionsinkomster när de blir äldre. Den positiva utvecklingen när det gäller kvinnors andel av de nystartade företagen behöver fortsätta. Det måste bli lika naturligt och attraktivt för kvinnor som män att vara företagare.

Med jobbskatteavdraget och andra reformer gynnas särskilt löntagare med låga inkomster, som ofta är kvinnor. Möjligheten att leva på sin egen lön ökar. I takt med att kvinnors arbetstid och sysselsättningsgrad ökar, skapas också ökade förutsättningar för att hemarbetet kan fördelas mer jämlikt och därmed kan viktiga steg tas mot ett mer jämställt samhälle. Att öppna offentliga och kvinnodominerade verksamheter för flera olika arbetsgivare förbättrar kvinnors valmöjligheter på arbetsmarknaden. Det ger också fler karriärvägar för kvinnor, såväl medarbetare som chefer, samt möjligheter för kvinnor att skapa och driva företag inom t.ex. vård och omsorg.

Män och kvinnor behandlas och bemöts olika inom vården. Kvinnor blir oftare feldiagnostiserade och felopererade än män. De får ofta vänta längre på läkartid. De har sämre tillgång till vård och de är också sjukare när de väl får vård. Ökad jämställdhet och kvalitet inom vård och omsorg

är i hög grad en kunskapsfråga.

Ohälsan bland unga kvinnor är ett stort problem. Det handlar både om en försämrad fysisk och psykisk hälsa. En god tillgång till ungdomsmottagningar är nödvändigt, liksom en förstärkt skolhälsovård.

Den omfattande handlingsplanen mot våld i nära relationer har betytt att det arbetet fått en mer tydlig inriktning. Detta arbete fortsätter.

Alliansen har följande skarpa förslag:
• Regeringens satsning på jämställdhet fortsätter. Jämställdhetsarbetet i skolor, insatserna mot våldsutsatta kvinnor och kampen mot prostitution är några viktiga inslag.

10.3 EN FAMILJEPOLITIK FÖR TRYGGARE BARN

Alliansens familjepolitik tar sin utgångspunkt i barnens möjlighet att utvecklas tillsammans med sina föräldrar. Då barnens familjesituation ser väldigt olika ut är det viktigt att familjepolitiken utgår från familjens egen situation. Barnen i centrum, valfrihet, ett ökat ansvarstagande, mångfald inom förskolan och barnomsorgen och båda föräldrarnas ansvar för barnen är nyckelord som sammanfattar Alliansens syn på familjepolitiken.

Sverige har en ambitiös familjepolitik. Målet är att skapa goda och trygga uppväxtvillkor för barn och ungdomar, förutsättningar för familjer att få tid tillsammans och att uppmuntra jämställda familjer. Alla barn ska ha samma rättigheter och ges samma chanser att fullt ut forma sina egna liv som vuxna. Alliansen är övertygad om att föräldrarna själva bäst fattar beslut om den egna vardagen.

Vår tids familjepolitiska utmaningar handlar om att skapa tid för både familjeliv och yrkesliv på lika villkor för både män och kvinnor, om att ge familjer förutsättningar för tid tillsammans, och om att ge alla barn ekonomisk och social trygghet och förutsättningar för en god relation till båda sina föräldrar. Därtill måste de offentliga systemen utformas på ett sådant sätt att samhället i första hand stöttar och hjälper, inte styr och hindrar. Detta vill vi göra genom att utgå från föräldrarnas centrala betydelse för barnets trygghet samt behovet av ökad jämställdhet och större valfrihet för familjerna.

Vi tar nu ytterligare steg för att skapa mer självbestämmande för familjerna genom stöd och genom att förenkla familjepolitiken, göra den mer flexibel och användbar för föräldrarna och inte minst för att förstärka de ekonomiska marginalerna för de föräldrar och barn som har de lägsta ekonomiska marginalerna. Alliansen vill att föräldrar som är ensamma i sitt föräldraskap ska kunna överlåta en del av föräldrapenningen.
För den som i praktiken är ensamstående, bör möjligheten att ta del av alla föräldraförsäkringens dagar också införas. Vi vill också utreda möjligheten för studenter att låta någon som avstår arbete ta hand om studentens sjuka barn genom att överlåta dagar i den tillfälliga föräldrapenningen. Dessutom vill vi pröva förutsättningarna för att ge kompensation till föräldrarna om barnomsorgsgarantin inte infrias.

Många barnfamiljer har en utsatt ekonomisk situation; det gäller inte minst många ensamstående med barn. Med lite större marginaler kan föräldrars oro för den egna familjens situation minska och barnens trygghet stärkas.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:
• Plikten att anmäla vård av sjukt barn samma dag som barnet insjuknar tas bort.
• Olikbehandlingen av kvinnors graviditetsrelaterade besvär i trygghetssystemen ska analyseras och brister åtgärdas.
Alliansen har följande skarpa förslag:
• Föräldrar ska kunna vara föräldralediga samtidigt, med föräldrapenning, i 30 dagar under barnets första levnadsår. Nuvarande 10 pappadagar kvarstår.
• Det särskilda bidraget för barn inom ramen för bostadsbidraget höjs.
• Jämställdhetsbonusen förenklas och förtydligas.
• Vårdnadsbidraget görs mer flexibelt genom att karenstiden förkortas.
• Alla föräldrar som separerar ska erbjudas ett samarbetssamtal.

11 Världsledande i miljö och klimatfrågor

Sverige ska vara ett föregångsland för god miljö och hållbar utveckling, både nationellt och internationellt. Vi ser allvaret och den globala dimensionen av miljöproblem som klimatutmaningen, minskande biodiversitet, miljöfarliga utsläpp och hotade hav. Vi måste agera nationellt för att ta vårt ansvar, men också förstå att globala problem kräver globala svar.

Miljö- och klimatutmaningarna är inte bara hot, utan kan även användas som en hävstång för tillväxt. Vår utveckling mot en grönare ekonomi, med en allt större tjänstesektor och växande företag inom miljöteknik, bidrar till miljöarbetet i Sverige och bidrar genom export till det globala arbetet för världens miljö. Vi har också ett stort politiskt och folkligt engagemang för en bättre miljö.

Farliga kemikalier och gifter behöver avlägsnas från vår vardag och vår miljö. Sverige har framgångsrikt förbjudit kvicksilver. EU:s kemikalielagstiftning bör skärpas och EU bör gå före med att förbjuda kvicksilver i produkter som steg på vägen mot en internationell utfasning av kvicksilver.

Sverige ska driva på för en mer effektiv kemikaliepolitik i EU. Ett aktivt svenskt arbete för giftfria livsmedel och livsmedel utan hälsofarliga tillsatser ska prioriteras.

Alliansen har följande skarpa förslag:

• En svensk handlingsplan för att identifiera, begränsa och fasa ut farliga kemikalier utarbetas.

11.1 LEDARSKAP I KLIMATFRÅGAN

Alliansens klimatpolitik innebär att Sverige ska visa ledarskap både för vad vi gör hemma och internationellt. Med nationella åtgärder kan Sverige visa väg för den omställning som är nödvändig runt om i världen. Vi har kraftigt höjt ambitionen för att minska utsläppen i Sverige. Redan till år 2020 ska utsläppen för Sverige ha minskat med 40 procent. Det är det mest ambitiösa målet inom EU.

Klimatutmaningen är global och måste därför mötas globalt. Med 99,8 procent av koldioxidutsläppen utanför Sveriges gränser är samarbete över gränserna helt avgörande för att på allvar minska utsläppen. Därför krävs ett ambitiöst och bindande globalt klimatavtal.

Köpenhamnsmötet 2009 var en besvikelse. Sverige ska dock fortsätta att driva på för att få ett klimatavtal till stånd som klarar målet om att begränsa temperaturökningen till två grader jämfört med förindustriell nivå. Den nya överenskommelsen behöver ange mer kraftfulla utsläppsminskningar, omfatta fler växthusgaser och fler länder än nuvarande överenskommelse. EU har beslutat att gå från 20 till 30 procent som en del av en internationell överenskommelse. EU bör utveckla en plan för hur 30- procentsmålet ska nås som gäller alla medlemsländer. Sverige ska verka för att EU:s alla medlemsländer inför en nationell koldioxidskatt genom att sprida det goda svenska exemplet.

De rika länderna behöver gå före. Sverige och EU skall fortsatt vara pådrivande för ett sådant klimatavtal. Samtidigt ska vi söka samarbete både för att inspirera andra länder att i samarbete minska klimatpåverkan och initiera långsiktigt strategiskt arbete med utvecklingsländer för överföring av grön teknik, investeringar, anpassningsåtgärder och skydd av skog. Sveriges klimatbistånd ska utvecklas och arbetet med att klimatsäkra biståndet fortsätter. Stödet till klimatinvesteringar och tekniköverföring till utvecklingsländerna utökas. De rika länderna har ett särskilt ansvar för att finansiera anpassningsåtgärder. Särskilt stöd behöver ges till de utvecklingsländer som minst av alla har orsakat problemen, men drabbas hårdast.

Det behövs länder som går före och visar att det går att minska utsläppen samtidigt som goda förutsättningar skapas för tillväxt och välfärd. Endast om vi vidtar åtgärder på hemmaplan blir vi trovärdiga som engagerad aktör i internationella förhandlingar. Vi har tekniskt kunnande och företag som är vana vid miljötänkande. Sverige visar ledarskap genom en

ambitiös klimat- och energipolitik med klimatmål som är högre än vad som följer av internationella överenskommelser. Dessa mål ska förverkligas genom kostnadseffektiva åtgärder för att minska utsläppen både nationellt och internationellt.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:
• Sverige ska fortsätta driva på för att få ett klimatavtal till stånd som klarar målet om att begränsa temperaturökningen till två grader jämfört med förindustriell nivå.
Alliansen har följande skarpa förslag:
• Klimatinvesteringarna i andra länder utökas.

11.2 EN SAMLAD ENERGI- OCH KLIMATPOLITIK

Sverige behöver bra, billig och klimatvänlig energi. För det krävs långsiktiga spelregler för energiproduktionen. Alliansen har presenterat en offensiv och ambitiös samlad klimat- och energipolitik som förenar ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet.
Våra mål till 2020 är, utöver att minska utsläppen av klimatgaser med 40 procent, att hälften av energiproduktionen ska vara förnybar, att vi ska ha 10 procent förnybar energi i transportsektorn och att energianvändningen ska effektiviseras med 20 procent.

För att minska sårbarheten och öka försörjningstryggheten vill Alliansen att ett tredje ben utvecklas för elförsörjningen och därigenom minska beroendet av kärnkraft och vattenkraft. För att åstadkomma detta måste kraftvärme, vindkraft och övrig förnybar kraftproduktion tillsammans svara för en betydande del av elproduktionen. Kärnkraftenmedför mycket låga utsläpp av växthusgaser och kommer att vara en viktig del av svensk elproduktion under överskådlig tid. Därför ska befintliga reaktorer kunna effekthöjas och ersättas av nya, men några statliga subventioner kommer inte att ges. Vattenkraften kommer även fortsättningsvis att svara för en bärande del den svenska elproduktionen.

Koldioxidskatter och energiskatter är fortsatt viktiga styrmedel. Det är viktigt att ökade intäkter från klimatskatter och avgifter inte leder till ett totalt högre skattetryck. Under mandatperioden har regeringen sänkt skatten på arbete och höjt skatter inom miljöområdet. Alliansregeringen har i klimatpropositionen presenterat en samlad strategi för skatteändringar på energi- och miljöområdet som träder i kraft 2011, 2013 och 2015. Dessa aviserade skatteändringar ligger fast. En kontrollstation för att analysera energibalans, kostnader och klimatpåverkan ska genomföras 2015. Vår bedömning är att redan vidtagna och beslutade åtgärder räcker de närmaste åren för att nå klimatmålen. Därför anser Alliansen att koldioxidskatten inte behöver höjas den kommande mandatperioden utöver den årliga justeringen med konsumentprisindex. Arbetet med effektivare energianvändning fortsätter.

Alla transportslag, såväl flyget som sjöfarten, bör bära sina kostnader för koldioxidutsläpp. EU har beslutat att flyget ska in i EU:s utsläppshandel. Vi vill att även sjöfartens utsläpp inkluderas i en framtida internationell klimatregim.

En bärande del i Alliansens politik för att öka andelen förnybar elproduktion är den höjda ambitionsnivån i elcertifikatsystemet. Ett nytt mål om 25 TWh har satts för 2020. Samtidigt är det viktigt att kontinuerligt analysera den framtida kostnadsutvecklingen för elcertifikaten och utformningen av insatser för att motverka risken för eventuellt kraftigt höjda kostnader. Alliansen kommer om det behövs att vidta lämpliga åtgärder för att hålla kostnaderna för konsumenterna nere. Tillståndsprocesserna för både ny energiproduktion och kraftnät måste fortsätta att förenklas och förkortas.

Med Alliansens politik kommer Sverige att få ett överskott av kolsnål el. Det kommer att hålla nere de svenska elpriserna samtidigt som ökad export av kolsnål el från Sverige till Europa ersätter kolkraft och minskar klimatutsläppen. Vi vill skapa en gemensam nordisk och europeisk elmarknad där konsumenterna kan köpa el från flera producenter. Det kräver fler förbindelser med omvärlden.

Alliansregeringen har också satt upp som en långsiktig prioritering att Sverige år 2030 bör ha en fordonsflotta som är oberoende av fossila bränslen. Alliansens miljöbilspremie ledde till en rivstart för miljöbilsutvecklingen och nya miljöbilar är även

fortsatt skattebefriade under fem år. Nu krävs ytterligare utvecklade ekonomiska styrmedel och andra stimulanser.

Sverige ska verka för ökade krav och bindande EU-regler för personbilars utsläpp. Den nationella miljöbilsdefinitionen ska skärpas. Satsningar pågår på pilotanläggningar för nästa generations biodrivmedel. Konsumenter bör stimuleras att teknikneutralt välja miljöalternativ.

Klimatarbetet handlar ofta om stora globala överenskommelser, men även på lokal nivå kan viktiga insatser göras. Stadsplanering kan underlätta de mest miljövänliga transportalternativen, såsom cykel och kollektivtrafik. Nya stadsdelar bör planeras för hållbara transportlösningar baserade på modern kollektivtrafik. För oss är enskilda människors möjlighet att bidra till en bättre miljö viktig; det ska vara lätt att göra rätt.

Vår utveckling mot en grönare ekonomi, med en allt större tjänstesektor och växande företag inom miljöteknik, minskar utsläppen nationellt och bidrar genom export till att minska utsläppen globalt. De statliga satsningarna på miljöteknik vidareutvecklas.

Sverige är en föregångare för ett mer miljöanpassat byggande och boende. Satsningen på hållbara städer har bidragit till detta.

För att stödja utvecklingen av nästa generations teknik, som ännu inte är fullt ut konkurrenskraftig, behövs kompletterande stöd och ambitiös energiforskning.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:
• Den svenska miljöbilsdefinitionen skärps stegvis.
• Sverige ska verka för bindande utsläppskrav på personbilar i EU.
Alliansen har följande skarpa förslag:
• En ny supermiljöbilspremie om 40 000 kronor per bil införs för de bilar som släpper ut allra minst koldioxid.
• Ett nationellt demonstrationsprogram för utveckling av elbilar och laddhybrider genomförs.
• Den högsta tillåtna inblandningen av etanol i bensin utökas till 10 procent och av FAME i diesel till 7 procent. Andelen skattebefriad låginblandad etanol och FAME utökas till 6,5 procent respektive 5 procent.
• De statliga satsningarna på energiforskning förlängs.
• Ytterligare insatser görs för att stimulera utvecklingen av solceller och solvärme.
• Satsningen Hållbara städer fortsätter.
• De statliga insatserna för miljödriven näringsutveckling vidareutvecklas och en bred nationell miljötekniskstrategi tas fram.
Alliansen har följande reformambitioner, som kommer att genomföras i den takt överskott kan säkras:
• Stimulansen med nedsatt förmånsvärde för elbilar, laddhybrider och gasfordon fortsätter.

11.3 KRAFTTAG FÖR LEVANDE HAV

Årtionden av överutnyttjande har inneburit att våra vatten är hårt pressade. En framgångsrik miljöpolitik behöver skydda och bevara de livsviktiga ekosystem som finns i hav, sjöar och vattendrag.

Östersjön är ett känsligt innanhav. För att rädda Östersjöns, och även Västerhavets, marina miljö krävs att alla berörda länder samverkar. Genom samarbete kring stärkt beredskap till sjöss och minskad övergödning bidrar EU:s östersjöstrategi till att rädda Östersjön. Det är avgörande för Östersjöns framtid att samarbetet inom EU välkomnas och utnyttjas av Sverige. Östersjön ska bli ett pilotområde inom EU, där länderna enas om en gemensam syn på förvaltningen av Östersjöns resurser.

Alliansregeringen har satsat en havsmiljömiljard under mandatperioden. Denna satsning fortsätter. Alliansen vill också införa ekonomiska styrmedel som minskar utsläpp av fosfor och kväve. För att värna haven behöver också fler våtmarker anläggas för att bidra till rening av vatten och dessutom för att skapa viktiga artrika miljöer.

Alltför många fiskbestånd är överfiskade. EU:s fiskepolitik måste förändras till att bygga på långsiktigt hållbara fiskebestånd. Det är en förutsättning för att också ha en hållbar fiskenäring som kan bidra till sysselsättning och att hålla våra kuster levande. Vi behöver stoppa otillåten bottentrålning i skyddade miljöer genom ökad kontroll och skärpta sanktioner.

Insatserna ska öka för att identifiera och sanera källor till kadmium och PCB, förbättra sjösäkerheten på Östersjön och stärka beredskapen för oljeutsläpp. Trots förbud mot oljeutsläpp sker varje år flera hundra medvetna och illegala utsläpp i Östersjön. Vi vill se skärpta straff och tydliga ansvarsregler för oljeutsläpp. Vi vill pröva möjligheten att märka olja med DNA, så att utsläppen kan spåras. För att undvika stora miljökatastrofer säger vi nej till oljeborrning i Östersjön. Incitamenten för fartyg att minska utsläppen av kväve och svaveloxider ska utvecklas.

Sverige ska driva på inom EU så att den gemensamma jordbrukspolitiken uppmuntrar till ett mer miljövänligt jordbruk. EU:s jordbruksbudget behöver i mycket större utsträckning inriktas på att uppmuntra miljövänligt jordbruk och miljöförebyggande åtgärder som exempelvis minskar övergödning.

Alliansen har följande skarpa förslag:
• Satsningen på havsmiljö fortsätter genom att en havsmiljard avsätts för mandatperioden 2010-2014.

11.4 ÖKAD BIOLOGISK MÅNGFALD

Väl fungerande nationalparker, naturreservat och biotopskyddsområden utgör basen i det formella skyddet av värdefulla naturområden, och kommer tillsammans med en ökad användning av naturvårdsavtal vara en fortsatt viktig del av svensk naturvård. Ytterligare värdefulla områden med hög kvalitet ska ges ett långsiktigt skydd och förvaltas väl. Ambitionen är fortsatt att skydda olika slags skogstyper, från fjällnära skog och gammelskogar till artrik ädellövskog i Syd- och Mellansverige. Alliansregeringens beslut att överföra 100 000 hektar produktiv skogsmark från Sveaskog till staten för att användas som ersättningsmark bidrar kraftfullt till att vi ska nå miljökvalitetsmålet Levande skogar.

De jämställda skogspolitiska produktions- och miljömålen ligger fast. Vi vill därför samla skogsnäring, naturvårdsorganisationer och forskning till dialog med syftet att utveckla det hållbara brukandet.

Arbetet ska ske i samarbete med markägare och andra berörda. Statlig mark ska även fortsättningsvis kunna användas i skyddsarbetet enligt den metod som använts under mandatperioden. Den tätortsnära naturen är viktig för den biologiska mångfalden och friluftslivet. Satsningen på lokala naturvårdsinsatser ska fortsätta. Alliansens åtgärdsprogram för att skydda hotade arter fortsätter.

Jakt och viltvård har en viktig uppgift att fylla i förvaltningen av våra viltstammar. Grunden är lokalt engagemang och delaktighet. Jakten ska vara långsiktigt hållbar utifrån den resurs viltstammarna utgör.

Rovdjuren har en given plats i vår natur och Alliansen vill fortsätta att utveckla en lokal förvaltning av rovdjuren för att öka förtroendet för rovdjurspolitiken. Älgförvaltningen ska förenklas och utgå från lokal samverkan.

Alliansen har följande skarpa förslag:
• Ytterligare värdefulla skogsområden, allt från fjällnära skog och gammelskogartill artrik ädellövskog i Syd- och Mellansverige, ges ett långsiktigt skydd ochförvaltas väl.

12 En stark röst i världen

Sverige ska vara en stark röst för fred, frihet och försoning - både i Europa och i världen i dess helhet. Vi ska främja demokrati, mänskliga rättigheter, folkrätt och hållbar utveckling med målet att omvandla förtryck till frihet, fattigdom till utveckling och resursslöseri till hållbar utveckling.

Med en klar och tydlig utrikespolitik har Sveriges röst fått ny kraft. Vi vill fortsätta att stärka samarbetet och samhörigheten med våra nordiska och baltiska grannar. Tillsammans är vi den nionde starkaste ekonomin i världen. Vi står inför gemensamma utmaningar när det gäller såväl miljö som säkerhet.

12.1 SVERIGE SKA TILLHÖRA KÄRNAN I EUROPA

Den Europeiska Unionen är det viktigaste fredsprojektet i vår del av världen. Vi får inte sväva på målet när det gäller det europeiska samarbetets avgörande betydelse också för vår egen framtida fred och välfärd.

Därför vill vi att Sverige ska tillhöra kärnan i det europeiska samarbetet. Vi vill fortsätta ett aktivt svenskt engagemang varhelst de europeiska besluten fattas. Vi strävar efter en bred uppslutning i alla delar av vårt samhälle bakom en stark europeisk samarbetspolitik. I vårt Europa skall besluten fattas så nära medborgarna som möjligt.

Vi vill ha ett öppet Europa som välkomnar nya medlemmar. Genom att uppfylla kraven för medlemskap stärker de freden, friheten och försoningen i vår del av världen. De blir en del av en öppen och demokratisk gemenskap och bidrar till Europas utveckling. Vi vill bygga ut grannskapspolitiken, inte minst det Östliga Partnerskapet.

Vi vill stärka den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Europa skall vara en stark kraft för fred och en stark röst för frihet i världen. Sverige skall fortsätta att aktivt vara med och forma denna politik. Solidariteten mellan Europas länder blir allt viktigare inför nya utmaningar och möjliga hot. Samarbete ger säkerhet.

Samarbetet mellan Europas länder gav stabilitet under finanskrisen. Den ekonomiska situationen är nu bättre men utmaningar kvarstår. Bristande ansvar för offentliga finanser hotar återhämtningen i Europa.

Ett eventuellt framtida svenskt inträde i valutaunionen måste föregås av en folkomröstning.Tidpunkten för en sådan måste beslutas av riksdagen. En folkomröstningbör genomföras först efter en bred diskussion där för- och nackdelar på nytt prövas i ljuset av bland annat erfarenheter och utveckling i länderna i och utanför eurosamarbetet.

12.2 GLOBALT SAMARBETE FÖR EN BÄTTRE VÄRLD

Vi vill att Sverige ska vara en stark röst för mänskliga rättigheter och demokrati i utrikespolitiken. Inte minst arbetet med att agera för yttrande- och religionsfriheten behöver stärkas ytterligare. En bättre värld måste vara en värld som ger kvinnor bättre möjligheter. Kampen för ökad jämställdhet är en av vår tids viktigaste demokratiska utmaningar.

Stödet för ett starkt och väl fungerande Förenta nationerna är en hörnsten i svensk utrikespolitik. Det närmast universella medlemskapet i FN ger organisationen en stark legitimitet.

Vi vill både enskilt och genom EU arbeta för ett stärkt och reformerat FN som kan hantera framtidens globala utmaningar. Sverige ska vara pådrivande i de diskussioner som förs om reformeringen av såväl säkerhetsrådet som FN i stort.

En av de viktigare frågorna framöver är att implementera den skyddsskyldighet som FN:s medlemsländer slog fast redan 2005. Den folkrättsliga principen innebär att stater är skyldiga att skydda sin befolkning och att omvärlden har en skyldighet att ingripa när stater brister i att uppfylla det.

Vi är övertygade om att en friare värld också blir en fredligare värld. Aktivt arbete mot förtryck och för frihet är arbete också för fred och försoning. Vårt Europa skall vara ett hopp om frihet för världens förtryckta.

Sverige ska vara en stark röst i arbetet för mänskliga rättigheter, t.ex. genom att, när det krävs, förespråka s.k. smarta sanktioner som drabbar regimen men inte folket i auktoritära länder.

Vi vill att det nya ekonomiska samarbetet inom G20 bättre skall representera alla stater, både stora som små.

Öppna samhällen med öppna ekonomier ger möjligheter inte bara till individers frihet utan också för fler människor att lämna fattigdom och underutveckling. Vi vill ha ett Europa som står på globaliseringens sida mot murar, restriktioner och fördomar. Den fria handeln och det öppna samarbetet måste få fortsätta att lyfta människor över hela världen mot en bättre framtid och skapa en mer hållbar hushållning av resurser.

Alliansen kommer även framöver driva en ambitiös nedrustningspolitik. Vi vill fortsätta arbetet för en värld utan kärnvapen. Att minska och på sikt få bort s k taktiska kärnvapen är speciellt viktigt också i vår del av Europa. Vi vill diskutera insatser för öppenhet och rustningskontroll också i Europa. Vi måste aktivt motarbeta ytterligare spridning av massförstörelsevapen.

Internet är en allt viktigare del av vår värld. Mobila kommunikationer har skapat revolutionerande nya möjligheter. Vårt Sverige skall vara en ledande kraft för såväl friheten på som säkerheten för nätet.

12.3 ETT GENERÖST OCH EFFEKTIVT BISTÅND

Utvecklingspolitiken ska bekämpa fattigdom och främja frihet, demokrati, mänskliga rättigheter och miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar utveckling i samarbetsländerna. Vi vill skapa ett generöst, effektivt och öppet bistånd.

Alliansen har koncentrerat Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete – från ett 70-tal samarbetsländer till cirka 30. Det har skapat förutsättningar för mer fokuserade insatser som kännetecknas av kvalitet och mätbara resultat. Tydliga tematiska prioriteringar till stöd för demokrati och mänskliga rättigheter, miljö och klimat, samt jämställdhet och kvinnors roll i utvecklingen har slagits fast. Varje år under mandatperioden har biståndet uppgått till 1 procent av BNI.

Under nästa mandatperiod vill vi ytterligare intensifiera vårt arbete för att Sverige bättre ska kunna bidra till att millenniemålen ska kunna nås 2015. Arbetet för en tryggad livsmedelsförsörjning för alla människor och ansträngningarna för att bekämpahunger måste fortsatt stå högt på utvecklingsagendan. Ansträngningar för barns och kvinnors hälsa och utveckling måste stärkas.

Sverige ska fortsätta ha en ambitiös utvecklingspolitik och ett generöst bistånd. Reformeringen av biståndet ska fortsätta, för att möjliggöra en kraftsamling framförallt till jordens allra fattigaste.

Vi bör också höja effektiviteten och transparensen och öka fokuseringen inom detmultilaterala biståndet. Denna del av biståndet utvärderas utifrån de övergripande målen för biståndet.

En god samverkan bör ske mellan de insatser som görs på biståndsområdet och våra fredsskapande och fredsbevarande internationella insatser, inte minst i Afghanistan, men det är viktigt att upprätthålla en ändamålsenlig uppdelning mellan säkerhetsfrämjande insatser och utvecklingssamarbete, så att de civila och militära rollerna hålls isär.

Det civila samhällets organisationer har en viktig roll att spela inom biståndet. Dennaroll ska ytterligare tydliggöras.

Alliansen bibehåller 2011 fokus på de fattigaste länderna och människorna, särskilt i Afrika. De tematiska prioriteringarna klimat, jämställdhet och demokrati/mänskliga rättigheter ligger fast och förstärks. Särskilda nya satsningar görs på minskad barnadödlighet, ungas sysselsättning, stärkt livsmedelstrygghet och forskning kring fattigdomens sjukdomar, för att stärka det svenska bidraget till millenniemålen. Stödet via det civila samhällets organisationer samt humanitära insatser för att bistå fattiga i världens kriser prioriteras inom ramen för det växande utrymmet i biståndsbudgeten för 2011.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:

• En politik för global utveckling utvecklas på EU-nivå för att hindra att EU agerar på ett sätt som motverkar utveckling.
• EUs medlemsländer ska ta sitt ansvar för att nå milleniemålen och leva upp till sina åtaganden.

• Ett kontrakt skapas mellan staten och intresserade organisationer för att markera och förtydliga de enskilda organisationernas roll i utvecklingsarbetet.

Alliansen har följande skarpa förslag:

• Biståndet för 2011 uppgår till 35 miljarder kronor, vilket motsvarar en procent av BNI.

• En satsning genomförs för världens barn och unga, med fokus bland annat på barns hälsa och utbildning samt ungas sysselsättning och företagande.

• Stödet till humanitära insatser för att bistå fattiga i världens kriser ökar.

• Anslaget till det civila samhällets organisationer för biståndsinsatser ökar, bland annat som en del av den riktade satsningen på barn och unga.

12.4 INTERNATIONELL SOLIDARITET OCH ETT STARKT FÖRSVAR FÖR SVERIGE

Sverige ska ha ett tillgängligt, användbart och flexibelt försvar som enskilt och tillsammans med andra kan trygga vårt lands frihet och oberoende. Försvarets styrka måste utvecklas i takt med de krav som ställs i form av läget i vår omvärld och arten och omfattningen av de internationella uppdrag som Sverige åtar sig, inom ramen för Europeiska Unionens och det internationella samfundets insatser för fred och stabilitet i världen. För att åstadkomma detta har Alliansen genomfört en av de mest omfattande försvarsreformerna någonsin, som höjer landets försvarsförmåga genom att skapa en försvarsmakt med kraftigt ökad tillgänglighet och användbarhet.

Ett nytt närområdesperspektiv har tillförts försvarspolitiken. En insatsorganisation med stående och kontrakterade förband skapas för insatser i landet, i närområdet och internationellt. Den nya insatsorganisationen om cirka 50 000 personer ska vara på plats under 2014.

Hemvärnet utvecklas till nationella skyddsstyrkor. De har en central roll i det svenska försvaret – deras roll och förmåga kommer att öka.

Försvarsmaktens personalförsörjning kommer att baseras på frivillig rekrytering och göras könsneutral. Värnpliktslagen tillämpas inte om inte försvarsberedskapen så kräver. För att öka användbarheten och flexibiliteten överförs resurser från stöd och kringverksamheter till förbandsverksamhet. Insatsorganisationens uppbyggnad sker i den takt som rationaliseringar frigör resurser. En samlad politik införs till stöd för officerare, soldater och sjömän före, under och efter insats.

Försvarets framtida utveckling kommer att beslutas i nästa inriktningsbeslut, som gäller perioden efter 2015. Försvarsberedningen ges ett nytt uppdrag som gäller perioden efter 2015. Inför försvarsbeslutet kommer framtida behov att vägas av och de krav som utvecklingen i vår omvärld ställer studeras. Omvärldsanalysen ska ta särskild hänsyn till dynamiken i vårt närområde och Ryssland.

Sverige har ett ansvar för att bidra till fred, säkerhet och stabilitet i vår omvärld. Det är en fråga om internationell solidaritet och att stödja utsatta människor.

Alliansen har under mandatperioden fördubblat Sveriges förmåga att genomföra internationella insatser med militär personal. Även de civila insatserna har stärkts. Genom vår medverkan i Nordic Battle Group (NBG), en av EU:s två snabbinsatsstyrkor, tar Sverige ansvar för fred och säkerhet i och utanför vårt närområde.

Sverige deltar med fredsbevarande styrkor i Afghanistan på den afghanska regeringens inbjudan, tillsammans med över 40 länder och med mandat från FN. Att lämna Afghanistan innan landet med egna resurser kan ansvara för säkerheten skulle medföra en kraftigt försämrad säkerhetssituation, med risk för nya konflikter som snabbt skulle kunna sprida sig. Det skulle riskera de civila insatserna i Afghanistan. Det svenska engagemanget är långsiktigt och brett, och handlar om såväl bistånd, insatser för demokrati och mänskliga rättigheter som om militär närvaro. Helheten är viktig för att göra skillnad.

I Afghanistan, liksom i andra konfliktområden, är kvinnors utsatthet

särskilt stor och deras medverkan extra nödvändig för att skapa långsiktig fred. Sverige ska stödja nationella och lokala organisationer, aktörer samt åtgärder och initiativ som verkar för att genomföra FN:s resolution 1325 om kvinnors deltagande i alla delar i konfliktlösningens faser.

Alliansen vill, under kommande mandatperiod, att:
• Omställningen till det nya försvaret prioriteras högt under nästa mandatperiod.
• Sverige ska leda NBG 2011 och ska ha ambitionen att även åta sig ledarskapet för NBG 2014.
• Vårt engagemang i Afghanistan ska vara långsiktigt. Vi vill öka de civila ansträngningarna i Afghanistan.

13 Ett starkt civilsamhälle

Ett öppet och tolerant samhälle byggs på tydliga värden, där vi skiljer rätt från fel, visar tolerans för olikheter och ger utrymme för människor att växa och ställer upp för den som är utsatt och i nöd. Styrkan i dessa goda värden uppstår inte i ett tomrum. Samhällsbyggandet utförs varje dag av de människor som deltar i och utgör civilsamhället, med dess breda spektrum av frivilliga och ideella föreningar och verksamheter. Dessutom är föreningslivet en mötesplats där kontakter främjas och tillit skapas, vilket är en av grunderna för välstånd i samhället. Tack vare civilsamhällets frihet och egenvärde har denna tradition en stark ställning och stor betydelse i samhället. Alliansen vill se en fortsatt uppmuntran av de ideella krafterna i det civila samhället som grund för vår öppna och toleranta demokrati.

Samhället är större än staten. Föreningar, idrottsklubbar, hjälporganisationer, socialt engagerade föreningar och trossamfund tillhör det civila samhället och måste få utvecklas i frihet utan statlig styrning och i enlighet med sin särart. Det offentliga ska komplettera istället för att konkurrera med den ideella sektorn och sträva efter att förenkla för engagemang. Det offentliga ska också uppmuntra, samarbeta med och ta vara på till exempel det sociala arbete som många föreningar och samfund bedriver såväl inom som utom landets gränser.

För att stärka det civila samhället och för att uppmuntra medborgarnas engagemang ska avdragsrätt för gåvor till ideella organisationer införas. Avdragsrätten kommer främst att beröra hjälporganisationer.

Alliansen har följande reformambitioner, som kommer att genomföras i den takt överskott kan säkras:
• Avdragsrätt införs för gåvor till vissa ideella organisationer.

13.1 KULTUREN SOM POSITIV KRAFT

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Kulturen ger oss en historisk förankring och verktyg för att möte livets svåra frågor och moraliska avvägningar. Med utgångspunkt i kulturens frihet och egenvärde vill Alliansen stärka kulturens och kreativitetens betydelse i samhället. De ideella krafter som bär upp kulturlivet runt om i landet är av stor betydelse för kulturen.

Alla människor oavsett bakgrund och förutsättningar ska kunna få del av kulturens och skapandets möjligheter. Ett levande kulturliv präglas såväl av en livaktig amatörkultur som ett professionellt kulturskapande i hela landet.

Små barn har ofta en självklar inställning till kultur och skapande. Denna naturliga skaparlust måste tas till vara och stärkas. Barns och ungas tillgång till skapande är därför ett särskilt ansvar för kulturpolitiken. En prioritering för Alliansen är att öka läsandet.
En bred bokutredning tillsätts.

Kulturpolitiken har ett särskilt ansvar för barns och ungas rätt till kultur. Konstnäreroch kulturskapare ska ha rättvisa och ändamålsenliga förutsättningar som tar hänsyntill deras speciella arbetsvillkor och livssituation. Kulturella och kreativa näringar utvecklas snabbt och får en allt större betydelse. Vi bär alla ett ansvar för att trygga våra gemensamma minnen. Ett särskilt ansvar bär våra kulturarvsbärande

institutioner, arkiven, biblioteken och museerna. De frivilliga insatser som görs, exempelvis av Hembygdsrörelsen i projekt som Hus med historia, är av central betydelse för vården av kulturarvet. Det kyrkliga kulturarvet utgör en väsentlig del av vår gemensamma historia med betydelse för alla medborgare. Långsiktiga och tydliga villkor är en förutsättning för ett fungerande kulturarvsarbete.

Alliansen har följande skarpa förslag:
• Skapande skola utökas till att omfatta hela grundskolan.
• Resurser satsas på att renovera Operan och bygga om Nationalmuseum.
• Resurser tillförs för att digitalisera biografer.

13.2 ETT AKTIVT IDROTTSLIV

Idrotten är vår största folkrörelse. Över 20 000 föreningar är anslutna till Riksidrottsförbundet och tillsammans samlar de fler än 3,5 miljoner medlemmar. Vi vill ha en idrottspolitik som syftar till att skapa möjligheter för fler att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa. Alliansens idrottspolitik betonar barnperspektivet och ska bygga vidare på den svenska modellen med en självständig idrottsrörelse.

Alliansen har tagit initiativ till satsningen ”Idrottslyftet”, som innebär att svensk idrott tillförts 500 miljoner kronor per år för att öppna dörrarna till idrotten för fler barn och ungdomar och få dem att vilja fortsätta idrotta högre upp i åldrarna. Människor med funktionsnedsättningar ska ges förbättrade möjligheter att idrotta.

Genom att till stora delar ersätta idrottens bidrag från AB Svenska Spel, med en fast finansiering över statsbudgeten, har Alliansen mött idrottens önskan om ett stabilt och långsiktigt finansieringssystem. Idrottsrörelsen är därmed inte beroende av tillfälliga upp- och nedgångar av Svenska Spels vinster. Inom ramen för det ökade statsanslaget, som nu uppgår till drygt 1,2 miljarder kronor, möjliggörs ökade satsningar på bland annat idrottens antidopningsverksamhet, idrottsforskning samt uppbyggnad av ett nationellt kompetenscentrum för internationella idrottsevenemang.
Alliansen har följande skarpa förslag:
• 500 miljoner kronor per år tillförs svensk idrott.

14 Tabellbilaga

14.1 BUDGETPROPOSITIONEN 2011

Miljarder kronor	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Utgifter					
Arbetsmarknad		1,4	0,6	0,3	0,1
Företagande		0,4	0,4	0,4	0,4
Utbildning	0,5	1,2	1,9	2,2	1,9
Hälso- och sjukvård		0,5	1,5	1,5	1,5
Äldre		0,2	0,2	0,2	0,2
Integration		0,1	0,1	0,1	0,1
Jämställdhet		0,2	0,2	0,2	0,2
Familjepolitik			0,9	0,9	0,9
Miljö och klimat		0,3	0,7	0,3	0,3
Kultur och idrott		0,5	0,6	0,6	0,6
Kommuner		3,0			
Inlandsinnovation 1)	2,0				
Övriga reformer	1,1	2,0	1,4	1,2	0,8
Summa utgiftsförändring	**3,6**	**9,8**	**8,4**	**7,8**	**6,9**
Inkomster					
Sänkt skatt för pensionärer		2,5	2,5	2,5	2,5
Ökad skattebefrielse för låginblandning av etanol i bensin och FAME i diesel		0,4	0,4	0,4	0,4
Höjt schablonavdrag uthyrning privatbostad från 12 000 till 18 000 kr.		0,1	0,1	0,1	0,1
Övriga reformer		0,0	0,0	-0,1	-0,2
Summa inkomstförändringar		**3,0**	**2,9**	**2,9**	**2,8**
Förändring finansiellt sparande offentlig sektor	-1,6	-12,8	-11,4	-10,7	-9,7

1) påverkar inte det finansiella sparandet i offentlig sektor

14.2 REFORMAMBITIONER MANDATPERIODEN

(inklusive reformer i budgetpropositionen för 2011 avseende 2014)

Miljarder kronor

Utgifter	
Arbetsmarknad	0,1
Obligatorisk A-kassa	0,1
Företagande	0,4
Utbildning	1,9
Hälso- och sjukvård	1,5
Äldre	0,2
Rättsväsendet	1,0
Integration	0,1
Jämställdhet	0,2
Familjepolitik	0,9
Miljö och klimat	0,3
Kultur och idrott	0,6
Övriga reformer	0,8
Summa utgiftsförändring	**8,0**
Inkomster	
Förstärkt jobbskatteavdrag	12,0
Sänkt statlig inkomstskatt	3,0
Sänkt särskild inkomstskatt för utomlands bosatta	0,3
Sänkt skatt pensionärer	4,8
Sänkt moms på restaurang- och cateringtjänster	5,6
Ökad skattebefrielse för låginblandning av etanol i bensin och FAME i diesel	0,4
Höjt schablonavdrag uthyrning privatbostad från 12 000 till 18 000 kronor	0,1
Skattereduktion för gåvor	0,3
Fortsatt nedsatt förmånsvärde för elbilar, laddhybrider och gasfordon (ej gasoldrift)	0,2
Höjd punktskatt på tobak, bland annat på cigaretter med ca 8%	-0,7
Höjd punktskatt på alkohol bland annat på öl och vin med ca 13%	-1,1
Övriga reformer	-0,2
Summa inkomstförändring	**24,7**
Förändring finansiellt sparande offentlig sektor	-32,7

Från folkpartiets hemsida på Internet:

Folkpartiet liberalernas valmanifest 2010

Utmaningar efter valsegern

Innehåll

Framtiden behöver mer liberalism 1
1. Sverige som kunskapsnation 4
2. Ett Sverige med jobb och företagande 8
3. Sverige – här ser vi att äldre är olika 11
4. Ett öppet Sverige och en fungerande integration 13
5. Ett Sverige med socialt ansvar 16
6. Ett mer jämställt Sverige 21
7. Ett tryggt Sverige 23
8. Ett Sverige som är ledande i klimat- och miljöarbetet 26
9. Sverige i Europa och världen 29
10. Sverige som kulturland 31

Framtiden behöver mer liberalism

Folkpartiet föddes ur striden för allmän och lika rösträtt och vårt arbete för demokrati och marknadsekonomi segrade i Sverige. Vi har stått upp för individens frihet och varje människas rätt att själv välja vilken gud som hon vill tro på samt rätten att inte tro alls.

Vår övertygelse om att alla människor förtjänar nya livschanser medförde att vi var en av arkitekterna bakom det svenska välfärdssystemet. På den internationella scenen har liberaler alltid stått upp för demokrati och mänskliga rättigheter och aldrig tjusats av förtryckarideologier. Och vår tro på individen har gjort attvi ständigt har drivit på för reformer som har ökat jämställdheten mellan kvinnor och män.

När andra partier byter ideologi eller tar avstånd från sin historia har vi all anledning att vara stolta över vad liberaler och frisinnade har uträttat. Ibland sägs det att liberaler har segrat och att liberala partier därför inte skulle behövas. Inget kunde vara mer fel. Liberala svar behövs även på dagens och morgondagenssamhällsproblem.

I den internationella lågkonjunktur som drabbade Sverige och andra länder under de senaste åren har klassisk socialliberal ekonomisk politik varit lösningen. Staten och det offentliga behövde ta ett ansvar för att dämpa effekterna av konjunkturnedgången. Samtidigt är en fri ekonomi grunden för långsiktigt välstånd.

Liberaler har alltid en tro på framtiden. Om människor ges möjlighet att styra mer över sina liv så utvecklas samhället. Jobb skapas genom att människors idéer omvandlas till företag i ett samhälle där ansträngning lönar sig. Klimathotet löses med internationellt samarbete, teknisk utveckling och en marknad som genom ekonomiska styrmedel verkar i miljöns tjänst. Välfärden behöver fortsätta utvecklas så att enskilda människor får mer makt över de viktiga besluten i sin vardag. I en allt mer globaliserad värld behöver EU-samarbetet fördjupas. Fattigdom och ofrihet bekämpas bäst med demokrati och marknadsekonomi.

Kort sagt, framtiden behöver mer liberalism.

En ansvarsfull ekonomisk politik

När nu världen är på väg ur den djupa lågkonjunkturen har Sverige ett gott utgångsläge. Utrikeshandeln har tagit fart, tillväxtsiffrorna är ljusa, de offentliga finanserna välskötta och arbetsmarknaden har återhämtat sig snabbt. Fler har jobb i dag när vi har gått igenom den värsta lågkonjunkturen sedan 1930-talet än för fyra år sedan när Sverige var inne i en mycket stark högkonjunktur. Men riskerna för bakslag är fortfarande stora – förutsättningarna kan snabbt förändras för ett litet exportberoende land om nya kriser inträffar i vår omvärld.

Alliansregeringen har under de senaste fyra åren tagit ansvar för statsfinanserna. Tack vare den förda politiken tillhör Sverige inte den stora skara länder som nu behöver skära ned i välfärden.

Ett tydligt vallöfte från Folkpartiet är att en Alliansregering även fortsatt ska föra en ansvarsfull ekonomisk politik. De reformer som vi talar om i detta valmanifest är därför beroende av att vi framöver har en god ekonomisk utveckling i Sverige.

Framtidsutmaningarna

Vi ser tre framtidsutmaningar som särskilt angelägna.

»» **Skola och kunskap.** En väl fungerande skola skapar social rörlighet och öppna nya möjligheter för alla människor – oavsett familjebakgrund eller ekonomisk status. För den unga människa som har fått med sig minst hemifrån betyder skolan allra mest. En skola med tydliga kunskapsmål liksom en högskola med hög kvalitet är av avgörande betydelse – inte bara för svenska ungdomars framtidschanser, utan också för Sveriges framtid som välfärdsnation. Sverige ska vara en kunskapsnation i internationell toppklass.

»» **Jobben.** Det ska löna sig att arbeta, utbilda sig och ta ansvar. Arbete ger inte bara försörjning, utan kan också betyda yrkesstolthet, gemenskap och känslan av att göra en insats för andra. Arbete och företagsamhet är också grunden för Sveriges välstånd. Jobbskatteavdraget har blivit en kraftfull stimulans för arbete och har hjälpt till att hålla sysselsättningen uppe under lågkonjunkturen. En särskild utmaning ligger i att minska ungdomsarbetslösheten bland annat genom fler lärlingsjobb.

»» **Fokus på äldre.** Det är dags att förändra synen på äldre. Varje

människa ska bli bemött utifrån den hon eller han är, och inte utifrån födelseår. Sverige behöver bli bättre på att ta tillvara äldres kompetens och den som behöver hjälp har rätt till en värdig äldreomsorg. Äldre som har hemtjänst eller bor på ett äldreboendeska ges tydliga rättigheter. Det ska finnas garantier så att äldre får gå ut varje dag, så att äldre ska kunna välja mat och så att äldre par inte splittras när någon av dem behöver flytta in på ett äldreboende.

Nyckeln till ett Sverige som växer, där vi klarar välståndet och välfärden är kunskap. Sveriges framtid börjar i klassrummet.

Tillsammans med Alliansen

När Folkpartiet nu möter väljarna gör vi det tillsammans med de andra partierna i Allians för Sverige. Vi fyra söker förtroende att fortsätta regera Sverige.

Alliansregeringen fick ett tydligt mandat 2006 att återupprätta arbetslinjen och stärka Sveriges möjligheter i globaliseringens tid. En tydlig jobblinje och en ansvarsfull ekonomisk politik gör att vårt land nu går ur lågkonjunkturen med bättre förutsättningar än de flesta länder i Europa.

När Folkpartiet liberalerna nu ber väljarna om förnyat förtroende gör vi det med en socialliberal agenda för Sverige i en globaliserad värld. Vi sammanfattar vår reformagenda i tio utmaningar för nästa mandatperiod.

1. Sverige som kunskapsnation

Skolan är vårt bästa verktyg för att ge alla människor samma chanser i livet. Kärnan i det liberala uppdraget är att varje individ ska få komma till sin rätt. All talang och hela potentialen ska tas tillvara. Med en riktig skolpolitik kan alla elever få chansen att lyckas.

Framtiden börjar i klassrummet. En skola fokuserad på kunskap är nämligen den allra viktigaste åtgärden för att Sverige på sikt ska klara sig i den globala konkurrensen. Ett Sverige där fler människor kan mer är helt avgörande för om vårt land ska kunna växa.

Globaliseringsrådet konstaterar också i sin slutrapport att vår förmåga att bygga upp och bevara kunskap är avgörande för Sveriges välstånd. Den socialdemokratiska flumskolan har skapat ett utbildningssystem där en av tio går ut grundskolan med underkänt i svenska, engelska eller matematik och där var tredje 20-åring inte klarar gymnasiet. Och en systematisk nedvärdering av läraryrkets status har medfört att de som de senaste åren har valt att bli lärare har sämre kvalifikationer än de som förr sökte sig till yrket.

Sedan maktskiftet 2006 har Folkpartiet lett den största reformeringen av svenskt skolväsende sedan den allmänna folkskolan infördes. Fokus har varit tydligt på kunskap, ordning och arbetsro samt på att återupprätta läraryrkets status. Men det tar tid att vända utvecklingen och skapa en skola i världsklass. En huvudfråga de närmaste åren blir därför att fullfölja den skolpolitiska agendan och fortsätta utveckla skolan.

Vi vill också fortsätta satsningen på att stärka kvaliteten i svensk högskola och forskning. Sverige ska vara ett land som inte bara delar ut, utan också vinner nobelpris.

Förskola

»» **Satsa på förskollärarna.** Personalens kompetens är den viktigaste faktorn för kvalitet i förskolan. Brist på förskollärare ska därför uppmärksammas särskilt i tillsynen av förskolor. Vi vill också fortsätta förskollyftet – den stora fortbildningsinsatsen för förskollärare och barnskötare.

»» **En lärorik förskola.** Alla förskolor ska erbjuda en verksamhet med

ett tydligt kunskapsinnehåll. Barn är nyfikna och ska få chansen att prova på bokstäverna och siffrorna under lekfulla och lärande former. Vi vill fortsätta arbetet med att förtydliga förskolans läroplan.

Skola

»» **Lärare Sveriges viktigaste jobb**. Lärarlyftet, satsningen på lärarfortbildning, en ny lärarutbildning som ska börja gälla 2011, riktiga ”lågstadielärare”, lärarlegitimation som införs 2011 är några av de reformer som Alliansregeringen har genomfört för att lyfta läraryrkets status. Men arbetet för att lyfta läraryrkets status måste fortsätta – vi kommer inte att ge oss förrän de duktigaste unga väljer lärarbanan.

»» **Fler nationella prov och tidigare betyg**. Vi vill att lärarna, redan på lågstadiet, ska utvärdera vad eleverna har lärt sig. Det gör det enklare att upptäcka elever som halkar efter – och sätta in stöd. I sexan bör därför eleverna genomföra nationella prov i SO-och NO-ämnena. Alliansen har kommit överens om att betyg ska ges från åk 6. Det är en bra och viktig reform, även om vi kan tänka oss betyg några år tidigare.

»» **Förstatliga skolan.** Kommunerna tog över skolan i början av 1990-talet. Sedan dess har kunskapsresultaten sjunkit och läraryrkets status har försämrats. Vi vill därför att staten återtar ansvaret för skolan. Därmed kan vi garantera att alla barn, oavsett vilken del av landet de bor i, har samma chanser.

»» **Satsa på elevhälsan**. Skolsköterskor och en fungerande elevhälsa är central för att kunna hjälpa de elever som på olika sätt mår dåligt. En välfungerande elevhälsa är också central för att lärare ska kunna få vara lärare och för att öka tryggheten i skolan. Därför ska en satsning ske på elevhälsan under nästa mandatperiod – vi vill skapa möjligheter för att 1 000 nya skolsköterskor, skolläkare och särskilt kuratorer och psykologer ska anställas.

»» **Ordning och arbetsro.** Ett av huvudproblemen för den svenska skolan har varit den bristande ordningen och arbetsron. Sena ankomster, ringande mobiltelefoner och skolk drabbar framför allt svaga elever. Lärare ska ha verktyg för att upprätthålla ordning i klassrummet och skolk ska skrivas in i terminsbetyget. Skolverkets beslut från 2003 om heltäckande klädsel ska ges lagstöd.

»» **Anpassade hjälpmedel.** Elever med inlärningssvårigheter ska ha rätt till anpassadehjälpmedel, samt rätten att använda dessa vid prov. Situationen för den som t.ex. har dyslexi kan efter diagnos underlättas med enkla hjälpmedel. Men för att eleven sedan ska bedömas korrekt utifrån sin nivå bör hon eller han även ha rätt att använda dessa hjälpmedel vid test.

»» **Fortsatt arbete för jämställdhet**. Skolan utgör den kanske viktigaste miljön för ett aktivt jämställdhetsarbete, eftersom det är här många attityder grundläggs och befästs. Det arbete som regeringen har påbörjat under mandatperioden måste fortsätta.

»» **Ökat föräldraansva**r. Samverkan mellan skolan och föräldrar måste bli bättre och föräldrar ska kunna närvara i skolan om en elev är stökig eller har problem. Skollagen ska ge möjlighet för att föräldrar ska vara närvarande i klassrummet vissa tider. Regeln ska självklart endast användas i undantagsfall och den förälder som närvarar ska få ersättning på föräldrapenningsnivå.

»» **Omedelbara åtgärder och insatser mot mobbning**. Om

någonting allvarligt händer, t.ex. att en elev utsätter en lärare eller en annan elev för våld, ska skolan vara skyldig att inom 24 timmar sammankalla till samtal med berörda elever, föräldrar samt skolpersonal. Alla skolor ska bedriva ett effektivt arbete mot mobbning och i de allra grövsta fallen ska en mobbare kunna flyttas till en annan skola. Skolans kunskap om nätmobbning måste också öka. Skolverket ska få i uppdrag att genomföra fortbildningsinsatser i hur skolan kan upptäcka och förebygga nätmobbning.

Vuxenutbildning, högskola och forskning

»» **Satsa mer på yrkeshögskolan och yrkesvux**. Yrkeshögskolan finns för utbildningar som är mycket kvalificerade, men inte akademiska. Den fyller därför ett viktigt behov på arbetsmarknaden. Vi vill fortsätta att bygga ut yrkeshögskolan i den takt som bibehållen kvalitet medger. Vi vill också fortsätta satsningen på yrkesinriktad vuxenutbildning (yrkesvux).

»» **Kvalitetssatsa på den högre utbildningen**. Den socialdemokratiska resursurholkningen har försämrat kvaliteten på utbildningen i högskolan. Vi har börjat vägen tillbaka, men fler satsningar behövs. Sverige ska ha en högskola i världsklass.

»» **Inför självständiga lärosäten.** Forskning och undervisning av hög kvalitet förutsätter ett kritiskt förhållningssätt till makten som är svårförenligt med den statliga myndighetsformen. Vi vill fortsätta arbeta för ökad autonomi med det långsiktiga målet att högskolorna på sikt inte ska vara statliga myndigheter.

»» **Fortsatt satsning på forskning.** Sedan Folkpartiet och Alliansen tog över har svensk forskning fått ett historiskt resurslyft. Anslagen ökar med 5 miljarder kronor – det är en ökning med 20–25 procent. Satsningarna på svensk forskning ska fortsätta.

»» **Gör Sverige till ett skatteparadis för forskning.** Gynnsammare skatteregler ska göra Sverige mer attraktivt för forskningsintensiva etableringar och donationer till forskning ska göras avdragsgilla. Staten har ett ansvar att säkerställa grundfinansiering för forskningen, men med gynnsammare avdragsmöjligheter skulle välbehövda nya resurser kunna komma till från både privatpersoner ochföretag.

»» **Inför ett nationellt elitprogram för unga forskare**. Genom att under ett antal år få god finansiering och stor frihet att utveckla sin forskning ges de vassaste begåvningarna en chans att nå banbrytande forskningsresultat.

»» **Effektiva studier ska löna sig**. Sverige har i dag världens äldsta studenteroch en genomströmning inom högskolan som är för låg. Vi vill fortsätta utreda möjligheterna att individualisera studielånesystemet enligt en peng-per-poängprincip samt vidare överväga möjligheterna att införa ett treterminssystem ochen examensbonus.

»» **Inför en studentgaranti.** När kårobligatoriet ersätts med frivillighet behövsnya sätt att garantera den enskilde studentens rättigheter. Vi vill ålägga alla lärosäten att upprätta lätt tillgängliga, lokala rättighetskataloger som fastställer skyldigheter och rättigheter mellan student och högskola.

»» **Akademiska utbildningar ska ha akademiskt innehåll**. Uppdraget till Högskoleverket att granska lärosätenas kursutbud bör fortsätta löpande, för att säkerställa att de utbildningar som ges har ett tydligt akademiskt innehåll och inte är av hobbykaraktär.

»» **Erbjud fler stipendier till utländska studenter**. Utbildning är världens bästa bistånd. De stipendieprogram som skapas i samband med att avgifter för tredjelandsstudenter bör dels bli fler, dels omfatta fler länder.

2. Ett Sverige med jobb och företagande

För människors självkänsla och makt över vardagen är det centralt att ha ett arbete att gå till, en egen lön att betala sina räkningar med. Kort sagt att få vara behövd. Det är också avgörande för välståndet i vårt land är att fler kommer i arbete.

Vi har en särskild utmaning i att Sverige har en internationellt sett hög ungdomsarbetslöshet. När arbetslösheten stiger riskerar det att leda till att en del unga aldrig får in en fot på arbetsmarknaden. En viktig förklaring är att alltför många hoppar av gymnasiet. En annan är den sammanpressade lönestrukturen i Sverige som gör det relativt dyrt att anställa oerfarna ungdomar. En tredje är att de svenska arbetsmarknadsreglerna leder till att ungdomar, med kort anställningstid, är de som först får lämna sina arbeten vid personalneddragningar.

Likaså är situationen för invandrare problematisk på arbetsmarknaden. Det tar alldeles för lång tid för en människa som har flytt till Sverige att komma i sysselsättning. Alltför många fastnar i passivitet och utanförskap. Nycklarna till en lyckad integration är jobb och kunskaper i svenska språket. Utgångspunkten för vår arbetsmarknadspolitik är att alla kan bidra. Även personer med funktionsnedsättningar kan komma i arbete. Det är ett mänskligt slöseri att slarva bort kompetens hos människor som handikappas på grund av arbetsmarknadens bristande tillgänglighet.

Men ska det skapas nya jobb behövs det företagare som vill ta risker och företag som växer. I Sverige har företag och företagare alltför länge bemötts med misstänksamhet. Regelverk har gjorts allt krångligare och skatterna på företagande har varit höga. En avgörande utmaning för Sverige är ett fortsatt arbete för att lyfta svenskt företagsklimat. Bra villkor för alla företag att starta, växa och anställa krävs för att jobben ska bli fler och välståndet större.

Alliansen har genomdrivit reformer som förenklat företagandet. Skatter och arbetsgivaravgifter har sänkts, regelkrånglet minskat och anslagen till forskning och innovation ökat. Tidigare monopolmarknader har öppnats upp och svarta jobb blivit vita genom riktade skatteavdrag. Det har blivit lättare att anställa. Men det finns mycket kvar att göra för att skapa ett företagsklimat i världsklass.

Det ska bli enklare att driva företag och den företagare som lyckas ska kunna bli rik.

Växande företag

»» **Fortsätt göra det enklare att vara företagare**. Fåmansbolagsreglerna (3:12-reglerna) ska ersättas med schablonregler. Inrätta en samordnande instans för företagsdata för att minska företagens uppgiftslämnande till statliga myndigheter. Företagen ska inte behöva lämna samma information till staten mer än en gång. Alla kommuner bör ha företagslotsar som hjälper företagare att hitta svar på frågor och skyndar på handläggningen av tillståndsärenden.

»» **Modernisera arbetsrätten.** LAS behövs, men bör anpassas till dagens arbetsmarknad samt till små och medelstora företags vardag. Anställdas kompetens bör väga tyngre vid beslut om personalneddragningar. Vår förhoppning är att arbetsmarknadens parter ska nå en överenskommelse om att låta kompetens (mätt enligt kriterier som parterna når enighet om) väga tyngre vid avgörandet av vilka anställda som får stanna vid neddragningar. Om arbetsmarknadens parter inte är beredda att ta ansvar så behöver LAS

förändras genom att antalet personer som kan undantas från turordningsreglerna i LAS ökas.

»» **Utvidgat RUT för barnfamiljer och äldre**. Genom att öka skattereduktionen för köp av hushållstjänster från 50 till 75 procent för barnfamiljer med barn under 8 år samt för äldre över 80 år får inte bara fler personer möjlighet till en enklare vardag, branschen kan också växa ytterligare.

Jobb

»» **Det ska löna sig att arbeta.** Genom Alliansregeringens jobbskatteavdrag lönar det sig bättre att arbeta och det bidrar till att fler människor får ett arbete att gå till. När det ekonomiska utrymmet så medger bör vi gå vidare med sänkningar av inkomstskatterna. Det ska löna sig bättre att utbilda sig. Folkpartiet vill återgå till principen om minst hälften kvar. När utrymme finns ska värnskatten avskaffas.

»» **Fler lärlingar.** Det gymnasiala lärlingssystem som är under uppbyggnad ska kompletteras med en möjlighet för unga upp till 23 år att kunna lära sig ett yrke genom att få lärlingsanställning utanför gymnasieskolans ram. En anställningsform för lärlingar ska införas. Den som anställs som lärling får en särskild lärlingslön och särskilda anställningsvillkor. Lärlingsjobben ska växa fram genom branschöverenskommelser mellan arbetsmarknadens parter och vara anpassade efter behoven i respektive bransch.

»» **Nej till ungdomsskatten**. Behåll den lägre arbetsgivaravgiften för alla anställda som är under 26 år. Vänsterblockets förslag om fördubblad arbetsgivaravgiftför unga skulle allvarligt försvåra ungas möjlighet att konkurrera på arbetsmarknaden.

»» **Snabb hjälp till unga arbetslösa.** Ungdomar som söker sig till Arbetsförmedlingen måste snabbt få det stöd som de behöver. Ju snabbare en ung person fårvägledning av en jobbcoach desto bättre. Erfarenheten visar att det är centralt att unga arbetssökande människor söker arbete, men i vissa fall kan det också vara motiverat med tidiga utbildningsinsatser och de ska då kunna sättas in.

»» **Jobbkrav för socialbidrag.** Avskaffa begränsningen om särskilda skäl för attkräva motprestation av personer som får socialbidrag och som är äldre än 25 år.Ändra socialtjänstlagen så att alla kommuner ska ställa krav på motprestation för arbetsföra personer som får ekonomiskt bistånd.

»» **Det ska löna sig att arbeta även för socialbidragstagaren**. Socialbidraget får inte vara en fattigdomsfälla. Därför ska den som har tagit emot socialbidrag under längre tid kunna få behålla upp till 1 500 kr per månad från förvärvsarbete, utan att detta påverkar biståndsbedömningen. Denna jobbstimulans skagälla längst sex månader.

»» **Se äldre som resurs i arbetslivet**. I dag innehåller många regelverk och avtalhinder för äldre som vill jobba efter 67-årsdagen. Många av dessa hinder är onödigaoch bör tas bort. Vi vill utreda möjligheten att stanna kvar i arbetslivet efter 67 års ålder.

»» **Öppna arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning**.
Bristande tillgänglighet ska utgöra diskriminering enligt lag. Jobbcheckar, ett intygsom redan på förhand visar vilka stödformer en arbetssökande med funktionsnedsättning har rätt till, ska införas. Lönebidragen ska reformeras – den som drabbas av

arbetsfunktionsnedsättning ska kunna få lönebidrag för att fortsätta på sin arbetsplats.

»» **Infrastruktur för jobb**. En fungerande infrastruktur är avgörande för tillväxt och framväxten av jobb i hela landet. Folkpartiet och Alliansregeringen gör nuden största satsningen på infrastruktur i svensk historia. För att främja klimatsmart tillväxt bör en uppgradering ske av järnvägsnätet så att framkomligheten ökar. Sveriges internationella konkurrensförmåga behöver förbättras genom att beslut tas för att bygga banor för höghastighetståg. Dessutom bör arbetet för en ny förbindelse över Öresund mellan Helsingborg och Helsingör inledas.

3. Sverige – här ser vi att äldre är olika

Alla människor är olika, också när vi blir äldre. Ingen vet bättre än den enskilde människan själv hur hon eller han vill ha det. Det är därför som självbestämmande och valfrihet är så viktigt. Det är dags att förändra synen på äldre. Varje människa ska bli bemött utifrån den hon eller han är, och inte utifrån födelseår.

Ett område där äldre i hög grad har behandlats som ett kollektiv är äldreomsorgen. Alla äldre har erbjudits samma lösningar och det har funnits en ovilja att inse att även äldre människor är olika. Utrymmet för individuella lösningar har varit begränsat och möjligheterna till självbestämmande för den äldre små. Det som intresserar en individ är helt ointressant för någon annan. Alltför ofta dras alla äldre över en kam. Det vill vi förändra.

Äldre som är i behov av stöd och hjälp ska ha rätt att ställa krav på äldreomsorgens kvalitet. Folkpartiet vill göra det tydligt vad äldre och deras anhöriga har rätt att förvänta sig av äldreomsorgen genom att på nationell nivå slåfast tydliga och mätbara kvalitetsnivåer i en nationell garanti för äldreomsorgen.

Folkpartiet föreslår en ”garantimiljard” för äldreomsorgen. De kommuner som ansluter sig till garantin och i huvudsak lever upp till åtagandena gentemot de äldre i kommunen får del av stimulanspengarna.

Att få komma ut i friska luften och känna vinden i håret, att själv få styra över vem som kommer hem och hjälper till att duscha och att få välja mellan olika maträtter till sin lunch eller middag borde inte få bero på var den äldre kvinnan mannen råkar bo. Det är så grundläggande kvalitetsaspekter på äldreomsorgen att de borde erbjudas alla landets äldre. Men så är det inte i dag. Långt därifrån.

»» **Tydligare rättigheter för äldre**. Mätbara och tydliga kvalitetskrav ska rymmas inom en nationell äldreomsorgsgaranti. Om kommunen inte håller vad den lovar ska den äldre få ekonomisk kompensation, t.ex. genom nedsatt äldreomsorgsavgift.

»» **Ut och gå-garanti.** Rätt för den som bor på ett äldreboende att komma ut i friska luften varje dag. Samma rätt ska gälla för den som har hemtjänst och behöver hjälp för att komma ut.

»» **Välja mat-garanti**. Rätt för den som bor i äldreboende eller hemtjänst att välja mellan olika maträtter.

»» **Parboendegaranti**. En lagstadgad parboendegaranti ska ge äldre par rätt attbo tillsammans, om de så vill, i ett äldreboende, även om deras vård-och omsorgsbehov skiljer sig åt.

»» **Fler äldreboenden**. Valfriheten i boendet ska öka. Fler trygghetsboenden samt vård och omsorgsboenden behövs. Därför vill vi fortsätta ge statliga investeringsstöd till byggandet av nya äldreboenden.

»» **Stoppa sjukvårdskarusellen**. Vi vill stoppa sjukvårdskarusellen för de mest sjuka äldre. De ska få särskild hjälp med att hitta fram i vården. Remisser och läkemedel ska samordnas för dem. Vårdgivare ska ges möjlighet att arbeta över kommun-och landstingsgränsen, så att äldre kan erbjudas både sjukvård och hemtjänst samt äldreboenden i en och samma organisation.

»» **Bekämpa åldersdiskriminering.** Det är dags att förändra synen på äldre. Vi vill förbjuda åldersdiskriminering inom alla samhällsområden.

»» **Valfrihet för alla som har behov av äldreomsorg.** Lagen ska skärpas så att alla äldre ska erbjudas valfrihet i äldreomsorgen.

»» **Våld och övergrepp mot äldre.** Våld och övergrepp mot äldre är ett dolt och försummat problem. Vi vill ta fram en nationell handlingsplan för att förebygga våld mot äldre samt hjälpa dem som utsatts.

»» **Trygga pensioner – sänk skatten**. Pensionärerna är en av de grupper som har drabbats hårdare än andra av krisen. När vi nu lägger grunden för Sveriges utveckling framöver är det viktigt att se till att pensionärerna får del av förbättringarna. För att möta den sänkning av pensionerna som är en effekt av den internationella lågkonjunkturen vill vi gå vidare med fler skattesänkningar för pensionärer.

4. Ett öppet Sverige och en fungerande integration

Sverige är ett rikare land tack vare att vi har varit och är öppna mot omvärlden. Den som flyr undan förföljelse ska kunna få en fristad i vårt land. Och väldigt många av dem som har flytt eller invandrat till vårt land har lyckats – de har fått jobb och kommit in i samhället. Men samtidigt är det viktigt att konstatera att alldeles för många också tillåtits misslyckats – drömmen om att bygga sig ett nytt liv i Sverige har för många blivit en verklighet av passivitet och utanförskap.

När arbetsföra människor hamnar i bidragsberoende och utanförskap är det ett svek mot dessa människor, men också ett allvarligt hot mot den sociala sammanhållningen i vårt samhälle. När vi tog över landet tog det i snitt sju år för en nyanländ person att få sitt första jobb. I kölvattnet på den misslyckade integrationen följer ett socialt utanförskap och en isolering som ibland präglar hela stadsdelar och även förs vidare till nästa generation.

Integrationen är en av våra största framtidsutmaningar. I en globaliserad värld vi människor i vårt land som talar i princip alla världens språk. En lyckad integration där vi ser till att människors potential tas tillvara kan vara en av de viktigaste framgångsfaktorerna för vårt land.

Vi vet att jobb och kunskaper i svenska är de viktigaste nycklarna till att på riktigt komma in i det svenska samhället.

Migration

»» **En human och solidarisk flyktingpolitik**. Den som flyr undan förföljelse och förtryck ska ges en fristad i Sverige. Sverige ska föra en human och rättssäker flyktingpolitik och asylrätten ska värnas i Sverige och Europa.

»»**Sverige ska vara öppet för arbetskraftsinvandring**. Folkpartiet var pådrivande för den öppning för arbetskraftsinvandring som Alliansregeringen har genomfört– den som får ett arbete i vårt land ska ges en möjlighet att komma hit

och arbeta. Öppningen för arbetskraftsinvandring kan också bidra till att avlasta asylsystemet då det inte längre finns bara en väg in i Sverige.

»» **Förbättra rättssäkerheten för asylsökande**. Låt de asylsökandes offentliga ombud utses av domstolarna, och skilj mottagandeverksamheten från Migrationsverket.

»» **Alla kommuner ska dela på ansvaret**. Flyktingpolitiken är gemensam för vårt land och ansvaret ska delas mellan alla Sveriges kommuner. Om det blir nödvändigt ska det i sista hand vara möjligt att tvinga kommuner som tidigare inte har tagit ansvar att teckna avtal om flyktingmottagande.

»» **Vård och skolgång till papperslösa**. Sverige ska ha reglerad invandring, men den som vistas i Sverige utan papper behöver ökad möjlighet till sjukvård. Barn till papperslösa ska inte straffas genom att nekas skolgång.

Integration

»» **Jobb och svenskkunskaper är nyckeln till integration**. Integration handlar om egenmakt över den egna tillvaron. Alla har samma ansvar att försörja sig själva oavsett varifrån man kommer. Vår liberala integrationspolitik handlar om att ge individen redskap.

»» **Snabbare ut på arbetsmarknaden**. Mediantiden från uppehållstillstånd till arbete är sju år för nyanlända invandrare. Det är orimligt. Nu inför vi snabbare kontakt med Arbetsförmedlingen, etableringssamtal för tidig matchning av boende och arbetsmarknad, nystartsjobb, jobbpraktik med svenskstudier – allt för att kapa tiden för att etablera sig på arbetsmarknaden och klara sin egen försörjning.

»» **Omforma sfi-undervisningen till en renodlad introduktionskurs.**
Tideni sfi (svenska för invandrare) bör inte överstiga tre år. Den som klarar sina studier i sfi inom ett år har numera möjlighet att få sfi-bonus.

»» **Inför språkkrav för medborgarskap**. Svenska är vårt gemensamma språk i Sverige. Det är viktigt med grundläggande kunskaper i svenska språket för att ta makten över sitt eget liv, känna sig delaktig i samhället och öka möjligheterna att komma ut på arbetsmarknaden.

»» **Nyanlända ska erbjudas medborgarkurs**. Alla nyanlända ska erbjudas enmedborgarkurs som introduktion till det svenska samhället och dess grundläggandevärden och innebörden av demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet.

»» **Skolan som murbräcka mot segregation**. En skolpolitik med tydligt fokus på kunskap är en central del i att bryta utanförskapet. Skolorna i de mest utsatta områdena ska vara de bästa skolorna och nyanlända elevers skolresultat måste uppmärksammas särskilt.

»» **Ombyggda städer stärker integrationen**. Satsa på de mest utsatta bostadsområdenagenom att blanda boendeformer, bygga ihop förorter och rusta upp det offentliga rummet. Vi vill ha ett garantilåneprogram för att finansiera upprustning av bostadsområden. Våga riv delar av bebyggelse när ett område behöver en nystart.

»» **Lokala mikrokreditgivningskontor.** De myndigheter som i dag fördelar mikrokrediter ska upprätta kontor i utsatta områden för att underlätta kontakt med boende i dessa områden.

»» **Fortsatta nystarts- och instegsjobb**. Det ska fortsatt vara billigt att anställa dem som befinner sig längst från arbetsmarknaden genom särskilt låga arbetsgivaravgifter, exempelvis för nyanlända invandrare.

5. Ett Sverige med socialt ansvar

Vi står upp för ett välfärdssamhälle där sjukvården, skolan och trygghetssystemen finansieras gemensamt och samtidigt vill vi se till att den som behöver hjälp ska kunna välja mellan olika alternativ. Trygghetssystemen ska vara uppbyggda så att den som är sjuk eller arbetslös ska ha en bra trygghet men samtidigt stöd och hjälp att komma tillbaka. Alla ska ha tillgång till en god sjukvård och alkohol- och narkotikapolitiken ska genomsyras av ett socialt ansvarstagande.

Men även i ett utbyggt välfärdssamhälle som Sveriges finns det människor som faller utanför. Det handlar om grupper som inte har någon röststark organisation bakom sig. Folkpartiet för de människors talan vars röst annars inte hörs – de som ofta har allra minst frihet i samhället.

Utsatta barn som hamnar i samhällets vård får inte alltid det stöd och den trygghet som de behöver. De tusentals hemlösa som lever i Sverige har ofta svikits av psykiatrin. Personer med funktionsnedsättning handikappas för att samhället ännu inte är tillgängligt. Här återstår det mycket att göra.

I socialdemokratins Sverige har det funnits en tendens att ge upp om människors förmåga. Arbetslösheten bekämpades genom att människor sjukskrivs. Höga sjukskrivningstal drevs ned genom att fler förtidspensionerades.

Vi vägrar acceptera en syn där människor på det sättet får beskedet att de inte behövs. Visst finns det grupper som har extremt svårt att komma in på den ordinarie arbetsmarknaden, exempelvis personer med psykisk eller fysisk funktionsnedsättning och människor som hamnat i missbruk. Men ska samhället hålla ihop måste även de kunna få bidra. Det civila samhället – alla föreningar, organisationer, nätverk och enskilda som gemensamt arbetar för ett ökat socialt ansvarstagande – är en av de viktigaste aktörerna i detta arbete.

Trygghet vid sjukdom och arbetslöshet

»» **En sjukförsäkring som ger trygghet vid sjukdom**. Vi försvarar en trygg sjukförsäkring med 80 procent i ersättning. Den som drabbas av sjukdom ska kunna behålla sin bostad och känna en trygghet över ekonomin.

»» **Använd sjukförsäkringen för snabb tillgång till rehabilitering**. Öka samarbetet mellan sjukvård och sjukförsäkring. Tillåt Försäkringskassan och landstingen att lägga resurser i en gemensam portmonnä.

»» **Hjälp människor tillbaka i arbete så snart som möjligt.** Rehabiliteringsgarantin bör fortsätta utvecklas, så att sjukskrivna snabbt får effektiv rehabilitering. Förtidspension (sjukersättning) ska enbart vara en sista utväg när alla andra möjligheter är uttömda.

»» **Inför en allmän arbetslöshetsförsäkring**. Starka sociala skäl talar för att ingen ska behöva stå utan inkomstskydd vid arbetslöshet. I samband med att arbetslöshetsförsäkringen blir allmän ska ansvaret flytta från fackföreningarna till staten. Avgifternas utformning och andra detaljer i en allmän försäkring bör utredas av den nyligen tillsatta socialförsäkringsutredningen.

Sjukvård

»» **Utveckla valfriheten i primärvården**. Alla ska erbjudas att lista sig hos en fast läkare eller annan kontakt, inte bara på en viss

vårdcentral. Då ökar kontinuiteten i vården.

»» **Skarpare vårdgaranti**. Vi vill införa en ny form av vårdgaranti som omfattar också röntgen och annan diagnostik. Vårdgarantins tidsgräns ska vara maximalt 90 dagar från första kontakt med vården till behandling i specialistsjukvården. Inom barnsjukvården och BUP ska vårdgarantin skärpas ytterligare. Systemet med prestationsbunden vårdgaranti, som ger landsting/regioner ekonomiska drivkrafter att korta vårdköer, bör permanentas.

»» **Samla patientens rättigheter i en patienträttighetslag**. Den ska dels ange vilka rättigheter patienten har, dels fastställa en väg för den enskilde att få sin rätt prövad på ett enkelt och snabbt sätt.

»» **En nationell satsning på ökad patientsäkerhet**. Vi vill stimulera och stödja ett aktivt arbete för ökad patientsäkerhet i hälso-och sjukvården. Statliga stimulanspengar bör fördelas mellan de landsting som kan visa att de har den säkraste vården.

»» **Psykiatriska behandlingsinsatser med vetenskapligt stöd.** Det behövs behandlingsinsatser som har vetenskapligt stöd. Det krävs en kraftfull satsning på psykiatrisk behandlingsforskning för att patienterna ska få den bästa vården och Sverige som kunskapsnation inte hamna på efterkälken.

»» **Fler platser och bättre psykiatri**. Alliansregeringens pågående psykiatrisatsning ska permanentas. Resurserna bör i större utsträckning styra till att höja kvaliteten och förbättra insatser inom vård, boende och sysselsättning. Det behövs fler platser i vård, gruppboenden och andra boendeformer med stödinsatser. Slutenvården måste förändras mot bättre vårdinnehåll, bemötande, vårdmiljö och kompetens. Antalet läkare inom psykiatrin måste öka. Stat, landsting och kommuner ska komma överens om långsiktiga mål och delmål. Vårdens metoder för att göra riskbedömningar för suicid och för när människor är farliga för sin omgivning ska förbättras genom mer forskning och nationella riktlinjer.

»» **En samlad strategi för äldres psykiska hälsa.** Många äldre som har drabbats av psykisk ohälsa får inte den vård som de behöver på grund av bristande samverkan mellan psykiatri, geriatrik, äldreomsorg och primärvård. På många håll är äldrepsykiatrin inte tillräckligt utvecklad. En samlad strategi för äldres psykiska hälsa ska därför tas fram.

»» **Utveckla barn-och ungdomspsykiatrin**. Öka BUP:s insatser i samarbete med skolan när det gäller i synnerhet de s.k. hemmasittarna. Ätstörningsvården behöver växa för att möta behoven.

»» **Fri patientrörlighet inom EU.** Alla ska kunna få vård enkelt och tryggt var som helst inom unionen.

Barn

»» **Gör FN:s barnkonvention till svensk lag**. Vi bör dra lärdom av Norge och stärka barns rättigheter genom att införliva Barnkonventionen i svensk lag.

»» **Investera i förebyggande stöd till barn och familjer**. Föräldrar måste kunna få stöd under barnets hela uppväxt. Föräldragrupper är bra, men föräldrar måste också kunna komma enskilt och få stöd och råd i öppen verksamhet, utan att behöva registrera sig hos socialtjänsten.

»» **Ge socialt utsatta barn stöd i skolarbetet.** Socialt utsatta barn klarar sig riktigt dåligt i skolan, i synnerhet pojkar. Många av dessa barn lämnar i dag skolan utan betyg och hamnar i utanförskap. Det finns mycket starka samband mellan dåliga resultat i skolan och risken för allvarlig social problematik. Men forskningen visar också på det motsatta: att utbildning är den starkaste skyddsfaktorn för socialt utsatta barn. En lyckad skolgång kan vara biljetten till en bättre framtid.

»» **Stärk barns rätt till skydd vid brister i hemmiljön**. Socialtjänstens insatser sker i första hand på frivillig basis. I en del fall när socialtjänsten misstänker att barnet far illa i hemmiljön tackar föräldrarna nej till stöd och hjälp. Om det inte finns tillräckliga skäl för omhändertagande enligt LVU står socialtjänsten handfallen och kan inte göra mer för barnet. Vi vill utöka möjligheten för socialtjänsten att, även mot föräldrarnas vilja, stödja barn och unga som riskerar att fara illa hemma.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättningar

»» **Försvara LSS som rättighetslag**. Personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att leva som andra. Rättspraxis har dock snävat in tolkningen av LSS. Vi vill därför förtydliga LSS så att lagen uttryckligen omfattar arbete, familj och ett jämlikt liv.

»» **Öka valfriheten för personer med funktionsnedsättningar**. Vi vill tillämpa valfrihetssystem inom daglig sysselsättning, boende, habilitering med mera så att den enskilde själv kan välja den verksamhet som passar honom eller henne. Den enskilde ska ha rätt att välja en verksamhet belägen i en annan kommun.

»» **Sysselsättningsgaranti för personer med psykiska funktionsnedsättningar och rörelsehinder (LSS-personkrets 3).** Personer med funktionsnedsättning ska få det stöd som de behöver för att kunna arbeta på den vanliga arbetsmarknaden. Men för den som inte har förmåga att arbeta måste det finnas meningsfull daglig sysselsättning. Det civila samhället och det sociala företagandet är viktiga medspelare i detta arbete.

Alkohol, narkotika och tobak

»» **En restriktiv alkoholpolitik och nolltolerans mot narkotika.** Vi vill behålla Systembolagets monopol. Alkoholskatten är ett sätt att dämpa alkoholkonsumtionen och alkoholskadorna. Nolltolerans ska råda mot narkotika.

»» **Inför en vårdgaranti i missbruksvården**. Ibland faller pusselbitarna på plats – boende, jobb och motivation – och då gäller det att insatser sätts in innan tillfället har gått förlorat. Staten bör sluta en uppgörelse med kommunerna om en månads vårdgaranti till missbruksvård.

»» **Förebygg alkoholskador**. Öka primärvårdens insatser mot s.k. riskbruk av alkohol. Arbeta med effektiva metoder för att förebygga alkoholbruk bland ungdomar.

Hemlöshet

»» **Minska hemlösheten.** Vid den senaste nationella sammanställningen från2005 fanns det 3 600 akut hemlösa. Målet ska självklart vara att ingen ska behövavara utan bostad. Den akuta hemlösheten, personer som bor på gatan eller får sova på tillfälliga platser som härbärgen och liknande måste minska. Här spelar det civila samhället en avgörande roll. En årlig uppföljning av antalet

hemlösaska ske.

»» **Ordna vårdplatser i psykiatri och missbruksvård och i olika former av boende med stöd i kommunerna**. Vårdplatser behöver finnas tillgängliga vid behov, samtidigt som fokus ska vara att alla erbjuds lägenheter – i gruppbostäder eller i egen lägenhet. Då behöver personen som får hjälp inte flytta omkring beroende på hjälpbehovet. Det praktiska genomförandet kan ske genom stimulansmedel, tillsynsuppdrag till Socialstyrelsen samt öppna jämförelser.

6. Ett mer jämställt Sverige

Folkpartiet har allt sedan vårt bildande varit ledande i arbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män. Det liberala jämställdhetsarbetet handlar om att människor ska bedömas som individer – det är en fråga om livschanser och rättvisa. Vi ger oss inte förrän den dag kvinnor och män bedöms efter vad de gör och efter sin kompetens och inte efter kön.

För oss som tror att begåvningen är jämnt fördelad mellan könen innebär det faktum att det främst är män som har makt, pengar och positioner att vi inte tar tillvara all kompetens som finns i samhället. När en kraftig majoritet av landets professorer, företagsledningar och företagare är män innebär det att kompetenta kvinnor inte har nått hela vägen. Kvinnors kompetens slarvas bort när samhället är ojämställt. Ett mer jämställt samhälle skulle leda till att de mest kompetenta och de mest framstående begåvningarna också nådde toppositionerna – det skulle också öka tillväxten.

En huvudfråga är att skapa möjligheter för att öka kvinnors deltagande på arbetsmarknaden. Sverige ligger här väl framme jämfört med andra länder, men även vi har mer att göra. Ofrivilligt deltidsarbete är ett problem, och det är därför glädjande att andelen kvinnor som har gått från deltid till heltid under Alliansregeringens tid vid makten har ökat.

Att bekämpa mäns våld mot kvinnor är vår tids stora utmaning för jämställdheten. Oavsett om det är psykiskt eller fysiskt våld, sexuellt våld eller har sin grund i ett hederstänkande, är kampen mot det könsrelaterade våldet den mest akuta jämställdhetsfrågan. Förebyggande insatser, stöd till de utsatta och ökad kunskap behövs för att nå resultat.

»» **Fortsatt kamp mot mäns våld mot kvinnor**. De som utsätts för våld i nära relationer ska ha rätt till skydd och stöd oavsett var i landet de bor. Den våldsutsattas frihet, säkerhet och integritet ska stå i centrum. Kunskapen hos polis, rättsväsende och socialtjänst måste fördjupas. Det förebyggande arbetet som riktar sig till männen måste utvecklas. De ideella kvinnojourerna är en omistlig resurs i kampen mot våldet.

»» **Jämställdhetsbonus utan krångel**. Jämställdhetsbonusen stimulerar ökad jämställdhet mellan föräldrar. Men det ska vara enklare att få bonusen och pengarna ska betalas ut direkt. Vi vill övergå till ett så enkelt system som möjligt där varje dag som motsvaras av en dag som den andra föräldern tar ut ska ge ersättning. Rätten till jämställdhetsbonus ska även omfatta arbetslösa och sjukskrivna föräldrar.

»» **Skärp barnomsorgsgarantin**. Inför sanktioner mot de kommuner som bryter mot barnomsorgsgarantin.

»» **Höj RUT-avdraget för barnfamiljer.** Dagens 50-procentiga skattereduktion ska höjas till 75 procent för barnfamiljer.

»» Utforma en jämställdhetsrankning av svenska företag. På så sätt

kan företag som arbetar aktivt med jämställdhet bli förebilder, samtidigt som företag som missköter jämställdheten får negativ publicitet. Rankningen kan skötas av Diskrimineringsombudsmannen, eller genom ett samarbete mellan arbetsmarknadens parter och DO.

»» **Barn- och tvångsäktenskap ska kriminaliseras**. Att välja om, och med vem, man ska gifta sig eller om man ska skilja sig är grundläggande fri- och rättighetsfrågor. Äktenskap ingås mellan vuxna människor av fri vilja. Därför ska äktenskap där någon av parterna är barn, under 18 år, inte vara tillåtna. Det bör vara straffbart att gifta sig med, eller medverka till att en person under 18 år ingår äktenskap, eller tvinga någon annan att gifta sig.

»» **Kvinnor ska inte kvoteras bort**. Nu avskaffas det kvoteringssystem till högskolan som har drabbat duktiga unga kvinnor. Ordningen där kvinnor med toppbetyg kvoterades bort var orimlig.

7. Ett tryggt Sverige

Vi vet att brottsligheten inte löses enbart med mer pengar till polisen. Det stora brottsförebyggande arbetet görs genom en bra politik för jobb, skola, integration och ett starkt föräldraengagemang. Men rättsväsendet behövs för att se till att saker och ting blir rätt när det har gått fel.

Sverige ska vara ett tryggt land att leva i. Men i dag utsätts alltför många människor för brott, och redan utsatta människor är de som drabbas värst. Det är för dessa människors skull som vi måste satsa på brottsförebyggande åtgärder och ett effektivt rättsväsende. Det finns ungdomar som ser en kriminell karriär som den enda möjligheten att komma ur fattigdom och tråkiga omgivningar och det finns cyniska gäng som utnyttjar dessa ungdomar. Ungdomar som begår brott måste mötas av tidiga och tydliga insatser, och få alternativ till ett kriminellt liv. Om det första brottet också blir det sista kan unga människor räddas från en kriminalitet som både förstör deras egna och andras liv. Den organiserade brottsligheten måste mötas av en effektiv polis, som samarbetar internationellt och har tillräckliga verktyg.

Alliansen har genomfört flera viktiga reformer på rättsområdet, och det har gett resultat. Vi har nått vårt mål om 20 000 poliser. Det gör att fler brott upptäcks, utreds och lagförs. Svensk kriminalvård har lyfts vad gäller innehåll och säkerhet och vi straffen har skärpts för våldsbrott och organiserad brottslighet. Samtidigt har rättsväsendet fått ett rekordstort ekonomiskt tillskott. Men allvarliga problem med rättsväsendets effektivitet kvarstår, och rättsväsendet måste därför fortsatt vara i fokus under nästa mandatperiod.

Ett effektivare rättsväsendesom värnar brottsoffren

»» **En effektivare polis**. Ersätt dagens 21 självständiga polismyndigheter med en enda nationell. Det behövs också fler civila experter och ett effektivare IT-system.

»» **Krafttag mot organiserad brottslighet – skapa ett svenskt FBI.** En nationell operativ enhet mot grova brott ska skapas – ett svenskt FBI. Penningtvätt ska kriminaliseras, möjligheten att frysa tillgångar vid grova brott underlättas och synen på vapenbrott skärpas.

»» **Mer lokal polisnärvaro ska prioriteras.** Detta behövs bland annat i utanförskapsområdenför att öka tryggheten.

»» **Värna domstolsprocessen**. Attraktionskraften i domaryrket måste höjas och den allmänna rättshjälpen stärkas. Antalet inställda rättegångar måste minskas.

»» **Kriminalvården ska vara en vändpunkt – inte en ändpunkt**.

Idag slås det rekord i arbete, behandling och utbildning på våra fängelser, samtidigt som rymningarna och narkotikatillgången har minskat. Vi vill fortsätta satsningarna så att återfallen i brott kan minska.

»» **Obligatorisk eftervård för sexualbrottsdömda**. Den som dömts för ett allvarligt eller upprepade fall av sexualbrott ska kunna åläggas av domstol att följa en individuell behandlingsplan och övervakas viss tid även efter fängelsetiden.

»» **Krafttag mot människohandel och barnsexbrott på EU-nivå**. Internationella problem kräver internationella lösningar. Vi vill fördjupa samarbetet inom EU för att stoppa människohandel och barnsexbrott. Vi vill också samarbeta tätt med myndigheter i ursprungsländer och i länder där barn utsätts för övergrepp.

»» **Inrätta fler stödcentrum för unga brottsoffer runt om i landet.** Prioritera stödet till unga brottsoffer genom stödcentrum där polis och socialtjänst jobbar tätt tillsammans med fokus på insatser för brottsoffret.

»» **Granskningskommission för hantering av våldtäktsoffer**. En nationell granskningskommission ska inrättas för att förbättra rättsväsendets hantering av våldtäktsoffer.

»» **48-timmars-garanti för unga på glid.** Vi vill att föräldrar, vars barn påträffasberusade eller anmälts för snatteri, vandalisering eller liknande, kallas, tillsammansmed sitt barn, till socialkontoret inom 48 timmar. Detsamma gäller självklart även om barnet begår grövre brott.

»» **Inför ungdomsdomstolar och korta handläggningstiderna**. Ett stort problem i dag är att rättsväsendets myndigheter tar alldeles för lång tid på sig för att utreda brott där ungdomar är inblandade. Genom att skapa särskilda ungdomsdomstolar med krav på snabb handläggning vill vi säkerställa att unga som begår brott får tidigare och tydligare reaktioner från samhället.

»» **Satsa på fler fältarbetare**. De kan aldrig ersätta föräldrars och andra vuxnasansvar för sina barn, men är ett viktigt komplement från samhällets sida.

»» **Inför helgavskiljning.** Steget mellan ingen åtgärd och att skilja barnet frånföräldrarna är för stort. Inför helgavskiljning som ett alternativ där en ung personsom har begått brott kan avskiljas från sin normala hemmiljö under helger för att delta i påverkans och attitydprogram.

»» **Prioritera insatser för ungdomar på glid**. Samhället har inte råd – vare sig ekonomiskt eller mänskligt – att vända bort blicken när det går snett i tillvaron för ungdomar. Staten bör ta över en större del av kommunernas vårdavgifter vid SiS ungdomshem över hela landet. Garantera alla ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård uppföljning i form av eftervård.

Värna integriteten

»» **Lagstiftaren ska tänka efter – före**. Inför krav på obligatorisk förhandsgranskning av effekten för den personliga integriteten av nya lagförslag.

»» **Sverige behöver en författningsdomstol**. En författningsdomstol bör införas för att stärka skyddet för den svenska grundlagen.

»» **Starkare myndighetsskydd för integritet**. Ersätt Datainspektionen med en bredare Integritetsinspektion, och inrätta en europeisk dataskyddsmyndighet i EU.

»» **Nej till allmänt DNA-register**. Lagring av människors genetiska information är ett stort ingrepp i den personliga integriteten. Nyttan för brottsbekämpningen väger inte upp intrånget i enskildas privatliv.

8. Ett Sverige som är ledande i klimat och miljöarbetet

Om vi inte begränsar jordens temperaturökning kommer det få katastrofala konsekvenser för många av jordens invånare. Klimatfrågan kräver internationella lösningar. Genom EU arbetar Sverige för att få till stånd bindande internationella avtal. Såväl Sverige som EU har genom seriösa åtaganden visat ledarskap.

Ny kärnkraft ska tillåtas byggas för att ersätta dagens reaktorer när de har tjänat ut. Sveriges produktion av elektricitet ska vara koldioxidfri – det uppnås genom en kombination av ny kärnkraft och satsningar på förnybar energi. Vi behöver investera i energieffektivitet och energiforskning.

Genom flexibla mekanismer kan Sverige satsa resurser utomlands som kostnadseffektivt minskar de globala utsläppen av koldioxid. Här i Sverige finns också ett antal åtgärder som kan vidtas för att minska vår inverkan på klimatet.

Vår transportsektor står i dag för ca en tredjedel av våra utsläpp av koldioxid. Här behövs ytterligare åtgärder vidtas för att minimera utsläppen och vi vill också se en projektering av banor för höghastighetståg.

Samtidigt som klimatfrågan är huvudutmaningen de närmaste åren får inte andra angelägna miljömål nedprioriteras. Vi behöver åtgärder för att förbättra havsmiljön, rädda utrotningshotade arter och värna den biologiska mångfalden.

Klimat och energi

»» **Kärnkraften behövs**. Sveriges kärnkraftsreaktorer kommer av åldersskäl att börja avvecklas om tio–femton år. Sverige riskerar då att bli av med nära halva elförsörjningen. Byggnation av nya reaktorer tar uppskattningsvis 12–15 år från planeringsstarten. Beslut om att bygga nya reaktorer behöver därför tas under nästa mandatperiod om de ska stå klara på 2020-talet för produktion.

»» **Inför klimatbilspremie**. Utveckling av bilar som inte släpper ut växthusgaserska stimuleras genom införandet av en klimatbilspremie.

»» **Sverige ska vara ett föregångsland vad det gäller att minska utsläppen av växthusgaser.** Det kräver en klok klimatpolitik som ser till den faktiska nyttan av olika åtgärder – och väger dem mot kostnader. Detta är möjligt genom en kombination av att använda alla tillgängliga energislag samt satsningar på forskning och ett mer resurseffektivt samhälle.

»» **Alla koldioxidfria energislag måste utvecklas och användas för att ersätta fossil energi**. Det inkluderar kärnkraft, förnybar energi och CCS (koldioxidinfångning och förvaring). Generellt är det bättre om staten finansierarFoU och testanläggningar, än reguljär elproduktion. Sverige ska ha som mål att bli ledande inom kärnkraftsforskning.

»» **Kärnkraftsel ska ersätta kolkraft.** Europeisk elproduktion ingår i EU:s system för handel med utsläppsrätter. Folkpartiet anser att

utsläppstaket, utöver den fastlagda årliga sänkningen, ska kunna justeras ner när det tillkommer stora mängder ren elproduktion på marknaden i Europa, som till exempel vid introduktionen av ett nytt kärnkraftverk. Export av svensk kärnkraftsel kan då ersätta smutsiga kolkraftverk på kontinenten och ge verklig klimatnytta för hela Europa.

»» **Utbyggnaden av vindkraften ska ske med beaktande av natur- och kulturvärden samt av friluftslivets intressen.** I samband med utbyggnad av vindkraft ska riksintresset obruten kust och andra naturvärden värnas.

»» **Åtgärder för en bättre fungerande elmarknad bör genomföras**. Marknaden för elmätare ska avregleras. Det ger större möjlighet än i dag för hushållen att skaffa sig kontroll över sina energikostnader och minska sin energiförbrukning.

Miljö- och naturvård

»» **Nationalälvarna ska lämnas orörda**. De outbyggda älvarna utgör en biologisk mångfald som vi har ett ansvar att bevara. De fyra nationalälvarna och övriga lagskyddade älvsträckor ska därför behållas orörda.

»» **Värna den biologiska mångfalden – rädda blåvingen.** Den biologiska mångfalden måste värnas. I Sverige bör antalet hotade arter minska med 30 procent till 2015. Artdatabankens senaste redovisning av utrotningshotade arter i Sverige visar att det arbete som pågår för att rädda såväl blåvingen och den vitryggiga hackspetten som tusentals andra arter måste få ökad uppmärksamhet och stöd. Livskraftiga rovdjursstammar ska värnas. De fem stora rovdjuren – varg, lodjur, björn, järv och kungsörn – är en omistlig del av den svenska naturen.

»» **Skydda skogen**. Avsättningar av skyddsvärd gammelskog är en viktig miljöoch klimatåtgärd. Ett nytt etappmål för skydd av skog ska sättas upp till 2020 och de nationella anslagen för säkerställande av biologisk mångfald ska ligga kvar minst på dagens nivå.

»» **Gör Arktis till marint reservat**. EU och Europa har ett särskilt ansvar för skyddetav Arktis. Ett helhetsgrepp måste tas med fokus på klimat och miljö och dialog ske med ursprungsbefolkningen. Flera frågor som rör Arktis har tydlig klimatbäring – intresset för fossil utvinning, avsmältning av glaciärerna och utsläpp avväxthusgaser.

»» **Rädda regnskogarna – ta krafttag mot illegalt avverkat timmer.** Handelmed illegalt avverkat timmer ska förbjudas och arbetet för uppföljning samt kontroll av certifiering av timmer förbättras. Förbudet bör främst gälla den som först sätter timret på marknaden.

»» **Inrätta en internationell miljödomstol**. Genom att inrätta en internationell miljödomstol kan ett fungerande sanktionssystem komma till stånd för tvistlösning. Detta skulle i sin tur kunna främja efterlevnaden av internationella miljökonventioner.

»» **Värna haven**. Jordbruket ska bära sina miljökostnader – på sikt bör jord-och skogsbruket omfattas av ett utsläppshandelssystem för kväve och fosfor utifrån ett tak på vad Östersjön tål. Om det visar sig att användningen av handelsgödsel ökar markant på grund av att skatten på handelsgödsel har avskaffats, finns det skäl att överväga att återinföra skatten eller vidta andra åtgärder för att minska kväveläckaget. Fler våtmarker behöver anläggas för att bidra till rening av vatten och fosfater i handdiskmedel ska förbjudas.

»» **Rädda Östersjön.** Inom tio år ska vi ha räddat Östersjöns marina

miljö. Sedan de baltiska länderna och Polen blev EU-medlemmar är Östersjön i praktiken ett innanhav i EU. Därmed möjliggörs gemensamma lösningar på EU-nivå. Genom samarbete kring stärkt beredskap till sjöss och minskad övergödning bidrar EU:s Östersjöstrategi till att rädda Östersjön. Det är avgörande för Östersjöns framtid att Sverige fortsätter att ledas av partier som helhjärtat säger ja till EU.

»» **Höjd beredskap mot oljehotet**. Ett system av nödhamnar bör inrättas dit skadade fartyg kan bogseras och tas om hand, liksom ett aktivt trafikövervakningssystem för fartygstrafiken i Östersjön. Sverige ska verka för att ytterligare effektiva skyddsåtgärder förs in i den klassning av Östersjön som särskilt känsligt havsområde som FN gjort.

»» Ett hållbart fiske. Dagens fiskenäring är alltför subventionerad i relation till havens resurser. Fiskeflottan i EU måste sannolikt skäras ned med 50 procent för att matcha fiskbestånden. Så snart det låter sig göras bör havets resurser delas in i tydligare nyttjanderätter för att uppnå ett ansvarstagande för havet som ”allmänning” med en bättre och hållbar resursförvaltning. Akuta och ensidiga fiskestoppska vara möjliga och en tydlig miljö-och ursprungsmärkning av fisk införas. Vad gäller fisket utanför Västsaharas kust bör inga nya avtal ingås från EU:s sida när de nu gällande löper ut.

9. Sverige i Europa och världen

Internationalism är ett grundläggande liberalt värde. Därför står Folkpartiet upp för fördjupat internationellt samarbete i en rad olika sammanhang. Tillsammans med andra demokratier ska vi vara ett land som arbetar för fred, mänskliga rättigheter och frihet över hela vår jord. Vi bör påminna om att det viktigaste för en fredligare värld är att fler länder demokratiseras. Den rika världen har ett moraliskt ansvar att stödja fattigdomsbekämpning och demokrati. Enprocentmålet i biståndet ska upprätthållas. Sverige ska fortsätta att delta i internationella militära och civila operationer som världssamfundet står bakom.

Globaliseringen i form av ökad handel och kunskapsutbyte ställer nya krav på hur länder gemensamt hanterar gränsöverskridande problem. Inte minst har detta blivit tydligt på miljöområdet. Men den internationella finanskrisen visade också på behovet av gemensamma regelverk. Sverige ska medverka till globalaspelregler för den internationella finansmarknaden. Samtidigt är det avgörande att Sverige står upp för frihandel och motverkar den vilja till protektionism som ofta följer i kölvattnet av internationella kriser.

Genom framför allt EU har Sverige möjlighet att vara med och påverka utvecklingeni världen. Vi vill fördjupa Europasamarbetet och euron ska införas som valuta i Sverige – en ny folkomröstning bör hållas under nästa mandatperiod. Det är vår generations uppgift att förverkliga visionen om ett helt och frittEuropa.

Vårt försvar har som uppgift att värna Sveriges frihet och oberoende. Efter murens fall och demokratiseringen i östra Europa blev vårt närområde tryggare och det ledde till neddragningar av det svenska försvaret som även vi i Folkpartiet har stått bakom. Tyvärr har dock utvecklingen i Ryssland på senare år gått åt fel håll. Sverige kan de kommande åren behöva förstärka försvaret.

»» **Utrikespolitik för demokrati.** Långsiktig fred kan bara byggas mellan demokratier, och det är bara demokratiska marknadsekonomier som kan garantera mänskliga fri och rättigheter. Huvudfrågan för en liberal utrikespolitik är att bidra till demokratisering och mänskliga rättigheter.

»» **Kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter**. Kampen för ökad jämställdhet är en av vår tids viktigaste demokratiska utmaningar. Kvinnans ställning måste bli jämbördig mannens. Folkpartiet vill intensifiera kampen mot könsrelaterat våld, människohandel för sexuella ändamål, efterfrågan på prostitution och står upp för sexuella och reproduktiva rättigheter i EU och övriga världen.

»» **Ett starkare svenskt försvar.** Den säkerhetspolitiska utvecklingen är osäker både i vårt närområde och i övriga delar av världen. Den politiska utvecklingen i Ryssland är allvarlig och den går åt fel håll. Vår slutsats är att detta måste leda till konsekvenser för vår egen försvarsförmåga. I samband med nästa försvarsbesluttyder mycket på att det svenska försvaret behöver stärkas.

»» **Värna enprocentsmålet**. Sverige ska också i framtiden avsätta en procent av bruttonationalinkomsten (BNI) i internationellt bistånd. Resultatstyrningen och uppföljningen av biståndet måste fortsätta att förbättras.

»» **Sverige ska bidra till fred och säkerhet**. Sverige ska fortsätta att delta i internationella militära och civila operationer som världssamfundet står bakom. Vårt engagemang i Afghanistan är långsiktigt.

»» **Ja till euron**. Sverige ska införa euron som valuta. En ny folkomröstning bör därför hållas under nästa mandatperiod.

»» **Stärk arbetet för mänskliga rättigheter inom EU.** I Europa talar vi om vikten av tolerans, men ändå bevittnar vi ständiga exempel på intolerans. Hatbrotten mot hbt-personer ökar. Romer diskrimineras och förföljs. Men Europa ska inte bara vara majoritetens utan också minoriteternas Europa. Därför vill Folkpartiet stärka arbetet för att värna minoriteters rättigheter i Europa. Sanktioner bör införas mot EU-länder som bryter mot mänskliga rättigheter.

»» **Fortsatt utvidgning med tydliga krav.** Utvidgningsprocessen är ett av EU:s främsta verktyg för att sprida demokrati och stabilitet i Europa. Unionen ska fortsätta växa och vara öppet för alla europeiska länder som uppfyller kraven på demokrati, mänskliga rättigheter, rättsstatens principer och avskaffat dödsstraff.

»» **Ett starkt djurskydd.** En för EU-länderna gemensam djurskyddslag ska införas och ett samordnat nätverk av EU-djurskyddscentra ska skapas.

»» **Avreglera EU:s gemensamma jordbrukspolitik**. Exportstöd, marknadsstöd och direktstöd till jordbruket ska avskaffas. De stöd som därefter ska finnas kvar ska ges av miljöskäl.

»» **En human och gemensam asyl- och migrationspolitik.** EU:s flyktingpolitik måste bli humanare än i dag och värna asylrätten inom ramen för Genèvekonventionen. Europa behöver dessutom arbetskraftsinvandring för att möta den demografiska utmaningen.

10. Sverige som kulturland

Ett öppet, demokratiskt samhälle är inte möjligt utan ett självständigt kulturliv. Kulturen är betydelsefull för människors bildning, utveckling och kreativitet. Därför är kulturlivets villkor och **möjligheter** avgörande för både människors och samhällets utveckling. Kulturen är, och har alltid varit, ett viktigt liberalt åtagande. Folkpartiet är av tradition ett parti som värnar kulturen.

Kulturen kan bidra till mycket i samhället, men bara om kulturens egenvärde värnas. Allt börjar i konsten i sig, därefter kommer konstens nytta. Den som fokuserar på det instrumentella kommer snart att märka att utan kvalitet i konsten finns inte heller något instrumentellt värde.

Världen förändras. Sverige är helt annorlunda nu än 1974 då grunderna för den gamla kulturpolitiken lades. Sverige är ett mångkulturellt samhälle – den svenska kulturen präglas av en mångfald som inte fanns för ett kvartssekel sedan. Förmågan att uttrycka sig själv och kommunicera med andra är viktiga element i de värderingar som präglar dagens svenskar. Globaliseringen och digitaliseringen ställer världen inför radikalt förändrade förutsättningar.

Kulturen och kulturpolitiken blir allt viktigare. Kulturen har lika stor betydelse för informationssamhället som oljan hade för industrisamhället. Vår slutsats är att kulturpolitiken måste bli mer offensiv och ta större plats i Alliansens politik framöver.

»» **Stärk bokens ställning**. Försäljningen och utgivningen av böcker har ökat under de senaste tio åren, böcker är mer tillgängliga, de säljs inte längre bara i bokhandeln utan även i livsmedelsaffärerna och på nätet. Framför allt är det dock de grupper som redan läser mycket som läser mer och de senaste åren finns en tendens till minskat läsande. Vi vill därför initiera en bred utredning om bokens och läsningens ställning. Lagerlöfstipendier till lärare som jobbar nyskapande med litteratur i skolan ska också införas.

»» **Litterär kanon.** Alla elever ska få hjälp att upptäcka god litteratur som förhoppningsvis ger dem mersmak och sporrar till vidare skönlitterär läsning. En litterär kanon bör införas i skolan. Regeringen bör inleda en diskussion med Svenska Akademien om hur en kanon kan tas fram som ska användas i skolan.

»» **Lyft fram kulturarvet**. Statliga museer och institutioner bör ges i uppdrag att lista och marknadsföra särskilt viktiga delar av det svenska kulturarvet.

»» **Nationellt kunskapscentrum för musik-och kulturskolan.** För att höja kvaliteten vill vi införa ett nationellt kunskapscentrum för musik-och kulturskolan.

»» **Digitalisering och upphovsrätt**. Internet, digitalisering och nya distributionsvägarskapar en tillgänglighetsrevolution där alla kan nå alla. Denna förändringbör uppmuntras bland annat genom att det offentliga arbetar för öppna nätverk, tillgång till offentligt producerat material samt en reformerad upphovsrätt. Upphovsrätten är viktig för att kulturskapare ska kunna ha kontroll över sina verk, men det behövs en utredning om en modern upphovsrättslag som utökar de legala möjligheterna som fildelning och andra tekniker ger.

»» **Yttrandefrihetsmiljard i biståndet och fristad för förföljda författare.** Kampen för yttrandefrihet är i högsta grad levande. I många delar av världen lever journalister, författare och bloggare under dödshot. Censur och avsaknaden av fria medier försvårar demokratiseringen i många länder. Sverige bör därför öronmärka en ”yttrandefrihetsmiljard” i biståndet.

»» **Nytt modernt filmavtal**. Filmen är viktig för Sverige. Den svenska filmensframgångar måste få fortsätta och därför behövs ett nytt, bredare filmavtal. Bredbandsbolagen och dvd-branschen bör ingå i avtalet. Med ett modernt filmavtal får filmen i Sverige totalt sett ökade resurser.

»» **Statliga bidrag och anslag ska vara kvalitetsdrivande**. Alla statliga bidrag och anslag till institutioner, kulturskapare, fria grupper och andra kulturskapare ska vara utformade på ett sätt som bidrar till långsiktig kvalitetsutveckling. Särskilda utvärderingsgrupper – på armslängds avstånd från politiken – bör tillsättas på respektive område för att utvärdera kvalitetsaspekter.

»» **Förbättra villkoren för sponsring**. Donationer till kulturella ändamål ska bli avdragsgilla för stiftelser och privatpersoner. Kulturlivet bör i större utsträckning stimuleras genom generella metoder som avdragsrätt för gåvor till kulturella ändamål och genom gynnsamma skattevillkor för kulturutövare för att minska beroendet av den offentliga makten. Sponsringsreglerna ska vara likvärdiga för kultur och idrott.

»» **En stark public service och digitala radiosändningar.** Vi slår vakt om en stark public service med ett brett kvalitetsuppdrag både inom radio och tv. För att vi också ska kunna få en rikstäckande kommersiellt finansierad radio måste koncessionsavgifter för privatradion sänkas till en rimlig nivå.

www.folkpartiet.se
info@liberal.se
020–53 53 53

Från centerpartiets hemsida på Internet:

VALMANIFEST för Centerpartiet mandatperioden 2010-2014

framtiden tillhör dem som vågar

Fler jobb i nya och växande företag, förnyad välfärd och god miljö

1. Drömmen för Sverige

Alla människor har drömmar. Det kan handla om att bli lagledare i fotboll, utbilda sig, ta ett nytt jobb, ge barn en bra start i livet eller satsa på ett eget företag. Centerpartiet vill bygga ett Sverige där drömmar kan bli verklighet, ett Sverige där hela landet ska leva.

Centerpartiets vision för Sverige är ett företagsamt, grönt, tryggt, liberalt och öppet samhälle. Under snart fyra år har Centerpartiet styrt Sverige tillsammans med övriga allianspartier. Vi har haft ledningen för ett stort antal kommuner, landsting och regioner. Vi har drivit en politik med fokus på fler jobb och företag, minskat utanförskap och större öppenhet, bättre miljö, högre kvalitet och ökad valfrihet i välfärden. Vi har lotsat Sverige genom finanskris och djup lågkonjunktur och medverkat till ordning och reda i statens finanser. Sverige har haft en stark röst i världen och drivit på i EU och globalt för en ambitiös klimatpolitik, för fred, rättvisa och minskad fattigdom.

I höstens val söker Centerpartiet förnyat förtroende från väljarna. Vi vill fortsätta leda Sverige tillsammans med övriga allianspartier och vi vill vara med och leda utvecklingen i ännu fler kommuner, landsting och regioner.

Centerpartiet är Alliansens gröna röst. Centerpartiet är Alliansens företagsamma röst. Vi tillför Alliansen och Sverige unika värden genom fokus på företagande och entreprenörskap, miljö och klimat och livskraft i hela landet. Vi driver en politik för fler jobb genom nya innovativa och växande företag. Fler i arbete ger oss möjligheter att förnya välfärden. Vi vill öppna arbetsmarknaden för unga och andra som står utanför arbetsmarknaden. Kvinnor ska ha samma möjligheter och friheter som män. Sverige ska ha världens mest ambitiösa miljöpolitik.

Centerpartiets valmanifest innehåller prioriterade frågor för den kommande mandatperioden, men sätter också upp de mål för Sverige som vi vill ska vara uppnådda till år 2020. Vikten av god ordning i statens finanser gör att vissa angelägna reformer bara kan genomföras på sikt. Vi kommer alltid att värna de offentliga finanserna och skattebetalarnas pengar.

Sammanfattningsvis vill Centerpartiet lyfta följande frågor för mandatperioden 2010-2014.

• Bättre företagsklimat- fler jobb i hela Sverige
• Riv hindren - fler jobb till unga
• Mera RUT - valfrihet i välfärden
• Fler karriärvägar för kvinnor
• Världsbäst på mat och grön energi
• Inför en supermiljöbilspremie

2. Frihet, trygghet och mångfald i en global värld

Mänskligheten står inför stora utmaningar. Vi ska klara klimatet, öka människors frihet, stärka kvinnors rättigheter, lyfta människor ur fattigdom och öka tryggheten. Globalisering och frihandel har flätat samman våra ekonomier alltmer och lett till ökad tillväxt. Samtidigt drabbar krig och konflikter människor i många länder.

Centerpartiet vill att Sverige ska vara en aktiv och engagerad aktör för en grönare, friare och mer solidarisk värld. Sveriges säkerhet tryggas bäst genom samarbete med andra länder och i olika organisationer där vi gemensamt kan arbeta för att bidra till fred och säkerhet i världen. Genom samverkan inom EU bygger vi säkerhet. FN ska reformeras så att organisationen kan stå starkare. Samarbeten med regionala organisationer som Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa och NATO är viktiga.

EU intar en unik position i svensk utrikespolitik. Det är genom EU som Sverige har störst möjligheter att påverka omvärlden. För att få mesta möjliga inflytande ska Sverige tillhöra kärnan i EU:s utrikes- och säkerhetspolitik. Centerpartiet driver på för att EU ska bli en global aktör och ledare i frågor som rör hållbar utveckling, mänskliga rättigheter, kvinnors frihet, demokratisk utveckling, konfliktlösning samt hållbar fred och frihet.

Miljö- och klimatfrågorna är en dimension, som måste få en starkare profil i utrikespolitiken.

Medborgarens rätt till personlig integritet är grundläggande i ett liberalt samhälle och för människors möjlighetatt leva sina liv i frihet. Centerpartiet eftersträvar ett samhälle där människor vågar vara öppna. Vi är övertygade om att öppenhet föder öppenhet.

3. F ler jobb i nya och växande företag

Arbete är en förutsättning för en god välfärd, enskild såväl som gemensam. Därför måste fler få jobb eller skapa sitt eget arbete. Arbete har ett egenvärde och därför ska alla ha möjlighet att bidra efter förmåga. Allas insatser behövs.

Det behövs fler företagare, som kan skapa de nya jobben. Fritt, spritt och personligt ägande är företagsamhetens livsnerv. Det personliga ägandet lockar fram initiativ, engagemang och ansvarstagande. Det man äger vårdar man, det må gälla den egna lägenheten eller huset, skogsmarken eller tomten, båten, bilen eller annat. Fritt och spritt personligt ägande motverkar också koncentration av ägande och makt.

3.1 Fler företag som vågar anställa

För att fler människor ska få jobb krävs att fler startar och driver företag runt om i Sverige. Fler företagare måste våga anställa. Centerpartiet vill bredda företagsamheten genom nya innovationer och nya företagsidéer och uppmuntra de som är innovativa.

Vi prioriterar fler insatser för att ytterligare främja tryggheten för företagare.

Arbetsgivaravgifternas storlek har stor betydelse för möjligheten att anställa. Därför är den halverade arbetsgivaravgiften för anställning av unga betydelsefull för att minska ungdomsarbetslösheten. Centerpartiet anser att det behövs fortsatta sänkningar av arbetsgivaravgifter och egenavgifter när ekonomin så medger.

Efter årtionden av ökat krångel för företagare ser vi nu ett historiskt trendbrott - regelbördan har minskat meddrygt 7 miljarder kronor sedan 2006. Vi vill fortsätta att förenkla och förbättra regelverket. Målet om att minska företagens administrativa kostnader med 25 procent står fast. Det krävs kraftfulla förenklingsåtgärder också på EU-nivå. Det ska bli ännu enklare, roligare och mer lönsamt att driva företag.

3.2 Fler jobb med halverad tjänstemoms

Tjänstesektorn är arbetsintensiv. Lägre tjänstemoms skapar många nya jobb, inte minst för ungdomar. Med lägre tjänstemoms blir det billigare att äta på restaurang och klippa håret.

När priserna sjunker ökar efterfrågan och då blir jbben och företagen i dessa branscher fler. Företagen inom restaurang- och frisörbranschen sysselsätter ofta ungdomar och invandrare, grupper som har en svagare förankring på arbetsmarknaden. Halverad moms på dessa tjänster är ett effektivt sätt att underlätta företagande och bidra till fler jobb för dem som har svårt att få in en fot på arbetsmarknaden.

3.3 Förnya näringslivet

Sverige behöver fler entreprenörer, fler kvinnor och män som ser företagande som ett självklart val. De nya jobben skapas av nya och växande företag, som ofta finns i nya näringar. Turistnäringen utvecklas mycket snabbt med ett allt större inslag av upplevelser och aktiviteter. De kulturella och kreativa näringarna har goda förutsättningar att utvecklas.

En ambitiös klimat- och energipolitik ger förutsättningar för Sverige att ta ledningen i en grön omställning och säkra energitillförsel för företagen. Sverige behöver en utvecklad strategi för grön tillväxt där forskning, företag och den offentliga sektorn samarbetar.

Sverige ska vara ett land för uppfinningsrika människor. Att stärka innovationskraften i hela samhället är avgörande för att jobben ska bli fler, konkurrenskraften öka, produktionen av varor och tjänster bli effektivare och mer miljövänlig. Sverige behöver bli ännu bättre på att dra nytta av nya rön och omsätta dem i nya tjänster och produkter. Då kan även exporten öka och Sverige bättre ta tillvara den kompetens och erfarenhet som finns inom exempelvis miljöteknikområdet.

Nya företag behöver riskvilligt kapital. Centerpartiet vill införa ett riskkapitalavdrag för att underlätta nyföretagande. För att tillgången till riskvilligt kapital ska vara god för yngre företagare är det viktigt att ägarskiften fungerar smidigt. En viktig förutsättning för att öka tillgången på riskvilligt kapital är borttagandet av förmögenhetsskatten, som Alliansregeringen genomfört. Centerpartiet säger bestämt nej till vänsteroppositionens förslag om att återinföra förmögenhetsskatten.

3.4 Fler välfärdsföretagare - ökad frihet för kvinnor
Vi behöver fler företagare inom välfärden, inte färre. Lika självklart som att ett byggföretag bygger skollokaler för skattepengar och gör vinst, ska också en friskola eller ett hemtjänstföretag kunna gå med vinst. Fler välfärdsföretag gynnar jämställdheten, ökar valfriheten och självbestämmandet för medborgarna.

Genom bland annat reformer för ökad valfrihet, etableringsfrihet inom primärvården, införande av barnomsorgspeng, omreglering av apoteksmarknaden och slopandet av den så kallade stopplagen har nya möjligheter öppnats för företagande inom välfärdsområdet. Detta ger särskilt kvinnor ökade möjligheter till eget företagande och möjlighet att välja mellan fler arbetsgivare. En större mångfald av aktörer ger människor ökad valfrihet och driver på kvalitetsarbetet.

Centerpartiet vill att lagen om valfrihetssystem (LOV) ska bli obligatorisk i alla kommuner. Det ska vara möjligt att bli en välfärdsentreprenör i hela landet. Vi vill också främja export inom välfärdsområdet.

3.5 Utveckla RUT och inför RIT
Tusentals nya jobb har skapats genom RUT- och ROT-avdragen. Tack vare dessa avdrag har fler kvinnor startat egna företag. Vardagslivet har blivit enklare för familjer och äldre i hela landet. Många arbetslösa har fått jobb.

Vi vill utveckla RUT och ROT och komplettera med fler tjänster, exempelvis IT - och kommunikationstjänster, RIT. Det skulle ge förutsättningar för fler unga företagare. Centerpartiet arbetar också för att utveckla ROT så att avdraget gynnar gröna investeringar.

3.6 Ett skattesystem som gör det mer lönsamt att arbeta
Skattesystemet ska underlätta för människor att förverkliga drömmar. Arbete och ansträngningar ska uppmuntras. Därför har Centerpartiet varit pådrivande i genomförandet av ett jobbskatteavdrag i flera steg.

Vi är beredda att göra ytterligare inkomstskattesänkningar för låg- och medelinkomsttagare. Centerpartiet vill fortsätta minska de skadliga marginaleffekterna i skattesystemet när ekonomin så medger. De svenska marginalskatterna är högst i världen. Forskning visar att kvinnor i större utsträckning än män väljer bort karriär och övertid när skatten är hög på de sist intjänade kronorna.

3.7 Bekämpa ungdomsarbetslösheten
Varje ung människa ska slippa gå in i vuxenvärlden som arbetslös. Sverige ska vara bland de länder som har lägst ungdomsarbetslöshet i

Europa.

Det ska vara enklare och billigare att anställa ungdomar än vuxna, eftersom ungdomar annars har svårt att få fäste på arbetsmarknaden. Fackliga organisationer och arbetsgivare måste ta sitt ansvar för en fungerande arbetsmarknad och komma överens om förändringar som sänker trösklarna för unga på arbetsmarknaden.

Centerpartiet vill förlänga möjligheten att provanställa från sex till tolv månader. Vi vill att avstampsjobb införs med möjlighet till lägre ingångslön under det första året. Avstampsjobb innebär att unga anställs med lärlingskontrakt, men också att nyexaminerade akademiker kan få in en fot på arbetsmarknaden. Det innebär en chans att komma in i lönekarriären genom så kallade nyexjobb. Det kan kombineras med frivilliga ungdomsavtal där ungdomar under 26 år undantas från LAS under maximalt två år.

Centerpartiet vill införa möjligheter att anställas som studentmedarbetare till lägre lön. Det ger högskolestudenter möjlighet att arbeta under studietiden på arbetsplatser som är naturligt knutna till utbildningen. Det ger erfarenheter hos framtida arbetsgivare.

Centerpartiet vill pröva möjligheten att införa CFN - lån för nyföretagare, en motsvarighet till CSN – lån. Det ska vara möjligt att låna till levnadsomkostnader under företagets uppstartsfas. Vi vill fortsätta att stärka kopplingen mellan skola och arbetsmarknad och satsa mer på ung företagsamhet i skolan. Alla elever ska kunna få pröva på företagande i gymnasiet och i högskolan. Unga innovatörer måste få särskild uppmärksamhet eftersom de ofta utvecklar affärsidéer inom nya näringar, inte minst i tjänstesektorn.

3.8 Dynamik och rörlighet på arbetsmarknaden

Stor rörlighet på arbetsmarknaden är bra för alla. Det bästa sättet att möta nya utmaningar, utvecklas och höjasin lön är genom att byta jobb. En ny arbetsmarknadsmodell för Sverige ska kännetecknas av jobbtrygghet.Tryggheten ligger i den enskildes kompetens och möjlighet till omställning. Det behövs ständig kompetensutveckling för att människor ska kunna bredda sitt urval av möjliga jobb. Centerpartiet vill införa ett skattegynnat sparande för kompetensutveckling eller för att starta företag.

Solidariteten på arbetsmarknaden ska öka genom att klyftan mellan de som är etablerade på arbetsmarknadenoch de som inte kommer in minskar. Kompetens måste premieras högre än idag. Centerpartiet vill ha en modern arbetsrätt som är väl förankrad hos arbetsmarknadens parter. Parterna bör på sikt helt återta ansvaret för turordningsreglerna.

Idag är turordningsreglerna ett hinder för småföretagens utveckling. Centerpartiet vill genomföra en förändring som innebär att alla företag med under tio anställda ska undantas helt från turordningsreglerna i LAS.

Med en mer flexibel arbetsmarknad spelar arbetslöshetsförsäkringen en viktig roll. En hög ersättning i början aversättningsperioden kan öka individers benägenhet att byta arbete och därigenom öka flexibiliteten och stimulera rörligheten.

Alla människor ska känna trygghet i förändring, vid sjukdom och arbetslöshet. Vi ska ha ett finmaskigt och stabilt skyddsnät så att ingen faller igenom. De ekonomiska trygghetssystemen vid sjukdom, arbetsskada och arbetslöshet är en del av det generella välfärdssystemet.

Centerpartiet förespråkar en allmän arbetslivsförsäkring, som innebär att arbetslöshetsförsäkringen, sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen slås samman. Arbetslivsförsäkringen ska administreras av en gemensam myndighet för att få en effektiv rehabilitering och minskad rundgång i trygghetssystemen.

Invandring bidrar till ett innovativt och öppet samhälle samtidigt som den behövs för arbetsmarknaden. Sverige ska vara ett öppet och attraktivt land att invandra till.

3.9 Fritt val för jobbsökande - avskaffa Arbetsförmedlingens monopol

Om en arbetssökande fritt får välja arbetsförmedling ökar valfriheten för den enskilde. Då ökar också trycket på varje arbetsförmedling att ha en effektiv förmedling av nya jobb. Centerpartiet vill konkurrensutsätta Arbetsförmedlingen och införa en jobbpeng som följer den arbetslöse och en jobbonus till den aktör som förmedlar ett nytt jobb. En sådan reform gynnar särskilt unga arbetslösa. För arbetslösa som vill starta företag ska starta eget-coacher vara ett alternativ till en arbetsförmedlare.

3.10 Förbättra jämställdheten - öka kvinnors frihet

Jämställd fördelning av kvinnors och mäns inkomster och förmögenheter medverkar till ett jämställt samhälle och en likvärdig frihet för alla. Kvinnor ska ha samma frihet och valfrihet som män. Ansvaret för att nå ett jämställt samhälle med fria individer är gemensamt för kvinnor och män och medvetenheten måste komma i tidig ålder. Skolan måste tydligare genomsyras av ett medvetet jämställdhetstänkande.

En liberal jämställdhetspolitik utgår från att kvinnor ska ha samma rättigheter, möjligheter och friheter som män. Även kvinnor ska kunna leva på sin lön. Därför vill vi fortsätta sänka skatter för låginkomsttagare. Den som arbetar inom vård, skola och omsorg ska kunna välja mellan en mångfald av arbetsgivare. Det ökar möjligheten att få högre lön och större inflytande.

Centerpartiet vill under de kommande åren fortsätta satsa på kvinnors företagande, inte minst bland gruppen invandrarkvinnor. Offentliga innovationssystem, rådgivnings- och finansieringsstöd måste i större utsträckning vända sig till kvinnor som startar och driver företag. Vi vill arbeta för att öka antalet kvinnor i offentliga och privata bolagsstyrelser samt ledningsfunktioner.

Kvinnors möjlighet att göra karriär ska underlättas genom ökade möjligheter till köp av privata tjänster och olika alternativ inom barnomsorgen. Män och kvinnor måste dela på ansvaret för hem och familj. Därför vill vi utveckla och förenkla jämställdhetsbonusen för att fler föräldrar ska stimuleras att dela föräldraförsäkringen mer jämnt mellan sig.

Vi kommer att fortsätta kampen mot alla former av könsrelaterat våld och öka insatserna för att stärka kvinnors trygghet i samhället. För att lyckas krävs fler poliser och ett effektivare rättsväsende, till exempel förbättringar av spaningsregistret och regelförenklingar som gör det enklare för utsatta kvinnor att få skyddad identitet. Samhällsplaneringen måste i ökad utsträckning bidra till att skapa trygga miljöer för kvinnor.

3.11 Utveckla hela landet

För att få riktig fart på Sverige krävs att alla delar av landet bidrar. Tillväxt i hela landet handlar om att stärka regioners och individers

möjligheter till entreprenörskap, konkurrenskraft och sysselsättning. En tillväxtinriktadpolitik för hela landet skapar möjligheter att tillvarata den lokala och regionala miljöns unika förutsättningar.

EU:s gemensamma politik för regional utveckling, den så kallade sammanhållningspolitiken, är viktig för attutveckla Europas olika regioner. Sverige ska fullt ut använda de resurser som EU-samarbetet kan tillföra Sverige för regional utveckling.

Landsbygden har stora tillgångar i form av råvaror, energi och goda livsmiljöer. Det finns en stor efterfrågan pådessa resurser och kan rätt nyttjat ge goda utvecklingsmöjligheter för den svenska landsbygden. Sverige måstebättre tillvarata landsbygdens möjligheter att bidra till hållbar utveckling genom bland annat livsmedelsproduktion, förnybar energi, hållbar turism och kulturupplevelser.

Många småorter har under ett antal år avfolkats och kräver idag en upprustning för att bli mer attraktiva. Därför bör en strategi för hur ny och spännande samhällsplanering kan popularisera landsbygdens småorter tasfram.

Sveriges bönder ska kunna konkurrera på rättvisa villkor med bönder i resten av Europa. Äganderätten ska värnas och utvecklas. EU ska ha en gemensam jordbrukspolitik som reformeras så att produktionsstöden minskar och satsningen på landsbygdsutveckling ökar.

Centerpartiet har i regeringen ansvarat för att en bred strategi för landsbygden har tagits fram med ett stort antal åtgärder (156 åtgärder) inom olika områden. Det arbetet måste fortsätta och förstärkas.

Statlig och övrig offentlig service ska finnas i hela landet, och den ska vara samordnad och anpassad efter befolkningens och företagens behov. Dessa ska fungera som lokala servicepunkter. Staten, kommunerna och regionerna måste ta ansvar för den nära servicen. Privat, offentlig och ideell sektor ska samverka.

För att öka tryggheten vill vi fortsätta utbyggnaden av den polisiära närvaron i hela landet.

Sveriges olikheter är en tillgång som bäst tas tillvara om människor som bor och verkar i en region själva fattar beslut över viktiga frågor. Vi vill stärka den lokala och regionala nivåns inflytande och makt inom t ex infrastruktur, kultur och regionala utvecklingsfrågor.

3.12 Sverige - Europas nya matland

Centerpartiet har en vision om att skapa 10 000 nya jobb på landsbygden genom att satsa på mat och upplevelser i samband med mat. Vi har redan idag stora möjligheter att bli Europas nya matland.

Tack vare det kalla klimatet och de långa ljusa sommarkvällarna växer grödorna långsammare och smakar mer. Djuren är fria från sjukdomar som salmonella, vilket ger oss friska fräscha livsmedel. Vårt klimat ger oss också unika chanser till ekologisk odling, som vi ska ta tillvara. Vi vill underlätta och medverka till framväxten av regionala centrum för utveckling av livsmedel.

Vår vackra natur kan ge oss fantastiska upplevelser som många vill kombinera med en god måltid gjord på lokala specialiteter. När Sverige är på väg att bli Europas nya matland ökar möjligheterna för nya jobb i turistnäringen.

3.13 Knyt ihop stad och land

För att skapa ett gott samhälle krävs att människor trivs både på landet och i staden. Bra kommunikationer är nödvändiga för att knyta ihop stad och land. Alltfler vill bo på landet och jobba i staden, vilket leder till att arbetsmarknadsregionerna blir större och större rent geografiskt. Det ställer nya krav på infrastrukturen.

De storsatsningar på vägar, järnvägar, spårvägar, flyg, hamnar och cykelbanor som regeringen genomför är investeringarsom knyter samman Sverige. Såväl enskilda grusvägar som förbifart Stockholm behövs i denna väv av kommunikationer. Alla människor i hela Sverige behöver tillgång till mobiltelefoni och snabba bredband för utbildning, arbete, företagande och i kontakter med andra människor.

Centerpartiet säger absolut nej till vänsteroppositionens förslag om att införa en kilometerskatt för transporter. En sådan straffskatt på avstånd skulle försämra flödet mellan land och stad, öka kostnaderna för landsbygden och försvåra grön energiomställning.

4. F örnyad välfärd med ökad valfrihet

Den gemensamma välfärden ska betalas gemensamt men vara bättre anpassad till människors olika behov och önskningar. I ett tryggt samhälle ska människor känna sig fria – inte beroende.

4.1 En skola där alla talanger tas tillvara

Erfarenheterna från framgångsrika skolor visar hur bland annat ett tydligt ledarskap, höga förväntningar på varje elev, kontinuerlig uppföljning och utvärdering och ett positivt klimat mellan lärare, föräldrar och elever byggt på respekt och ömsesidigt förtroende kan främja mycket goda resultat.

Centerpartiet vill stimulera skolutveckling och framgångsrika skolor. Det behövs tydligare mål, tidigare uppföljning och högre förväntningar på alla barn i skolan. Alla elever måste få möjlighet att utvecklas maximalt och alla talanger ska tas tillvara, praktiska, teoretiska, skapande och entreprenöriella.

För att nå dit föreslår Centerpartiet en kunskapsmiljard för att stimulera framgångsrika skolor, fler undervisningstimmar, satsningar på entreprenörskap och ny teknik i skolan samt fortsatta satsningar på lärarnas och rektorernas kompetens. Den stora omläggningen av skolpolitiken som Alliansregeringen påbörjat med bland annat en ny gymnasieskola ska fullföljas.

4.2 Elever med rättigheter - inför Lex Sarah i skolan

Elever ska ha inflytande, få ta plats och garanteras ökad rättssäkerhet. Lärare och rektor har ansvar för att elever har en trygg skolmiljö och behandlas rättvist. Därför ska betygen kunna överklagas. Kraven ska skärpas så att lärare slår larm om elever mobbas, kränks eller på annat sätt far illa. En motsvarighet till Lex Sarah inom äldrevården ska därför införas i skolan.

Elevhälsan ska få utökade resurser för att bättre klara de behov som många ungdomar har i fråga om stress, psykisk ohälsa och vantrivsel i skolan. Särskilt flickornas situation behöver lyftas fram, som i högre grad än pojkarna drabbas av psykisk ohälsa men också av hedersrelaterad problematik.

4.3 Högre kvalitet i yrkes- och högskoleutbildning

Utbildningen för vuxna behöver byggas ut och kvaliteten höjas. Yrkeshögskolan behöver fler platser och kvaliteten i undervisningen för invandrare höjas. Vuxenutbildningen ska kunna erbjuda både

studieförberedande och yrkesförberedande utbildning och vuxenlärlingsplatser.

Centerpartiet vill införa ett system med i tre terminer i högskolan och vuxenutbildningen. Såväl samhället som studenterna gynnas om studietiden kan förkortas och lokalerna kan utnyttjas effektivare. Många som redan studerat färdigt vill kunna kompetensutveckla sig också på sommaren.

En hög utbildningsnivå är viktig för att Sverige ska kunna hävda sig väl i den globala konkurrensen. Sverige ska tillhöra världstoppen när det gäller andelen invånare med en eftergymnasial utbildning från högskolan eller yrkeshögskolan och när det gäller satsningar på forskning och utveckling. Forskning och innovation måste förstärkas och en svensk innovationsstrategi bör tas fram.

4.4 Ökad valfrihet i välfärden

Det behövs en ökad valfrihet i välfärden. Människor ska kunna välja förskola och skola, läkare, sjukhus och äldreomsorg. En mångfald av utförare skapar en kvalitetsdrivande konkurrens som utvecklar välfärden. Det ger karriärmöjligheter för dem som arbetar på förskolor, vårdcentraler och i äldreomsorgen.

Steg för steg vill Centerpartiet öka valfriheten i välfärden. Barnomsorgspengen ska behållas och lagen om valfrihetssystem, LOV, ska bli obligatorisk så att valfriheten inom omsorgen ökar i hela landet. En valfrihetsreformska genomföras inom vuxenutbildningen, Frivux.

Centerpartiet kommer att bekämpa alla försök att centralt, lokalt och regionalt minska valfriheten.

4.5 Ökad trygghet för äldre

Alla ska ha möjlighet till en bra ålderdom. Både samhälle och individ vinner på att äldre människors erfarenheter och krafter kommer till nytta både på arbetsplatser och i ideella sammanhang. Centerpartiet vill ta bort hinder för äldre som vill fortsätta i yrkeslivet. Centerpartiet vill att alla pensionärer ska kunna få F-skattesedel.

Många äldre är friskare och piggare än tidigare. Samtidigt är ålderdomen en tid då många drabbas av sjukdom. Den ekonomiska situationen för äldre varierar också. Många kan unna sig resor och upplevelser, medan andra lever under ekonomiskt knappa förhållanden. Centerpartiet vill att RUT - avdraget ska göras särskilt förmånligt för äldre pensionärer.

Centerpartiet vill införa en pargaranti för att garantera att äldre kan bo tillsammans i äldreboenden om devill. Många fallolyckor och andra skador kan förhindras genom förebyggande hembesök hos äldre. Äldre med många sjukdomar ska få en mer sammanhållen vård och bli VIP-personer i vården.

Centerpartiet och regeringen har sänkt skatten för pensionärerna vid tre tillfällen. Hittills har en sammanlagd skattesänkning på ca 4 500 – 5 800 kronor per år genomförts för en ensamstående pensionär med full garantipension.
Centerpartiet vill fortsätta att sänka skatten för pensionärerna när ekonomin så medger. De pensionärer
som har lägst pension bör prioriteras också i framtiden.

4.6 Öka tillgängligheten i vården

Hälsan i Sverige är ojämlikt fördelad och hälsoklyftor ska motverkas. Genom att främja hälsan och förebygga sjukdomar håller man sig frisk

längre. På detta område behövs utvecklat samarbete mellan vården och andra aktörer som skola, arbetsgivare, myndigheter och ideella organisationer. Alla som behöver ska ha snabb tillgång till hälso- och sjukvård av god kvalitet. Den svenska hälso- och sjukvården har länge haft problem med långa väntetider och vårdköer. Alliansregeringen har skärpt vårdgarantin för vård inom fastställda tidsramar. Vårdgarantins tidsgränser behöver kortas ytterligare för att patienterna ska få vård snabbt.

Vi vill förnya vården genom att öka varje människas möjlighet till valfrihet, självbestämmande och delaktighet. Patientens ställning behöver stärkas och patienträttigheterna öka. En central fråga är att man själv ska kunna välja läkare, vårdcentral och sjukhus. En viktig förutsättning för att kunna välja är ökad transparens och jämförbarhet mellan kvalitet och tillgänglighet hos olika vårdgivare.

Fler privata företag inom vården ökar möjligheterna att välja och tillför hälso- och sjukvården nya idéer. Ökad mångfald av vårdgivare förbättrar möjligheterna för kvinnors företagande och leder till fler arbetsgivare i en kvinnodominerad bransch. Det ger också nya förutsättningar för regional näringslivsutveckling och svensk tjänsteexport.

Vården ska vara så stabil och trygg att äldre och andra som behöver vård ofta, aldrig ska tvivla på tillgänglighetentill primärvård eller hemsjukvård.

4.7 Stärk diskrimineringslagstiftningen

Centerpartiet värnar alla människors lika rätt och värde, oavsett kön, religiös tillhörighet, hudfärg eller sexuellläggning. Många homosexuella, bisexuella och transpersoner känner sig kränkta och utsatta varje dag. Centerpartiet arbetar för att ytterligare stärka rättigheterna för hbt-personer.

Många människor med funktionsnedsättning hindras från att fullt ut vara delaktiga i samhället. Centerpartiet accepterar inte att människor utestängs. Bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning ska betraktas som en diskrimineringsgrund och omfattas av diskrimineringslagstiftningen. Centerpartiet vill se ännu fler och snabbare insatser för att personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att försörja sig genom egetarbete. Studerande inom särvux behöver få bättre möjligheter att komma in på arbetsmarknaden.

4.8 Bättre mat i vården, skolan och omsorgen

Massor av barn, ungdomar och äldre serveras varje dag mat från de offentliga köken. Kommuner, landsting och regioner har ett särskilt ansvar för att den maten håller hög kvalitet. Det handlar om ganska självklara saker: Maten ska vara sund och säker och fri från onödiga tillsatser. Mjölk ska komma från kor som har fått vara ute och beta på sommaren, kött från grisar som inte har fått svansen avklippt och ägg från hönor som åtminstone har tillgång till sandbad och sittpinne. Genom att ta makten över maten går det att skapa förutsättningar för bättre matkvalité, en ökad andel lokalt producerade livsmedel och ekologisk mat i skola och omsorg. Kommunerna ska ge äldre och sjuka rätt att välja vem som ska laga den mat som sänds hem till dem.

5. V ärldens mest ambitiösa miljöpolitik

Sverige ska ha världens mest ambitiösa miljöpolitik. Miljö- och klimatutmaningarna ska användas som en ekonomisk hävstång för grön tillväxt. Framtidens vinnare blir de som leder kapplöpningen in i

den gröna ekonomin. Sverige är inte störst, men ska vara först. Sverige ska som rikt, industrialiserat och högteknologiskt land utvecklas till en grön ekonomi i samklang med jordens klimat- och miljövillkor. Vägen dit går genom miljödriven ekonomisk tillväxt, som brukar naturen utan att förbruka. Så erövras nya marknader och skapas nya företag, fler jobb, affärsmöjligheter, innovativa tjänster och produkter, samtidigt som vi tar ansvar för miljön och klimatet. De gröna näringarna ger råvarorna för framtidens miljöanpassade produkter och skogen är ryggraden i framtidens gröna ekonomi.

5.1 Klimatet kräver föredömen

Klimathotet är vår tids största utmaning. Hotet är globalt, och kräver globala lösningar. Därför krävs ett ambitiöst och bindande globalt avtal. Alla länder måste medverka till att hålla den globala temperaturökningen under två grader. De rika länderna ska gå före.

Klimatutsläppen måste minska här och nu. Sverige skall fortsatt vara pådrivande internationellt för en grönomställning. Att kombinera ambitiösa klimatmål med nya innovationer och därigenom skapa en hållbar tillväxtger oss ökade förutsättningar att både skapa nya jobb och lösa klimatkrisen. De länder som har högst ambitionerpå klimatområdet ska gå före och inspirera andra länder att följa efter. Sverige bör därför vara med och samla föregångsländerna till ett gemensamt arbete.

En del av arbetet bör vara att initiera långsiktigt strategiskt arbete med utvecklingsländer för överföring av grön teknik, investeringar, anpassningsåtgärder och skydd av skog. Sverige är en av världens största biståndsaktörer och ska ta initiativet att utveckla detta samarbete med utvecklingsländer.

EU ska ta ledningen i arbetet att bli världens första helt klimatanpassade region. EU är den ländergrupp som har antagit de mest ambitiösa klimatmålen i världen. För att ytterligare öka omställningstrycket i den europeiskaekonomin bör EU inom tio år minska sina klimatutsläpp med 30 procent. Ett moratorium för nya kolkraftverk som inte har fullständig rening av koldioxid, (CCS) bör införas.

Redan om tio år ska utsläppen för Sverige ha minskat med 40 procent, vilket också är det högsta målet inom EU. Därmed når vi lägst klimatpåverkan per person av alla industriländer. Om tjugo år bör utsläppen ha minskat med nära två tredjedelar, så att Sverige år 2050 inte längre har några klimatutsläpp.

5.2 Mer förnybar energi

Som en del i Alliansregeringen har Centerpartiet medverkat till en historisk klimat- och energiöverenskommelse som skapar förutsättningar för en storsatsning på förnybar energi. Sverige har som första industriland presenterat en strategi för att fasa ut fossil energi. Här har skogsnäringen en viktig roll. Skogsbrukets produktionsförmåga måste nyttjas fullt ut. Den växande skogen har den största klimatförbättrande effekten. Om tio år ska hälften av Sveriges energi vara förnybar, också det högsta målet inom EU. Centerpartiets mål är trygg och miljövänlig energiförsörjning byggd på förnybar och hållbar energi. Om tjugo år bör två tredjedelar av energin vara förnybar, och visionen är en helt förnybar energiförsörjning år 2050.

Centerpartiet vill skapa långsiktiga och stabila spelregler för industrin och energisektorn. Elförsörjningen i Sverige har i alltför hög grad varit beroende av vattenkraft och kärnkraft. För att skapa en långsiktigt

robust elförsörjning, behöver ett tredje ben utvecklas, med en kraftfull utbyggnad av förnybar energi, som också steg för steg minskar vårt beroende av kärnkraft. Centerpartiet slår vakt om den kommunala vetorätten vad gäller uranbrytning. Ett starkt Centerparti är garanten för att uranet ska vara kvar i marken.

Vi vill skapa en gemensam nordisk och europeisk elmarknad. En ökad export av förnybar och koldioxidfri elminskar klimatutsläppen i Europa och skapar nya jobb i en växande svensk energisektor. För att kunna bygga ut förnybar el och använda energin effektivare behövs både smarta elnät och fler förbindelser med omvärlden. Tillståndsprocesserna för både förnybar produktion och elnät måste fortsätta att förkortas och förenklas.

Centerpartiet vill samla Sverige kring en nationell strategi för biogas. Det behövs även ett nationellt stöd för solenergi och bättre ekonomiska villkor för vindkraftskooperativ.

Centerpartiet vill sälja delar av Vattenfall och använda intäkterna till ett nytt spjutspetsbolag Framtidsenergi AB – med uppgiften att, tillsammans med privata aktörer, investera i framtidens energilösningar och nya gröna jobb i Sverige. Medlen ska även användas till en särskild investeringsfond för Norrlands inland. I samband med en delförsäljning av Vattenfall ska fortsatt kontroll av vattenkraftstillgångarna säkras.

5.3 Höj ambitionerna för energieffektivisering

Energieffektivisering är lönsamt och minskar klimatutsläppen dramatiskt. Den offentliga sektorn ska visa vägen genom ambitiösa energieffektiviseringsprogram och krav vid upphandling i stat, kommuner, regioner och landsting. För att få en effektivare elanvändning vill Centerpartiet införa ett system med så kallade vita elcertifikat.Individuell elmätning är ett annat viktigt incitament för att främja effektivare elanvändning. Utbyggnad av så kallade smarta nät måste snabbas på, liksom teknikutveckling i supersnabba elnät (super grid). Användningenav bränslen för industri och transporter ska effektiviseras genom effektiviseringsprogram för industrin, mer tågtransporter och mycket effektivare och klimatsmartare vägtransporter. Arbetet med energieffektivisering måste ske i samarbete med både stora och små företag samt med bostads- och transportsektorn. Vi vill öppna möjligheten att sälja småposter av el in i distributionsnätet. Inom tio år ska all nybyggnation använda lågenergiteknik.

Sverige har goda förutsättningar att ytterligare öka ambitionen när det gäller energieffektivisering och höja de mål som Sverige drivit fram nationellt och i EU. Sverige bör driva på det internationella samarbetet för att öka insatserna inom energieffektiviseringsområdet.

Alliansregeringen har kraftigt ökat insatserna för miljöteknikutveckling under mandatperioden, med nya samarbeten med bland annat USA, Kina och Brasilien. Byggt på de erfarenheterna vill Centerpartiet skapa enbred nationell miljöteknikstrategi. Så kan svenskt miljökunnande få mångdubbel effekt både för global miljö, utveckling i fattiga länder och nya gröna jobb och växande företag i Sverige.

Centerpartiet vill införa ett klimatkonto för näringslivet. Klimatkontot riktar sig till företag som satsar på klimatfrämjande innovationer, produktutveckling och tjänster. Dessa företag ska kunna låna upp kapital till förmånliga villkor.

5.4 Jaga utsläppen, inte bilisterna – inför en supermiljöbilspremie
Miljöbilspremien ledde till en rivstart för miljöbilsutvecklingen. Idag är mer än var tredje bil som säljs en miljöbil. Nu krävs ytterligare insatser. Målet är att fordonsparken ska vara oberoende av fossila bränslen år 2030.

Sverige ska verka för ökade krav och bindande EU-regler för personbilars utsläpp. Till år 2020 ska det genomsnittliga gränsvärdet för nyproducerade bilar i Europa sänkas ned mot 80 gram koldioxid per kilometer. För att stimulera fordon med ännu lägre utsläpp vill Centerpartiet införa en supermiljöbilspremie för de bilar som släpper ut allra minst.

Det behövs både en långsiktig strategi och satsningar på pilotanläggningar för nästa generations biodrivmedel. Det krävs en snabb och storskalig introduktion av elbilar, bl a genom samordnade inköp från stat och kommuner samt en enhetlig infrastruktur för laddning av bilbatterier.

Alliansregeringen har presenterat ett omfattande klimatskattepaket som genomförs stegvis de kommande åren för att klara klimatmålen. Ekonomiska styrmedel är det mest effektiva sättet att minska koldioxidutsläppen och främja en fossiloberoende fordonspark. Centerpartiet vill ha en fortsatt låg fordonsskatt för fordon med låga utsläpp. Vi vill också ha fortsatt skattebefrielse för etanol och andra biodrivmedel, som sedan ersätts med ett marknadsekonomiskt styrmedel som befäster prisskillnaden mellan bensin och biodrivmedel.

Riksdagen har redan beslutat om kommande höjningar av klimatskatterna i flera steg som leder till att klimatmålen nås. Om ytterligare steg krävs för att uppfylla klimatmålen, ska det ske genom grön skatteväxling somsamtidigt sänker skatten ytterligare på arbete och företagande. Det innebär en skarp kontrast till vänsterkartellens förslag på ensidiga skattehöjningar som drabbar låginkomststagare och inte leder till nödvändiga utsläppsminskningar.

Klimatmålen kan bara uppnås om alla människor, även de med låga inkomster, har verkliga möjligheter att bidra. De närmaste åren, då många människor ännu bär krisens bördor, är det orimligt att ytterligare öka kostnaderna för att transportera gods och människor.

5.5 Renare hav – minska kväveutsläppen!
En framgångsrik miljö- och klimatpolitik måste syfta till att skydda och bevara de livsviktiga ekosystem som finns i hav, sjöar och vattendrag. Östersjön är ett innanhav som är särskilt känsligt. Övergödning och utsläpp måste minska runt hela Östersjön, för att inom tio år ha nått ned till vad miljön tål.

Alliansregeringen har kraftfullt ökat satsningen på havsmiljön genom havsmiljömiljarden. Centerpartiet vill kommande period avsätta ytterligare en havsmiljömiljard, införa ekonomiska styrmedel som minskar utsläppav fosfor och kväve och hårdare krav på rening hos kommunala reningsverk. Samtidigt ska insatserna för attminska jordbrukets utsläpp öka.

Om Östersjöns och Västerhavets marina miljö ska kunna räddas krävs det att alla berörda länder samverkar. Östersjön måste nu bli ett pilotområde inom EU, där länderna enas om en gemensam syn på förvaltningen av Östersjöns resurser. EU:s ohållbara fiskepolitik måste ändras så att fiskebestånden återhämtar sig. Det krävs ökade insatser för att identifiera och sanera källor till kadmium och PCB, förbättrad

sjösäkerhet på Östersjön och stärkt beredskap för oljeutsläpp och skärpta straff vid avsiktliga oljeutsläpp. Alla länder runt Östersjön måste ha krav på dubbelskrov och öppet redovisa miljökonsekvensbeskrivningar för all planerad verksamhet som kan ha negativ miljöpåverkan. Ingen oljeborrning bör tillåtas i Östersjön.

5.6 Biologisk mångfald, artrikedom och öppna landskap
Människan är beroende av naturen. Därmed har människan också ett ansvar att vårda haven, sjöar och vattendrag samt skogarna och ängarna med deras mångfald av djur och växter. Sverige ska ha en mycket hög ambition för naturvården. För att förverkliga en sådan naturvårdspolitik krävs ett arbete som utgår från brukare och lokala samhällen. Förhållningssättet bygger på devisen bruka utan att förbruka. Det krävs ökade insatser för att hålla landskapet öppet och för att öka tillgängligheten till naturen. Vår generation har ansvaret att upprätthålla den livsviktiga artrikedomen. Åtgärdsprogram för hotade arter ska vidareutvecklas, stärkas och breddas.

Sverige ska vara pådrivande för skydd och ett hållbart brukande av skogar över hela världen. En förutsättningför ett hållbart skogsbruk i Sverige är att engagera markägarna i naturvården. Under alliansregeringen har skyddet av naturskog flerdubblats, genom att i första hand använda statens skog i stället för att tvinga små skogsägare att sälja mark. Ytterligare steg måste tas: De mest skyddsvärda skogarna ska skyddas samtidigt som högre miljökrav uppfylls i allt brukande.

Genom att beräkna och synliggöra värdet av naturens tjänster, såsom rent vatten, växande skogar och friska livsmedel inräknas dessa som en del i samhällsekonomin. Med ett synligt pris kan marknadsekonomiska lösningar och ekonomiska styrmedel utvecklas. En strategi för detta ska utvecklas.

5.7 Skärpta krav på kemikalier och giftfri miljö
Systematiskt måste farliga kemikalier och gifter avlägsnas från vår vardag och vår miljö. Sverige har framgångsrikt förbjudit kvicksilver. Nu ska vi arbeta för att EU som föregångare förbjuder kvicksilver i produkter som steg på vägen mot en internationell utfasning av kvicksilver. Vi vill skapa ett globalt ramverk för begränsning av kemikalier och ett globalt informationssystem för prioriterade produktgrupper.

Sverige ska driva på för en mer effektiv kemikaliepolitik i EU. Vi vill skärpa EU:s kemikalielagstiftningREACH. Tillåtna maxgräns måste skärpas och lagstiftningen omfatta fler grupper av ämnen, såsom hormonstörande kemikalier. En skärpt lagstiftning bör även omfatta fler typer av flamskyddsmedel, perflourerade ämnen och mjukgörare inklusive ftalater. Informationsplikten måste skärpas och kontrollen av importerade varor förbättras.

Inom ramen för en skärpt europeisk kemikaliepolitik behövs en svensk handlingsplan för att identifiera, begränsa och fasa ut farliga kemikalier. En del av handlingsplanen bör vara en dialog mellan myndigheter, näringsliv och berörda organisationer. En annan del bör vara att kartlägga och analysera effekterna av farliga kemikalier, särskilt kombinationseffekter av att olika ämnen blandas. Bättre kunskap påskyndar arbetet för giftfrimiljö. Ett aktivt svenskt arbete med livsmedel som är giftfria och utan hälsofarliga tillsatser ska prioriteras.

5.8 Bygg gröna och hållbara städer

Världens städer växer snabbt. Mer än hälften av världens befolkning bor i storstäder. Sverige ska utvecklas till en förebild för resten av världen för hur man bygger och bor mer miljöanpassat och klimatsmart. Det skapar jobb och nya exportmarknader.

Den mångkulturella staden skapar nya möten och kulturyttringar som ska tas tillvara.

Ny teknik ger förutsättningar för bostäder som minimerar energianvändning och själva producerar den energi de behöver. Genom kraftig utbyggnad av modern, effektiv kollektivtrafik och utveckling av elbilar skapas förutsättningar för avgasfria och bullerfria innerstäder.

Kommunerna bör få möjlighet besluta om införandet av trängselavgifter och användningen av dess intäkter. På så sätt blir det enklare för de enskilda kommunerna och städerna att reglera den lokala trafikens miljöpåverkan.

Stat och kommun ska driva på arbetet för att åstadkomma den hållbara staden. Det gäller i dagligt miljö- och teknikarbete och i all upphandling, men även i all stadsplanering, vid upprättandet av detaljplaner för nya bostads- och fritidshusområden, större köpcentra och företagsetableringar.

Grönområden och parker ska skyddas mot exploatering. Fler naturreservat ska bildas i stadsområdena. Nationalstadsparker ska inrättas i fler städer, med nationalstadsparken i Stockholm som förebild. Skyddet av dessaska säkras.

6. Med sikte på 2020

I valet den 19 september avgör väljarna den fortsatta färdriktningen. De politiska alternativen är tydliga:

• Ska vi stärka arbetslinjen och företagandet eller gå tillbaka till bidragslinjen?
• Ska vi ha ordning i Sveriges finanser eller stora ofinansierade utgifter?
• Ska människor ha rätt att komma tillbaka eller vara kvar i utanförskap?
• Ska kvinnors frihet öka eller minska?
• Ska vi ha kvalitet och mångfald i välfärdens verksamheter eller gå tillbaka till enkelspårighet och väntetider?
• Ska vi ha miljöresultat eller miljöprat?
• Ska stad och land samarbeta eller ska vi skapa motsättningar?

Det är ett ödesval som väljarna har i sin hand. Vi har vänt utvecklingen i Sverige till att bli ett land där vi hjälps åt och jobbar hårt för vårt gemensammas bästa.

Sverige är ett litet land utsatt för tuff konkurrens och detta kräver stora ansträngningar. Fler måste vara företagsamma och innovativa och fler måste jobba mer om vi ska få resurser till vår välfärd. Sverige måste bli ett land av möjligheter och drömmar.

Mandatperioden 2010-2014 är en avgörande period för människorna i vårt land. Men vägen framåt handlar om hela det kommande årtiondet. Vi måste sikta ännu längre.

Centerpartiet har satt upp sex ambitiösa mål som Sverige ska ha nått om tio år, år 2020. Sex mål för fler företag och nya jobb, ledande

insatser för bättre klimat och hälsa, ökad jämställdhet, bättre utbildning, starkare samhällsekonomi och ökad global konkurrenskraft. Målen ger en inriktning för hur Sverige ska utvecklas.

Att nå målen förutsätter ett Sverige där hela landet är med. Där varje individ är delaktig och bidrar. Det är ett Sverige som rustar sig för framgång i en globaliserad värld.

Framtiden tillhör dem som vågar!

• 2020 ska Sverige ha världens bäst utbildade befolkning
En global värld ställer höga krav på välutbildade medborgare och en konkurrensutsatt arbetsmarknad kräver kompetenta medarbetare. Alla elever måste få möjlighet att utvecklas maximalt och alla talanger tas tillvara. En förskola och skola av hög kvalitet är lika nödvändigt som en utbyggd yrkesutbildning och undervisning för vuxna. Kvaliteten i högskoleutbildningen behöver höjas och Sverige ska ha forskare i världsklass på ett antalområden.

• 2020 ska Sverige vara bland de tre bästa länderna i EU när det gäller tillväxtföretagande
Sverige behöver öka företagandet i hela befolkningen och öka antalet företag som växer och skapar nya jobb. En stark innovationsförmåga med nya produkter och tjänster kombinerad med ökad export på befintliga och nya marknader stärker svensk konkurrenskraft. Genom fler jobb i privat sektor läggs även grunden till hållbar finansiering även av välfärden.

• 2020 ska Sverige ha lägst klimatpåverkan per person av alla industriländer
Sverige ska bli det första industriland som lämnar beroendet av fossil energi där minst hälften av energin är förnybar 2020. Sverige ska sänka de redan låga utsläppen per person till den nivå som krävs för att klara klimatet. Genom innovationer och ny teknik där energin nyttjas optimalt har nya företag möjlighet att växa fram i världsledande position. Fordonsparken ska vara oberoende av fossila drivmedel 2030. Också matproduktionen ska vara fossilfri. Utmaningen är att utveckla en grön ekonomi som både skapar jobb och hushållar med naturens resurser.

• 2020 ska Sverige ha ekonomisk tillväxt i alla arbetsmarknadsregioner
Den nationella tillväxten är summan av den tillväxt som genereras i alla delar av landet. Vi ser idag regioner profilera sig på olika områden beroende på resurser och traditioner. Genom en aktiv politik som stärker varje regions förutsättningar att utveckla sina styrkor ska Sveriges samtliga arbetsmarknadsregioner nå ekonomisk tillväxt.

• 2020 ska Sverige ha världens bästa folkhälsa
Hälsan i Sverige är ojämlikt fördelad mellan män och kvinnor, mellan rik och fattig, mellan hög- och lågutbildad, mellan född här och utomlands född och påverkar den enskilda människans livskvalitet, psykiska hälsa och ekonomi. Hälsoklyftor kan motverkas genom en medveten politik. Genom goda utbildningsmöjligheter, full sysselsättning, ökad kontroll över sin livssituation, stärkta hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser, rättvis tillgång till vård och omsorg och varje människas aktiva delaktighet, ska Sverige vara ett land där hälsoklyftor reduceras, utanförskapet utraderas och människor mår bra.

• 2020 ska Sverige ha jämställd fördelning mellan kvinnor och män av löner och förmögenheter
Att nå en jämställd fördelning av kvinnors och mäns inkomster och förmögenheter är den väg som långsiktigt leder till ett jämställt samhälle och en likvärdig frihet för alla. När fler kvinnor startar företag och när fler privata entreprenörer får ta del av utförandet av offentliga verksamheter ökar även kvinnors möjligheter att kunna välja bland fler arbetsgivare och därmed konkurrera om lönerna. Med hushållsnära tjänster ökar kvinnors möjligheter att göra yrkesmässig karriär

Från kristdemokraternas hemsida på Internet:

Kristdemokraternas valmanifest 2010.

13 STEG OCH 89 VALLÖFTEN FÖR ETT MäNSKLIGARE SVERIGE

Kristdemokraterna ser tre viktiga uppgifter under den kommande mandatperioden. *En uppgift* är att efter finanskrisen bekämpa arbetslösheten och se till att det skapas fler jobb. Detta kan bara göras genom ordning och reda i de offentliga finanserna och en politik som både uppmuntrar arbete och ansvarstagande samt ökar möjligheterna för företag att växa och anställa.

En annan uppgift är att ge människor och familjer större frihet. Mer tid. Större ekonomiska marginaler. Att sätta en gräns för politiken. Kristdemokraterna tror på människors och familjers förmåga och vilja att ta ansvar för sig och sina medmänniskor. Människor ska kunna leva på sin lön. Och ha rådatt spara lite pengar på banken. För när fler människor har förmåga att hantera det oväntade, har vi fått ett samhälle som är både tryggare och friare.

En ytterligare uppgift är att avsevärt höja kvaliteten på det som politiken faktiskt ska göra. Äldreomsorgen behöver bli tryggare och erbjuda mer valfrihet i hela landet. Köerna i vården måste bort. Lärarna behöver ges tillräckligt med tid för att förmedla kunskap och skapa arbetsro. Sjuk försäk ringen och andra trygghetssystem ska vara väl fungerande och fokusera på att hjälpa alla som med rätt stöd kan jobba, att snabbt komma tillbaka till arbetslivet. Polisen och domstolarna ska ha förutsättningar att skapa trygghet och beivra brottslighet. Samtidigt måste ökad uppmärksamhet riktas mot att förebyggabrottslighet.

Tack vare Alliansregeringens ansvarsfulla politik, som gjort det möjligt att aktivt motverka den ekonomiska krisen, har Sverige klarat sig bättre än de flesta andra länder genom den värsta ekonomiska

påfrestningen sedan 1930-talet. Även om vi ser många ljusa tecken finns det också många orosmoln. Situationen i omvärlden är fortsatt allvarlig med stora budgetunderskott och hög arbetslöshet. Detta påverkar också den svenska ekonomin. Arbetslösheten i Sverige är oacceptabelt hög och måste bekämpas med kraft. Det positiva är att de svenska offentliga finanserna är starka. Det innebär att det – som ett resultat av Alliansens politik – finns ett visst utrymme för nya reformer och satsningar under kommande mandatperiod.

Utrymmet för nya reformer är dock begränsat. Detta gäller särskilt de första åren i mandatperioden. De som hävdar motsatsen och lovar allt till alla, försöker trolla med pengar som inte finns. Att lova miljarder efter miljarder i ofinansierade satsningar och skicka räkningen till framtiden är inte att ta ansvar. Det är inte heller ärligt. Och att föra en politik som gör det dyrare att arbeta och anställa är direkt skadligt, särskilt i det ekonomiska läge vi befinner oss i. Kristdemokraterna väljer att ta ansvar för sysselsättningen och de offentliga finanserna. Vi tror att det går att skapa bättre kvalitet i välfärden med befintliga resurser. Men vi vill också vara tydliga med att många av de reformer vi önskar förverkliga bara kan ske i den takt som ekonomin tillåter. Inga reformer får genomföras som hotar de offentliga finanserna. Det finanspolitiska ramverket ska värnas och vårdas, vilket bland annat innebär att de offentliga finanserna under mandatperioden ska uppnå överskott på en procent av BNP och att utgiftstaken hålls.

För att förstärka arbetet med att ta Sverige ur krisen innehåller våra vallöften viktiga åtgärder för att få fler jobb. De innehåller också satsningar på i första hand en mer generös och flexibel föräldra - försäkring, en säker vård utan köer, och en tryggare äldreomsorg. Därutöver kommer vi också att prioritera arbetet med att göra Sverige mindre präglat av tvång och onödiga regleringar, så att människor och familjer får mer att säga till om. Förutom alla andra fördelar är det nämligen nästan gratis för politiken att sluta lägga sig i. Det är ett reformarbete som alltså kan pågå oavsett det ekonomiska läget.

Kristdemokraterna vill arbeta för ett mänskligare Sverige. Vägen dit är formulerad i 13 steg, som återfinns i en särskild bok, och konkretiserad i nedanstående 89 tydliga vallöften. Självklart inser vi att det i politiken krävs kompromisser med andra partier för att nå majoritet, och hänsyn måste tas till ekonomiska omständigheter som idag inte fullt ut kan överblickas. Men vi kristdemokrater kommer att göra allt som står i vår makt för att förverkliga nedanstående vallöften i regering, riksdag, landsting/regioner och kommuner.

1. LÅT FAMILJERNA BESTäMMA MER

För att Sverige ska fungera är det nödvändigt att familjerna fungerar. Vi vill göra det lättare för familjer att själva planera sin vardag. Vi tror på färre pekpinnar och mer valfrihet. Vi vill att rätt till vårdnads - bidrag ska finnas i hela Sverige. Och att alla familjer ska få stöd i den utsträckning som behövs för att klara vardagen. Barn mår bra av att vara med sina föräldrar. En trygg uppväxt ökar chanserna till ett bra liv.

1. Nej till tvångskvotering av föräldraförsäkringen.
2. En mer generös och flexibel föräldraförsäkring med ökade möjligheter för båda föräldrarna att vara föräldralediga samtidigt, och möjlighet att ta ut föräldrapenning tills barnet fyller 18 år.
3. Höjd lägsta ersättning i föräldraförsäkringen.
4. Vårdnadsbidraget ska fördubblas till 6 000 kr per månad, finnas i alla kommuner och vara enkelt attanvända.
5. En ny barnomsorgsgaranti ska införas. Om kommunen inte erbjuder barnomsorgsplats inom tre månader från ansökningstiden, ska föräldrarna kompenseras med 80 procent av kostnaden för en barnomsorgsplats.
6. Minska gruppstorlekarna i förskolan, särskilt för de yngsta barnen.
7. Stärk och utveckla de öppna förskolorna.
8. Vi vill göra barnkonventionen till svensk lag.

2. MER RESPEKT FÖR äLDRE

För att leva värdiga liv behöver äldre människor bemötas med respekt. Vi vill öka valfriheten och införa fler boendeformer. Mat och mediciner är självklart viktigt, men en pratstund eller en promenad kan betyda enormt mycket. Pensionärerna måste få större skattesänkningar. Och den som vill trappa ner på jobbet lite tidigare, eller fortsätta jobba längre, ska få göra det.

9. Fortsätt sänka inkomstskatten för pensionärer.
10. Alla äldre i Sverige ska ha rätt att välja var de vill bo och vem som hjälper dem hemma genom att fritt val erbjuds i kommuner, landsting och regioner.
11. Det ska finnas en parboendegaranti i äldreomsorgen så att äldre, om båda vill, kan bo tillsammans även om de har olika behov av vård och omsorg.
12. Alla som vill ska ha rätt att stanna kvar i arbetslivet, från dagens 67 år tills de är 70 år.
13. Inför värdighetsgarantier inom äldreomsorgen i alla kommuner.
14. Öka kvaliteten i äldreomsorgen genom ett kompetenslyft för äldreomsorgens chefer och personal.
15. Genomför särskilda läkemedelsgenomgångar för äldre som har många läkemedel.
16. Nya vägar bör prövas för att samla all vård och omsorg för äldre så att omhändertagandet fungerar bättre. Det inbegriper äldreomsorg, hemsjukvård, vårdcentral och sjukhusvård.
17. Höj bostadstillägget för dem med låga pensioner.

3. TRYGGARE VÅRD UTAN KÖER

Köer hör inte hemma i sjukvården. Kristdemokraterna har halverat vårdköerna, men vi nöjer oss intemed det. Vi kommer aldrig att kompromissa med säkerheten eller kvaliteten inom vården. Den som behöver vård ska känna sig trygg och veta att vården betalas gemensamt. Men trygghet är också att kunna välja var och av vem man ska vårdas.

18. Fortsätt korta köerna. Målet är en sjukvård utan köer.
19. Skärp vårdgarantin från nuvarande 180 dagar till max 95 dagar samtidigt som ett akutbesök inte ska behöva ta mer än 4 timmar.
20. Antalet vårdplatser inom sjukvården måste öka för att svara mot det verkliga behovet.
21. Primärvårdscentraler ska utvecklas till hälsocentraler som, förutom befintlig primärvård, ska erbjuda lättillgänglig och effektiv livsstilsrelaterad rådgivning.
22. Inför en tydlig sammanhållen patienträttighetslag som ger alla patienter tillgång till en jämlik sjukvård genom att tydliggöra att vårdgivare ska följa Socialstyrelsens föreskrifter. En nationell satsning för ökad patientsäkerhet enligt samma princip som kömiljarden bör genomföras.
23. Fortsätt förbättra den psykiatriska vården och korta även dess köer.
24. Utveckla vården i livets slutskede. Gör palliativ vård till en egen medicinsk specialitet.
25. Nej till aktiv dödshjälp.
26. Papperslösas och gömdas rätt till vård samt vårdpersonalens tystnadsplikt ska stärkas.

4. ALLA SOM KAN SKA FÅ JOBBA

Alla måste få känna sig behövda. Att sänka arbetslösheten handlar inte bara om samhällsekonomi,det är lika mycket en fråga om en meningsfull tillvaro och egen försörjning. Vi vill ha ett samhälle som tar vara på människors möjligheter och inneboende förmåga. Vi vill ha trygghetssystem som med rätt

insatser och stöd hjälper fler att gå från arbetslöshet till jobb. Den som saknar förutsättningar att jobbaska ges en trygg försörjning.

27. Personer med funktionsnedsättning måste ges möjlighet till jobb. Lönebidragen måste förbättras, trygghetsanställningarna öka och den offentliga sektorn ska visa vägen för övriga arbetsgivare genom att nyanställa 10 000 personer med funktionsnedsättning.
28. Följ upp de reformer som genomförts under innevarande mandatperiod för att stödja människors
återgång till arbete, och se till att de inte får oavsiktliga effekter.
29. Arbetslöshetsförsäkringen ska vara allmän och obligatorisk. Taket i a-kassan ska årligen räknas upp med prisbasbeloppets utveckling.
30. Inför en lärlingsanställningsform och satsa på fler platser i yrkesvux .

5. FLER FÖRETAG GER FLER JOBB

Nya och växande företag skapar arbetstillfällen, bättre ekonomi och mer välfärd. Därför vill vi att fler ska våga satsa på sina idéer och starta eget. Arbetslösheten kan bara bekämpas med hjälp av fler och växande företag. Vi har infört RUT- och ROT-avdrag, sänkt skatter och avgifter och förenklat regler. Vi vill fortsätta att förbättra företagsklimatet så att Sverige ska kunna fortsätta utveckla välfärden.

31. Främja företagande och fler jobb genom successivt sänkta arbetsgivaravgifter, framförallt för mindre företag. Ett första steg bör tas under mandatperioden.
32. Gör det billigare och enklare att driva företag genom en ökad takt i regelförenklingsarbetet. Ett viktigt steg är att låta fler företag slippa revisionsplikten.
33. Skapa förutsättningar för fler jobb i tjänstesektorn genom att utveckla RUT- och ROT-avdraget till attomfatta fler tjänster.
34. I takt med att det skapas ekonomiskt utrymme ska inkomstskatten fortsätta att sänkas, särskilt förlåg- och medelinkomsttagare, så att man får behålla mer av lönen.
35. Gör det enklare att nyanställa genom att förlänga den möjliga tiden för provanställning från sex till tolv månader.
36. Stärk den svenska innovationskraften genom att styra om delar av det statliga riskkapitalet till en fond-ifond där statliga medel investeras parallellt med privata pengar i olika riskkapitalfonder.
37. Gör det möjligt för fler än dem som är långtidsarbetslösa att få ett ”starta eget”-bidrag.
38. Slå vakt om basindustrins förutsättningar genom en långsiktig och ansvarsfull energipolitik och en rimlig beskattning av transporter – nej till kilometerskatt.

6. INGEN SKA BEHÖVA VARA RäDD

Ett Sverige där folk känner sig trygga är ett mänskligare Sverige. Vi vill att folk griper in om något är på väg att gå snett. Vi jobbar för att samhället ska bli bättre på att förebygga brott. Då krävs också en familje- och skolpolitik som ser till att barn kan växa upp i trygghet. Brott ska få påföljder, och samma regler ska gälla för alla oavsett bakgrund. Vi vill ha fler närpoliser, och tidiga insatser för att fånga upp ungdomar som är på väg att hamna fel.

39. Uppvärdera civilkurage genom att tydliggöra vårt medmänskliga ansvar i en ny civilkuragelag.
40. Effektivisera polisen. Även vardagsbrott måste utredas. Polisen ska finnas tillgänglig i hela landet. Helarättskedjan måste fungera.
41. När brottsoffret är ungt, ska samma krav på snabb handläggning gälla som när gärningsmannen är ung.

42. En kraftfull satsning mot barnpornografi genom finansiella koalitioner som försvårar köp av barn porno - grafiskt material, blockering av Internetsidor och förhöjd IT-kompetens hos polisen ska genomföras.
43. Deltagande i och stöd till rasistiska, kriminella och terroriststämplade organisationer ska vara olagligt.
44. Ingen ska behöva möta hotfulla och agressiva hundar i sin närmiljö. Bostadsföretagen måste ta ett ökat ansvar och lagkraven på hundägare kan behöva skärpas.
45. Prioritera det brottsförebyggande arbetet genom bättre samverkan mellan polis, skola och kommun, ökat familjestöd, en särskilt nämnd som behandlar brott som begåtts av barn under 15 år och en bättre stadsplanering.

7. TRYGGARE BARN LäR SIG MER

Skolan ska handla om kunskap. Det behövs tydliga mål och undervisning som passar varje elev. Vi vetatt barn är olika och lär sig på olika sätt. Därför måste skolan tidigt uppmärksamma de barn som har behov av särskilt stöd. Skolan ska ha en tydlig värdegrund som baseras på respekt för att människor är olika, men lika mycket värda. Barnen förtjänar trivsamma lokaler, bra mat och lärare som har tid för en pratstund. Och som tar krafttag mot mobbning.

46. Skolan ska handla om kunskap och att nå de uppsatta målen. Därför vill vi ha tidig uppföljning och betyg från årskurs 6. Ökad undervisningstid ger också eleverna bättre möjligheter att nå målen.
47. För att stärka elevernas kunskaper i att läsa, räkna och skriva ska en fokuserad satsning ske de första åren i grundskolan.
48. Inför en elevhälsogaranti som ger rätt till elevhälsovård samma dag.
49. Ideellt engagemang inom skolans ram ska kunna framgå av betyget.
50. Barn som är gömda eller papperslösa ska ha rätt att delta i skolundervisningen i trygga former på samma villkor som andra barn.
51. Krafttag ska tas mot mobbning på varje skola.

8. EGET SPARANDE äR OCKSÅ VäLFäRD

Utan en fungerande ekonomi är det svårt att känna sig trygg. Bara den som aldrig har haft tomt i hushållskassan skulle kunna hävda något annat. Mindre pengar betyder mindre trygghet, därför säger vi nej till höjd skatt. Vi vill att alla ska kunna spara en slant på banken. Tusen kronor extra kan avgöra om man har något kvar i slutet av månaden. Vi vill sänka skatten för pensionärerna.

52. I takt med att det skapas ekonomiskt utrymme ska inkomstskatten fortsätta att sänkas, i första hand för låg- och medelinkomsttagare men också genom att färre ska betala statlig skatt, så att utrymmet för eget sparande ökar.
53. Förenkla privatpersoners sparande i aktier och investeringar i onoterade bolag.
54. Avskaffa taxeringssystemet för bostadsfastigheter och gör det skattefritt att hyra ut upp till halva sinprivatbostad.
55. Stoppa alla förslag om höjd fastighetsskatt.
56. Inför avdragsgillt bosparande för unga.
57. Om ersättning från Försäkringskassan eller andra myndigheter inte betalas ut i tid ska den som drabbas få rätt till ekonomisk kompensation.
58. Inför privatekonomi som en obligatorisk del av skolans undervisning.

9. VäLKOMMEN TILL SVERIGE

Kristdemokraterna är emot främlingsfientlighet i alla former. Sverige ska vara ett öppet land för människor som flyr från förtryck och förföljelse. Möten mellan människor med olika bakgrund gör Sverige bättre. I ett mänskligare Sverige har alla samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Jobb och språk är nycklarna till integration. Vi vill att alla som kommer till Sverige ska få börja jobba direkt.
Alla ska redan från början ta ansvar för, och påverka, sin vardag.

59. Det behövs en generös, human, jämställd och rättssäker asyl- och migrationspolitik inom EU och att alla länder tar ansvar och erbjuder flyende människor skydd.
60. Stärk barns rättigheter i asylprocessen. Ändra reglerna så att alla kommuner blir skyldiga att ta emot ensamkommande barn.
61. Ge alla ensamkommande barn en god man redan det första dygnet barnet anlänt till Sverige.
62. Det ska vara möjligt för alla som vill, och under ansökningsperioden kan trygga sin försörjning, att under en period söka arbete i Sverige. Den som får ett arbete enligt reglerna för arbetskraftsinvandring ska kunna söka uppehållstillstånd från Sverige.
63. Inför, i samarbete med det civila samhället, samhällsorientering för nyanlända invandrare utifrån den enskildes förutsättningar och behov. Syftet är att nå målet om lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk eller kulturell bakgrund.
64. Jobb är viktigaste vägen till integration. Alla som kommer till Sverige ska få tillstånd att börja jobba direkt.
65. Stärk medborgarskapet genom att utreda hur invandrare snabbare och enklare ska kunna bli svenska medborgare och genom att en ceremoniell bekräftelse efter beviljandet av svenskt medborgarskap ska finnas i alla kommuner.

10. SAMHäLLET äR STÖRRE äN STATEN

Varje människa ingår i flera olika gemenskaper. Den viktigaste är familjen. Men livet vore fattigt utan vännerna, kören, fackföreningen, idrottslaget, församlingen och pensionärsföreningen. Vi vet hur viktiga ideella krafter är för utvecklingen. De skapar ett mänskligare Sverige där människor tar ansvar gemensamt. Vi vill öka möjligheterna för människor att engagera sig, bland annat genom att skattebefria gåvor till ideella organisationer.

66. Inför avdragsrätt för gåvor till ideella organisationer.
67. Ge fler aktörer i det civila samhället möjlighet att utföra offentligt finansierade tjänster.
68. Second hand-butiker och liknande verksamheter som drivs ideellt ska inte drabbas negativt av momslagstiftningen.
69. Idrottens positiva regler om arbetsgivaravgifter ska omfatta alla ideella organisationer.
70. Minska den statliga detaljstyrningen och lätta på regelbördan med 25 procent för ideella organisationer.

11. KULTUR äR LIVSVIKTIGT

Kultur är opera och dokuåpa. Hårdrockskonserter och författarträffar. Elfriede Jelinek och Bananer i pyjamas. Underhållande förströelse och outhärdliga provokationer. Ett mänskligare Sverige kräver diskussioner om etik och om vad som är rätt och fel. Sådana samtal kräver ett sammanhang, utan kultur blir det omöjligt. Kultur är en förutsättning för att vi ska kunna ha ett civiliserat samhälle. Därför vill vi se till att Sveriges kulturliv blomstrar.

71. Satsa på barnkultur genom att bygga ut ”skapande skola” och ge alla barn möjlighet att få spela ett instrument, spela teater eller annan aktivitet under sin skoltid.
72. Låt exempelvis dansband omfattas av samma låga moms som konserter.
73. Staten ska ta ansvar för att det finns en nationell symfoniorkester och kör.
74. Inför ett nationellt lånekortssystem på biblioteken.
75. Utöka möjligheterna till kultursponsring.

12. EN STARK RÖST I VäRLDEN

Sveriges bistånd ska vara generöst. Vi kämpar för rättvis och hållbar global utveckling, jämställdhet och demokrati. Men att bekämpa fattigdom handlar om mer än bistånd. Vi ska ha jordens fattiga, förföljda och förtryckta för ögonen när vi formar vår politik på alla områden. Vi vill riva ner EU:s handelshinder.
Vi ska arbeta för att EU blir en fredsskapande kraft, inte enbart i Europa utan globalt. Utvecklingspolitik och miljöpolitik ska gå hand i hand.

76. Värna enprocentsmålet och se till att varje biståndskrona används effektivt och kommer världens fattiga till del. Biståndet ska inriktas på fattigdomsbekämpning, demokrati och mänskliga rättigheter.
77. Skapa ett kontrakt mellan staten och intresserade organisationer för att främja, uppvärdera och förtydliga de enskilda organisationernas roll i utvecklingssamarbetet.
78. Utveckla en politik för global utveckling på EU-nivå för att få ett tydligt fokus på fattigdomsbekämpning och hindra att EU agerar på ett sätt som motverkar utveckling.
79. Sverige ska vara en stark röst i världen för demokrati och mänskliga rättigheter genom en aktivutrikespolitik, till exempel genom ”smarta sanktioner” som drabbar regimen men inte folket i auktoritära länder där mänskliga rättigheter kränks. Sverige ska ha en fortsatt hög ambition gällande deltagande ifredsbevarande insatser.
80. EU ska ta sitt ansvar för att nå milleniemålen. Mekanismer ska införas för ansvarsutkrävande ochtidtabeller för att tvinga alla EU-länder att leva upp till sina biståndsåtaganden.
81. Sverige ska avsätta ökade resurser till Anpassningsfonden för att stödja fattiga länders anpassning tillklimatförändringarna.

13. TäNK PÅ NäSTA GENERATION

Vi måste minska påverkan på klimatet och satsa på miljön – för framtidens skull. Ekonomisk utveck ling och miljöarbete måste gå hand i hand. Det ska vara dyrt att förorena miljön samtidigt som det ska finnas goda möjligheter att leva, resa, tillverka och transportera på ett klimatsmart sätt. Så att det blirjobbigt att vara miljöovänlig, men enkelt att vara miljövän.

82. Slå vakt om de höga klimatmålen. Sverige ska vara ledande i klimatfrågorna och främja förnybar energi.Alliansens energipolitik ska ligga fast.
83. Bygg ut produktionen av fossilfri el och överföringskapaciteten till andra länder för att möjliggöra svenskexport av koldioxidfri el.
84. Beskatta transporter och fordon utifrån de faktiska utsläppen.
85. Behåll skattebefrielsen på biodrivmedel efter 2013.
86. Förbjud oljeborrning i Östersjön, ställ krav på att all olja som transporteras till havs ska DNA-märkas och kunna spåras och höj bötesbeloppen för oljeutsläpp.
87. Ersättningarna till jordbruket ska i ökad utsträckning baseras på de samhällstjänster som jordbruket bistår med, särskilt bevarandet av biologisk mångfald och minskad klimatpåverkan. Sverige måste inom EU verka för en sådan politik samtidigt som vi aktivt arbetar för att svensk livsmedelsproduktion får likvärdiga villkor med sina konkurrenter.

88. Gör det lätt att göra rätt genom att erbjuda källsortering i hela landet eller återvinningsstationer inom gångavstånd i tätorter, ta fram ett pantsystem för engångsgrillar och inför timmätning på elförbruk - ningen. Verka för ett enhetligt europeiskt pantsystem för burkar och flaskor.
89. Öka stödet till klimatinvesteringar och tekniköverföring till utvecklingsländerna.

Box 2373, 103 18 Stockholm
Telefon 08-723 25 00
www.kristdemokraterna.se
info@kristdemokraterna.se

SOCIALDEMOKRATERNAS, VÄNSTERPARTIETS OCH MILJÖPARTIETS REGERINGSPLATTFORM 2011 – 2014

31 AUGUSTI 2010.

Innehållsförteckning

ANSVAR FÖR HELA SVERIGE 3

ETT FRAMGÅNGSRIKT SVERIGE 4

1. 100 000 FLER JOBB, PRAKTIK- OCH UTBILDNINGSPLATSER 4
2. RIVSTART FÖR SVERIGES UNGA 4
3. KONKURRENSKRAFTIG INDUSTRI OCH SÄNKT RESTAURANGMOMS 5
4. UTVECKLING AV KOMPETENS – 44 000 UTBILDNINGSPLATSER OCH HÖJDA STUDIEMEDEL 5
5. TRYGGARE JOBB.....6
6. JÄMSTÄLLDA JOBB – OCH INVESTERINGAR I EN BÄTTRE ARBETSMILJÖ 6
7. FLER OCH BÄTTRE JOBB I SKOLA, SJUKVÅRD OCH OMSORG 7

ETT RÄTTVIST SVERIGE.....8

1. KVALITETSLYFT I FÖRSKOLAN – MAX FEM BARN PER PERSONAL OCH SÄNKT MAXTAXA..... 8
2. FÖRBÄTTRA BARNENS UPPVÄXTVILLKOR..... 8
3. KUNSKAP OCH KVALITET I SKOLAN – MED MINDRE KLASSER 9
4. VÅRD I VÄRLDSKLASS..... 9
5. EN RIKTIG SJUKFÖRSÄKRING – UTAN STUPSTOCK 10
6. ÖKAD LIVSKVALITET FÖR ÄLDRE..... 10
7. SLOPAD SKATTEKLYFTA MELLAN LÖN OCH PENSION 10
8. KREATIVA SVERIGE..... 11
9. BYGG BORT BOSTADSBRISTEN – BYGG ETT TILLGÄNGLIGT SVERIGE 11
10. TRYGGHET I VARDAGEN.....11

ETT HÅLLBART SVERIGE.....13

1.ÖKA KLIMATINVESTERINGARNA – NYTT KLIMAT-AVDRAG.....13
2. GÖR TRANSPORTERNA GRÖNA 13
3. SKAPA EN GIFTFRI VARDAG 14
4. DRIV PÅ DET INTERNATIONELLA KLIMATARBETET.....14
5. ETT GRÖNARE SVERIGE..... 15

TILLSAMMANS KAN VI GÖRA SKILLNAD.....16

SVERIGE STÅR INFÖR ETT VÄGVAL 17

ANSVAR FÖR HELA SVERIGE

Sverige ska vara ett jämlikt land.

Det är vårt mål. För att nå dit måste vi skapa fler möjligheter. Barnens framtid ska inte avgöras av vad föräldrarna tjänar eller var man bor. Utbildning och trygghet ska vara för alla, så att vi kan utvecklas, genom hela livet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter att påverka både sina egna liv och samhällsutvecklingen i stort. Ingen ska hindras av diskriminering. Alla ska kunna förverkliga sina drömmar och utveckla sina förmågor.

Ett jämlikt Sverige är ett framgångsrikt Sverige. Där tas all begåvning, alla talanger och all arbetsvilja tillvara. Engagemang och nyfikenhet förvandlas till nya idéer och växande företag, och därmed jobb och framtidstro. Så kan Sverige konkurrera med kunskap och förnyelse i en värld av ständigt tuffare internationell konkurrens. Ett jämlikt Sverige förutsätter ett jämställt Sverige. För att minska klyftorna mellan kvinnor och män behöver en rad strukturella reformer genomföras. De ekonomiska skillnaderna mellan kvinnor och män ska minska. Att hålla samman Sverige är det viktigaste uppdraget för en kommande rödgrön regering.

Idag går utvecklingen i motsatt riktning. Unga möter stängda dörrar. Långtidsarbetslösheten biter sig fast på farligt höga nivåer. Svårt sjuka människor görs försäkringslösa. Klyftorna ökar, både mellan människor med höga och låga inkomster, och mellan män och kvinnor. Den här utvecklingen är inte värdig ett välfärdsland som Sverige. På längre sikt hotar den förutsättningarna för jobb och ekonomisk utveckling.

Men det går att byta färdriktning. Det finns många företag som ropar efter arbetskraft, meninte hittar rätt kompetens - samtidigt som det finns många unga som inte vill något hellre än att jobba. Det finns stora investeringar som behöver göras i kollektivtrafik, järnvägar, bostäder, energieffektivisering och förnybar energi för att möta klimatutmaningen och göra Sverige till världsledande på grön omställning och miljöteknik – och så många positiva följdeffekter i jobb och ekonomisk utveckling om vi tar vara på möjligheterna. Det finns så mycket kreativitet, engagemang och framtidstro; bara alla får chansen att växa.

En rödgrön regering kommer att ta ansvar. För ekonomin, för jobben, för skolan, vården och omsorgen.För trygghet i livets olika skeden, för miljön och för kommande generationer. Sverige ska tillbaka till överskott i de offentliga finanserna. Reformer genomförs bara om det statsfinansiella läget så tillåter. De budgetpolitiska målen ska ligga fast. Vi lovar att inte sänka skatterna på lånade pengar. Direkt efter valet vill vi tillsätta en Jämlikhetskommission, för att analysera skillnader i livsvillkor och föreslå förändringar för att öka den sociala rörligheten.

Ett modernt välfärdsland där jobben sätts först – det är vårt framtidsland.

ETT FRAMGÅNGSRIKT SVERIGE

Där jobben sätts först.

Ska Sverige klara den tuffa globala konkurrensen måste vi alla ständigt utvecklas. Det kräver hårt arbete –men också att vi får utlopp för vår kreativitet, våra idéer och vårt engagemang. Varje person som lyckas nå sitt eget mål, att slutföra en utbildning, lära sig ett yrke eller starta ett nytt företag, bidrar till Sveriges framgång. Vårt mål är att nå full sysselsättning och hålla ihop Sverige. Det kräver aktiva satsningar på jobb, utbildning och praktik, målmedvetna investeringar och sunda offentliga finanser.

1. 100 000 FLER JOBB, PRAKTIK- OCH UTBILDNINGSPLATSER

Sverige behöver fler jobb. Vi vill snabbt sätta igång och skapa 100 000 fler jobb, praktikmöjligheter och utbildningsplatser. Vi vill investera

i det som bygger Sverige starkt inför framtiden. Vi vill investera i nya företag, i ökad konkurrenskraft, i nya bostäder, i hållbar infrastruktur, i klimatomställning och välfärd. Vi vill ge unga chansen att bidra till Sveriges framtid**.**

2 RIVSTARTFÖR SVERIGES UNGA

Dagens höga ungdomsarbetslöshet är ett slöseri med en hel generations kunskaper och engagemang. Vi vill införa ett Ungdomsavdrag där hela arbetsgivaravgiften tas bort för den som anställer en ung arbetslös. Motsvarande subvention kan ges för den som ger en ung person en praktik- eller traineeplats. När nu de största ungdomskullarna sedan 1960-talet lämnar gymnasiet, samtidigt som fyrtiotalisterna går i pension vill vi uppmuntra företag och organisationer att tidigarelägga framtida anställningar genom ett brett Generationsväxlingsprogram.

Vi vill ta bort regeringens aktivitetsförbud på Arbetsförmedlingen, som tvingar unga att vänta minst tre månader för att få utbildning eller praktik. Många unga som inte får jobb saknar en fullständig gymnasieexamen. Vår långsiktiga ambition är att alla före 25 års ålder ska ha en fullständig gymnasieexamen. Vi kommer redan 2011 att införa ett Ungdomslyft för att ge unga arbetslösa möjlighet att läsa in gymnasiet med rimliga studievillkor, och vill därefter gå vidare med ett bredare Framtidslyft som ska omfatta fler grupper.

Idag drabbas unga särskilt hårt av att arbetsgivare kan stapla visstidsanställningar på varandra i åratal. Ungas rätt till trygga anställningar måste stärkas. Även ekonomiska incitament, såsom socialavgifter, ska ses över i detta sammanhang.

3. KONKURRENSKRAFTIG INDUSTRI OCH SÄNKT RESTAURANGMOMS

För att klara den tuffa internationella konkurrensen måste svenska företag ständigt utvecklas och nya växa fram. Vi vill att Sverige ska vara en ledande industrination med en kunskapsintensiv tjänstesektor. Det behövs mer forskning, fler innovationer, mer riskkapital och bättre villkor för småföretag. Forskningen måste kontinuerligt stärkas så att Sverige kan konkurrera med högt kunskapsinnehåll; inte låga löner.

Vi vill inrätta innovationsprogram för en konkurrenskraftig industri och kunskapsintensiv tjänstesektor. Ett forskningsavdrag skulle också vara betydelsefullt för Sveriges framtida konkurrenskraft. För att förenkla företagarnas vardag vill vi skapa en Onestop tillståndsportal och förbättra företagens möjligheter att själva välja karenstid i sjukförsäkringen. För att stärka tillgången på riskkapital vill vi också inrätta en riskkapitalfond. Hela Sverige ska ges möjlighet att utvecklas utifrån sina styrkor och förutsättningar. Vi vill investera i välfungerande kommunikationer och driva på för att detska finnas både offentlig och kommersiell service i hela landet.

Redan 2011 och 2012 vill vi sänka socialavgifterna för småföretag så att det blir billigare attanställa. Vi har också som reformambition att under mandatperioden sänka restaurangmomsen,givet att det finns ett varaktigt reformutrymme. Om ytterligare ekonomiskt utrymme uppstår kommer vi att gå vidare med ytterligare lättnader för småföretagen. Detkan handla om sänkningar av momsen i andra delar av tjänstesektorn, sänkta arbetsgivaravgifter, minskade sjuklönekostnader eller ett riskkapitalavdrag.

4. UTVECKLING AV KOMPETENS – 44 000 UTBILDNINGSPLATSER OCH HÖJDA STUDIEMEDEL

Utbildning är nyckeln till framtidens jobb och konkurrenskraft, men också till människors frihet att forma sina egna liv. Ska företagen klara av att ständigt utvecklas måste deras anställda också kunna göra det. Det förutsätter breda investeringar i utbildning.
Redan 2011 vill vi bygga ut högskolan, yrkeshögskolan, vuxenutbildningen och den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbild-

ningen med 44 000 platser. Vi vill förbättra utbildningen vid högskolan, genom satsningar på kvalitet och bättre karriär- och yrkesvägledning och bättre möjligheter till praktik.

Många studenter upplever sin ekonomiska situation som pressad. Om det finns utrymme för ytterligare reformer under mandatperioden vill vi höja studiemedlet med 600 kronor i månaden – 400 kronor i bidrag och 200 kronor i lån. Vi vill också höja tilläggsbidraget för studenter med barn med 25 procent. En ytterligare höjning av studiemedlet kan behövas på sikt. För att fler ska få chansen att läsa på högskolan måste också antagningsreglerna till högskolan förändras. Till exempel ska arbetslivserfarenhet kunna tillgodoräknas möjligheter att läsa in ämnen på komvux finnas.

Arbetsförmedlingen ska bättre kunna möta även dem som vill gå vidare i sitt yrkesliv och ska därför utvecklas till en Kompetensförmedling, Även den som jobbar behöver uppdatera sin kompetens. Det är därför angeläget att, tillsammans med arbetsmarknadens parter, noga utreda förutsättningarna för en Kompetensförsäkring.

Nyanlända ska få lättare att få jobb. Språket är då en nyckel. Vi vill göra en kvalitetssatsning av SFI. Alla kommuner ska också göras skyldiga att kunna ta emot flyktingar. Förutsättningarna för personer med en funktionsnedsättning att delta i arbetslivet måste också förbättras.

5. TRYGGARE JOBB

Vi vill förbättra arbetslöshetsförsäkringen. Det ska inte kosta mer än cirka 80 kronor i månaden att vara med — lika för alla. Alltför få anställda har idag en rimlig inkomsttrygghet vid arbetslöshet Vi vill höja ersättningsnivån och taket så att alla som tjänar upp till cirka 25 000 kronor i månaden 2012 får ut 80 procent av sin lön i a-kassa. Under mandatperioden ska vi ta fortsatta steg för att nå målet om att minst 80 procent ska få 80 procent av sin lön i arbetslöshetsersättning. En sammanhållen översyn av hela regelverket kring a-kassan ska göras så försäkringen blir enkel att förstå, pålitlig, rättssaker och inte möjlig att missbruka. Vi vill bland annat se över villkoren för delridsarbetslösa och studerande. A-kassan ska vara frivillig och solidariskt finansierad.

En rödgrön regering kommer att stärka arbetsrätten. Vi vill göra det lättare att få fasta tjänster genom att lagstifta så att det blir svårare för arbetsgivare att stapla visstidsanställningar på varandra. Alla som arbetar i Sverige ska behandlas lika. Vi vill riva upp Lex Laval, revidera delar av utstationeringsdirektivet och verka för att EU ska anta ett juridiskt bindande socialt protokoll för fackliga rättigheter. Vi vill också se över lagstiftningen när det gäller företags och organisationers anlitande av bemanrdngsföretag. Företrädesrätten vid återanställning får inte sättas ur spel när arbetsgivare hyr in personal från bemanningsföretag.

6. JÄMSTÅLLDA JOBB - OCH INVESTERINGAR I EN BÄTTRE ARBETSMILJÖ

Vi vill att kvinnor ska ha halva makten och hela lönen. Det måste bli ett slut på lönediskrimineringen av kvinnor. Vi vill att alla arbetsgivare med minst 10 anställda ska göra lönekartläggningar varje år och upprätta handlingsplaner. Vi vill också se över möjligheterna att införa någon form av vite för de arbetsgivare som trots lönekartläggningar och handlingsplaner inte åtgärdar lönediskrinunering. Så blir arbetsmarknaden mer jämställd. Om det finns utrymme för ökade reformer vill vi att Diskrimineringsombudsmannen ska få förstärkta resurser.

För att skapa ett jämställt arbetsliv är det även viktigt att heltid blir en rättighet, och deltid en möjlighet. Arbetsmarknadens parter har det huvudsakliga ansvaret för att det blir så, men om frågan inte kan lösas avtalsvägen är vi beredda att lagstifta om rätt till heltid. Redan

2011 och 2012 vill vi investera i en heltidsmiljard för att driva på utvecklingen i kommuner och landsting.

Vi vill också investera i en bättre arbetsmiljö. Vi vill öka resurserna till Arbetsmiljöverkets tillsyns- och informationsarbete, utbildning av skyddsombud, de regionala skyddsombudens verksamhet samt arbetslivs- och arbetsmiljöforskning. Stress och belastningsskador är prioriterade forskningsområden.

7. FLER OCH BÄTTRE JOBB I SKOLA, SJUKVÅRD OCH OMSORG

Kvaliteten i skolan, sjukvården och omsorgen måste förbättras. Under det senaste året har antalet anställda i välfärden minskat med cirka 25 000 - och ytterligare uppsägningar väntar. Det innebär att varje elev får mindre uppmärksamhet i skolan, och att patienterna får sitta längre i väntrummet.

Högre kvalitet går inte att uppnå utan fler anställda i välfärden. Vi vffl investera minst tolv miljarder kronor mer än regeringspartierna i vård, skola och omsorg. Vi vill långsiktigt säkra kommuners och landstings ekonomi genom att under nästa mandatperiod se till att statsbidragen är värdesäkrade.

Vi vill också att alla ska kunna veta vad de kan kräva av offentliga tjänster, och vill till exempel uppmuntra statliga myndigheter att införa servicegarantier. Utöver mer resurser och fler anställda i välfärden, behövs det också smartare sätt att utnyttja välfärdens resurser. Det gäller inte minst personalens kunskap och kompetens. Alla som jobbar i offentligt finansierade verksamheter ska ha rätt till meddelarskydd.

ETT RÄTTVIST SVERIGE

Där välfärden är för alla

Vi vill att alla ska ha tillgång till en välfärd av hög kvalitet – när man behöver det. Behoven ska styra, inte var man bor, var man är född, vad man tjänar eller vilket kön man har. Men idag går utvecklingen i motsatt riktning. Nya vårdbolag söker sig till områden där det går lätt att tjäna pengar, inte dit där behoven är störst. Sjukförsäkringen tar slut, trots att inte sjukdomen gör det. Elevernas kunskapsresultat i skolan sjunker. Det är en utveckling som måste brytas. Vi vill förbättra kvaliteten och tillgängligheten i välfärden. Därför kommer vi att prioritera ekonomiska satsningar till välfärden i bland annat kommuner och landsting. För oss kommer välfärden först och är överordnad skattesänkningar.

1. KVALITETSLYFT I FÖRSKOLAN – MAX FEM BARN PER PERSONAL OCH SÄNKT MAXTAXA

Grunden till det livslånga lärandet läggs i förskolan. Alla barn ska få uppmärksamhet ochstöd i sin individuella utveckling. Det kräver kompetent personal som har tid och förmåga att se och stödja varje barn. Redan 2011 vill vi investera i ett brett Kompetenslyft för förskolans personal och ta ett första steg för mindre barngrupper. Vårt mål är att det ska finnas max fem barn per anställd, och bedömer att det är fullt möjligt att nå det redan under nästa mandatperiod givet att staten och kommunerna delar på kostnaderna.

Vi vill också införa en rätt för barn att gå 30 timmar i förskolan – även om de får ett syskon eller en förälder blir arbetslös. För att vardagen ska gå ihop för många småbarnsföräldrar räcker det inte med en bra förskola, det krävs också barnomsorg som håller öppet när föräldrarna arbetar på kvällar, nätter och helger. Vi vill därför stimulera kommunerna att erbjuda mer barnomsorg på obekväm arbetstid, och är därefter beredda att utvärdera denna satsning och se över lagstiftningen på detta område.

Om det finns utrymme för fler reformer under mandatperioden vill vi också sänka avgifterna i förskolan, genom sänkt maxtaxa.

2. FÖRBÄTTRA BARNENS UPPVÄXTVILLKOR

Idag växer allt fler barn upp i fattiga familjer. Vi vill minska barnfattigdomen. Vårt mål är att antalet familjer i behov av socialbidrag ska vara 50 000 färre 2015. Till detta syftar flera av våra förslag för jobb och utbildning.

Vi vill också höja underhållstödet, bostadsbidraget för ensamstående och taket i den tillfälliga föräldrapenningen (de så kallade vab-dagarna). För att förbättra alla barns trygghet vill vi utreda hur barnkonventionen ska kunna införlivas i svensk lagstiftning. Vi vill också ta ett samlat grepp om familjepolitiken och modernisera lagstiftningen så att den passar alla typer av familjebildningar.

3. KUNSKAP OCH KVALITET I SKOLAN – MED MINDRE KLASSER

Vi vill se en likvärdig skola som sätter varje elevs möjlighet att nå kunskapsmålen i centrum, och stimulerar till kreativitet och ansvarstagande. Då behövs mindre klasser och fler lärare och andra specialister i skolan. Vi vill investera i ett kvalitetsprogram för skolan, med ambitionen att lärartätheten ska öka till nio lärare per 100 elever.

Vårt mål är tydligt – Sverige ska ligga bland topp tio i OECD:s Pisa-undersökning inom matematik, läsförståelse och naturvetenskap 2015. Vi vill ta ett nationellt initiativ för att motverka mobbning och annan kränkande behandling i skolan, förbättra modersmals-undervisningen, satsa på elevhälsa och genomföra ett skolkökslyft.

Skriftliga omdömen ska ges från första årskursen så att det är tydligt för elever, förälder och lärare hela tiden vad som krävs för att nå målen. För att varje elev ska ha möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar och för att främja pedagogisk mångfald ska det vara möjligt att avvika från den nationella timplanen.
Betyg ska ges från årskurs sju. Vi kommer att utvärdera de senaste årens stora skolreformer och stärka möjligheterna till en likvärdig utbildning, ökad kvalitet och en sammanhållen skola. Gymnasieskolan ska ge alla högskolebehörighet.

4. VÅRD I VÄRLDSKLASS

Alla har rätt till en god sjukvård. Den som har haft möjlighet att teckna en privat sjukvårdsförsäkring ska inte kunna gå före i kön. Vi vill lagstifta om att alla ska få vård efter behov – oavsett inkomst, var man bor, vilket kön man har, etnisk tillhörighet eller sexuell läggning.

Den fria etableringsrätten ska rivas upp. Det så kallade Vårdvalet ska ersättas av ett Hälsoval så att vårdens resurser går dit där de mest behövs och det hälsofrämjande arbetet förbättras. Alla patienter ska kunna välja vårdcentral – men vårdbolagen ska inte kunna välja patienter. Inga universitets- eller regionsjukhus ska säljas ut.

Vi vill främja folkhälsan. Kraftfulla insatser ska göras för att minska över- och felanvändning av läkemedel. Tillgängligheten i sjukvården ska förbättras genom till exempel fler hemläkarbilar för barn och äldre, fler närakuter och fler kvällsöppna vårdcentraler. Satsningar på bättre kvalitet och tillgänglighet i sjukvården ska gå före fortsatta skattesänkningar. Om det finns utrymme för ytterligare reformer under mandatperioden vill vi förbättra tandvården för unga, genom att förlänga dagens avgiftsfria tandvård från 19 till och med 24 år och genomföra en satsning på förbättrad tandvård för äldre.

5. EN RIKTIG SJUKFÖRSÄKRING – UTAN STUPSTOCK

Alla ska ha rätt till vård och rehabilitering för att kunna leva ett bättre liv och för att kunna arbeta efter egen förmåga. Ingen ska – som idag

– bli försäkringslös bara för att en administrativ gräns passeras. Regeringen har utförsäkrat 12 000 personer från sjukförsäkringen. Det är helt oacceptabelt.

Vi vill skapa en förutsägbar och modern sjukförsäkring. Stelbenta tidsgränser ska ersättas med individuella rehabiliteringsplaner. Stupstocken ska avskaffas. Den som har utförsäkrats av regeringens regeländringar och som behöver det ska återförsäkras. Sjukförsäkringen ska ge verklig inkomsttrygghet. Taket i sjukförsäkringen ska höjas i två steg till 8,5 prisbasbelopp 2012. På sikt vill vi höja taket till tio prisbasbelopp så att de allra flesta får ut 80 procent av sin tidigare inkomst i sjukpenning. Vi vill också investera mer i rehabilitering.

6. ÖKAD LIVSKVALITET FÖR ÄLDRE

Vi vill att tryggheten, friheten och livskvaliteten för äldre ska stärkas. Verklig valfrihet ska gälla i vardagen för dem som använder äldreomsorgen. Det handlar om att själv varje dag ha ett stort inflytande över vad man får hjälp med, hur hjälpen utförs och när insatsen görs. För att fler ska kunna anställas i äldreomsorgen ska kommunerna ges tillräckliga resurser. Vi vill att äldre med rätt till hemtjänst eller boende på äldreboende ska få möjlighet till ett rikare liv.

Vi vill också införa en stimulans till kommunerna för fria timmar redan 2011, som de äldre kan använda som de själva vill. Det kan handla om en extra promenad i friska luften eller ett teater- eller restaurangbesök. Äldre ska kunna bestämma om de vill fortsätta att bo tillsammans – genom en parbogaranti.

Vi vill också införa ett maxtak på 100 kronor för timavgiften i hemtjänsten. Detta som ett komplement till dagens maxtaxa i äldreomsorgen. Vi kommer också att stimulera kommunerna att erbjuda äldre omsorg på andra språk än svenska. För att skapa bättre ekonomisk trygghet för dem med små marginaler vill vi förbättra bostadstillägget för pensionärer och förtidspensionärer.

7. SLOPAD SKATTEKLYFTA MELLAN LÖN OCH PENSION

Det måste bli ett slut på diskrimineringen av äldre – i arbetslivet, men också i skattesystemet.
Idag betalar en pensionär cirka 700 kronor mer i skatt varje månad till följd av regeringens pensionärsskatt. Det kan vi inte acceptera. Pension är uppskjuten lön. Givet att det statsfinansiella läget så tillåter vill vi avskaffa klyftan i beskattning mellan lön och pension under nästa mandatperiod.

Vi rödgröna partier menar att olika typer av inkomst av tjänst ska beskattas lika. Undermandatperioden vill vi ta fortsatta steg för att nå en likformig beskattning. Det innebär attskillnaden i beskattning ska minska mellan löntagare och andra grupper utöver pensionärer, exempelvis förtidspensionärer.

8. KREATIVA SVERIGE

Vi vill ha ett kreativt Sverige med ett kulturliv som underhåller, ifrågasätter och ställer sakerpå sin spets. Om det finns utrymme för ytterligare reformer under mandatperioden vill viinvestera i en kulturmiljard. Den nya satsningen på kulturen ska till exempel kunna rymma enmaxtaxa i kultur- och musikskolan, ett återinförande av succén med fri entré på statligamuseer och ett nytt populärkulturcentrum för film, musik, dataspel och serietecknande.

Vi vill också genomföra ett nytt handslag med idrottsrörelsen. Handslaget ska uppmuntra barn och unga till rörelse, främja utveckling av föreningar och ledare, jämställdhet och integration.

9. BYGG BORT BOSTADSBRISTEN – BYGG ETT TILLGÄNGLIGT SVERIGE

möta bostadsbristen genom ökat bostadsbyggande. Sverige behöver en ny bostadspolitik med tydliga och starka ambitioner som gör det möjligt för unga att flytta hemifrån att hitta det boende man behöver. Vi har som mål att nyproduktionen av hyresrätterunder nästa mandatperiod ska fördubblas och att bostadsbyggandet senast 2016 ska uppgå till 40 000 bostäder om året, varav en majoritet bör vara hyresrätter. Möjligheterna att klara detta är beroende av den ekonomiska utvecklingen samt insatser från kommunerna. Vi vill utforma ett statligt stöd för att stimulera ökat bostadsbyggande med inriktning mot hyresrätter till rimliga hyror och kostnader samt miljövänligt teknik.

Därutöver vill vi se över relevant lagstiftning, särskilt bostadsförsörjningslagen, i syfte att stärka allas rätt till bostad, inte minst hemlösa. Vi vill förstärka lagstiftningen mot diskriminering, så att den även inkluderar tillgänglighetsfrågor. Vi avser att noggrant belysa kostnadsaspekterna av genomförandet av en sådan lagstiftning. En stark lagstiftning mot diskriminering ger ett verktyg för att människor med funktionsnedsätningar i större utsträckning blir delaktiga i samhälls- och arbetsliv.

10. TRYGGHET I VARDAGEN

Alla ska kunna känna trygghet i vardagen. Polisen måste ha möjlighet att ge hjälp vid vanliga vardagsbrott och ta upp kampen mot den organiserade brottsligheten. Vi vill effektivisera polisens arbete genom att slå samman polisens myndigheter till en myndighet.

Dagens polisutbildning ska ersättas med en högskoleutbildning. Insatser för att förhindra mäns våld mot kvinnor ska intensifieras. Rätten att vara privat ska värnas. En rödgrön regering kommer att stärka den personliga integriteten. Vi vill bland annat riva upp och göra om FRA-lagen – och för att göra rätt ska en parlamentarisk utredning tillsättas.

ETT HÅLLBART SVERIGE

Där vi tar ansvar för kommande generationer

Sverige ska vara ett land där vi tar ansvar för kommande generationer. Vi har kunskaperna, vi hartekniken, och vi vet att det är dyrare att inte göra något än att göra något. Dessutom finns engagemanget. Många människor och företag tar ett stort ansvar i sin vardag. Men det gör inte den borgerliga regeringen och därför går utvecklingen för långsamt. Det leder till fortsatt hög miljö- och klimatpåverkan – men också missade chanser till ekonomisk utveckling och nya jobb. Vi vill investera brett i klimatomställning. Till exempel genom energieffektivisering och utveckling av förnybar energi och finansiera detta med högre klimatoch miljöskatter. Så tar vi ansvar för framtiden.

ÖKA KLIMATINVESTERINGARNA – KLIMAT-AVDRAG

Vi vill se ett Sverige som tar täten i klimatomställningen och kraftigt reducerar utsläppen avväxthusgaser. Men där är vi långt ifrån idag. Fortfarande förbrukar många bostäder ochlokaler alldeles för mycket energi. Här finns stora möjligheter till smartare lösningar. Vi vill uppmuntra fastighetsägare och småhusägare att göra klimatinvesteringar genom att utvidgaROT-avdraget till att även omfatta hyreshus, införa en klimatbonus för bland annat villaägare och bostadsrättsföreningar och stimulera energieffektivisering.

Vi vill också låta det nuvarande ROT-avdraget finnas kvar under hela den kommandemandatperioden. Nu föreslår vi också ett nytt Klimat-avdrag för alla hushåll som vill göra större klimatinvesteringar. Klimat-avdraget gäller för den som gör en betydande investering isin bostad, till exempel installerar nya fönster, och på så sätt får ned energiförbrukningenmed minst cirka 30 procent. Dessa hushåll får då fastighetsavgiften nedsatt till 0 kronor perår i tre års tid.

För att därutöver stimulera lokala klimatinvesteringar i kommuner vill

vi starta ett nytt Klimatinvesteringsprogram. Vi vill också införa en möjlighet till nettomätning för småskaliga elproducenter. Vattenfall ska behållas och utveckas i statlig ägo.

2. GÖR TRANSPORTERNA GRÖNA

Transporterna står för en stor del av miljöbelastningen i vårt samhälle. Fler transporter – inte minst när det gäller gods – behöver styras om från väg till järnväg. Det kräver betydande upprustningar och förbättringar i järnvägsnätet. Därför vill vi investera 100 miljarder kronorytterligare för utbyggnad av hållbar infrastruktur 2010-2021. Bland annat vill vi bygga Sveriges första höghastighetsbanor: Ostlänken och Göteborg-Borås och storsatsa på kollektivtrafik, inte minst i Stockholmsregionen. För att öka andelen som åker med kollektivtrafik ska också försök med till exempel billigare kollektivtrafik kunna genomföras.

Vi behöver också minska utsläppen från biltrafiken. Vi vill stödja omställningen av tunga fordon och stimulera efterkonvertering av bilar. Vår ambition är att det ska vara billigare att tanka förnybart än fossilt. Vi vill behålla nedsättningen av skatten för förnybara bränslen även efter 2013 givet att EU-reglerna tillåter det. Antalet biogasmackar måste öka så att det finns ett nät av stationer över hela landet och så att de som kör en biogasbil kan tanka i de större orterna. Vi vill investera i ökad produktion och distribution av biogas. Vi vill också stödja utvecklingen av el-bilar.

3. SKAPA EN GIFTFRI VARDAG

Vi vill skapa en giftfri miljö – där ingen utsätts för farliga kemikalier i sin vardag. Trots förbud förekommer otillåtna färgämnen i till exempel mat och kläder och otillåtna mjukgörande ämnen i leksaker. Farliga kemikalier är också en del i många människors arbetsmiljö. Vi vill ta krafttag för att få bort de farliga gifterna i kläder, leksaker och mat.

Barnen har rätt att växa upp utan onödiga risker för sin hälsa. Vi vill förstärkakemikalieinspektionens tillsynsarbete så att fler varor kan analyseras och kontrolleras. Vi ärberedda att skyndsamt se över kemikalielagstiftningen. En rödgrön regering kommer attprioritera arbetet mot miljögifter i EU och internationellt.

4. DRIV PÅ DET INTERNATIONELLA KLIMATARBETET

Vi vill se ett globalt ansvarstagande i klimatfrågan där Sverige är med och samlar länder medhöga ambitioner för att driva frågan framåt. Att den svenska regeringen inte nådde längre vidklimatmötet i Köpenhamn var ett stort misslyckande. Men nya internationella överenskommelserkommer att behövas.

Vi vill ägna stor kraft under nästa mandatperiod åt att driva på det internationella klimatarbetet för att öka miljörättvisan. Sverige ska inom EU driva på för att höja dagens reduktionsmål om 20 procent till 30 procent. Vi ska öka de svenska medlen för internationella klimatåtgärder, men finansiering av klimatåtgärder i fattiga länder ska inte gå ut över fattigdomsbekämpning. Sverige ska vara en tydlig röst i världen mot utvinning av olja i känsliga naturområden. En rödgrön regering kommer att arbeta för en internationell konvention för att skydda Arktis miljö.

5. ETT GRÖNARE SVERIGE

Vi vill lämna över ett samhälle till nästa generation där våra stora miljöproblem är omhändertagna.Genom att skydda värdefulla skogar tar vi vår del av ansvaret för att hotade växter ochdjur ska få fortsätta leva. Stödet till biologisk mångfald ska öka. Genom att våga ställa kravpå andra och på oss själva kan vi minska utsläppen och få renare hav att bada i och segla på,utan allvarliga algblomningar.

Med ett starkare strandskydd i exploaterade områden blir stränderna tillgängliga för alla äveni framtiden. Allemansrätten ska ge alla tillgång till en rik natur. Nya mål ska tas fram för ekologisk matproduktion. Vi säger nej till uranbrytning i Sverige.

TILLSAMMANS KAN VI GÖRA SKILLNAD

Vår solidaritet känner inga nationsgränser. Vår utrikespolitik syftar till att bekämpa fattigdom, främja demokrati, öka jämställdheten mellan kvinnor och män, öka respekten för de mänskliga rättigheterna, samt bidra till en tryggare och säkrare värld.

Internationellt ska Sverige vara en förkämpe för fred, FN, nedrustning, rättvisa och klimat. Globaliseringen leder till ökat välstånd, men också ökade orättvisor. Finanskrisen och klimatkrisen med dess enorma konsekvenser visar på vikten av globala politiska lösningar.

EU är en central utrikespolitisk arena som ger möjlighet att agera tillsammans med andra. Sverige ska vara en tydlig röst i EU för att kritiskt granska, förändra och förbättra. Vi vill använda det svenska EU-medlemskapet för fler jobb, bättre klimat, ökad jämställdhet och starkare konsumentskydd. Någon ny omröstning om euron kommer inte att hållas under nästa mandatperiod. Norden är en stor och viktig partner. Vi vill se en offensiv nordisk strategi för bättre integration, fler jobb och bättre infrastruktur.

Sverige ska vara militärt alliansfritt. Vi säger nej till medlemskap i Nato. Vi står eniga bakom den utvidgade solidaritetsförklaring som omfattar hela Norden. Målet för vår försvarspolitik är att bevara Sveriges fred och självständighet, trygga stabiliteten i vårt närområde och att bidra till att stärka internationell fred och säkerhet. Angående det svenska engagemanget i Afghanistan har vi rödgröna partier lämnat tydliga besked.

Sverige ska vara mer aktivt i att med civila medel förebygga konflikter. Vi vill därför stärka Sveriges kapacitet när det gäller medling, konfliktarbete och förebyggande fredsarbete. En rödgrön regering kommer att ta fram en ny lag om krigsmateriel som bland annat uteslutervapenexport till länder som begår grova och omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Vi vill att Sverige ska ge minst en procent av BNI i bistånd. Migrationspolitiken ska utmärkasav rättssäkerhet och solidaritet. Alla ska ha rätt till en individuell och rättssäker prövning av sina asylskäl och den som är i behov av skydd ska få asyl. De som flyr undan krig och väpnad konflikt ska få skydd. Skyddet för barn, kvinnor och HBT-personer ska stärkas.

Sverige ska arbeta för fred i Mellanöstern och en tvåstatslösning med Israel och Palestina inom säkra och erkända gränser. Sveriges röst behöver höras i världen. En rödgrön utrikespolitik kommer att göra skillnad.

SVERIGE STÅR INFÖR ETT VÄGVAL

Vi rödgröna partier har tillsammans presenterat överenskommelser på en rad områden. I dengemensamma vårmotionen 2010 ligger skarpa förslag för statsbudgeten för 2011 och 2012 –som alla är fullt ut finansierade. I denna regeringsplattform lägger vi nya skarpa budgetförslagför 2011 och beskriver våra reformambitioner för den kommande mandatperioden. Regeringsplattformen, vårmotionen och övriga överenskommelser bildar tillsammans grunden för en rödgrön regerings politik.

Sverige står inför ett vägval. Om fyra år kan Sverige vara modernare och mänskligare; merjämlikt och jämställt. Unga kan ha fått större möjligheter att hitta sitt första jobb. Klasserna iskolan kan vara mindre. Det kan vara lättare att få tillgång till sjukvård – när man behöver den. Vi kan ha tagit stora steg i Sverige för att möta klimathotet och därigenom fått igång många nya gröna jobb. Klyftorna mellan människor och landsändar kan vara mindre. Sverigekan vara ett tryggare land – med fler möjligheter för alla.

Vi rödgröna partier vill se en ny färdriktning för Sverige – med fler jobb, mindre klyftor och grön omställning. Vi ber om ditt förtroende i valet den 19 september.

Bilaga: Tabeller

Den rödgröna vårmotionen 2010

Miljoner kronor	*2011*	*2012*
Jobb	*17 520*	*18 945*
Fler jobb och utbildningsplatser	*4 270*	*3 145*
Kommunerna	*6 000*	*4 000*
Ökad konkurrenskraft	*250*	*250*
Investeringar	*2 960*	*6 450*
Rehabilitering m m	*800*	*800*
Reparerad arbetslöshetsförsäkring	*3 240*	*4 300*
Utbildning	*385*	*710*
Reparerad sjukförsäkring m m	*3 000*	*3 475*
Miljö	*860*	*1 330*
Avräkningar, besparingar m m, netto	*-6 040*	*-6 305*
Summa utgifter	*15 725*	*18 155*
Inkomstskatter	*100*	*600*
varav sänkt skatt för pensionärer	*-2 500*	*- 2 500*
Socialavgifter	*7 850*	*3 250*
Höjd skatt alkohol och tobak	*2 000*	*2 000*
Kapitalskatter	*500*	*4 500*
Miljö- och energiskatter	*5 300*	*7 850*
Summa inkomster	*15 750*	*18 200*
Saldo jämfört med regeringen	*+25*	*+45*

TILLKOMMANDE FÖRSLAG I REGERINGSPLATTFORMEN

Nivåerna avser förslag utöver den rödgröna vårmotionen. Förslagen för perioden 2012-14 är reformambitioner förmandatperioden som genomförs om det statsfinansiella läget så tillåter.

Reformer, miljoner kronor	*2011*	*2012-14*
JOBB		
Sänkt moms restaurang och catering		5 600
Innovationsprogram	100	100
Miljöteknik	100	100
Ungdomsavdrag	375	600
Ökade resurser till DO		10
Arbetsmiljö		250
UTBILDNING (INKLUSIVE FÖRSKOLA)		
Sänkt maxtaxa i förskolan		2 100
30 timmars förskola för barn till arbetslösa och föräldralediga		550
Personaltäthet och kompetens i förskolan	1 000	1 500
Ytterligare stimulans till barnomsorg på obekväm arbetstid	100	100
Ökad lärartäthet i skolan (totalt 3 miljarder)		900*
Praktik i högskolan	40	
Höjda studiemedel	190	1 520
Förbättrade studiemedel för studenter med barn		90
Framtidslyft		450
Förbättrad kvalitet i SFI	100	100
Undervisning på modersmål	100	100
Övriga ökade resurser till utbildning	1 170	1 515

	2011	*2012-14*
VÄLFÄRD		
Ökad tillgänglighet i vården m m	1 000	1 000**
Övriga ökade resurser till hälso- och sjukvård	500	1 500
Bättre äldreomsorg – 11 äldrepolitiska förslag	870	800
Mer resurser till äldre	200	200
Elevhälsa i skolan	80	170**
Fri tandvård för unga		300
Särskilt bidrag för barn inom bostadsbidrag m m		700
Högre kommunersättning vid flyktingmottagande		130
Kulturlyft (inklusive fri entré på museer från 2011)	185	1 000
Handslag med idrotten	500	500
RÄTTSVÄSENDET		1 000
MILJÖ		
Kemikalieinspektion	10	10
Tankstationer för biogas	25	30
Klimatavdrag	250	500
Mer resurser till miljö och klimat	300	200
AVSKAFFAD PENSIONÄRSSKATT	2 500	9 400
ÖVRIGA REFORMFÖRSLAG	3 105	1 745
Totalt reformer utöver rödgrön VåM	**12 800**	**32 700**

* Tillkommer 2,1 miljarder som preciseras ur de rödgröna resurserna till kommunsektorn.
** Dessa finansieras ur de rödgröna resurserna till kommunsektorn.

Från miljöpartiets hemsida på Internet :

Miljöpartiets valmanifest 2010.

Framtiden är här - valmanifest för en grön omställning som ger nyajobb, en nödvändig klimatpolitik och global solidaritet

De val vi gör i dag formar det liv vi lever i framtiden. De investeringar vigör i dag skapar morgondagens samhälle. Kunskaperna om vad som krävs för att skapa en hållbar utveckling finns. Det är här och nu som omställningen måste ske.

Miljöpartiet går till val på en politik för en grön omställning som skapar nya jobb, en ökad trygghet och ett starkare Sverige. Vi vill skapa ett långsiktigt hållbart samhälle som kan möta framtidens utmaningar.

Miljöpartiet vill se en storsatsning på en grön omställning av helasamhället – en Green New Deal. Vi vill göra det enklare för människor att göra hållbara val i sin vardag. Järnvägar, förnybar energi, spårvagnar,cykelbanor och energismarta städer är framtiden. Vi gröna vill göra deinvesteringar som behövs. De är inte bara lönsamma – de ger ocksåfler jobb.

Vi vill modernisera Sverige. Vi behöver satsningar på utbildning, forskning, företagande och entreprenörskap. Det ska bli enklare förmänniskor att förverkliga sina idéer och våga ta steget från anställningtill eget företag.

Vi vill lämna köp- och slängsamhället. Det ska vara lönsamt att repareranär något är trasigt. Vi vill sänka momsen på tjänster för att uppmuntra till en miljöanpassad konsumtion och samtidigt skapa nya jobb. Många arbetstillfällen kommer också att skapas genom satsningar på välfärd och offentlig sektor.

Vi gröna står konsekvent upp för naturen när den hotas av kortsiktiga intressen. Vårt engagemang drivs av en kärlek till naturen, av en stark solidaritet med människor som lever i dag och med kommande generationer.Vår politik syftar till en solidarisk värld. Därför arbetar vi för fred, mänskliga rättigheter och global nedrustning.

Vår politik är frihetlig. Vi vill skapa ett jämställt samhälle där alla människor behandlas lika. För oss är detta en grundläggande frihetsfråga. Samhället blir rikare och mer dynamiskt när vi bejakar olikheter i värderingar och livsstil. Människor ska ges nya livschanser. Trygghetssystemen ska repareras och vara till för alla.

Tillsammans med våra samarbetspartier går Miljöpartiet de gröna till val på att bilda en rödgrön regering efter riksdagsvalet 2010.

Investera i minskad klimatpåverkan och nya jobb

1. Sverige ska ta sin del av ansvaret
Sverige måste ta sin del av det globala ansvaret. Utsläppen av klimatpåverkande gaser ska minska i enlighet med forskarnas rekommendationer. Höjda miljöskatter ska göra det dyrare att använda fossila bränslen.

2. Fördubbla kapaciteten i järnvägsnätet
En klimatsmart trafikpolitik i hela landet kräver stora investeringar i järnvägsnätet. Kapaciteten för person- och godstrafiken ska fördubblas. Vi vill bygga höghastighetsbanor och knyta samman de stora svenska städerna Stockholm, Göteborg och Malmö, med Köpenhamn och Oslo. Vi vill också koppla ihop stambanan med regionala spår så att de regionala anknytningarna förstärks. Det ska vara billigare att åka tåg än att köra bil eller flyga.

3. Bygg ut kollektivtrafiken
För att skapa mer klimatsmarta städer vill vi investera i en kraftigtutbyggd kollektivtrafik, såsom spårvagnar, regionala tåg, tunnelbanaoch buss. Vi vill fördubbla andelen kollektivtrafik till år 2020. Det finns inget behov av nya motorvägar. De kollektiva transporterna ska varatillgängliga och användbara för personer med funktionsnedsättning.

4. Nya drivmedel för bilen
Många i Sverige är beroende av bilen. De fossila bränslena behöver fasas ut av både miljö- och kostnadsskäl. Därför måste alla ges möjlighet att tanka förnybara bränslen. Det ska vara billigare att köra på förnybara drivmedel än på bensin. Den inhemska produktionen och distributionen av förnybara drivmedel ska gynnas. Det ska vara möjligt att tanka biogas och ladda sin elbil i hela landet.

5. Gör din egen el
Vi vill göra det lönsamt att producera sin egen el. Allt fler

människorvill investera i förnybar energi och bidra till att minska sin egen klimatpåverkan. Detta innebär också att fler ska kunna leverera förnybar el in på elnätet. Vi vill införa ett system med fastpris på förnybar el, samt möjliggöra nettomätning hos småskaliga elproducenter.

6. Investera i förnybar energi och energieff ektivisering
Vi vill ersätta kärnkraft och fossila bränslen med vindkraft, biobränslen, vågkraft, solenergi och energieffektivisering. Vi vill investera i ombyggnation som leder till minskad energianvändning. Därmed minskar kostnaderna för energi. Uranbrytning ska förbjudas.

7. Rusta upp miljonprogrammen
Vi vill införa ett särskilt investeringsstöd för att bygga nytt och rusta upp nedslitna bostäder och stadsdelscentrum, framförallt i förorterna. Investeringarna ska leda till bättre boendemiljöer och minskad energianvändning.

8. Mer gods på tåg och båt
För att öka trafiksäkerheten på våra vägar och minska utsläppen vill vi införa en skatt på tunga lastbilstransporter. Det gör det mer lönsamt att transportera varor på järnväg och med båt i stället för med lastbil.

9. Värna naturen och den biologiska mångfalden
Artrika ängs- och hagmarker ska värnas och strandskyddet stärkas.Värdefulla naturskogar ska skyddas. Sverige ska hysa långsiktigt livskraftiga stammar av de fyra stora rovdjuren: varg, lo, björn och järv. Spridning av miljögifter måste minska, till exempel genom förbud av flera bromerade flamskyddsmedel och hormonstörande ämnen. Vi vill bevara och återskapa våtmarker och i lag skydda grundvatten som är viktiga för vår vattenförsörjning.

10. Jordbruk med hänsyn till djuren
Användningen av bekämpningsmedel och handelsgödsel ska minimeras. Djurskyddet ska stärkas och vi vill förbjuda pälsfarmning. Den goda jorden ska skyddas. Vi vill göra det lönsamt att bedriva ett ekologiskt hållbart jordbruk. Sverige ska vara ledande inom gröna näringar som ekoturism och småskalig livsmedelsförädling. Vi vill skydda jorden från genmanipulerade grödor.

Nya jobb,entreprenörskapoch småföretag

11. Sänkt moms för tjänsteföretagen
Vi vill få tjänstesektorn att växa genom att sänka momsen inom en radbranscher. Det blir då billigare att reparera trasiga saker, äta på restaurang, gå till frisören och att laga cykeln. Hållbar konsumtion av tjänster måste stimuleras och vi vill ta ett första steg under mandatperioden.

12. Sänkt skatt för småföretag
Vi vill sänka arbetsgivaravgiften för småföretag med tio procentenheter. Vi vill att ensamföretagare får ytterligare sänkning för den första anställda under det första året.

13. Riskkapital för små och medelstora företag
Vi vill inrätta en statlig riskkapitalfond för att underlätta för fler

små ochmedelstora företag att få tillgång till riskkapital. Fonden ska finansieras genom vinstutdelningar från de statliga företagen.

14. Ett näringsliv i framkant
Många nya entreprenörer har som drivkraft att ta ett större etiskt, socialt och miljömässigt ansvar. Det bidrar till en hållbar utveckling. Ett sådant förhållningssätt ska främjas. Vi vill öka anslagen för innovationer, produktutveckling och miljöteknikutveckling i små och medelstora företag. De statliga och kommunala bolagen ska bidra till ny miljöteknik, förnybar energi och vara ett föredöme när det gäller att minska sin klimatpåverkan. Socialt och kooperativt företagande ska vara en del av en grön företagarpolitik. Vi arbetar för fler företagsetableringar på landsbygden. Vi vill aktivt verka för att utnyttja och förbättra möjligheterna att ta sociala, etiska och miljömässiga hänsyn vid offentlig upphandling.

15. Jobb och utbildning till ungdomar
Vi vill införa ett traineeprogram i välfärdssektorn. Det behöver också satsas mer på yrkesutbildningar och lärlingsplatser. Fler högskolor ska erbjuda praktik på företag och myndigheter som en del av utbildningsprogrammen.

16. Ett öppet och brett kulturliv
Ett levande och kreativt kulturliv är en viktig framgångsfaktor för både hälsa, livskvalitet och samhällets utveckling. Vi vill satsa på kultur så att alla, särskilt barn och unga, ges möjlighet att delta i olika kulturaktiviteter, både som utövare och publik. Kulturskolorna ska stärkas. Kultur är ett klimatsmart alternativ till materiell konsumtion.

Höj kvaliteteninom välfärden, investera i utbildning

17. Ingen ska vara försäkringslös
Trygga och moderna sjukförsäkringar ska omfatta alla. Vi vill att sjukpenning ska kunna ges så länge personer är sjuka och att den bortre gränsen i sjukförsäkringen slopas. Samhällets ansvar för en effektiv rehabilitering är särskilt viktigt. En allmän arbetslöshetsförsäkring ska omfatta alla.

18. Kortare arbetstid
Vi vill sänka normalarbetstiden till 35 timmar i veckan för att ge människor mer tid och ökad livskvalitet. Som ett första steg vill vi införa ett stöd för småbarnsföräldrar att gå ner i arbetstid samt återinföra friåret. Vi vill öppna för en mer flexibel pensionsålder och skapa goda möjligheter att gå ner i arbetstid när man närmar sig pensionen.

19. Mångfald inom skolan
Barn har rätt att i skolan få de verktyg som de behöver ha med sig ut ilivet. Föräldrar och barn ska ha goda möjligheter att påverka undervisningen och kunna välja en pedagogik som passar barnet. Alla barn ska bli sedda och få tid med vuxna i skola och förskola. Kvaliteten i svensk förskola och grundskola måste därför öka. Vi behöver öka lärartätheten, minska barngrupperna och öka den schemalagda undervisningstiden. Vivill värna mångfalden av skolor, pedagogik och utbildningsinriktningar.Vi vill stärka elevdemokratin och satsa på elevhälsovården.

20. Låt barn vara barn
En lekfull och trygg barndom borde vara alla människors rättighet. Ett samhälle som är bra för barn är bra för alla. Vi vill stärka barnens rättigheter och införliva barnkonventionen i svensk lag.

21. Förebyggande vård
Ett förebyggande och hälsofrämjande arbetssätt måste genomsyra all vård och omsorg. Vården ska vara jämställd och jämlik och finnas nära medborgarna. Den ska präglas av teamarbete och av bred medicinsk och psykosocial kompetens. Särskilda satsningar behövs för att minska den psykiska ohälsan och förbättra vården av våra äldre. För att minska den felaktiga läkemedelsanvändningen ska kontroll och tillsyn skärpas.

22. Den goda maten
Vi vill genomföra ett kvalitetslyft för att maten ska bli bättre i skolor, äldreomsorg och på sjukhus. Barn, äldre och sjuka ska få nylagad mat från lokala tillagningskök i skolor, äldreomsorg och sjukhus i stället för uppvärmd mat som körts långa sträckor. Ekologiska råvaror och lokalt producerad mat ska eftersträvas i upphandlingar och därför måste lagen om offentlig upphandling ses över så att det blir tillåtet att främja lokala inköp. En god och näringsriktig mat är en naturlig del av välfärden.

23. En stärkt högskola och höjda studiemedel
Utbildningsväsendet är centralt i ett modernt kunskapssamhälle. Kvaliteten i högskolan ska höjas med mer lärartid åt studenterna och större fokus på god pedagogik. Vi vill ge människor nya livschanser och göra det lättare att studera i alla skeden i livet. Därför vill vi höja studiebidraget och förbättra studenters sociala skyddsnät. Samverkan mellan universitet/högskolor och näringslivet ska stärkas.

Ett jämst ällt samhälle ökar friheten

24. Jämställdhet i familj och styrelse
Båda föräldrarna har rätt att vara hemma med sina barn och barnet har rätt till båda föräldrarna. Vi vill att föräldraförsäkringen ska delas i tre delar där varje förälder får en del av försäkringen och där de kan välja att disponera den tredje delen som de önskar. Det ökar möjligheten till ett jämställt föräldraskap. Vi vill införa en lag om kvotering till börsbolagens och de offentliga bolagens styrelser.

25. Kvinnofrid är frihet
Vi vill ha ökade resurser till kvinnojourernas arbete för kvinnofrid. Rättsväsendets bemötande måste vara kunnigt och respektfullt. Våldtäktslagstiftningen ska skärpas för att garantera den sexuella integriteten. Barn som bevittnat våld i hemmet ska betraktas som brottsoffer. De som döms för misshandel ska tvingas genomgå behandling. Även våld mot män samt våld i samkönade relationer måste uppmärksammas. Mer resurser krävs för att motverka prostitution och människohandel.

26. Lika rättigheter för alla
Lagstiftningen mot diskriminering ska skärpas. Vi vill främja lika rättigheter hos företag och myndigheter. De lokala antidiskrimineringsbyråerna ska stärkas. Vi vill fortsätta arbeta för HB T-personers rättigheter.Arbetet mot hatbrott ska intensifieras. Alla människor ska ha möjlighet till full delaktighet.

Vi vill att otillgänglighet, i lag, ska klassas som diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

27. Lära med modersmål
Ett av de mest effektiva sätten att förbättra studieresultaten när barn har ett annat modersmål än svenska är att satsa mer på modersmålsundervisning. Vi vill utvidga rätten till modersmålsundervisning till att gälla hela grundskoletiden. Vi vill också ha en utökad ämnesundervisning på modersmålet.

28. Utbildning och arbete för nyanlända
Nyanlända ska snabbare kunna lära sig svenska, validera eller komplettera sin utbildning och få jobb. Vi vill att studierna i svenska ska kombineras med praktik. Vi vill höja kvaliteten i svenska som andraspråk. Vi vill att universitet och högskolor ska erbjuda kurser i svenska för dem med akademisk utbildning som kommer till Sverige.

29. Värna rätten till ett privatliv
Runt om i samhället begränsas människors rätt till privatliv. Vi vill skärpa reglerna vid tillstånd för kameraövervakning så att särskild hänsyn tas till individens integritet. Staten ska inte ha möjlighet att registrera alla internetanvändares trafik i Sverige. Vi vill avskaffa FRA -lagen.

30. Ett fritt internet och en balanserad upphovsrätt
Vi vill värna rättssäkerheten och integriteten på nätet genom att ändra IPRED-lagen. Vi vill modernisera upphovsrätten och avkriminalisera fildelning för privat bruk. Nätneutraliteten är en viktig princip som ska värnas.

En rättvis och hållbar värld är möjlig

31. En aktiv global klimatpolitik
De globala utsläppen av klimatpåverkande gaser måste minska. Vi vill verka globalt för att avveckla alla subventioner till kol, olja och kärnkraft. Vi vill införa miljöavgifter för fossila bränslen inom internationell flyg- och sjöfart för att betala klimatinsatser i fattiga länder. Det internationella stödet till klimatåtgärder i utvecklingsländer måste öka.

32. Bekämpa fattigdomen
Vi vill arbeta för en rättvis handel som bättre tar till vara de fattigaländernas behov. Sveriges nivå på biståndet ska vara minst en procent av BNI. Sverige ska arbeta mot att fattiga länder hamnar i skuldfällor och för att illegitima skulder ska skrivas av. Fattigdomsbekämpning ska vara centralt i utrikes-, handels- och biståndspolitiken.

33. Avveckla vapenexporten
Vi vill avveckla vapenexporten. Ett första steg är att skärpa reglerna försvensk vapenexport. Det är oacceptabelt att svenska vapen exporteras till länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna. Vi säger nej till att investera flera miljarder i en ny, uppgraderad version av Jas-planen.
Sverige ska stanna utanför Nato. Ansträngningarna för att skapa fred i världen måste öka. Vi vill dessutom förbjuda att minor och klusterbomber tillverkas i Sverige.

34. Stoppa rovfisket i våra hav
Alla subventioner som bidrar till utfiskningen måste tas bort. Torsken och andra fiskarter i våra hav ska fredas från fiske om

populationerna ligger under säkra nivåer. Krafttag krävs mot det illegala fisket. Vi ska också se över Sveriges handelspolitik så att rovfisket i andra hav i världen minskar.

35. Respekt för mänskliga rättigheter i flyktingpolitiken
Vi vill skapa fler lagliga vägar för migration till EU. En mer human flyktingpolitik behövs. Det har länge funnits brister i den svenska migrationsprocessen, därför vill vi genomföra en amnesti för papperslösa. Barnets bästa ska sättas främst i all bedömning av flyktingärenden. Papperslösa ska ha rätt till vård och skola.

36. Nej till EMU
Vi vill att Sverige ska behålla sin egen valuta och inte gå med i EMU. EU måste bli mer demokratiskt och mindre centraliserat. EU ska inte ha ett gemensamt försvar.

Från vänsterpartiets hemsida på Internet.

Vänsterpartiet. Valplattform 2010

Innehåll

Förbättra, bygg ut, tänk nytt 3
Byt regering – byt politik 5
Vänstern visar vägen 7
1. Framtidens jobb, framtidens välfärd 7
2. Jämställdhet på riktigt 8
3. Rätten att få vara privat 10
4. Dags för klimaträttvisa 11
Kom med 13

Förbättra, bygg ut, tänk nytt

Sverige är på många sätt ett bra land att bo i – för de allra flesta. Den gemensamma välfärden är väl utbyggd i en internationell jämförelse och fungerar ofta bra. Förhållandevis många deltar i det demokratiska systemet och organisationslivet är starkt. Jämställdheten mellan kvinnor och män har tagit viktiga steg framåt. Vi har ett starkt näringsliv som producerar allt effektivare. Forskningen är i världsklass på många områden. Utbildningsnivån är hög. I genomsnitt blir vi friskare och lever allt längre.

Men det är inte självklart att det alltid kommer att vara så.

Sprickorna i välfärdsbygget blir djupare. Sedan lång tid ökar klyftorna, ekonomiskt och socialt. Arbetslösheten har stigit till katastrofala nivåer samtidigt som allt fler slits ut i ett allt tuffare arbetsliv. Den gemensamma välfärden monteras ned samtidigt som

privata företag gör stora vinster på skolor och vårdcentraler. Pensionärer, arbetslösa och sjuka får allt mindre att leva på. Vi ser hur ett hårdare, mer orättvist samhälle växer fram där intolerans och rasism växer sig starkare.

Allt fler upplever att det inte längre går att påverka i vilken riktning samhället ska utvecklas. Vanmakt och uppgivenhet riskerar att sprida sig, och demokratin urholkas.

Detta är en situation som högerpolitiken de senaste åren har förvärratkraftigt. Men också arbetarrörelsen och vänstersidan i politiken måste vara självkritisk. Vi har försvarat välfärden och folkrörelsernas inflytande, men gjort alltför lite för att förbättra, bygga ut och tänka nytt.

Det är hög tid för det nu. Vi tror på människors vilja att vara med och forma det samhälle vi lever i. Och vi litar på människors förmåga att ta gemensamt ansvar. Vi vill bryta den vanmakt allt fler känner och bygga vårt framtidsprojekt på insikten att det är vi, alla medborgare tillsammans, som har makten över vårt samhälle och hur det ska förändras.

Om fyra år vill vi att Sverige ska vara ett mer demokratiskt, mer jämlikt och mer jämställt land än det är idag. Arbetslösheten ska ha minskat kraftigt och löntagarnas villkor och inflytande i arbetslivet ska ha förbättrats. Vi ska ha tagit stora och viktiga steg för att möta klimathotet. Vi ska respektera den personliga integriteten. Om fyra år ska Sverige vara ett mer demokratiskt samhälle.

I vår framtidsvision är samhället fritt från rasism och Sverige har en human och rättssäker flyktingpolitik som uppfyller internationella konventioner.

Vi vill föra en utrikes och säkerhetspolitik för rättvisa. Sverige ska därför vara alliansfritt och vara en aktiv förespråkare för internationell solidaritet. Vi ska stå upp för folkrätten och vara en röst mot krig, ockupation och förtryck. Detta innebär bland annat att Sverige snarast tar hem trupperna från Afghanistan.

Allt kan inte ändras genast. Svåra uppgifter tar tid. Men det blir aldrig klart om vi inte börjar!

Vänsterpartiet vill att vi, när nästa mandatperiod är slut, ska kunna säga att vi återerövrat tron på framtiden och på vår gemensamma förmåga att bygga ett gott och rättvist samhälle där alla får plats och var och en har frihet att utvecklas.

Det är om det Vänsterpartiets valplattform handlar och det är för det vi vill ha ditt stöd.

Byt regering – byt politik

Det behövs en ny regering. Högeralliansen har fört en politik som gjort vårt samhälle kallare och mer orättvist. I förra valrörelsen pratade högerns företrädare vitt och brett om att jobben var det viktigaste. Nu regerar man ett Sverige där arbetslösheten har nått rekordnivåer. Hundratusentals människor hindras från att bidra till den ekonomiska utvecklingen. När färre arbetar innebär det att vi alla blir fattigare. De som fortfarande har jobb får en svagare position i förhållande till arbetsgivarna. Lönerna pressas ned. Arbetsförhållanden försämras. Klyftorna ökar i samhället.

Högerregeringen har från första dagen prioriterat sänkta skatter till dem som har mest, angripit vår fackliga organisering och skyfflat över den gemensamma välfärdens resurser till privata vinstintressen. Regeringens passivitet inför den internationella finanskrisen är ett avgörande skäl till att vi fått massarbetslöshet. Samtidigt har a-kassorna och försäkringskassan körts i botten. Tiotusentals människor har fråntagits rätten till sjukpenning och står utan försäkring. Ersättningsnivåerna har urholkats och sjuka tvingas ut i arbetslöshet. Detta är destruktivt för samhället och förnedrande för den enskilde. Arbetslöshets försäkringen har urholkats genom regeringens

regeländringar och avgifterna har höjts kraftigt för flertalet, vilket har lett till att många lämnat försäkringen. Detta har varit en medveten politik från regeringen. Det är en oansvarig och arrogant politik.

Vänsterpartiet är berett att tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet bilda en rödgrön regering efter valet.

En rödgrön regering måste sätta kampen mot arbetslösheten överst på dagordningen. Full sysselsättning måste vara det överordnade målet i den ekonomiska politiken.

En rödgrön regering måste föra en politik som minskar de ekonomiska och sociala klyftorna och ökar jämställdheten mellan kvinnor och män på livets alla områden.

En rödgrön regering måste återupprätta gemensamma och solidariska social försäkringar. Sjuka behöver sjukvård och rehabilitering för att komma i arbete. Sjukförsäkringens uppgift ska åter bli att försörja människor som under sjukdom eller vid skada inte kan arbeta. Arbetslöshetsförsäkringen ska återupprättas och reformeras så att den blir en fungerande försäkring vid arbetslöshet. Avgifterna till försäkringen ska sänkas och fördelas solidariskt mellan a-kassorna.

En rödgrön regering måste förbinda sig att bygga ut den gemensamma välfärden – inte sälja ut eller försämra den.

En rödgrön regering måste ta klimatutmaningen på allvar, kraftfullt verka för att ekosystemen inte förstörs och investera i framtidens hållbara jobb. Under mandatperioden måste vi inleda en storskalig omställning av vårt samhälle i en ekologiskt hållbar riktning. Klimatförändringarna handlar framförallt om global rättvisa vilket kräver ett ökat internationellt ansvarstagande.

Vänsterpartiet vill förändra. Vi är beredda att samarbeta och kompromissa – men vi är inte intresserade av regeringsmakt om det inte innebär en politik för ökad rättvisa och välfärd. Vi är övertygade om att förändring är möjlig. Därför söker vi i valet stöd för ett starkt Vänsterparti i en rödgrön regering.

Vänstern visar vägen

Att byta regering är nödvändigt men långt ifrån tillräckligt för att få mer vänster politik och rejäl förändring. En ny regering måste också hålla fast vid sina visioner och ständigt arbeta för att hitta fler och bättre vägar mot dessa. Att föra en öppen dialog med medborgare och sociala rörelser är avgörande för att inte tappa färdriktning.

Vänsterpartiet är det enda feministiska och socialistiska partiet. Vi står längst fram i kampen för välfärd, integritet och trygghet. Vänsterpartiet står för förändring och valet handlar om vilket samhälle vi ska ha, om vi ska utjämna skillnader eller förstärka dem. Ett starkt vänsterparti är en garant för en politik som förenar rättvisa och solidaritet med ekologiskt förhållningssätt. Vi säger att tillsammans kan vi förändra.

1. Framtidens jobb, framtidens välfärd

Utveckling och förändring kräver att vi satsar nu för att det ska ske något i framtiden. Mycket av vår välfärd och vårt välstånd idag är ett resultat av kloka investeringar tidigare. Det är nu vi måste investera i framtidens industri, välfärd och infrastruktur för att utveckla samhället och möta klimathotet. Det är dessutom det bästa sättet att skapa fler och bättre jobb.

• Utbildning för framtiden: Samhället och arbetslivet blir allt mer komplext och föränderligt. Istället för en ökad segregering och elitisering av skolan och utbildningsväsendet vill vi satsa på bättre och bredareutbildnings möjligheter för alla. Vi vill ha en skola som ger alla barn breda kunskaper för att kunna delta i samhälls- och arbetslivet. Ett brett utbud av Komvux- och folkhögskoleutbildningar ska ge alla chansen att lära om och lära nytt. Fler ska också ges möjlighet att studera vidare på yrkeshögskola eller universitet. Studiemedlen måste höjas, så att ingen behöver avstå en utbildning av ekonomiska skäl.

Kvaliteten både i yrkesutbildningarna och de akademiska programmen måste höjas och kontakterna mellan utbildning och arbetsliv måste utvecklas och förbättras.

• Fler jobb, bättre jobb: Framtidens jobb måste anpassas till människorna som ska jobba. Anställdas bästa möjligheter att kunna påverka sina villkor på jobbet är genom att organisera sig i fackföreningar. Det viktigaste för att fackföreningarna ska bli starka är kollektivavtal och möjligheten att ge kollektivavtalen ett bra innehåll. Därför är det av vikt att strejk- och konflikträtten och arbetsrätten åter stärks. Lagen om anställningsskydd, LAS, behöver snabbt repareras genom att vi täpper till möjligheten att kringgå rätten till återanställning genom att hyra in personal från bemanningsföretag.

• Nystart i välfärden: Vi vill bygga världens bästa välfärd - utan vinstintressen. Vi tror inte att människor helst vill välja vilket företag som ska tjäna pengar på oss när vi behöver vård eller omsorg. Vi tror attmänniskor vill kunna känna sig trygga med att välfärdstjänsterna finns tillgängliga där man bor, när man behöver dem. Det är målet med vår välfärdspolitik – inte privata vinster. Dessutom vill vi öka den enskildes inflytande över innehållet i hemtjänstens service, i vårdens planering och så vidare. Men också de anställdas villkor måste förbättras. Löner, arbetsvillkor, inflytande och möjligheter till utveckling i arbetet måste förbättras. Välfärdsjobben är livsviktiga, och det ska märkas!

2. Jämställdhet på riktigt

Sverige är inte jämställt. Kvinnor arbetar lika mycket som män, men får inte betalt för hela arbetsinsatsen. På jobbet är lönen lägre och arbetsvillkoren ofta sämre. Efter jobbet fortsätter arbetet hemma med matlagning, städning och disk. Resultatet är sämre ekonomi och mer stress och ohälsa. Sexuella trakasserier, våld och övergrepp skapar rädsla i vardagen och krymper livsutrymmet för alla kvinnor. De här orättvisorna måste upphöra om samhället ska kunna bli jämställt på riktigt.

• Rätt till fasta jobb på heltid: Ofrivilligt deltidsarbete är en orättvisa som kvinnor förväntas acceptera år efter år. Nu är det nog. Heltid ska vara norm på arbetsmarknaden. Om inte arbetsmarknadens parter kan komma till skott för rätt till heltid, är vi beredda at lagstifta om rätt till heltid, med deltid som en möjlighet. Vikariat, timanställningar och andra visstidsanställningar har gjort arbetsmarkanden allt otryggare, framför allt i yrken där många kvinnor arbetar. Vi anser att tillsvidareanställning ska vara normen på svensk arbetsmarknad. Rätten till fast anställning ska stärkas genom förbättringar i Lagen om anställningsskydd. Arbetsgivaravgiften bör differentieras så att visstidsanställningar blir dyrare för arbetsgivarna än fasta jobb. I förlängningen vill Vänsterpartiet arbeta för en arbetstidsförkortning som på sikt ska resultera i sex timmars arbetsdag med bibehållen lön. Något som främst kommer att gynna arbetare i välfärdssektorn. Självklart ska denna förändring ske med en likalönsprincip på samma sätt som alla förändringar inom arbetsmarknaden.

• Rätt till förskola. En väl fungerande barnomsorg med låga avgifter är i första hand till för barnen, men är också en av nycklarna till ett jämställt samhälle. Vi vill ge föräldrar och barn rätt till en mer omfattande barnomsorg. Föräldrar och barn måste få såväl arbetsliv som vardag att fungera. Barnen måste få rätt att delta i förskolans aktiviteter pålika villkor oavsett föräldrarnas situation på arbetsmarknaden. Vi villdärför lagstifta om rätt till förskola också på kvällar, helger och nätter, liksom att barn måste ha rätt till förskola på heltid även om föräldrarna är arbetslösa.

• Dela lika på föräldraförsäkringen: Både kvinnor och män är föräldrar, men det är fortfarande kvinnor som förväntas ta ut nästan hela föräldraledigheten. Det leder till diskriminering i arbetslivet av kvinnor, och upprätthåller den ojämna fördelningen av hemarbetet. Vi är övertygade om att män och kvinnor är lika lämpade att ta hand om små barn, och att barn mår bra av att ha nära relationer med mer än en vuxen. Därför föreslår vi att föräldraförsäkringen ska delas lika mellan föräldrarna.

• Stjärnfamilj som norm istället för kärnfamilj: Vi driver en politik för stjärnfamiljer, där ensamstående och samkönade par får stöd och möjligheter i sitt föräldraskap och sin familjebildning.

3. Rätten att få vara privat

Alla människor har rätt till en bred privat sfär som skyddas på praktisk och principiell grund. Det måste vara en grundsten i ett fritt, demokratiskt samhälle. Den smygande utvecklingen mot ett kontrollsamhälle är en realitet. Den måste vändas. Vi kan inte titta på och i efterhand säga att det ”barablev så”. Det behövs en frihetsrörelse för personlig integritet.

• Lämna Internettrafiken i fred: Vänsterpartiet kräver att den så kallade FRA-lagen rivs upp. Principen att massavlyssning utan konkret brottsmisstanke inte ska förekomma är självklar. Vi vill också få bort den så kallade Ipred-lagen som ger film- och musikindustrin rätt att begära ut personlig information om människors Internetanvändande. Det undergräver rättssäkerheten och kränker människors integritet. Risken är dessutom mycket stor för att den information som samlas in skulle kunna användas i bredare politiska och sociala övervakningssyften. Hysterin runt fildelningen har redan lett till orimliga straff. Istället för att jaga människor som delar med sig, vill Vänsterpartiet bygga upp digitala bibliotek för film och musik.

• Låt oss kommunicera i fred: Det är inte vilken teknisk lösning vi använder för att kommunicera som är det viktiga – det viktiga är att vi måste kunna kommunicera med andra människor, utan att staten tar sig rätten att kolla oss. Vänsterpartiet vill därför ha en samlad lag om allmän kommunikationshemlighet.

• Inget snokande på jobbet: Arbetsgivares metoder för att kontrollera och övervaka de anställda blir allt grövre. Krav på utdrag ur brottsregister, urinprov, avlyssning av telefonsamtal och kontroll av e-postmeddelanden blir allt vanligare och gör det allt svårare att hävda sin integritet på jobbet. Vänsterpartiet vill införa en samlad lag om integritetsskydd i arbetslivet.

4. Dags för klimaträttvisa

Klimatförändringarna är vår tids ödesfråga och en fråga om global rättvisa. Det är de rika länderna som smutsar ned mest, men de fattigaste drabbas. När man analyserar vem som orsakar utsläppen framträder ett tydligt klass och könsmönster. Lösningen måste bygga på klimaträttvisa. Vänsterpartiet kommer att verka för ett kraftfullt klimatbistånd vid sidan av den ordinarie biståndsbudgeten. Vi kommer också att verka för att finna nya finansieringskällor till dem som drabbas värst, såsom avgifter på flyg- och sjötrafik, oljeutvinning och utsläppshandeln.

• Klimatlyft för jobb och hållbar utveckling: Sverige måste ta sin del av ansvaret för att minska utsläppen. Det kräver gemensamma investeringar och målinriktad omställning av hela samhället. Det är samtidigt en satsning på framtidens jobb och framtidens industri i

Sverige. Vänsterpartiet vill sätta igång Klimatlyftet – ett flerårigt projekt för att bygga ut kapaciteten i det svenska tågnätet och i kollektivtrafiken och klimatanpassa bostäder. Det är ett projekt som involverar hela samhället: från statliga myndigheter till privata företag, byggnadsarbetare och miljöforskare.

• Grön energiomställning: Kärnkraft, kol och andra fossila energikällor ska fasas ut och ersättas med kraftfulla investeringar i förnyelsebar energi. Gemensamt ägda företag, som Vattenfall, ska vara pådrivande i detta arbete. Vattenfall ska ställas om till att vara ledande i Europa i klimatomställningen.

• Skydda den biologiska mångfalden: Antalet växt- och djurarter minskar i dramatisk omfattning, både i vår omvärld och i Sverige. Det krävs därför kraftfulla åtgärder för att öka den biologiska mångfalden. Vi måste bland annat fånga fisk på ett hållbart sätt, se till att våra rovdjur som varg får livskraftiga stammar och skydda våra stränder från ytterligare onödig exploatering. Ekosystemen och människan måste ses som en helhet.

Kom med

Den 19 september bestämmer du och andra medborgare vilka som ska sitta i riksdagen och därmed vilka som ska bilda regering. Vi hoppas och tror på ett starkt stöd för Vänsterpartiet och en bred majoritet för en ny, rödgrön regering. Men vi förväntar oss mer av dig än din valsedel. Vi vill höra din röst i en valdebatt som handlar om vilket Sverige vi vill leva i, om vilken kurs vi ska ta. Vi vill att du ska vara med och förändra Sverige till ett samhälle präglat av trygghet, gemensamt ansvar, hållbar utveckling och individens frihet. I valet 2010 tar vi det första steget. Tillsammans.

Vänsterpartiet
Box 126 60
112 93 Stockholm
08-786 45 10
direkt@vansterpartiet.se
www.vansterpartiet.se

Från Sverigedemokraternas hemsida på Internet.

99 förslag för ett bättre Sverige. Sverige demokraternas kontrakt med väljarna 2010 - 2014

Den 19 september är det val. Allt pekar på att det kommer att bli ett historiskt val som för all framtid kommer att förändra den politiska kartan i Sverige. Sverigedemokraterna är ett Sverigevänligt parti, fritt från stelbent blockpolitik och fritt från ideologiska skygglappar. Sverigedemokraterna är ett parti som i alla lägen sätter svenska intressen i första rummet.

I Sveriges riksdag kommer Sverigedemokraterna arbeta för:

Fler jobb och trygga löntagare

I vårt Sverige kan svenska löntagare känna sig trygga med att deras intressen står i främsta rummet. I vårt Sverige finns inga trösklar för den som ännu inte etablerat sig på arbetsmarknaden. I vårt Sverige har vi en positiv syn på tillväxt och entreprenörskap.

•• Ett bibehållet ROT - avdrag samt ett vidareutvecklat RUT - avdrag genom en större avdragsmöjlighet för barnfamiljer och äldre.
•• Ett införande av ytterligare två undantag från turordningsreglerna för samtliga företag, oavsett storlek.
•• En skärpning av reglerna för arbetskraftsinvandring.
•• Ett slopande av instegsjobben och övrig diskriminering på arbetsmarknaden.
•• Ett införande av en statlig riskkapitalfond för att stödja mindre svenska företag och innovatörer.
•• Ett ökat stöd till nyföretagande genom en förlängn ing av starta eget - bidraget till 12 månader.
•• Ett införande av en ny anställningsform för lärlingar.
•• Ett slopande av arbetsgivaravgiften för lärlingsanställda under 26 år.
•• Ett införande av en permanent rabatt på företagens arbetsgivargift för de tio första anställda.
•• Ett bibehållande av jobbskatteavdragen.
•• Ett utökat stöd till Almi företagspartner och Tillväxtsverkets entreprenörsprogram.
•• Ett utökat stöd till forskning och utveckling inom Sveriges småföretag.
•• Ett riktat utbildningsstöd för bristyrken inom vård - och tekniksektorn.

En trygg och värdig ålderdom

I vårt Sverige får den äldre generationen njuta frukterna av den välfärd som de varit med om att bygga upp. I vårt Sverige har landets pensionärer värdiga pensioner som skapar ekonomisk trygghet på äldre dar. I vårt Sverige kan man åldras under trygga och värdiga former och känna sig säker på att få den vård och omsorg som man har behov av. Vårt Sverige är världens tryggaste land att åldras i.

•• Ett avskaffande av pensionärsskatten under mandatperioden
•• En kraftig ökning av antalet trygghetsboenden
•• En bred satsning på förbättrad matkvalitet inom äldreomsorgen
•• Ett utökat stöd till anhörigvårdarna
•• Ett trygghetsprogram för att bekämpa brott och övergrepp mot äldre
•• En ökad satsning på att förbättra liv skvaliteten och den sociala stimulansen för brukare inom äldreomsorgen.

Krafttag mot brottsligheten

I vårt Sverige känner medborgarna en kulturell samhörighet och därigenom en naturlig tillit till andra medborgare, rättsväsende och lagstiftare. I vårt Sverige står det straff en brottsgärning medför i rimlig proportion till det begångna brottet och är i samklang med den folkliga rättsuppfattningen. I vårt Sverige har brottsligheten starkt pressats tillbaka. Vårt Sverige är ett land som är präglat av hänsyn och trygghet.

•• En kraftig straffskärpning för grova och upprepade brott.
•• Ett införande av verkliga livstidsstraff, utan möjlighet till tidsbestämning eller benådning, för de värsta brottslingarna.
•• Ett införande av obligatorisk utvisning för alla utländska medborgare som begår grövre brott.
•• Ett omedelbart avskaffande av mängdrabatten på brott.
•• En statlig ersättningsgaranti för brottsoffer.
•• Ett offentligt register över dömda pedofiler och flerfaldigt dömda våldtäktsmän.
•• Ett stärkt vittnesskydd
.
•• En snabbare domstolsbehandling genom förstärka resurser till domstolar och åklagarmyndigheten.
•• En kraftig höjning av anslagen till polisen.
•• Ett kraftfullt åtgärdsprogram mot våldtäkter och annat sexuellt våld.
•• Ett införande av möjligheten för polisen att använda brottsprovokation i jakten på nätpedofiler.
•• En sänkning av straffmyndighetsåldern till 12 år.
•• En skärpt lagstiftning i kampen mot den organiserade brottsligheten.
•• Ett slopande av den nuvarande IPRED-lagstiftningen.

En ansvarsfull invandringspolitik

I vårt Sverige är frihet och öppenhet självklarheter. I vårt Sverige värnas det svenska kulturarvet, ett folkhem byggt på en gemensam värdegrund och svenskarnas rätt att utveckla sin kultur på egna villkor. I vårt Sverige hjälper vi människor i nöd, men den svenska välfärden och landets välbefinnande kommer i första hand. I vårt Sverige förs en ansvarsfull invandringspolitik.

•• En begränsning av asyl- och anhöriginvandringen till en nivå som den i våra grannländer Danmark och Finland.
•• Ett återinförande av assimileringspolitiken. Invandrare skall anpassa sig till det svenska samhället och inte tvärtom.
•• Ett ökat stöd till världens miljontals nödlidande flyktingar genom flerdubblade anslag till FN:s flyktingorgan UNHCR.
•• Ett ökat stöd till kvinnor som lever under religiöst och hedersrelaterat förtryck i Sverige.
•• Ett stopp för islamiseringen av det svenska samhället.
•• Ett förbud mot bärandet av heltäckande slöjor på allmän plats.
•• En skärpning av kraven för medborgarskap och uppehållstillstånd.

En värdig vård för alla

I vårt Sverige erbjuds medborgarna den bästa möjliga sjukvården inom rimlig tid oavsett hemort eller plånbok. God kvalitet, tillgänglighet och säkerhet i vården garanteras genom välutbildad och engagerad personal som sätter patienten i centrum.

•• En stärkt rättssäkerhet inom sjukförsäkringssystemet.
•• En höjning av taket för sjukpenningen.
•• Ett utökat antal platser på läkarlinjen och satsning på avancerade specialistsjuksköterskor.
•• Ett införande av kännbara påföljder för de landsting som bryter mot vårdgarantin.
•• En utökad satsning på värdig vård i livets slutskede.

•• Ett avskaffande av den kostnadsfria sjuk -och tandvården för illegala invandrare.
•• Ett införande av obligatoriska hälsokontroller för nyanlända invandrare.
•• En utökad tandvårdscheck för unga vuxna.
•• En satsning på förbättrad matkvalitet inom vården.

En trygg och kunskapsinriktad skola

I vårt Sverige genomsyras skolan av demokrati och respekt för andras åsikter, kritiskt och konstruktivt tänkande stimuleras och uppmuntras. I vårt Sverige kännetecknas skolan av trygghet och studiero, kunskapsförmedling samt ordning och reda. I vårt Sverige betonas tidigare generationers samlade kunskap och erfarenhet, den kristna etikens och den västerländska humanismens centrala betydelse för vårt samhälle. I vårt Sverige förmedlas en djupgående förståelse och acceptans för vårt svenska kulturarv – från en generation till en annan. I vårt Sverige bygger skolan på en uttala d svensk värdegrund.

•• Ett återförstatligande av den svenska skolan.
•• En satsning på fler vuxna i skolan med särskilt fokus på elevhälsan.
•• Ett utökat stöd till statlig forskning för att stärka och bredda grundforskningen.
•• Ett utökat antal platser inom vuxenutbildningen.
•• Ett införande av svenska som enda tillåtna samtalsspråk i skolan, med undantag för språklektionerna.
•• Ett avskaffande av den skattefinansierade modersmålsundervisningen.
•• Ett stimulansbidrag för förbättrade läromedel i skolan.
•• En förbättrad kvalit et på skolmaten.
•• Ett utökande av resurserna för arbetet mot mobbning
•• En utökad satsning på förbättrad studie-och yrkesvägledning.
•• En utökad satsning på förbättrade kunskaper i svenska språket.

Ett starkt och modernt svenskt försvar

I vårt Sverige har vi ett starkt och flexibelt försvar. I vårt Sverige skall hela landet kunna försvaras. I vårt Sverige har vi ett försvar som väcker förtroende i vår omvärld. I vårt Sverige ligger den militära och säkerhetspolitiska tyngdpunkten på den egna nationen och vårt närområde. I vårt Sverige kan vi känna oss stolta över en välutrustad, modern och effektiv försvarsmakt.

•• Ett upprustat försvar och en återinförd värnplikt.
•• En avveckling av den militära insatsen i Afghanistan.
•• Ett stärkt nordiskt försvars- och säkerhetssamarbete.

Starka och självständiga familjer

I vårt Sverige finns inga oönskade barn, där finns en kärleksfull familj för alla. I vårt Sverige erbjuds föräldrar och barn en genuin trygghet och friheten att själva forma sin vardag.

•• En fri föräldraförsäkring utan tvångsregleringar.
•• En höjning av nivån på föräldrapenningen till 90% av inkomsten.
•• Ett införande av kostnadsfri familjerådgivning i samtliga kommuner.
•• Ett fördubblat vårdnadsbidrag.
•• En utökning av resurserna för att förbättra kvaliteten inom barnomsorgen.
•• En satsning på fler nattöppna förskolor till stöd för föräldrar med obekväma arbetstider.
•• En höjning av underhållsstödet och bostadsbidraget för ensamstående föräldrar.
•• En höjning av barntillägget för studerande med barn.

En ansvarsfull och hållbar miljö och energipolitik

I vårt Sverige läggs betoningen på en ekologisk grundsyn där begrepp som ansvar, hållbarhet och förvaltartanken är lika självklara som centrala. I vårt Sverige tar vi övergripande miljöproblem på allvar samtidigt som vi även väger in andra viktiga värden när vi fattar beslut och inser att Sverige inte ensamt kan lösa världens miljöproblem

•• En utökad satsning på bevarandet av den biologiska mångfalden.
•• En kraftigt utökad satsning på förbättrad havsmiljö i Östersjön.
•• En förnyad och utvecklad kärnkraft.
•• En utökad satsning på biobränsle.
•• En utökad satsning på resurseffektiva miljöförbättrande åtgärder i utvecklingsländerna.

Ett nära europeiskt samarbete utan överstatlighet

I vårt Sverige får Sverige lov att vara just Sverige, och dess invånare får lov att vara just svenskar. I vårt Sverige har svenska folket makten att själva, i svenska val, forma sin gemensamma framtid. I vårt Sverige är den svenska riksdagen högsta beslutande organ. Vårt Sverige är en självständig, fri och demokratisk nationalstat som i samarbete med andra länder arbetar för ett bättre Europa och en bättre värld.

•• En omförhandling av det svenska EU - medlemskapet.
•• Ett nej till Turkiet i EU.
•• Ett fortsatt nej till EMU.
•• Ett återupprättat gränsskydd genom en omförhandling av Schengenavtalet och ökade resurser till tull och kustbevakning.

Jämställdhet och ökad trygghet för landets kvinnor

I vårt Sverige är det en självklarhet att män och kvinnor har samma värde och rättigheter. I vårt Sverige finns det ingen plats för kvinnofientliga religioner och ideologier. I vårt Sverige skall både män och kvinnor kunna känna sig trygga, respekterade och rättvist behandlade.

•• En kvinnofridsmiljard för ökad trygghet och aktiva insatser mot kvinnovåldet
•• Ett ökat anslag till forskning och behandling av kvinnosjukdomar.
•• Ett slopande av det skattefinansiera de stödet till genuspedagogik.
•• En absolut nolltolerans mot kvinnofientliga attityder och tillmälen i skolan och annan offentlig verksamhet.
•• Ett utökat stöd till landets kvinnojourer.

En folkligt förankrad svensk kultur

I vårt Sverige präglas samhället av en gemensam svensk kultur som skapar sammanhållning och solidaritet mellan medborgarna. I vårt Sverige respekteras och levandehålls det svenska kulturarvet. I vårt Sverige används skattemedel i första hand till att befrämja kulturyttringar vars syfte är att glädja, försköna och skapa gemenskap.

•• Ett utökat stöd till sådan verksamhet som bevarar och levandegör det svenska kulturarvet.
•• Ett upprättande en svensk kulturell kanon.
•• Ett avvecklande av skattefinansierat stöd till kulturyttringar vars primära syfte är att chockera, uppröra och provocera.
•• En riktad satsning på kulturarvsturism.

En levande landsbygd och ett djurvänligt samhälle

I vårt Sverige har vi en levande och aktiv landsbygd över hela landet. I vårt Sverige beskyddas och vårdas det öppna landskapet med åker och hage som är en del av svenskarnas identitet som folk. I vårt Sverige värnar vi om djuren och det svenska djurskyddet, med djupa

historiska anor, har ytterligare förstärkts.

•• Ett importförbud mot produkter som framställts genom att u tsätta djur för onödigt lidande.
•• Ett utökat stöd till länsstyrelsens djurskyddskontroller.
•• Ett införande av en särskild djurskyddspolis.
•• Ett fortsatt förbud mot ritualslakt av obedövade djur.
•• Ett permanentande av dispenserna från pumplagen.
•• En sänkning av bensinskatten.
•• Ett begränsande av rovdjursstammen till en nivå som inte hotar landsbygdsbefolkningens trygghet och livskvalitet.
•• En stärkt demokrati i fjällvärlden. Alla svenska medborgare oavsett härkomst skall ha samma rätt till mark och vatten, även i renbetesområdena.
•• Ett införande av möjligheten till gårdsförsäljning av vin.
•• Ett värnande om den svenska sommarhagen. Sverige måste få ett undantag från EU:s nuvarande regler för gårdsstöd.

Stockholm, den 2 september 2010
Jimmie Åkesson
Partiordförande
Sverigedemokraterna

DN2 OKTOBER 2010. Insändare från allmänheten:

“Nu har Sverige blivit ett två-tredjedelssamhälle

ETT TVÅ-TREDJEDELSSAMHÄLLE innebar att två tredjedelar av människorna i landet har goda ekonomiska förutsättningar och lever i en trygg situation med en god social standard medan en tredjedel har det svårt ekonomiskt och därmed är mera socialt utsatta.

Två-tredjedelssamhället innebär också att den gynnade delen av samhället kommer att rösta på partier som primärt fortsätter att gynna dem och den fattiga tredjedelen kommer att rösta på partier som primärt har för avsikt att stödja dem. Eftersom de som har en god ekonomi är i majoritet så kommer den politik som fortsätter att gynna dem att vinna valen.

Detta är precis vad vi fick uppleva den 19 september. Alliansen, som har genomdrivit de största skattesänkningarna i modern historia för alla dem som redan har en trygg ekonomisk situation, blev återvald. Att skattesänkningarna skedde på den utsatta tredjedelens bekostnad hindrade inte majoriteten att rösta fram den politik som även i fortsättningen kommer att gynna dem själva.

Man kan säga att det här är mänskligt, men det är också sorgligt. Detta innebär att reella satsningar på den utsatta tredjedelen av samhället kommer att utebli och att den kommer att få det allt sämre. Speciellt gäller detta för de allra fattigaste.

Under de fyra alliansår som vi nyligen genomlevt fick enligt SVT den fattigaste tiondelen av Sveriges befolkning det ännu sämre. Det är verkligen skamligt eftersom de redan vid ingången av den här perioden levde underytterst små omständigheter.

MEN ALLVARLIGAST ÄR kanske att allt talar för att vi inte kommer att kunna påräkna någon förändring av denna obalans i framtiden. Så länge som människor primärt röstar för att gynna sin egen kassa och lägga andra hänsyn såsom solidaritet och medkänsla åt sidan så kommer ingen förändring att ske. Detta är verkligen mycket sorgligt.

LARS WIKLUND
Järfälla “

Konsumentverkets hushålls-budgetar: för 2010 +bostadskostnader mm.

I Konsumentverkets broschyr "Koll på pengarna 2010" finns beräkningar för år 2010. Konsumentverket anger:

Individuella kostnader:

1. Livsmedel: Matkorgen som vi räknat på baseras på Konsumentverkets näringsberikade matsedel där en blandning av hemlagad och färdiglagad mat ingår. En liten mängd lättöl, läsk, godis och snacks ingår. För vuxna har vi räknat efter en livsstil med stillasittande arbete och begränsad fysisk aktivitet på fritiden. Ensamboende lägger till 100 kronor per månad för ökade kostnader på grund av mindre förpackningar och mer svinn.
Alla mål äts hemma eller matlåda (Utom tilläggen 100 kr):

Kvinna 18-30 år 1590 kr per mån. 31-60 år 1540 kr. 61-74 år 1440 kr. 75- år 1400 kr.
Säg kvinna 18-60 år1560 kr per mån. 61- år 1420 kr/mån.

Man 18-30 år 2050 kr. 31-60 år 1950 kr. 61- 74 år 1770 kr. 75- år 1560 kr
Säg man 18-60 år 1980 kr per mån. 61- år 1660 kr/mån
(Om lunch äts ute 5 dagar i veckan blir livsmedelskostnaderna hemma cirka 340 kr/mån lägre för kvinnor och 420 kr lägre för män i åldrarna 18-60 år.)

2. Kläder, skor: Den här posten är beräknad utifrån ett basbehov av vanliga kläder och skor som används till vardags, på fritiden och för något festligare tillfälle. Här ingår även tillbehör som väska, klocka och paraply. **Vuxen kv: 530 kr/mån. Man 530**

3. Fritid, lek (inklusive mobil): Här ingår kostnader för vanliga fritidsaktiviteter, leksaker, skidor, cykel, cd-skivor, böcker, och föreningsavgift. Kostnad för semester ingår inte.
Vuxen person 540 kr/mån.

4. Hygien (personlig):Här ingår artiklar för personlig hygien som tvål, tandkräm, blöjor, mensskydd, hårklippning etc.
Kvinna 18-49 år 370 kr per mån. 50- år 350kr. Säg 18-60 år 370 kr.
Man 18- år 310 kr.

Summa individuella kostnader exkl livsmedel: kv 18-60 år 1440 kr per mån, 61-år 1420 kr, man 18- år 1380 kr.

Gemensamma kostnader:

5. Förbrukningsvaror:Här ingår dagligvaror som främst används för vård och skötsel av hemmet som tvätt- och rengöringsmedel, toalett- och hushållspapper med mera.
1 person 100 kr per mån. 2 pers 130 kr.

6. Hemutrustning (inklusive dator): I den här posten ingår produkter som behövs för olika sorters ändamål i hemmet som möbler, husgeråd, tv, dator med mera. Frys, disk-, tvättmaskin ingår inte.**1 pers 520 kr per mån, 2 pers 620 kr.**

7. Media, fast telefoni, Internet m m: Här har vi räknat med kostnader för fast telefon, samtalskostnader inom Sverige, Internet, vanliga kort, brev, porto samt helårsprenumeration av en dagstidning.
1 pers 840 kr per mån, 2 pers 870 kr.

8. Hemförsäkring. En hemförsäkring kostar olika beroende på vilken ort man bor på.
Storstad: över 200 000 invånare.
Mellanstor stad: 50 000 - 200 000 invånare.
Mindre tätort: under 50 000 invånare.
Uppgifterna kommer från Konsumenternas försäkringsbyrå.
I person storstad 140 kr per mån. 2 pers 150 kr. (Mellanstad 90/100. Mindre tätort -70/70.)

Summa gemensamma kostnader storstad (exkl el): 1 pers 1600 kr per mån. 2 pers 1770 kr.

9. El. Den här posten är en uppskattad genomsnittlig förbrukning i kilowatt i hyreslägenhet: 1 person 180 kWh per månad, 2 personer 240 kWh. El i Stockholm fast avgift ca 60 kr per mån. KWh-pris ca 1,50 kr. (Fortum) Gör: **1 person 330 kr per mån. 2 pers 420 kr.**

Övrigt:

Kollektivresor och fackavgifter (inkl a-kassa): För en 20-åring anger Konsumentverket: Kollektiva lokalresor 680 kr per månad och fackavgifter (inkl a-kassa) 520 kr per månad. **Summa 1200x12= 14400 per år.**

I Stockholm kostar busskort 690 kr per mån (pensionär 420 kr).

För åldrar 18-60 år är kostnaderna enligt punkterna 1-9 i följande uppställning.

Punkten 10 är en post läkarvård och tandvård, som socialstyrelsen hade i en tidigare socialbidragsnorm, ca 70 kr per månad, men som inte finns med i Konsumentverkets budget.

För livsmedel räknas här med att alla mål äts hemma (matlåda till arbetet), för ensamboende ska läggas till 100 kr per månad.

Hemförsäkring i storstad. Kostnader för alkohol, tobak, tips och spel ingår inte i någon av posterna.

Bostadskostnader:
Genomsnittlig hyra för hyreslägenheter i riket 2009 enligt SCBs Statistiska medelanden BO 39 SM 0901 var
2 rok 4542 kr per mån = 54504 kr per år.
3 rok 5532 kr per mån = 66384 kr per år.

I genomsnitt höjdes hyrorna med 3,3 procent mellan 2008 och 2009, enligt nämnda Statistiska meddelande. Antag höjning 2009-2010 3,3%

Det gör hyror2010:
2 rok 56303 kr per år. Säg 4700 kr per mån = 56400 kr per år.
3 rok 68575 kr per år. Säg 5700 kr per mån = 68400 kr per år.

Utrymmesstandard :
Enligt Diagram 10.2, sid 225 i SCBs Bostads- och byggnadsstatistisk årsbok 2008, hade i hyreslägenheter 2002:
Hushåll med en person - 64 år i genomsnitt ca 1,8 rok (1,77), 65 - år cirka 2,0 rok (2,08).
Hushåll med makar, 2 personer - 64 år cirka 2,8 rok (2,72), 65 - år cirka 3,0 rok (2,98).
(Siffrorna inom parentes från tabell 10.7 på sid 230 i årsboken).
I bostadsrättslägenheter, tab 10.7 ungefär som i hyrslägenheter: Ensam - 64 år 1,95 rok, 65 - år 2,46. Makar - 64 år 2,92 rok, 65- år 3,14 rok.
I småhus är rumsantalen cika 2 rum större än i hyrslägenheter: Ensam - 64 år 4,17 rok, 65 - år 4,19. Makar - 64 år 4,72, 65 - år 4,64 rok.

Mot bakgrunden av dessa siffor är det rimligt att räkna med 2rok för ensam och 3rok för makar. (Utan barn).
Boverkets principer för bostadsytor innebär att 2 rok för ensam och 3 rok för makar ger likvärdig bostandard.

2010:
1 person 2 rok 4700 kr per mån = 56400 kr per år.
2 personer 3 rok 5700 kr per mån = 68400 kr per år.
Konsumentverket anger för 2010 bostadskostnad 4800 kr per månad (inkl el) för ensam 20 år som bor i egen lägenhet 2rok. Utan el 330 kr blir det 4470 kr per mån.

Pensionärer 2010.
I förhållande till förvärvsarbetande ickepensionärer:
Livsmedel: man 1660 kr per mån = 320 kr lägre per månad, kvinna 1420 = 140 kr lägre, genomsnitt m+kv 230 kr lägre per mån = 2760 kr per år.
Busskort: 270 kr lägre per mån = 3240 kr per år.
Fackavgift: 520 kr lägre per månad =6240 kr per år.
Läkare och läkemedel : 900+1800 = 2700 kr högre per år.
Summa: Ensam 9540 kr lägre. Makar 19080 lägre .
Hemtjänst: (lågt räknat) ensam 1200 kr per år, makar 1800 per år. per
Summa cirka ensam 8000 kr, makar tillsammans cirka 17000 kr lägre.
Säg totalsumma: Ensam : 134000-8000 = 126 000
Makar tillsammans: 201000-17000 = 184 000
(Makar 146 % av ensam)

20100417 Sven Wimnell

En jämförelse 2009-2010.
Årskostnader för förvärvsarbetande ickepensionärer.

	Ensam		makar	
	2009	2010	2009	2010
Bostadshyra	53400	56400	65040	68400
Övrigt	63120	63360	103560	104280
	+14040	+14400	+28080	+28800
Summa	130560	134160	196680	201480
Avrundat	130000	134000	195000	201000
Makar % av ensam			150%	150%
Pensionärer	122000	126000	178000	184000
Makar % av ensam			146%	146%

Månadskostnader år 2010, förvärvs-arbetande icke-pensionärer:

Individuella respektive gemensamma kostnader:	Ensam man	Ensam kv.	Makar
1. Livsmedel. Alla mål äts hemma eller matlåda	1980+100	1560+100	1980+1560
2. Kläder och skor	530	530	530+530
3. Lek och fritid (inkl mobil)	540	540	540+540
4. Hygien (personlig)	310	370	310+370
5. Förbrukningsvaror	100	100	130
6. Hemutrustning (inklusive dator)	520	520	620
7. Media, fast telefon, Internet mm	840	840	870
8. Hemförsäkring	140	140	150
9. Hushålls-el	330	330	420
10. Läkarvård, tandvård	70	70	70+70
Summa per månad 2009	**5460**	**5100**	**8690**
Genomsnitt för ensam man +kv/mån		**5280**	

Årskostnader år 2010, förvärvs-arbetande icke-pensionärer:

Individuella respektive gemensamma kostnader:	Ensam man	Ensam kv.	Makar
Summa per månad 2010 enligt månadsedovisningen.	**5460**	**5100**	**8690**
Genomsnitt för ensam man +kv/mån	**5280**		
2010 per år:	**63360**		**104280**
Bostadshyra per år säg : Ensam 2rok, 12x 4700	56400		
Makar 3rok, 12x 5700			68400
Summa per år 2010, bostad + övrigt	119760		172680
Förvärvsarbetande:arbets-resor+ fackavgifter säg	14400		28800
Summa per år 2010: bostad + övrigt	**134160**		**201480**
Här är inget räknat för höga semesterkostnader eller andra resor än lokalresor.			
Säg för enkelhets skull, avrundat	**134 000**		**201 000**

Makar 150 % av ensam.

2006. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 4200 kr per mån = 50400 kr per år för ensam och 5100 kr per mån för makar/sambor=61 200kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 120 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 180 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam							**Makar lika inkomst**	**Årsinkomst per person**
Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Överskott/år		Överskott/år	
6001	1364	16368	4637	55644	-64356		-68712 (55644x 2 - 180000)	
7001	1628	19536	5373	64476	-55524		-51048	84 000
8001	1892	22704	6109	73308	-46692		-33384	96 000
9001	2161	25932	6840	82080	-37920		-15840	108 000
10001	2491	29892	7510	90120	-29880	240 kris-		120 000
11001	2849	34188	8152	97824	-22176		15648 gräns	132 000
12001	3212	38544	8789	104468	-14532		20936	144 000
13001	3575	42900	9426	113112	- 6888		46224	156 000
14001	3938	47256	10063	120756	756 kris-		61512	168 000
15001	4301	51612	10700	128400	8400 gräns		76800	180 000
16001	4664	55968	11337	136044	16044		92088	192 000
17001	5027	60324	11974	143688	23688		107376	204 000
18001	5390	64680	12611	151332	31332		122554	216 000
19001	5753	69036	13248	158976	38976		137952	228 000
20001	6151	73812	13850	166200	46200		152400	240 000
21001	6514	78168	14487	173844	53844		167688	252 000
22001	6877	82524	15124	181488	61488		182976	264 000
23001	7240	86880	15761	189132	69132		198264	276 000
24001	7603	91236	16398	196776	76776		213552	288 000
25001	7966	95592	17035	204420	84420		228840	300 000
26001	8324	99888	17677	212124	92124		244248	312 000
27001	8799	105588	18202	218424	98424		256848	324 000
29001	9859	118308	19142	229704	109704		279408	348 000
30001	10389	124668	19612	253344	115344		290688	360 000
35001	13039	156468	21962	263544	143544		347088	420 000
40001	15731	188772	24270	291240	171240		402480	480 000
45001	18631	223572	26370	316440	196440		452880	540 000
50001	21531	258372	28470	341640	221640		503280	600 000
55001	24431	293172	30570	366840	246840		553680	660 000
60001	27331	327972	32670	392040	272040		604080	720 000

20010. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 4700 kr per mån = 56 400 kr per år för ensam och 5700 kr per mån för makar/sambor= 68400 kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 134 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 201 000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam							**Makar lika inkomst**	
Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Överskott/år		Överskott /år	
6001	687	8244	5314	63768	-70232		-73464 (63768x2-201000)	
7001	918	11016	6083	72996	-61004		- 55008	**Ensams**
8001	1149	13788	6852	82224	-51776		-36552	**förbättring**
9001	1380	16560	7621	91452	-42548		-18096	**på översk.**
10001	1644	19728	8357	100284	-33716		-432 kris-	**2006 - 2010**
11001	1943	23316	9058	108696	-25304		16392 gräns	-3128
12001	2244	26928	9757	117084	-16916		33168	-2384
13001	2545	30540	10456	125472	- 8528		49944	-1640
14001	2846	34152	11155	133860	- 140 kris-		66720	-896
15001	3147	37764	11854	142248	8248 gräns		83496	-152
16001	3448	41376	12553	150636	16636		100272	592
17001	3749	44988	13252	159024	25024		117048	1336
18001	4050	48600	13951	167412	33412		133824	2080
19001	4351	52212	14650	175800	41800		150600	2824
20001	4682	56184	15319	183828	49828		166656	3628
21001	4983	59796	16018	192216	58216		183434	4372
22001	5284	63408	16717	200604	66604		200208	5116
23001	5585	67020	17416	208992	74992		216984	5860
24001	5886	70732	18115	217380	83380		233760	6604
25001	6201	74412	18800	225600	91600		250200	7180
26001	6532	78384	19469	233628	99628		266256	7504
27001	6863	82356	20138	241656	107656		282312	9232
29001	7524	90288	21477	257724	123724		314448	14020
30001	7854	94248	22147	265764	131764		330528	16424
35001	10134	121608	24867	298404	164404		395808	20860
40001	12784	153408	27217	326604	192604		452208	21364
45001	15434	185208	29567	354804	220804		508608	24364
50001	18323	219876	31678	380136	246136		559272	24496
55001	21223	254676	33778	405336	271336		609672	24496
60001	24123	289476	35878	430536	296536		660072	24496

Från riksrevisionens hemsida på Internet.
Riksrevisionen 2010-06-11 Dnr 31-2010

Staten och arbetsmarknaden- summering av tre års granskningar.

“Sammanfattning

Programmet ”Staten och arbetsmarknaden” inrättades i maj 2007. Den granskningsstrategi som då fastställdes är följande:
”Granskningsstrategin inriktas mot regeringens insatser för att öka sysselsättningsnivån, det vill säga åtgärder som syftar till att stimulera såväl efterfrågan på som utbudet av arbetskraft och som varaktigt minskar arbetslösheten genom en bättre matchning på arbetsmarknaden. Granskningen fokuseras på de system sompåverkar incitamenten för arbete och på effekterna av de arbetsmarknadspolitiska programmen.”

Programmet avslutades i juni 2010. Syftet med denna rapport är att sammanställa relevanta iakttagelser till nya slutsatser på en högre nivå. En utgångspunkt är vad som återstår att åtgärda av de rekommendationer som Riksrevisionen tidigare lämnat. Det som redovisas i rapporten är således vad som Riksrevisionen anser vara återstående problem utifrån de granskningsrapporter vi lämnat.

Inom programmet har det genomförts förhållandevis många granskningar, eller 13 stycken. En orsak till detta är att arbetsmarknaden är ett viktigt område. År 2007 uppgick utgifterna för arbetsmarknadspolitik till ca 54 miljarder kronor, vilket motsvarade närmare 2 procent av BNP. Utgifterna förväntas öka med drygt 60 procent mellan 2007 och 2010. En annan orsak var den omläggning av politiken som regeringen aviserade och sedan också genomförde. Under perioden har det skett stora förändringar av de arbetsmarknadspolitiska programmen och arbetslöshetsförsäkringen. Myndighetsstrukturen inom området har förändrats avsevärt. Det ställs också krav på att den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ska utföras effektivt och kraven på evidens har ökat. Det sistnämnda har i budgetpropositionen för 2010 uttryckts som att det är viktigt att veta vilka åtgärder som kan antas lösa problemen på bästa sätt. Därtill behövs information om huruvida de åtgärder som genomförts är framgångsrika eller om politikens inriktning måste förstärkas eller läggas om.

Granskningarna har främst koncentrerats på områden som styrning, implementering, utvärdering och regeringens redovisning av politikens effekter. I flera rapporter har vi emellertid även genomfört beräkningar av åtgärders sysselsättningseffekter. Det är granskningsområden som är relativt konjunkturoberoende. Politiken måste implementeras, styras, utvärderas och redovisas på ett effektivt sätt oberoende av konjunkturläge. Det finns inte heller någon forskning som säger så mycket om hur arbetsmarknadspolitikens effekter varierar över konjunkturen.

Granskningarna har fokuserats på områden där Riksrevisionen har bedömt
att det finns en förbättringspotential. Det är därför naturligt att granskningsresultaten i många avseenden kan uppfattas som kritiska.

I huvudsak har granskningarna berört vad som betecknas som arbetsmarknadspolitik. Till arbetsmarknadspolitik räknas vanligen de ekonomisk-politiska insatser som riktas direkt till arbetslösa, eller till personer som löper stor risk att bli arbetslösa, med syfte att hjälpa dem att få ett arbete, en utbildningsplats eller ekonomisk ersättning under tiden som arbetslös. Det innebär att det i princip är insatser som hanteras av Arbetsförmedlingen som står i fokus för programmet.

Analysen är partiell i bl.a. den meningen att den inte omfattar arbetsmarknadspolitikens samtliga effekter (på matchningseffektivitet,

arbetsutbud, produktivitet, lönebildning m.m.) utan koncentreras till de områden som berörts ovan. Den är också partiell i den meningen att den inte omfattar samtliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

En kraftig internationell nedgång påverkar förutsättningarna för politiken

En stor del av förändringarna inom det arbetsmarknadspolitiska området genomfördes under en period av högkonjunktur. De bedömningar som görs i rapporten kan därför ses i ljuset av den mycket kraftiga nedgång som sedan drabbat stora delar av världsekonomin. Den globala finanskrisen övergick till en realekonomisk kris med kraftigt fallande produktion och stigande arbetslöshet. I spåren av finanskrisen drabbades framför allt OECD-länderna av en snabb nedgång i konjunkturen. Nedgången är den kraftigaste sedan den stora depressionen som fick sin inledning i slutet av 1929. Sverige tillhör de länder som har drabbats hårt av krisen. Det stora fallet i produktionen inträffade under senare delen av 2008. Under 2009 föll sedan produktionen ytterligare något. Sammantaget har BNP fallit med nästan 7 procent från toppen det första kvartalet 2008 till och med det fjärde kvartalet 2009.

Krisen har fått kraftiga effekter på arbetsmarknaden. Arbetsmarknaden försämrades snabbt under andra halvåret 2008 och första halvåret 2009 som en följd av att efterfrågan i ekonomin sjönk. Under 2009 sjönk sysselsättningen med 2,3 procent (drygt 100 000 personer) och arbetslösheten ökade med över 2 procentenheter (drygt 100 000 personer). Nedgången var störst inom industrin där antalet sysselsatta minskade med ca 70 000 personer. Under 2009 utvecklades emellertid arbetskraften mer positivt än vad historiskt sett varit fallet när sysselsättningen fallit snabbt. Trots att sysselsättningen föll med 2,3 procent var arbetskraften i det närmaste oförändrad 2009. Arbetskraften ökade även oväntat mycket under inledningen av 2010.

Utvecklingen har även fått påtagliga konsekvenser för arbetsmarknadspolitiken. Den djupa lågkonjunkturen har inneburit en ökad satsning inom arbetsmarknadspolitiken och även på korttidsarbetslösa. Utgifter och programvolymer ökar kraftigt. Under 2007 uppgick utgifterna för området Arbetsmarknad till närmare 54 miljarder kronor. 2010 förväntas utgifterna uppgå till närmare 88 miljarder kronor. Programvolymen förväntas under motsvarande period stiga från 1,9 procent till ca 4 procent av arbetskraften.

I en lågkonjunktur ställs arbetsmarknadspolitiken inför stora påfrestningar eller utmaningar. Antalet deltagare i program brukar normalt öka kraftigt. Det är sannolikt att omfattningen av programmen är av stor betydelse för effektiviteten. Risken finns att effekten av ett program minskar ju större programvolymen blir, dvs. att det råder avtagande avkastning. En näraliggande risk är att det kan vara svårt att upprätthålla en god kvalitet vidsnabba volymökningar. Detta är förhållanden som uppmärksammats i samband med analyser av bl.a. krisen i början av 1990-talet och som kan påverka politikens avkastning negativt.

Det bör också beaktas att det genomförts ett antal förändringar inom andra områden som får konsekvenser för arbetsmarknadspolitikens omfattning. Det gäller t.ex. jobbskatteavdraget, förändringar av sjukförsäkringen och nedsättningar av socialavgifter.

Vissa av de iakttagelser som tas upp i rapporten kan dock, som ovan nämnts, betraktas som generella. Det gäller t.ex. att styrning, implementering, utvärdering och redovisning måste fungera på ett tillfredsställande sätt oberoende av konjunkturläge. Det är däremot mer oklart hur åtgärdernas sysselsättningseffekter ska värderas.

Iakttagelser

Nedan redovisas Riksrevisionens iakttagelser vad gäller styrning, sysselsättningseffekter, implementering, utvärdering och regeringens redovisning av politikens effekter.

I. Styrningen kan förbättras

Mål- och resultatstyrning är den av regeringen tillämpade styrprincipenvilken brukar definieras som att mål anges för en verksamhet, att resultatinformation tas fram systematiskt och att resultatet analyseras och bedöms mot uppställda mål. En av förutsättningarna för att mål- och resultatstyrningen ska vara meningsfull och effektiv är att målen är välformulerade. Regeringen styr emellertid också Arbetsförmedlingen med förordningar för arbetsmarknadspolitiska program.

RESULTATSTYRNING AV ARBETSFÖRMEDLINGEN KAN BLI EFFEKTIVARE

Riksrevisionen har granskat styrningen inom arbetsmarknadspolitiken. Ett viktigt styrinstrument som granskats är regeringens resultatstyrning och då främst underlagen för regeringens bedömning av Arbetsförmedlingens verksamhet och resultat.

Inslaget av effektutvärderingar är litet i samband med regeringens bedömningar av Arbetsförmedlingens verksamhet och resultat. Sådana utvärderingar bör vara ett viktigt verktyg för att kunna bedöma Arbetsförmedlingens verksamhet eftersom de avser att klarlägga verksamhetens påverkan på arbetsmarknaden. Riksdagen har i dag små möjligheter att avgöra i vilken grad som arbetsmarknadspolitiska insatser harfått avsedda effekter – har påverkat tillståndet på arbetsmarknaden på det sätt och i den utsträckning som eftersträvats.

Regeringens bedömning av Arbetsförmedlingens resultat och verksamhet baseras vidare i låg grad på explicita specificeringar av de mål för området Arbetsmarknad som regeringen själv har formulerat. Regeringens ställningstaganden har därför inte endast ett svagt inslag av effektutvärderingar utan även av utvärderingar gällande i vilken grad som mål avseende förhållanden på arbetsmarknaden har blivit uppfyllda. Redovisningen i t.ex. budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1) domineras i stället av rena beskrivningar av förmedlingens verksamhet.

Förståelsen av regeringens bedömningar skulle öka om kriterier eller normer som ligger bakom bedömningen i budgetpropositionen av Arbetsförmedlingens verksamhet och resultat tydligt redovisas. Brister i styrningen av den arbetsmarknadspolitiska verksamheten kan antas försämra förutsättningarna för att den ska bedrivas effektivt.

UTANFÖRSKAPET BÖR DEFINIERAS TYDLIGARE

En av regeringens viktigaste målsättningar är att varaktigt öka sysselsättningen genom minskat utanförskap på arbetsmarknaden. Riksrevisionens granskning visar att begreppet utanförskap inte är preciserat. Inte heller har det nämnda målet brutits ned i delmål eller operationaliserats.

Avsaknaden av en klar definition av vad som utgör utanförskap kan medföra problem för politikens inriktning. Om ett uttryckligt mål är att minska utanförskapet samtidigt som målgruppen är oklar kan detta innebära svårigheter att rikta åtgärder mot de grupper där effekten förväntas bli störst.

En uppföljningsbar och mätbar definition av utanförskapet som uppfyller
de krav som enligt riksdagen bör ställas på en målvariabel skulle möjliggöra
en uppföljning av den förda politiken. Om utanförskapet även i fortsättningen lämnas otydligt definierat finns en risk att det inte går att följa upp olika reformers effekter på denna variabel, vilket betyder att

det inte heller går att bedöma deras effektivitet, dvs. relationen mellan effekter på utanförskapet och reformernas kostnader.

Enligt regeringen kan kvantitativa mål inom sysselsättningspolitiken ledapolitiken fel. Det övergripande målet för politiken bör inte kompletteras med kvantitativa mål för enskilda indikatorer, till exempel för sysselsättningsgrad och arbetslöshet (prop. 2009/10:1).

MÅL FÖR PROGRAMMEN BÖR BLI MER LÄTTOLKADE

De arbetsmarknadspolitiska programmen syftar till att stärka den enskildes möjligheter att få eller behålla ett arbete. Arbetsmarknadspolitiken ska också bidra till att människor så snabbt som möjligt kan gå från arbetslöshet till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Politiken ska vidare koncentreras på åtgärder som leder till permanenta anställningar i näringslivet.

Hur dessa syften ska tolkas är dock oklart. I flera granskningar har frågan uppstått om syftet med program ska tolkas som t.ex. enbart att öka arbetslösas chans att få heltidsanställningar eller om också visstidsanställningar och deltidsanställningar ska ingå. En fråga som också diskuterats är om syftet endast avser reguljära eller även subventionerade anställningar.

I praktiken kan det finnas andra syften än vad som framgått ovan. Det har framför allt uppenbarats i en granskning av det arbetsmarknadspolitiska programmet arbetspraktik.

Avsaknaden av en klar definition av vad som utgör mål för de arbetsmarknadspolitiska programmen kan medföra problem för politikens inriktning. Om målen är oklara kan detta innebära svårigheter att rikta åtgärder mot de arbetssökande för vilka de kan väntas få störst effekt. När regeringen är otydlig i sina målformuleringar så innebär det att arbetsmarknadspolitikens inriktning i mångt och mycket delegeras till enskilda arbetsförmedlare.

Otydlighet när det gäller vilka mål som olika arbetsmarknadspolitiska program avses påverka kan leda till att verksamheten styrs på ett mindre effektivt sätt och att resurser allokeras fel. Dessutom är väldefinierade mål nödvändiga för utvärderingar, oavsett om det rör sig om måluppfyllelseutvärderingar eller effektutvärderingar.

Ett näraliggande problem är att det i den nämnda budgetpropositionen ges relativt begränsad information om hur regeringen ser på de använda arbetsmarknadspolitiska medlens funktionssätt. Som utgångspunkt för analyser och olika slag av utvärderingar saknas en kategoriindelning av de arbetsmarknadspolitiska medlen (och därmed av de skilda verksamhetsformerna och programmen) baserad på vilka olika slag av observerade ”otillfredsställande förhållanden” eller identifierade ”marknadsmisslyckanden” de är avsedda att lindra eller korrigera för. En sådan indelning skulle till exempel kunna vara någon form av uppdaterad motsvarighet till den förr vanliga distinktionen mellan (i) matchningsunderlättande, (ii) utbudspåverkande och (iii) direkt respektive indirekt efterfrågepåverkande arbetsmarknadspolitik.

FÖRESKRIFTER KAN BLI TYDLIGARE

Det är viktigt att förordningar, föreskrifter etc. är tydligt utformade för att de ska kunna leda till avsedd styrning. Otydligheter kan leda till att programmens effekter försvagas, exempelvis svagare sysselsättningseffekter.

Det finns dock exempel i genomförda granskningar som visar på att så inte alltid är fallet. Ett exempel är förordningen (2007:414) om jobb- och utvecklingsgarantin. Det gäller bl.a. oklarheter om tid för arbetssökande i garantins fas 3 och vad sysselsättningen ska bestå i.

Ett annat exempel är förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga.

Förordningen betonar inte tillräckligt tydligt att lönebidrag är ett temporärt stöd, vilket kan bidra till onödigt långa bidragstider.

II. Stora skillnader i effekter

2000-talets arbetsmarknadspolitik har ännu inte utvärderats i någon större utsträckning. För betydande delar av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, t.ex. jobb- och utvecklingsgarantin, jobbgarantin för ungdomar och nystartsjobb, går det dessutom inte att beräkna sysselsättningseffekter eftersom de är av rättighetskaraktär. Alla som uppfyller villkoren har rätt att få del av dessa åtgärder varför det inte kan bildas en relevant jämförelsegrupp. Det bör också nämnas att regeringen genomfört andra insatser som förväntas påverka sysselsättningen positivt, men som inte behandlas här. Vad gäller t.ex. jobbskatteavdragets effekter visar Riksrevisionens beräkning att ungefär 88 000 personer förväntas gå från heltidsfrånvaro till åtminstone deltidsnärvaro, vilket ligger i linje med regeringens beräkningar. Det bör vidare beaktas att den djupa lågkonjunkturen kan ha påverkat sysselsättningseffekterna av de sysselsättningspolitiska åtgärderna. Där är dock våra kunskaper relativt begränsade.

Våra granskningar visar att det finns stora skillnader i effekter mellan olika sysselsättningspolitiska insatser. Stöd till start av näringsverksamhet förefaller ge betydligt bättre sysselsättningsutfall jämfört med andra program. Arbetspraktik verkar däremot ge motsatt effekt, dvs. sämre sysselsättningseffekter än andra program i form av reguljära tillsvidareanställningar på heltid. Regionala sänkningar av socialavgifter ger blygsamma sysselsättningseffekter och höga dödviktseffekter. Det innebär att den statsfinansiella kostnaden per skapat arbetstillfälle blir hög. Arbetsförmedlingens inre effektivitet (resursanvändning i relation till vad som produceras) är låg, vilket kan påverka matchningseffektiviteten negativt. Den stora satsningen på kompletterande aktörer visar inte hittills, enligt svenska utvärderingar, på positiva sysselsättningseffekter för deltagarna. Det finns å andra sidan internationella studier som visar på motsatsen. Skillnaden kan t.ex. bero på problem i samband med implementeringen av kompletterande aktörer i Sverige.

Riksrevisionens analys avser ett begränsat antal åtgärder. Det kan därför vara värdefullt att redovisa utvärderingar av några andra betydelsefulla åtgärder. Ett genomgående resultat från svenska mikrostudier (Se t.ex. Calmfors m.fl. (2002), Björklund m.fl. (2006), Nilsson (2006) och Forslund och Nordström Skans (2007). Se t.ex. Calmfors m.fl. (2002), Björklund m.fl. (2006), Nilsson (2006) och Forslund och Nordström Skans (2007).) är att det varit svårt att hitta mycket tydliga positiva effekter i form av förbättrad sysselsättningssituation för dem som deltagit i olika åtgärder. Det finns dock vissa systematiska mönster i resultaten som är av intresse. Ett sådant är att åtgärder som ger arbetslösa en möjlighet till arbete (vissa former av anställningsstöd) inom privat sektor uppvisar bättre resultat än offentliga sysselsättningsskapande program och öppen arbetslöshet. Ett annat är att yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning numera uppvisar positiva sysselsättningseffekter. Ett tredje är att det varit svårt att finna gynnsamma effekter av olika ungdomssatsningar. Liknande resultat har erhållits vid europeiska mikrostudier av arbetsmarknadspolitiska program.

Utvecklingen över tiden för antalet deltagare i olika arbetsmarknadspolitiska program visar emellertid att program som har störst positiva effekter på deltagares övergång från arbetslöshet till arbete har haft en blygsam volymutveckling. Det gäller framför allt stöd till start av näringsverksamhet och yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning. Även antalet deltagare i program med

anställningsstöd har minskat under senare år. Däremot har volymen av t.ex. arbetspraktik, som uppvisar sämre sysselsättningseffekter i form av reguljära tillsvidareanställningar på heltidän andra program, ökat kraftigt. Vidare har Arbetsförmedlingen tillförts stora personalresurser trots betydande effektivitetsproblem. Den stora satsningen på kompletterande aktörer visar inte hittills på positiva effekter, men orsakentill detta kan, som ovan nämnts, vara implementeringsproblem.

Skillnaderna vad gäller sysselsättningseffekter tyder på att det kan finnas en potential att få ut större effekter på sysselsättningen av arbetsmarknadspolitiken.

III. Implementeringen av politiska beslut kan bli bättre

Det är ett välkänt faktum att politiska beslut inte alltid omsätts på det vis som var avsett. Problem i genomförandeledet, implementeringsproblem, kan t.ex. medföra att utfallet inte blir det eftersträvade.

VIKTIGT MED RÄTT UTFORMADE KONTRAKT

Riksrevisionen har analyserat Arbetsförmedlingens upphandling av kompletterande aktörer de första två åren inom ramen för granskningen av jobb- och utvecklingsgarantin.

Det finns flera problem med Arbetsförmedlingens upphandlingsmodell och kontraktsutformning. Betalningsmodellen innehåller inte några incitament för den kompletterande aktören att öka insatserna för deltagaren eller att minimera tiden fram till anställning. När en deltagare får anställning ersätts den kompletterande aktören med samma belopp per deltagare oavsett hur lång tid det har tagit fram till anställningen, dock maximalt sex månader.Eftersom en relativt stor andel (närmare hälften i de senaste upphandlingarna) av ersättningen betalas ut under det första steget i betalningsmodellen finns snarare incitament för den kompletterande aktören att maximera tiden för varje deltagare fram till anställning. Till detta kommer att de sanktionsmöjligheter som följer av Arbetsförmedlingens avtal med kompletterande aktörer inte är tillräckligt starka för att skapa incitament att leverera en högkvalitativ tjänst.

INFORMATION ÄR VIKTIG I SAMBAND MED REFORMER

Det s.k. jobbskatteavdraget infördes 2007 och syftar till att öka incitamenten för arbete. För att reformen ska få önskat genomslag är det därför viktigt att de individer som förväntas förändra sitt beteende förstår hur reformen är tänkt att fungera. Om allmänheten inte förstår hur jobbskatteavdraget förändrar den disponibla inkomsten vid ett förändrat arbetsutbud, är det inte heller rimligt att förvänta sig ett maximalt genomslag av reformen. Ny forskning på området har visat att den information som ges vid implementeringen av olika typer av reformer kan spela en viktig roll för att påverka individers beteende. Vidare visar forskningen att individers beteende kan påverkas till en relativt låg kostnad med hjälp av förbättrad information. Riksrevisionen har därför undersökt allmänhetens kännedom om jobbskatteavdraget. Resultaten visar att allmänhetens kunskaper om detta är låga. Kännedomen är lägst i de grupper där jobbskatteavdraget kunde väntas ha störst inverkan på beteendet vad gäller arbetsutbud. Vidare pekar undersökningen på att 15 procent av dem som inte arbetar och inte heller känner till avdraget skulle vara mer benägna att arbeta om de hade känt till jobbskatteavdraget. Riksrevisionen bedömer att bristen på information av reformen riskerar att leda till att jobbskatteavdraget inte uppnår sin fulla potential.

SVÅRT ATT ANORDNA PRAKTIKPLATSER

Den kraftiga lågkonjunkturen har medfört satsningar på befintliga och nyaåtgärder. Regeringens proposition om Åtgärder för jobb- och omställning (prop. 2008/09:97) innehöll t.ex. en satsning på praktikplatser. Satsningen motsvarar 19 000 platser 2009, 26 000 platser 2010 och 8 000 platser 2011. I 2009 års ekonomiska vårproposition (prop. 2008/09:100) förstärktespraktikplatserna för 2009 till 21 600 platser. I budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1) utökades antal praktikplatser med ytterligare 4 000 för 2010. I samma proposition föreslogs en ny aktiveringsinsats inom statlig och kommunal verksamhet – Lyft. Regeringen beräknar att insatsen kommer att omfatta ca 40 000 platser under 2010. Samtidigt växer efterfrågan på platser i jobb- och utvecklingsgarantins fas 3.

Riksrevisionens (2009a) granskning av jobb- och utvecklingsgarantin visade att Arbetsförmedlingen har svårigheter att anordna praktikplatser och att anvisa deltagare till sysselsättning inom jobb- och utvecklingsgarantins fas 3. Cirka en tredjedel av de aktuella deltagarna i fas 3 saknade sysselsättning enligt Arbetsförmedlingens interna uppföljning. Problemen att hitta praktikplatser bestod enligt handläggarna som besvarade Riksrevisionens webbenkät till stor del av bristen på tid för arbetsgivarkontakter, trots att dessa är prioriterade inom Arbetsförmedlingen. Antalet deltagare har också varit fler än planerat enligt handläggarna. Dessa problem vid genomförandet har förstås försämrat programmets förutsättningar att uppfylla syftet om att långtidsarbetslösa så snabbt som möjligt ska få arbete.

Arbetsförmedlingens uppföljning av jobb- och utvecklingsgarantin visar att närmare 60 procent av deltagarna saknade någon form av aktivitet i fas 1 och 2 veckan före intervjutillfället. Finanspolitiska rådet (2009a och b) befarar att kan bli mycket svårt att verkligen få fram alla de praktikplatser som regeringen eftersträvar. Ett problem är också finna meningsfulla aktiviteter som ökar individernas jobbchanser utan att dessa aktiviteter tränger undan reguljär sysselsättning.

IV. Ytterligare iakttagelser

I det följande redovisas problem som kunnat noteras i granskningarna relaterade till utvärderingar och regeringens redovisning.

Utvärderingen av politiken kan förbättras

Det är viktigt att beslutsunderlagen för arbetsmarknadspolitiken är genomarbetade. De ska i möjligaste mån visa på eventuella effekter av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Utvärderingar och uppföljningar utgör därför viktiga underlag för att styra, förändra och prioritera verksamheter. Riksrevisionen har dock i flera granskningar pekat på brister i regeringens hantering av utvärderingar inom det arbetsmarknadspolitiska området.

ÖKA ANTALET EFFEKTUTVÄRDERINGAR

Trots att arbetsmarknadsområdet i jämförelse med andra politikområden är relativt väl försett med utvärderingar är det en brist att centrala delar av politikområdet inte är utvärderat, eller att de utvärderingar som finns bygger på föråldrad data. Bristen gäller framför allt studier som har direkt anknytning till de val- och avvägningsproblem som Arbetsförmedlingen har att hantera. Det kan få konsekvenser för regeringens möjligheter att styra och bedöma Arbetsförmedlingens verksamhet.

Denna brist på effektutvärderingar gäller även väsentliga inslag i programverksamheten. Viktiga åtgärder, som t.ex. stöd till start av näringsverksamhet, arbetspraktik, jobb- och utvecklingsgarantin, nystartsjobb, förändringar av socialavgifterna, svenskundervisning för invandare (sfi), lönebidrag och stödet skyddat arbete hos Samhall AB, har vid Riksrevisionens granskningar inte visat sig varit föremål för

effektutvärderingar som har initierats av regeringen. Dessa åtgärder har i många fall inte heller utvärderats av andra organ och i de relativt få fall där detta skett är resultaten i dag till stora delar föråldrade.

Den andra bristen är att det finns lite som tyder på att de resultat som ändock finns har beaktats i beslutsunderlagen för de arbetsmarknadspolitiska aktiviteterna.

En tredje brist är att det inte finns något som tyder på att uppföljningar/utvärderingar finns med i planeringsstadiet för de arbetsmarknadspolitiska aktiviteterna. Det förefaller således saknas en systematik för uppföljning och utvärdering. Med systematiska utvärderingar avses att utvärderingarna ska vara en integrerad del i planering och införande av arbetsmarknadspolitiska aktiviteter.

Samtidigt har riksdagens och regeringens krav på evidens höjts betydligt. Detta tar sig bl.a. uttryck i budgetpropositionen för 2010 där regeringen anger att det är viktigt att veta vilka åtgärder som kan antas lösa problemen på bästa sätt. Därtill behövs information om huruvida de åtgärder som genomförts är framgångsrika eller om politikens inriktning måste förstärkas eller läggas om. Denna högre ambitionsnivå ställer nya och ökade krav på underlagen.

I många fall saknas evidens för om de genomförda förändringarna av politiken har förutsättningar att ge positiva effekter.

Ett exempel är den stora satsning på arbetspraktik som regeringen inledde under 2009. Riksrevisionens sammanställning av tidigare nationella och internationella studier visar att olika praktikåtgärder uppvisar små positiva, små negativa eller icke signifikanta sysselsättningseffekter jämfört med andra alternativ. Riksrevisionens egen utvärdering av arbetspraktik visar att åtgärden har negativa sysselsättningseffekter i form av reguljära tillsvidareanställningar på heltid jämfört med andra program.

Ett annat exempel, som går i motsatt riktning, är att volymen av stöd till start av näringsverksamhet har dragits ned kraftigt under senare år. Något motiv till denna neddragning har inte redovisats och inte heller några empiriska studier som tyder på svaga sysselsättningseffekter. Tvärtom visar Riksrevisionens granskning och andra studier på mycket positiva sysselsättningseffekter.

Ett tredje exempel är att regeringens proposition (prop. 2006/07:84) om nedsatta socialavgifter för ungdomar inte innehöll några antaganden om vilka effekter, till exempel sysselsättnings- och undanträngningseffekter, nedsättningen skulle kunna få.

UNDERLAGEN KAN BLI BÄTTRE

Riksrevisionen har granskat hur arbetsmarknadspolitiken förbereds. Granskningen avsåg om regeringen redovisade beräkningar om bl.a. konkurrensneutralitet, undanträngning, inlåsningseffekter och träffsäkerhet i samband med införandet av sex nya åtgärder. Genomgången visade att sådana faktorer endast i enstaka fall hade beaktats av regeringen vid beslut om införande av de granskade åtgärderna. I en senare granskning av styrningen inom arbetsmarknadspolitiken bekräftas i huvudsak dessa resultat.

RÄTTIGHETSBASERAT – ETT UTVÄRDERINGSPROBLEM

Under senare år har det skett relativt stora förändringar av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Flera insatser har avskaffats och nya har tillkommit. Syftet har varit att satsa på program för dem som står längst från arbetsmarknaden och på program som visat sig mest effektiva (prop. 2006/07:1). Ett antal av de nya åtgärderna, jobb- och utvecklingsgarantin, jobbgarantin för ungdomar och nystartsjobb, är av rättighetskaraktär, dvs.uppfylls villkoren har man rätt att delta i åtgärden och det finns egentligen ingen budgetrestriktion. Detta till skillnad mot övriga program där det krävs en anvisning från Arbetsförmedlingen för att delta och det finns ett begränsat antal

platser.

Åtgärder av rättighetskaraktär utgör en stor del av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna (exklusive åtgärder för funktionshindrade med nedsatt arbetsförmåga). I april 2010 deltog drygt 156 000 personer i sådana åtgärder, vilket motsvarar ca 70 procent av den totala deltagarvolymen.

Ur utvärderingssynpunkt innebär, som nämnts tidigare, det här slaget av åtgärder stora problem eftersom det är svårt för att inte säga omöjligt att skapa ett kontrafaktiskt scenario – visande arbetsmarknadsutfallet för deltagare om de inte hade deltagit.

Det innebär inte att Riksrevisionen gör någon bedömning av programmens effekter, utan bara konstaterar att det för betydande delar av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna inte går att beräkna sysselsättningseffekter.

REGERINGEN BÖR UNDERLÄTTA UTVÄRDERINGAR

Riksrevisionen är medveten om de metodologiska problem som föreligger vid utvärderingar av arbetsmarknadspolitiska aktiviteter, svårigheter som kan utgöra en orsak till att underlaget för förändringar av det arbetsmarknadspolitiska regelverket är svagt. Trots stora framsteg vad gäller metoder för att utvärdera icke-experimentella program finns det goda skäl att i ökad utsträckning använda kontrollerade (randomiserade) experiment som underlag för beslut om introduktion av arbetsmarknadspolitiska aktiviteter eller förändringar av sådana. Vid ett väl upplagt sådant experiment ger den genomsnittliga skillnaden mellan utfall för individer i en försöksgrupp av programdeltagare och för dem i en kontrollgrupp av icke-deltagare en tillförlitlig skattning av det prövade programmets genomsnittliga effekt för dem som får del av det.

Försöksverksamheter av det här slaget har dock endast använts i ett fåtal fall och inte på ett systematiskt sätt och inte heller legat till grund för införande av storskaliga arbetsmarknadspolitiska aktiviteter som t.ex. jobb och utvecklingsgarantin och nystartsjobb.

Experiment av den här typen är relativt vanliga inom arbetsmarknadspolitiken i t.ex. USA, där det också förekommer skrivningar i lagtext med krav på utvärderingar och hur sådana verksamheter ska utformas. I t.ex. Holland finns upparbetade system för hur utvärderingar integreras i hela policyarbetet. Av omsorg om en effektiv resursanvändning inom arbetsmarknadspolitiken finns det anledning att överväga om det finns skäl att följa USA:s och Hollands exempel i mycket större utsträckning än hittills i detta avseende. Det är särskilt viktigt när program av rättighetskaraktär införs.

Redovisningen kan förbättras

Arbetsmarknadspolitiken kan få effekter i många avseenden på arbetsmarknaden som t.ex. på matchningseffektivitet, produktivitet, konkurrens om tillgängliga arbeten, arbetskraftens fördelning mellan sektorer, arbetslösas välfärdsnivå och lönebildningen. Den kan också ha en negativ effekt i form av undanträngning av reguljära arbetstillfällen. Effekterna är emellertid i mångt och mycket osäkra och svåra att kvantifiera. Det är därför viktigt att regeringen redovisar vilka antaganden som ligger till grund för bedömningen av arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet.

En genomgång av budgetpropositionerna för 2007 och 2008 samt 2007 års ekonomiska vårproposition visar emellertid att regeringens redovisning av antaganden om arbetsmarknadspolitikens effekter är ytterst knapphändig. Det går inte att utläsa vad regeringens antaganden om arbetsmarknadspolitikens effekter grundar sig på. Det finns vidare ingen redovisad dokumentation av de metoder och modeller som används i framskrivningarna, vare sig av teknisk eller mer övergripande natur. Genomgången visar vidare att antaganden om arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet

inte redovisas i samband med att arbetsmarknadspolitiska aktiviteter införs eller avskaffas. Det går således inte att utvärdera regeringens bedömning av förväntade effekter av en omläggning av arbetsmarknadspolitiken. En uppföljning av senare års ekonomiska propositioner visar att problemen fortfarande är likartade.

Även inom andra områden är redovisningen mindre tydlig. Riksrevisionens granskning av regeringens redovisning av utanförskap och sysselsättningspolitik visar att redogörelsen för utanförskapet i flera avseenden är otydlig. Exempelvis är regeringens indikator på utanförskapet inte lämpad att bedöma effektiviteten i sysselsättningspolitiken. Det är till exempel möjligt att hamna i en situation där utanförskapet ökar samtidigt som sysselsättningen ökar. Ett minskat utanförskap behöver inte heller innebära att den långvariga frånvaron från arbete har minskat. “

4 Sambandsforskningsverksamheter.

40 Systemvetenskap. Infostruktur. 41- 49.

5 Naturforskning. Matematikverksamheter.

50 Allmänt om naturforskning.
Naturkunskap

51 Matematik

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Matematik

Matematiken har en flertusenårig historia med bidrag från många kulturer. Den utvecklas såväl ur praktiska behov som ur människans nyfikenhet och lust att utforska matematiken som sådan. Matematisk verksamhet är till sin art en kreativ, reflekterande och problemlösande aktivitet som är nära kopplad till den samhälleliga, sociala och tekniska utvecklingen. Kunskaper i matematik ger människor förutsättningar att fatta välgrundade beslut i vardagslivets många valsituationer och ökar möjligheterna att delta i samhällets beslutsprocesser.

Syfte

Undervisningen i ämnet matematik ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om matematik och matematikens användning i vardagen och inom olika ämnesområden. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar intresse för matematik och tilltro till sin förmåga att använda matematik i olika sammanhang. Den ska också ge eleverna möjlighet att uppleva estetiska värden i möten med matematiska mönster, former och samband.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper för att kunna formulera och lösa problem samt reflektera över och värdera valda strategier, metoder, modeller och resultat. Eleverna ska även ges förutsättningar att utveckla kunskaper för att kunna tolka vardagliga och matematiska situationer samt beskriva och formulera dessa med hjälp av matematikens uttrycksformer.

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla förtrogenhet med grundläggande matematiska begrepp och metoder och deras användbarhet. Vidare ska eleverna genom undervisningen

ges möjligheter att utveckla kunskaper i att använda digital teknik för att kunna undersöka problemställningar, göra beräkningar och för att presentera och tolka data.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förmågan att argumentera logiskt och föra matematiska resonemang. Eleverna ska genom undervisningen också ges möjlighet att utveckla en förtrogenhet med matematikens uttrycksformer och hur dessa kan användas för att kommunicera om matematik i vardagliga och matematiska sammanhang.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska sammanhang där viktiga begrepp och metoder i matematiken har utvecklats. Genom undervisningen ska eleverna även ges möjligheter att reflektera över matematikens betydelse, användning och begränsning i vardagslivet, i andra skolämnen och under historiska skeenden och därigenom kunna se matematikens sammanhang och relevans.

Genom undervisningen i ämnet matematik ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- formulera och lösa problem med hjälp av matematik samt värdera valda strate-gier och metoder,
- använda och analysera matematiska begrepp och samband mellan begrepp,
- välja och använda lämpliga matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter,- föra och följa matematiska resonemang, och
- använda matematikens uttrycksformer för att samtala om, argumentera och redogöra för frågeställningar, beräkningar och slutsatser.

Centralt innehåll
I årskurs 1–3

Taluppfattning och tals användning

- Naturliga tal och deras egenskaper samt hur talen kan delas upp och hur de kan användas för att ange antal och ordning.
- Hur positionssystemet kan användas för att beskriva naturliga tal. - Symboler för tal och symbolernas utveckling i några olika kulturer genom historien.
- Del av helhet och del av antal. Hur delarna kan benämnas och uttryckas som enkla bråk samt hur enkla bråk förhåller sig till naturliga tal.
- Naturliga tal och enkla tal i bråkform och deras användning i vardagliga situationer.
- De fyra räknesättens egenskaper och samband samt användning i olika situationer.
- Centrala metoder för beräkningar med naturliga tal, vid huvudräkning och överslagsräkning och vid beräkningar med skriftliga metoder och miniräknare. Metodernas användning i olika situationer.
- Rimlighetsbedömning vid enkla beräkningar och uppskattningar.

Algebra

- Matematiska likheter och likhetstecknets betydelse.
- Hur enkla mönster i talföljder och enkla geometriska mönster kan konstrueras, beskrivas och uttryckas.

Geometri

- Grundläggande geometriska objekt, däribland punkter, linjer, sträckor, fyrhörningar, trianglar, cirklar, klot, koner, cylindrar och rätblock samt deras inbördes relationer. Grundläggande geometriska egenskaper hos dessa objekt.
- Konstruktion av geometriska objekt. Skala vid enkel förstoring och förminskning.
- Vanliga lägesord för att beskriva föremåls och objekts läge i rummet.

- Symmetri, till exempel i bilder och i naturen, och hur symmetri kan konstrueras.
- Jämförelser och uppskattningar av matematiska storheter. Mätning av längd, massa, volym och tid med vanliga nutida och äldre måttenheter.

Sannolikhet och statistik
- Slumpmässiga händelser i experiment och spel.
- Enkla tabeller och diagram och hur de kan användas för att sortera data och beskriva resultat från enkla undersökningar.

Samband och förändringar
- Olika proportionella samband, däribland dubbelt och hälften.

Problemlösning
- Strategier för matematisk problemlösning i enkla situationer.
- Matematisk formulering av frågeställningar utifrån enkla vardagliga situationer.

I årskurs 4–6

Taluppfattning och tals användning
- Rationella tal och deras egenskaper.
- Positionssystemet för tal i decimalform. Det binära talsystemet och talsystem som använts i några kulturer genom historien, till exempel den babyloniska.
- Tal i bråk- och decimalform och deras användning i vardagliga situationer.
- Tal i procentform och deras samband med tal i bråk- och decimalform.
- Centrala metoder för beräkningar med naturliga tal och enkla tal i decimalform vid överslagsräkning, huvudräkning samt vid beräkningar med skriftliga metoder och miniräknare. Metodernas användning i olika situationer.
- Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar i vardagliga situationer.

Algebra
- Obekanta tal och deras egenskaper samt situationer där det finns behov av att beteckna ett obekant tal med en symbol.
- Enkla algebraiska uttryck och ekvationer i situationer som är relevanta för eleven.
- Metoder för enkel ekvationslösning.
- Hur mönster i talföljder och geometriska mönster kan konstrueras, beskrivas och uttryckas.

Geometri
- Grundläggande geometriska objekt däribland polygoner, cirklar, klot, koner, cylindrar, pyramider och rätblock samt deras inbördes relationer. Grundläggande geometriska egenskaper hos dessa objekt.
- Konstruktion av geometriska objekt. Skala och dess användning i vardagliga situationer.
- Symmetri i vardagen, i konsten och i naturen samt hur symmetri kan konstrueras.
- Metoder för hur omkrets och area hos olika tvådimensionella geometriska figurer kan bestämmas och uppskattas.
- Jämförelse, uppskattning och mätning av längd, area, volym, massa, tid och vinkel med vanliga måttenheter. Mätningar med användning av nutida och äldre metoder.

Sannolikhet och statistik
- Sannolikhet, chans och risk grundat på observationer, experiment

eller statistiskt material från vardagliga situationer. Jämförelser av sannolikheten vid olika slumpmässiga försök.
- Enkel kombinatorik i konkreta situationer.
- Tabeller och diagram för att beskriva resultat från undersökningar.
- Tolkning av data i tabeller och diagram.
- Lägesmåtten medelvärde, typvärde och median samt hur de kan användas i statistiska undersökningar.

Samband och förändring
- Proportionalitet och procent samt deras samband.
- Grafer för att uttrycka olika typer av proportionella samband vid enkla undersökningar.
- Koordinatsystem och strategier för gradering av koordinataxlar.

Problemlösning
- Strategier för matematisk problemlösning i vardagliga situationer.
- Matematisk formulering av frågeställningar utifrån vardagliga situationer.

I årskurs 7–9

Taluppfattning och tals användning
- Reella tal och deras egenskaper samt deras användning i vardagliga och matematiska situationer.
- Talsystemets utveckling från naturliga tal till reella tal. Metoder för beräkningar som använts i olika historiska och kulturella sammanhang.
- Potensform för att uttrycka små och stora tal samt användning av prefix.
- Centrala metoder för beräkningar med tal i bråk- och decimalform vid överslagsräkning, huvudräkning samt vid beräkningar med skriftliga metoder och digital teknik. Metodernas användning i olika situationer.
- Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar i vardagliga och matematiska situationer och inom andra ämnesområden.

Algebra
- Innebörden av variabelbegreppet och dess användning i algebraiska uttryck, formler och ekvationer.
- Algebraiska uttryck, formler och ekvationer i situationer som är relevanta för eleven.
- Metoder för ekvationslösning.

Geometri
- Geometriska objekt och deras inbördes relationer. Geometriska egenskaper hos dessa objekt.
- Avbildning och konstruktion av geometriska objekt. Skala vid förminskning och förstoring av två- och tredimensionella objekt.
- Likformighet och symmetri i planet.
- Metoder för beräkning av area, omkrets och volym hos geometriska objekt, samt enhetsbyten i samband med detta.
- Geometriska satser och formler och behovet av argumentation för deras giltighet.

Sannolikhet och statistik
- Likformig sannolikhet och metoder för att beräkna sannolikheten i vardagliga situationer.
- Hur kombinatoriska principer kan användas i enkla vardagliga och matematiska problem.
- Tabeller, diagram och grafer samt hur de kan tolkas och användas för att beskriva resultat av egna och andras undersökningar, till exempel med hjälp av digitala verktyg. Hur lägesmått och

spridningsmått kan användas för bedömning av resultat vid statistiska undersökningar.
- Bedömningar av risker och chanser utifrån statistiskt material.

Samband och förändring
- Procent för att uttrycka förändring och förändringsfaktor samt beräkningar med procent i vardagliga situationer och i situationer inom olika ämnesområden.
- Funktioner och räta linjens ekvation. Hur funktioner kan användas för att undersöka förändring, förändringstakt och andra samband.

Problemlösning
- Strategier för problemlösning i vardagliga situationer och inom olika ämnesområden samt värdering av valda strategier och metoder.
- Matematisk formulering av frågeställningar utifrån vardagliga situationer och olika ämnesområden.
- Enkla matematiska modeller och hur de kan användas i olika situationer.

52 Astronomi, rymdforskning

53 Fysik o d

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Fysik

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i fysik har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så skilda områden som energiförsörjning, medicinsk behandling och meteorologi. Med kunskaper om energi och materia får människor redskap för att kunna bidra till en hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i ämnet fysik ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om fysikaliska sammanhang och nyfikenhet på och intresse för att undersöka omvärlden. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att ställa frågor om fysikaliska företeelser och sammanhang utifrån egna upplevelser och aktuella händelser. Vidare ska undervisningen ge eleverna förutsättningar att söka svar på frågor med hjälp av både systematiska undersökningar och olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar ett kritiskt tänkande kring sina egna resultat, andras argument och olika informationskällor. Genom undervisningen ska eleverna också utveckla förståelse för att påståenden kan prövas och värderas med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder.

Undervisningen ska ge eleverna möjligheter att använda och utveckla kunskaper och redskap för att formulera egna och granska andras argument i sammanhang där kunskaper i fysik har betydelse. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att hantera praktiska, etiska och estetiska valsituationer som rör energi, teknik, miljö och samhälle.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förtrogenhet med fysikens begrepp, modeller och teorier samt förståelse för hur de

formas i samspel med erfarenheter från undersökningar av omvärlden. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förmågan att samtala om, tolka och framställa texter och olika estetiska uttryck med naturvetenskapligt innehåll.

Undervisningen ska skapa förutsättningar för eleverna att kunna skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att skildra omvärlden. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla perspektiv på utvecklingen av naturvetenskapens världsbild och ges inblick i hur naturvetenskapen och kulturen ömsesidigt påverkar varandra.

Genom undervisningen i ämnet fysik ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att
- använda kunskaper i fysik för att granska information,
- kommunicera och ta ställning i frågor som rör energi, teknik, miljö och samhälle,
- genomföra systematiska undersökningar i fysik, och
använda fysikens begrepp, modeller och teorier för att beskriva och förklara fysikaliska samband i naturen och samhället.

Centralt innehåll

Undervisningen i de naturorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3

Året runt i naturen
- Jordens, solens och månens rörelser i förhållande till varandra.
- Månens olika faser. Stjärnbilder och stjärnhimlens utseende vid olika tider på året.
- Årstidsväxlingar i naturen och hur man känner igen årstider. Djurs och växters livscykler och anpassningar till olika årstider.
- Djur och växter i närmiljön och hur de kan sorteras, grupperas och artbestämmas samt namn på några vanligt förekommande arter.
- Enkla näringskedjor som beskriver samband mellan organismer i ekosystem.

Kropp och hälsa
- Betydelsen av mat, sömn, hygien, motion och sociala relationer för att må bra.
- Människans kroppsdelar, deras namn och funktion.
- Människans upplevelser av ljus, ljud, temperatur, smak och doft med hjälp av olika sinnen.

Kraft och rörelse
- Tyngdkraft och friktion som kan observeras vid lek och rörelse, till exempel i gungor och rutschbanor.
- Balans, tyngdpunkt och jämvikt som kan observeras i lek och rörelse, till exempel vid balansgång och på gungbrädor.

Material och ämnen i vår omgivning
- Materials egenskaper och hur material och föremål kan sorteras efter egenskaperna utseende, magnetism, ledningsförmåga och om de flyter eller sjunker i vatten.
- Människors användning och utveckling av olika material genom historien. Vilka material olika vardagliga föremål är tillverkade av och hur de kan källsorteras.
- Vattnets olika former fast, flytande och gas. Övergångar mellan formerna: avdunstning, kokning, kondensering, smältning och stelning.
- Luftens grundläggande egenskaper och hur de kan observeras.
- Enkla lösningar och blandningar och hur man kan dela upp dem i deras olika beståndsdelar, till exempel genom avdunstning och

filtrering.

Berättelser om natur och naturvetenskap
- Skönlitteratur, myter och konst som handlar om naturen och människan.
- Berättelser om äldre tiders naturvetenskap och om olika kulturers strävan att förstå och förklara fenomen i naturen.

Metoder och arbetssätt
- Enkla fältstudier och observationer i närmiljön.
- Enkla naturvetenskapliga undersökningar.
- Dokumentation av naturvetenskapliga undersökningar med text, bild och andra uttrycksformer.

Undervisningen i fysik ska behandla följande centrala innehåll
I årskurs 4–6

Fysiken i naturen och samhället
- Energins oförstörbarhet och flöde, olika typer av energikällor och deras påverkan på miljön samt energianvändningen i samhället.
- Enkla väderfenomen och deras orsaker, till exempel hur vindar uppstår. Hur väder kan observeras med hjälp av mätningar över tid.

Fysiken och vardagslivet
- Energiflöden mellan föremål som har olika temperatur. Hur man kan påverka energiflödet, till exempel med hjälp av kläder, termos och husisolering.
- Elektriska kretsar med batterier och hur de kan kopplas samt hur de kan användas i vardaglig elektrisk utrustning, till exempel i ficklampor.
- Magneters egenskaper och användning i hemmet och samhället.
- Krafter och rörelser i vardagssituationer och hur de upplevs och kan beskrivas, till exempel vid cykling.
- Hur ljud uppstår, breder ut sig och uppfattas av örat.
- Ljusets utbredning från vanliga ljuskällor och hur detta kan förklara ljusområdens och skuggors form och storlek samt hur ljus uppfattas av ögat.

Fysiken och världsbilden
- Några historiska och nutida upptäckter inom fysikområdet och deras betydelse för människans levnadsvillkor och syn på världen.
- Olika kulturers beskrivningar och förklaringar av naturen i skönlitteratur, myter och konst och äldre tiders naturvetenskap.
- Solsystemets himlakroppar och deras rörelser i förhållande till varandra. Hur dag, natt, månader, år och årstider kan förklaras.
- Människan i rymden och användningen av satelliter.
- Tidmätning på olika sätt, från solur till atomur.

Fysikens metoder och arbetssätt
- Enkla systematiska undersökningar. Planering, utförande och utvärdering.
- Mätningar och mätinstrument, till exempel klockor, måttband och vågar och hur de används i undersökningar.
- Dokumentation av enkla undersökningar med tabeller, bilder och enkla skriftliga rapporter.
- Tolkning och granskning av information med koppling till fysik, till exempel i faktatexter och tidningsartiklar.

I årskurs 7–9
Fysiken i naturen och samhället
- Energins flöde från solen genom naturen och samhället. Några sätt att lagra energi. Olika energislags energikvalitet samt deras för- och

nackdelar för miljön.
- Elproduktion, eldistribution och elanvändning i samhället.
- Försörjning och användning av energi historiskt och i nutid samt tänkbara möjligheter och begränsningar i framtiden.
- Väderfenomen och deras orsaker. Hur fysikaliska begrepp används inom meteorologin och kommuniceras i väderprognoser.
- Fysikaliska modeller för att beskriva och förklara jordens strålningsbalans, växthuseffekten och klimatförändringar.
- Fysikaliska modeller för att beskriva och förklara uppkomsten av partikelstrålning och elektromagnetisk strålning samt strålningens påverkan på levande organismer. Hur olika typer av strålning kan användas i modern teknik, till exempel inom sjukvård och informationsteknik.
- Partikelmodell för att beskriva och förklara fasers egenskaper och fasövergångar, tryck, volym, densitet och temperatur. Hur partiklarnas rörelser kan förklara materiens spridning i naturen.
- Aktuella samhällsfrågor som rör fysik.

Fysiken och vardagslivet
- Krafter, rörelser och rörelseförändringar i vardagliga situationer och hur kunskaper om detta kan användas, till exempel i frågor om trafiksäkerhet.
- Hävarmar och utväxling i verktyg och redskap, till exempel i saxar, spett, block och taljor.
- Hur ljud uppstår, breder ut sig och kan registreras på olika sätt. - Ljudets egenskaper och ljudmiljöns påverkan på hälsan.
- Ljusets utbredning, reflektion och brytning i vardagliga sammanhang. Förklaringsmodeller för hur ögat uppfattar färg.
- Sambanden mellan spänning, ström, resistans och effekt i elektriska kretsar och hur de används i vardagliga sammanhang.
- Sambandet mellan elektricitet och magnetism och hur detta kan utnyttjas i vardaglig elektrisk utrustning.

Fysiken och världsbilden
- Historiska och nutida upptäckter inom fysikområdet och hur de har formats av och format världsbilder. Upptäckternas betydelse för teknik, miljö, samhälle och människors levnadsvillkor.
- Aktuella forskningsområden inom fysik, till exempel elementarpartikelfysik och nanoteknik.
- Naturvetenskapliga teorier om universums uppkomst i jämförelse med andra beskrivningar.
- Universums utveckling och atomslagens uppkomst genom stjärnornas utveckling.
- Universums uppbyggnad med himlakroppar, solsystem och galaxer samt rörelser hos och avstånd mellan dessa.
- De fysikaliska modellernas och teoriernas användbarhet, begränsningar, giltighet och föränderlighet.

Fysikens metoder och arbetssätt
- Systematiska undersökningar. Formulering av enkla frågeställningar, planering, utförande och utvärdering.
- Mätningar och mätinstrument och hur de kan kombineras för att mäta storheter, till exempel fart, tryck och effekt.
- Sambandet mellan fysikaliska undersökningar och utvecklingen av begrepp, modeller och teorier.
- Dokumentation av undersökningar med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.
- Källkritisk granskning av information och argument som eleven möter i källor och samhällsdiskussioner med koppling till fysik.

54 Kemi o d

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Kemi

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i kemi har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så skilda områden som hälsa, resurshushållning, materialutveckling och miljöteknik. Med kunskaper om materiens uppbyggnad och oförstörbarhet får människor redskap för att kunna bidra till en hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i ämnet kemi ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om kemiska sammanhang och nyfikenhet på och intresse för att undersöka omvärlden. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att ställa frågor om kemiska processer och materiens egenskaper och uppbyggnad utifrån egna upplevelser och aktuella händelser. Vidare ska undervisningen ge eleverna förutsättningar att söka svar på frågor med hjälp av både systematiska undersökningar och olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar ett kritiskt tänkande kring sina egna resultat, andras argument och olika informationskällor. Genom undervisningen ska eleverna också utveckla förståelse för att påståenden kan prövas och värderas med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder.

Undervisningen ska ge eleverna möjligheter att använda och utveckla kunskaper och redskap för att formulera egna och granska andras argument i sammanhang där kunskaper i kemi har betydelse. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att hantera praktiska, etiska och estetiska valsituationer som rör energi, miljö, hälsa och samhälle.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förtrogenhet med kemins begrepp, modeller och teorier samt förståelse för hur

dessa formas i samspel med erfarenheter från undersökningar av omvärlden. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förmågan att samtala om, tolka och framställa texter och olika estetiska uttryck med naturvetenskapligt innehåll.

Undervisningen ska skapa förutsättningar för eleverna att kunna skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att skildra omvärlden. Genom undervisningen ska eleverna även ges möjlighet att utveckla perspektiv på utvecklingen av naturvetenskapens världsbild och ges inblick i hur naturvetenskapen och kulturen ömsesidigt har påverkat varandra.

Genom undervisningen i ämnet kemi ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- använda kunskaper i kemi för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör energi, miljö, hälsa och samhälle,
- genomföra systematiska undersökningar i kemi, och
- använda kemins begrepp, modeller och teorier för att beskriva och förklara kemiska samband i samhället, naturen och inuti människan.

Centralt innehåll

Undervisningen i de naturorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3

Året runt i naturen

- Jordens, solens och månens rörelser i förhållande till varandra.
- Månens olika faser. Stjärnbilder och stjärnhimlens utseende vid olika tider på året.
- Årstidsväxlingar i naturen och hur man känner igen årstider. Djurs och växters livscykler och anpassningar till olika årstider.
- Djur och växter i närmiljön och hur de kan sorteras, grupperas och artbestämmas samt namn på några vanligt förekommande arter.
- Enkla näringskedjor som beskriver samband mellan organismer i ekosystem.

Kropp och hälsa

- Betydelsen av mat, sömn, hygien, motion och sociala relationer för att må bra.
- Människans kroppsdelar, deras namn och funktion.
- Människans upplevelser av ljus, ljud, temperatur, smak och doft med hjälp av olika sinnen.

Kraft och rörelse

- Tyngdkraft och friktion som kan observeras vid lek och rörelse, till exempel i gungor och rutschbanor.
- Balans, tyngdpunkt och jämvikt som kan observeras i lek och rörelse, till exempel vid balansgång och på gungbrädor.

Material och ämnen i vår omgivning

- Materials egenskaper och hur material och föremål kan sorteras efter egenskaperna utseende, magnetism, ledningsförmåga och om de flyter eller sjunker i vatten.
- Människors användning och utveckling av olika material genom historien. Vilka material olika vardagliga föremål är tillverkade av och hur de kan källsorteras.
- Vattnets olika former fast, flytande och gas. Övergångar mellan formerna: avdunstning, kokning, kondensering, smältning och stelning.
- Luftens grundläggande egenskaper och hur de kan observeras. Enkla lösningar och blandningar och hur man kan dela upp dem i deras olika beståndsdelar, till exempel genom avdunstning och filtrering.

Berättelser om natur och naturvetenskap
- Skönlitteratur, myter och konst som handlar om naturen och människan.
- Berättelser om äldre tiders naturvetenskap och om olika kulturers strävan att förstå och förklara fenomen i naturen.

Metoder och arbetssätt
- Enkla fältstudier och observationer i närmiljön.
- Enkla naturvetenskapliga undersökningar.
- Dokumentation av naturvetenskapliga undersökningar med text, bild och andra uttrycksformer.

Undervisningen i kemi ska behandla följande centrala innehåll
I årskurs 4–6

Kemin i naturen
- Enkel partikelmodell för att beskriva och förklara materiens uppbyggnad, kretslopp och oförstörbarhet. Partiklars rörelser som förklaring till övergångar mellan fast form, flytande form och gasform.
- Indelningen av ämnen och material utifrån egenskaperna utseende, ledningsförmåga, löslighet, brännbarhet, surt eller basiskt.
- Vattnets egenskaper och kretslopp.
- Luftens egenskaper och sammansättning.
- Fotosyntes, förbränning och några andra grundläggande kemiska reaktioner.

Kemin i vardagen och samhället
- Materiens kretslopp genom råvarors förädling till produkter, hur de blir avfall som hanteras och sedan återgår till naturen.
- Matens innehåll och näringsämnenas betydelse för hälsan. Historiska och nutida metoder för att förlänga matens hållbarhet.
- Vanliga kemikalier i hemmet och samhället. Deras användning och påverkan på hälsan och miljön samt hur de är märkta och bör hanteras.
- Fossila och förnybara bränslen. Deras betydelse för energianvändning och påverkan på klimatet.

Kemin och världsbilden
- Några historiska och nutida upptäckter inom kemiområdet och deras betydelse för människans levnadsvillkor och syn på världen.
- Äldre tiders beskrivningar av materiens uppbyggnad. Kemins förändring från magi och mystik till modern vetenskap.
- Olika kulturers beskrivningar och förklaringar av naturen i skönlitteratur, myter och konst och äldre tiders naturvetenskap.

Kemins metoder och arbetssätt
- Enkla systematiska undersökningar. Planering, utförande och utvärdering.
- Några metoder för att dela upp lösningar och blandningar i deras olika beståndsdelar.
- Dokumentation av enkla undersökningar med tabeller, bilder och enkla skriftliga rapporter.
- Tolkning och granskning av information med koppling till kemi, till exempel i faktatexter och tidningsartiklar.

I årskurs 7–9
Kemin i naturen
- Partikelmodell för att beskriva och förklara materiens uppbyggnad, kretslopp och oförstörbarhet. Atomer, elektroner och kärnpartiklar.
- Kemiska föreningar och hur atomer sätts samman till molekyl- och jonföreningar genom kemiska reaktioner.
- Partikelmodell för att beskriva och förklara fasers egenskaper, fasövergångar och spridningsprocesser för materia i luft, vatten och

mark.
- Vatten som lösningsmedel och transportör av ämnen, till exempel i mark, växter och människokroppen. Lösningar, fällningar, syror och baser samt pH-värde.
- Några kemiska processer i mark, luft och vatten ur miljö- och hälsosynpunkt.
- Kolatomens egenskaper och funktion som byggsten i alla levande organismer. Kolatomens kretslopp.
- Fotosyntes och förbränning samt energiomvandlingar i dessa reaktioner.

Kemin i vardagen och samhället
- Människans användning av energi- och naturresurser lokalt och globalt samt vad det innebär för en hållbar utveckling.
- Kemiska processer vid framställning och återvinning av metaller, papper och plaster. Livscykelanalys av några vanliga produkter.
- Olika faktorer som gör att material, till exempel järn och plast, bryts ner och hur nedbrytning kan förhindras.
- Processer för att rena dricksvatten och avloppsvatten lokalt och globalt.
- Innehållet i mat och drycker och dess betydelse för hälsan. Kemiska processer i människokroppen, till exempel matspjälkning.
- Vanliga kemikalier i hemmet och i samhället, till exempel rengöringsprodukter, kosmetika, färger och bränslen samt hur de påverkar hälsan och miljön.
- Hur man hanterar kemikalier och brandfarliga ämnen på ett säkert sätt.
- Aktuella samhällsfrågor som rör kemi.

Kemin och världsbilden
- Historiska och nutida upptäckter inom kemiområdet och deras betydelse för världsbild, teknik, miljö, samhälle och människors levnadsvillkor.
- Aktuella forskningsområden inom kemi, till exempel materialutveckling och nanoteknik.
- De kemiska modellernas och teoriernas användbarhet, begränsningar, giltighet och föränderlighet.
- Gruppering av atomslag ur ett historiskt perspektiv.

Kemins metoder och arbetssätt
- Systematiska undersökningar. Formulering av enkla frågeställningar, planering, utförande och utvärdering.
- Separations- och analysmetoder, till exempel destillation och identifikation av ämnen.
- Sambandet mellan kemiska undersökningar och utvecklingen av begrepp, modeller och teorier.
- Dokumentation av undersökningar med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.
- Källkritisk granskning av information och argument som eleven möter i olika källor och samhällsdiskussioner med koppling till kemi.

55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d

56 Paleontologi, arkeologi o d

57 Biologi, ekologi. Naturgeografi. Utvecklingslära, ärftlighet

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Biologi

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i biologi har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så skilda områden som hälsa, naturbruk och miljö. Med kunskaper om naturen och människan får människor redskap för att påverka sitt eget välbefinnande, men också för att kunna bidra till en hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i ämnet biologi ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om biologiska sammanhang och nyfikenhet på och intresse för att veta mer om sig själva och naturen. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att ställa frågor om naturen och människan utifrån egna upplevelser och aktuella händelser. Vidare ska undervisningen ge eleverna förutsättningar att söka svar på frågor med hjälp av både systematiska undersökningar och olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar ett kritiskt tänkande kring sina egna resultat, andras argument och olika informationskällor. Genom undervisningen ska eleverna också utveckla förståelse för att påståenden kan prövas och värderas med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder.

Undervisningen ska ge eleverna möjlighet att använda och utveckla kunskaper och redskap för att formulera egna och granska andras argument i sammanhang där kunskaper i biologi har betydelse. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att hantera praktiska, etiska och estetiska valsituationer som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet.

Undervisningen ska även bidra till att eleverna utvecklar

förtrogenhet med biologins begrepp, modeller och teorier samt förståelse för hur dessa utvecklas i samspel med erfarenheter från undersökningar av naturen och människan. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förmågan att samtala om, tolka och framställa texter och olika estetiska uttryck med naturvetenskapligt innehåll.

Undervisningen ska skapa förutsättningar för eleverna att kunna skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att skildra omvärlden. Genom undervisningen ska eleverna få inblick i naturvetenskapens världsbild med evolutionsteorin som grund samt få perspektiv på hur den har utvecklats och vilken kulturell påverkan den har haft.

Genom undervisningen i ämnet biologi ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att
- använda kunskaper i biologi för att granska information,
- kommunicera och ta ställning i frågor som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet,
- genomföra systematiska undersökningar i biologi, och
- använda biologins begrepp, modeller och teorier för att beskriva och förklara biologiska samband i människokroppen, naturen och samhället.

Centralt innehåll
Undervisningen i de naturorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3
Året runt i naturen
- Jordens, solens och månens rörelser i förhållande till varandra.
- Månens olika faser. Stjärnbilder och stjärnhimlens utseende vid olika tider på året.
- Årstidsväxlingar i naturen och hur man känner igen årstider. Djurs och växters livscykler och anpassningar till olika årstider.
- Djur och växter i närmiljön och hur de kan sorteras, grupperas och artbestämmas samt namn på några vanligt förekommande arter.
- Enkla näringskedjor som beskriver samband mellan organismer i ekosystem.

Kropp och hälsa
- Betydelsen av mat, sömn, hygien, motion och sociala relationer för att må bra.
- Människans kroppsdelar, deras namn och funktion.
- Människans upplevelser av ljus, ljud, temperatur, smak och doft med hjälp av olika sinnen.

Kraft och rörelse
- Tyngdkraft och friktion som kan observeras vid lek och rörelse, till exempel i gungor och rutschbanor.
- Balans, tyngdpunkt och jämvikt som kan observeras i lek och rörelse, till exempel vid balansgång och på gungbrädor.

Material och ämnen i vår omgivning
- Materials egenskaper och hur material och föremål kan sorteras efter egenskaperna utseende, magnetism, ledningsförmåga och om de flyter eller sjunker i vatten.
- Människors användning och utveckling av olika material genom historien. Vilka material olika vardagliga föremål är tillverkade av och hur de kan källsorteras.
- Vattnets olika former fast, flytande och gas. Övergångar mellan formerna: avdunstning, kokning, kondensering, smältning och stelning.
- Luftens grundläggande egenskaper och hur de kan observeras.
- Enkla lösningar och blandningar och hur man kan dela upp dem i

deras olika beståndsdelar, till exempel genom avdunstning och filtrering.

Berättelser om natur och naturvetenskap
- Skönlitteratur, myter och konst som handlar om naturen och människan.
- Berättelser om äldre tiders naturvetenskap och om olika kulturers strävan att förstå och förklara fenomen i naturen.

Metoder och arbetssätt
- Enkla fältstudier och observationer i närmiljön.
- Enkla naturvetenskapliga undersökningar.
- Dokumentation av naturvetenskapliga undersökningar med text, bild och andra uttrycksformer.

Undervisningen i biologi ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 4–6
Natur och samhälle
- Människans beroende av och påverkan på naturen och vad detta innebär för en hållbar utveckling. Ekosystemtjänster, till exempel nedbrytning, pollinering och rening av vatten och luft.
- Djurs, växters och andra organismers liv. Fotosyntes, förbränning och ekologiska samband och vilken betydelse kunskaper om detta har, till exempel för jordbruk och fiske.
- Ekosystem i närmiljön, samband mellan olika organismer och namn på vanligt förekommande arter. Samband mellan organismer och den icke levande miljön.
- Naturen som resurs för rekreation och upplevelser och vilket ansvar vi har när vi nyttjar den.

Kropp och hälsa
- Hur den psykiska och fysiska hälsan påverkas av sömn, kost, motion, sociala relationer och beroendeframkallande medel. Några vanliga sjukdomar och hur de kan förebyggas och behandlas.
- Människans organsystem. Organens namn, utseende, placering, funktion och samverkan.
- Människans pubertet, sexualitet och reproduktion samt frågor om identitet, jämställdhet, relationer, kärlek och ansvar.

Biologin och världsbilden
- Några historiska och nutida upptäckter inom biologiområdet och deras betydelse för människans levnadsvillkor och syn på naturen.
- Olika kulturers beskrivningar och förklaringar av naturen i skönlitteratur, myter och konst och äldre tiders naturvetenskap.
- Livets utveckling och organismers anpassningar till olika livsmiljöer.

Biologins metoder och arbetssätt
- Enkla fältstudier och experiment. Planering, utförande och utvärdering.
- Hur djur, växter och andra organismer kan identifieras, sorteras och grupperas.
- Dokumentation av enkla undersökningar med tabeller, bilder och enkla skriftliga rapporter.
- Tolkning och granskning av information med koppling till biologi, till exempel i faktatexter och tidningsartiklar.

I årskurs 7–9
Natur och samhälle
- Människans påverkan på naturen lokalt och globalt. Möjligheter att som konsument och samhällsmedborgare bidra till en hållbar

utveckling.
- Ekosystems energiflöde och kretslopp av materia. Fotosyntes, förbränning och andra ekosystemtjänster.
- Biologisk mångfald och vad som gynnar respektive hotar den. - Samhällsdiskussioner om biologisk mångfald, till exempel i samband med skogsbruk och jakt.
- Lokala ekosystem och hur de kan undersökas utifrån ekologiska frågeställningar. Sambanden mellan populationer och tillgängliga resurser i ekosystem. De lokala ekosystemen i jämförelse med regionala eller globala ekosystem.
- Aktuella samhällsfrågor som rör biologi.

Kropp och hälsa
- Hur den fysiska och psykiska hälsan påverkas av sömn, kost, motion, sociala relationer och beroendeframkallande medel. Vanligt förekommande sjukdomar och hur de kan förebyggas och behandlas. Virus, bakterier, infektioner och smittspridning. Antibiotika och resistenta bakterier.
- Kroppens celler, organ och organsystem och deras uppbyggnad, funktion och samverkan. Evolutionära jämförelser mellan människan och andra organismer.
- Människans sexualitet och reproduktion samt frågor om identitet, jämställdhet, relationer, kärlek och ansvar. Metoder för att förebygga sexuellt överförbara sjukdomar och oönskade graviditeter på individnivå, på global nivå och i ett historiskt perspektiv.
- Evolutionens mekanismer och uttryck, samt ärftlighet och förhållandet mellan arv och miljö. Genteknikens möjligheter och risker och etiska frågor som tekniken väcker.

Biologin och världsbilden
- Historiska och nutida upptäckter inom biologiområdet och deras betydelse för samhället, människors levnadsvillkor samt synen på naturen och naturvetenskapen.
- Aktuella forskningsområden inom biologi, till exempel bioteknik.
- Naturvetenskapliga teorier om livets uppkomst. Livets utveckling och mångfald utifrån evolutionsteorin.
- De biologiska modellernas och teoriernas användbarhet, begränsningar, giltighet och föränderlighet.

Biologins metoder och arbetssätt
- Fältstudier och experiment. Formulering av enkla frågeställningar, planering, utförande och utvärdering.
- Hur organismer identifieras, sorteras och grupperas utifrån släktskap och utveckling.
- Sambandet mellan biologiska undersökningar och utvecklingen av begrepp, modeller och teorier.
- Dokumentation av undersökningar med tabeller, diagram, bilder och skriftliga rapporter.
- Källkritisk granskning av information och argument som eleven möter i olika källor och samhällsdiskussioner med koppling till biologi.

58 Botanik.

59 Zoologi

6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

60 Allmänt om teknologiska och ekonomiska verksamheter

61 Hälso- o sjukvårdsverksamheter, räddning od. Veterinärverksamheter.

62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Teknik

Tekniska lösningar har i alla tider varit betydelsefulla för människan och för samhällens utveckling. Drivkrafterna bakom teknikutvecklingen har ofta varit en strävan att lösa problem och uppfylla mänskliga behov. I vår tid ställs allt högre krav på tekniskt kunnande i vardags- och arbetslivet och många av dagens samhällsfrågor och politiska beslut rymmer inslag av teknik. För att förstå teknikens roll för individen, samhället och miljön behöver den teknik som omger oss göras synlig och begriplig.

Syfte

Undervisningen i ämnet teknik ska syfta till att eleverna utvecklar sitt tekniska kunnande och sin tekniska medvetenhet så att de kan orientera sig och agera i en teknikintensiv värld. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar intresse för teknik och förmåga att ta sig an tekniska utmaningar på ett medvetet och innovativt sätt.

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om tekniken i vardagen och förtrogenhet med ämnets specifika uttrycksformer och begrepp. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man kan lösa olika problem och uppfylla behov med hjälp av teknik. Eleverna ska även ges förutsättningar att utveckla egna tekniska idéer och lösningar.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjligheter att utveckla förståelse för att teknisk verksamhet har betydelse för, och påverkar, människan, samhället och miljön. Vidare ska undervisningen ge eleverna förutsättningar att utveckla tilltro till sin förmåga att bedöma tekniska lösningar och relatera dessa till frågor som rör estetik, etik, könsroller, ekonomi och hållbar utveckling.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om teknikens historiska utveckling för att de på så sätt bättre ska förstå dagens komplicerade tekniska företeelser och sammanhang och hur tekniken påverkat och påverkar samhällsutvecklingen. Undervisningen ska även bidra till elevernas förståelse för hur teknik utvecklas i samspel med andra vetenskaper och konstarter.

Genom undervisningen i ämnet teknik ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att
- identifiera och analysera tekniska lösningar utifrån ändamålsenlighet och funktion,
- identifiera problem och behov som kan lösas med teknik och
- utarbeta förslag till lösningar,
- använda teknikområdets begrepp och uttrycksformer,
- värdera konsekvenser av olika teknikval för individ, samhälle och miljö, och
- analysera drivkrafter bakom teknikutveckling och hur tekniken har förändrats över tid.

Centralt innehåll
I årskurs 1–3

Tekniska lösningar
- Några vanliga föremål där enkla mekanismer som hävstänger och länkar används för att uppnå en viss funktion, till exempel föremål på lekplatser och husgeråd av olika slag.
- Några vanliga tekniska lösningar där människan härmat naturen, till exempel den kupade handen som förebild för förvaringskärl.
- Material för eget konstruktionsarbete. Deras egenskaper och hur de kan sammanfogas.
- Några enkla ord och begrepp för att benämna och samtala om tekniska lösningar.

Arbetssätt för utveckling av tekniska lösningar
- Undersökande av hur några vardagliga föremål är uppbyggda och fungerar samt hur de är utformade och kan förbättras.
- Egna konstruktioner där man tillämpar enkla mekanismer.
- Dokumentation i form av enkla skisser, bilder och fysiska modeller.

Teknik, människa, samhälle och miljö
- Några föremål i elevens vardag och hur de är anpassade efter människans behov.
- Hur föremålen i elevens vardag har förändrats över tid.
- Säkerhet vid teknikanvändning, till exempel när man hanterar elektricitet.

I årskurs 4–6
Tekniska lösningar
- Vardagliga föremål som består av rörliga delar och hur de rörliga delarna är sammanfogade med hjälp av olika mekanismer för att överföra och förstärka krafter.
- Hur vanliga hållfasta och stabila konstruktioner är uppbyggda, till exempel hus och broar.
- Tekniska lösningar som utnyttjar elkomponenter för att åstadkomma ljud, ljus eller rörelse, till exempel larm och belysning.
- Hur olika komponenter samverkar i enkla tekniska system, till exempel i ficklampor.
- Vanliga material, till exempel trä, glas och betong, och deras egenskaper samt användning i hållfasta och stabila konstruktioner.
- Ord och begrepp för att benämna och samtala om tekniska lösningar.

Arbetssätt för utveckling av tekniska lösningar
- Teknikutvecklingsarbetets olika faser: identifiering av behov, undersökning, förslag till lösningar, konstruktion och utprövning.

- Egna konstruktioner med tillämpningar av principer för hållfasta och stabila strukturer, mekanismer och elektriska kopplingar.
- Dokumentation i form av skisser med förklarande ord och begrepp, symboler och måttangivelser samt fysiska eller digitala modeller.

Teknik, människa, samhälle och miljö
- Vanliga tekniska system i hemmet och samhället, till exempel trafiksystem, vatten- och avloppssystem samt system för återvinning.
- Några delar i systemen och hur de samverkar.
- Hur tekniska system i hemmet och samhället förändrats över tid och några orsaker till detta.
- Olika sätt att hushålla med energi i hemmet.
- Konsekvenser av teknikval, till exempel för- och nackdelar med olika tekniska lösningar.

I årskurs 7–9
Tekniska lösningar
- Styr– och reglersystem i tekniska lösningar för överföring och kontroll av kraft och rörelse.
- Tekniska lösningar för hållfasta och stabila konstruktioner, till exempel armering och balkformer.
- Grundläggande elektronik och elektroniska komponenter, till exempel lysdioder och enkla förstärkare.
- Bearbetning av råvara till färdig produkt och hantering av avfall i någon industriell process, till exempel papperstillverkning och livsmedelstillverkning.
- Hur komponenter och delsystem samverkar i ett större system, till exempel vid produktion och distribution av elektricitet.
- Tekniska lösningar inom kommunikations- och informationsteknik för utbyte av information, till exempel datorer, Internet och mobiltelefoni.
- Betydelsen av egenskaper, till exempel drag- och tryckhållfasthet, hårdhet och elasticitet vid val av material i tekniska lösningar. - Egenskaper hos och tillämpningar av ett antal nya material.
Ord och begrepp för att benämna och samtala om tekniska lösningar.

Arbetssätt för utveckling av tekniska lösningar
- Teknikutvecklingsarbetets olika faser: identifiering av behov, undersökning, förslag till lösningar, konstruktion och utprövning. Hur faserna i arbetsprocessen samverkar.
- Egna konstruktioner där man tillämpar principer för styrning och reglering med hjälp av pneumatik eller elektronik.
- Dokumentation i form av manuella och digitala skisser och ritningar med förklarande ord och begrepp, symboler och måttangivelser samt dokumentation med fysiska eller digitala modeller. Enkla, skriftliga rapporter som beskriver och sammanfattar konstruktions- och teknikutvecklingsarbete.

Teknik, människa, samhälle och miljö
- Internet och andra globala tekniska system. Systemens fördelar, risker och sårbarhet.
- Samband mellan teknisk utveckling och vetenskapliga framsteg. Hur tekniken har möjliggjort vetenskapliga upptäckter och hur vetenskapen har möjliggjort tekniska innovationer.
- Återvinning och återanvändning av material i olika tillverkningsprocesser. Hur tekniska lösningar kan bidra till hållbar utveckling.
- Konsekvenser av teknikval utifrån ekologiska, ekonomiska, etiska och sociala aspekter, till exempel i fråga om utveckling och användning av biobränslen och krigsmateriel.
- Hur kulturella föreställningar om teknik påverkar kvinnors och mäns yrkesval och teknikanvändning.

63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske

64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

641 Matlagning. 642 Måltider,servering, restauranger.
643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
644 El-, gas-, värme-, vatten-, hygienförsörjning o d.
645 Användning av inventarier o d.
646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).
647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter
648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
649 Personvård: barn, hemsjukvård.

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Hem- och konsumentkunskap

Livet i hem och familj har en central betydelse för människan. Våra vanor i hemmet påverkar såväl individens och familjens välbefinnande som samhället och naturen. Kunskaper om konsumentfrågor och arbetet i hemmet ger människor viktiga verktyg för att skapa en fungerande vardag och kunna göra medvetna val som konsumenter med hänsyn till hälsa, ekonomi och miljö.

Syfte
Undervisningen i ämnet hem- och konsumentkunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om och intresse för arbete, ekonomi och konsumtion i hemmet. I en process där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar ska eleverna ges möjlighet att utveckla ett kunnande som rör mat och måltider. Undervisningen ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin initiativförmåga och kreativitet vid matlagning, skapande av måltider och andra uppgifter i hemmet.

Genom undervisningen ska eleverna få möjlighet att utveckla medvetenhet om vilka konsekvenser valen i hushållet får för hälsa, välbefinnande och gemensamma resurser. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om konsumtionens villkor, om sparande, krediter och lån. På så sätt ska eleverna ges förutsättningar att göra välgrundade val när det gäller privatekonomi och kunna hantera olika problem och situationer som en ung konsument kan ställas inför.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om, och ges möjligheter att reflektera över, jämställdhet och arbetsfördelning i hemmet. Undervisningen ska även ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kulturella variationer och traditioner i olika hushåll.

Genom undervisningen i ämnet hem- och konsumentkunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att
- planera och tillaga mat och måltider för olika situationer och sammanhang,
- hantera och lösa praktiska situationer i hemmet, och
- värdera val och handlingar i hemmet och som konsument samt utifrån perspektivet hållbar utveckling.

Centralt innehåll
I årskurs 1–6

Mat, måltider och hälsa
- Recept och instruktioner och hur de kan läsas och följas samt vanliga ord och begrepp för bakning och matlagning.
- Bakning och matlagning och olika metoder för detta.
- Planering och organisering av arbetet vid tillagning av måltider och andra uppgifter i hemmet.
- Redskap och teknisk utrustning som kan användas vid bakning och matlagning och hur dessa används på ett säkert sätt.
- Hygien och rengöring vid hantering, tillagning och förvaring av livsmedel.
- Olika verktyg som stöd för planering av varierade och balanserade måltider samt hur måltider kan fördelas över en dag.
- Måltidens betydelse för gemenskap.

Konsumtion och ekonomi
- Ungas ekonomi, sparande och konsumtion.
- Skillnaden mellan reklam och objektiv konsumentinformation.
- Jämförelser av några vanliga varor, till exempel utifrån jämförpris.

Miljö och livsstil
- Några olika miljömärkningar av produkter och deras betydelse.
- Val och användning av varor och tjänster som används i hemmet och hur de påverkar miljö och hälsa.
- Återvinning i hemmet och i närområdet och hur den fungerar.
- Olika mattraditioner, till exempel vid firande av högtider.

I årskurs 7–9

Mat, måltider och hälsa
- Jämförelser av recept och beräkning av mängder vid matlagning. Skapande av egna recept.
- Bakning och matlagning och olika metoder för detta. Hur valet av metod påverkar arbetsprocessen och resultatet.
- Planering och organisering av arbetet vid matlagning och andra uppgifter i hemmet.
- Redskap och teknisk utrustning som kan användas vid bakning och matlagning och hur dessa används på ett funktionellt och säkert sätt.
- Hygien och rengöring vid hantering, tillagning och förvaring av livsmedel.
- Individuella behov av energi och näring, till exempel vid idrottande, samt hur måltider kan komponeras efter olika behov.
- Hur man kan arrangera måltider och måltidens betydelse för gemenskap och välbefinnande.

Konsumtion och ekonomi
- Ungas privatekonomi, till exempel att handla över Internet, att låna pengar, att handla på kredit eller avbetalning och att teckna abonnemang.
- Hushållets ekonomi och att beräkna kostnaden för boende, konsumtion, resor och krediter.

- Konsumenters rättigheter och skyldigheter.
- Reklamens och mediernas påverkan på individers och gruppers konsumtionsvanor.
- Ställningstaganden vid val av varor och tjänster, till exempel vid inköp av kläder, livsmedel och resor utifrån perspektiven ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet.
- Jämförelser av produkter utifrån några olika aspekter, till exempel pris och kvalitet.

Miljö och livsstil

- Hur livsmedel och andra varor produceras och transporteras och hur de påverkar miljö och hälsa.
- Hur man kan hushålla med och ta vara på livsmedel och andra förbrukningsvaror i hemmet.
- Tvätt och rengöring samt olika rutiner och metoder för detta.
- Arbetsfördelning i hemmet ur ett jämställdhetsperspektiv.
- Aktuella samhällsfrågor som rör privatekonomi, mat och hälsa.
- Olika mattraditioner, deras ursprung och betydelse.

65 Administration, distribution, kommunikation, organisation o d

651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning

6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

SKL. Sveriges Kommuner och Landsting.

Från SKLs hemsida på Internet 1 mars 2010

OM SKL

SKL tycker
En politisk organisation
Styrelse och beredningar
Kansliorganisation
Frågor och svar om SKL
Inriktningsdokument
Kongress
Verksamhetsplan 2010
Stadgar
Förbundsavgift
Medlemsundersökningar
SKL:s medlemsservice
Våra företag
Årsredovisning 2008
Citrix
Lediga jobb

Om Sveriges Kommuner och Landsting

Hornsgatan 20 i Stockholm är en viktig mötesplats för Sveriges förtroendevalda. I förbundslokalerna möts politiker från hela landet i en process som ger avtryck på hemmaplan, på nationell och på internationell nivå.

Det goda samtalet tystnar aldrig i huset vid Slussen; här möts olika grupper av politiker kring frågor som enkelt sammanfattat rör hur medborgarnas vardag kan förenklas och förbättras.
Merparten av de förtroendevalda som träffas här är deltagare på kurser och seminarier, som rör så vitt skilda ämnen som avloppsnät, mänskliga rättigheter och nya behandlingsmetoder i vården.

SKL är en politiskt ledd organisation. De cirka 230 förtroendevalda som har ett uppdrag i förbundet samlas en gång i månaden för sammanträden i styrelsen och dess arbetsutskott samt delegationer, beredningar och programberedningar.

Det är intensiva dagar när vi möts, partigrupper, sammanträden, överläggningar och gemensamma träffar snudd på överlappar varandra.

Vid vår "politiker-info" har vi aktuella föreläsare, bland våra gäster finns statsråd, statssekreterare och generaldirektörer.

Men vi finner alltid tiden för samtal, för att utbyta tankar och erfarenheter med varandra utifrån våra olika förutsättningar i detta långa land.

Oavsett om man som förtroendevald lämnar Hornsgatan 20 efter ett seminarium, eller efter ett uträttat förbundsuppdrag, är min förhoppning att man känner att den nya kunskapen, erfarenheten och infallsvinklarna berikar.

Både det egna ledarskapet och det politiska arbetet på hemmaplan.
Anders Knape
Ordförande

Så styrs SKL

Förbundet ska verka på medlemmarnas uppdrag med utgångspunkt i den lokala och regionala demokratin. Högsta beslutande organ är kongressen.
› Information om kongressen

Mellan kongresserna styrs förbundets verksamhet av en politiskt vald styrelse. Ordförande är Anders Knape (m).
› Information om styrelse och till handlingar

VD är Håkan Sörman. Kansliet består av en stab och åtta avdelningar. Här arbetar cirka 450 personer. Det finns också ett kontor i Bryssel.
› Lättläst information om Sveriges Kommuner och Landsting

SKL:s verksamhetsidé

En fråga om demokrati.
SKL är en arbetsgivarorganisation för kommuner och landsting. Vi driver våra medlemmars intressen och erbjuder dem stöd och service.

Vi väcker frågor, agerar kraftfullt och bildar opinion.
Vårt uppdrag är att ge kommuner och landsting bättre förutsättningar för lokalt och regionalt självstyre. Visionen är att utveckla välfärden.

Det är en fråga om demokrati.
› Information om informationssatsningen En fråga om demokrati

Innehåll: *Ingeborg Löfgren* ***Publiceringsansvarig:*** *Irene Carlstedt*
Sidan granskad 28 maj 2009. Sidan publicerad 2 jan 2005

VI ARBETAR MED

Prioriteringar 2010
Arbetsgivarpolitik
Avtal 2010
Demokrati och styrning
Ekonomi
EU och internationellt
Hälsa och vård
Juridik
Jämställdhet
Ledarskap
Lärande och arbetsmarknad
Social omsorg och stöd
Statistik
Tillväxt och samhällsbyggnad
Öppna jämförelser
Grupparbetsplatser

Innehåll A-Ö
Länkarna nedan är ett urval av innehållet på www.skl.se.

A
AB - Allmänna bestämmelser
Ansvarsprojektet
Arbetsgivaravgifter
Arbetsgivarpolitik
Arbetsgivarförbundet Pacta
Arbetsmarknad
Arbetsmiljö
Arbetsrätt
Asylsökande
Avfall
Avtal

B
Barnomsorg
Bibliotek
Bostäder
Budgetförutsättningar

C
CEEP
Cirkulär
Civilsamhället

D
Demokrati och styrning
Djurskydd
Driftsformer

E
E-förvaltning
Ekonomi
Elektronisk handel
Ekonomiskt bistånd
En fråga om demokrati
Energi, va och avfall
Ensamkommande barn
EU
EU:s strukturfonder
Europarådet

F
Fastigheter
Finsam
Flyg
Folkbildning
Folkhälsa
Forskning och utveckling
Fritid och idrott
Funktionshinder
Färdtjänst
Företag

Företagshälsovård
Företagsklimat
Försörjningsstöd
Förtroendevalda
G
Gator och trafik
GIS
God ekonomisk hushållning
Gymnasieskolan - jämför
H
Handikapp
Hälsa och vård

I
Idrott och fritid
Integration
Internationellt
IT
IT-strategi, nationell

J
Juridik
Jämställdhet
K
Kalendarium
Klimat
Kollektivavtal
Kommunkompassen
Kompetenscentrum för idrottsmiljöer
Konkurrens
Kurser och konferenser
KPP
Krishantering
Kultur
Kvalitet
Kvalitetsregister
Kvinnofrid
L
LASS
Lantmäteri
Ledarskap
Lediga jobb
Ledning och styrning
Lokal och regional utveckling
Lokalförsörjning
LSS
Läkemedel
M
Medborgardialog
Medicinska indikationer
Miljö
Missbruks- och beroendevård
Måttboken
N
Nationell IT-strategi
Nationell patientenkät
Navet
Näringslivsutveckling
P
Pacta
Patientenkät, nationell
Patientsäkerhet
Pensionsfrågor
Personalförsörjning
Planering och byggande
Politiker
Politisk organisation

Presstjänst
Prisindex
Psykisk hälsa
Publikationer
R
Redovisning
Regional utveckling
Regionfrågan
Revision
Räddningstjänst
S
Sammanhållningspolitiken
Sjukskrivning
Skatteunderlagsprognos
Skola
Skolkompassen
Skolskjuts
Socialbidrag
Socialtjänst
Stadsutveckling
Statistik och nyckeltal
Strandskydd
Strukturfonder
Styrelsehandlingar
T
Tandvård
Tillgänglighet - trafik, utemiljö
Tillgänglighet i vården
Tjänstedirektivet
Trafik
Transporter
Transportpolitik
Trygghet och säkerhet
Turism
U
Ungdomspolitik
Utjämningssystemet
Upphandling
V
Val
Valfrihet
Vatten och avlopp
Video- och webbmöten
Vårdbarometern
Vårdgarantin
Vårdnadsbidrag
Väghållning
Väntetider i vården
Ä
Äldrefrågor
Ö
Öppna jämförelser
Överförmyndarfrågor

Innehåll: *Irene Carlstedt* ***Publiceringsansvarig:*** *Irene Carlstedt*
Sidan granskad 22 jan 2010. Sidan publicerad 11 jun 2008.

KOMMUNER & LANDSTING

En angelägen arbetsgivare
Om kommuner
Om landsting och regioner
En fråga om demokrati
Regionala förbund
Ordlista A-Ö
Kortfakta
Så fungerar den offentliga sektorn
Regeringens roll

Kommuner, landsting och regioner

Kommunerna, landstingen och regionerna i Sverige ansvarar för merparten av den samhällsservice som finns.

Antal kommuner och landsting

Det finns **290** kommuner, **18** landsting och **två** regioner i Sverige.

› Länk till karta på SCB:s webbplats (öppnas i nytt fönster)

Arbetsgivar- och intresseorganisation

Sveriges Kommuner och Landsting är en arbetsgivar- och intresseorganisation för kommuner, landsting och regioner i Sverige. Vi verkar på våra medlemmars uppdrag med utgångspunkt i den lokala och regionala demokratin.

› Länk till fakta om kommuner, landsting och regioner som arbetsgivare

› Länk till mer information om SKL:s medlemsservice

Antal förtroendevalda

Det finns över **44 000** förtroendevalda politiker i kommuner, landsting och regioner.

Av dem är cirka **97** procent fritidspolitiker.

› Läs mer om lokalpolitiker

Innehåll: *Irene Carlstedt* ***Publiceringsansvarig:*** *Irene Carlstedt*
Sidan granskad 20 aug 2009. Sidan publicerad 25 nov 2006.

KOMMUNER & LANDSTING

En angelägen arbetsgivare
Om kommuner
Verksamheter i en kommun
Så styrs en kommun
Kostnader och intäkter
Ekonomi och framtid
Regional utveckling
Kommungruppsindelning
Kommuner som återtagit benämningen stad
Kommunkoder
Länsregister
Politiskt styre
Adresser till kommuner
Om landsting och regioner
En fråga om demokrati
Regionala förbund
Ordlista A-Ö
Kortfakta
Så fungerar den offentliga sektorn
Regeringens roll

Om kommuner

Sverige har 290 kommuner. Kommunerna ansvarar för det mesta av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola och skola, socialtjänst och äldreomsorg. Vissa verksamheter är kommunerna skyldiga att ha enligt lag. Andra verksamheter är frivilliga och beslutas av lokala politiker.

Det här är kommunen skyldig att erbjuda
Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg
Förskoleklass, grundskola, gymnasieskola och särskola
Kommunal vuxenutbildning
Svenska för invandrare
Socialtjänst, inklusive individ- och familjeomsorg
Omsorg om äldre och funktionshindrade
Hälso- och viss sjukvård i särskilt boende
Stadsplanering och byggfrågor
Hälso- och miljöskydd
Renhållning och avfallshantering
Räddningstjänst
Vatten och avlopp
Bibliotek
Krisberedskap
Kollektivtrafik (tillsammans med landstingen)
Bostadsförsörjning

Det här är exempel på verksamheter som är frivilliga för kommunen att erbjuda
Öppen förskola
Fritidsverksamhet
Byggande av bostäder
Energi
Hälso- och viss sjukvård i hemmet
Sysselsättning
Näringslivsutveckling Kultur

Självstyrelse
Självstyrelsen innebär att beslut ska fattas nära dem som berörs, och anpassas efter deras villkor. Det sätter medborgaren i främsta rummet och gynnar både demokratin och effektiviteten.
› Läs mer om självstyrelse

Vill du veta mer?
Antal invånare i just din kommun?
› Läs mer på SCB:s webbplats (öppnas i nytt fönster)
I vilken kommun/län finns min ort?
› Länk till Lantmäteriets webbplats (öppnas i nytt fönster)

SMÅKOM - de små kommunernas samverkan
Det finns ett nationellt nätverk för små kommuner som heter SMÅKOM.
› Länk till SMÅKOM (länken öppnas i nytt fönster)
Sidan granskad 20 mar 2009. Sidan publicerad 21 okt 2008.

KOMMUNER & LANDSTING
En angelägen arbetsgivare
Om kommuner
Om landsting och regioner
Kostnader och intäkter
Så styrs landstingen
Antal anställda
Politisk majoritet
Karta med länsbokstäver
Landstingsadresser
En fråga om demokrati
Regionala förbund
Ordlista A-Ö
Kortfakta
Så fungerar den offentliga sektorn
Regeringens roll

Om landsting och regioner

Sverige har 18 landsting och 2 regioner, Skåne och Västra Götaland. Regionerna är landsting med ett utökat regionalt utvecklingsansvar. Dessutom har Gotlands kommun landstingsansvar. Landstingens viktigaste uppgift är att sköta hälso-och sjukvården.

Landstingen och regionerna ansvarar för uppgifter som är gemensamma för stora geografiska områden och som ofta kräver stora ekonomiska resurser.

Landstingens obligatoriska uppgifter

Hälso- och sjukvård

Tandvård för personer tills de är 20 år
Kollektivtrafik (sköts tillsammans med kommunerna)

Exempel på frivilliga åtaganden

Kultur
Utbildning
Turism
Regional utveckling
Landstingen har, liksom kommunerna, ett långtgående självstyre som innebär att de kan anpassa sin verksamhet till de lokala och regionala förutsättningarna.

Verksamheten finansieras till största delen av landstingsskatten.

Varje landsting och region beslutar själva hur stor skatten ska vara och hur den ska fördelas.

Målet för hälso- och sjukvården

Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård skall ges företräde till vården. *2§ Hälso- och sjukvårdslagen*

Sidan granskad 1 jun 2009. Sidan publicerad 21 jan 2004.

KOMMUNER & LANDSTING
En angelägen arbetsgivare
Om kommuner
Om landsting och regioner
En fråga om demokrati
Regionala förbund
Ordlista A-Ö
Kortfakta
Så fungerar den offentliga sektorn
Regeringens roll

Regionala förbund

På regional nivå är kommunerna organiserade i självständiga regionala förbund. Den juridiska formen är ideell förening eller kommunalförbund. Gotlands kommun tillhör inget regionalt förbund.

Länkarna går till webbplatsen för respektive regioanlt förbund (öppnas i nytt fönster).

Kommunförbundet Stockholms län (KSL), AB
Box 38145, 100 64 STOCKHOLM
(Fatburen, Södermalmsallén 36),
Tfn 08-615 94 00, Fax 08-615 94 94
E-post: info@ksl.se

Regionförbundet Uppsala län, C
Box 1843, 751 48 UPPSALA
(Kungsgatan 41, 2 tr),
Tfn 018-18 21 00, Fax 018-18 21 15
E-post: info@regionuppsala.se

Regionförbundet Sörmland, D
Box 325, 611 27 NYKÖPING
(Västra Kvarngatan 64),
Tfn 0155-778 90, Fax 0155-21 59 10
E-post: info@region.sormland.se

Regionförbundet Östsam, E
Box 1236, 581 12 LINKÖPING
(Snickaregatan 40),
Tfn 013-25 56 00, Fax 013-25 56 01
E-post: office@ostsam.se

Regionförbundet Jönköpings län, F
Box 255, 551 14 JÖNKÖPING
(Gjuterigatan 7 B),
Tfn 036-10 75 57, Fax 036-10 20 16
E-post: regionforbundet@regionjonkoping.se

Regionförbundet södra Småland, G
Vidéum, 351 96 VÄXJÖ
Tfn 0470-77 85 00, Fax 0470-77 89 40,
E-post: info@rfss.se

Regionförbundet i Kalmar län , H
Box 762 391 27 KALMAR
(Nygatan 34),
Tfn 0480-44 83 30, Fax 0480-546 54,
E-post: info@kalmar.regionforbund.se

Gotland, I
Gotlands kommun, 621 81 VISBY
(Ledningskontoret),
Tfn 0498-26 90 00, Fax 0498-21 55 20,
E-post: gotlands.kommun@gotland.se

Region Blekinge, K
Ronnebygatan 2, 371 32 KARLSKRONA
Tfn 0455-30 50 00, Fax 0455-30 50 10
E-post: kansli@regionblekinge.se

Kommunförbundet Skåne, M
Box 13, 264 21 KLIPPAN
(Storgatan 33),
Tfn 0435-71 99 00, Fax 0435-71 99 10

Box 53, 221 00 LUND
(Baravägen 1)
Tfn 046-71 99 00, Fax 046-71 99 30,
E-post: kansliet@kfsk.se

Region Halland, N
Box 538, 301 80 HALMSTAD
(Kristian IV:s väg 1),
Tfn 035-17 98 00, Fax 035-17 98 98
E-post: kansli@regionhalland.se

VästKom, Västsvenska Kommunförbundens samorganisation, O
Box 5154, 402 26 GÖTEBORG
Tfn 031-40 32 90, Fax 031-703 73 49

- Göteborgsregionens kommunalförbund

Box 5073, 402 22 GÖTEBORG
(Gårdavägen 2),
Tfn 031-335 50 00, Fax 031-335 51 17
E-post: GR@GRkom.se

- Sjuhärads kommunalförbund

Olovholmsgatan 32, 506 34 BORÅS
Tfn 033 - 435 79 52, Fax 033 - 435 79 59
E-post: info@sjuharad.se

- Fyrbodals kommunalförbund

Box 305, 451 18 UDDEVALLA
(Riverside, Museigatan 2),
Tfn 0522-44 08 20, Fax 0522-0522-145 54
E-post: kansli@fyrbodal.se

- Skaraborgs Kommunalförbund

Box 54, 541 22 SKÖVDE
(Kaplansgatan 16A)
Tfn 0500-49 72 00, Fax 0500-41 26 25
E-post: info@skaraborg.se

Region Värmland, S
Box 1022, 651 15 KARLSTAD
(Lagergrens gata 2),
Tfn 054-701 10 00, Fax 054-701 10 01/02
E-post: kansliet@regionvarmland.se

Regionförbundet Örebro, T
701 83 ÖREBRO
(NetCity, Forskarvägen 1)
Tfn 019-602 63 00, Fax 019-18 98 29
E-post: regionorebro@regionorebro.se

Västmanlands Kommuner och Landsting, U
Norra Källgatan 22, 722 11 VÄSTERÅS
Tfn 021-39 79 40, Fax 021-41 66 84
E-post: info@vkl.se

Region Dalarna, W
Myntgatan 2, 791 51 FALUN
Tfn 023-77 70 00, Fax 023-77 70 61
E-post: info@regiondalarna.se

Region Siljan, W
Box 98, 792 22 MORA
Tfn 0250-55 35 45, Fax 2050-710 61
E-post: info@regionsiljan.se

Region Gävleborg, X
Box 834, 801 30 GÄVLE
(Ruddammsgatan 30),
Tfn 026-404 02 00, Fax 026-12 29 09
E-post: info@regiongavleborg.se

Kommunförbundet Västernorrland, Y
Box 3014, 871 03 HÄRNÖSAND
(Gånsviksvägen 4),
Tfn 0611-55 78 50, Fax 0611-231 39
E-post: info@y.komforb.se

Kommunförbundet Jämtlands län, Z
Box 3123, 831 03 ÖSTERSUND
(Förlandsgränd 3),
Tfn 063-14 43 30, Fax 063-14 30 64
E-post: kansli@kfz.se

Region Västerbotten, AC
Box 443, 901 09 UMEÅ
(Västra Norrlandsgatan 13),
Tfn 090-16 57 00, Fax 090-77 05 91
E-post: regionforbundet@regionvasterbotten.se

Kommunförbundet Norrbotten, BD
Box 947, 971 28 LULEÅ
(Västra Varvsgatan 11),
Tfn 0920-20 54 00, Fax 0920-942 49
E-post: info@bd.komforb.se

Innehåll: *Ingeborg Löfgren* ***Publiceringsansvarig:*** *Irene Carlstedt*
Sidan granskad 18 feb 2009. Sidan publicerad 29 apr 2004.

Adresser till landstingen och regionerna

Lista på adresser till landstingen och regionerna i Sverige.
Län
Landsting
E-postadress

AB
Stockholms läns landsting
Box 22550
104 22 STOCKHOLM
tfn 08-737 25 00
fax 08-737 41 09
landstinget@sll.se
C
Landstinget i Uppsala län
Box 602
751 25 UPPSALA
tfn 018-611 00 00
fax 018-611 60 10
landstingshuset.1@lul.se
D
Landstinget Sörmland
611 88 NYKÖPING
tfn 0155-24 50 00
fax 0155-28 91 15
landstinget.sormland@dll.se
E
Landstinget i Östergötland
581 91 LINKÖPING
tfn 013-22 20 00
fax 013-22 71 00
landstinget@lio.se

F
Landstinget i Jönköpings län
Box 1024
551 11 JÖNKÖPING
tfn 036-32 40 00
fax 036-16 65 99
landstinget@lj.se
G
Landstinget Kronoberg
351 88 VÄXJÖ
tfn 0470-58 80 00
fax 0470-58 85 30
landstinget@ltkronoberg.se
H
Landstinget i Kalmar län
Box 601
391 26 KALMAR
tfn 0480-840 00
fax 0480-841 97
landstinget@ltkalmar.se
K
Landstinget Blekinge
371 81 KARLSKRONA
tfn 0455-73 10 00
fax 0455-802 50
landstinget.blekinge@ltblekinge.se
M
Region Skåne
291 89 KRISTIANSTAD
tfn 044-309 30 00
fax 044-309 32 98
region@skane.se

N
Landstinget Halland
Box 517
301 80 HALMSTAD
tfn 035-13 48 00
fax 035-13 54 44
landstinget.halland@lthalland.se
O
Västra Götalandsregionen
462 80 Vänersborg
tfn 0521-27 57 00
fax 0521-27 56 00
info@vgregion.se
S
Landstinget i Värmland
651 82 KARLSTAD
tfn 054-61 50 00
fax 054-61 42 98
info@liv.se
T
Örebro läns landsting
Box 1613
701 16 ÖREBRO
tfn 019-602 70 00
fax 019-602 70 08
orebroll@orebroll.se
U
Landstinget Västmanland
721 89 VÄSTERÅS
tfn 021-17 30 00
fax 021-17 45 09
landstinget@ltv.se

W
Landstinget Dalarna
Box 712
791 29 FALUN
tfn 023-49 00 00
fax 023-49 02 20
landstinget.dalarna@ltdalarna.se
X
Landstinget Gävleborg
801 88 GÄVLE
tfn 026-15 40 00
fax 026-15 57 00
lg@lg.se
Y
Landstinget Västernorrland
871 85 HÄRNÖSAND
tfn 0611-800 00
fax 0611-843 05
info@lvn.se
Z
Jämtlands läns landsting
Box 654
831 27 ÖSTERSUND
tfn 063-15 30 00
fax 063-14 75 15
jamtlands.lans.landsting@jll.se
AC
Västerbottens läns landsting
901 89 UMEÅ
tfn 090-785 70 00
fax 090-13 68 82
landstinget@vll.se

BD
Norrbottens läns landsting
971 89 LULEÅ
tfn 0920-28 40 00
fax 0920-28 42 36
norrbottens.lans.landsting@nll.se
I
Gotlands kommun*
621 81 VISBY
tfn 0498-26 90 00
fax 0498-21 55 20
gotlands.kommun@gotland.se
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen i Gotlands kommun
S:t Göransgatan 3
621 84 VISBY
tfn 0498-26 80 00
fax 0498-20 35 58
sjukvarden@gotland.se
* Landstingsfri kommun med ansvar för hälso- och sjukvård

Innehåll: *Ingeborg Löfgren* ***och*** *Irene Carlstedt*
Publiceringsansvarig: *Irene Carlstedt*
Sidan granskad 25 jan 2010. Sidan publicerad 25 jan 2010.

Om kommuner

Verksamheter i en kommun
Så styrs en kommun
Kostnader och intäkter
Ekonomi och framtid
Regional utveckling
Kommungruppsindelning
Kommuner som återtagit benämningen stad
Kommunkoder
Länsregister
Politiskt styre
Adresser till kommuner
Om landsting och regioner
En fråga om demokrati
Regionala förbund
Ordlista A-Ö
Kortfakta
Så fungerar den offentliga sektorn
Regeringens roll

Kommunadresser

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z Å Ä Ö

Ale kommun
Alingsås kommun
Alvesta kommun
Aneby kommun
Arboga kommun
Arjeplogs kommun
Arvidsjaurs kommun
Arvika kommun
Askersunds kommun
Avesta kommun
Bengtsfors kommun
Bergs kommun
Bjurholms kommun
Bjuvs kommun
Bodens kommun
Bollebygds kommun
Bollnäs kommun
Borgholms kommun
Borlänge kommun
Borås stad
Botkyrka kommun
Boxholms kommun
Bromölla kommun
Bräcke kommun
Burlövs kommun
Båstads kommun
Dals-Eds kommun
Danderyds kommun
Degerfors kommun
Dorotea kommun
Eda kommun
Ekerö kommun
Eksjö kommun
Emmaboda kommun

Enköpings kommun
Eskilstuna kommun
Eslövs kommun
Essunga kommun
Fagersta kommun
Falkenbergs kommun
Falköpings kommun
Falu kommun
Filipstads kommun
Finspångs kommun
Flens kommun
Forshaga kommun
Färgelanda kommun
Gagnefs kommun
Gislaveds kommun
Gnesta kommun
Gnosjö kommun
Gotlands kommun
Grums kommun
Grästorps kommun
Gullspångs kommun
Gällivare kommun
Gävle kommun
Göteborgs stad
Götene kommun
Habo kommun
Hagfors kommun
Hallsbergs kommun
Hallstahammars kommun
Halmstads kommun
Hammarö kommun
Haninge kommun
Haparanda stad
Heby kommun
Hedemora kommun
Helsingborgs stad
Herrljunga kommun
Hjo kommun
Hofors kommun
Huddinge kommun
Hudiksvalls kommun
Hultsfreds kommun
Hylte kommun
Håbo kommun
Hällefors kommun
Härjedalens kommun
Härnösands kommun
Härryda kommun
Hässleholms kommun
Höganäs kommun
Högsby kommun
Hörby kommun
Höörs kommun
Jokkmokks kommun
Järfälla kommun
Jönköpings kommun

Kalix kommun
Kalmar kommun
Karlsborgs kommun
Karlshamns kommun
Karlskoga kommun
Karlskrona kommun
Karlstads kommun
Katrineholms kommun
Kils kommun
Kinda kommun
Kiruna kommun
Klippans kommun
Knivsta kommun
Kramfors kommun
Kristianstads kommun
Kristinehamns kommun
Krokoms kommun
Kumla kommun
Kungsbacka kommun
Kungsörs kommun
Kungälvs kommun
Kävlinge kommun
Köpings kommun
Laholms kommun
Landskrona stad
Laxå kommun
Lekebergs kommun
Leksands kommun
Lerums kommun
Lessebo kommun
Lidingö stad
Lidköpings kommun
Lilla Edets kommun
Lindesbergs kommun
Linköpings kommun
Ljungby kommun
Ljusdals kommun
Ljusnarsbergs kommun
Lomma kommun
Ludvika kommun
Luleå kommun
Lunds kommun
Lycksele kommun
Lysekils kommun
Malmö stad
Malung-Sälens kommun
Malå kommun
Mariestads kommun
Markaryds kommun
Marks kommun
Melleruds kommun
Mjölby kommun
Mora kommun
Motala kommun
Mullsjö kommun
Munkedals kommun

Munkfors kommun
Mölndals stad
Mönsterås kommun
Mörbylånga kommun
Nacka kommun
Nora kommun
Norbergs kommun
Nordanstigs kommun
Nordmalings kommun
Norrköpings kommun
Norrtälje kommun
Norsjö kommun
Nybro kommun
Nykvarns kommun
Nyköpings kommun
Nynäshamns kommun
Nässjö kommun
Ockelbo kommun
Olofströms kommun
Orsa kommun
Orust kommun
Osby kommun
Oskarshamns kommun
Ovanåkers kommun
Oxelösunds kommun
Pajala kommun
Partille kommun
Perstorps kommun
Piteå kommun
Ragunda kommun
Robertsfors kommun
Ronneby kommun
Rättviks kommun
Sala kommun
Salems kommun
Sandvikens kommun
Sigtuna kommun
Simrishamns kommun
Sjöbo kommun
Skara kommun
Skellefteå kommun
Skinnskattebergs kommun
Skurups kommun
Skövde kommun
Smedjebackens kommun
Sollefteå kommun
Sollentuna kommun
Solna stad
Sorsele kommun
Sotenäs kommun
Staffanstorps kommun
Stenungsunds kommun
Stockholms stad
Storfors kommun
Storumans kommun
Strängnäs kommun

Strömstads kommun
Strömsunds kommun
Sundbybergs stad
Sundsvalls kommun
Sunne kommun
Surahammars kommun
Svalövs kommun
Svedala kommun
Svenljunga kommun
Säffle kommun
Säters kommun
Sävsjö kommun
Söderhamns kommun
Söderköpings kommun
Södertälje kommun
Sölvesborgs kommun
Tanums kommun
Tibro kommun
Tidaholms kommun
Tierps kommun
Timrå kommun
Tingsryds kommun
Tjörns kommun
Tomelilla kommun
Torsby kommun
Torsås kommun
Tranemo kommun
Tranås kommun
Trelleborgs kommun
Trollhättans stad
Trosa kommun
Tyresö kommun
Täby kommun
Töreboda kommun
Uddevalla kommun
Ulricehamns kommun
Umeå kommun
Upplands Väsby kommun
Upplands-Bro kommun
Uppsala kommun
Uppvidinge kommun
Vadstena kommun
Vaggeryds kommun
Valdemarsviks kommun
Vallentuna kommun
Vansbro kommun
Vara kommun
Varbergs kommun
Vaxholms stad
Vellinge kommun
Vetlanda kommun
Vilhelmina kommun
Vimmerby kommun
Vindelns kommun
Vingåkers kommun
Vårgårda kommun
Vänersborgs kommun
Vännäs kommun
Värmdö kommun

Värnamo kommun
Västerviks kommun
Västerås stad
Växjö kommun
Ydre kommun
Ystads kommun
Åmåls kommun
Ånge kommun
Åre kommun
Årjängs kommun
Åsele kommun
Åstorps kommun
Åtvidabergs kommun
Älmhults kommun
Älvdalens kommun
Älvkarleby kommun
Älvsbyns kommun
Ängelholms kommun
Öckerö kommun
Ödeshögs kommun
Örebro kommun
Örkelljunga kommun
Örnsköldsviks kommun
Östersunds kommun
Österåkers kommun
Östhammars kommun
Östra Göinge kommun
Överkalix kommun
Övertorneå kommun

AVTAL & LAGAR

Huvudöverenskommelse
Allmänna bestämmelser
Lönekollektivavtal vid sidan av HÖK
Övriga kollektivavtal
Pensioner och försäkringar
Samverkan – FAS
Konfliktanvisningar
Om kollektivavtalen

Avtal och lagar

HÖK - Huvudöverenskommelse
Huvudöverenskommelsen (HÖK) innehåller förhandlingsprotokoll, löneavtal och allmänna anställningsvillkor (AB) samt förslag till lokalt löneavtal (LOK) mm.
› Länk till huvudöverenskommelsen (HÖK)
› Länk till allmänna bestämmelser (AB)

Lönekollektivavtal vid sidan av HÖK

Övriga kollektivavtal
Övriga lönekollektivavtal och avtal om allmänna anställningsvillkor vid sidan av huvudöverenskommelsen (HÖK).
› Länk till lönekollektivavtalen

Här hittar du övriga kollektivavtal.
› Länk till övriga kollektivavtal

Pensioner och försäkringar

Samverkan och FAS
Här hittar du avtal som rör pensioner och försäkringar.
› Länk till avtalen

FAS är ett avtal mellan SKL och centrala fackliga organisationer.
› Länk till information om FAS

Sök bland avtalen

Har du frågor?
Alla våra avtal finns i en databas där du kan fritextsöka. Dock finns de inte nedladdningsbara som pdf:er där.
› Länk till avtalsdatabasen

Om du har frågor kan du vända dig till förhandlingssektionen på SKL.
› Länk till lista på medarbetare

Publiceringsansvarig: *Gill Carlsson*
Sidan granskad 27 mar 2009. Sidan publicerad 21 feb 2009.

Kontakta oss

Telefon till SKL:s växel: 08-452 70 00. Besöksadress: Hornsgatan 20 Stockholm. Öppettider: 07.45 - 17.00.
E-post: info@skl.se
Anställdas e-postadress skrivs fornamn.efternamn@skl.se
Postadress:
Sveriges Kommuner och Landsting
118 82 STOCKHOLM
Fax: 08-452 70 50
› Länk till karta
Brysselkontoret
Swedish Association of Local Authorities and Regions
Telefon: +32 2 549 08 60
Fax: +32 2 549 08 69
Besöksadress: Square de Meeûs 1
Postadress: BE-1000 Bruxelles, Belgium
› Länk till karta
› Länk till webbsida om Brysselkontoret
Godsmottagning Stockholm
Söder Mälarstrand 1-11
118 20 STOCKHOLM
Faktureringsadress
Sveriges Kommuner och Landsting
118 82 Stockholm
Organisationsnummer: 222000-0315
Parkering

Innehåll: *Annika Dahl* ***Publiceringsansvarig:*** *Irene Carlstedt*
Sidan granskad 8 sep 2009. Sidan publicerad 8 sep 2009.

Regeringens myndigheter.

Från regeringens hemsida på Internet 16 april 2010.
www.regeringen.se
Ändringar därefter kan ha skett, se regeringens hemsida på Internet.

Statsrådsberedningen

Till varje departements verksamhetsområde hör ett antal statliga myndigheter. Det är myndigheterna som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Regeringen bestämmer mål, riktlinjer och fördelningen av resurserna för myndigheternas verksamhet. Men den bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden. Till Statsrådsberedningen hör nedanstående myndigheter.

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)
Fleminggatan 20 112 26 Stockholm Tfn: 08-454 47 00
E-post: info@sieps.se
Arbetsområde: Svenska institutet för europapolitiska studier har till uppdrag är att på ett självständigt och allsidigt sätt belysa aktu-ella europapolitiska frågor. I detta syfte gör Sieps sina analyser, underlag och seminarier tillgängliga för regeringen och övriga aktörer i den politiska beslutsprocessen i Sverige och i EU.

Harpsundsnämnden
Besöksadress: Harpsund Postadress: 640 31, Mellösa
Tfn: 0157-600 03 Fax 0157-607 85 E-post: per.rudengren@telia.com

Arbetsmarknadsdepartementet

Till varje departements verksamhetsområde hör ett antal statliga myndigheter. Det är myndigheterna som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Regeringen bestämmer mål, riktlinjer och fördelningen av resurserna för myndigheternas verksamhet. Men den bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden. Till Arbetsmarknadsdepartementet hör 10 myndigheter, varav en domstol.

Arbetsdomstolen

Arbetsdomstolen är en specialdomstol med uppgift att pröva arbetsrättsliga tvister. Som arbetstvist räknas varje tvist som rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare.
Box 2018, 103 11 Stockholm Telefon 08-617 66 00

Arbetsmiljöverket, AV

AV är en tillsynsmyndighet som ska minska riskerna för ohälsa och olycksfall i arbetslivet och medverka till att förbättra arbetsmiljön så att alla får en bra och utvecklande arbetsplats. AV skriver regler/föreskrifter för arbetsmiljön och ansvarar för officiell statistik om arbetsmiljö och arbetsskador i Sverige (ISA-statistiken). Till verket hör tio Arbetsmiljöinspektioner som kontrollerar att arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningen följs på landets arbetsplatser.
112 79 Stockholm Telefon 08-730 90 00

Arbetsförmedlingen

Den 1 januari 2008 bildades den nya myndigheten Arbetsförmedlingen. Myndigheten är en sammanslagning av före detta Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och landets 20 länsarbetsnämnder.
113 99 Stockholm Telefon 08-508 801 00

ILO-kommittén

Internationella arbetsorganisationen (ILO) är FN:s fackorgan för sysselsättnings- och arbetslivsfrågor. ILO-kommittén är regeringens beredningsorgan i ILO-frågor, bl.a. vid utarbetandet och godkännandet av nya konventioner samt tillämpningen av de ILO-konventioner som Sverige ratificerat.
ILO-kommittén nås genom: Enheten för arbetsrätt och arbetsmiljö Arbetsmarknadsdepartementet, 103 33 Stockholm Telefon 08-405 10 00

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF

IAF utövar tillsyn över arbetslöshetskassorna, granskar Arbetsförmedlingen i dess uppgifter inom arbetslöshetsförsäkringen, företräder staten i juridiska frågor som gäller arbetslöshetsförsäkringen samt handlägger ärenden om arbetslöshetsersättning för personer som söker jobb inom EU/EES.
Box 210, 641 22 Katrineholm Telefon 0150-48 70 00

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, IFAU

IFAU är ett forskningsinstitut som ska främja, stödja och genomföra: utvärdering av arbetsmarknadspolitiskt motiverade åtgärder, studier av arbetsmarknadens funktionssätt och utvärdering av effekterna på arbetsmarknaden av åtgärder inom utbildningsväsendet.
Box 513, 751 20 Uppsala Telefon 018-471 70 70

Medlingsinstitutet

Medlingsinstitutet ansvarar för medling i arbetstvister och har i uppdrag att verka för en väl fungerande lönebildning. Myndigheten är också statistikansvarig för den officiella svenska lönestatistiken.
Box 1236, 111 82 Stockholm Telefon 08-545 292 40

Nämnden för styrelserepresentationsfrågor
Nämnden för styrelserepresentationsfrågor prövar frågor om tillstånd enligt lagen om styrelserepresentation för de privatanställda (1987: 1245) och om undantag enligt samma lag.
Nämnden nås genom: Enheten för arbetsrätt och arbetsmiljö
Arbetsmarknadsdepartementet, 103 33 Stockholm Tel 08-405 10 00

Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige, Svenska ESF-rådet
Svenska ESF-rådet har i uppdrag att förvalta Europeiska socialfondens program i Sverige. Europeiska socialfonden är EU:s viktigaste redskap för att främja sysselsättning och fler och bättre arbeten. Svenska ESF-rådet ansvarar även för Europeiska integrationsfondens program.
Box 471 41, 100 74 STOCKHOLM Telefon 020-33 33 90

Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar
Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar har till uppgift att avge utlåtande enligt lagen om rätten till arbetstagares uppfinningar (1949: 345).
Nämnden nås genom: Enheten för arbetsrätt och arbetsmiljö. Arbetsmarknadsdepartementet, 103 33 Stockholm Telefon 08-405 10 00

Finansdepartementet

Till varje departements verksamhetsområde hör ett antal statliga myndigheter. Det är myndigheterna som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Regeringen bestämmer mål, riktlinjer och fördelningen av resurserna för myndigheternas verksamhet. Men den bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden. Finansdepartementet har totalt 2 bolag, 30 centrala myndigheter, 6 myndigheter i form av AP-fonder samt 21 regionala myndigheter - länsstyrelserna. Därutöver tillkommer 3 stiftelser.

Första AP-fonden
Var och en av Första, Andra, Tredje och Fjärde AP-fonderna har i uppdrag att förvalta det fonderade kapitalet inom inkomstpensionssystemet. Fonderna ska förvaltas till största möjliga nytta för pensionssystemet. Målet är hög långsiktig avkastning i förhållande till risken i placeringarna.

Andra AP-fonden
Se Första AP-fonden.

Tredje AP-fonden
Se Första AP-fonden.

Fjärde AP-fonden
Se Första AP-fonden.

Sjätte AP-fonden
Sjätte AP-fondens uppdrag är att skapa långsiktigt hög avkastning och hålla en tillfredsställande riskspridning genom placering av riskkapital i små och medelstora, svenska tillväxtföretag och därigenom bidra till utvecklingen av det svenska näringslivet.

Sjunde AP-fonden

Sjunde AP-fonden förvaltar premiepensionsmedel för de som avstått från att välja någon annan fond (Premiesparfonden) samt en fritt valbar fond inom premiepensionssystemet (Premievalsfonden).

Arbetsgivarverket

Arbetsgivarverket är en arbetsgivarorganisation för statliga myndigheter och affärsverk. I organisationen ingår också andra arbetsgivare med anknytning till det statliga området.

Bokföringsnämnden

Bokföringsnämnden, BFN, är ett statligt expertorgan med uppgift att utveckla god redovisningssed. Nämnden ger ut allmänna råd och informationsmaterial om tillämpningen av framför allt bokföringslagen och årsredovisningslagen.

Ekonomistyrningsverket

Ekonomistyrningsverket, ESV, ansvarar för ekonomisk styrning av statlig verksamhet. ESV ska analysera information om den statliga ekonomin. ESV ska även främja en effektiv och korrekt hantering av EU-medel.

Finansinspektionen

Finansinspektionen ansvarar för tillsynen, regelgivningen och tillståndsprövningen som rör finansiella marknader och finansiella företag. Finansinspektionen ska särskilt svara för att följa och analysera utvecklingen inom verksamhetsområdet. Myndighetens verksamhet ska bidra till ett stabilt och väl fungerande finansiellt system. Myndigheten har till uppgift att verka för ett gott konsument-skydd inom sitt ansvarsområde.

Finanspolitiska rådet

Finanspolitiska rådet ska årligen följa upp om de grundläggande målen för finanspolitiken uppnås. Rådet kommer att granska tydligheten i de ekonomiska propositionerna samt kvaliteten i det underlag som regeringen baserar sina bedömningar på. Rådet ska också verka för en ökad offentlig diskussion i samhället om den ekonomiska politiken.

Forskarskattenämnden

Forskarskattenämnden är en myndighet under Finansdepartementet som beslutar i det enskilda fallet om skattelättnader för utländska experter, forskare eller andra nyckelpersoner som arbetar tillfälligt i Sverige. Nämndens ledamöter utses av regeringen.

Fortifikationsverket

Fortifikationsverket är försvarets hyresvärd. De är en av landets största fastighetsägare och specialiserade på försvarsfastigheter.

Kammarkollegiet

Kammarkollegiet har till uppgift att tillhandahålla service inom det statliga området, främst avseende ekonomi, juridik, kapitalförvaltning, riskhantering och administration. Kammarkollegiet har dessutom uppgifter kring bland annat miljörätt, stiftelserätt, Sveriges indelning, registrering av trossamfund, fastställande av avgiftssatser inom begravningsområdet, fastställande av resegarantier och auktorisation av tolkar och översättare. Kammarkollegiet bevakar Allmänna arvsfondens rätt till arv och förvaltar fondens kapital.

Konjunkturinstitutet

Konjunkturinstitutet, KI, tar fram prognoser som används som beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. De analyserar den ekonomiska utvecklingen både i Sverige och internationellt och bedriver forskning med anknytning till detta.

Krigsförsäkringsnämnden
Krigsförsäkringsnämnden har till uppgift att handlägga frågor om försäkring mot krigsrisker m.m. enligt 4 kap. lagen (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m.

Kronofogdemyndigheten
Kronofogdemyndigheten är sedan den 1 juli 2006 en myndighet som finns i hela landet med huvudkontor i Solna. Kronofogdemyndigheten ansvarar bland annat för frågor om verkställighet, indrivning, betalningsföreläggande och handräckning, skuldsanering och tillsyn konkurs.

Lotteriinspektionen
Lotteriinspektionen är den myndighet som ska säkerställa att lotterier, kasinospel och annan spelverksamhet i Sverige utövas lagligt, säkert och tillförlitligt. De bevakar konsumenternas intressen och ska även medverka till att minska riskerna för de sociala skadeverkningar som spelande kan medföra.

Länsstyrelserna (21 st.)
Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.

Offentliga sektorns särskilda nämnd

Riksgälden
Riksgälden (i lagtext kallad Riksgäldskontoret) är statens finansförvaltning. Detta innebär att myndigheten är statens internbank med ansvar för det statliga betalningssystemet. Riksgälden ansvarar också för att hantera statsskulden, enligt riktlinjer regeringen beslutat om. Riksgälden ger även statliga garantier och lån, efter beslut av riksdag och regering. Sedan årsskiftet 2007/2008 hanterar Riksgälden även Insättningsgarantin och Investerarskyddet uppgifter som Insättningsgarantinämnden tidigare avsvarade för.

Skatterättsnämnden
Skatterättsnämnden meddelar bindande förhandsbesked i skattefrågor. Möjligheten att få förhandsbesked är tänkt för frågor där svaret inte omedelbart framgår av lagtext eller praxis.

Skatteverket
Skatteverket finns över hela landet och är sedan den 1 januari 2004 en myndighet med huvudkontor i Solna. Skatteverket ansvarar bland annat för frågor om skatter, socialavgifter, folkbokföring och vissa borgenärsuppgifter.

Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor
Nämnden prövar tvistefrågor som rör tillämpningen av avtalet den 31 januari 1986 om ersättning vid personskada (PSA), samt överklaganden av beslut av Kammarkollegiet, bland annat enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Statens ansvarsnämnd
Nämnden prövar frågor om disciplinansvar, åtalsanmälan, avskedande, avstängning och läkarundersökning med tvång beträffande statligt anställda i högre befattningar.

Statens bostadskreditnämnd

Statens bostadskreditnämnd har till uppgift att:

- bevaka att kreditförsörjningen vid ny- och ombyggnad av bostäder sker i tillräcklig omfattning och ta de initiativ som behövs i detta syfte,
- förvalta och redovisa kreditgarantier som nämnden utfärdat,
- för statens räkning träffa avtal med kommuner om statens medverkan vid omstrukturering eller rekonstruktion av kommunala bostadsföretag,
- följa den ekonomiska utvecklingen i de kommuner och bostadsföretag som berörs eller kan komma att beröras av åtgärder som genomförs med statlig medverkan samt utvärdera effekterna av genomförda åtgärder,
- pröva och besluta om statliga bidrag för kommunala hyresgarantier.

Statens fastighetsverk

Statens fastighetsverk ansvarar för att förvalta en viss del av statens fasta egendom, som t.ex. utrikesfastigheter, de kungliga slotten, Djurgårdsmarken och regeringsbyggnaderna, vissa kulturfastigheter, gamla fästen, monument, vissa älvsträckor och markområden samt vissa donationsfastigheter.

Myndigheten ska på uppdrag av regeringen genomföra nybyggnation och ombyggnation av fast egendom samt för statens räkning förvärva fast egendom.

Statens pensionsverk

Statens pensionsverk, SPV, skall sköta tjänstepensioner med statlig anknytning på ett serviceinriktat, säkert och effektivt sätt. SPV administrerar tjänstepensioner och andra avtalsförmåner för stat och statliga bolag. Tjänstepensionen är ett komplement till den allmänna pensionen.

Statens Personadressregisternämnd

Statens personadressregisternämnd, (SPAR-nämnden), är huvudman för det statliga personadressregistret SPAR. Nämnden är också personuppgiftsansvarig för SPAR.

Statens skaderegleringsnämnd

Statens skaderegleringsnämnd, SSRN, avger yttranden i ärenden som rör ersättning för personskada eller annan skada på begäran av statliga myndigheter.

Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd

Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd, PGN, inrättades 1988 enligt avtal om statlig tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S). Myndigheten leds av en nämnd som består av en opartisk ordförande och företrädare för arbetsgivare och arbetstagarparter på den statliga arbetsmarknaden. Nämndens uppgift är att pröva frågor om undantag från reglerna om grupplivförsäkring enligt TGL-S och utöva arbetsgivarens befogenheter enligt vissa statliga pensionsbestämmelser. Nämndens verksamheten regleras i Förordning med instruktionen för Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd. Nämndens kansli har sitt säte hos Statens pensionsverk i Sundsvall.

Statens överklagandenämnd

Statens överklagandenämnd (tidigare överklagandenämnden för totalförsvaret) har till uppgift att pröva överklaganden av beslut i anställningsärenden, beslut om utbildning i skydd mot olyckor samt beslut som rör totalförsvarspliktiga.

Statistiska centralbyrån

Statistiska centralbyrån (SCB) ansvarar för officiell statistik och för annan statlig statistik. Utöver det som följer av förordningen om den

officiella statistiken ska SCB utveckla, framställa och sprida statlig statistik. SCB ska även samordna det statliga statistiksystemet och samordna överlämnandet av statistiska uppgifter till internationella organisationer.

Statskontoret
Statskontoret har till uppgift att på regeringens uppdrag analysera och granska den offentliga förvaltningens funktionssätt, att redovisa effekter av statliga åtgärder och ge underlag för omprövning och effektivisering av statlig och statligt finansierad verksamhet. Statskontoret utför också uppdrag åt statliga kommittéer.

Styrelsen för sparbankernas säkerhetskassa
För sparbankerna i riket skall finnas en gemensam fond (sparbankernas säkerhetskassa) med uppgift att i enlighet med de i denna lag givna bestämmelser trygga sparbankernas verksamhet och insättarnas rätt.

Styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank
Sveriges allmänna hypoteksbank har till uppgift att fullfölja den ombildning som följer av regeringens beslut enligt lagen (1994:758) om ombildning av landshypoteksinstitutionen.

Tullverket
Tullverket ansvarar för tullfrågor. Det innebär att Tullverket fastställer och tar ut tullar, mervärdeskatt och andra skatter samt avgifter så att en riktig uppbörd kan säkerställas. Tullverket övervakar och kontrollerar trafiken till och från utlandet så att bestämmelser om in- och utförsel av varor följs.

Bolag

AB Svenska Spel
AB Svenska Spel anordnar spel och lotterier efter tillstånd av regeringen. Svenska Spel ska vara ett ansvarsfullt och trovärdigt alternativ till illegal spelverksamhet.

Statens Bostadsomvandling AB
Statens Bostadsomvandling AB (Sbo) är ett aktiebolag med uppgift att omvandla tomma bostäder i det kommunala bostadsbeståndet.

Stiftelser

Stiftelsen Statshälsan
Stiftelsen Statshälsans ändamål att främja god arbetsmiljö och motverka ohälsa för de arbetstagare i staten för vilka centrala ramavtal tecknas eller brukar tecknas mellan Arbetsgivarverket och de centrala fackföreningarna.

Stipendiestiftelsen för studier av japanskt näringsliv
Stipendiestiftelsen för studier av japanskt samhällsliv erbjuder svenska medborgare ett antal stipendier för studiebesök i Japan. Stipendierna utgår för studier och forskning i japanologi eller japanskt samhällsliv.

Trygghetsstiftelsen
Trygghetsstiftelsen hanterar det statliga trygghetsavtalet. Stiftelsens ändamål är att stödja och hjälpa arbetstagare inom den statliga sektorn som på grund av arbetsbrist är uppsägningshotade, uppsagda eller arbetslösa. Stiftelsen ger också stöd och hjälp till arbetstagare som vid omlokalisering inte väljer att följa med till ny ort.

Försvarsdepartementet

Till varje departements verksamhetsområde hör ett antal statliga myndigheter. Det är myndigheterna som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Regeringen bestämmer mål, riktlinjer och fördelningen av resurserna för myndigheternas verksamhet. Men den bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden. Till Försvarsdepartementet hör 10 myndigheter.

Försvarsmakten (FM)

Försvarsmaktens uppgift är att:

- försvara Sverige och främja vår säkerhet genom insatser på vårt eget territorium, i närområdet och utanför närområdet,
- upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet och i enlighet med internationell rätt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i områden utanför detta och
- med befintlig förmåga och resurser bistå det övriga samhället och andra myndigheter vid behov.

Besöksadress: Lidingövägen 24 Postadress: 107 85 Stockholm
Telefon 08-788 75 00, Fax 08-788 71 78

Försvarets materielverk (FMV)

Försvarets materielverk har till uppgift är att styra utformningen och upphandlingen av ny materiel, där produkterna ska anpassas till insatsförsvaret.
Besöksadress: Banérgatan 62 Postadress: 115 88 Stockholm
Telefon 08-782 40 00, Fax 08-677 57 99

Totalförsvarets pliktverk (TPV)

Totalförsvarets pliktverk ansvarar för mönstring, inskrivning och redovisning av totalförsvarspliktiga samt stöd under deras tjänstgöring.
Besöksadress: Karolinen, Våxnäsgatan 10. Postadress: 651 80 Karlstad
Telefon 054-14 65 00, Fax 054-14 65 09

Försvarets radioanstalt (FRA)

Försvarets radioanstalt bedriver underrättelsehämtning genom signalspaning. Rapportering sker bland annat till regeringen, Försvarsmakten, Totalförsvarets forskningsinstitut och Försvarets materielverk.
Besöksadress: Rörbyvägen (Lovön), 178 93 Drottningholm.
Postadress: Box 301, 161 26 Bromma Telefon 08-471 46 00, Fax 08-471 48 53

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)

Totalförsvarets forskningsinstitut arbetar med forskning, metod- och teknikutveckling samt utredningar för totalförsvaret.
Besöksadress: Gullfossgatan 6, Kista Postadress: 164 90 Stockholm
Telefon 08-555 030 00, Fax 08-555 031 00

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB

MSB ansvarar för frågor om samhällets säkerhet när det gäller skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar. Ansvaret avser åtgärder före, under och efter en olycka eller en kris. Uppdraget spänner över hela hot- och riskskalan, från vardagens olyckor till stora katastrofer.
Myndigheten har en viktig samordnande roll över sektorsgränser och ansvarsområden. Samordningsrollen utgår från ansvarsprincipen - MSB tar inte över andra aktörers ansvar. MSB bedriver verksamhet både i Stockholm, Karlstad och Kristinehamn samt på två skolor, belägna i Sandö och Revinge.
Myndighetens ledning är placerad i Stockholm.
Telefon växel: 0771-240 240 Faxnummer: 010-240 56 00
E-post: registrator@msbmyndigheten.se Postadress
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 651 81 KARLSTAD

Kustbevakningen (KBV)

Kustbevakningen utövar övervakning, tillsyn och kontroll vad gäller säkerhet, fiske och miljö runt hela Sveriges kust. Kustbevakningen har ett väl utvecklat samarbete såväl nationellt som internationellt.
Besöksadress:Stumholmen. Postadress: Box 536, 371 23 Karlskrona
Telefon 0455-35 34 00, Fax 0455-105 21

Statens haverikommission (SHK)

Statens haverikommission har till uppgift att undersöka olyckor i syfte att säkerheten ska förbättras. Haverikommissionen utreder dels flygolyckor, sjöolyckor och olyckor med spårbunden trafik, dels andra allvarliga olyckor. Även olyckor i militär verksamhet undersöks.
Besöksadress: Teknologgatan 8 C Postadress: Box 12538, 102 29 Stockholm Telefon 08-508 862 00,

Försvarsunderrättelsedomstolen

Försvarsunderrättelsedomstolen har ersatt Signalspaningsnämnden. Domstolen ska pröva frågor om tillstånd till signalspaning enligt lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet och i övrigt verka enligt lagen om försvarsunderrättelsedomstol. Regeringen har idag också fattat beslut om regleringsbrev för 2009 avseende domstolen.
Försvarsunderrättelsedomstolen Box 1097 164 25 KISTA
Tel:08-55504500

Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (SIUN)

SIUN kommer likt FUN att vara kontrollmyndighet och ska kontrollera de myndigheter som bedriver försvarsunderrättelseverksamhet. Nytt är att SIUN ska se till att försvarsunderrättelsedomstolens beslut verkställs samt att SIUN på begäran av enskilda ska utreda om något otillbörligt skett i samband med signalspaning. BOX 1140, 164 22 Kista Besöksadress: Gullfossgatan 12 Kista Telefon vxl: 08-555 04 550

Nämnder, delegationer och stiftelser

Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt

Delegationen har till uppgift att granska olika typer av vapenprojekt ur en folkrättslig synvinkel. Delegationen, som leds av Försvarsdepartementet, består av högst åtta ledamöter från Utrikesdepartementet, Försvarsmakten, Totalförsvarets forskningsinstitut och Försvarets materielverk. Försvarsdep.Postadress:103 33StockholmTfn: 08-405 10 00

Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar

Granskar förslag till försvarsuppfinningar. c/o Patent- och registreringsverket. Postadr: Box 5055 104 42 Stockholm Tfn: 08-782 25 00

Rikshemvärnsrådet (RiksHvr)

Rådet verkar för att medel anskaffas för utgifter som inte kan bekostas av statsmedel och yttrar sig i frågor som hänskjuter till rikshemvärnstinget eller till nämnden.
Lidingövägen 28. Postadress: 107 85 Stockholm Tfn: 08-788 75 00

Riksvärderingsnämnden c/o Björn Jansson, Svärdsliljevägen 35, 165 77 Hässelby Tfn: 08-38 85 21

Totalförsvarets folkrättsråd

Rådet ska följa utvecklingen inom den internationella humanitära rätten. Försvarsdepartementet. Postadress: 103 33 Stockholm
Tfn: 08-405 10 00

Försvarsunderrättelsedomstolen

Försvarsunderrättelsedomstolen har ersatt Signalspaningsnämnden. Domstolen ska pröva frågor om tillstånd till signalspaning enligt lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet och i övrigt verka enligt lagen om försvarsunderrättelsedomstol. Regeringen har idag också fattat beslut om regleringsbrev för 2009 avseende domstolen.

Överklagandenämnden för totalförsvaret

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Till varje departements verksamhetsområde hör ett antal statliga myndigheter. Det är myndigheterna som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Regeringen bestämmer mål, riktlinjer och fördelningen av resurserna för myndigheternas verksamhet. Men den bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden. Nedanstående myndigheter och nämnder ligger under Integrations- och jämställdhetsdepartementets ansvarsområde.

Allmänna reklamationsnämnden

Allmänna reklamationsnämnden (ARN) har till huvudsaklig uppgift att opartiskt - och utan avgift för parterna - pröva konsumenttvister. Anmälan kan göras av en enskild konsument som har en tvist med en näringsidkare om köp av en vara, tjänst eller annan nyttighet.

Diskrimineringsombudsmannen

Diskrimineringsombudsmannen (DO) arbetar mot diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder. DO utreder anmälningar om diskriminering och trakasserier, samt granskar hur arbetsgivare, högskolor och skolor arbetar för att förebygga diskriminering.

Fastighetsmäklarnämnden

Fastighetsmäklarnämnden (FMN) registrerar fastighetsmäklare och utövar tillsyn över dessa samt informerar om god fastighetsmäklarsed.

Konsumentverket

Konsumentverkets uppgift är att ta tillvara konsumenternas intressen i Sverige och inom EU. Viktiga områden är varor och tjänsters säkerhet, företagens reklam och avtalsvillkor, privatekonomi samt konsumentrelaterade handikapp- och miljöfrågor. På Konsumentverkets webbplats finns råd och information till konsumenter men myndigheten har inte möjlighet att ge personlig rådgivning.

Marknadsdomstolen

Marknadsdomstolens uppgift är att avgöra mål och ärenden enligt bland annat marknadsföringslagen och konkurrenslagen. När det gäller frågor om otillbörlig reklam och marknadsföringsmetoder är det bara näringsidkare, Konsumentombudsmannen och vissa sammanslutningar som har rätt att väcka talan i domstolen.

Nämnden mot diskriminering

Nämnden mot diskriminering har till uppgift att pröva frågor om vitesföreläggande enligt diskrimineringslagen. Det är bara Diskrimineringsombudsmannen och centrala arbetstagarorganisationer som kan initiera ett ärende hos nämnden.

Resegarantinämnden

Resegarantinämnden finns hos Kammarkollegiet och beslutar om hur stor ersättning resenärerna är berättigade till när en paketresa har blivit inställd eller avbruten på grund av researrangörers konkurs.

Miljömärkning Sverige AB

Miljömärkning Sverige AB sköter det praktiska arbetet med att ta fram kriterier samt kontrollera och utfärda licenser för Svanen och Blomman - Nordens respektive EU:s officiella miljömärkning.

Ungdomsstyrelsen

Ungdomsstyrelsen arbetar för att unga ska få tillgång till inflytande och välfärd. Myndigheten har också i uppdrag att fördela statsbidrag till projekt på temat integration, jämställdhet, folkrörelser eller minoriteter.

Jordbruksdepartementet

Följande sorterar under Jordbruksdepartementet:

Jordbruksverket

Jordbruksverket (SJV) är förvaltningsmyndighet på det jordbruks-politiska området och har ansvar för frågor som gäller jordbruk, djurhållning, trädgård, rennäring och landsbygdsutveckling. SJV är även chefsmyndighet för landets distriktsveterinärer.

Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård

Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård prövar bland annat frågor om disciplinansvar för djurhälsopersonal samt återkallelse av legitimation.

Statens veterinärmedicinska anstalt

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) arbetar för en god djurhälsa genom att förebygga, diagnostisera och bekämpa smittsamma sjuk-domar hos djur.

Livsmedelsverket

Livsmedelsverket (SLV) är förvaltningsmyndighet för frågor som gäller livsmedel inklusive dricksvatten och har till uppgift att i konsumenternas intresse verka för säkra livsmedel av god kvalitet, redlighet i livsmedelshanteringen och goda matvanor.

Fiskeriverket

Fiskeriverket är förvaltningsmyndighet för fiskevård och fiske i Sverige. Fiskeriverket har till uppgift att verka för en god fiskevård, en effektiv fiskenäring och ett utvecklat fritidsfiske.

Sametinget

Sametinget är ett samiskt folkvalt organ som ska tillvarata samiska in-tressen och är samtidigt en statlig förvaltningsmyndighet. Den grundläggande uppgiften är att verka för en levande samisk kultur.

Styrelsen för samefonden

Fondens medel används för att främja rennäring, samisk kultur och samiska organisationer. Webbplats saknas, för att komma i kontakt hänvisas till Jordbruksdepartementet.

Sveriges lantbruksuniversitet

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) ansvarar för kunskapsuppbyggnad och kompetensförsörjning inom biologiska naturresurser och biologisk produktion.

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen är förvaltningsmyndighet för frågor som rör skogs-bruket och har till uppgift arr verka för att landets skogar ska vårdas och brukas så att skogen ger en uthålligt god avkastning samtidigt som biologisk mångfald bevaras. Myndigheten arbetar också med att lyfta fram skogens värden för rekreation och friluftsliv.

Justitiedepartementet

Till varje departements verksamhetsområde hör ett antal statliga myndigheter. Det är myndigheterna som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Regeringen bestämmer mål, riktlinjer och fördelningen av resurserna för myndigheternas verksamhet. Men den bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden. Nedanstående myndigheter och nämnder ligger under Justitiedepartementets ansvarsområde.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)
Box 1386, 111 93 Stockholm Tfn 08 - 401 87 00
Arbetsområde: främja brottsförebyggande arbete och ansvara för officiell statistik för rättsväsendet.

Brottsoffermyndigheten (BrOM)
Box 470, 901 09 Umeå Tfn 090 - 70 82 00
Arbetsområde: prövar ärenden om brottsskadeersättning och fördelar medel ur brottsofferfonden.

Datainspektionen
Box 8114, 104 20 Stockholm Tfn 08 - 657 61 00
Arbetsområde: Datainspektionen ska skapa förutsättningar för att behandlingen av personuppgifter inte medför otillbörligt intrång i enskildas personliga integritet.

Domstolsverket (DV)
551 81 Jönköping Tfn 036 - 15 53 00
Arbetsområde: Domstolsverket är central förvaltningsmyndighet för de allmänna domstolarna, de allmänna förvaltningsdomstolarna, arrendenämnderna, hyresnämnderna och Rättshjälpsmyndigheten.

Ekobrottsmyndigheten (EBM)
Box 820, 101 36 Stockholm Tfn 08 - 762 00 00
Arbetsområde: Åklagarmyndighet med uppgift att bekämpa ekonomisk brottslighet.

Genteknikmämnden
Retzius väg 13A, 171 77 Stockholm Tfn 08 - 508 846 30
Arbetsområde: nämnden ska genom rådgivande verksamhet främja en etiskt försvarbar och säker användning av gentekniken.

Justitiekanslern (JK)
Box 2308, 103 17 Stockholm Tfn 08 - 405 10 00
Arbetsområde: ha tillsyn över dem som utövar offentlig verksamhet, att bevaka statens rätt och tillhandagå regeringen med råd och utredningar i juridiska frågor.

Kriminalvården
601 80 Norrköping Tfn 077 - 22 80 800
Arbetsområde: Kriminalvården verkställer straff och ansvarar för personer misstänkta för brott i tre verksamhetsgrenar - fängelse, frivård och häkte.

Migrationsverket
601 70 Norrköping Tfn 0771 - 235 235
Arbetsområde: Migrationsverket ansvarar för tillstånd eller visum för besök, tillstånd för bosättning i Sverige, asylprocessen (från ansökan till uppehållstillstånd eller självmant återvändande), medborgarskap och stöd för frivillig återvandring.

Revisorsnämnden
Box 24014, 104 50 Stockholm Tfn 08 - 783 18 70
Arbetsområde: Besluta om godkännande och auktorisation av revisorer samt registrering av revisionsbolag och att utöva tillsyn över dessa revisorer och revisionsbolag.

Rikspolisstyrelsen (RPS)
Box 12256, 102 26 Stockholm Tfn 08 - 401 90 00
Arbetsområde: Rikspolisstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för polisväsendet samt chefsmyndighet för Statens kriminaltekniska laboratorium. Till Rikspolisstyrelsen hör Säkerhetspolisen och en enhet för ledning av polisverksamhet - Rikskriminalpolisen.

Rättshjälpsmyndigheten
Box 853, 851 24 Sundsvall Tfn 060 - 13 46 00
Arbetsområde: handlägger vissa ärenden om rättshjälp enligt rättshjälpslagen.

Rättsmedicinalverket (RMV)
111 20 Stockholm Tfn 08 - 441 76 00
Arbetsområde: central förvaltningsmyndighet för rättspsykiatrisk, rättskemisk, rättsmedicinsk och rättsgenetisk verksamhet.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden
Box 22523, 104 22 Stockholm Tfn 08 - 617 98 00
Arbetsområde: Nämnden utövar tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter samt över Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter.

Valmyndigheten
Box 4210, 171 04 Solna Tfn 08 - 635 69 00
Arbetsområde: Valmyndigheten har till uppgift att planera och genomföra val och folkomröstningar.

Åklagarmyndigheten
Box 5553, 114 85 Stockholm Tfn 08 - 453 66 00
Arbetsområde: Åklagarnas uppgift är att leda förundersökningen av ett brott, att besluta om åtal ska väckas och att föra talan i domstolen.

Kulturdepartementet

Till Kulturdepartementets verksamhetsområde hör en mängd myndigheter, bolag och stiftelser.

Myndigheter

Statliga myndigheter är samtliga statliga organ med undantag för riksdagen. Andra myndigheter än domstolarna och regeringen benämns förvaltningsmyndigheter.Statliga förvaltningsmyndigheter finns antingen under regeringen eller riksdagen. Regeringen fastställer mål, riktlinjer och resursfördelning för myndigheternas verksamhet, men bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden.

Bolag

Bolag (aktiebolag) är ett rättssubjekt som är organiserat i privaträttslig form. Det är en form för företagande i vilken delägarna, aktieägarna, i princip är fria från personligt ansvar för företagets skulder. Som statligt bolag brukar räknas bolag där aktiemajoriteten innehas av staten.

Stiftelse

Stiftelse är ett rättssubjekt som är organiserat i privaträttslig form. En sådan uppkommer genom att en eller flera stiftare avskiljer viss egendom att självständigt förvaltas för något visst ändamål. Med statlig stiftelse brukar avses en sådan stiftelse som har bildats av staten.

Myndigheter inom kulturområdet

Arkitekturmuseets webbplats

Arkitekturmuseet är ett centralmuseum som skall belysa byggnadskonst, bebyggelseforskning och samhällsplanering. Museet ska särskilt levandegöra den byggda miljöns samband med samhället och samhällsplaneringen.

Forum för levande historias webbplats

Forum för levande historia är en myndighet som har ett nationellt uppdrag att främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. Forum för levande historias mål är att stärka människors vilja att verka för allas lika värde och rättigheter.

Institutet för språk och folkminnens webbplats

Den tidigare regeringen beslutade i juni 2006 att Språk- och folkminnesinstitutet från och med den 1 juli 2006 får nya uppgifter på språkvårdens område och blir en central myndighet på språkets område. Samtidigt byter myndigheten namn till Institutet för språk och folkminnen. Myndigheten har till uppgift att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och språkligt burna kulturarv i Sverige. Myndig-heten skall bedriva forskning samt delta i internationellt samarbete inom sitt verksamhetsområde. Myndigheten finns i Göteborg, Lund, stockholm, Umeå och Uppsala.

Konstnärsnämndens webbplats

Konstnärsnämnden stödjer professionella konstnärers arbete, utveckling och internationella kontakter. Konstnärsnämnden fördelar statliga stipendier och bidrag till enskilda konstnärer inom bild-, form-, musik-, dans-, teater- och filmområdena. Nämnden ska hålla sig underrättad om konstnärernas ekonomiska och sociala villkor.

Webbplatsen för Livrustkammaren, Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet

Myndigheten Livrustkammaren, Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museets mål är att förvalta vårt kulturarv. Museerna ska utifrån sina samlingar utveckla och förmedla kunskap om och upplevelser av kulturarvet och därigenom ge perspektiv på samhällsutvecklingen. Livrust-kammarens samlingar belyser statschefens och kungahusets roll genom århundradena. Skokloster - slottet med omgivningarna, interiörer och föremål speglar hur en högadlig miljö gestaltades från mitten av 1600-talet och tre århundraden framåt. Hallwylska museets samlingar visar ett förmöget hem, en familjs och deras tjänstefolks liv och villkor vid sekelskiftet 1900.

Moderna museets webbplats

Moderna museet ska visa, spegla, samla och bevara modern och nutida konst i alla dess former. Museet ska verka för konstnärlig och kulturell förnyelse, göra samlingarna tillgänglig för en så stor publik som möjligt, ordna utställningar och driva pedagogisk verksamhet. Museet är ansvarsmuseum för den moderna och nutida konsten.

Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsuddes webbplats

Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde ska främja konsten, konstintresset och konstvetenskapen. Myndigheten ska särskilt levandegöra de äldre konstformerna och deras samband med den nutida konsten och samhällets utveckling samt verka för konstnärlig och kulturell förnyelse. Museet är ansvarsmuseum inom konstmuseiområdet.

Naturhistoriska riksmuseets webbplats
Naturhistoriska riksmuseet ska främja intresse, kunskap och forskning om växt- och djurvärlden, universums och jordens uppbyggnad och utveckling samt om människans biologi och naturmiljö. Grundforskning bedrivs inom botanik, zoologi, paleontologi, molekylärsystematik och isotopgeologi. Museet är ansvarsmuseum inom området naturhistoria.

Nämnden för hemslöjdsfrågors webbplats
Nämnden för hemslöjdsfrågor har till uppdrag att ta initiativ, planera, samordna och göra insatser för att främja hemslöjden. Nämnden samordnar bidragsgivandet till den hemslöjdskonsulentverksamhet som bedrivs i landet samt fördelar bidrag till olika projekt som främjar hemslöjdens utveckling. Nämnden har sitt kansli i lokaler hos Verket för näringslivsutveckling (NUTEK) på Liljeholmen i Stockholm.

Nämnden för statligt stöd till trossamfunds webbplats
Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) handlägger ärenden som gäller statsbidrag till andra trossamfund än svenska kyrkan. Bidrag utgår till 36 samfund. Bidrag kan utgå som organisationsbidrag, verksamhetsbidrag eller projektbidrag.

Riksantikvarieämbetets webbplats
Riksantikvarieämbetet är en central förvaltningsmyndighet för frågor om kulturmiljön och kulturarvet med det övergripande ansvaret att i samverkan med länsstyrelser, länsmuseer, kommuner och allmänhet verka för att vårt kulturarv bevaras, berikas och brukas.

Riksarkivet och landsarkivens webbplats
Riksarkivet är central förvaltningsmyndighet för arkivfrågor samt chefsmyndighet för Landsarkiven. Riksarkivets huvuduppgifter är att främja en god arkivhantering samt att bevara, vårda, tillhandahålla och levandegöra arkivmaterial. Riksarkivet skall också sköta heraldiska frågor och verka för att bestämmelser om Sveriges flagga iakttas. Landsarkiven tar emot lokala och regionala statliga myndigheters handlingar. Det finns landsarkiv i Göteborg, Härnösand, Lund, Stadsarkivet i Stockholm, Uppsala, Visby, Vadstena, Värmlandsarkiv i Karlstad och Östersund.

Riksutställningars webbplats
Riksutställningar arbetar med vandringsutställningar samt utvecklar utställningsmediet konstnärligt, pedagogiskt och tekniskt.

Statens försvarshistoriska museers webbplats
Statens försvarshistoriska museers (SFHM) uppdrag är att främja kunskapen om det svenska försvaret genom tiderna och om försvarets roll i samhällsutvecklingen. SFHM har ett omfattande samarbete så väl nationellt som internationellt. Särskild tonvikt ligger på samarbete mellan de nordiska ländernas militär- och vapenhistoriska museer samt motsvarande institutioner i Baltikum. De två museer som hör till myndigheten är Armémuseum i Stockholm och Flygvapenmuseum i Linköping.

Statens historiska museers webbplats
Statens historiska museer (SHMM) har till uppgift att bevara och förmedla kulturarvet samt ge perspektiv på samhällsutvecklingen och sam-tiden. Samlingarna är från stenåldern fram till idag. Till myndigheten hör även Kungliga myntkabinettet - Sveriges ekonomiska museum.

Statens konstråds webbplats
Statens konstråd (SK) har som uppgift att förse de byggnader som

innehåller statlig verksamhet med god samtidskonst. SK gör även insatser i gemensamma miljöer som inte är statliga samt informerar om den offentliga konsten i samhället.

Statens kulturråds webbplats
Statens kulturråd (Kulturrådet) är en central förvaltningsmyndighet inom kulturområdet. Kulturrådet handhar frågor som rör teater, dans, musik, litteratur, kulturtidskrifter, folkbibliotek, konst, museer, utställningsverksamhet, kulturforskning med mera. Kulturrådet fördelar statligt stöd inom kulturområdet, ger regeringen underlag för kulturpolitiska beslut och informerar om kultur och kulturpolitik.

Statens maritima museers webbplats
Statens maritima museer (SMM) är central myndighet för statens museer med sjöhistorisk inriktning. SMM har till uppgift att bevara och främja brukandet av samt bygga upp kunskaperna om det maritima kulturarvet. I SMM ingår de tre museerna Vasamuseet, Sjöhistoriska museet i Stockholm och Marinmuseum i Karlskrona.

Statens museer för världskulturs webbplats
Statens museer för världskultur har till uppgift att visa och levandegöra världens kulturer. Myndigheten ska främja närvetenskaplig kunskapsbildning och publik verksamhet i nya former utifrån etnografiska, arkeologiska, konstnärliga, konstvetenskapliga samt andra samhälleliga och historiska perspektiv. Statens museer för världskultur består av fem delar, fyra museer samt myndighetens ledning och administration. De fyra museerna är Etnografiska museet, Medelhavsmuseet och Östasiatiska museet i Stockholm samt Världskulturmuseet i Göteborg. Myndighetens ledning och administration är också placerade i Göteborg.

Statens musiksamlingars webbplats
Statens musiksamlingar (SMS) är en central myndighet på musikens område och har till grundläggande uppgift att dokumentera, samla in, vårda, bevara, beskriva och hålla levande musikens kulturarv och därigenom främja musikintresset, musikvetenskapen och den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden. SMS består av Statens musikbibliotek, Musikmuseet och Svenskt visarkiv.

Svenskt biografiskt lexikons webbplats
Myndigheten svenskt biografiskt lexikon (SBL) har till uppgift att fortsätta och slutföra utgivandet av verket Svenskt biografiskt lexikon som innehåller biografier över personer och släkter som gjort sig bemärkta inom samhällets alla områden.

Sveriges författarfonds webbplats
Sveriges författarfond handhar den statliga ersättningen till upphovsmän till litterära verk för utnyttjandet av deras verk genom bibliotek. Medlen används dels till statistiskt beräknade författar- och översättarpenningar, dels till stipendier med mera.

Talboks- och punktskriftsbibliotekets webbplats
Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) ska i samverkan med andra bibliotek i landet arbeta för att synskadade och andra handikappade får tillgång till litteratur. TPB har ett specifikt uppdrag att framställa och låna ut talböcker och punktskriftsböcker, inom sitt verksamhetsområde lämna information och råd till folkbibliotek och andra. TPB ska också tillhandahålla punktskriftsböcker för försäljning samt ha en central utskrivningstjänst för dövblinda på punktskrift.

Regionala museer

Regionala museer inom Kulturdepartementets verksamhetsområde. De samlar in, vårdar, visar och levandegör Sveriges regionala kulturarvet.

- Blekinge museums webbplats
- Bohusläns museums webbplats
- Dalarnas museums webbplats
- Jämtlands läns museums webbplats
- Jönköpings läns museums webbplats
- Kalmar konstmuseums webbplats
- Kalmar läns museums webbplats
- Kulturen i Lunds webbplats
- Länsmuseet Gotlands fornsals webbplats
- Länsmuseet Gävleborgs webbplats
- Länsmuseet Halmstads webbplats
- Länsmuseet Varbergs webbplats
- Länsmuseet Västernorrlands webbplats
- Malmö museers webbplats
- Naturhistoriska museet i Göteborgs webbplats
- Norrbottens museums webbplats
- Regionmuseet Kristianstads webbplats
- Regionmuseum Västra Götalands webbplats
- Smålands museums webbplats
- Stockholms läns museums webbplats
- Sörmlands museums webbplats
- Upplandsmuseets webbplats
- Värmlands museums webbplats
- Västerbottens museums webbplats
- Västergötlands museums webbplats
- Västmanlands läns museums webbplats
- Örebro läns museums webbplats
- Östergötlands länsmuseums webbplats

Myndigheter inom medieområdet

Granskningsnämnden för radio och TVs webbplats

Granskningsnämnden för radio och TV granskar innehållet i redan sända radio- och TV-program och prövar om det överensstämmer med de lagar och tillståndsvillkor som gäller för sändningarna. Granskning sker efter anmälan eller på nämndens eget initiativ och övervakningen omfattar alla svenska programföretag som sänder till allmänheten. Myndigheten har också till uppgift att följa utländska sändningar till svensk allmänhet, samt att publicera rapporter om utvecklingen av radio- och TV-utbudet.

Presstödsnämndens webbplats

Presstödsnämnden ska bland annat pröva ansökningar om statligt stöd till dagstidningar. Presstödet består av driftsstöd och distributionsstöd.

Radio- och TV-verkets webbplats

Radio- och TV-verket (RTVV) har till uppgift att besluta i frågor om tillstånd, avgifter och registrering som rör ljudradio- och TV-sändningar riktade till allmänheten i de fall uppgifterna inte ligger på regeringen eller någon annan särskild angiven myndighet. RTVV ska följa utvecklingen och svara för statistik rörande hela medieområdet.

Statens biografbyrås webbplats

Statens biografbyrå (Biografbyrån) prövar enligt lagen (1990:656) om granskning och kontroll av filmer och videogram om framställningen i en film eller videogram ska godkännas för visning vid allmän sammankomst eller offentlig tillställning. Biografbyrån ska också utöva tillsyn över lagens efterlevnad och över efterlevnaden av 16 kap. 10 b och 10 c §§ brottsbalken. Biografbyrån lämnar medgivande till åtal och avger yttrande enligt 16 kap. 19 § brottsbalken.

Taltidningsnämndens webbplats
Taltidningsnämnden har till uppgift att förbättra tillgången till innehållet i dagstidningar för de som har svårigheter att ta del av skriven text. Taltidningsnämnden handlägger bland annat ärenden om statligt stöd till radio-och kassettidningar.

Bolag inom Kulturdepartementets ansvarsområden

Bolag inom kulturområdet
Kungliga Dramatiska Teatern AB
Kungliga Operan AB
Voksenåsen A/S

Bolag inom medieområdet
Sveriges Radio AB
Sveriges Television AB
Sveriges Utbildningsradio AB

Stiftelser m.fl. inom Kulturdepartementets ansvarsområden

Bildkonst Upphovsrätt i Sveriges (BUS)
Drottningholmsvägen 10, 112 42 Stockholm
Tfn: 08-54 55 33 80, Fax 08-54 55 33 98, E-post: bus@bus.se

Bildmuseets
Gammlia. Postadress: Umeå universitet, 901 87 Umeå Tfn: 090-786 52 27, Fax: 090-786 77 33, E-post: info@bildmuseet.umu.se

Judiska Museet i Stockholms
Hälsingegatan 2. Postadress: Box 6299, 102 34 Stockholm
Tfn: 08-31 01 43, Fax: 08-31 84 04, E-post: info@judiska-museet.a.se

Kungliga Akademien för de fria konsterna
Fredsgatan 12. Postadress: Box 16317, 103 26 Stockholm
Tfn: 08-23 29 45, Fax: 08-790 59 24

Kungliga Musikaliska Akademien
Blasieholmstorg 8,111 48 Stockholm
Tfn: 08-407 18 00, Fax: 08-611 87 18, E-post: adm@musakad.se

Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitetsakademien
Villagatan 3. Postadress: Box 5622, 114 86 Stockholm
Tel. 08-440 42 80. Fax 08-440 42 90, E-post: kansli@vitterhetsakad.se

Medierådet (tidigare Våldsskildringsrådet)
Vasagatan 8-10. Postadress: 103 33 Stockholm Tfn: 08-405 10 00, Fax: 08-20 15 64, E-post: ann-katrin.ageback@culture.ministry.se

Nordicom (Nordiskt Informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning)
Postadress: Göteborgs universitet, Box 713, 405 30 Göteborg
Tfn: 031-773 10 00, Fax: 031-773 46 55
E-post: nordicom@nordicom.gu.se

Riksteatern
Hallundavägen 30, 145 83 Norsborg
Tfn: 531 991 00, Fax: 08-531 830 12, E-post: info@riksteatern.se

Röhsska museet för konsthanverk och design
Vasagatan 37-39. Postadress: Box 53178, 400 15 Göteborg
Tfn: 031-61 38 50, Fax: 031-18 46 92, E-post: info@designmuseum.se

Språkrådet/Institutet för språk och folkminnen
Bjurholmsgatan 12. Postadress: Box 20057, 104 60 Stockholm
Tfn: 08-442 42 00, Fax: 08-442 42 15, E-post: info@spraknamnden.se

Stiftelsen Ájtte - Svenskt fjäll- och samemuseum
Kykogatan 3. Postadress: Box 116, 962 23 Jokkmokk
Tfn: 0971-170 70, Fax: 0971-120 57. E-post: info@ajtte.com

Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek
Upplandsgatan 4.Postadress: Box 1124, 111 81 Stockholm
Tfn: 08-412 39 00, Fax: 08-412 39 90, E-post: arbab@arbarkiv.a.se

Stiftelsen Arbetets museum
Laxholmen, 602 21 NorrköpingTfn: 011-18 98 00, Fax: 011-18 22 90:
E-post: info@arbetetsmuseum.se

Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem
Herserudsv.32. Postadress: Carl Milles väg 2, 181 34 Lidingö
Tfn: 08-446 75 90, Fax: 08-767 09 02, E-post: info@millesgarden.se

Stiftelsen Dansens Hus
Barnhusgatan 12-14. Postadress: Wallingatan 21, 111 24 Stockholm
Tfn: 08-508 990 00, Fax: 508 990 10, E-post: kansli@dansenshus.se

Stiftelsen Dansmuseifonden/Dansmuseet
Gustav Adolfs torg 22-24, 111 52 Stockholm
Tfn: 441 76 50, Fax: 20 06 02, E-post: info@dansmuseet.nu

Stiftelsen Drottningholms teatermuseums
Kvarnholmsvägen 56, Gäddviken, Nacka. Postadress Box 15417, 104 65 Stockholm Tfn: 08-556 931 11, Fax: 08-556 931 01,
E-post: sverigesteatermuseum@dtm.se

Stiftelsen framtidens kultur
Dag Hammarskjölds väg 10 C. Postadress: Glunten, 751 83 Uppsala
Tfn: 018-17 19 40, Fax: 018-17 19 41,
E-post: info@framtidenskultur.se

Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur/Centrum för lättläst
Långholmsgatan 27-29. Postadress: 9145, 102 72 Stockholm
Tfn: 08-640 70 90, Fax: 08-642 76 00, E-post: info@lattlast.se

Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna
Arent Grapegatan 20, 981 32 Kiruna
Tfn: 0980-702 26, Fax: 0980-837 79, E-post: info@sfmv.se

Stiftelsen Längmanska kulturfondens nämnd
c/o Margaretha Falk, Box 5073, 102 42 Stockholm
Tfn 08-611 87 15, E-post: info@langmanska.se

Stiftelsen Nordiska museet
Djurgårdsvägen 6-16. Postadress: 27820, 115 93 Stockholm
Tfn: 08-519 560 00, Fax: 08-519 545 80, E-post: nordiska@nordm.se

Stiftelsen Rooseum Center for Contemporary Art
Gasverksgatan 22. Postadress: Box 4097, 203 12 Malmö
Tfn: 040-12 17 16, Fax: 040-30 45 61, E:post: info@rooseum.se

Stiftelsen Skansens
Djurgårdsslätten 49-51. Postadress: Box 27807, 115 93 Stockholm
Tfn: 08-442 80 00, Fax: 08-442 82 80, E-post: info@skansen.se

Stiftelsen Svenska Filminstitutet
Filmhuset, Borgvägen 1-5. Postadress: Box 27126, 102 52 Stockholm
Tfn: 08-665 11 00, Fax: 08-661 18 20, E-post: info@sfi.se

Stiftelsen Svenska rikskonserter
Nybrokajen 11, 111 48 Stockholm
Tfn: 08-407 16 00, Fax: 08_407 16 50, E-post: info@rikskonserter.se

Stiftelsen Tekniska museet
Museivägen 7, Norra Djurgården. Postadress: Box 27842, 115 93 Stockholm Tfn: 08-450 56 00, Fax: 08-450 56 01,
E-post: info@tekniskamuseet.se

Stiftelsen Thielska galleriet
Sjötullsbacken 6, 115 25 Stockholm Tfn: 08-662 58 84, Fax: 08-544 85 112, E-post: thielska.galleriet@telia.com

Strindbergsmuseet
Drottninggatan 85, 111 60 Stockholm Tfn: 08-411 53 54, Fax: 08-411 01 41, E-post: info@strindbergsmuseet.se

Styrelsen för Sveriges författarfond
Klara Norra Kyrkogata 29. Postadress: Box 1106, 111 81 Stockholm
Tfn: 08-440 45 50, Fax: 08-440 45 65, E-post: svff@svff.se

Zornsamlingarna
Vasagatan 36. Postadress: Box 32, 792 21 Mora
Tfn: 0250-59 23 10, Fax: 0250-184 60, E-post: info@zorn.se

Miljödepartementet

Till Miljödepartementets verksamhetsområde hör ett antal statliga myn-digheter och affärsverk. Det är myndigheterna som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Regeringen bestämmer mål, riktlinjer och fördelningen av resurserna för myndigheternas verksamhet. Men den bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden.

Boverket
Boverket är den nationella myndigheten för samhällsplanering, stads-utveckling, byggande och boende. Verket är central myndighet för frågor om byggd miljö och hushållning med mark- och vattenområden, för fysisk planering, byggande och förvaltning av bebyggelsen och för boendefrågor.

Finsk-svenska gränsälvskommissionen
fattar beslut om åtgärder i gränsälv som innebär byggande i vatten eller vattenreglering eller som kan medföra förorening. Kommissionen beslutar även i fiskefrågor inom gränsälvsöverenskommelsen.

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbygg-ande, Formas
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas, stödjer och informerar om forskning inom sina områden. Rå-det främjar ekologiskt hållbar tillväxt och utveckling.

Kemikalieinspektionen, KemI
Kemikalieinspektionen (KemI) är central tillsynsmyndighet med an-svar för kemikaliekontrollen. KemI arbetar bland annat för att före-bygga skador på människor och miljö från kemiska och biotekniska produkter.

Kärnavfallsfonden

Kärnavfallsfondens styrelse förvaltar medel som avsatts i en fond för att finansiera framtida utgifter för använt kärnbränsle och annat radioaktivt avfall.

Lantmäteriet

Lantmäteriet bildades den 1 september 2008 när Lantäteriverket och de statliga lantmäterimyndigheterna slogs samman till en myndighet. Lantmäteriet förser samhället med allmänna kartor och annan grundläggande landskaps- och fastighetsinformation. Lantmäteriet arbetar också inom ramen för fastighetsbildningen för en ändamålsenlig fastighetsindelning. Myndigheten fastställer även ortsnamn.

Miljöskadeförsäkringens skadenämnd

har till uppgift att avge utlåtanden över tvistiga eller principiella skadeersättningsfall inom miljöskadeförsäkringen.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket är samordnare i miljöarbetet - nationellt, inom EU och internationellt. Myndigheten tar fram och förmedlar kunskaper på miljöområdet, utarbetar förslag till mål, åtgärdsstrategier och styrmedel i miljöpolitiken samt genomför miljöpolitiska beslut. Naturvårdsverket ska även följa upp och utvärdera miljösituationen och miljöarbetet som underlag för en fortsatt utveckling av miljöpolitiken.

Statens geotekniska institut, SGI

Statens geotekniska institut, SGI, ansvarar för kunskapsuppbyggnad och förmedling av geoteknisk kunskap i Sverige. Institutet ger geotekniska råd till statliga myndigheter med ansvar för områden som har koppling till miljö, infrastruktur, fysisk planering och byggande. SGI har ett särskilt ansvar för ras- och skredfrågor.

Statens va-nämnd

Statens va-nämnd handlägger mål enligt lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar samt mål enligt lagen om allmänna värmesystem.

Strålsäkerhetsmyndigheten

Strålsäkerhetsmyndigheten har tagit över ansvar och uppgifter från Statens kärnkraftinspektion, SKI, och Statens strålskyddsinstitut, SSI, vilka upphörde den 30 juni 2008. Strålsäkerhetsmyndigheten arbetar för att skydda människor och miljö från skadlig verkan av strålning, nu och i framtiden.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI, tillhandahåller planerings- och beslutsunderlag för väder- och vattenberoende verksamheter. Myndigheten fungerar som samhällets expertorgan inom meteorologi, hydrologi och oceanografi samt är en resurs i miljöarbetet.

Näringsdepartementet

Till varje departements verksamhetsområde hör ett antal statliga myndigheter. Det är myndigheterna som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Regeringen bestämmer mål, riktlinjer och fördelningen av resurserna för myndigheternas verksamhet. Men den bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden. Till Näringsdepartementet hör 24 myndigheter, varav fyra affärsverk och en domstol.

Bolagsverket

Bolagsverket hanterar huvudsakligen registreringen av nya företag och registerändringar för befintliga företag, tar emot årsredovisningar, registrerar företagsinteckningar och fattar även beslut i likvidationer. Bolagsverket bildades den 1 juli 2004 och ingick tidigare i Patent- och registreringsverket, PRV. 851 81 Sundsvall Telefon 060-18 40 00

Elsäkerhetsverket

Elsäkerhetsverket arbetar för att förebygga att människor och egendom skadas av el. De arbetar också för att elektriska apparater och elinstallationer är konstruerade och utförda på ett sådant sätt att de inte stör utrustning för radio och telekommunikation och andra apparater.
Box 4, 681 21 KristinehamnTelefon 0550-851 00

Energimarknadsinspektionen

Utövar tillsyn över nätföretagen enligt ellagen samt utövar tillsyn över naturgasmarknaden m.m.
Box 155, 631 03 ESKILSTUNA Telefon 016-16 27 00

Konkurrensverket, KKV

KKV:s övergripande uppgift är att arbeta för en effektiv konkurrens i såväl privat som offentlig verksamhet till nytta för konsumenter. Myndigheten övervakar att företagen följer konkurrenslagen, föreslår regeländringar som skulle vara bra för konkurrensen, sprider information om vilka regler som gäller och ger bidrag till forskning om konkurrens.
103 85 Stockholm Telefon 08-700 16 00

Oljekrisnämnden

Oljekrisnämnden är en domstolsliknande myndighet som handlägger vissa ersättningsfrågor enligt oljekrislagen (1975:197).
Nämnden nås genom: Näringsdepartementet 103 33 Stockholm
Telefon 08-405 10 00

Patent- och registreringsverket, PRV

PRV arbetar med ärenden som rör patent, design, varumärken, personnamn, periodiska skrifter och uppdragsverksamhet.
Box 5055, 102 42 STOCKHOLM Telefon 08-782 25 00

Post- och telestyrelsen, PTS

PTS verkar inom tele-, IT-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.
Box 5398, 102 49 STOCKHOLM Telefon 08-678 55 00

Rederinämnden

Nämndens uppgift är att pröva frågor om statligt stöd till svensk sjöfart och följa upp den svenska sjöfartens internationella konkurrenssituation.
Box 11125, 404 23 GÖTEBORG Telefon 031-80 63 40

Rikstrafiken

Myndighetens uppgift är att verka för utveckling och samordning av

den kollektiva interregionala persontrafiken och därigenom bidra till att de transportpolitiska målen uppnås. Rikstrafiken svarar som en del av detta arbete för statens upphandling av transportpolitiskt motiverad persontrafik som inte kan bedrivas på kommersiella grunder, t.ex. sovvagnstrafiken mellan norra Sverige och Stockholm/Göteborg.
Box 473, 851 06 SUNDSVALL Telefon 060-67 82 50

Rymdstyrelsen
Rymdstyrelsen är central förvaltningsmyndighet med ansvar för all statligt finansierad nationell och internationell rymdverksamhet i Sverige vad gäller forskning och utveckling. Rymdstyrelsen är kontaktorgan för internationellt rymdsamarbete. Det svenska rymdprogrammet genomförs till största delen i internationellt samarbete, främst inom ramen för europeiska rymdorganet ESA, samt genom bilateralt samarbete.
Box 4006, 17104 Solna Telefon 08-6276480

Statens energimyndighet
Energimyndigheten arbetar inom flera större arbetsområden för att skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning. Myndigheten bedriver forsk-ningsfinansiering för att effektivisera användningen av energi samt för att främja ny energiteknik och ny energiproduktion. Energimyndigheten ansvarar även för betydande delar av elcertifikatsystemet.
Box 310, 631 04 Eskilstuna Telefon 016-544 20 00

Statens väg- och transportforskningsinstitut, VTI
VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling som avser infrastruktur, trafik och transporter. I institutets forsknings- och utvecklingsarbete ingår analyser av transportsektorns effekter på miljön och energiförbrukningen. VTI har också ett stort internationellt samarbete.
581 95 Linköping Telefon 013-20 40 00

Sveriges geologiska undersökning, SGU, inkl.Bergsstaten
SGU undersöker, dokumenterar och informerar om berggrund, jordarter och grundvatten i Sverige. Som central myndighet för geologi och mineralfrågor i Sverige är en av SGUs viktigaste uppgifter att möta efterfrågan på geologisk information från samhället.
Box 670, 751 28 Uppsala Telefon 018-17 90 00

Tillväxtanalys
Tillväxtanalys har regeringens uppdrag att belysa de områden som har störst betydelse för tillväxt. Det övergripande målet är att stärka den svenska konkurrenskraften och att skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag i alla delar av landet. Myndigheten arbetar med utvärderingar, analyser och statistik i ett brett svenskt och internationellt perspektiv.
Studentplan 3, 831 40 Östersund Telefon 010-447 44 00

Tillväxtverket
Tillväxtverket arbetar för fler och växande företag samt ett hållbart och konkurrenskraftigt näringsliv i alla delar av landet. I Tillväxtverket ingår verksamhet som tidigare har funnits inom Nutek och Glesbygdsverket samt Konsumentverkets uppdrag kring kommersiell och offentlig service.
Box 4044, 102 61 Stockholm Telefon 08-681 91 00

Trafikanalys
Trafikanalys är regeringens utvärderings- och analysorgan för frågor inom hela transportområdet. Myndigheten ansvarar för att utvärdera

åtgärder och redovisa olika åtgärders effekter inom transportområdet. Trafikanalys ansvarar också för resvane- och transportundersökningar samt för den officiella statistiken inom området transporter och kommunikation.
Sveavägen 90, 113 59 Stockholm Tfn (tv) 063-14 00 00

Trafikverket
Trafikverket ansvarar bland annat för den samlade trafikslags övergripande långsiktiga infrastrukturplaneringen för väg, järnväg, sjö och luft samt för planering, byggande, drift och underhåll av de statliga vägarna och järnvägarna. Trafikverket ska med utgångspunkt i ett samhällsbyggnadsperspektiv skapa förutsättningar för ett samhällsekonomiskt effektivt, internationellt konkurrenskraftigt och långsiktigt hållbart transportsystem.
781 89 Borlänge Telefon: 0771-921 921

Transportstyrelsen
Transportstyrelsen arbetar för att uppnå god tillgänglighet, hög kvalitet, säkra och miljöanpassade transporter inom järnväg, luftfart, sjöfart och väg. De har det samlade ansvaret för att ta fram regler och se till att myndigheter, företag, organisationer och medborgare följer dem. Transportstyrelsen finns på elva orter i landet och huvudkontoret är placerat i Norrköping.
601 73 Norrköping Telefon 0771-503 503

Verket för innovationssystem, Vinnova
Vinnovas uppgift är att främja hållbar tillväxt genom utveckling av effektiva svenska innovationssystem inom verksamhetsområdena teknik, transport, kommunikation och arbetsliv samt genom finansiering av behovsmotiverad forskning.
101 58 Stockholm Telefon 08-473 30 00

Socialdepartementet
Till Socialdepartementets verksamhet hör myndigheter som ansvarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Regeringen fastställer mål, riktlinjer och resursfördelning för myndigheternas verk-samhet, men bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller besluta i olika ärenden. Till departementets verksamhetsområde hör även statligt ägda bolag, institut och delegationer. Till området hör också ett flertal utredningar.

Alkoholsortimentsnämnden
Alkoholsortimentsnämnden garanterar att försäljningsmonopolet inte verkar diskriminerande.

Apoteket Omstrukturering AB (OAB)
Apoteket Omstrukturering AB (OAB) är statligt moderbolag till Apoteket AB. OAB leder processen med omstruktureringen av Apoteket AB bland annat genom att ansvara för planering, förberedelser och genomförande av försäljningen av ett antal apotek.

Apoteket AB
Apoteket AB är ett statligt ägt dotterbolag till Apoteket Omstrukturering AB. Apoteket AB säljer läkemedel till allmänheten och ska tillgodose allmänhetens behov av läkemedel över hela landet. Från och med den 1 juli 2009 kan även privata aktörer med tillstånd från Läkemedelsverket sälja läkemedel till allmänheten.

Apotekens Service AB
Apotekens Service AB är ett statligt bolag som erbjuder infrastrukturtjänster för apoteksmarknadens aktörer på den omreglerade apoteksmarknaden. Från 1 juli 2009 utgör bolaget en länk mellan

hälso- och sjukvården och alla aktörer på den omreglerade apoteksmarknaden.

Barnombudsmannen (BO)
Barnombudsmannen bevakar barns och ungas intressen och rättigheter.

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS)
Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap stödjer och initierar grundläggande och behovsstyrd forskning inom områdena arbetsmarknad, arbetsorganisation, arbetsmiljö, folkhälsa, omsorg och välfärd.

Försäkringskassan (FK)
Socialförsäkringen administreras av Försäkringskassan. Socialförsäkringen ger ekonomisk trygghet vid sjukdom och
handikapp, vid ålderdom och till barnfamiljer.

Hjälpmedelsinstitutet (HI)
Hjälpmedelsinstitutet är ett nationellt kunskapscentrum inom området hjälpmedel och tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning.

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)
Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd undersöker och beslutar i fall som rör felbehandling inom hälso- och sjukvården.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)
Myndigheten ska genom systemtillsyn och effektivitetsgranskning stärka rättsäkerheten och effektiviteten inom socialförsäkringsområdet och skapa ökad tilltro hos medborgarna.

Läkemedelsverket (LV)
Läkemedelsverket kontrollerar läkemedel samt ger producentobunden information och behandlingsrekommendationer.

Myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam)
Handisam har ett strategiskt uppdrag att verka pådrivande i svensk handikappolitik.

Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA)
Myndigheten har övergripande ansvar för adoptioner från andra länder.

Pensionsmyndigheten
Pensionsmyndigheten handhar den allmänna pensionen och har i uppdrag att förenkla information till pensionssparare och pensionärer.

Smittskyddsinstitutet (SMI)
Smittskyddsinstitutet bevakar det epidemiologiska läget i landet.

Socialstyrelsen
Socialstyrelsen utövar tillsyn, utvecklar, samordnar samt bedriver utbildning inom hälso- och sjukvården samt socialtjänsten.

Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU)
Statens beredning för medicinsk utvärdering granskar de metoder som används inom sjukvården och gör objektiva utvärderingar av deras kostnader, risker och nytta.

Statens folkhälsoinstitut (FHI)
Statens folkhälsoinstitut följer upp, utvärderar och sprider kunskap om metoder inom folkhälsoområdet samt bedriver tillsyn inom områdena alkohol, narkotika och tobak.

Statens institutionsstyrelse (SiS)

Statens institutionsstyrelse ansvarar för tvångsvård av unga och vuxna på särskilda institutioner.

Systembolaget AB

Systembolaget AB har ensamrätt i Sverige på att sälja alkoholhaltiga drycker i detaljhandelsledet.

Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)

Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket beslutar om vilka läkemedel och varor som ska ingå i läkemedelsförmånerna och sätter även pris på dessa produkter. Dessutom beslutar TLV om vilka läkemedel som ska ingå i högkostnadsskyddet för tandvård och vilken tandvård som ska subventioneras av staten, samt referenspriser för olika tandvårdsåtgärder.

Utbildningsdepartementet

Till Utbildningsdepartementets verksamhetsområde hör en mängd myndigheter som ansvarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Regeringen fastställer mål, riktlinjer och resursfördelning för myndigheternas verksamhet, men bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden.

Utbildningsområdet

Centrala studiestödsnämndens webbplats

Centrala studiestödsnämnden (CSN) är central myndighet för studiesociala frågor. CSN beviljar och betalar ut det svenska studiestödet, det vill säga lån och bidrag för studier på olika nivåer. CSN administrerar även hemutrustningslånet till flyktingar och vissa andra utländska medborgare.

Europaprogrammens webbplats (tidigare EU/FoU-rådet, numera del av VINNOVA)

Den 1 januari 2006 integrerades verksamheten inom EU/FoU-rådet i Verket för innovationssystems (VINNOVA) verksamhet, vilket innebär att EU/FoU-rådets verksamhet nu hör till Näringsdepartementets verksamhetsområde. Ansvaret som EU-kommissionens nationella kontaktpunkt, National Contact Point, för det sjätte ramprogrammet har övertagits av enheten för Europaprogrammen på VINNOVA:s internationella enhet. Eftersom Europaprogrammens verksamhet innebär ett nationellt ansvar och delvis går utöver VINNOVA:s ordinarie verksam-het så har en egen webbplats för Europaprogrammen inrättats. Där finns information och rådgivning kring europeiska forskningsprogram av intresse för svenska företag och forskare samt även information om hur man ansöker och deltar.

Högskolans avskiljandenämnds webbplats
Högskolans avskiljandenämnd (HAN) prövar ärenden om att avskilja studenter från högskoleutbildning efter anmälan från rektor vid ett universitet eller en högskola. Avskiljandenämndens beslut kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Högskoleverkets webbplats
Högskoleverket (HSV) är en central myndighet för frågor som rör universitet och högskolor och verksamheten består av utvärdering, tillsyn, uppföljning och information. Högskoleverket utvärderar högskoleutbildningar i Sverige, prövar och beviljar examensrätt för grundutbildning eller ger underlag till regeringen över högskolors rätt att utfärda doktorsexamen inom vetenskapsområden. Högskoleverket ska ha tillsyn över verksamheten inom högskolan och högskolesektorn. Högskoleverket är statistikansvarig myndighet för högskolan och ska även svara för information om verksamheten och högskolestudier. Högskoleverket bedömer även utländska utbildningar på eftergymnasial nivå.

Institutet för rymdfysiks webbplats
Institutet för rymdfysik (IRF) är ett statligt forskningsinstitut. IRF bedriver grundforskning och forskarutbildning i rymdfysik och atmosfärfysik samt rymdteknik. Institutet ska medverka i utbildning som anordnas vid högskolor. Institutet är förlagt till Kiruna men bedriver även verksamhet i Umeå, Uppsala och Lund.

Internationella programkontoret för utbildningsområdets webbplats
Internationella programkontoret för utbildningsområdet (IPK/Programkontoret) är den myndighet som utgör svenskt programkontor för EU-program och andra internationella program inom utbildningsområdet. Programkontorets huvuduppgift är bland annat att informera om, stödja och utvärdera program och EU-bidrag. Det kan gälla allt från internationella samarbetsprojekt inom utbildning och kompetensutveckling till praktik och studier utomlands. Utbyten för ungdomar och lärare är en viktig del av verksamheten.

Kungliga bibliotekets webbplats
Kungliga biblioteket (KB) är Sveriges nationalbibliotek. Huvuduppgiften är att samla och tillhandahålla allt som trycks och ges ut i Sverige. KB har också forskningslitteratur på främmande språk inom främst humanistiska vetenskaper.

Kungliga Vetenskapsakademiens webbplats
Kungliga Vetenskapsakademien (KVS) är en oberoende organisation, vars uppgift är att främja vetenskaperna, företrädesvis matematik och naturvetenskap. KVA har forskarutbyten med akademier i andra länder.

Myndigheten för yrkeshögskolans webbplats
Myndigheten för yrkeshögskolan godkänner ansökningar och beviljar statsbidrag till huvudmän som vill anordna YH-utbildning. Myndigheten kommer att bygga upp en tillsyns- och granskningsverksamhet som kontrollerar alla utbildningars kvalitet. Myndigheten har i ansvar att analysera arbetsmarknadens behov av yrkeshögskoleutbildningar och redovisa de studerandes prestationer och sysselsättning efter slutförda studier. Slutligen samordnar myndigheten validering av utbildningar och är den nationella samordningspunkten för EQF - den europeiska referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande.

Polarforskningssekretariatets webbplats
Polarforskningssekretariatets uppgift är att främja och samordna

svensk polarforskning. Det innebär bl.a. att följa och planera forskning och utvecklingsarbete samt organisera och genomföra expeditioner i Arktis och Antarktis.

Statens skolinspektions webbplats
Statens skolinspektion ansvarar för kvalitetsgranskning av skolväsendet, förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen samt tillsyn över det offentliga skolväsendet och för den av det allmänna anordnande förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen med mera. Skolinspektionen ansvarar vidare för så kallad tillståndsprövning av fristående skolor. Det innebär att myndigheten beslutar om godkännande av och rätt till bidrag för fristående skolor, samt om återkallande av sådant godkännande och sådan rätt till bidrag. Dessutom är Skolinspektionen värdmyndighet för Skolväsendets överklagandenämnd och vid Skolinspektionen finns också barn- och elevombudet.

Statens skolverks webbplats
Statens skolverk är förvaltningsmyndighet för det offentliga skolväsendet och för den av det allmänna anordnande förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. Skolverket ska bidra till måluppfyllelsen inom utbildningsområdet genom att svara för uppföljning, utvärdering och utveckling av skolväsendet, förskoleverksamheten, skolbarnsomsorgen och vuxenutbildningen samt för vissa styrdokument.

Skolväsendets överklagandenämnds webbplats
Skolväsendets överklagandenämnd (Överklagandenämnden) har till uppgift att pröva vissa överklaganden av beslut inom skolväsendets område enligt skollagen och grundskoleförordningen. Beslut som i huvudsak berör elever inom det offentliga skolväsendet.

Specialpedagogiska skolmyndighetens webbplats
Från och med 1 juli 2008 är alla frågor som rör specialpedagogiskt stöd och utbildning samlade i Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Specialpedagogiska skolmyndigheten har tagit över all verksamhet som tidigare fanns inom Specialpedagogiska institutet, Specialskolemyndigheten och Socialstyrelsens institut för särskilt utbildningsstöd, Sisus. Myndighetens uppgift är att ge specialpedagogiskt stöd till personal inom det offentliga skolväsendet och friskolor som står under statlig tillsyn. Myndigheten ska också främja och informera om tillgång till anpassade läromedel för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning.

Svenska Unescorådets webbplats
Unesco, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, är Förenta Nationernas (FN) organisation för fred genom samarbete mellan länder inom utbildning, vetenskap, kultur och kommunikation. Svenska Unescorådet är inte detsamma som Unesco, varje land som är med i Unesco ska ha en nationalkommission, som samarbetar med myndigheter, institutioner och personer inom Unescos ansvarsområden och är en länk mellan Unesco och det egna landet. Svenska Unescorådet har till uppgift att främja Unescos verksamhet i Sverige.

Universitet och högskolor på Högskoleverkets webbplats
Det finns 36 statliga universitet och högskolor i Sverige. Därutöver finns det ett antal enskilda utbildningsanordnare som har utbildningar som leder till en akademisk examen eller ger högskolepoäng. En lista med länkar till dessa finns på Högskoleverkets webbplats.

Verket för högskoleservices webbplats
Verket för högskoleservice, VHS, är en avgiftsfinansierad myndighet

som arbetar i huvudsak på uppdrag åt universitet och högskolor. VHS har tre verksamhetsområden - antagning, systemförvaltning och upphandling. VHS ansvarar för den samordnade antagningen till grundläggande högskoleutbildning på uppdrag av universitet och högskolor. VHS ansvarar för systemförvaltning av främst studieadministrativa IT-system och dess kringmiljöer på uppdrag av bl.a. universitet och högskolor. VHS erbjuder även upphandlingstjänster i form av konsulthjälp till universitet, högskolor och andra statliga myndigheter samt medverkar vid tecknande av statliga ramavtal.

Vetenskapsrådets webbplats

Vetenskapsrådet (VR) är en statlig myndighet med ett nationellt ansvar för att utveckla och stödja svensk grundforskning och forskningsinformation inom hela det vetenskapliga fältet. VR har tre huvuduppgifter: forskningsfinansiering, forskningspolitiska frågor och forskningsinformation.

Överklagandenämnden för högskolans webbplats

Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH) är en myndighet som har till uppgift att pröva överklaganden av vissa beslut fattade inom högskolesektorn och sektorn för kvalificerad yrkesutbildning. Överklagandenämnden är sista instans i dessa ärenden, vilket innebär att det inte går att överklaga ÖNH:s beslut.

Överklagandenämnden för studiestöds webbplats

Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) har till uppgift att pröva överklaganden av Centrala studiestödsnämndens beslut om studiemedel, korttidsstudiestöd, studiehjälp eller återkrav av dessa stöd enligt den lag som gäller från och med den 1 juli 2001. Från och med den 1 januari 2003 prövar ÖKS även överklaganden av CSN:s beslut enligt lagen om rekryteringsbidrag till vuxenstuderande.

Forskningsområdet

Centrala etikprövningsnämndens webbplats

Från den 1 januari 2004 gäller en ny lag om etikprövning av forskning som avser människor. De viktigaste förändringarna från 2004 är att en central och sex regionala nämnder för etikprövning inrättades som fristående myndigheter. Etikprövningen sker i de regionala nämnderna. De regionala nämnderna är indelade i två eller flera avdelningar. Minst en avdelning på varje ort prövar ärenden inom det medicinska vetenskapsområdet (medicin, farmaci, odontologi, vårdvetenskap och klinisk psykologi) medan en prövar ärenden som rör övrig forskning. Centrala etikprövningsnämnden har sitt kansli vid Vetenskapsrådet i Stockholm. De sex regionala nämndernas kanslier ligger vid universiteten i Göteborg, Linköping, Lund, Umeå och Uppsala samt vid Karolinska Institutet.

Europaprogrammens webbplats (tidigare EU/FoU-rådet, numera del av VINNOVA)

Den 1 januari 2006 integrerades verksamheten inom EU/FoU-rådet i Verket för innovationssystems (VINNOVA) verksamhet, vilket innebär att EU/FoU-rådets verksamhet nu hör till Näringsdepartementets verksamhetsområde. Ansvaret som EU-kommissionens nationella kontaktpunkt, National Contact Point, för det sjätte ramprogrammet har övertagits av enheten för Europaprogrammen på VINNOVA:s internationella enhet. Eftersom Europaprogrammens verksamhet innebär ett nationellt ansvar och delvis går utöver VINNOVA:s ordinarie verksamhet så har en egen webbplats för Europaprogrammen inrättats. Där finns information och rådgivning kring europeiska forskningsprogram av intresse för svenska företag och forskare samt även information om hur man ansöker och deltar.

Institutet för rymdfysiks webbplats
Institutet för rymdfysik (IRF) är ett statligt forskningsinstitut som bedriver grundforskning och forskarutbildning i rymdfysik och atmosfärfysik samt rymdteknik. Institutet ska medverka i utbildning som anordnas vid högskolor. Institutet är förlagt till Kiruna men bedriver även verksamhet i Umeå, Uppsala och Lund.

Kungliga bibliotekets webbplats
Kungliga Biblioteket (KB) är Sveriges nationalbibliotek. Huvuduppgiften är att samla och tillhandahålla allt som trycks och ges ut i Sverige. KB har också forskningslitteratur på främmande språk inom främst humanistiska vetenskaper.

Polarforskningssekretariatets webbplats
Polarforskningssekretariatets uppgift är att främja och samordna svensk polarforskning. Det innebär bl.a. att följa och planera forskning och utvecklingsarbete samt organisera och genomföra expeditioner i Arktis och Antarktis.

Stiftelsen Institutet för framtidsstudiers webbplats
Institutet för Framtidsstudier är en självständig forskningsstiftelse, som i huvudsak finansieras med statsbidrag, men som även får externa bidrag från offentliga och privata finansiärer. Huvuduppgiften består av att i egen regi eller i samarbete med andra bedriva framtidsstudier, långsiktig analys och därmed sammanhängande verksamhet för att därigenom stimulera till en öppen och bred diskussion om framtida hot och möjligheter i samhällsutvecklingen.

Högskoleverkets webbplats (universitet och högskolor)
Det finns 36 statliga universitet och högskolor i Sverige. Därutöver finns det ett antal enskilda utbildningsanordnare som har utbildningar som leder till en akademisk examen eller ger högskolepoäng. En lista med länkar till dessa finns på Högskoleverkets webbplats.

Vetenskapsrådets webbplats
Vetenskapsrådet (VR) är en statlig myndighet med ett nationellt ansvar för att utveckla och stödja svensk grundforskning och forskningsinformation inom hela det vetenskapliga fältet. Vetenskapsrådet har tre huvuduppgifter: forskningsfinansiering, forskningspolitiska frågor och forskningsinformation.

Utrikesdepartementet

Till Utrikesdepartementets (UD:s) verksamhetsområde hör myndigheter som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Regeringen fastställer mål, riktlinjer och fördelningen av resurserna för myndigheternas verksamhet, men bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller besluta i olika ärenden. Till UD hör elva myndigheter.

Exportkreditnämnden, EKN

Exportkreditnämnden har som uppgift att främja export av svenska varor och tjänster genom att utfärda garantier.
Box 3064103 61 Stockholm Tel: 08-788 00 00 Fax: 08-411 81 49

Folke Bernadotteakademin

Folke Bernadotteakademin verkar inom området internationell konflikt- och krishantering och svenskt deltagande i freds- och katastrofinsatser. Dess grunduppgift är att förbereda, utbilda och samträna personal som ska medverka i internationella katastrof-, krishanterings- och fredsinsatser.
872 64 Sandöverken Tel: 0612-823 00 Fax: 0612-823 99

Inspektionen för strategiska produkter, ISP

Inspektionen för strategiska produkter kontrollerar Sveriges export av vapen och produkter som kan användas såväl i civil verksamhet som för försvarsändamål. ISP övervakar också bestämmelserna i FN:s konvention om förbud mot kemiska vapen.
Box 70252 107 22 Stockholm Tel: 08-406 31 00 Fax: 08-20 31 00

Institutet för utvärdering av internationellt utvecklingsssamarbete, Sadev

Institutet för utvärdering av internationellt utvecklingssamarbete ska bland annat utvärdera det svenska bilaterala och multilaterala utvecklingssamarbetet samt analysera det internationella utvecklingssamarbete.
Box 1902 651 19 Karlstad Tel: 054-10 37 00

Invest in Sweden Agency, ISA

(Myndigheten för utländska investeringar i Sverige) Invest in Sweden Agency ska genom information och kontakter aktivt medverka till att utländska företag investerar eller samverkar med svenska företag för att få till stånd nyetableringar och nyinvesteringar i Sverige.
Box 90 101 21 Stockholm Tel: 08-402 78 00 Fax: 08-402 78 78

Kommerskollegium

Kommerskollegium är central förvaltningsmyndighet för utrikeshandel och handelspolitik och arbetar för en öppen handel, både inom och utanför EU.
Box 6803 113 86 Stockholm Tel: 08-690 48 00 Fax: 08-30 67 59

Nordiska Afrikainstitutet

Nordiska Afrikainstitutets uppgift är att främja och bedriva vetenskaplig forskning om Afrika samt främja samarbete och kontakter mellan nordiska och afrikanska forskare.
Box 1703 751 47 Uppsala Tel: 018-56 22 00 Fax: 018-56 22 90

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, SWEDAC

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll är central myndighet för teknisk kontroll och fungerar bland annat som ackrediteringsorgan för laboratorier, certifieringsorgan och miljökontrollanter.
Box 878 501 15 Borås Tel: 033-17 77 00 Fax: 033-10 13 92

Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida
Sida är central förvaltningsmyndighet för Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete med utvecklingsländer och för stödet till länder i Central- och Östeuropa för att främja säkerhet, demokrati och en hållbar utveckling.
105 25 Stockholm Tel: 08-698 50 00 Fax: 08-20 88 64

Svenska institutet, SI
Svenska institutet ska sprida kunskap om Sverige i utlandet och svara för utbyte med andra länder inom kultur, utbildning, forskning och samhällsliv i övrigt.
Box 7434 103 91 Stockholm Tel: 08-453 78 00 Fax: 08-20 72 48

6525-6529 Militära verksamheter

653 Handelsverksamheter.

654 Telekommunikationsverksamheter.

655 Förlagsverksamheter o d.

656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

658 Allmän företagsekonomi, Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.

Från riksrevisionens hemsida på Internet.
Riksrevisionen 2010-06-11 Dnr 31-2010

Staten och arbetsmarknaden- summering av tre års granskningar.

“Sammanfattning

Programmet ”Staten och arbetsmarknaden” inrättades i maj 2007. Den granskningsstrategi som då fastställdes är följande:
”Granskningsstrategin inriktas mot regeringens insatser för att öka sysselsättningsnivån, det vill säga åtgärder som syftar till att stimulera såväl efterfrågan på som utbudet av arbetskraft och som varaktigt minskar arbetslösheten genom en bättre matchning på arbetsmarknaden. Granskningen fokuseras på de system sompåverkar incitamenten för arbete och på effekterna av de arbetsmarknadspolitiska programmen.”

Programmet avslutades i juni 2010. Syftet med denna rapport är att sammanställa relevanta iakttagelser till nya slutsatser på en högre nivå. En utgångspunkt är vad som återstår att åtgärda av de rekommendationer som Riksrevisionen tidigare lämnat. Det som redovisas i rapporten är således vad som Riksrevisionen anser vara återstående problem utifrån de granskningsrapporter vi lämnat.

Inom programmet har det genomförts förhållandevis många granskningar, eller 13 stycken. En orsak till detta är att arbetsmarknaden är ett viktigt område. År 2007 uppgick utgifterna för arbetsmarknadspolitik till ca 54 miljarder kronor, vilket motsvarade närmare 2 procent av BNP. Utgifterna förväntas öka med drygt 60 procent mellan 2007 och 2010. En annan orsak var den omläggning av politiken som regeringen aviserade och sedan också genomförde. Under perioden har det skett stora förändringar av de

arbetsmarknadspolitiska programmen och arbetslöshetsförsäkringen. Myndighetsstrukturen inom området har förändrats avsevärt. Det ställs också krav på att den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ska utföras effektivt och kraven på evidens har ökat. Det sistnämnda har i budgetpropositionen för 2010 uttryckts som att det är viktigt att veta vilka åtgärder som kan antas lösa problemen på bästa sätt. Därtill behövs information om huruvida de åtgärder som genomförts är framgångsrika eller om politikens inriktning måste förstärkas eller läggas om.

Granskningarna har främst koncentrerats på områden som styrning, implementering, utvärdering och regeringens redovisning av politikens effekter. I flera rapporter har vi emellertid även genomfört beräkningar av åtgärders sysselsättningseffekter. Det är granskningsområden som är relativt konjunkturoberoende. Politiken måste implementeras, styras, utvärderas och redovisas på ett effektivt sätt oberoende av konjunkturläge. Det finns inte heller någon forskning som säger så mycket om hur arbetsmarknadspolitikens effekter varierar över konjunkturen.

Granskningarna har fokuserats på områden där Riksrevisionen har bedömt
att det finns en förbättringspotential. Det är därför naturligt att granskningsresultaten i många avseenden kan uppfattas som kritiska.

I huvudsak har granskningarna berört vad som betecknas som arbetsmarknadspolitik. Till arbetsmarknadspolitik räknas vanligen de ekonomisk-politiska insatser som riktas direkt till arbetslösa, eller till personer som löper stor risk att bli arbetslösa, med syfte att hjälpa dem att få ett arbete, en utbildningsplats eller ekonomisk ersättning under tiden som arbetslös. Det innebär att det i princip är insatser som hanteras av Arbetsförmedlingen som står i fokus för programmet.

Analysen är partiell i bl.a. den meningen att den inte omfattar arbetsmarknadspolitikens samtliga effekter (på matchningseffektivitet, arbetsutbud, produktivitet, lönebildning m.m.) utan koncentreras till de områden som berörts ovan. Den är också partiell i den meningen att den inte omfattar samtliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

En kraftig internationell nedgång påverkar förutsättningarna för politiken

En stor del av förändringarna inom det arbetsmarknadspolitiska området genomfördes under en period av högkonjunktur. De bedömningar som görs i rapporten kan därför ses i ljuset av den mycket kraftiga nedgång som sedan drabbat stora delar av världsekonomin. Den globala finanskrisen övergick till en realekonomisk kris med kraftigt fallande produktion och stigande arbetslöshet. I spåren av finanskrisen drabbades framför allt OECD-länderna av en snabb nedgång i konjunkturen. Nedgången är den kraftigaste sedan den stora depressionen som fick sin inledning i slutet av 1929. Sverige tillhör de länder som har drabbats hårt av krisen. Det stora fallet i produktionen inträffade under senare delen av 2008. Under 2009 föll sedan produktionen ytterligare något. Sammantaget har BNP fallit med nästan 7 procent från toppen det första kvartalet 2008 till och med det fjärde kvartalet 2009.

Krisen har fått kraftiga effekter på arbetsmarknaden. Arbetsmarknaden försämrades snabbt under andra halvåret 2008 och första halvåret 2009 som en följd av att efterfrågan i ekonomin sjönk. Under 2009 sjönk sysselsättningen med 2,3 procent (drygt 100 000 personer) och arbetslösheten ökade med över 2 procentenheter (drygt 100 000 personer). Nedgången var störst inom industrin där antalet sysselsatta minskade med ca 70 000 personer. Under 2009 utvecklades emellertid arbetskraften mer positivt än vad historiskt sett varit fallet när sysselsättningen fallit snabbt. Trots att sysselsättningen föll med 2,3 procent var arbetskraften i det

närmaste oförändrad 2009. Arbetskraften ökade även oväntat mycket under inledningen av 2010.

Utvecklingen har även fått påtagliga konsekvenser för arbetsmarknadspolitiken. Den djupa lågkonjunkturen har inneburit en ökad satsning inom arbetsmarknadspolitiken och även på korttidsarbetslösa. Utgifter och programvolymer ökar kraftigt. Under 2007 uppgick utgifterna för området Arbetsmarknad till närmare 54 miljarder kronor. 2010 förväntas utgifterna uppgå till närmare 88 miljarder kronor. Programvolymen förväntas under motsvarande period stiga från 1,9 procent till ca 4 procent av arbetskraften.

I en lågkonjunktur ställs arbetsmarknadspolitiken inför stora påfrestningar eller utmaningar. Antalet deltagare i program brukar normalt öka kraftigt. Det är sannolikt att omfattningen av programmen är av stor betydelse för effektiviteten. Risken finns att effekten av ett program minskar ju större programvolymen blir, dvs. att det råder avtagande avkastning. En näraliggande risk är att det kan vara svårt att upprätthålla en god kvalitet vidsnabba volymökningar. Detta är förhållanden som uppmärksammats i samband med analyser av bl.a. krisen i början av 1990-talet och som kan påverka politikens avkastning negativt.

Det bör också beaktas att det genomförts ett antal förändringar inom andra områden som får konsekvenser för arbetsmarknadspolitikens omfattning. Det gäller t.ex. jobbskatteavdraget, förändringar av sjukförsäkringen och nedsättningar av socialavgifter.

Vissa av de iakttagelser som tas upp i rapporten kan dock, som ovan nämnts, betraktas som generella. Det gäller t.ex. att styrning, implementering, utvärdering och redovisning måste fungera på ett tillfredsställande sätt oberoende av konjunkturläge. Det är däremot mer oklart hur åtgärdernas sysselsättningseffekter ska värderas.

Iakttagelser

Nedan redovisas Riksrevisionens iakttagelser vad gäller styrning, sysselsättningseffekter, implementering, utvärdering och regeringens redovisning av politikens effekter.

I. Styrningen kan förbättras

Mål- och resultatstyrning är den av regeringen tillämpade styrprincipenvilken brukar definieras som att mål anges för en verksamhet, att resultatinformation tas fram systematiskt och att resultatet analyseras och bedöms mot uppställda mål. En av förutsättningarna för att mål- och resultatstyrningen ska vara meningsfull och effektiv är att målen är välformulerade. Regeringen styr emellertid också Arbetsförmedlingen med förordningar för arbetsmarknadspolitiska program.

RESULTATSTYRNING AV ARBETSFÖRMEDLINGEN KAN BLI EFFEKTIVARE

Riksrevisionen har granskat styrningen inom arbetsmarknadspolitiken. Ett viktigt styrinstrument som granskats är regeringens resultatstyrning och då främst underlagen för regeringens bedömning av Arbetsförmedlingens verksamhet och resultat.

Inslaget av effektutvärderingar är litet i samband med regeringens bedömningar av Arbetsförmedlingens verksamhet och resultat. Sådana utvärderingar bör vara ett viktigt verktyg för att kunna bedöma Arbetsförmedlingens verksamhet eftersom de avser att klarlägga verksamhetens påverkan på arbetsmarknaden. Riksdagen har i dag små möjligheter att avgöra i vilken grad som arbetsmarknadspolitiska insatser harfått avsedda effekter – har påverkat tillståndet på arbetsmarknaden på det sätt och i den utsträckning som eftersträvats.

Regeringens bedömning av Arbetsförmedlingens resultat och verksamhet baseras vidare i låg grad på explicita specificeringar av de

mål för området Arbetsmarknad som regeringen själv har formulerat. Regeringens ställningstaganden har därför inte endast ett svagt inslag av effektutvärderingar utan även av utvärderingar gällande i vilken grad som mål avseende förhållanden på arbetsmarknaden har blivit uppfyllda. Redovisningen i t.ex. budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1) domineras i stället av rena beskrivningar av förmedlingens verksamhet.

Förståelsen av regeringens bedömningar skulle öka om kriterier eller normer som ligger bakom bedömningen i budgetpropositionen av Arbetsförmedlingens verksamhet och resultat tydligt redovisas. Brister i styrningen av den arbetsmarknadspolitiska verksamheten kan antas försämra förutsättningarna för att den ska bedrivas effektivt.

UTANFÖRSKAPET BÖR DEFINIERAS TYDLIGARE

En av regeringens viktigaste målsättningar är att varaktigt öka sysselsättningen genom minskat utanförskap på arbetsmarknaden. Riksrevisionens granskning visar att begreppet utanförskap inte är preciserat. Inte heller har det nämnda målet brutits ned i delmål eller operationaliserats.

Avsaknaden av en klar definition av vad som utgör utanförskap kan medföra problem för politikens inriktning. Om ett uttryckligt mål är att minska utanförskapet samtidigt som målgruppen är oklar kan detta innebära svårigheter att rikta åtgärder mot de grupper där effekten förväntas bli störst.

En uppföljningsbar och mätbar definition av utanförskapet som uppfyller
de krav som enligt riksdagen bör ställas på en målvariabel skulle möjliggöra
en uppföljning av den förda politiken. Om utanförskapet även i fortsättningen lämnas otydligt definierat finns en risk att det inte går att följa upp olika reformers effekter på denna variabel, vilket betyder att det inte heller går att bedöma deras effektivitet, dvs. relationen mellan effekter på utanförskapet och reformernas kostnader.

Enligt regeringen kan kvantitativa mål inom sysselsättningspolitiken ledapolitiken fel. Det övergripande målet för politiken bör inte kompletteras med kvantitativa mål för enskilda indikatorer, till exempel för sysselsättningsgrad och arbetslöshet (prop. 2009/10:1).

MÅL FÖR PROGRAMMEN BÖR BLI MER LÄTTOLKADE

De arbetsmarknadspolitiska programmen syftar till att stärka den enskildes möjligheter att få eller behålla ett arbete. Arbetsmarknadspolitiken ska också bidra till att människor så snabbt som möjligt kan gå från arbetslöshet till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Politiken ska vidare koncentreras på åtgärder som leder till permanenta anställningar i näringslivet.

Hur dessa syften ska tolkas är dock oklart. I flera granskningar har frågan uppstått om syftet med program ska tolkas som t.ex. enbart att öka arbetslösas chans att få heltidsanställningar eller om också visstidsanställningar och deltidsanställningar ska ingå. En fråga som också diskuterats är om syftet endast avser reguljära eller även subventionerade anställningar.

I praktiken kan det finnas andra syften än vad som framgått ovan. Det har framför allt uppenbarats i en granskning av det arbetsmarknadspolitiska programmet arbetspraktik.

Avsaknaden av en klar definition av vad som utgör mål för de arbetsmarknadspolitiska programmen kan medföra problem för politikens inriktning. Om målen är oklara kan detta innebära svårigheter att rikta åtgärder mot de arbetssökande för vilka de kan väntas få störst effekt. När regeringen är otydlig i sina målformuleringar så innebär det att arbetsmarknadspolitikens inriktning i mångt och mycket delegeras till enskilda arbetsförmedlare.

Otydlighet när det gäller vilka mål som olika arbetsmarknadspolitiska program avses påverka kan leda till att verksamheten styrs på ett mindre effektivt sätt och att resurser allokeras fel. Dessutom är väldefinierade mål nödvändiga för utvärderingar, oavsett om det rör sig om måluppfyllelseutvärderingar eller effektutvärderingar.

Ett näraliggande problem är att det i den nämnda budgetpropositionen ges relativt begränsad information om hur regeringen ser på de använda arbetsmarknadspolitiska medlens funktionssätt. Som utgångspunkt för analyser och olika slag av utvärderingar saknas en kategoriindelning av de arbetsmarknadspolitiska medlen (och därmed av de skilda verksamhetsformerna och programmen) baserad på vilka olika slag av observerade ”otillfredsställande förhållanden” eller identifierade ”marknadsmisslyckanden” de är avsedda att lindra eller korrigera för. En sådan indelning skulle till exempel kunna vara någon form av uppdaterad motsvarighet till den förr vanliga distinktionen mellan (i) matchningsunderlättande, (ii) utbudspåverkande och (iii) direkt respektive indirekt efterfrågepåverkande arbetsmarknadspolitik.

FÖRESKRIFTER KAN BLI TYDLIGARE

Det är viktigt att förordningar, föreskrifter etc. är tydligt utformade för att de ska kunna leda till avsedd styrning. Otydligheter kan leda till att programmens effekter försvagas, exempelvis svagare sysselsättningseffekter.

Det finns dock exempel i genomförda granskningar som visar på att så inte alltid är fallet. Ett exempel är förordningen (2007:414) om jobb- och utvecklingsgarantin. Det gäller bl.a. oklarheter om tid för arbetssökande i garantins fas 3 och vad sysselsättningen ska bestå i.

Ett annat exempel är förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga. Förordningen betonar inte tillräckligt tydligt att lönebidrag är ett temporärt stöd, vilket kan bidra till onödigt långa bidragstider.

II. Stora skillnader i effekter

2000-talets arbetsmarknadspolitik har ännu inte utvärderats i någon större utsträckning. För betydande delar av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, t.ex. jobb- och utvecklingsgarantin, jobbgarantin för ungdomar och nystartsjobb, går det dessutom inte att beräkna sysselsättningseffekter eftersom de är av rättighetskaraktär. Alla som uppfyller villkoren har rätt att få del av dessa åtgärder varför det inte kan bildas en relevant jämförelsegrupp. Det bör också nämnas att regeringen genomfört andra insatser som förväntas påverka sysselsättningen positivt, men som inte behandlas här. Vad gäller t.ex. jobbskatteavdragets effekter visar Riksrevisionens beräkning att ungefär 88 000 personer förväntas gå från heltidsfrånvaro till åtminstone deltidsnärvaro, vilket ligger i linje med regeringens beräkningar. Det bör vidare beaktas att den djupa lågkonjunkturen kan ha påverkat sysselsättningseffekterna av de sysselsättningspolitiska åtgärderna. Där är dock våra kunskaper relativt begränsade.

Våra granskningar visar att det finns stora skillnader i effekter mellan olika sysselsättningspolitiska insatser. Stöd till start av näringsverksamhet förefaller ge betydligt bättre sysselsättningsutfall jämfört med andra program. Arbetspraktik verkar däremot ge motsatt effekt, dvs. sämre sysselsättningseffekter än andra program i form av reguljära tillsvidareanställningar på heltid. Regionala sänkningar av socialavgifter ger blygsamma sysselsättningseffekter och höga dödviktseffekter. Det innebär att den statsfinansiella kostnaden per skapat arbetstillfälle blir hög. Arbetsförmedlingens inre effektivitet (resursanvändning i relation till vad som produceras) är låg, vilket kan påverka matchningseffektiviteten

negativt. Den stora satsningen på kompletterande aktörer visar inte hittills, enligt svenska utvärderingar, på positiva sysselsättningseffekter för deltagarna. Det finns å andra sidan internationella studier som visar på motsatsen. Skillnaden kan t.ex. bero på problem i samband med implementeringen av kompletterande aktörer i Sverige.

Riksrevisionens analys avser ett begränsat antal åtgärder. Det kan därför vara värdefullt att redovisa utvärderingar av några andra betydelsefulla åtgärder. Ett genomgående resultat från svenska mikrostudier (Se t.ex. Calmfors m.fl. (2002), Björklund m.fl. (2006), Nilsson (2006) och Forslund och Nordström Skans (2007). Se t.ex. Calmfors m.fl. (2002), Björklund m.fl. (2006), Nilsson (2006) och Forslund och Nordström Skans (2007).) är att det varit svårt att hitta mycket tydliga positiva effekter i form av förbättrad sysselsättningssituation för dem som deltagit i olika åtgärder. Det finns dock vissa systematiska mönster i resultaten som är av intresse. Ett sådant är att åtgärder som ger arbetslösa en möjlighet till arbete (vissa former av anställningsstöd) inom privat sektor uppvisar bättre resultat än offentliga sysselsättningsskapande program och öppen arbetslöshet. Ett annat är att yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning numera uppvisar positiva sysselsättningseffekter. Ett tredje är att det varit svårt att finna gynnsamma effekter av olika ungdomssatsningar. Liknande resultat har erhållits vid europeiska mikrostudier av arbetsmarknadspolitiska program.

Utvecklingen över tiden för antalet deltagare i olika arbetsmarknadspolitiska program visar emellertid att program som har störst positiva effekter på deltagares övergång från arbetslöshet till arbete har haft en blygsam volymutveckling. Det gäller framför allt stöd till start av näringsverksamhet och yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning. Även antalet deltagare i program med anställningsstöd har minskat under senare år. Däremot har volymen av t.ex. arbetspraktik, som uppvisar sämre sysselsättningseffekter i form av reguljära tillsvidareanställningar på heltidän andra program, ökat kraftigt. Vidare har Arbetsförmedlingen tillförts stora personalresurser trots betydande effektivitetsproblem. Den stora satsningen på kompletterande aktörer visar inte hittills på positiva effekter, men orsakentill detta kan, som ovan nämnts, vara implementeringsproblem.

Skillnaderna vad gäller sysselsättningseffekter tyder på att det kan finnas en potential att få ut större effekter på sysselsättningen av arbetsmarknadspolitiken.

III. Implementeringen av politiska beslut kan bli bättre

Det är ett välkänt faktum att politiska beslut inte alltid omsätts på det vis som var avsett. Problem i genomförandeledet, implementeringsproblem, kan t.ex. medföra att utfallet inte blir det eftersträvade.

VIKTIGT MED RÄTT UTFORMADE KONTRAKT

Riksrevisionen har analyserat Arbetsförmedlingens upphandling av kompletterande aktörer de första två åren inom ramen för granskningen av jobb- och utvecklingsgarantin.

Det finns flera problem med Arbetsförmedlingens upphandlingsmodell och kontraktsutformning. Betalningsmodellen innehåller inte några incitament för den kompletterande aktören att öka insatserna för deltagaren eller att minimera tiden fram till anställning. När en deltagare får anställning ersätts den kompletterande aktören med samma belopp per deltagare oavsett hur lång tid det har tagit fram till anställningen, dock maximalt sex månader.Eftersom en relativt stor andel (närmare hälften i de senaste upphandlingarna) av ersättningen betalas ut under det första steget i

betalningsmodellen finns snarare incitament för den kompletterande aktören att maximera tiden för varje deltagare fram till anställning. Till detta kommer att de sanktionsmöjligheter som följer av Arbetsförmedlingens avtal med kompletterande aktörer inte är tillräckligt starka för att skapa incitament att leverera en högkvalitativ tjänst.

INFORMATION ÄR VIKTIG I SAMBAND MED REFORMER

Det s.k. jobbskatteavdraget infördes 2007 och syftar till att öka incitamenten för arbete. För att reformen ska få önskat genomslag är det därför viktigt att de individer som förväntas förändra sitt beteende förstår hur reformen är tänkt att fungera. Om allmänheten inte förstår hur jobbskatteavdraget förändrar den disponibla inkomsten vid ett förändrat arbetsutbud, är det inte heller rimligt att förvänta sig ett maximalt genomslag av reformen. Ny forskning på området har visat att den information som ges vid implementeringen av olika typer av reformer kan spela en viktig roll för att påverka individers beteende. Vidare visar forskningen att individers beteende kan påverkas till en relativt låg kostnad med hjälp av förbättrad information. Riksrevisionen har därför undersökt allmänhetens kännedom om jobbskatteavdraget. Resultaten visar att allmänhetens kunskaper om detta är låga. Kännedomen är lägst i de grupper där jobbskatteavdraget kunde väntas ha störst inverkan på beteendet vad gäller arbetsutbud. Vidare pekar undersökningen på att 15 procent av dem som inte arbetar och inte heller känner till avdraget skulle vara mer benägna att arbeta om de hade känt till jobbskatteavdraget. Riksrevisionen bedömer att bristen på information av reformen riskerar att leda till att jobbskatteavdraget inte uppnår sin fulla potential.

SVÅRT ATT ANORDNA PRAKTIKPLATSER

Den kraftiga lågkonjunkturen har medfört satsningar på befintliga och nyaåtgärder. Regeringens proposition om Åtgärder för jobb- och omställning (prop. 2008/09:97) innehöll t.ex. en satsning på praktikplatser. Satsningen motsvarar 19 000 platser 2009, 26 000 platser 2010 och 8 000 platser 2011. I 2009 års ekonomiska vårproposition (prop. 2008/09:100) förstärktespraktikplatserna för 2009 till 21 600 platser. I budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1) utökades antal praktikplatser med ytterligare 4 000 för 2010. I samma proposition föreslogs en ny aktiveringsinsats inom statlig och kommunal verksamhet – Lyft. Regeringen beräknar att insatsen kommer att omfatta ca 40 000 platser under 2010. Samtidigt växer efterfrågan på platser i jobb- och utvecklingsgarantins fas 3.

Riksrevisionens (2009a) granskning av jobb- och utvecklingsgarantin visade att Arbetsförmedlingen har svårigheter att anordna praktikplatser och att anvisa deltagare till sysselsättning inom jobb- och utvecklingsgarantins fas 3. Cirka en tredjedel av de aktuella deltagarna i fas 3 saknade sysselsättning enligt Arbetsförmedlingens interna uppföljning. Problemen att hitta praktikplatser bestod enligt handläggarna som besvarade Riksrevisionens webbenkät till stor del av bristen på tid för arbetsgivarkontakter, trots att dessa är prioriterade inom Arbetsförmedlingen. Antalet deltagare har också varit fler än planerat enligt handläggarna. Dessa problem vid genomförandet har förstås försämrat programmets förutsättningar att uppfylla syftet om att långtidsarbetslösa så snabbt som möjligt ska få arbete.

Arbetsförmedlingens uppföljning av jobb- och utvecklingsgarantin visar att närmare 60 procent av deltagarna saknade någon form av aktivitet i fas 1 och 2 veckan före intervjutillfället. Finanspolitiska rådet (2009a och b) befarar att kan bli mycket svårt att verkligen få fram alla de praktikplatser som regeringen eftersträvar. Ett problem är också finna meningsfulla aktiviteter som ökar individernas jobbchanser utan att dessa aktiviteter tränger undan reguljär

sysselsättning.

IV. Ytterligare iakttagelser

I det följande redovisas problem som kunnat noteras i granskningarna relaterade till utvärderingar och regeringens redovisning.

Utvärderingen av politiken kan förbättras

Det är viktigt att beslutsunderlagen för arbetsmarknadspolitiken är genomarbetade. De ska i möjligaste mån visa på eventuella effekter av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Utvärderingar och uppföljningar utgör därför viktiga underlag för att styra, förändra och prioritera verksamheter. Riksrevisionen har dock i flera granskningar pekat på brister i regeringens hantering av utvärderingar inom det arbetsmarknadspolitiska området.

ÖKA ANTALET EFFEKTUTVÄRDERINGAR

Trots att arbetsmarknadsområdet i jämförelse med andra politikområden är relativt väl försett med utvärderingar är det en brist att centrala delar av politikområdet inte är utvärderat, eller att de utvärderingar som finns bygger på föråldrad data. Bristen gäller framför allt studier som har direkt anknytning till de val- och avvägningsproblem som Arbetsförmedlingen har att hantera. Det kan få konsekvenser för regeringens möjligheter att styra och bedöma Arbetsförmedlingens verksamhet.

Denna brist på effektutvärderingar gäller även väsentliga inslag i programverksamheten. Viktiga åtgärder, som t.ex. stöd till start av näringsverksamhet, arbetspraktik, jobb- och utvecklingsgarantin, nystartsjobb, förändringar av socialavgifterna, svenskundervisning för invandare (sfi), lönebidrag och stödet skyddat arbete hos Samhall AB, har vid Riksrevisionens granskningar inte visat sig varit föremål för effektutvärderingar som har initierats av regeringen. Dessa åtgärder har i många fall inte heller utvärderats av andra organ och i de relativt få fall där detta skett är resultaten i dag till stora delar föråldrade.

Den andra bristen är att det finns lite som tyder på att de resultat som ändock finns har beaktats i beslutsunderlagen för de arbetsmarknadspolitiska aktiviteterna.

En tredje brist är att det inte finns något som tyder på att uppföljningar/utvärderingar finns med i planeringsstadiet för de arbetsmarknadspolitiska aktiviteterna. Det förefaller således saknas en systematik för uppföljning och utvärdering. Med systematiska utvärderingar avses att utvärderingarna ska vara en integrerad del i planering och införande av arbetsmarknadspolitiska aktiviteter.

Samtidigt har riksdagens och regeringens krav på evidens höjts betydligt. Detta tar sig bl.a. uttryck i budgetpropositionen för 2010 där regeringen anger att det är viktigt att veta vilka åtgärder som kan antas lösa problemen på bästa sätt. Därtill behövs information om huruvida de åtgärder som genomförts är framgångsrika eller om politikens inriktning måste förstärkas eller läggas om. Denna högre ambitionsnivå ställer nya och ökade krav på underlagen.

I många fall saknas evidens för om de genomförda förändringarna av politiken har förutsättningar att ge positiva effekter.

Ett exempel är den stora satsning på arbetspraktik som regeringen inledde under 2009. Riksrevisionens sammanställning av tidigare nationella och internationella studier visar att olika praktikåtgärder uppvisar små positiva, små negativa eller icke signifikanta sysselsättningseffekter jämfört med andra alternativ. Riksrevisionens egen utvärdering av arbetspraktik visar att åtgärden har negativa sysselsättningseffekter i form av reguljära tillsvidareanställningar på heltid jämfört med andra program.

Ett annat exempel, som går i motsatt riktning, är att volymen av stöd till

start av näringsverksamhet har dragits ned kraftigt under senare år. Något motiv till denna neddragning har inte redovisats och inte heller några empiriska studier som tyder på svaga sysselsättningseffekter. Tvärtom visar Riksrevisionens granskning och andra studier på mycket positiva sysselsättningseffekter.

Ett tredje exempel är att regeringens proposition (prop. 2006/07:84) om nedsatta socialavgifter för ungdomar inte innehöll några antaganden om vilka effekter, till exempel sysselsättnings- och undanträngningseffekter, nedsättningen skulle kunna få.

UNDERLAGEN KAN BLI BÄTTRE

Riksrevisionen har granskat hur arbetsmarknadspolitiken förbereds. Granskningen avsåg om regeringen redovisade beräkningar om bl.a. konkurrensneutralitet, undanträngning, inlåsningseffekter och träffsäkerhet i samband med införandet av sex nya åtgärder. Genomgången visade att sådana faktorer endast i enstaka fall hade beaktats av regeringen vid beslut om införande av de granskade åtgärderna. I en senare granskning av styrningen inom arbetsmarknadspolitiken bekräftas i huvudsak dessa resultat.

RÄTTIGHETSBASERAT – ETT UTVÄRDERINGSPROBLEM

Under senare år har det skett relativt stora förändringar av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Flera insatser har avskaffats och nya har tillkommit. Syftet har varit att satsa på program för dem som står längst från arbetsmarknaden och på program som visat sig mest effektiva (prop. 2006/07:1). Ett antal av de nya åtgärderna, jobb- och utvecklingsgarantin, jobbgarantin för ungdomar och nystartsjobb, är av rättighetskaraktär, dvs.uppfylls villkoren har man rätt att delta i åtgärden och det finns egentligen ingen budgetrestriktion. Detta till skillnad mot övriga program där det krävs en anvisning från Arbetsförmedlingen för att delta och det finns ett begränsat antal platser.

Åtgärder av rättighetskaraktär utgör en stor del av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna (exklusive åtgärder för funktionshindrade med nedsatt arbetsförmåga). I april 2010 deltog drygt 156 000 personer i sådana åtgärder, vilket motsvarar ca 70 procent av den totala deltagarvolymen.

Ur utvärderingssynpunkt innebär, som nämnts tidigare, det här slaget av åtgärder stora problem eftersom det är svårt för att inte säga omöjligt att skapa ett kontrafaktiskt scenario – visande arbetsmarknadsutfallet för deltagare om de inte hade deltagit.

Det innebär inte att Riksrevisionen gör någon bedömning av programmens effekter, utan bara konstaterar att det för betydande delar av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna inte går att beräkna sysselsättningseffekter.

REGERINGEN BÖR UNDERLÄTTA UTVÄRDERINGAR

Riksrevisionen är medveten om de metodologiska problem som föreligger vid utvärderingar av arbetsmarknadspolitiska aktiviteter, svårigheter som kan utgöra en orsak till att underlaget för förändringar av det arbetsmarknadspolitiska regelverket är svagt. Trots stora framsteg vad gäller metoder för att utvärdera icke-experimentella program finns det goda skäl att i ökad utsträckning använda kontrollerade (randomiserade) experiment som underlag för beslut om introduktion av arbetsmarknadspolitiska aktiviteter eller förändringar av sådana. Vid ett väl upplagt sådant experiment ger den genomsnittliga skillnaden mellan utfall för individer i en försöksgrupp av programdeltagare och för dem i en kontrollgrupp av icke-deltagare en tillförlitlig skattning av det prövade programmets genomsnittliga effekt för dem som får del av det.

Försöksverksamheter av det här slaget har dock endast använts i ett fåtal fall och inte på ett systematiskt sätt och inte heller legat till grund

för införande av storskaliga arbetsmarknadspolitiska aktiviteter som t.ex. jobb och utvecklingsgarantin och nystartsjobb.

Experiment av den här typen är relativt vanliga inom arbetsmarknadspolitiken i t.ex. USA, där det också förekommer skrivningar i lagtext med krav på utvärderingar och hur sådana verksamheter ska utformas. I t.ex. Holland finns upparbetade system för hur utvärderingar integreras i hela policyarbetet. Av omsorg om en effektiv resursanvändning inom arbetsmarknadspolitiken finns det anledning att överväga om det finns skäl att följa USA:s och Hollands exempel i mycket större utsträckning än hittills i detta avseende. Det är särskilt viktigt när program av rättighetskaraktär införs.

Redovisningen kan förbättras

Arbetsmarknadspolitiken kan få effekter i många avseenden på arbetsmarknaden som t.ex. på matchningseffektivitet, produktivitet, konkurrens om tillgängliga arbeten, arbetskraftens fördelning mellan sektorer, arbetslösas välfärdsnivå och lönebildningen. Den kan också ha en negativ effekt i form av undanträngning av reguljära arbetstillfällen. Effekterna är emellertid i mångt och mycket osäkra och svåra att kvantifiera. Det är därför viktigt att regeringen redovisar vilka antaganden som ligger till grund för bedömningen av arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet.

En genomgång av budgetpropositionerna för 2007 och 2008 samt 2007 års ekonomiska vårproposition visar emellertid att regeringens redovisning av antaganden om arbetsmarknadspolitikens effekter är ytterst knapphändig. Det går inte att utläsa vad regeringens antaganden om arbetsmarknadspolitikens effekter grundar sig på. Det finns vidare ingen redovisad dokumentation av de metoder och modeller som används i framskrivningarna, vare sig av teknisk eller mer övergripande natur. Genomgången visar vidare att antaganden om arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet inte redovisas i samband med att arbetsmarknadspolitiska aktiviteter införs eller avskaffas. Det går således inte att utvärdera regeringens bedömning av förväntade effekter av en omläggning av arbetsmarknadspolitiken. En uppföljning av senare års ekonomiska propositioner visar att problemen fortfarande är likartade.

Även inom andra områden är redovisningen mindre tydlig. Riksrevisionens granskning av regeringens redovisning av utanförskap och sysselsättningspolitik visar att redogörelsen för utanförskapet i flera avseenden är otydlig. Exempelvis är regeringens indikator på utanförskapet inte lämpad att bedöma effektiviteten i sysselsättningspolitiken. Det är till exempel möjligt att hamna i en situation där utanförskapet ökar samtidigt som sysselsättningen ökar. Ett minskat utanförskap behöver inte heller innebära att den långvariga frånvaron från arbete har minskat. “

659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

66/68 Tillverkning av varor

66 Tillverkning av kemivaror o d
67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
68 Tillverkning av komplexvaror

69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar

7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.

70 Allmänt om konst och kultur.

71 Övergripande planering av fysiska miljöer

Från tidskriften Plan för samhällsplaneringen grundad 1947, nr 4 2010
Ledare:

Vem tar hand om samhällsplaneringen?

Valutgången verkar ha lämnat Sverige i ett post-valtrauma. Vi kan-konstatera att framtiden ter sig mer oviss än vanligt, även om scenariot med en regering utan majoritet i Riksdagen inte var helt otippat. Nu gäller det för den nya minoritetsregeringen att få igenom sina förslag i kammaren, vilket kan medföra intressanta blocköverskridande överenskommelser.

Denna ledare skrivs samma eftermiddag som statsminister Fredrik Reinfeldt läser regeringsförklaringen och presenterar de nya ministrarna. Ur regeringsförklaringen var det svårt att uttyda vilka förändringar samhällsplaneringen står inför de kommande åren, men presentationer av den nya regeringens sammansättning bjöd på några saker som är intressanta att notera.

Catharina Elmsäter-Svärd (M) blir infrastrukturminister istället för Åsa Torstensson (C) som får lämna regeringen. De typiska samhällsplaneringsfrågorna- planering, miljö, energi och infrastruktur - har tidigare hanterats av centerpartistiska statsråd, om än på två olika departement. Nu splittras C-hegemonin, vilket möjligtvis kan ge en annorlunda inriktning inom infrastrukturplaneringen.

Civil- och bostadsminister Staffan Attefalk (KD) kommer bland annat att ansvara för byggnads- och bostadsfrågor samt länsstyrelsernas arbete. Miljöminister Andreas Carlgren får därmed släppa bygg-nadsfrågorna till Socialdepartementet.

Eskil Erlandsson (C) får ett nytt departement-landsbygdsdepartementet. En signal om att landsbygdens vardag och utveckling handlar omså mycket mer än jordbruk. Har vi även ett Landsbygdsverk att vänta? (Glesbygdsverket lades ju ned ..;) Samtidigt kan man undra över hur ansvaret för den komplexa urbana utvecklingen ska hanteras. Behövs då inte ett motsvarande stadsbygds-departement med tillhörande minister?

Anna-Karin Hatt (C) blir Sveriges första regionminister. Möjligen en signal om nya regionbildningarunder mandatperioden?

Förhoppningsvis sitter ministrarna kvar när denna tidskrift kommer från trycket - den förra regeringsbildningen följdes ju .av något turbulenta dagar...

Den nya regeringssammansättningen är knappast ett steg mot ökad samordning av samhällsplaneringsfrågorna. När får vi en samhällsplaneringsminister med egen portfölj eller iPad?

Mats Johan Lundström

redaktör

72 Formgivning av byggnader och anläggningar, arkitektur

73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning

74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Slöjd

Att tillverka föremål och bearbeta material med hjälp av redskap är ett sätt för människan att tänka och uttrycka sig. Slöjdande är en form av skapande som innebär att finna konkreta lösningar inom hantverks-tradition och design utifrån behov i olika situationer. Slöjd innebär manuellt och intellektuellt arbete i förening vilket utvecklar kreativitet, och stärker tilltron till förmågan att klara uppgifter i det dagliga livet. Dessa förmågor är betydelsefulla för både individers och samhällens utveckling.

Syfte

Undervisningen i ämnet slöjd ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i olika hantverk och förmågan att arbeta med olika material och uttrycksformer. Eleverna ska ges möjligheter att utveckla sin skicklighet i en process där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla idéer, överväga olika lösningar, framställa föremål och värdera resultat. På så sätt ska undervisningen bidra till att väcka elevernas nyfikenhet att utforska och experimentera med olika material och att ta sig an utmaningar på ett kreativt sätt.

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om färg, form, funktion och konstruktion och om hur dessa kunskaper kan kombineras med medvetna val av material och teknik. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förtrogenhet med begrepp som beskriver arbetsprocesser, redskap och slöjdföremåls estetiska uttryck. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla kunskaper om arbetsmiljö och säkerhetsfrågor och om hur man väljer och hanterar material för att främja en hållbar utveckling.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar medvetenhet om estetiska traditioner och uttryck samt förståelse för slöjd, hantverk och design från olika kulturer och tidsperioder.

Genom undervisningen i ämnet slöjd ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att
- formge och framställa föremål i olika material med hjälp av lämpliga redskap, verktyg och hantverkstekniker,
- välja och motivera tillvägagångssätt i slöjdarbetet utifrån syftet med arbetet och utifrån kvalitets- och miljöaspekter,
- analysera och värdera arbetsprocesser och resultat med hjälp av slöjdspecifika begrepp, och
- tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck.

Centralt innehåll
I årskurs 1–3

Slöjdens material, redskap och hantverkstekniker
- Metall, textil och trä. Materialens egenskaper och användningsområden.
- Handverktyg och redskap, hur de benämns och hur de används på ett säkert och ändamålsenligt sätt.
- Enkla former av några hantverkstekniker, till exempel metalltrådsarbete, sågning och tovning.
- Enkla skisser och arbetsbeskrivningar, hur de kan läsas, följas och kopplas till enkla beräkningar.

Slöjdens arbetsprocesser
- Slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning och muntlig värdering av arbetsprocessen.
- Utforskande av materialens, redskapens och verktygens möjligheter.

Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer
- Berättelser som inspirationskällor och förebilder för egna idéer och skapande.
- Hur färg, form och material påverkar slöjdföremåls uttryck.

Slöjden i samhället
- Slöjdföremåls funktion och betydelse som bruks- och prydnadsföremål.
- Några slöjdmaterials ursprung, till exempel ull och svenska träslag.

I årskurs 4–6
Slöjdens material, redskap och hantverkstekniker
- Metall, textil och trä. Materialens egenskaper, deras användningsområden och kombinationsmöjligheter.
- Handverktyg, redskap och maskiner, hur de benämns och hur de används på ett säkert och ändamålsenligt sätt.
- Några former av hantverkstekniker, till exempel virkning och urholkning. Begrepp som används i samband med de olika teknikerna.
- Två- och tredimensionella skisser, modeller, mönster och arbetsbeskrivningar och hur de kan läsas, följas och kopplas till matematiska beräkningar.

Slöjdens arbetsprocesser
- Slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning och värdering av arbetsprocessen. Hur delarna i arbetsprocessen samverkar till en helhet.
- Undersökande av olika materials och hantverksteknikers möjligheter.
- Dokumentation av arbetsprocessen i ord och bild, till exempel i en loggbok.

Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer

- Hantverk och slöjdtraditioner från olika kulturer som inspirationskällor och förebilder för egna idéer och skapande.
- Hur olika kombinationer av färg, form och material påverkar slöjdföremåls estetiska uttryck.
- Hur symboler och färger används inom barn- och ungdomskulturer och vad de signalerar.

Slöjden i samhället
- Slöjdverksamhetens betydelse för individen och samhället, historiskt och i nutid.
- Resurshushållning, till exempel genom reparationer och återanvändning av material.

I årskurs 7–9
Slöjdens material, redskap och hantverkstekniker
- Metall, trä och textil, deras kombinationsmöjligheter med varandra och med andra material, till exempel nyproducerade och återanvända material.
- Handverktyg, redskap och maskiner hur de benämns och hur de används på ett säkert och ändamålsenligt sätt.
- Utvecklade former av hantverkstekniker, till exempel gjutning, vävning och svarvning. Begrepp som används i samband med dessa.
- Två- och tredimensionella skisser, modeller, mönster och arbetsbeskrivningar och hur de kan läsas, följas och kopplas till matematiska beräkningar.
- Arbetsmiljö och ergonomi, till exempel ljudnivå och arbetsställningar.

Slöjdens arbetsprocesser
- Slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning och värdering och hur delarna i arbetsprocessen samverkar och påverkar resultatet.
- Undersökande av olika materials form, funktion och konstruktionsmöjligheter.
- Dokumentation i ord och bild av arbetsprocessen och resultatet.

Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer
- Arkitektur, konst och design som inspirationskällor och förebilder vid bearbetning av egna idéer.
- Egen formgivning med hjälp av olika material, färger och former.
- Mode och trender, vad dessa uttryck signalerar och hur de påverkar individen.
- Slöjd och hantverk i Sverige och andra länder som uttryck för etnisk och kulturell identitet.

Slöjden i samhället
- Design, konsthantverk, hemslöjd och andra slöjdformer i det offentliga rummet.
- Olika material och hur de produceras utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

75/77 Bildkonst. 75 Måleri. 76 Grafiskt, 77 Foto

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Bild

Bilder har stor betydelse för människors sätt att tänka, lära och uppleva sig själva och omvärlden. Vi omges ständigt av bilder som har till syfte att informera, övertala, underhålla och ge oss estetiska och känslomässiga upplevelser. Kunskaper om bilder och bildkommunikation är betydelsefulla för att kunna uttrycka egna åsikter och delta aktivt i samhällslivet. Genom att arbeta med olika typer av bilder kan människor utveckla sin kreativi-tet och bildskapande förmåga.

Syfte

Undervisningen i ämnet bild ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om hur bilder skapas och kan tolkas. Genom undervisningen ska eleverna få erfarenheter av visuell kultur där film, foto, design, konst, arkitektur och miljöer ingår.

I undervisningen ska eleverna ges möjligheter att utveckla kunskaper om hur man framställer och presenterar egna bilder med olika metoder, material och uttrycksformer. Undervis-ningen ska bidra till att eleverna utvecklar sin kreativitet och sitt intresse för att skapa. Den ska också uppmuntra eleverna att ta egna initiativ och att arbeta på ett undersökande och pro-blemlösande sätt.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur bildbudskap utformas i olika medier. Undervisningen ska också ge eleverna möjligheter att diskutera och kritiskt granska olika bildbudskap och bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om bilder i olika kulturer, både historiskt och i nutid. Genom undervisningen ska eleverna även ges möjlighet att använda sina kunskaper om olika typer av bilder i det egna bildskapandet.

Genom undervisningen i ämnet bild ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- kommunicera med bilder för att uttrycka budskap,
- skapa bilder med digitala och hantverksmässiga tekniker och verktyg samt med olika material,
- undersöka och presentera olika ämnesområden med bilder, och - analysera historiska och samtida bilders uttryck, innehåll och funktioner.

Centralt innehåll
I årskurs 1–3
Bildframställning
- Framställning av berättande bilder, till exempel sagobilder.
- Teckning, måleri, modellering och konstruktion.
- Fotografering och överföring av bilder med hjälp av datorprogram.

Redskap för bildframställning
- Olika element som bygger upp en bild: färg, form, linje, yta samt för- och bakgrund.
- Några verktyg för teckning, måleri, modellering, konstruktioner och fotografering och hur dessa benämns.
- Plana och formbara material, till exempel papper, lera, gips och naturmaterial och hur dessa kan användas i olika bildarbeten.

Bildanalys
- Informativa bilder, till exempel läroboksbilder och hur de är utformade och fungerar.
- Historiska och samtida bilder och vad bilderna berättar, till exempel dokumentära bilder från hemorten och konstbilder.

I årskurs 4–6
Bildframställning
- Framställning av berättande och informativa bilder, till exempel serier och illustrationer till text.
- Teckning, måleri, tryck och tredimensionellt arbete.
- Återanvändning av bilder i eget bildskapande, till exempel i collage och bildmontage.
- Fotografering och filmande samt redigering i datorprogram.

Redskap för bildframställning
- Olika element som bygger upp och skapar rumslighet i bilder, till exempel linjer och färg och hur dessa kan användas i bildskapande arbete.
- Verktyg för teckning, måleri, tryckteknikker, tredimensionellt arbete, fotografering, filmande och digital bildbehandling och hur dessa benämns.
- Plana och formbara material och hur dessa kan användas i olika bildarbeten.

Bildanalys
- Reklam- och nyhetsbilder, hur de är utformade och förmedlar budskap.
- Konst-, dokumentärbilder och arkitektoniska verk från olika tider och kulturer, hur de är utformade och vilka budskap de förmedlar.
- Ord och begrepp för att kunna läsa, skriva och samtala om bilders utformning och budskap.

I årskurs 7–9
Bildframställning
- Framställning av berättande informativa och samhällsorienterande bilder om egna erfarenheter, åsikter och upplevelser.
- Kombinationer av bild, ljud och text i eget bildskapande.
- Återanvändning av bilder, material och föremål i eget bildskapande, till exempel i installationer.

- Digital bearbetning av fotografier och andra typer av bilder.
- Presentationer av eget bildskapande.
- Rättigheter och skyldigheter, etik och värderingar när det gäller bruk av bilder samt yttrandefrihet och integritet i medier och övriga sammanhang.

Redskap för bildframställning

- Former, färger och bildkompositioner samt deras betydelsebärande egenskaper och hur dessa kan användas i bildskapande arbete.
- Material och verktyg för två- och tredimensionellt arbete och hur dessa kan användas för bestämda syften.

Bildanalys

- Bilder som behandlar frågor om identitet, sexualitet, etnicitet och maktrelationer och hur dessa perspektiv kan utformas och framställas.
- Massmediebilders budskap och påverkan och hur de kan tolkas och kritiskt granskas.
- Samtida konst- och dokumentärbilder samt konstverk och arkitektoniska verk från olika tider och kulturer i Sverige, Europa och övriga världen. Hur bilderna och verken är utformade och vilka budskap de förmedlar.
- Ord och begrepp för att kunna läsa, skriva och samtala om bilders utformning och budskap.

78 Musik (konserter o d 792)

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Musik

Musik finns i alla kulturer och berör människor såväl kroppsligt som tanke- och känslomässigt. Musik som estetisk uttrycksform används i en mängd sammanhang, har olika funktioner och betyder olika saker för var och en av oss. Den är också en viktig del i människors sociala gemenskap och kan påverka individens identitetsutveckling. I vår tid förenas musik från skilda kulturer och epoker med andra konstformer i nya uttryck. Kunskaper om och i musik ökar möjligheterna att delta i samhällets kulturliv.

Syfte

Undervisningen i ämnet musik ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper som gör det möjligt att delta i musikaliska sammanhang, både genom att själva musicera och genom att lyssna till musik.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig musik som uttrycksform och kommunikationsmedel. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskap att använda röst, musikinstrument, digitala verktyg samt musikaliska begrepp och symboler i olika musikaliska former och sammanhang.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla en musikalisk lyhördhet som gör det möjligt att i samarbete med andra skapa, bearbeta och framföra musik i olika former. Undervisningen ska ge eleverna både möjlighet att utveckla en tilltro till sin förmåga att sjunga och spela och ett intresse för att utveckla sin musikaliska kreativitet.

Genom undervisningen ska eleverna utveckla förmågan att uppleva och reflektera över musik. Elevernas erfarenheter av musik ska utmanas och fördjupas i mötet med andras musikaliska erfarenheter.

Därigenom ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar sina kunskaper om och förståelse för olika musikkulturer, såväl den egna som andras.

Genom undervisningen i ämnet musik ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att
- spela och sjunga i olika musikaliska former och genrer,
- skapa musik samt gestalta och kommunicera egna musikaliska tankar och idéer, och
- analysera och samtala om musikens uttryck i olika sociala, kulturella och historiska sammanhang.

Centralt innehåll
I årskurs 1–3

Musicerande och musikskapande
- Sång och spel i olika former: unison sång, kanon och växelsång samt ensemblespel.
- Imitation och improvisation med rörelser, rytmer och toner.
- Enkla former av musikskapande, till exempel med utgångspunkt i text eller bild.
- Gestaltning av sånger och berättelser med ljud, rytmer och rörelser.

Musikens verktyg
- Rösten som instrument med variation av rytm, klang och dynamik.
- Slagverk, stränginstrument och tangentinstrument med variation av rytm, klang och dynamik.
- Rytm, klang, dynamik och tonhöjd som byggstenar för att musicera och komponera musik.
- Musiksymboler, bilder och tecken.

Musikens sammanhang och funktioner
- Associationer, tankar, känslor och bilder som uppkommer när man lyssnar på musik.
- Olika instrument från grupperna blås-, sträng-, tangent- och slagverksinstrument.
- Hur instrumenten låter och ser ut.
- Musik som knyter an till elevens vardagliga och högtidliga sammanhang, däribland nationalsången och några av de vanligaste psalmerna, samt inblickar i svensk och nordisk barnvisetradition.

I årskurs 4–6
Musicerande och musikskapande
- Sång, melodispel och ackompanjemang i ensembleform i olika genrer.
- Gehörsmusicerande efter musikaliska mönster, till exempel ackordföljder, perioder och kompmodeller.
- Imitation och improvisation med röst och instrument, rytmer och toner.
- Musikskapande med utgångspunkt i musikaliska mönster och former, till exempel ackordföljder och basgångar.
- Musikframföranden.

Musikens verktyg
- Röst- och hörselvård vid musikaliska aktiviteter, till exempel uppvärmningsövningar.
- Hälsosamma ljudnivåer och olika typer av musikhörselskydd.
- Rösten som instrument för olika vokala uttryck, till exempel sång, jojk och rap.
- Ackord- och melodiinstrument, bas och slagverk för melodi- och rytmspel eller för ackompanjemang.
- Rytm, klang och dynamik, tonhöjd, tempo, perioder, taktarter, vers och refräng som byggstenar för att komponera musik i olika genrer.

- Musiksymboler, grafisk notation, noter och ackordbeteckningar.
- Digitala verktyg för ljud- och musikskapande.

Musikens sammanhang och funktioner

- Ljudets och musikens fysiska, tanke- och känslomässiga påverkan på människan i olika sammanhang. Hur musik används för påverkan och rekreation och i olika rituella sammanhang.
- Ord och begrepp som behövs för att kunna läsa, skriva och samtala om musicerande och om intryck samt upplevelser av musik.
- Musik tillsammans med bild, text och dans. Hur olika estetiska uttryck kan samspela.
- Indelningen i stråk-, blås-, sträng-, tangent- och slagverksinstrument.
- Konstmusik, folkmusik och populärmusik från olika kulturer och deras musikaliska karaktärsdrag.

I årskurs 7–9

Musicerande och musikskapande

- Sång, melodispel och ackompanjemang i ensembleform med genretypiska musikaliska uttryck.
- Gehörsmusicerande efter musikaliska mönster i olika genrer.
- Rytmisk och melodisk improvisation till trumkomp, ackordföljder eller melodislingor med röst och instrument.
- Musikskapande i olika genrer, till exempel visor, ljudkompositioner och låtar.
- Musikalisk gestaltning där olika uttrycksformer kombineras.

Musikens verktyg

- Röstvård, hörselvård och orsaker till att musiklyssnande och musicerande kan bidra till hörselskador samt hur hörselskador kan förebyggas.
- Hur rösten kan varieras i flerstämmiga, vokala uttryck i olika genrer.
- Ackord- och melodiinstrument, bas och slagverk för spel i olika ton- och taktarter.
- Rytm, klang och dynamik, tonhöjd, tempo, perioder, taktarter, vers, refräng och ackord som byggstenar för att musicera och komponera musik i olika genrer och med varierande instrumentation.
- Musiksymboler och notsystem, noter, tabulatur, ackordbeteckningar och grafisk notation.
- Digitala verktyg för musikskapande, inspelning och bearbetning.

Musikens sammanhang och funktioner

- Ljudets och musikens fysiska, tanke- och känslomässiga påverkan på människan. Musikens funktion för att markera identitet och grupptillhörighet i olika kulturer, med fokus på etnicitet och kön.
- Hur musik används i olika medier, till exempel i film och datorspel.
- Instrument och deras funktion i olika genrer och sammanhang, till exempel i en symfoniorkester eller i ett rockband.
- Konstmusik, folkmusik och populärmusik från olika epoker. - Framväxten av olika genrer samt betydelsefulla tonsättare, låtskrivare och musikaliska verk.

79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer och verksamheter. Sport

7911-7913 Seder och bruk .

7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.

792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips

795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

7951 Sociologi. Socialvård.

7952-7956 Sociala miljöer o verksamheter i fysiska miljöer

7957 Undervisning o d.

Från regeringens hemsida på Internet:

Förordning om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

utfärdad den 7 oktober 2010.

Regeringen föreskriver följande.
1 § Den läroplan som framgår av bilagan till denna förordning ska gälla för grundskolan. Den ska i tillämpliga delar gälla för förskoleklassen och fritidshemmet.
2 § Det som sägs i läroplanen om lärare ska också gälla förskollärare och fritids-pedagoger som undervisar inom de verksamheter som läroplanen gäller för.
3 § Kursplanerna i läroplanen kompletteras av kunskapskrav. Statens skolverk får meddela föreskrifter om kunskapskrav.

---

1. Denna förordning ska kungöras i Statens skolverks författningssamling (SKOLFS).
2. Förordningen träder i kraft den 1 juli 2011.
3. Genom förordningen upphävs
a) förordningen (SKOLFS 1994:1) om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet,
b) förordningen (SKOLFS 2000:135) om kursplaner för grundskolan.
4. De upphävda förordningarna ska fortsätta att gälla för elever i årskurs 9 i grundskolan under läsåret 2011/12.

På regeringens vägnar
JAN BJÖRKLUND
Annika Hellewell (Utbildningsdepartementet)

Bilaga. Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

Innehållsförteckning

1 Skolans värdegrund och uppdrag....3
2 Övergripande mål och riktlinjer.... 7
2.1 Normer och värden....7
2.2 Kunskaper....8
2.3 Elevernas ansvar och inflytande....9
2.4 Skola och hem....10
2.5 Övergång och samverkan....10
2.6 Skolan och omvärlden....10
2.7 Bedömning och betyg....11
2.8 Rektorns ansvar....12
3 Kursplaner....13
3.1Bild....13
3.2 Engelska....16
3.3 Hem- och konsumentkunskap....20
3.4 Idrott och hälsa....23
3.5 Matematik....26
3.6 Moderna språk.... 31
3.7 Modersmål.... .34
3.8 Musik....38
Naturorienterande ämnen....41
3.9 Biologi....41
3.10 Fysik....45
3.11 Kemi....50
Samhällsorienterande ämnen....54
3.12 Geografi....54
3.13 Historia....58
3.14 Religionskunskap....63
3.15 Samhällskunskap....67
3.16 Slöjd....72
3.17 Svenska.... 75
3.18 Svenska som andraspråk....80
3.19 Teckenspråk för hörande....86
3.20 Teknik....89

1 Skolans värdegrund och uppdrag

Grundläggande värden

Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell.

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.

Förståelse och medmänsklighet

Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans

måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där.

Saklighet och allsidighet

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla föräldrar ska med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen.

Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem.

En likvärdig utbildning

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper.

Skollagen föreskriver att utbildningen inom varje skolform och inom fritidshemmet ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.
Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmönster. Den ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.

Rättigheter och skyldigheter

Skolan ska klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan. Det är inte minst viktigt som underlag för den enskildes val i skolan.

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.

Skolans uppdrag

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att

inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. Skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samarbete med hemmen.

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan ska förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga. Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ.

Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.

Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna ska tillägna sig kunskaper. Skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap.

I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande perspektiv. Genom ett *historiskt perspektiv* kan eleverna utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden samt utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande.

Genom ett *miljöperspektiv* får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.

Ett *internationellt perspektiv* är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet.

Det *etiska perspektivet* är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet ska prägla skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden.

Skolans uppdrag att främja lärande förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap i dag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker. Olika aspekter på kunskap och lärande är naturliga utgångspunkter i en sådan diskussion. Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet.

Skolan ska främja elevernas harmoniska utveckling. Detta ska åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld som skolan utgör skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande och en utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet. Ett ömsesidigt möte mellan de pedagogiska synsätten i förskoleklass, skola och fritidshem kan berika elevernas utveckling och lärande.

Skolan ska stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet ska de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Även hälso- och livsstilsfrågor ska uppmärksammas.

Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna ska tillägna sig.

God miljö för utveckling och lärande

Eleven ska i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Varje skolas utveckling

Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot de nationella målen. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att verksamheten ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhället.

2 Övergripande mål och riktlinjer

I de övergripande målen anges de normer och värden samt de kunskaper som alla elever bör ha utvecklat när de lämnar grundskolan. Målen anger inriktningen på skolans arbete.

2.1 Normer och värden

Skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,

- kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen, och
- visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska
- medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen,
- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av solidaritet mellan människor,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper, och
- visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt förhållningssätt.

Läraren ska
- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen, och
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete.

2.2 Kunskaper

Skolan ska ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem. Dessa ger också en grund för fortsatt utbildning.

Skolan ska bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet. Skolan ska erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning, såväl i helklass som enskilt. Lärarna ska sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former.

Mål

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola
- kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt,
- kan kommunicera på engelska i tal och skrift samt ges möjligheter att kommunicera på något ytterligare främmande språk på ett funktionellt sätt,
- kan använda sig av matematiskt tänkande för vidare studier och i vardagslivet,
- kan använda kunskaper från de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga, humanistiska och estetiska kunskapsområdena för vidare studier, i samhällsliv och vardagsliv,
- kan lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt sätt,
- kan lära, utforska och arbeta både självständigt och tillsammans med andra och känna tillit till sin egen förmåga,
- kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden,
- har fått kunskaper om och insikt i det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet samt fått grundläggande kunskaper om de nordiska språken,
- har fått kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer,

urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia,
- kan samspela i möten med andra människor utifrån kunskap om likheter och olikheter i livsvillkor, kultur, språk, religion och historia,
- har fått kunskaper om samhällets lagar och normer, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar i skolan och i samhället,
- har fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling,
- har fått kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället,
- kan använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud,
- kan använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande, och
- kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Riktlinjer
Alla som arbetar i skolan ska
- uppmärksamma och stödja elever i behov av särskilt stöd, och
- samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Läraren ska
- ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande,
- stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan,
- ge utrymme för elevens förmåga att själv skapa och använda olika uttrycksmedel,
- stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter,
- samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen, och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven
- utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga,
- upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt,
- får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling,
- successivt får fler och större självständiga uppgifter och ett ökat eget ansvar,
- får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang, och
- får möjlighet att arbeta ämnesövergripande.

2.3 Elevernas ansvar och inflytande
De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig ska omfatta alla elever. Elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Informationen och formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen.

Mål
Skolans mål är att varje elev
- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,
- successivt utövar ett allt större inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan, och
- har kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att

arbeta i demokratiska former.

Riktlinjer
Alla som arbetar i skolan ska
- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön.

Läraren ska
- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inlärning och för sitt arbete i skolan,
- svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad,
- verka för att flickor och pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen,
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen, och
- förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle.

2.4 Skola och hem
Skolans och vårdnadshavarnas gemensamma ansvar för elevernas skolgång ska skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barns och ungdomars utveckling och lärande.

Riktlinjer
Alla som arbetar i skolan ska
- samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet.

Läraren ska
- samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling, och
- hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation och iaktta respekt för elevens integritet.

2.5 Övergång och samverkan
Samarbetsformer mellan förskoleklass, skola och fritidshem ska utvecklas för att berika varje elevs mångsidiga utveckling och lärande. För att stödja elevernas utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv ska skolan också sträva efter att nå ett förtroendefullt samarbete med förskolan samt med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Samarbetet ska utgå från de nationella mål och riktlinjer som gäller för respektive verksamhet.

Riktlinjer
Läraren ska
- utveckla samarbetet mellan förskoleklass, skola och fritidshem,
- utbyta kunskaper och erfarenheter med personalen i förskolan och i berörda skolformer, och
- i samarbetet särskilt uppmärksamma elever i behov av särskilt stöd.

2.6 Skolan och omvärlden
Eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet i skolan. De ska också få underlag för att välja fortsatt utbildning. Detta förutsätter att den obligatoriska skolan nära samverkar med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Det förutsätter också en samverkan med arbetslivet och närsamhället i övrigt.

Mål
Skolans mål är att varje elev

- kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden,
- har inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv, och
- har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder.

Riktlinjer
Alla som arbetar i skolan ska
- verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö, och
- bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Läraren ska
- bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning, och
- medverka till att utveckla kontakter med mottagande skolor samt med organisationer, företag och andra som kan bidra till att berika skolans verksamhet och förankra den i det omgivande samhället.

Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska
- informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning, och
- vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

2.7 Bedömning och betyg
Betyget uttrycker i vad mån den enskilda eleven har uppnått de nationella kunskapskrav som finns för respektive ämne. Som stöd för betygssättningen finns ämnesspecifika kunskapskrav för olika betygssteg.

Mål
Skolans mål är att varje elev
- utvecklar ett allt större ansvar för sina studier, och
- utvecklar förmågan att själv bedöma sina resultat och ställa egen och andras bedömning i relation till de egna arbetsprestationerna och förutsättningarna.

Riktlinjer
Läraren ska
- genom utvecklingssamtal och den individuella utvecklingsplanen främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling,
- utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn,
- med utgångspunkt i föräldrarnas önskemål fortlöpande informera elever och hem om studieresultat och utvecklingsbehov, och
- vid betygssättningen utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven och göra en allsidig bedömning av dessa kunskaper.

2.8 Rektorns ansvar
Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas,
- skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel,
- undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver,
- kontakt upprättas mellan skola och hem, om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan,
- resursfördelningen och stödåtgärderna anpassas till den värdering av elevernas utveckling som lärare gör,
- undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet,
- i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor, sex och samlevnad samt riskerna med tobak, alkohol och andra droger,
- samarbetsformer utvecklas mellan förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja varje elevs mångsidiga utveckling och lärande,
- samverkan kommer till stånd med förskolan för att skapa förutsättningar för en samsyn och ett förtroendefullt samarbete,
- formerna för samarbete mellan skolan och hemmen utvecklas och att föräldrarna får information om skolans mål och sätt att arbeta och om olika valalternativ,
- samverkan med skolor och arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning,
- den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter,
- skolans internationella kontakter utvecklas, och
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen.

3 Kursplaner. **Är inlagda på följande områden:**

Bild....75/77
Engelska....80
Hem- och konsumentkunskap....645
Idrott och hälsa....796/799
Matematik....51
Moderna språk.... 80
Modersmål.... 80
Musik....78
Naturorienterande ämnen
Biologi....57
Fysik....53
Kemi....54
Samhällsorienterande ämnen.
Geografi....91
Historia....93/99
Religionskunskap....2
Samhällskunskap....108
Slöjd....74
Svenska....80
Svenska som andraspråk....80
Teckenspråk för hörande....80
Teknik....62

Från regeringens hemsida på Internet:
“PRESSMEDDELANDE 18 oktober 2010
Utbildningsdepartementet

Högre krav på lärarkåren - lärarlegitimation

Regeringen överlämnar idag propositionen om lärarlegitimation till riksdagen.

- Nu höjs kraven i den svenska skolan. Lärarlegitimation införs från 2012 och innebär att enbart legitimerade lärare får fastanställas och enbart legitimerade lärare får sätta betyg.

- Ska vi stärka kvaliteten i den svenska skolan måste vi satsa på lärarkåren. Vi inför en ny lärarutbildning och storsatsar på fortbildning. Lärarlegitimationen blir en kvalitetsstämpel, säger utbildningsminister Jan Björklund.

För att få legitimation ska en lärare eller förskollärare ha examen och därefter ha visat sig lämplig för yrket under en introduktionsperiod på minst ett år. En mentor, som är legitimerad, ska ge råd och stöd under introduktionsperioden.

Legitimationerna ska utfärdas av Skolverket. En lärare eller en förskollärare kommer att bli behörig för viss verksamhet eller vissa skolformer, årskurser och ämnen. Endast legitimerade lärare och förskollärare får fastanställas och enbart de legitimerade får sätta betyg.

Vid Skolverket inrättas en ny nämnd - Lärarnas ansvarsnämnd. Nämnden ska kunna varna en lärare, till exempel för oskicklighet, och i allvarliga fall också dra in legitimationen.

Den nya skollagen fastställer nya karriärsteg för lärare och förskollärare genom att lektorer ska kunna utnämnas. Detta kopplas nu till legitimationen och lektorer ska utnämnas av Skolverket. Den som är legitimerad, har avlagt minst licentiatexamen och under minst fyra år visat pedagogisk skicklighet kan ansöka om att bli lektor.

De nya reglerna ska tillämpas fullt ut från och med den 1 juli 2012. “

Storforum. Kunskapskanalen. 18 oktober 2010.

Barn och unga mår dåligt. Vi får ständigt rapporter om unga flickor som skär sig, det pratas mycket om anorexi och ADHD är numera något som alla vet vad det är. I programmet pratar vi om hur de unga mår och om hur de som är psykiskt sjuka har det och vilken hjälp och vård samhället ger. I programmet diskuterar både experter och politiker hur verkligheten egentligen ser ut.
Gäster:
Carl Göran Svedin, professor i barn och ungdomspsykiatri.
Ann Arleklo, (S) riksdagsledamot och ledamot i Riksdagens Socialutskott.
Anders Andersson, (KD) Riksdagsman och ledamot i Riksdagens Socialutskott.
Sophie Ekman, skolöverläkare.
Peter Englsöy, verksamhetschef för BUP.
Anki Sandberg, ordförande i Riksförbundet Attention.
Ingemar Engström, professor på psykiskt forskningscentrum i Örebro och sveriges främste expert på tvångsvård av barn och unga.
Göran Stiernstedt, SKL (Sveriges Kommuner och landsting).
Mette Marklund, Socialstyrelsen.
Många vittnade om att barn med psykiska problem, som kan vara 10% av barnen, sviks och att det i skolan behövs stora åtgärder för att förbättra för dem.

7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet

7959 Sociala miljöer o verksamheter i allmänna grupper o d

796- 799 Sport, idrott o d.

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Idrott och hälsa

Fysiska aktiviteter och en hälsosam livsstil är grundläggande för människors välbefinnande. Positiva upplevelser av rörelse och friluftsliv under uppväxtåren har stor betydelse för om vi blir fysiskt aktiva senare i livet. Att ha färdigheter i och kunskaper om idrott och hälsa är en tillgång för både individen och samhället.

Syfte

Undervisningen i ämnet idrott och hälsa ska syfta till att eleverna utvecklar allsidiga rörelseförmågor och intresse för att vara fysiskt aktiva och vistas i naturen. Genom undervisningen ska eleverna få möta många olika slags aktivteter. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om vad som påverkar den fysiska förmågan och hur man kan påverka sin hälsa genom hela livet. Eleverna ska även ges förutsättningar för att utveckla goda levnadsvanor samt ges kunskaper om hur fysisk aktivitet förhåller sig till psykiskt och fysiskt välbefinnande.

Undervisningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper i att planera, genomföra och värdera olika rörelseaktiviteter. Eleverna ska genom undervisningen också utveckla kunskaper om begrepp som beskriver fysiska aktiviteter och ges förutsättningar att ta ställning i frågor som rör idrott, hälsa och livsstil. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin samarbetsförmåga och respekt för andra. Undervisningen ska skapa förutsättningar för alla elever att under hela sin skoltid kontinuerligt delta i skolans fysiska aktiviteter och bidra till att eleverna utvecklar en god kroppsuppfattning och tilltro till sin egen fysiska förmåga.

Genom undervisningen ska eleverna utveckla förmågan att vistas i utemiljöer och naturen under olika årstider och få förståelse för värdet

av ett aktivt friluftsliv. Undervisningen ska även bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om risker och säkerhetsfaktorer i samband med fysiska aktiviteter och hur man agerar i nödsituationer.

Genom undervisningen i ämnet idrott och hälsa ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att
- röra sig allsidigt i olika fysiska sammanhang,
- planera, praktiskt genomföra och värdera idrott och andra fysiska aktivteter utifrån olika synsätt på hälsa, rörelse och livsstil,
- genomföra och anpassa utevistelser och friluftsliv efter olika förhållanden och miljöer, och
- förebygga risker vid fysisk aktivitet samt hantera nödsituationer på land och i vatten.

Centralt innehåll
I årskurs 1–3

Rörelse
- Grovmotoriska grundformer, till exempel springa, hoppa och klättra. Deras sammansatta former i redskapsövningar, lekar, danser och rörelser till musik, såväl inomhus som utomhus.
- Enkla lekar och danser och deras regler.
- Takt och rytm i lekar, danser och rörelser till musik.
- Lekar och rörelser i vatten. Att balansera, flyta och simma i mag- och ryggläge.

Hälsa och livsstil
- Ord och begrepp för och samtal om upplevelser av lek, hälsa, natur- och utevistelser.

Friluftsliv och utevistelse
- Att orientera sig i närmiljön och enkla kartors uppbyggnad. Begrepp som beskriver rumsuppfattning.
- Lekar och rörelse i natur- och utemiljö.
- Allemansrättens grunder.
- Säkerhet och hänsynstagande i samband med lekar, spel och vid natur- och utevistelser.

I årskurs 4–6
Rörelse
- Sammansatta grundformer i kombination med gymnastikredskap och andra redskap.
- Olika lekar, spel och idrotter, inomhus och utomhus, samt danser och rörelser till musik.
- Takt och rytm i lekar, danser och rörelser till musik.
- Simning i mag- och ryggläge.

Hälsa och livsstil
- och mentala effekter av några olika träningsformer.
- Kulturella och geografiska förhållanden i närmiljön som påverkar och möjliggör valet av fysiska aktiviteter.
- Förebyggande av skador, till exempel genom uppvärmning.
- Ord och begrepp för och samtal om upplevelser av olika fysiska aktiviteter och träningsformer, levnadsvanor, kroppsuppfattning och självbild.

Friluftsliv och utevistelse
- Att orientera i den närliggande natur- och utemiljön med hjälp av kartor. Kartors uppbyggnad och symboler.
- Lekar och andra fysiska aktiviteter i skiftande natur- och utemiljöer under olika årstider.
- Rättigheter och skyldigheter i naturen enligt allemansrätten.
- Säkerhet och hänsynstagande vid träning, lek, spel, idrott, natur- och

utevistelser.
- Badvett och säkerhet vid vatten vintertid. Hantering av nödsituationer vid vatten med hjälpredskap.

I årskurs 7–9

Rörelse

- Komplexa rörelser i lekar, spel och idrotter, inomhus och utomhus, samt danser och rörelser till musik.
- Styrketräning, konditionsträning, rörlighetsträning och mental träning. Hur dessa aktiviteter påverkar rörelseförmågan och hälsan.
- Traditionella och moderna danser samt rörelse- och träningsprogram till musik.
- Olika simsätt i mag- och ryggläge.

Hälsa och livsstil

- Att sätta upp mål för fysiska aktiviteter, till exempel förbättring av konditionen.
- Ord och begrepp för och samtal om upplevelser och effekter av olika fysiska aktiviteter och träningsformer.
- Arbetsställningar och belastning till exempel vid fysiska aktiviteter och förebyggande av skador, genom till exempel allsidig träning.
- Olika definitioner av hälsa, samband mellan rörelse, kost och hälsa och sambandet mellan beroendeframkallande medel och ohälsa.
- Kroppsideal inom idrotten och i samhället i övrigt. Dopning och vilka lagar och regler som reglerar detta.
- Första hjälpen och hjärt- och lungräddning.
- Hur individens val av idrotter och andra fysiska aktiviteter påverkas av olika faktorer, till exempel av kön.

Friluftsliv och utevistelser

- Att orientera i okända miljöer med hjälp av kartor och andra hjälpmedel för positionering.
- Hur olika friluftslivsaktiviteter kan planeras, organiseras och genomföras.
- Rättigheter och skyldigheter i naturen enligt allemansrätten.
- Kulturella traditioner i samband med friluftsliv och utevistelse.
- Badvett och säkerhet vid vatten vintertid. Hantering av nödsituationer i och vid vatten med alternativa hjälpredskap, enligt principen för förlängda armen.

8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

80 Språk. Språkliga verksamheter. 802-809 motsvarar 82-89.

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Svenska

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Syfte

Undervisningen i ämnet svenska ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om svenska språket. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker och kritiskt värderar information från olika källor.

I undervisningen ska eleverna möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former

av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsätt-ningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess normer, uppbyggnad, historia och utveckling samt om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier. På så sätt ska undervisningen bidra till att stärka elevernas medvetenhet om och tilltro till den egna språkliga och kommunikativa förmågan. Undervisningen ska också bidra till att eleverna får förståelse för att sättet man kommunicerar på kan få konsekvenser för andra människor. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att ta ansvar för det egna språkbruket.

Undervisningen ska även bidra till att eleverna får möta och bekanta sig med såväl de nordiska grannspråken som de nationella minoritetsspråken.

Genom undervisningen i ämnet svenska ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att
- formulera sig och kommunicera i tal och skrift,
- läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften,
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang,
- urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer, och
- söka information från olika källor och värdera dessa.

Centralt innehåll
I årskurs 1–3

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord och bild samspelar.
- Enkla former för textbearbetning, till exempel att i efterhand gå igenom sin text och göra förtydliganden.
- Handstil och att skriva på dator.
- Språkets struktur med stor och liten bokstav, punkt, frågetecken och utropstecken samt stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter.
- Alfabetet och alfabetisk ordning.
- Sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala
- Att lyssna och återberätta i olika samtalssituationer.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande om vardagsnära ämnen för olika mottagare. Bilder och andra hjälpmedel som kan stödja presentationer.
- Berättande i olika kulturer, under olika tider och för skilda syften.

Berättande texter och sakprosatexter
- Berättande texter och poetiska texter för barn från olika tider och skilda delar av världen. Texter i form av rim, ramsor, sånger, bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter.
- Berättande och poetiska texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter.
- Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning samt litterära personbeskrivningar.
- Några skönlitterära barnboksförfattare och illustratörer.
- Beskrivande och förklarande texter, till exempel faktatexter för barn, och hur deras innehåll kan organiseras.
- Instruerande texter, till exempel spelinstruktioner och arbetsbeskrivningar, och hur de kan organiseras med logisk ordning

och punktuppställning i flera led.
- Texter som kombinerar ord och bild, till exempel film, interaktiva spel och webbtexter.

Språkbruk
- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel att skriva ned något man talat om.
- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Hur ord och yttranden uppfattas av omgivningen beroende på tonfall och ords nyanser.
- Skillnader mellan tal- och skriftspråk, till exempel att talet kan förstärkas genom röstläge och kroppsspråk.

Informationssökning och källkritik
- Informationssökning i böcker, tidskrifter och på webbsidor för barn.
- Källkritik, hur texters avsändare påverkar innehållet.

I årskurs 4–6
Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Olika sätt att bearbeta egna texter till innehåll och form. Hur man ger och tar emot respons på texter.
- Handstil samt att skriva, disponera och redigera texter för hand och med hjälp av dator.
- Språkets struktur med meningsbyggnad, huvudsatser, bisatser, stavningsregler, skiljetecken, ords böjningsformer och ordklasser.
- Textuppbyggnad med hjälp av sambandsord.
- Hur man använder ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Att argumentera i olika samtalssituationer och beslutsprocesser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från vardag och skola. Stödord, bilder och digitala medier som hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation. Hur gester och kroppsspråk kan påverka en presentation.

Berättande texter och sakprosatexter
- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Texter i form av skönlitteratur, lyrik, dramatik, sagor och myter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.
- Berättande texters budskap, språkliga drag och typiska uppbyggnad med parallellhandling och tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar samt dialoger.
- Några skönlitterärt betydelsefulla barn- och ungdomsboksförfattare och deras verk.
- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel faktatexter, arbetsbeskrivningar, reklam och insändare.
- Texternas innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud, till exempel webbtexter, interaktiva spel och tv-program. Texternas innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag.

Språkbruk
- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel tankekartor

och stödord.
- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Skillnader i språkanvändning beroende på vem man skriver till och med vilket syfte, till exempel skillnaden mellan att skriva ett personligt sms och att skriva en faktatext.
- Språkbruk i Sverige och Norden. Några varianter av regionala skillnader i talad svenska. Några kännetecknande ord och begrepp i de nordiska språken samt skillnader och likheter mellan dem. Vilka de nationella minoritetsspråken är.

Informationssökning och källkritik
- Informationssökning i några olika medier och källor, till exempel i uppslagsböcker, genom intervjuer och via sökmotorer på Internet.
- Hur man jämför källor och prövar deras tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

I årskurs 7–9
Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera texter från olika medier. Att urskilja texters budskap, tema och motiv samt deras syften, avsändare och sammanhang.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Olika sätt att bearbeta egna texter till innehåll och form. Hur man ger och tar emot respons på texter.
- Redigering och disposition av texter med hjälp av dator. Olika funktioner för språkbehandling i digitala medier.
- Språkets struktur med stavningsregler, skiljetecken, ordklasser och satsdelar.
- Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Att leda ett samtal, formulera och bemöta argument samt sammanfatta huvuddragen i vad som sagts.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från skola och samhällsliv. Anpassning av språk, innehåll och disposition till syfte och mottagare. Olika hjälpmedel, till exempel digitala verktyg, för att planera och genomföra muntliga presentationer.

Berättande texter och sakprosatexter
- Skönlitteratur för ungdomar och vuxna från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Skönlitteratur som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor. Lyrik, dramatik, sagor och myter.
- Språkliga drag, uppbyggnad och berättarperspektiv i skönlitteratur för ungdomar och vuxna. Parallellhandling, tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar, inre och yttre dialoger.
- Några skönlitterära genrer och hur de stilistiskt och innehållsligt skiljer sig ifrån varandra.
- Några skönlitterärt betydelsefulla ungdoms- och vuxenboksförfattare från Sverige, Norden och övriga världen och deras verk, samt de historiska och kulturella sammanhang som verken har tillkommit i.
- Beskrivande, förklarande, utredande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar, vetenskapliga texter, arbetsbeskrivningar och blogginlägg. Texternas syften, innehåll, uppbyggnad och språkliga drag.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud, och deras språkliga och dramaturgiska komponenter. Hur uttrycken kan samspela med varandra, till exempel i tv-serier, teaterföreställningar och webbtexter.

- Kombinationer av olika texttyper till nya texter, till exempel informerande texter med inslag av argumentation.

Språkbruk
- Språkliga strategier för att minnas och lära genom att identifiera nyckelord och föra anteckningar.
- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Nya ord i språket, till exempel lånord.
- Skillnader i språkanvändning beroende på i vilket sammanhang, med vem och med vilket syfte man kommunicerar.
- Språkets betydelse för att utöva inflytande och för den egna identitetsutvecklingen.
- Etiska och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet i olika medier och sammanhang.
- Språkbruk i Sverige och Norden. Några varianter av regionalt färgat talspråk i Sverige och olika språk i Norden. Några kännetecknande ord och begrepp samt skillnader och likheter mellan de olika språken.
- Språkbruk genom tiderna. De nationella minoritetsspråken i Sverige och deras ställning i samhället.

Informationssökning och källkritik
- Informationssökning på bibliotek och på Internet, i böcker och massmedier samt genom intervjuer.
- Hur man citerar och gör källhänvisningar.
- Hur man sovrar i en stor informationsmängd och prövar källors tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Svenska som andraspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Syfte
Undervisningen i ämnet svenska som andraspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om svenska språket. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt svenska tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära. Undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå, utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva på svenska. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker och kritiskt värderar information från olika källor.

I undervisningen ska eleverna möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen

ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt svenska språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess normer, uppbyggnad, uttal, ord och begrepp samt om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier. På så sätt ska undervisningen bidra till att stärka elevernas medvetenhet om och tilltro till den egna språkliga och kommunikativa förmågan. Undervisningen ska också bidra till att eleverna får förståelse för att sättet man kommunicerar på kan få konsekvenser för andra människor. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att ta ansvar för det egna språkbruket.

Genom undervisningen i ämnet svenska som andraspråk ska - sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift,
- läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften,
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang, välja och använda språkliga strategier,
- urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer, och
- söka information från olika källor och värdera dessa.

Centralt innehåll
I årskurs 1–3

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord och bild samspelar.
- Enkla former för textbearbetning, till exempel att i efterhand gå igenom sin text och göra förtydliganden.
- Handstil och att skriva på dator.
- Språkets struktur med stor och liten bokstav, punkt, frågetecken och utropstecken, ords böjningsformer och meningsbyggnad samt stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter.
- Alfabetet och alfabetisk ordning.
- Läsriktning samt bokstävers form och ljud i jämförelse med modersmålet.
- Sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala
- Strategier för att lyssna, förstå och muntligt göra sig förstådd i situationer när det egna svenska språket inte räcker till.
- Att lyssna och återberätta i olika samtalssituationer.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande om vardagsnära ämnen för olika mottagare. Bilder och andra hjälpmedel som kan stödja presentationer.
- Berättande i olika kulturer, under olika tider och för skilda syften.
- Uttal, betoning och satsmelodi samt uttalets betydelse för att göra sig förstådd.
- Svenska språkets uttal i jämförelse med modersmålets.

Berättande texter och sakprosatexter
- Berättande texter och poetiska texter för barn. Texter i form av rim, ramsor, sånger, bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter. Berättande och poetiska texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter.
- Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning.

- Beskrivande och förklarande texter, till exempel faktatexter för barn, och hur deras innehåll kan organiseras.
- Instruerande texter, till exempel spelinstruktioner och arbetsbeskrivningar, och hur de kan organiseras med logisk ordning och punktuppställning i flera led.
- Texter som kombinerar ord och bild, till exempel film, interaktiva spel och webbtexter.

Språkbruk
- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel att skriva ned något man talat om.
- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Hur ord och yttranden uppfattas av omgivningen beroende på tonfall och ords nyanser.
- Vardagliga ords betydelseomfång och kategorisering i jämförelse med elevens modersmål, till exempel att flera ord på ett språk motsvaras av ett ord på ett annat språk.
- Skillnader mellan tal- och skriftspråk, till exempel att talet kan förstärkas genom röstläge och kroppsspråk.

Informationssökning och källkritik
- Informationssökning i böcker, tidskrifter och på webbsidor för barn.
- Källkritik, hur texters avsändare påverkar innehållet.

I årskurs 4–6
Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både det uttalade och sådant som står mellan raderna.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Olika sätt att bearbeta egna texter till innehåll och form. Hur man ger och tar emot respons på texter.
- Handstil samt att skriva, disponera och redigera texter för hand och med hjälp av dator.
- Språkets struktur med meningsbyggnad, huvudsatser, bisatser, stavningsregler, skiljetecken, ords böjningsformer och ordklasser.
- Textuppbyggnad med hjälp av sambandsord.
- Hur man använder ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd i tal och skrift i skolans ämnen när det egna svenska språket inte räcker till.
- Att argumentera i olika samtalssituationer och beslutsprocesser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från vardag och skola. Stödord, bilder och digitala medier som hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation. Hur gester och kroppsspråk kan påverka en presentation.
- Uttal, satsmelodi och sambandet mellan betoning och betydelse.

Berättande texter och sakprosatexter
- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga. Texter i form av skönlitteratur, lyrik, dramatik, sagor och myter. Texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.
- Berättande texters budskap, språkliga drag och typiska uppbyggnad med parallellhandling och tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar samt deras ord och begrepp.
- Några skönlitterärt betydelsefulla barn- och ungdomsboksförfattare

och deras verk.
- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel faktatexter, arbetsbeskrivningar, reklam och insändare.
- Texternas innehåll, uppbyggnad, typiska språkliga drag samt deras ord och begrepp.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud, till exempel webbtexter, interaktiva spel och tv-program. Texternas innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag.

Språkbruk
- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel tankekartor och stödord.
- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp i skolans ämnen och i vardagsspråk. Synonymer och motsatsord.
- Ords klassificering i över- och underordning, till exempel kläder – tröja.
- Skillnader i språkanvändning beroende på vem man skriver till och med vilket syfte, till exempel skillnaden mellan att skriva ett personligt sms och att skriva faktatext.

Informationssökning och källkritik
- Informationssökning i några olika medier och källor, till exempel i uppslagsböcker, genom intervjuer och via sökmotorer på Internet.
- Hur man jämför källor och prövar deras tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

I årskurs 7–9
Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera texter från olika medier. Att urskilja texters budskap, tema och motiv samt deras syften, avsändare och sammanhang.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Olika sätt att bearbeta egna texter till innehåll och form. Hur man ger och tar emot respons på texter.
- Redigering och disposition av texter med hjälp av dator. Olika funktioner för språkbehandling i digitala medier.
- Språkets struktur med stavningsregler, skiljetecken, ordklasser och satsdelar.
- Meningsbyggnad på svenska i jämförelse med elevens modersmål samt hur orsakssamband kan formuleras genom olika typer av bisatser.
- Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Språkliga strategier för att förstå och göra sig förstådd i tal och skrift i skolans ämnen när det egna svenska språket inte räcker till.
- Att leda ett samtal, formulera och bemöta argument samt sammanfatta huvuddragen i vad som sagts.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från skola och samhällsliv. Anpassning av språk, innehåll och disposition till syfte och mottagare. Olika hjälpmedel, till exempel digitala verktyg, för att planera och genomföra en presentation.
- Svenska språkets prosodi och uttalets betydelse för att göra sig förstådd. Olika variationer av talad svenska.

Berättande texter och sakprosatexter
- Skönlitteratur, lyrik, dramatik, sagor och myter från olika tider och skilda delar av världen. Skönlitteratur som belyser människors villkor

och identitets- och livsfrågor.
- Språkliga drag, uppbyggnad och berättarperspektiv i skönlitteratur.
- Parallellhandling, tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar, inre och yttre dialoger.
- Några skönlitterära genrer och hur de stilistiskt och innehållsligt skiljer sig ifrån varandra.
- Några skönlitterärt betydelsefulla författare och deras verk samt de historiska och kulturella sammanhang som verken har tillkommit i.
- Beskrivande, förklarande, utredande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar, vetenskapliga texter, arbetsbeskrivningar och blogginlägg. Texternas syften, innehåll, uppbyggnad och språkliga drag samt deras ord och begrepp.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud, och deras språkliga och dramaturgiska komponenter. Hur uttrycken kan samspela med varandra, till exempel i tv-serier, teaterföreställningar och webbtexter.
- Kombinationer av olika texttyper till nya texter, till exempel informerande texter med inslag av argumentation.

Språkbruk
- Språkliga strategier för att minnas och lära genom att identifiera nyckelord och föra anteckningar.
- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp från skolans ämnen och vardagsspråk samt nya ord i språket, till exempel lånord.
- Ordbildning, till exempel avledningar med suffix och prefix.
- Bildspråk och idiomatiska uttryck.
- Skillnader i språkanvändning beroende på i vilket sammanhang, med vem och med vilket syfte man kommunicerar.
- Språkets betydelse för att utöva inflytande och för den egna identitetsutvecklingen.
- Etiska och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet i olika medier och sammanhang.

Informationssökning och källkritik
- Informationssökning på bibliotek och på Internet, i böcker och massmedier samt genom intervjuer.
- Hur man citerar och gör källhänvisningar.
- Hur man sovrar i en stor informationsmängd och prövar källors tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Modersmål

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts. Att ha tillgång till sitt modersmål underlättar också språkutveckling och lärande inom olika områden.

Syfte

Undervisningen i ämnet modersmål ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om sitt modersmål. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Undervisningen ska bidra till att eleverna erövrar kunskaper om modersmålets uppbyggnad och blir medvetna om modersmålets betydelse för det egna lärandet i olika skolämnen.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva på modersmålet. I undervisningen ska eleverna möta och få kunskaper om skönlitteratur, annat estetiskt berättande och olika former av sakprosa på modersmålet. Därigenom ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt språk, sin identitet och förståelse för omvärlden. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter. De ska även stimuleras till att uttrycka sig genom andra estetiska uttrycksformer.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin kulturella identitet och bli flerspråkiga. Genom undervisningen ska eleverna därför ges möjligheter att utveckla sina kunskaper om kulturer och samhällen där modersmålet talas. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar ett jämförande förhållningssätt till kulturer och språk.

Genom undervisningen i ämnet modersmål ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- formulera sig och kommunicera i tal och skrift,
- använda sitt modersmål som ett medel för sin språkutveckling och sitt lärande,
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang,
- urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer,
- läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften, och
- reflektera över traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas utifrån jämförelser med svenska förhållanden.

Centralt innehåll
I årskurs 1–3

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att förstå och tolka texter samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Strategier för att skriva olika typer av texter om för eleven välbekanta ämnen.
- Läsriktning och skrivteckens form och ljud i jämförelse med svenska.
- Ordföljd och interpunktion samt stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter. Jämförelser med svenskans ordföljd, interpunktion och stavningsregler.

Tala, lyssna och samtala

- Muntligt berättande för olika mottagare.
- Uttal, betoning och satsmelodi och uttalets betydelse för att göra sig förstådd.
- Modersmålets uttal i jämförelse med svenskans.

Berättande texter och sakprosatexter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, sagor och myter från olika tider och områden där modersmålet talas. Berättande och poetiska texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter.
- Rim, ramsor och gåtor ur modersmålets tradition.
- Beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till traditioner, företeelser och språkliga uttryckssätt i områden där modersmålet talas.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.

Kultur och samhälle
- Traditioner och högtider som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik från områden där modersmålet talas.

I årskurs 4–6
Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både det uttalade och sådant som står mellan raderna.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag.
- Modersmålets grundläggande struktur i jämförelse med svenskans.
- Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Muntliga presentationer för olika mottagare.
- Uttal, betoning och satsmelodi samt uttalets betydelse för att göra sig förstådd.
- Modersmålets uttal i jämförelse med svenskans.

Berättande texter och sakprosatexter
- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga i form av skönlitteratur, lyrik, sagor och myter från olika tider och områden där modersmålet talas. Berättande och poetiska texter som belyser människors villkor, identitets- och livsfrågor.
- Berättande och poetiska texters typiska språkliga drag samt deras ord och begrepp.
- Beskrivande, förklarande och instruerande texter för barn och unga med anknytning till traditioner, företeelser och språkliga uttryckssätt i områden där modersmålet talas.
- Texternas innehåll och deras typiska ord och begrepp.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Synonymer och motsatsord.

Kultur och samhälle
- Seder, bruk och traditioner i områden där modersmålet talas i jämförelse med svenska seder, bruk och traditioner.
- Skolgång i områden där modersmålet talas i jämförelse med skolgång i Sverige.

I årskurs 7–9
Läsa och skriva

- Lässtrategier för att förstå och tolka skönlitterära texter. Att utläsa texters budskap, både det uttalade och sådant som står mellan raderna.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord och bild samspelar.
- Modersmålets grundläggande struktur i jämförelse med svenskan. - Ordbildning och meningsbyggnad på modersmålet i jämförelse med svenskan.
- Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare.
- Anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Uttal, betoning och satsmelodi i jämförelse med svenskan samt olika talade variationer av modersmålet.

Berättande texter och sakprosatexter
- Skönlitteratur för ungdomar och vuxna, lyrik, dramatik, sagor och myter från olika tider och områden där modersmålet talas. - Skönlitteratur som belyser människors villkor, identitets- och livsfrågor.
- Språkliga drag, ord och begrepp i skönlitteratur för ungdomar och vuxna.
- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas innehåll, typiska språkliga drag samt deras ord och begrepp.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud och deras språkliga och dramaturgiska komponenter. Hur uttrycken kan samspela med varandra, till exempel i tv-serier, teaterföreställningar och webbtexter.

Språkbruk
- Översättning av och jämförelser mellan texter på modersmålet och på svenska.
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Bildspråk och idiomatiska uttryck.
-- Skillnader i språkanvändning beroende på i vilket sammanhang, med vem och med vilket syfte man kommunicerar.

Kultur och samhälle
- Aktuella samhällsfrågor i områden där modersmålet talas, i jämförelse med liknande frågor i Sverige.
- Kulturella uttrycksformer från områden där modersmålet talas, till exempel bildkonst, musik och arkitektur.

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Engelska

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Engelska språket omger oss i vardagen och används inom så skilda områden som politik, utbildning och ekonomi. Kunskaper i engelska ökar därför individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv.

Syfte

Undervisningen i ämnet engelska ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i engelska språket och kunskaper om områden och sammanhang där engelska används samt tilltro till sin förmåga att använda språket i olika situationer och för skilda syften.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talad och skriven engelska, att kunna formulera sig och samspela med andra i tal och skrift och att kunna anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att stödja kommunikationen och lösa problem när språkkunskaperna inte räcker till.

I mötet med talat språk och texter ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen. Undervisningen ska även ge eleverna möjligheter att utveckla kunskaper om och förståelse för olika livsvillkor samt sociala och kulturella företeelser i områden och i sammanhang där engelska används.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper i att söka, värdera, välja och tillägna sig innehållet i talat språk och texter från olika källor. De ska också ges förutsättningar att kunna använda olika hjälpmedel för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för språk och kulturer och förmedla nyttan av språkkunskaper.

Genom undervisningen i ämnet engelska ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- förstå och tolka innehållet i talad engelska och i olika slags texter,
- formulera sig och kommunicera i tal och skrift,
- använda språkliga strategier för att förstå och göra sig förstådda,
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang, och
- reflektera över livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser i olika sammanhang och delar av världen där engelska används.

Centralt innehåll
I årskurs 1–3

Kommunikationens innehåll

- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Intressen, personer och platser.
- Vardagsliv och levnadssätt i olika sammanhang och områden där engelska används.

Lyssna och läsa – reception

- Tydligt talad engelska och texter från olika medier.
- Enkla instruktioner och beskrivningar.
- Olika former av enkla samtal och dialoger.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.
- Sånger, ramsor, dikter och sagor.
- Ord och fraser i närmiljön, till exempel på skyltar, i reklam och andra enkla texter.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion
- Enkla presentationer.
- Enkla beskrivningar och meddelanden.
- Sånger, ramsor och dramatiseringar.

I årskurs 4–6
Kommunikationens innehåll
- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga situationer, intressen, personer, platser, händelser och aktiviteter.
- Åsikter, känslor och erfarenheter.
- Vardagsliv, levnadssätt och sociala relationer i olika sammanhang och områden där engelska används.

Lyssna och läsa – reception
- Tydligt talad engelska och texter från olika medier.
- Muntliga och skriftliga instruktioner och beskrivningar.
- Olika former av samtal, dialoger och intervjuer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn och unga.
- Sånger, sagor och dikter.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang i talat språk och texter, till exempel att anpassa lyssnande och läsning efter framställningens form och innehåll.
- Olika sätt att söka och välja texter och talat språk på engelska från Internet och andra medier.
- Språkliga företeelser som uttal, intonation, grammatiska strukturer och stavning samt fasta språkliga uttryck i det språk som eleverna möter.
- Hur ord och fasta språkliga uttryck, till exempel artighetsfraser och tilltalsord, används i texter och talat språk i olika situationer.
- Hur olika formuleringar används för att inleda och avsluta olika typer av framställningar och samtal.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion
- Muntliga och skriftliga presentationer.
- Muntliga och skriftliga berättelser, beskrivningar, meddelanden och instruktioner.
- Språkliga strategier för att förstå och göra sig förstådd när språket inte räcker till, till exempel omformuleringar.
- Språkliga strategier för att delta i och bidra till samtal, till exempel frågor och bekräftande fraser och uttryck.
- Språkliga företeelser för att förtydliga och berika kommunikationen som uttal och intonation, stavning och interpunktion, artighetsfraser och andra fasta språkliga uttryck samt grammatiska strukturer.

I årskurs 7–9
Kommunikationens innehåll
- Aktuella och för eleverna välbekanta ämnesområden.
- Intressen, vardagliga situationer, aktiviteter, händelseförlopp samt relationer och etiska frågor.
- Åsikter, erfarenheter, känslor och framtidsplaner.
- Levnadsvillkor, traditioner, sociala relationer och kulturella företeelser i olika sammanhang och områden där engelska används.

Lyssna och läsa – reception
- Talad engelska och texter från olika medier.
- Talad engelska med viss regional och social färgning.
- Muntliga och skriftliga instruktioner och beskrivningar.
- Olika former av samtal, dialoger, intervjuer och muntliga framställningar.
- Skönlitteratur och annan fiktion även i talad, dramatiserad och filmatiserad form.

- Sånger och dikter.
- Muntlig och skriftlig information samt diskussioner och argumentation med olika syften, till exempel nyheter, reportage och tidningsartiklar.
- Strategier för att uppfatta detaljer och sammanhang i talat språk och texter, till exempel att anpassa lyssnande och läsning efter framställningens form, innehåll och syfte.
- Olika sätt att söka, välja och värdera texter och talat språk på engelska från Internet och andra medier.
- Språkliga företeelser som uttal, intonation, grammatiska strukturer, satsbyggnad, ord med olika stilvärden samt fasta språkliga uttryck i det språk eleverna möter.
- Hur texter och talat språk kan varieras för olika syften och sammanhang.
- Hur sammanbindande ord och andra uttryck används för att skapa struktur och språkligt sammanhängande helheter.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion
- Olika sätt att bearbeta egna framställningar för att variera, tydliggöra, precisera och anpassa dem efter deras syften.
- Muntliga och skriftliga berättelser, beskrivningar och instruktioner.
- Samtal och diskussioner samt argumentation.
- Språkliga strategier för att förstå och göra sig förstådd när språket inte räcker till, till exempel omformuleringar, frågor och förklaringar.
- Språkliga strategier för att bidra till och aktivt medverka i samtal genom att ta initiativ till interaktion, ge bekräftelse, ställa följdfrågor, ta initiativ till nya frågeställningar och ämnesområden samt för att avsluta samtalet.
- Språkliga företeelser för att förtydliga, variera och berika kommunikationen som uttal, intonation och fasta språkliga uttryck, grammatiska strukturer och satsbyggnad.

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Moderna språk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Kunskaper i flera språk ökar också individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv.

Syfte
Undervisningen i ämnet moderna språk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i målspråket och kunskaper om områden och sammanhang där språket används samt tilltro till sin förmåga att använda språket i olika situationer och för skilda syften.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talat och skrivet språk, att kunna formulera sig och samspela med andra i tal och skrift och att kunna anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att stödja kommunikationen och lösa problem när språkkunskaperna inte räcker till.

I mötet med talat språk och texter ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen. Undervisningen ska även ge eleverna möjligheter att utveckla kunskaper om och förståelse för olika livsvillkor samt sociala och kulturella företeelser i områden och i sammanhang där språket används.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper i att söka, värdera, välja och tillägna sig innehållet i talat språk och texter

från olika källor. De ska också ges förutsättningar att kunna använda olika hjälpmedel för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för språk och kulturer och förmedla nyttan av språkkunskaper.

Genom undervisningen i ämnet moderna språk ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att
- förstå och tolka innehållet i talat språk och olika slags texter,
- formulera sig och kommunicera i tal och skrift,
- använda språkliga strategier för att förstå och göra sig förstådda,
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang, och
- reflektera över livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser i olika sammanhang och delar av världen där språket används.

Centralt innehåll
I årskurs 4–9, inom ramen för elevens val

Kommunikationens innehåll
- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Intressen, vardagliga situationer, personer och platser.
- Åsikter och känslor.
- Vardagsliv och levnadssätt i olika sammanhang och områden där språket används.

Lyssna och läsa – reception
- Tydligt talat språk och texter som är instruerande och beskrivande, till exempel från olika medier.
- Olika former av samtal och dialoger.
- Berättelser och annan fiktion även i talad eller dramatiserad form samt sånger.
- Muntlig och skriftlig information, till exempel på skyltar och i reklam.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och dra slutsatser om innehållet, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Olika sätt att orientera sig i texter och talat språk från Internet och andra medier.
- Språkliga företeelser som uttal, intonation, grammatiska strukturer, stavning och interpunktion i det språk som eleverna möter.
- Hur ord och fasta språkliga uttryck, till exempel artighetsfraser och tilltalsord, används i texter och talat språk i olika situationer.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion
- Presentationer, instruktioner, meddelanden, berättelser och beskrivningar i tal och skrift.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel frågor, omformuleringar och gester.
- Språkliga företeelser för att förtydliga och berika kommunikationen som uttal och intonation samt ord, grammatiska strukturer, stavning och interpunktion, artighetsfraser och andra fasta språkliga uttryck.

I årskurs 4–9, inom ramen för språkval

Kommunikationens innehåll
- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga situationer, intressen, personer, platser, aktiviteter och händelser.
- Åsikter, känslor och erfarenheter.
- Vardagsliv, levnadssätt och sociala relationer i olika sammanhang och områden där språket används.

Lyssna och läsa – reception
- Tydligt talat språk och texter som är instruerande och beskrivande från olika medier.

- Olika former av samtal, dialoger och intervjuer.
- Berättelser och annan fiktion även i talad eller dramatiserad form samt sånger och dikter.
- Muntlig och skriftlig information, till exempel reklam, tidtabeller och notiser.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang i talat språk och texter, till exempel att anpassa lyssnande och läsning till framställningens form och innehåll.
- Olika sätt att söka och välja texter och talat språk från Internet och andra medier.
- Språkliga företeelser som uttal, intonation, grammatiska strukturer, stavning och interpunktion i det språk som eleverna möter.
- Hur ord och fasta språkliga uttryck, till exempel artighetsfraser och tilltalsord, används i texter och talat språk i olika situationer.
- Hur olika formuleringar används för att inleda och avsluta olika typer av framställningar och samtal.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion
- Presentationer, instruktioner, meddelanden, berättelser och beskrivningar i sammanhängande tal och skrift.
- Språkliga strategier för att förstå och göra sig förstådd när språket inte räcker till, till exempel omformuleringar.
- Språkliga strategier för att delta i och bidra till samtal, till exempel frågor och bekräftande fraser och uttryck.
- Språkliga företeelser för att förtydliga och berika kommunikationen som uttal och intonation, stavning och interpunktion, artighetsfraser och andra fasta språkliga uttryck samt grammatiska strukturer.

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Teckenspråk för hörande

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Kunskaper i flera språk ger också större möjligheter att ingå i skilda sociala och kulturella sammanhang. Kunskaper i teckenspråk är en förutsättning för att på ett naturligt sätt kunna verka bland döva och andra teckenspråkiga.

Syfte
Undervisningen i ämnet teckenspråk för hörande ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i svenskt teckenspråk och kunskaper om de sammanhang där teckenspråket används samt tilltro till sin förmåga att använda språket i olika situationer och för skilda syften.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå teckenspråk i både möten med människor och teckenspråkiga texter, att kunna formulera sig och samspela med andra på teckenspråk och att kunna anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att stödja kommunikationen och lösa problem när språkkunskaperna inte räcker till.

I mötet med teckenspråk ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen. Undervisningen ska även ge eleverna möjligheter att utveckla kunskaper om och förståelse för livsvillkor samt kulturella och sociala företeelser i det teckenspråkiga samhället och andra sammanhang där teckenspråk används.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper i att söka, värdera, välja och tillägna sig innehållet i teckenspråk från olika källor. De ska också ges förutsättningar att kunna använda olika hjälpmedel för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska stimulera elevernas nyfikenhet på språk och kulturer och förmedla nyttan av språkkunskaper.

Genom undervisningen i ämnet teckenspråk för hörande ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- avläsa och förstå teckenspråk och olika slags teckenspråkiga texter,
- formulera sig och kommunicera på teckenspråk,
- använda språkliga strategier för att förstå och göra sig förstådda på teckenspråk,
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang, samt
- reflektera över livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser bland döva och andra teckenspråkiga i olika sammanhang och situationer, nationellt och internationellt.

Centralt innehåll
I årskurs 4–9, inom ramen för elevens val

Kommunikationens innehåll

- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Intressen, vardagliga situationer, personer och platser.
- Åsikter och känslor.
- Konkreta företeelser i det teckenspråkiga samhället.

Avläsa – reception

- Tydligt teckenspråk och teckenspråkiga texter som är instruerande och beskrivande, med bildstöd och från olika medier.
- Samtal och dialoger.
- Berättelser och annan fiktion på teckenspråk, även i dramatiserad form.
- Information på teckenspråk, till exempel vägbeskrivningar och recept.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande enheter och dra slutsatser om innehållet, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Olika sätt att orientera sig i teckenspråkiga texter från Internet och andra medier.
- Grundläggande principer för teckenspråks gestuella-visuella struktur.
- Språkliga företeelser som tecken, fasta orala komponenter och icke-manuella signaler i det språk eleverna möter.
- Hur ord bokstaveras och används i teckenspråk i olika situationer.

Teckna och samtala – produktion och interaktion

- Presentationer, instruktioner, meddelanden, berättelser och beskrivningar på teckenspråk.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel frågor, omformuleringar och visualisering.
- Bokstavering, tecken och icke-manuella signaler för tydlig kommunikation.

I årskurs 4–9, inom ramen för språkval

Kommunikationens innehåll

- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Intressen, vardagliga situationer, personer, platser, aktiviteter och händelser.
- Åsikter, känslor och erfarenheter.
- Det teckenspråkiga samhället och teckenspråkets ställning i Sverige.

Avläsa – reception

- Tydligt teckenspråk och teckenspråkiga texter som är instruerande och beskrivande från olika medier.
- Samtal och dialoger.
- Berättelser och annan fiktion på teckenspråk, även i dramatiserad form.
- Information på teckenspråk, till exempel tidtabeller.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande enheter och förstå sammanhang beroende på framställningens form och innehåll.
- Olika sätt att söka och välja teckenspråkiga texter från Internet och andra medier.
- Språkliga företeelser som tecken, bokstavering, satsbyggnad, fasta orala komponenter och icke-manuella signaler i det språk som eleverna möter.
- Hur olika signaler används för att inleda och avsluta olika typer av samtal och teckenspråkiga texter.

Teckna och samtala – produktion och interaktion

- Presentationer, instruktioner, meddelanden, berättelser och beskrivningar på sammanhängande teckenspråk.
- Språkliga strategier för att förstå och göra sig förstådd när språket inte räcker till, till exempel omformuleringar.
- Språkliga strategier för att delta i och bidra till samtal, till exempel frågor och bekräftande fraser och uttryck.
- Bokstavering, tecken, fasta orala komponenter, icke-manuella signaler och satsbyggnad för tydlig kommunikation.

81 Litteraturvetenskap - historia.
812-819 motsvarar 82-89.

82/89 Skönlitteratur på olika språk

82 Engelsk skönlitteratur o d.
83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitteratur
84 Fransk skönlitteratur o d
85 Italiensk skönlitteratur o d
86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur od
87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d
88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d
89 Skönlitteratur på orientaliska och övriga språk o d

9 Saklitterärt. Allmän geografi, allmän historia. Biografi.

90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen

91 Allmän geografi, reseskildringar 913-919 motsvarar 93-99.

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Geografi

Förutsättningarna för liv på jorden är unika, föränderliga och sårbara. Det är därför alla människors ansvar att förvalta jorden så att en hållbar utveckling blir möjlig. Samspelet mellan människan och hennes omgivning har gett upphov till många olika livsmiljöer. Geografi ger oss kunskap om dessa miljöer och kan bidra till förståelse av människans levnadsvillkor.

Syfte

Undervisningen i ämnet geografi ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om geografiska förhållanden och utvecklar en geografisk referensram och ett rumsligt medvetande. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om, och kunna göra jämförelser mellan, olika platser, regioner och levnadsvillkor. Eleverna ska även ges förutsättningar att utveckla en medvetenhet om de sammanhang där geografiska kunskaper är viktiga och användbara.

Undervisningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om vilka mänskliga verksamheter, och av naturen framkallade processer, som påverkar jordytans former och mönster. Den ska även bidra till att eleverna får erfarenheter av att tolka och bedöma konsekvenser av olika förändringar som sker i det geografiska rummet.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förtrogenhet med hur man växlar mellan olika tids- och rumsperspektiv. Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om hur människa, samhälle och natur samspelar och vilka konsekvenser det får för naturen och människors levnadsvillkor. Undervisningen ska ge eleverna kunskap om kartan och kännedom om viktiga namn, läges- och storleksrelationer så att de kan orientera sig och dra slutsatser om natur- och kulturlandskap och om människors levnadsvillkor. På så

sätt ska eleverna ges möjlighet att se världen ur ett helhetsperspektiv. Undervisningen ska även ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper i att göra geografiska analyser av omvärlden och att presentera resultaten med hjälp av geografiska begrepp.

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om varför intressekonflikter om naturresurser uppstår. Undervisningen ska också medverka till att eleverna utvecklar kunskaper om hur vi kan påverka framtiden i riktning mot en mer acceptabel levnadsmiljö för alla.

Genom undervisningen i ämnet geografi ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- analysera hur naturens egna processer och människors verksamheter formar och förändrar livsmiljöer i olika delar av världen,
- utforska och analysera samspel mellan människa, samhälle och natur i olika delar av världen,
- göra geografiska analyser av omvärlden och värdera resultaten med hjälp av kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker, och
- värdera lösningar på olika miljö- och utvecklingsfrågor utifrån överväganden kring etik och hållbar utveckling.

Centralt innehåll

Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3

Att leva tillsammans

- Skildringar av livet förr och nu i barnlitteratur, sånger och filmer, till exempel skildringar av familjeliv och skola. Minnen berättade av människor som lever nu.
- Att flytta inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- Livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel gott och ont, rätt och orätt, kamratskap, könsroller, jämställdhet och relationer.
- Normer och regler i elevens livsmiljö, till exempel i skolan och i sportsammanhang.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.

Att leva i närområdet

- Förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel mark, vatten och klimat.
- Hemortens historia. Vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder.
- Kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden.
- Religioner och platser för religionsutövning i närområdet.
- Centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola.
- Yrken och verksamheter i närområdet.

Att leva i världen

- Jordgloben. Kontinenternas och världshavens lägen på jordgloben.
- Namn och läge på världsdelarna samt på länder och platser som är betydelsefulla för eleven.
- Människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt samt införandet av jordbruk.
- Tidsbegreppen stenålder, bronsålder och järnålder.
- Hur forntiden kan iakttas i vår tid genom spår i naturen och i språkliga uttryck.
- Berättelser om gudar och hjältar i antik och nordisk mytologi och hur man kan se på dem i vår egen tid.
- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam

och judendom. Några berättelser ur Bibeln och deras innebörd samt några av de vanligaste psalmerna.
- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik, energi och matvaror.
- Grundläggande mänskliga rättigheter såsom alla människors lika värde samt barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Hur möten, till exempel klassråd, organiseras och genomförs.
- Pengars användning och värde. Olika exempel på betalningsformer och vad några vanliga varor och tjänster kan kosta.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.

Att undersöka verkligheten
- Metoder för att söka information från olika källor: intervjuer, observationer och mätningar. Hur man kan värdera och bearbeta källor och information.
- Rumsuppfattning med hjälp av mentala kartor och fysiska kartor över till exempel närområdet och skolvägar. Storleksrelationer och väderstreck samt rumsliga begrepp, till exempel plats, läge och gräns.
- Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.

Undervisningen i geografi ska behandla följande centrala innehåll
I årskurs 4–6

Livsmiljöer
- Jordytan och på vilka sätt den formas och förändras av människans markutnyttjande och naturens egna processer, till exempel plattektonik och erosion. Vilka konsekvenser detta får för människor och natur.
- De svenska, nordiska och övriga europeiska natur- och kulturlandskapen. Processen bakom samt deras utmärkande drag och utbredning.
- Jordens naturresurser, till exempel vatten, odlingsmark, skogar och fossila bränslen. Var på jorden olika resurser finns och vad de används till. Vattnets betydelse, dess fördelning och kretslopp.
- Fördelningen av Sveriges, Nordens och övriga Europas befolkning samt orsaker till fördelningen och konsekvenser av denna.

Geografins metoder, begrepp och arbetssätt
- Namn och läge på Sveriges landskap samt orter, berg, hav och vatten i Sverige samt huvuddragen för övriga Norden.
- Namn och läge på övriga Europas länder samt viktigare öar, vatten, berg, regioner och orter.
- Kartan och dess uppbyggnad med färger, symboler och skala.
- Topografiska och tematiska kartor.
- Insamlingar och mätningar av geografiska data från närområdet, till exempel åldersfördelning, trafikflöden och vattenförbrukning.
- Fältstudier för att undersöka natur- och kulturlandskap, till exempel hur marken används i närmiljön.
- Centrala ord och begrepp som behövs för att kunna läsa, skriva och samtala om geografi.

Miljö, människor och hållbarhetsfrågor
- Hur val och prioriteringar i vardagen kan påverka miljön och bidra till en hållbar utveckling.
- Ojämlika levnadsvillkor i världen, till exempel olika tillgång till utbildning, hälsovård och naturresurser samt några bakomliggande orsaker till detta. Enskilda människors och organisationers arbete för att förbättra människors levnadsvillkor.

I årskurs 7–9
Livsmiljöer
- Jordens klimat- och vegetationszoner samt på vilka sätt klimatet

påverkar människors levnadsvillkor.
- Klimatförändringar, olika förklaringar till dessa och vilka konsekvenser förändringarna kan få för människan, samhället och miljön i olika delar av världen.
- Var olika varor och tjänster produceras och konsumeras samt hur varor transporteras. Hur människors försörjning och handelsmönster har förändrats över tid.
- Hur jordens befolkning är fördelad över jordklotet samt orsaker till och konsekvenser av den ojämna befolkningsfördelningen. Migration och urbanisering och orsaker till och konsekvenser av detta.

Geografins metoder, begrepp och arbetssätt
- Namn och läge på världsdelarnas viktigare länder, vatten, öar, berg, öknar, regioner och orter.
- Kartan och dess uppbyggnad med gradnät, färger, symboler och olika skalor. Topografiska och olika tematiska kartor.
- Metoder för att samla in, bearbeta, värdera och presentera geografiska data, till exempel om klimat, hälsa och handel, med hjälp av kartor, geografiska informationssystem (GIS) och geografiska verktyg som finns tillgängliga på Internet, till exempel satellitbilder.
- Fältstudier av natur- och kulturlandskap, till exempel av samhällsplanering i närsamhället.
- Centrala ord och begrepp som behövs för att kunna läsa, skriva och samtala om geografi.

Miljö, människor och hållbarhetsfrågor
- Sårbara platser och naturgivna risker och hot, till exempel översvämningar, torka och jordbävningar, och vilka konsekvenser det får för natur- och kulturlandskapet.
- På vilka sätt sårbara platser kan identifieras och hur individer, grupper och samhällen kan förebygga risker.
- Intressekonflikter om naturresurser, till exempel om tillgång till vatten och mark.
- Förnybara energitillgångar, till exempel sol- och vindenergi och alternativa drivmedel.
- Förekomst av och orsaker till fattigdom och ohälsa i olika delar av världen.
- Samband mellan fattigdom, ohälsa och faktorer som befolkningstäthet, klimat och naturresurser.

92 Biografiska verksamheter, släkthistoria

o d

93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

93 Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistoria
94 Medeltidens o nya tidens historia i allmänhet och i Europa
95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
97 Medeltidens o nya tidens historia i Nord- och Mellanamerika
98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika
99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden

Från förordning om läroplan för grundskolan mm den 7 okt 2010:

Historia

Människans förståelse av det förflutna är inflätad i hennes föreställningar om samtiden och perspektiv på framtiden. På så sätt påverkar det förflutna både våra liv i dag och våra val inför framtiden. Kvinnor och män har i alla tider skapat historiska berättelser för att tolka verkligheten och påverka sin omgivning. Ett historiskt perspektiv ger oss redskap att förstå och förändra vår egen tid.

Syfte

Undervisningen i ämnet historia ska syfta till att eleverna utvecklar såväl kunskaper om historiska sammanhang, som sin historiska bildning och sitt historiemedvetande. Detta innebär en insikt om att det förflutna präglar vår syn på nutiden och därmed uppfattningen om framtiden. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska förhållanden, historiska begrepp och metoder och om hur historia kan användas för olika syften. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar historiska kunskaper om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor och värderingar. Därigenom ska eleverna få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig en historisk referensram och en fördjupad förståelse för nutiden. De ska också få möjlighet att utveckla en kronologisk överblick över hur kvinnor och män genom tiderna har skapat och förändrat samhällen och kulturer.

Undervisningen ska stimulera elevernas nyfikenhet på historia och bidra till att de utvecklar kunskaper om hur vi kan veta något om det förflutna genom historiskt källmaterial och möten med platser och människors berättelser. Eleverna ska genom undervisningen även ges förutsättningar att utveckla förmågan att ställa frågor till och värdera

källor som ligger till grund för historisk kunskap. Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna utvecklar förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på sina egna och andras identiteter, värderingar och föreställningar.

Genom undervisningen i ämnet historia ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att
- använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer,
- kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap,
- reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv, och
- använda historiska begrepp för att analysera hur historisk kunskap ordnas, skapas och används.

Centralt innehåll

Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3

Att leva tillsammans

- Skildringar av livet förr och nu i barnlitteratur, sånger och filmer, till exempel skildringar av familjeliv och skola. Minnen berättade av människor som lever nu.
- Att flytta inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- Livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel gott och ont, rätt och orätt, kamratskap, könsroller, jämställdhet och relationer.
- Normer och regler i elevens livsmiljö, till exempel i skolan och i sportsammanhang.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.

Att leva i närområdet

- Förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel mark, vatten och klimat.
- Hemortens historia. Vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder.
- Kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden. Religioner och platser för religionsutövning i närområdet.
- Centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola.
- Yrken och verksamheter i närområdet.

Att leva i världen

- Jordgloben. Kontinenternas och världshavens lägen på jordgloben.
- Namn och läge på världsdelarna samt på länder och platser som är betydelsefulla för eleven.
- Människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt samt införandet av jordbruk.
- Tidsbegreppen stenålder, bronsålder och järnålder.
- Hur forntiden kan iakttas i vår tid genom spår i naturen och i språkliga uttryck.
- Berättelser om gudar och hjältar i antik och nordisk mytologi och hur man kan se på dem i vår egen tid.
- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom. Några berättelser ur Bibeln och deras innebörd samt några av de vanligaste psalmerna.
- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik,

energi och matvaror.
- Grundläggande mänskliga rättigheter såsom alla människors lika värde samt barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Hur möten, till exempel klassråd, organiseras och genomförs.
- Pengars användning och värde. Olika exempel på betalningsformer och vad några vanliga varor och tjänster kan kosta.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.

Att undersöka verkligheten
- Metoder för att söka information från olika källor: intervjuer, observationer och mätningar. Hur man kan värdera och bearbeta källor och information.
- Rumsuppfattning med hjälp av mentala kartor och fysiska kartor över till exempel närområdet och skolvägar. Storleksrelationer och väderstreck samt rumsliga begrepp, till exempel plats, läge och gräns.
- Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.

Undervisningen i historia ska behandla följande centrala innehåll
I årskurs 4–6

Kring forntiden och medeltiden, till cirka 1500
- Norden befolkas. De utmärkande dragen för stenåldern, bronsåldern och järnåldern.
- Nordens kulturmöten med övriga Europa och andra delar av världen genom ökad handel och migration, till exempel genom vikingatidens resor och medeltidens handelssystem.
- De nordiska staternas bildande.
- Kristendomens införande i Norden. Religionens betydelse för kulturer och stater i Sverige och de övriga nordiska länderna samt konsekvenser av dessa förändringar för olika människor och grupper.
- Några av de europeiska upptäcktsresorna, deras betydelse och konsekvenser.
- Vad arkeologiska fynd, till exempel myntskatter och fynd av föremål från andra kulturer kan berätta om kulturmöten och om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män.

Norden och Östersjöriket Sverige, cirka 1500–1700
- Nordens och Östersjöområdets deltagande i ett globalt utbyte, till exempel av handelsvaror, språk och kultur.
- Den svenska statens framväxt och organisation.
- Det svenska Östersjöriket. Orsakerna till dess uppkomst och konsekvenser för olika människor och grupper runt Östersjön.
- Migration till och från samt inom det svenska riket.
- Reformationen och dess konsekvenser för Sverige och övriga Europa.
- Vad historiska källor, till exempel brev och andra dokument, kan berätta om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män jämfört med i dag.

Ökat utbyte och jordbrukets omvandling, cirka 1700–1850
- Sveriges och Nordens ekonomiska och kulturella globala utbyte, till exempel i form av järnexport och genom resor till Asien.
- Jordbrukets omvandling och dess konsekvenser för människor.
- Den stora folkökningen samt dess orsaker och konsekvenser för olika människor och grupper.
- Framväxten av parlamentarism, partiväsen och nya lagar i Sverige.
- Vad historiska källor, till exempel dagböcker och arkivmaterial, kan berätta om Sveriges historia och om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män.

Hur historia används och historiska begrepp

- Exempel på hur forntiden, medeltiden, 1500-talet, 1600-talet och 1700-talet kan avläsas i våra dagar genom traditioner, namn, språkliga uttryck, byggnader, städer och gränser.
- Hur historiska personer och händelser, till exempel drottning Kristina, Karl XII och häxprocesserna, har framställts på olika sätt genom olika tolkningar och under skilda tider.
- Vad begreppen förändring, likheter och skillnader, kronologi, orsak och konsekvens, källor och tolkning betyder och hur de används i historiska sammanhang.
- Tidsbegreppen vikingatiden, medeltiden, stormaktstiden och frihetstiden samt olika syn på deras betydelser.

I årskurs 7–9

Forna civilisationer, från förhistorisk tid till cirka 1700

Jämförelser mellan några högkulturers framväxt och utveckling fram till 1700–talet, till exempel i Afrika, Amerika och Asien.
Antiken, dess utmärkande drag som epok och dess betydelse för vår egen tid.
Vad historiska källor från någon högkultur, till exempel i Asien eller Amerika, kan berätta om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män.

Industrialisering, samhällsomvandling och idéströmningar, cirka 1700–1900

- Den ökade världshandeln mellan Europa, Asien, Afrika och Amerika.
- Industrialiseringen i Europa och Sverige. Olika historiska förklaringar till industrialiseringen, samt konsekvenser för olika samhällsgruppers och människors levnadsvillkor i Sverige, Norden,
- Europa och några olika delar av världen. Migration inom och mellan länder.
- Revolutioner och framväxten av nya idéer, samhällsklasser och politiska ideologier.
- Vad historiska källor kan berätta om människors och gruppers strävan att påverka och förbättra sina egna och andras levnadsvillkor, till exempel genom uppfinningar, bildandet av fackföreningar och kampen mot slaveri.

Imperialism och världskrig, cirka 1800–1950

- Den europeiska dominansen, imperialism och kolonialism.
- Nationalism och olika former av demokrati och diktatur i Europa och i andra delar av världen.
- De båda världskrigen, deras orsaker och följder. Förtryck, folkfördrivningar och folkmord. Förintelsen och Gulag.
- Historiska berättelser från skilda delar av världen med skildringar av människors upplevelser av förtryck, till exempel i form av kolonialism, rasism eller totalitär diktatur och motstånd mot detta.

Demokratisering, efterkrigstid och globalisering, cirka 1900 till nutid

- Demokratisering i Sverige. Bildandet av politiska partier, nya folkrörelser, till exempel kvinnorörelsen, och kampen för allmän rösträtt för kvinnor och män. Kontinuitet och förändring i synen på kön, jämställdhet och sexualitet.
- Framväxten av det svenska välfärdssamhället.
- Historiska perspektiv på urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas situation i Sverige.
- Kalla krigets konflikter, Sovjetunionens sönderfall och nya maktförhållanden i världen.
- FN, nordiskt samarbete och framväxten av Europeiska unionen (EU).
- Aktuella konflikter i världen och historiska perspektiv på dessa.

- Hur historiska källor och berättelser om en familjs eller släkts historia speglar övergripande förändringar i människors levnadsvillkor.

Hur historia används och historiska begrepp

- Exempel på hur 1800- och 1900-talet kan avläsas i våra dagar genom traditioner, namn, språkliga uttryck, byggnader, städer och gränser.
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka gemenskaper, till exempel inom familjen, föreningslivet, organisationer och företag.
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka nationella identiteter.
- Hur historia kan användas för att förstå hur den tid som människor lever i påverkar deras villkor och värderingar.
- Vad begreppen kontinuitet och förändring, förklaring, källkritik och identitet betyder och hur de används i historiska sammanhang.
- Några historiska begrepp, till exempel antiken, mellankrigstiden, efterkrigstiden och kalla kriget samt olika syn på deras betydelser.

Mänskliga rättigheter i världens länder.

Från regeringens hemsida om mänskliga rättigheter på Internet 22 oktober 2010

Om rapporterna

UD sammanställer rapporter om efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna i alla världens länder. Sedan 2003 är rapporterna offentliga och kan läsas på denna webbplats.

Den 27 mars 2008 presenterades rapporterna för år 2007.

Varför skrivs rapporterna?
Rapporterna utgör ett viktigt arbetsverktyg och är en av flera källor till information om de mänskliga rättigheterna för Utrikesdepartementet och andra svenska myndigheter. Själva arbetet med att sammanställa rapporterna bidrar också till att öka kunskapen och medvetenheten inom utrikesförvaltningen om frågor som gäller de mänskliga rättigheterna.

Hur sammanställs rapporterna?
Rapporterna baseras på underlag från Sveriges cirka hundra ambassader runtom i världen. De färdigställs sedan av Utrikesdepartementet i samråd med ambassaderna. Flera olika enheter inom Utrikesdepartementet deltar i arbetet.

Källor
Rapporterna baseras i stor utsträckning på tillgänglig, offentlig information om de mänskliga rättigheterna, inklusive information från människorättsorganisationer såsom Amnesty, från andra länder, samt från FN - framförallt de kommentarer som riktats till enskilda länder av FN:s konventionskommittéer för mänskliga rättigheter.

Därtill tillkommer information från ambassadernas och departementets egna kontakter med aktörer i respektive land, inklusive myndigheter, FN-organ och organisationer som arbetar till skydd för de mänskliga rättigheterna.

Urval av länder
Urvalet är FN:s cirka 190 medlemsländer. För de länder där Sverige saknar ambassad har underlaget sammanställts av ansvarig svensk ambassad i regionen.

Utrikesdepartementet skriver ingen årlig rapport om läget för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Under rubriken Sverige återfinns istället länkar till den granskning av Sverige som görs av Amnesty och av FN:s konventionskommittéer, samt till regeringens kartläggning och handlingsplan om de mänskliga rättigheterna i Sverige.

Tidsperiod
Rapporterna avser år 2007. Händelser som inträffat i slutet av 2007 kan i vissa fall saknas, även om ambitionen är att de ska täcka hela årets händelser.

Innehåll
Rapporterna omfattar situationen vad gäller medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, i enlighet med innehållet i FN:s centrala konventioner för de mänskliga rättigheterna.

De beskriver situationen för vissa grupper av personer, såsom situationen för barn och kvinnors ställning. Rapporterna anger också vilka internationella konventioner för mänskliga rättigheter som ratificerats av respektive land. Vissa rapporter kan dock av olika skäl sakna information om några områden.

Rapporterna utgör ett arbetsmaterial och är inte skrivna med publiceringen som främsta syfte. Det innebär bland annat att rapporterna skiljer sig en del inbördes vad beträffar längd och detaljnivå. Dessa skillnader är inte i sig avsedda att reflektera Sveriges syn på situationen för de mänskliga rättigheterna i varje individuellt land.

Innehållet i rapporterna har verifierats efter bästa förmåga. Ändå kan vissa felaktigheter förekomma. Målet är att från år till år förbättra rapporterna.

Senast ändrat 2010-05-31

Till rapporterna

Europa
Afrika
Nordamerika och Latinamerika
Asien
Mellanöstern och Nordafrika

Europa och Centralasien

- Albanien
- Andorra
- Armenien
- Azerbajdzjan
- Belgien
- Bosnien-Hercegovina
- Bulgarien
- Cypern
- Danmark
- Estland
- Finland
- Frankrike
- Georgien
- Grekland
- Irland
- Island
- Italien
- Kazakstan
- Kirgizistan
- Kosovo
- Kroatien
- Lettland
- Liechtenstein
- Litauen
- Luxemburg
- Makedonien
- Malta
- Moldavien
- Monaco
- Montenegro

- Nederländerna
- Norge
- Polen
- Portugal
- Rumänien
- Ryska federationen (Ryssland)
- San Marino
- Schweiz
- Serbien
- Slovakien
- Slovenien
- Spanien
- Storbritannien
- Sverige
- Tadzjikistan
- Tjeckien
- Turkiet
- Turkmenistan
- Tyskland
- Ukraina
- Ungern
- Uzbekistan
- Vatikanstaten
- Vitryssland
- Österrike

Senast ändrat 2008-05-26

Afrika (söder om Sahara)

- Angola
- Benin
- Botswana
- Burkina Faso
- Burundi
- Centralafrikanska Republiken
- Djibouti
- Ekvatorialguinea
- Elfenbenskusten
- Eritrea
- Etiopien
- Gabon
- Gambia
- Ghana
- Guinea-Bissau
- Guinea-Conacry
- Kamerun
- Kap Verde
- Kenya
- Komorerna
- Kongo, Demokratiska Republiken
- Kongo, Republiken (Kongo-Brazzaville)
- Lesotho
- Liberia
- Madagaskar
- Malawi
- Mali
- Mauretanien
- Mauritius
- Mocambique
- Namibia
- Niger
- Nigeria
- Rwanda

- Sao Tomé e Príncipe
- Senegal
- Seychellerna
- Sierra Leone
- Somalia
- Sudan
- Swaziland
- Sydafrika
- Tanzania
- Tchad
- Togo
- Uganda
- Zambia
- Zimbabwe

Senast ändrat 2008-03-12

Nordamerika, Latinamerika och Karibien

- Antigua och Barbuda
- Argentina
- Bahamas
- Barbados
- Belize
- Bolivia
- Brasilien
- Chile
- Colombia
- Costa Rica
- Dominica
- Dominikanska Republiken
- Ecuador
- El Salvador
- Grenada
- Guatemala
- Guyana
- Haiti
- Honduras
- Jamaica
- Kanada
- Kuba
- Mexiko
- Nicaragua
- Panama
- Paraguay
- Peru
- St Kitts och Nevis
- St Lucia
- St Vincent och Grenadinerna
- Surinam
- Trinidad och Tobago
- Uruguay
- USA
- Venezuela

Senast ändrat 2008-03-12

Asien och Oceanien

- Afghanistan
- Australien
- Bangladesh
- Bhutan
- Brunei
- Burma (Myanmar)
- Fiji

- Filippinerna
- Hongkong
- Indien
- Indonesien
- Japan
- Kambodja
- Kina
- Kiribati
- Korea, Demokratiska Folkrepubliken (Nordkorea)
- Korea, Republiken (Sydkorea)
- Laos
- Macau
- Malaysia
- Maldiverna
- Marshallöarna
- Mikronesien
- Mongoliet
- Nauru
- Nepal
- Nya Zeeland
- Pakistan
- Palau, Republiken
- Papua Nya Guinea
- Salomonöarna
- Samoa
- Singapore
- Sri Lanka
- Taiwan
- Thailand
- Tonga
- Tuvalu
- Vanuatu
- Vietnam
- Östtimor

Senast ändrat 2008-04-09

Mellanöstern och Nordafrika

- Algeriet
- Bahrain
- Egypten
- Förenade Arabemiraten
- Irak
- Iran
- Israel
- Jemen
- Jordanien
- Kuwait
- Libanon
- Libyen
- Marocko
- Oman
- Palestinska områdena
- Qatar
- Saudiarabien
- Syrien
- Tunisien
- Västsahara

Senast ändrat 2008-03-12

Sven Wimnell 8 mars 2010 :
Politik i början på 2010. Skolverkets förslag. Demonstration av klassifikationssystem för verksamheter. En fortsättning på 36-39za.
http://wimnell.com/omr36-39zc.pdf

Innehåll:

Sid **Den fundamentala påverkanskedjan**.

11 1 **Psykologiska och filosofiska verksamheter**
12 10 **Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar.**
Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen?
En planeringsfilosofi och ett klassifikationssystem för människornas verksamheter.
SW Klassifikationssystem för verksamheter.
Sven Wimnells hemsida lades in på Internet våren 1998 och har nu adressen http://wimnell.com
18 101 **Bibliografiska verksamheter. Arkiv.**
Arkiv enligt Sunet 080412.
20 102 **Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning.**
Klassifikationssystemet för verksamheter och bibliotekssystemen.
Ämneskataloger och SW-klassifikationssystem.
Sunets Webbkatalog nivå 1. 080412.
Mölndals biblioteks länkkatalog. (SAB-LIBRIS).
Länkskafferiet . Nivå 1. 080412.
SW Klassifikationssystem för verksamheter.
Länkskafferiet.
27 103 **Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar**
28 104 **Övergripande filosofiska verksamheter om samband**
29 105 **Övergripande om forskning**
30 106 **Övergripande om ekonomiska verksamheter**
31 107 **Övergripande filosofier om utbildning o d**.
32 108 **Samhällskunskap. Samhällsguiden.**
Remissversion av ny kursplan i samhällskunskap i grundskolan.
Förslag till nytt gymnasieprogram.
Samhällsvetenskapsprogrammet
39 109 **Ide- filosofi- och lärdomshistoria.**
Förslag till nytt gymnasieprogram. Humanistiska programmet
42 11/19 **Individernas inre verkligheter**.
Informationsstress vår nya folksjukdom.
Människorna har olika behov av information i de olika rollerna.
Inre och yttre verkligheter.
De inre verkligheterna kommer fram i opinionsundersökningarna.
11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
17 Individens moral och uppfattningar om moral.
18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.
56 2 **Religiösa verksamheter o d**
Remissversion av ny kursplan i religionskunskap i grundskolan.
20 Övergripande religiösa verksamheter o d
21 Allmän religionsvetenskap
22/28 Kristna religioner
29 Icke kristna religioner o d

59 3 **Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.**
60 31 **Statistik och demografi**
Statistiska centralbyrån. SCB Webbkarta.
Statistiska standarder
Från statistisk årsbok för Sverige 2010: Befolkning
66 32 **Statsvetenskap**
Från statistisk årsbok för Sverige 2010: Demokrati
67 33 **Nationalekonomi, internationell ekonomi**
Från statistisk årsbok 2010: Nationalräkenskaper
68 34 **Lagar o förordningar, traktat, juridik**
Från statistisk årsbok för Sverige 2010: Rättsväsende

70 35 **De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.**
71 351 **Sveriges riksdag**
Riksdagen.se Ett urval av länkar.
73 Partiledardebatt i riksdagen 20 jan 2010.
119 Utrikespolitisk debatt i riksdagen 17 feb 10:
160 Stark tonvikt på EU i utrikesdeklarationen.
Fjäsket för Nato" kritiserades i riksdagsdebatt
Oppositionen har förslag till utrikespolitik på område 6525
163 352 **Kommun- och landstingsfullmäktige**
164 353 **Sveriges regering**
Regeringen och regeringskansliet. Ett urval länkar.
Mänskliga rättigheter i världen 2007.
170 354 **Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)**
Förenta Nationerna, FN.
Europeiska kommissionen.
Europaparlamentets informationskontor i Sverige.

176 36/39 **Politiska krav och politiska planeringar:**
36... om individernas kroppsliga förhållanden.
37... om utbildning o d.
38... om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
39... om sociala miljöer, nöjen, sport o d
Fördelningsproblem.
Läget i världen. Globaliseringen.
Människornas verksamheter avgör världens framtid.
Klassifikationssystemet är ett hjälpmedel.
Samhällsplaneringsproblemen 2010.

186 4 **Sambandsforskningsverksamheter.**
40. Systemvetenskap. Infostruktur. 41- 49.
Systemvetenskapen vid högskolor och universitet.

187 5 **Naturforskning. Matematikverksamheter.**
188 50 **Allmänt om naturforskning. Naturkunskap**
Förslag till nytt gymnasieprogram.
Naturvetenskapsprogrammet
190 51 **Matematik**
Remissversion av kursplan i matematik i grundskolan.
194 52 **Astronomi, rymdforskning**
195 53 **Fysik o d**
Remissversion av ny kursplan i fysik i grundskolan.
199 54 **Kemi o d**
Remissversion av ny kursplan i kemi i grundskolan.
203 55 **Geologi, meteorologi, hydrologi o d**
Från statistisk årsbok 2010: Geografiska uppgifter
204 56 **Paleontologi, arkeologi o d**
205 57 **Biologi, ekologi. Naturgeografi. Utvecklingslära mm**
Remissversion av ny kursplan i biologi i grundskolan.
58 Botanik.
59 Zoologi

209 6 **Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.**
210 60 **Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter**
211 61 **Hälso- o sjukvårdsverks., räddning od. Veterinärverks.**
Förslag till nytt gymnasieprogram.
Vård- och omsorgsprogrammet
Från statistisk årsbok för Sverige 2010:
Hälso- och sjukvård
Socialstyrelsen och Folkhälsoinstitutet. se område 7951
MSB Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.
Vård efter behov och inte efter plånbok.
Här är vårt alternativ till Filippa Reinfeldts Vårdval.
De flesta är nöjda med sin vårdcentral.
Effektivare missbruksvård sparar pengar och räddar liv.
Mödradödligheten är en av vår tids stora skandaler.
227 62 **Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)**
Remissversion av ny kursplan i teknik i grundskolan.
Förslag till nytt gymnasieprogram. Teknikprogrammet
233 63 **Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske**
Förslag till nytt gymnasieprogram. Naturbruksprogrammet
Från statistisk årsbok för Sverige 2010:
Jordbruk, skogsbruk och fiske
237 64 **Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.**
238 641 **Matlagning. 642 Måltider, servering, restauranger.**
Förslag till nytt gymnasieprogram.
Restaurang- och livsmedelsprogrammet
Livsmedelsverket.
247 643 **Organisation av boende, personalrum o d, hotell.**
Förslag till nytt gymnasieprogram.
Hotell- och turismprogrammet
Från statistisk årsbok för Sverige 2010:
Boende, byggande och bebyggelse.
Överenskommelse om bostadspolitiken mellan
Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.
Med rättvisa skatteregler kan vi få fler hyresrätter.
257 644 **El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.**
Förslag till nytt gymnasieprogram.
El- och energiprogrammet
Förslag till nytt gymnasieprogram.
Vvs- och fastighetsprogrammet
Från statistisk årsbok för Sverige 2010: Energi
Energimyndigheten.
Boverket och Naturvårdsverket. Se område 71.
Vi ska bygga 2 000 nya vindkraftverk på tio år
Fusion inom två år.
283 645 **Användning av inventarier o d.**
Remissversion av ny kursplan i hem- och konsumentkunskap i grundskolan.
286 646 **Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).**
287 647 **Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter**
Från statistisk årsbok 2010: Hushållens ekonomi
Konsumentverkets hushållsbudgetar:för 2009
+bostadskostnader mm.
289 648 **Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.**
Två av tre vill ha kvar Rut-avdraget.
Rut-avdrag lågprioriterad valfråga.
292 649 **Personvård: barn, hemsjukvård.**
293 65 **Administration, distribution, kommunikation, organisation o d.**
294 651 **Kontorsarbete o d. Datoranvändning**
295 6520 -6524 **Opolitisk offentlig civil förvaltning.**
SKL. Sveriges Kommuner och Landsting.
Kommuner, landsting och regioner
Statliga myndigheter mm.

316 6525 -6529 **Militära verksamheter od.**
Enighet i utrikespolitiken.
En rättvis värld är möjlig.
Rödgrön plattform för Sveriges säkerhets- och försvarspolitik.
En rödgrön politik för Sveriges relationer med världens länder.
Det är bra att de rödgröna gjort en så pass helomfattande genomgång av problem i världen.
342 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik.
Världens länder.
348 653 **Handelsverksamheter.**
Förslag till nytt gymnasieprogram.
Handels- och administrationsprogrammet
Från statistisk årsbok för Sverige 2010:
Handel med varor och tjänster
Priser och konsumtion
352 654 **Telekommunikationsverksamheter.**
Från statistisk årsbok för Sverige 2010:
Informations-och kommunikationsteknik
353 655 **Förlagsverksamheter o d.**
Nu måste Bonnier våga möta kritiken om monopol
357 656 **Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d**.
Förslag till nytt gymnasieprogram.
Fordons- och transportprogrammet
Från statistisk årsbok för Sverige 2010:
Transporter och kommunikationer
Följ vinterkaoset.
362 657 **Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.**
Förslag till nytt gymnasieprogram.
Ekonomiprogrammet
Från statistisk årsbok för Sverige 2010:
Offentlig ekonomi
Finansmarknad
Socialförsäkring
Försäkringskassan.
ISF Inspektionen för socialförsäkringen.
Hög tid för en ny sjukförsäkring – en överenskommelse mellan S, V och MP
TCO: ”Större hänsyn måste tas till individen”
389 658 **Allmän företagsekonomi, Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.**
Statistisk årsbok för Sverige 2010.
Arbetsmarknad
Näringsverksamhet
Arbetsförmedlingen.
Fackföreningarna, företagarna och arbetsförmedlingen.
Så här vill vi förändra regelverket för A-kassan.
Nya förslag för starkare arbetslinje för nyanlända.
400 659 **Marknadsförings- och reklamverksamheter od.**
401 66/68 **Tillverkning av varor**
Förslag till nytt gymnasieprogram. Hantverksprogrammet
Förslag till nytt gymnasieprogram.
Industritekniska programmet
Här framställs ”fel” etanol på rätt sätt.
Extrasnål Saab 9-3 snart klar.
66 Tillverkning av kemivaror o d
67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
68 Tillverkning av komplexvaror
407 69 **Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar**
Förslag till nya gymnasieutbildningar.
Bygg- och anläggningsprogrammet.

409 7 **Formgivning av fysiska o sociala miljöer.**
410 70 **Allmänt om konst och kultur.**
Förslag till nytt gymnasieprogram. Estetiska programmet
413 71 **Övergripande planering av fysiska miljöer +**
413 72 **Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur**
Från statistisk årsbok för Sverige 2010:
Miljö och väder
Boverket
Naturvårdsverket.
Ny världsordning ett måste efter debaclet i Köpenhamn.
446 73 **Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning**
447 74 **Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning**
Remissversion av ny kursplan i slöjd i grundskolan
450 75/77 **Bildkonst.75 Måleri.76 Grafiskt, 77 Foto**
Remissversion av ny kursplan i bild i grundskolan.
452 78 **Musik (konserter o d 792)**
Remissversion av ny kursplan i musik i grundskolan.
455 79 **Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer och verksamheter. Sport**
Innehållet i en bok om moderna samhällsteorier.
Innehåll i en bok om sociologi.
Något om verksamheterna i område 79.
463 7911 -7913 **Seder och bruk .**
Från statistisk årsbok för Sverige 2010:
Kultur och fritid Tio-i-topp
466 7914 -7919 **Film, radio, TV, offentliga fester mm.**
468 792 **Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans**.
469 793 **Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.**
469 794 **Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips**
470 795 **Sociala miljöer och sociala verksamheter.**
471 7951 **Sociologi. Socialvård.**
Från statistisk årsbok för Sverige 2010: Socialtjänst
Socialstyrelsen
Statens folkhälsoinstitut.
Förslag till nytt gymnasieprogram.
Barn- och fritidsprogrammet
488 7952 -7956 **Sociala miljöer o verksamheter i fysiska miljöer**
Från statistisk årsbok för Sverige 2010:
Om brott och kriminalvård: Rättsväsende
Richard Wilkinson och Kate Pickett: Jämlikhetsanden.
Därför är mer jämlika samhällen nästan alltid bättre.
Sjuka klyftor.
Behovet av rättvisa.
Förslag till feministisk plattform.
Kvinnodagens stormiga historia.
EU och Sverige måste agera mot övergreppen på kvinnor.
Nyanlända ska lära om Sverige.
503 7957 **Undervisning o d.**
Från statistisk årsbok för Sverige 2010:
Utbildning och forskning
Skolverket.
Skolinspektionen.
511 Från skolverkets hemsida 22 februari 2001.
Omfattande insatser för den nya skolan
Kursplaner och kunskapskrav för grundskolan
Stora förändringar i nya gymnasieskolan
516 Skolverket om gymnasieskolan.
Redovisning 2010-02-15 Dnr 2009:520
Sammanfattning av Skolverkets förslag
Från bilagorna några kommentarer.

559 Skolverkets förslag är trångsynt.
Lämplighetsprov för lärare kan införas
Alla lärarutbildningar måste söka ny examensrätt.
Skolämnet historia är en strikt manlig angelägenhet.
Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i historia.
573 Högskoleverket.
579 Forskning.se Aktörer inom forskning & utveckling (FoU)
589 7958 **Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet**
Segregationen klyver Stockholm.
592 7959 **Sociala miljöer o verksamheter i allmänna grupper o d**
593 796- 799 **Sport, idrott o d.**
Remissversion av ny kursplan i idrott och hälsa i grundskolan.
Jörgen Brink vann årets Vasalopp.

596 8 **Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.**
597 80 **Språk. Språkliga verksamheter.**
802-809 motsvarar 82-89.
Remissversion av ny kursplan i svenska i grundskolan.
Remissversion av ny kursplan i modersmål i grundskolan.
Remissversion av ny kursplan i svenska som andraspråk i grundskolan.
Remissversion av ny kursplan i engelska i grundskolan.
Remissversion av ny kursplan i moderna språk i grundskolan.
Remissversion av ny kursplan i teckenspråk för hörande i grundskolan.
614 81 **Litteraturvetenskap-historia. 812-819 motsvarar 82-89.**
82/89 **Skönlitteratur på olika språk**
82 Engelsk skönlitteratur o d.
83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitteratur
84 Fransk skönlitteratur o d
85 Italiensk skönlitteratur o d
86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d
87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d
88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d
89 Skönlitteratur på orientaliska och övriga språk o d

615 9 **Saklitterärt. Allmän geografi, allmän historia. Biografi.**
616 90 **Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen**
Viktigast är att utveckla journalistiken.
618 91 **Allm. geografi, reseskildringar.**
913-919 motsvarar 93-99.
Remissversion av ny kursplan i geografi i grundskolan.
Från statistisk årsbok för Sverige 2010:
Internationella översikter
622 92 **Biografiska verksamheter, släkthistoria o d**
622 93/99 **Historieskrivande verksamheter, allmän historia.**
Remissversion av ny kursplan i historia i grundskolan.
93 Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistoria
94 Medeltidens o nya tidens historia i allmänhet och i Europa
95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
97 Medeltidens o nya tidens historia i Nord- o Mellanamerika
98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika
99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden

626 Innehållsförteckning till: Sven Wimnell 30 januari 2010:
Planering, klimat och välfärdsfördelning.
http://wimnell.com/omr36-39za.pdf (I en del utskick har klickning felaktigt fört till omr7914b.pdf, det är rättat nu)

Sven Wimnell 10 april 2010 :
En fortsättning på 36-39zc. Politik mm.
Grundskolan. Universitet och Högskolor.

http://wimnell.com/omr36-39zd.pdf

Innehåll:

Sid **Alla områden innehåller avsnitt om universitet och högskolor, som inte anges i innehållsförteckningen.**

7 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter

8 10 Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar.
Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen?
SW Klassifikationssystem för verksamheter.
Sven Wimnells hemsida lades in på Internet våren 1998 och har nu adressen **http://wimnell.com**

15 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.

16 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning.
Ämneskataloger och SW-klassifikationssystem.
Länkskafferiet.

21 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar
Skolans värdegrund och uppdrag
Skolans övergripande mål och riktlinjer.

29 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
Om samband.

45 105 Övergripande om forskning
Utbildningar, studenter och professorer/professurer vid universitet och högskolor. En utredning.
Kunskaper vid universitet och högskolor i Sverige.
Brev till universitet och högskolor 041114.
Alla har ej svarat den 14 dec 2004.
Högskoleverkets årsrapport 2004. Helårsstudenter.
060220. Svar.
Sortering av professorer.
Klassifikationssystem för verksamheter.
Kommentarer i april 2010.

68 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
Sammanställningar från offentlig statistik om yrken och näringar mm.

70 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
Skolverkets förslag till läroplan för grundskolan.

79 108 Samhällskunskap.
Skolverkets förslag till kursplan i samhällskunskap i grundskolan

85 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.
Skolverkets förslag till kursplan i historia i grundskolan.

91 11/19 Individernas inre verkligheter.
Tänkesätt, moral o d i de inre verkligheterna.
Korruption: Finlands sak är vår.
Här men inte där.
Opinionsmätningar och mediernas sju dödssynder.
Rörligare väljare kräver nya sätt att mäta opinionen.

11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
17 Individens moral och uppfattningar om moral.
18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

105 2 Religiösa verksamheter o d
Skolverkets förslag till kursplan i religionskunskap i grundskolan.
Min Gud dras i smutsen av präster och biskopar
20 Övergripande religiösa verksamheter o d
21 Allmän religionsvetenskap
22/28 Kristna religioner
29 Icke kristna religioner o d

114 3 Politikvetenskaper.Politiska verksamheter.
115 31 Statistik och demografi
117 32 Statsvetenskap
Lättare tappa fotfästet nära makten.
Kaos utan partipiska.
Vad får politikerna att tro att ändamålen helgar medlen?
Dags att diskutera vem som ska efterträda Victoria.
125 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi
128 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik
Lagrummet.
136 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
137 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
Riksdagens utskott och EU-nämnden.
352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och motsvarande utomlands)
353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)
154 36/39 Politiska krav och politiska planeringar.
154 Socialdemokraterna.
181 Vänsterpartiet.
191 Miljöpartiet.
208 Moderaterna.
214 Folkpartiet.
216 Centerpartiet.
220 Kristdemokraterna.
36... om individernas kroppsliga förhållanden.
37... om utbildning o d.
38... om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
39... om sociala miljöer, nöjen, sport o d

228 4 Sambandsforskningsverksamheter.
40. Systemvetenskap. Infostruktur. 41- 49.

230 5 Naturforskning. Matematikverksamheter.
231 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap
233 51 Matematik
Skolverkets förslag till kursplan i matematik i grundskolan
240 52 Astronomi, rymdforskning
242 53 Fysik o d
Skolverkets förslag till kursplan i fysik i grundskolan
250 54 Kemi o d
Skolverkets förslag till kursplan i kemi i grundskolan.
258 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d
261 56 Paleontologi, arkeologi o d
263 57 Biologi,ekologi. Naturgeografi. Utvecklingslära, ärftlighet.
Skolverkets förslag till kursplan i biologi i grundskolan
273 58 Botanik.
275 59 Zoologi

277 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

278 60 Allmänt om teknologiska och ekonomiska verksamheter

279 61 Hälso- o sjukvårdsverksamheter, räddning od. Veterinärverksamheter.
En resa till människans innersta.
Kemikalieinspektionens produktregister.

341 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
Skolverkets förslag till kursplan i teknik i grundskolan.
KTH. Kungliga Tekniska högskolan.

409 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske
Regeringen om Jordbruk, skogsbruk och fiske.
Statens jordbruksverk.
Skogsstyrelsen.
Fiskeriverket.

449 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

450 641 Matlagning. 642 Måltider,servering, restauranger.
Området söder om Sahara hotas av svält i år.
Jamie Oliver möter motstånd i USA.

454 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

455 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

456 645 Användning av inventarier o d.
Skolverkets förslag till kursplan i hem- och konsumentkunskap i grundskolan

459 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).
Svenskarnas duschvanor kartlagda.

460 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter
Konsumentverkets hushållsbudgetar
för 2009 +bostadskostnader mm.
De flesta sparar till bröllopet.

462 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

463 649 Personvård: barn, hemsjukvård, allm. hushållsarbete.

464 65 Administration, distribution, kommunikation, organisation o d

465 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning

6520-

469 6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

6525-

471 6529 Militära verksamheter
Försvarsmakten.
Försvarshögskolan.
Folke Bernadotteakademin.
Så här löser vi Sveriges problem med helikoptrarna.
Långt till en värld utan kärnvapen.

496 653 Handelsverksamheter.
Exportrådet. Swedish Trade Council.

501 654 Telekommunikationsverksamheter.
Svenskarna och Internet.
Nytt FN-organ ska begränsa ditt Internetanvändande.

509 655 Förlagsverksamheter o d.
Om bokförlag.

511 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
Transportstyrelsen.

521 **657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.**
Riksbanken.
Finansinspektionen.
Riksrevisionen.
Konjunkturinstitutet.
Staten och kapitalet bör skapa nya fonder.
Stefan de Vylder: Världens springnota

567 658 Allmän företagsekonomi, Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.
Arbetsmiljöverket.
Fackföreningarna, företagarna och arbetsförmedlingen.
Ingen strejk inom handeln.
Fakta om löner och arbetstider.
Utgiven 2008 av Svenskt Näringsliv.
Tillväxtverket.

586 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

588 66/68 Tillverkning av varor
66 Tillverkning av kemivaror o d
67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
68 Tillverkning av komplexvaror

589 69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar

590 7 <u>Formgivning av fysiska o sociala miljöer.</u>

591 70 Allmänt om konst och kultur.

593 71+ Övergripande planering av fysiska miljöer
72 Formgivning av byggnader och anläggningar, arkitektur
Vägar ur kaoset. Mats Lundahl om Haiti efter jordbävningen.
FN tar nya tag i klimatfrågan.
KTH. Kungliga Tekniska Högskolan.

603 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning

604 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
Skolverkets förslag till kursplan i slöjd i grundskolan.

611 75/77 Bildkonst.75 Måleri.76 Grafiskt, 77 Foto.
Skolverkets förslag till kursplan i bild i grundskolan.

618 78 Musik (konserter o d 792)
Skolverkets förslag till kursplan i musik i grundskolan.

625 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer och verksamheter.Sport.
Något om verksamheterna i område 79.

7911-

627 7913 Seder och bruk.

7914-

630 7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.

632 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
Ny digital teknik förändrar teatern.

641 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

642 794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips

643 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

644 7951 Sociologi. Socialvård.

7952-

649 7956 Sociala miljöer o verksamheter i fysiska miljöer.
Sverige måste återta sin roll som biståndsnation.

653 7957 Undervisning o d.
Skolverket har redovisat sina förslag till nya kursplaner för grundskolan, specialskolan och sameskolan.

678 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet

678 7959 Sociala miljöer o verksamheter i allmänna grupper o d

679 796- 799 Sport, idrott o d.
Skolverkets förslag till kursplan i idrott och hälsa i grundskolan.

684 8 <u>Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.</u>

685 80 Språk.Språkliga verksamheter.
802-809 motsvarar 82-89.
Skolverkets förslag till kursplan i svenska i grundskolan.
Skolverkets förslag till kursplan i svenska som andraspråk i grundskolan.
Skolverkets förslag till kursplan i modersmål i grundskolan.
Skolverkets förslag till kursplan i engelska i grundskolan.
Skolverkets förslag till kursplan i moderna språk i grundskolan.
Skolverkets förslag till kursplan i teckenspråk för hörande i grundskolan.

713 81 Litteraturvetenskap - historia.
812-819 motsvarar 82-89.

716 82/89 Skönlitteratur på olika språk
82 Engelsk skönlitteratur o d.
83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitteratur
84 Fransk skönlitteratur o d
85 Italiensk skönlitteratur o d
86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d
87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d
88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d
89 Skönlitteratur på orientaliska och övriga språk o d

717 9 <u>Saklitterärt. Allmän geografi, allmän historia. Biografi.</u>

718 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
Journalistförbundet.

721 91 Allmän geografi, reseskildringar.
913-919 motsvarar 93-99.
Skolverkets förslag till kursplan i geografi i grundskolan.

727 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d

728 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
Skolverkets förslag till kursplan i historia i grundskolan.
93 Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistoria
94 Medeltidens o nya tidens historia i allmänhet och i Europa
95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
97 Medeltidens o nya tidens historia i Nord- och Mellanamerika
98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika
99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden

735 Innehållsförteckning till: Sven Wimnell 30 januari 2010: Planering, klimat och välfärdsfördelning. http://wimnell.com/omr36-39za.pdf

740-745 Innehållsförteckning till:Sven Wimnell 8 mars 2010 : Politik i början på 2010. Skolverkets förslag. Demonstration av klassifikationssystem för verksamheter. En fortsättning på 36-39za. http://wimnell.com/omr36-39zc.pdf

Sven Wimnell 25 juni 2010 :
En fortsättning på 36-39zd.
Samhällsplaneringens problem,
gymnasiet och politik april-juni 2010.
http://wimnell.com/omr36-39ze.pdf

Innehåll:

Sid

12 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter

13 10 Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar.
Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen?
SW Klassifikationssystem för verksamheter.
Sven Wimnells hemsida lades in på Internet våren 1998 och har nu adressen **http://wimnell.com**

20 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.

21 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning.
Ämneskataloger och SW-klassifikationssystem.
Länkskafferiet.

25 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar
Skolans värdegrund och uppdrag
Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter
Värderingar.
Folkhälsomål.
Förenta Nationernas Millenniedeklaration.
FN:s Konvention om barnets rättigheter.
De mänskliga rättigheterna.
Rio-deklarationen om miljö och utveckling,
Agenda 21. 1992.

52 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
Om samband.

68 105 Övergripande om forskning
Se område 105 i http://wimnell.com/omr36-39ze.pdf

69 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
Sammanställningar från offentlig statistik om yrken och näringar mm.

71 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
Gymnasiet. Skolverket 100517.
Skolverkets länkskafferi.

74 108 Samhällskunskap.
Samhällsvetenskapsprogrammet. Gymnasiet.
Samhällskunskap. Gymnasiet.
Nyanlända måste utbildas i grundläggande värderingar
Samhällskunskap. Skolverkets länkskafferi.

81 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.
Humanistiska programmet. Gymnasiet.
Humanistisk o samhällsvetenskaplig specialisering. Gymn.
Filosofi. Gymnasiet.
Historia (idéhistoria od) Skolverkets länkskafferi.

90 11/19 Individernas inre verkligheter.
Tänkesätt, moral o d i de inre verkligheterna.
Psykologi. Gymnasiet.

11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
17 Individens moral och uppfattningar om moral.
18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

93 2 Religiösa verksamheter o d
20 Övergripande religiösa verksamheter o d
21 Allmän religionsvetenskap
22/28 Kristna religioner
29 Icke kristna religioner o d
Religionskunskap. Gymnasiet.
Religionskunskap. Skolverkets länkskafferi.
SVT Kunskapskanalen 29 maj 2010

97 3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.

102 31 Statistik och demografi
Hans Rosling - en av världens främsta globala tänkare.

102 32 Statsvetenskap
Svensk grundlag måste anpassas bättre till EU

105 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi
Drama i fem akter.
Ekonomernas kris.

109 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik
Juridik. Gymnasiet.

111 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

112 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
Kammarens protokoll. Om vårpropositionen
159 Rödgrön budgetmotion 3 maj 2010.

214 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och motsvarande utomlands)

214 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)

214 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)

215 36/39 Politiska krav och politiska planeringar.
36... om individernas kroppsliga förhållanden.
37... om utbildning o d.
38... om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
39... om sociala miljöer, nöjen, sport o d
215 6 juni 2010: Om skattesystem
221 Något om skatte- och bidragshistoria.
222 Mot en ny skattereform- globaliseringen och den svenska välfärden. Kjell-Olof Feldt
236 Något om skatte- och bidragshistoria.
239 Strukturomvandlingar, arbetslöshet och ny politik.
240 Inkomststatistik från SCB
242 Konsumentverkets hushålls-budgetar: för 2010 mm
246 Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.
247 Hushållsekonomi och skatter 2006 och 2010.
248 Skatteförslag.

250 I samband med småhus finns två sätt att bo.
251 TV-avgiften.
252 Bostadsbidrag för barnlösa hushåll
252 Förmögenhetsskatt och fastighetsskatt
254 Här är vår politik för valets viktigaste fråga – jobben
256 Mona Sahlins anförande Första Maj 2010
263 Lars Ohly Första maj 2010
270 Vänsterpartiets valplattform 2010.
275 Miljöpartiet.VALMANIFEST

281 4 <u>Sambandsforskningsverksamheter.</u>
40. Systemvetenskap. Infostruktur. 41- 49.

282 5 <u>Naturforskning. Matematikverksamheter.</u>

283 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap
Naturvetenskapsprogrammet.Gymnasiet.
Naturkunskap Gymnasiet.
Naturvetenskaplig specialisering. Gymnasiet.

286 51 Matematik
Matematik. Gymnasiet.
Tala om matematik.
Matematik. Skolverkets länkskafferi.

292 52 Astronomi, rymdforskning

293 53 Fysik o d
Fysik. Gymnasiet.
Fysik. Skolverkets länkskafferi.

298 54 Kemi o d
Kemi. Gymnasiet.
Kemi. Skolverkets länkskafferi.

302 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d
Så funkar orkaner.
Över 100 dödade i ovädret Agatha.

305 56 Paleontologi, arkeologi o d

306 57 Biologi, ekologi. Naturgeografi. Utvecklingslära od
Biologi. Gymnasiet.
Biologi. Skolverkets länkskafferi.
Artdatabanken.

314 58 Botanik.
314 59 Zoologi

315 6 <u>Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.</u>
315 60 Allmänt om teknologiska och ekonomiska verksamheter

316 61 Hälso- o sjukvårdsverksamheter, räddning od. Veterinärverksamheter.
Vård- och omsorgsprogrammet. Gymnasiet.
Människan
Hälsa
Människans säkerhet
Vård och omsorg
Grundläggande vård och omsorg
Sjukvård
Pedagogik i vård och omsorg

Specialpedagogik
Teknik i vård och omsorg
It i vård och omsorg
Massage
Medicin
Medicinsk teknik
Psykiatri
Gerontologi och geriatrik
Djursjukvård
SVT. Kunskapskanalen
Vårdföretag fuskar med fakturor.
Fusk i privat vård ska elimineras
Naivt utan stickprov.
Politiker måste börja tala klarspråk om äldrevården

340 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
Teknikprogrammet. Gymnasiet.
Teknik. Gymnasiet.
Konstruktion. Gymnasiet.
Teknik. Skolverkets länkskafferi.
Teknikdelegationen.

361 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske
Naturbrukprogrammet.Gymnasiet.
Skog, mark och vatten.
Naturbruk
Naturbrukets byggnader.
Biologi - naturbruk
Naturbruksteknik
Serviceteknik - naturbruk
Odling
Växtkunskap.
Odling i växthus
Trädgårdsanläggning
Skogsproduktion
Motor- och röjmotorsåg
Natur- och landskapsvård
Skötsel av utemiljöer
Naturguidning
Djur
Lantbruksdjur
Häst
Rid- och körkunskap
Hund
Sjukt hav ska räddas av syre.
Forskare varnar: Algblomningen blir kraftig i år.
Giftalgers framgång kan bero på stulna kloroplaster
Radikala förändringar krävs för det svenska fisket.
Fiske 2020 mot en ekosystembaserad fiskeriförvaltning.
Sverige får inte ducka för EU:s jordbrukspolitik

391 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

392 641 Matlagning. 642 Måltider,servering, restauranger.
Restaurang- och livsmedelsprogrammet Gymnasiet.
Livsmedels- och näringskunskap
Måltids- och branschkunskap
Mat och butik
Hygienkunskap
Matlagningskunskap
Stycknings- och charkuterikunskap
Bageri- och konditorikunskap
Dryckeskunskap

Mat och dryck i kombination
Serveringskunskap
Service och bemötande

4005 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
Hotell- och turismprogrammet.Gymnasiet.
Hotell
Konferens och evenemang
Turism

409 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
Från El- och energiprogrammet. Gymnasiet.
Ellära
Elektroteknik
Elmätteknik
Eldistributionsteknik
Installationsteknik
Energiteknik
Kraft- och värmeteknik
Elektronik
Elektroniksystem
Automationsteknik.
Mät-, styr- och reglerteknik.
Processteknik.
Support och servicearbete
Vatten- och miljöteknik
Vattenkraftteknik
Fastighetsförvaltning. Från VVS- och fastighetsprogram
Fastighetsservice.

427 645 Användning av inventarier o d.
Bevakning och säkerhet. Gymnasiet.
Larm och säkerhetsteknik. Från El- och energiprogrammet.
Hem- och konsumentkunskap. Skolverkets länkskafferi.

432 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).

433 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter
Nytt sätt att räkna ger färre fattiga

435 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

435 649 Personvård: barn, hemsjukvård, allm. hushållsarbete.

436 65 Administration, distribution, kommunikation, organisation o d

437 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning
Administration. Gymnasiet.
Information och kommunikation.
Programmering.
Gränssnittsdesign.
Digitalt skapande.
Webbteknik.
Mediekommunikation.
Cad.
Dator- och kommunikationsteknik. Från El- o energiprog

447 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
Regeringens myndigheter.

479 6525-6529 Militära verksamheter

479 653 Handelsverksamheter.
Handels- och administrationsprogrammet.Gymnasiet.
Handel
Inköp och logistik
Försäljning och kundservice
Näthandel
Affärskommunikation

487 654 Telekommunikationsverksamheter.
Nätverksteknik. Från El- och energiprogrammet.
Näthandel
Nätet fångar inte alla
Hälften av alla 4-åringar är uppkopplade på nätet.
Mobilen förbi den fasta telefonen.

493 655 Förlagsverksamheter o d.
Grafisk produktion. Gymnasiet.

495 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
Fordons- och transportprogrammet. Gymnasiet.
Fordons- och transportbranschen
Transportteknik
Godshantering
Godstransporter
Lager och terminal
Järnvägsteknik. Från El- och energiprogr
Naivt tro att marknaden kan ge alla full postservice.

505 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
Finanspolitiska rådets rapport 2010

520 658 Allmän företagsekonomi, Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.
Ekonomiprogrammet. Gymnasiet.
Företagsekonomi
Entreprenörskap
Ledarskap och organisation
Juridik
Psykologi
Kontrollens gränser.
De svenska politikerna saknar strategi för jobben
Arbetsmiljön viktigare än lönen
Svenskt Näringsliv starkt kritiska till Arbetsförmedlingen.
Alliansen vill inte väcka förhoppningar.
Vi behöver krafttag för att förbättra arbetsmiljön

534 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.
Utställningsdesign. Gymnasiet.

536 66/68 Tillverkning av varor
66 Tillverkning av kemivaror o d
67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
68 Tillverkning av komplexvaror
Industritekniska programmet. Gymnasiet.
Tillverkningsunderlag
Industritekniska processer
Datorstyrd produktion
Människan i industrin
Produktionskunskap
Produktionsutrustning
Produktutveckling
Profilfördjupning

Sammanfogningsteknik
Grafisk produktion
Driftsäkerhet och underhåll
Hantverksprogrammet. Gymnasiet.
Hantverk
Hantverkskunskap
Mönsterkonstruktion
Berghantering. Från Bygg- och anläggningsprogr
Mobila arbetsmaskiner. Från Bygg- och anläggningsprogr
Elektronikproduktion. Från El- och energi-progr
Från Fordons- och transportprogrammet. Gymnasiet.
Fordonsteknik
Maskin- och lastbilsteknik
Personbilsteknik
Karosseriteknik
Lackeringsteknik

564 69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar
Bygg- och anläggningsprogrammet. Gymnasiet.
Bygg och anläggning
Husbyggnad
Betongkonstruktioner
Träkonstruktioner
Mur- och putsverk
Elementmontering
Tätskikt våtrum
Golvläggning
Husbyggnad - specialyrken
Ventilationsplåtslageri
Plåtslageriteknik
Måleri
Anläggning
Berghantering
Mobila arbetsmaskiner
Anläggningsförare
Beläggning
Järnvägsbyggnad
VVS- och fastighetsprogrammet. Gymnasiet.
VVS - teknik
Systemkunskap
Kyl - och värmepumpsteknik
Ventilationsteknik
Industrirörteknik
Teknisk isolering
Verktygs- och materialhantering
Fastighetsförvaltning
Fastighetsservice.
Yttre miljö
El- och energiprogrammet. Gymnasiet.
Ellära
Mekatronik
Elektroteknik
Elmätteknik
Eldistributionsteknik
Installationsteknik
Energiteknik
Kraft- och värmeteknik
Elektronik
Elektronikproduktion
Elektroniksystem
Automationsteknik
Larm och säkerhetsteknik
Mät-, styr- och reglerteknik
Processteknik

Dator- och kommunikationsteknik
Nätverksteknik
Eventteknik
Support och servicearbete
Vatten- och miljöteknik
Vattenkraftteknik
Järnvägsteknik

618 7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.

619 70 Allmänt om konst och kultur.
Estetiska programmet. Gymnasiet.
Estetisk kommunikation.
Medier, samhälle och kommunikation.
Medieproduktion.
Visuell kommunikation
Mediekommunikation.
Konst och kultur.

627 71 Övergripande planering av fysiska miljöer +
72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur
Hållbart samhälle. Gymnasiet.
Arkitektur.
Miljöförändringar handlar också om säkerhetspolitik
Att bygga murar leder bara fel.
FN-chefen ska minska klyftan mellan fattiga och rika
Forskargrupp: starta om klimatpolitiken.
Världsnaturfonden WWF.

641 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning
Kungliga Konsthögskolans vårutställningar

644 74 Konsthantverk, formgivning bruksföremål. Inredning
Design. Gymnasiet.
Formgivning. Gymnasiet.
Mönsterkonstruktion
Slöjd. Skolverkets länkskafferi.

649 75/77 Bildkonst.75 Måleri.76 Grafiskt, 77 Foto.
Bild. Gymnasiet.
Bildteori.
Visuell kommunikation.
Grafisk produktion.
Bild. Skolverkets länkskafferi.

655 78 Musik (konserter o d 792)
Musik. Gymnasiet.
Musikteori.
Ljudproduktion.
Musik. Skolverkets länkskafferi.

660 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer och verksamheter. Sport.

661 7911-7913 Seder och bruk.
Chatt om bröllopsetikett

670 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
Film- och tv-produktion. Gymnasiet.
Medier, samhälle och kommunikation.
Mediekommunikation
Visuell kommunikation.
Ljudproduktion.
Animation.

Cirkus.
Eventteknik. Från El- och energiprogrammet.

679 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
Teater. Gymnasiet.
Dansorientering.
Dansteori.
Dansgestaltning.
Dansteknik
Eventteknik. Från El- och energiprogrammet.

687 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
Fritids- och friskvårdsverksamheter. Gymnasiet.
SVT. Kunskapskanalen 28 maj 2010.

689 794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips

690 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
Social rapport 2010 från Socialtyrelsen.
Hållbart samhälle. Gymnasiet

711 7951 Sociologi. Socialvård.
Barn- och fritidsprogrammet. Gymnasiet.
Socialt arbete.
Sociologi.

714 7952-7956 Sociala miljöer o verksamheter i fysiska miljöer.
.

715 7957 Undervisning o d.
Ämnesplaner. Gymnasiet.
Pedagogik. Gymnasiet.
Pedagogiskt arbete.
Ännu en gång fuskar regeringen i betygsfrågan.

429 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet
Och världen ser åt ett annat håll.

732 7959 Sociala miljöer o verksamheter i allmänna grupper o d
Svenska FN-förbundet.

741 796- 799 Sport, idrott o d.
Specialidrott. Gymnasiet.
Idrott och hälsa.
Fritids- och idrottskunskap.
Träningslära.
Idrott och hälsa. Skolverkets länkskafferi.
Danmark är VM:s tristaste lag

7451 8 <u>Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.</u>

752 80 Språk.Språkliga verksamheter.
802-809 motsvarar 82-89.
Språk. Gymnasiet.
Människans språk
Svenska
Svenska som andraspråk
Modersmål
Engelska
Moderna språk
Klassisk grekiska - språk och kultur
Latin - språk och kultur
Svenska för döva

Engelska för döva
Teckenspråk för döva
Svenskt teckenspråk för hörande
Ordlistor och lexikon. Skolverkets länkskafferi.
Svenska. Skolverkets länkskafferi.
Engelska. Skolverkets länkskafferi.
Språkval. Skolverkets länkskafferi.

803 81 Litteraturvetenskap - historia.
812-819 motsvarar 82-89.

804 82/89 Skönlitteratur på olika språk
82 Engelsk skönlitteratur o d.
83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitteratur
84 Fransk skönlitteratur o d
85 Italiensk skönlitteratur o d
86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d
87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d
88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d
89 Skönlitteratur på orientaliska och övriga språk o d

805 9 Saklitterärt. Allmän geografi, allmän historia. Biografi.

806 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
.

811 91 Allmän geografi, reseskildringar.
913-919 motsvarar 93-99.
Geografi. Gymnasiet.
Geografi. Skolverkets länkskafferi.

815 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d
Daniel Westling är idrottspedagog.

817 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
93 Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistoria
94 Medeltidens o nya tidens historia i allmänhet och i Europa
95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
97 Medeltidens o nya tidens historia i Nord- och Mellanamerika
98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika
99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden
Historia. Gymnasiet.
Historia. Skolverkets länkskafferi.
Snabbguide: Den svenska monarkins historia.
Tvåstatslösning enda alternativet.
Tvåstatslösningen är Israels sista livlina
Bara respekt för folkrätten kan få igång fredsprocessen
Japan varnar för ekonomisk kollaps
En världsdel av vinnare
Bafokengfolket bjuder in till VM-fest
Afrika tillåts inte bli för bra

Innehåll i http://wimnell.com/omr36-39zc.pdf

Innehåll i http://wimnell.com/omr36-39zd.pdf

Innehåll i http://wimnell.com/omr36-39zf.pdf